
NOUNorges offentlige utredninger **2003: 23**

Evaluering av regnskaps- loven

Utredning fra utvalg oppnevnt ved kongelig resolusjon 7. juni 2002.
Avgitt til Finansdepartementet 15. august 2003.

ISSN 0333-2306
ISBN 82-583-0728-2

Sats/Trykk: AIT Trondheim AS/AIT Otta AS

Til Finansdepartementet

Regnskapslovutvalget ble oppnevnt ved kongelig resolusjon 7. juni 2002. Utvalget legger med dette frem sin utredning med forslag til endring i lov og forskrifter.

Oslo 15. august 2003

Finn Berg Jacobsen
leder

Per Christiansen	Ingebjørg Harto	Hans Robert Schwencke
Idar Eikrem	Catharina Hellerud	Elisabet Sulen
Kari Fallmyr	Espen D. Knudsen	Asta Tjølsen
Cathrine Møller Faaberg	Jan-Christian Nilsen	Fanny Voldnes
Frøystein Gjesdal	Hanne Opsahl	

Harald Brandsås
Signe Haakanes
Geir Karlsen
Signe Moen
Terje Nilsen

Innhold

1	Sammendrag, mandat mv.	11	2.7.1	Noen generelle synspunkter: lov, forskrift, standard	45
1.1	Bakgrunnen for utredningsarbeidet	11	2.7.2	Rammelov	47
1.2	Sammendrag	11	2.7.3	Forskriftshjemmel	47
1.3	Summary in English	18	2.8	Om god regnskapsskikk og standardsetting	47
1.3.1	Background	18	2.8.1	Utgangspunkt	47
1.3.2	IAS/IFRS	18	2.8.2	Utviklingen av god regnskapsskikk gjennom standardsetting	48
1.3.3	Enforcement	19	2.8.3	Retningsgivende uttalelser fra standardsetter	52
1.3.4	Other proposals	19	2.8.4	Utvalgets vurderinger	52
1.3.5	Further development	19	2.9	Oppsummering av utvalgets forslag	53
1.4	Oppnevning og mandat	19	2.9.1	Utvalget	53
1.5	Sammensetning av Utvalget for evaluering av regnskapsloven	21	2.9.2	Mindretallsinnstilling	54
1.6	Utvalgets arbeid	22	2.10	Særmerknad	54
1.7	Forkortelser	23			
2	Norsk regnskapsregulering	24	3	Kontroll med finansiell rapportering (enforcement)	55
2.1	Oversikt over kapittel 2	24	3.1	Innledning	55
2.2	Den aktuelle regnskapsregulering	25	3.1.1	EUs "Financial Services Action Plan"	55
2.2.1	Om reguleringsstrukturen i dag	25	3.1.2	EUs "Financial Reporting Strategy"	55
2.2.2	Om norsk tilpasning til EFs regler	25	3.1.3	Committee of European Securities Regulators (CESR)	56
2.2.3	Høringskommentarer og innspill ...	27	3.1.4	Regelverksutvikling i EU på nærliggende områder	56
2.3	Beskrivelse av IAS-forordningen ...	30	3.1.5	Kredittmeldingen 2001	56
2.3.1	Utgangspunkt	30	3.1.6	Høringskommentarer og andre innspill	57
2.3.2	IAS-forordningens system	32	3.2	Utviklingen i andre land	57
2.3.3	Mål, definisjoner og virkeområde ..	32	3.2.1	USA	57
2.3.4	Utvidet virkeområde etter artikkel 5	33	3.2.2	Storbritannia	58
2.3.5	Utsatt gjennomføring etter artikkel 9	34	3.2.3	Danmark	58
2.3.6	Andre forhold	34	3.2.4	Sverige	59
2.4	Tilpasning til IAS-forordningens pliktige system	34	3.2.5	Finland	59
2.4.1	Utgangspunkt	34	3.3	Gjeldende rett og nåværende kontrollordninger i Norge	59
2.4.2	IAS-forordningens virkeområde	35	3.3.1	Generelt	59
2.4.3	Oversettelse	37	3.3.2	EØS-rett	60
2.4.4	Utvalgets forslag	38	3.3.3	Oslo Børs	60
2.5	Tilpasning til IAS-forordningens valgfrie system	38	3.3.4	Kredittilsynet	61
2.5.1	Utgangspunkt	38	3.3.5	Regnskapsregisteret	62
2.5.2	IAS-forordningen artikkel 5	38	3.3.6	Stiftelsestilsyn	62
2.5.3	IAS-forordningen artikkel 9	42	3.4	Mulige løsninger i Norge	62
2.6	Tilpasning til internasjonale regnskapsstandarder utenfor IAS-forordningens område	42	3.4.1	Generelt	62
2.6.1	Utgangspunkt	42	3.4.2	Innføring av CESR-prinsippene	63
2.6.2	Differensiering av regnskapsreglene	43	3.4.3	Tiltak og sanksjoner	66
2.6.3	Valgadgangen	43	3.4.4	Organisering av håndheving i Norge	67
2.6.4	Utvalgets forslag	45	3.5	Utvalgets forslag	71
2.7	Fremtidig organisering av norsk regnskapsregulering	45	3.5.1	Flertallsforslag	72

3.5.2	Mindretallsinnstilling	73	6.4.5	Mindretallsinnstilling	110
3.5.3	Uavhengig IFRS-ekspertutvalg	74	6.5	Oppsummering av utvalgets forslag	110
3.5.4	Sanksjoner	74			
3.5.5	Lovregulering	75	7	Nærmere om regnskapsregler for små foretak	112
4	Miljørapportering	77	7.1	Innledning	112
4.1	Kommisjonens rekommandasjon om regnskapsmessig behandling av miljøspørsmål	77	7.2	Gjeldende rett	112
4.2	Utvalgets vurderinger og forslag ...	78	7.3	EØS-rett	113
5	Regnskapsplikt og andre alminnelige bestemmelser	79	7.3.1	Forenklet oppstilling av balansen ..	113
5.1	Regnskapsplikt	79	7.3.2	Forenklet oppstilling av resultatregnskapet	113
5.1.1	Innledning	79	7.3.3	Forenklede noteopplysninger	113
5.1.2	Gjeldende rett	79	7.3.4	Unntak fra kravet om årsberetning	114
5.1.3	EØS-rett	81	7.3.5	Vurderingsregler	114
5.1.4	Høringskommentarer og andre innspill	81	7.3.6	Sammenligningstall	114
5.1.5	Utvalgets vurderinger og forslag ...	82	7.4	Høringskommentarer og mottatte innspill	114
5.1.6	Mindretallsinnstilling	91	7.4.1	Generelt om forenklinger for små foretak	114
5.2	Andre alminnelige bestemmelser ..	92	7.4.2	Nærmere om regnskapsprinsipper	115
5.2.1	Gjeldende rett	92	7.4.3	Nærmere om enkelte vurderingsregler	115
5.2.2	EØS-rett	93	7.4.4	Nærmere om enkelte notekrav	116
5.2.3	IAS/IFRS	94	7.4.5	Nærmere om årsberetningen	116
5.2.4	Høringskommentarer og andre innspill	95	7.4.6	Lovstruktur og tilgjengelighet	116
5.2.5	Utvalgets vurderinger og forslag ...	95	7.5	Utvalgets vurderinger og forslag ...	116
5.2.6	Mindretallsinnstilling	99	7.5.1	Kostnad/nytte vurdering	117
5.3	Oppsummering av utvalgets forslag	99	7.5.2	Overgang fra en foretakskategori til en annen – prinsippendringer og sammenligningstall	117
6	Differensiering for regnskapspliktige som ikke omfattes av EØS-forordningen .	102	7.5.3	Grunnleggende regnskapsprinsipper og standardsetting	118
6.1	Gjeldende rett	102	7.5.4	Vurderingsregler	120
6.1.1	Definisjon av små foretak	102	7.5.5	Notekrav	121
6.1.2	Definisjon av store foretak	102	7.5.6	Resultatregnskap og balanse	126
6.1.3	Grense for konsernregnskapsplikt	102	7.5.7	Årsberetningen	126
6.2	EØS-rett	102	7.5.8	Konsernregnskapsplikt	127
6.2.1	Direktivenes differensieringssystem	102	7.5.9	Omfanget av valgadgang	127
6.2.2	Unntak fra kravet om konsernregnskap	103	7.5.10	Mindretallsinnstilling	128
6.3	Høringskommentarer og andre innspill	103	7.5.11	Regnskapslovens redaksjonelle utforming	128
6.3.1	Antall foretakskategorier	103	7.6	Oppsummering av utvalgets forslag	129
6.3.2	Terskelverdier for små foretak	104	8	Regnskapspliktige uten økonomisk formål	133
6.3.3	Terskelverdier for konsernregnskapsplikt	104	8.1	Innledning	133
6.4	Utvalgets vurderinger og forslag ...	104	8.2	Gjeldende rett	133
6.4.1	Store foretak og øvrige foretak	104	8.3	EØS-rett	133
6.4.2	Små foretak	105	8.4	Eksempler fra andre land	133
6.4.3	Mindretallsinnstilling	108	8.4.1	Storbritannia: Accounting And Reporting By Charities	134
6.4.4	Terskelverdier for konsernregnskapsplikt	108	8.4.2	USA: FAS 116 Contributions	135
			8.4.3	Sverige: Regler for ideella föreningar	135

8.5	Høringskommentarer og andre innspill	135	10.2	Finansielle instrumenter og varederivater	174
8.6	Nærmere om ikke-økonomisk formål	137	10.2.1	Innledning	174
8.7	Brukergruppene	137	10.2.2	Definisjon av finansielle instrumenter	175
8.8	Mulige foretaksformer for organisasjoner	139	10.2.3	Finansielle instrumenter til virkelig verdi	175
8.8.1	Stiftelser	139	10.2.4	Finansielle instrumenter som ikke vurderes til virkelig verdi	176
8.8.2	Foreninger	139	10.2.5	Sikringsvurdering	177
8.8.3	Andre foretaksformer	140	10.2.6	Føring direkte mot egenkapitalen ..	177
8.9	Utvalgets vurderinger og forslag ...	141	10.2.7	Klassifisering	177
8.9.1	Regnskapspliktens omfang som en forutsetning for utvalgets videre vurderinger	141	10.2.8	Utvalgets forslag	178
8.9.2	Vurdering av behov for særskilte regler	141	10.2.9	Mindretallsinnstilling	179
8.9.3	Regnskapspliktige som kan omfattes av utvalgets forslag	142	10.3	Virkelig verdi av ikke-finansielle eiendeler	179
8.9.4	Andre kontrollinstanser	143	10.3.1	Innledning	179
8.9.5	Oppstillingsplan	143	10.3.2	Gjeldende rett og EØS rett	179
8.9.6	Konsernregnskap	144	10.3.3	Investerings eiendommer	180
8.9.7	Grunnleggende regnskapsprinsipper	147	10.3.4	Biologiske eiendeler	182
8.9.8	Tilleggsopplysninger i noter og årsberetning	149	10.3.5	Utvalgets forslag til lovbestemmelser	185
8.9.9	Presentasjonsform	150	10.4	Investering i tilknyttet selskap og datterselskap	186
8.10	Oppsummering av utvalgets forslag	151	10.4.1	Innledning	186
9	Lovens formål, brukergrupper og grunnleggende regnskapsprinsipper	152	10.4.2	Gjeldende rett	186
9.1	Gjeldende rett	152	10.4.3	Utvalgets vurderinger og forslag – regnskapsmessig behandling	189
9.1.1	Norsk lovgivning	152	10.4.4	Utvalgets vurderinger og forslag – fond for vurderingsforskjeller	194
9.1.2	EØS-rett	156	10.4.5	Oppsummering av utvalgets forslag	197
9.1.3	IAS/IFRS	157	10.5	Deltakelse i felles kontrollert virksomhet	198
9.1.4	Eksempler fra andre lands gjennomføring av grunnleggende regnskapsprinsipper i lovgivningen	159	10.5.1	Innledning	198
9.2	Høringskommentarer og andre innspill	161	10.5.2	Gjeldende rett	198
9.3	Utvalgets vurderinger og forslag ...	161	10.5.3	Utvalgets vurderinger	200
9.3.1	Lovfesting	161	10.5.4	Utvalgets forslag	201
9.3.2	Drøfting av grunnleggende regnskapsprinsipper	163	10.6	Andre vurderingsregler	202
9.3.3	Oppsummering av utvalgets forslag	169	10.6.1	Innledning	202
9.3.4	Mindretallsinnstilling	170	10.6.2	Forskning og utvikling	202
10	Vurderingsregler	172	10.6.3	Goodwill	202
10.1	Generelle vurderingsregler	172	10.6.4	Utenlandsk valuta	203
10.1.1	Innledning	172	10.6.5	Gjeld	203
10.1.2	Bør finansielle instrumenter omfattes av de generelle vurderingsreglene?	172	10.6.6	Aksjebasert betaling	203
10.1.3	De enkelte bestemmelser – utvalgets vurderinger og forslag	173	10.7	Klassifisering av eiendeler og gjeld	205
			10.7.1	Innledning	205
			10.7.2	Gjeldende rett	206
			10.7.3	EØS-rett	206
			10.7.4	IAS/IFRS	206
			10.7.5	Utvalgets vurderinger og forslag ...	207
			10.8	Oppsummering av utvalgets forslag	208

11	Konsernregnskap	210	15.4	Oppsummering av utvalgets forslag	253
11.1	Innledning	210			
11.2	Konserndefinisjon	210	16	Årsberetning	256
11.2.1	Gjeldende rett	210	16.1	Innledning	256
11.2.2	Utvalgets vurderinger og forslag ...	212	16.2	Gjeldende rett	256
11.3	Konsernregnskapsplikt	212	16.3	EØS-rett	257
11.3.1	Gjeldende rett	212	16.3.1	EØS-rett hensyntatt i gjeldende regnskapslov	257
11.3.2	Utvalgets vurderinger og forslag ...	214	16.3.2	Endringer i EØS-rett	258
11.4	Konsolideringsutelatelse	215	16.4	Internasjonale regnskapsstandarder	259
11.4.1	Gjeldende rett	215	16.5	Krav til opplysninger i årsberetningen i andre land	259
11.4.2	Utvalgets vurderinger og forslag ...	216	16.5.1	Sverige	259
11.5	Utarbeiding av konsernregnskap ..	217	16.5.2	Danmark	259
11.5.1	Gjeldende rett	217	16.6	Høringskommentarer og andre innspill	260
11.5.2	Utvalgets vurderinger og forslag ...	218	16.6.1	Generelt	260
11.6	Konserndannelse	219	16.6.2	Ikke finansiell informasjon	260
11.6.1	Gjeldende rett	219	16.7	Utvalgets vurderinger og forslag ...	261
11.6.2	Utvalgets vurderinger og forslag ...	223	16.7.1	Årsberetningens formål	261
11.7	Oppsummering av utvalgets forslag	226	16.7.2	Mindretallsinnstilling	262
12	Fusjon	228	16.7.3	Virksomhetens art og sted	263
12.1	Gjeldende rett	228	16.7.4	Redegjørelse om årsregnskapet	263
12.1.1	Norsk lovgivning	228	16.7.5	Forutsetningen om fortsatt drift ...	263
12.1.2	EØS-regler	229	16.7.6	Opplysninger om framtidig utvikling og finansiell risiko	264
12.1.3	IAS/IFRS	229	16.7.7	Resultatdisponering	265
12.2	Utvalgets vurderinger og forslag ...	229	16.7.8	Andre opplysninger	265
12.3	Oppsummering av utvalgets forslag	230	16.7.9	Mindretallsinnstilling	267
13	Fisjon	231	16.8	Oppsummering av utvalgets forslag	267
14	Resultatregnskap, balanse og kontantstrømoppstilling	232	16.8.1	Utvalgets forslag	267
14.1	Oppstillingsplan for resultatregnskap og balanse	232	16.8.2	Mindretallsforslag	268
14.1.1	Innledning	232	17	Opplysninger om lønn og annen godtgjørelse til ledende personer	269
14.1.2	Gjeldende rett	232	17.1	Innledning	269
14.1.3	Høringskommentarer og andre innspill	234	17.2	Gjeldende rett	269
14.1.4	Utvalgets vurderinger og forslag ...	234	17.2.1	Norge	269
14.2	Sammenligningstall	237	17.2.2	Sverige	270
14.2.1	Innledning	237	17.2.3	Danmark	271
14.2.2	Gjeldende rett	237	17.2.4	Storbritannia	272
14.2.3	Utvalgets vurderinger og forslag ...	237	17.3	EØS-rett	272
14.3	Kontantstrømoppstilling	238	17.4	IAS/IFRS	272
14.3.1	Innledning	238	17.5	Annen aktuell bakgrunnsinformasjon	273
14.3.2	Gjeldende rett	238	17.6	Høringskommentarer og andre innspill	273
14.3.3	Utvalgets vurderinger og forslag ...	238	17.7	Nærmere om forslaget i dokument 8:136 (2001–2002)	274
14.4	Oppsummering av utvalgets forslag	238	17.8	Utvalgets vurderinger og forslag ...	275
15	Noteopplysninger	241	17.9	Mindretallsinnstilling	279
15.1	Innledning	241			
15.2	Utvalgets vurderinger og forslag – gjeldende notekrav	242			
15.3	Utvalgets vurderinger og forslag – nye notekrav	253			

18	Offentlighet og innsendelse av regnskap	281	20.3.4	Regnskapsføring av finansieringsutgifter	305
18.1	Innledning	281	20.3.5	Tilordning av anskaffelseskost – ombyttbare finansielle eiendeler	305
18.2	Gjeldende rett	281	20.3.6	Utgifter til forskning og utvikling ..	306
18.2.1	Offentlighet og innsendingsplikt til Regnskapsregisteret for årsregnskapet og årsberetningen	281	20.3.7	Markedsbaserte finansielle omløpsmidler	307
18.2.2	Frister og gebyr/sanksjoner ved for sen innsendelse til Regnskapsregisteret Etter regnskapsloven § 8-2 er innsendingsfristen til Regnskapsregisteret senest én måned etter at årsregnskapet er fastsatt. ..	281	20.3.8	Fusjon og fisjon av små foretak	307
18.2.3	Innsyn i årsregnskap m.v.	282	20.4	Ikrafttredelse	307
18.3	EØS-rett	282	20.5	Oppsummering av utvalgets forslag.	308
18.4	Høringskommentarer og andre innspill	283	21	Selskapsrettslige konsekvenser og skattemessige forhold	310
18.5	Utvalgets vurderinger og forslag ...	284	21.1	Innledning	310
18.5.1	Offentlighet og innsendingsplikt ...	284	21.2	Selskapsrettslige bestemmelser som påvirkes av regnskapsreglene	310
18.5.2	Forsinkelsesgebyr	287	21.2.1	Utbyttegrunnlaget	311
18.5.3	Tvangsavvikling som sanksjon ved for sen/manglende innsendelse til Regnskapsregisteret	290	21.2.2	Grunnlag for utdeling av konsernbidrag	311
18.5.4	Klageadgang	291	21.2.3	Kreditt og sikkerhetsstillelse til aksjeeiere og styremedlemmer etc.	312
18.5.5	Oppsummering av utvalgets forslag	293	21.2.4	Erverv av egne aksjer	312
19	Organisering av standardsettende organ	295	21.2.5	Fondsemisjon	313
19.1	Innledning	295	21.2.6	Kapitalnedsettelse	313
19.2	Standardsetting i andre land	296	21.3	EØS-reglene	315
19.2.1	Danmark	296	21.4	Dansk regelverk	316
19.2.2	Sverige	296	21.5	Foreslåtte endringer i regnskapslovgivningen og selskapsrettslige konsekvenser	317
19.2.3	Storbritannia	297	21.6	Behov for selskapsrettslig nøytralisering av endringer i regnskapslovgivningen	320
19.3	Høringskommentarer og andre innspill	297	21.6.1	Generelle betraktninger	320
19.4	Standardsetting i et offentlig oppnevnt organ	298	21.6.2	Utvalgets vurderinger og forslag ...	322
19.5	Sammensetning av det standardsettende organ	299	21.6.3	Mindretallsinnstilling	323
19.6	Offentlig deltakelse i det standardsettende organet	300	21.7	Eliminering av interngevinster	323
19.7	Proessen fram til endelig standard	300	21.7.1	Innledning	323
19.8	Finansiering av standardsetter	301	21.7.2	Regnskapslovens og aksjelovenes bestemmelser	324
20	Overgangsregler og ikrafttredelse	303	21.7.3	Kontinuitetsgjennomskjæring i selskapsregnskapet	325
20.1	Innledning	303	21.7.4	Utvalgets vurderinger og forslag ...	328
20.2	Første gangs anvendelse av IFRS ..	303	21.7.5	Mindretallsinnstilling	328
20.3	Overgangsregler knyttet til regnskapslovens bestemmelser	304	21.8	Konflikter mellom aksjelovgivningen og regnskapsmessige løsnin-ger etter IAS/IFRS	328
20.3.1	Regnskapsplikt	304	21.9	Skattemessige forhold	329
20.3.2	Endring i terskelverdier for små foretak	304	21.9.1	Generelt	329
20.3.3	Overgang fra en regnskapsvaluta til en annen	304	21.9.2	Utvalgets vurderinger og forslag – Endringer i regnskapsloven kapittel 5	330
			21.9.3	Utvalgets vurderinger og forslag – Regnskapsmessige avsetninger etter god regnskapsskikk	333

21.9.4	Utvalgets vurderinger og forslag – Fastsettelse av skattepliktig inntekt i foretak som lignes etter petroleumsskatteloven	333	24	Utkast til lovendringer og samleforskrift til regnskapsloven	345
21.9.5	Utvalgets vurderinger og forslag – Fastsettelse av skattepliktig inntekt i foretak som lignes etter rederibeskatningsreglene skatteloven § 8-10 og flg.	334	24.1	Utkast til lov om endring av lov 17. juli 1998 nr. 56 om årsregnskap m.v. (regnskapsloven) og visse andre lover	345
21.9.6	Utvalgets vurderinger og forslag – Regnskapsvaluta	334	24.2	Utkast til samleforskrift til regnskapsloven	358
21.10	Oppsummering av utvalgets forslag	334	Vedlegg		
21.10.1	Selskapsrettslige konsekvenser	334	1	Høringsnotat avgitt av utvalget 20. desember 2002 til Finansdepartementet	363
21.10.2	Skattemessige forhold	335	2	EUROPAPARLAMENTS- OG RÅDSFORORDNING (EF) NR. 1606/2002 av 19. juli 2002	386
22	Økonomiske og administrative konsekvenser	337	3	Oversikt over internasjonale regnskapsstandarder inkludert fortolkninger	390
22.1	Innledning	337	4	Europaparlaments- og rådsdirektiv 2001/65/EF om endring av direktiv 78/660/EØF, 83/349/EØF og 86/635/EØF med hensyn til verdsettingsregler for bankers og andre finansinstitusjoners årsregnskaper og konsoliderte regnskaper	393
22.2	Forslag om IAS-plikt for børsnoterte konsern	337	5	Directive 2003/51/EC of the European Parliament and of the Council of 18 June 2003 amending Directives 78/660/EEC, 83/349/EEC, 86/635/EEC and 91/674/EEC on the annual and consolidated accounts of certain types of companies, banks and other financial institutions and insurance undertakings	398
22.3	Øvrige forslag	338	6	Kommisjonsrekommendasjon om anerkjennelse, vurdering og framlegging av miljøspørsmål i selskapers årsregnskap og årsberetninger	405
23	Merknader til de enkelte bestemmelser	339			
23.1	Merknader til lovendringer	339			
23.1.1	til lovvedtak I – endringer i regnskapsloven	339			
23.1.2	til lovvedtak II – ligningsloven	342			
23.1.3	til lovvedtak III – enhetsregisterloven	342			
23.1.4	til lovvedtak IV og V - aksjelovene .	342			
23.1.5	til lovvedtak VI - verdipapirhandelloven	343			
23.1.6	til lovvedtak VII - revisorloven	343			
23.1.7	til lovvedtak VIII – skatteloven	343			
23.1.8	til lovvedtak IX - børsloven	343			
23.1.9	til lovvedtak X - overgangsregler ...	343			
23.1.10	til lovvedtak XI - ikrafttredelse	343			
23.2	Merknader til samleforskrift til regnskapsloven	343			

Kapittel 1

Sammendrag, mandat mv.

1.1 Bakgrunnen for utredningsarbeidet

Bakgrunnen for utredningsarbeidet er Stortingets vedtak 19. juni 1998 om at regnskapsloven skulle evalueres etter tre regnskapsår, og den internasjonale utvikling på regnskapsområdet som har funnet sted i denne perioden.

Norge er etter EØS-avtalen forpliktet til å gjennomføre ny EF-rett som er av betydning for det indre marked. Regnskapsretten er et slikt rettsområde. Rådet og Europaparlamentet vedtok 19. juli 2002 forordning om anvendelse av internasjonale regnskapsstandarder (heretter "IAS-forordningen") med en plikt for børsnoterte foretak til å avlegge konsernregnskaper etter de internasjonale regnskapsstandardene IAS/IFRS fra 2005. Det er i tillegg vedtatt tilpasning av EFs regnskapsdirektiver (fjerde og syvende selskapsrettsdirektiv) til IAS-rapportering.

Plikten til bruk av IAS/IFRS for enkelte foretak har gjort at utvalget har foretatt en gjennomgang av regnskapsloven for å se om det for andre foretak vil være mulig å utarbeide et årsregnskap etter IAS/IFRS innen lovens rammer. Utvalget har vurdert om og i hvilken utstrekning det skal foreslås lovendringer for å åpne for en slik mulighet ut over de lovendringer som følger av ovennevnte evaluering av loven.

1.2 Sammendrag

I dette avsnittet gis et sammendrag av de viktigste endringer som utvalget foreslår. Den komplette fremstilling av forslagene er gitt i de enkelte kapitler og i kapitlet om lovforslag.

Kapittel 2 Norsk regnskapsregulering

I kapittel 2 er det gjort rede for hvordan norsk regnskapsregulering etter utvalgets oppfatning kan utformes. Utgangspunktet er den nåværende regnskapsregulering, EUs endrede regler ved moderniseringsdirektivet og IAS-forordningen, og endringer som utvalget finner ønskelige etter en evaluering av gjeldende regelverk.

Grunnlaget for utvalgets arbeid med hensyn til å tilpasse norsk rett til EF-retten har først og fremst vært Råds- og europaparlamentsforordning nr. 1606/2002/EF (IAS-forordningen). Forordningen innfører et system for bruk av internasjonale regnskapsstandarder i EU. Men også direktivendringene som tar sikte på å tilpasse EF retten til IAS/IFRS, er det tatt hensyn til.

Forordningens system er pliktig for konsernregnskapet i foretak med børsnoterte verdipapirer. Området for den pliktige bruk av IAS-forordningens system, og der hvor nasjonale myndigheter etter IAS-forordningen krever eller tillater bruk av dette system, betegnes i utredningen som "forordningslinjen". Det vil her ikke være anledning for norske myndigheter til å begrense foretakenes regnskapsmessige valg etter IAS/IFRS. Det vil normalt heller ikke være anledning til å oppstille tilleggskrav. Norske myndigheter står derimot friere til å utforme regelverket etter norske forhold *utenfor* det område IAS-forordningen gjelder eller gjøres gjeldende for. Men også på dette område er en tilpasning til de internasjonale standarder et viktig mål. En slik oppdatering av norsk regnskapsregulering betegnes i utredningen som "moderniseringslinjen". Et mindretall (I) foreslår en minimumstilpasning av regnskapsloven som kan oppnås ved et klarere skille mellom reguleringen av selskapsregnskapet og konsernregnskapet.

Utvalget har i tillegg gjennomført en evaluering av regnskapsregelverket. Dette har skjedd ved en høring og ved andre innspill utvalget har mottatt. Utvalgets inntrykk er at høringsinstansene i det alt vesentlige er fornøyd med strukturen i regelverket, dvs. en rammelov som er forsterket ved bruk av regnskapsstandarder. Denne oppfatning deles i hovedsak av utvalget. Fire medlemmer viser til at regnskapslovens oppbygging bør endres ut fra hensynet til små- og mellomstore foretak.

Når det gjelder regelverkstrukturen foreslår utvalget at IAS-forordningens system gjennomføres som lov ved en henvisning. De enkelte regnskapsstandarder som fastsettes etter IAS-forordningens system gjennomføres i Norge ved forskrift med hjemmel i regnskapsloven.

Børsnoterte foretak *må avgi* sitt konsernregn-

skap i samsvar med IAS/IFRS. For andre foretaks konsernregnskap *tillates* bruk av IAS/IFRS. Derimot foreslår utvalget *ikke å tillate* bruk av IAS/IFRS for selskapsregnskapet for noen regnskapspliktige innenfor forordningslinjen. Et mindretall på tre foreslår å tillate IAS/IFRS i selskapsregnskapet. Det er imidlertid enighet i utvalget om å utnytte adgangen etter IAS-forordningen artikkel 9 til å utsette til 2007 plikten for visse børsnoterte foretak til å følge IAS/IFRS. Ett medlem foreslår et klarere skille mellom selskaps- og konsernregnskapet slik at alle konsern, også små, skal avlegge konsernregnskap i henhold til IAS-forordningens system, mens alle selskapsregnskaper skal avlegges i henhold til regnskapsloven, etter at det er tatt hensyn til pålagte minimumstilpasninger.

Utvalget mener at regnskapsloven fortsatt bør være en rammelov og tilpasses IAS/IFRS innen rammen av regnskapsdirektivene. Behovet for løpende tilpasning av norsk regnskapsregulering til internasjonale regnskapsstandarder tilsier at loven suppleres med standardsetting. IAS/IFRS bør etter utvalgets oppfatning være retningsgivende for utviklingen av norske regnskapsstandarder. Norske regnskapsstandarder skal ha sin rettslige forankring i kravet til god regnskapskikk og at årsregnskapet skal gi et rettviseende bilde, og ensartet og konsistent prinsippanvendelse.

Utvalgets forslag innebærer at loven ikke vil være til hinder for at små foretak kan velge å følge de regnskapsløsninger som gjelder for større foretak. Slike valg må gjøres innen rammen av regnskapsloven og være systematiske. Hensynet til forenklinger for små foretak bør fortsatt tillegges en særlig vekt ved utviklingen av regnskapsstandardene.

Kapittel 3 Kontroll med finansiell rapportering (enforcement)

En sentral del av EUs strategi for bedre finansiell rapportering er at det skal benyttes et felles sett av standarder for finansiell rapportering. Et viktig virkemiddel er at det innføres en streng kontroll av de regnskapspliktiges bruk av standardene. Utvalget foreslår at kontrollen skal gjelde de børsnoterte selskapers finansielle rapportering. Det er utvalgets forståelse at Norge gjennom EØS-avtalen er forpliktet til å innføre tiltak som er egnet til å sikre EF-forpliktelser knyttet til finansiell informasjon. Det er imidlertid et norsk anliggende hvorledes ordningen organiseres og hvor store ressurser som skal anvendes. En slik kontrollordning vil etter utvalgets mening kunne innføres i Norge uten bruk av store ressurser. Fordelene blant annet

i form av større tillit blant investorene, vil kunne oppveie kostnadene.

EU-kommisjonen har uttalt at Committee of European Securities Regulators (CESR) skal ha en sentral rolle i utforming og innføring av en effektiv oppfølging av de utstedende foretaks finansielle informasjon. Kredittilsynet representerer Norge i denne komiteen. Komiteen har i 2003 vedtatt et sett av prinsipper for organisering og gjennomføring av kontrolltiltakene. Prinsippene representerer en gjennomarbeidet løsning som dekker kontrollbehovene. I tillegg mener utvalget det er viktig at Norge innfører en kontrollordning som er kjent og forstått av utenlandske investorer. Dette vil styrke tilliten til det norske verdipapirmarkedet og dermed bidra til et bedre fungerende marked. På denne bakgrunn anbefaler utvalget at prinsippene utarbeidet av CESR legges til grunn for utformingen av den norske kontrollordningen.

Det følger av CESR-prinsippene at kontrollordningen skal styres av en overordnet administrativ myndighet som er uavhengig av politiske myndigheter og markedsaktører. Dette er ikke til hinder for at den praktiske gjennomføring delegeres til et annet organ underlagt tilsyn fra den overordnede myndighet. Utvalget foreslår at Kredittilsynet forestår den overordnede myndighet. Utvalget har imidlertid ikke kunnet samle seg om et felles forslag for plassering av ansvaret for den praktiske gjennomføring. Et flertall på åtte medlemmer foreslår at ansvaret for gjennomføring legges til Oslo Børs ASA, mens et mindretall på fem medlemmer foreslår at Kredittilsynet skal ha et samlet ansvar for kontrollordningen. To medlemmer har avstått fra å ta stilling til plasseringen av ansvaret for gjennomføring.

Uansett plasseringen av ansvaret for gjennomføring foreslår utvalget at det opprettes et rådgivende ekspertutvalg som skal vurdere mulige brudd på de internasjonale standarder for finansiell informasjon. Utvalget bør konsulteres når kritikk kan bli rettet, eller sanksjoner iverksatt, mot et børsnotert foretak. Medlemmene av ekspertutvalget bør oppnevnes av overordnet myndighet etter forslag fra eksterne brukergrupper.

Kapittel 4 Miljørapportering

Dersom det skal utvikles en egen norsk regnskapsstandard om miljøspørsmål, legger utvalget til grunn at EU-kommisjonens rekommandasjon av 30. mai 2001 om regnskapsføring, vurdering og offentliggjøring av miljøspørsmål i foretakenes årsregnskaper og årsberetninger vil være del av grunnlaget for en standard. Utvalget anbe-

faler at Finansdepartementet gjør rekommendasjonen kjent og at det oppfordres til å følge den.

Kapittel 5 Alminnelige bestemmelser

Utvalget foreslår at regnskapsloven tilføyes en bestemmelse med direkte henvisninger til regnskapsplikt i særlovene for å bedre oversikten i regnskapsloven over hvem som har regnskapsplikt.

I gjeldende lov er beløpsgrenser i form av salgssinntekt og verdi av eiendeler fastsatt uten regel om justering for å ta høyde for endringer i pengeverdi. Det foreslås pengeverdijustering av beløpsmessige grenser. Utvalget foreslår videre at det innføres regler for inntreden og opphør av regnskapsplikt for regnskapspliktige med terskelverdier for regnskapsplikt, det vil si enkeltmannsforetak, enkelte ansvarlige selskaper og kommanditselskaper, samvirkeforetak og foreninger. Reglene foreslås tilsvarende utformet som ved overgangen fra små til øvrige foretak. Flertallet foreslår videre at antall ansatte erstattes med antall årsverk som kriterium for terskelverdier, både når det gjelder grenser for regnskapsplikt og for små foretak. Et mindretall (I) foreslår at antall ansatte, i betydningen personer tilknyttet virksomheten, videreføres i lovbestemmelsene som regulerer når regnskapsplikt inntreffer.

Utvalgets flertall foreslår at årsregnskapsplikten for indre selskaper fjernes. Et mindretall (I) foreslår at regnskapsplikten for indre selskap opprettholdes i tråd med gjeldende regler.

Utvalget foreslår at årsregnskapsplikten for utenlandske foretak som periodevis utøver eller deltar i virksomhet på norsk kontinentalsokkel oppheves, men at skattemyndighetene bør ha anledning til å pålegge revisjonsplikt eller attestasjon av revisor på ligningsskjemaer.

Utvalget foreslår en begrenset utvidelse av adgang til å benytte et annet regnskapsår enn kalenderåret slik at avvikende regnskapsår kan benyttes dersom dette på grunn av sesongmessig virksomhet øker årsregnskapets informasjonsverdi. Utvalgets flertall foreslår videre en forskriftsadgang for unntak fra krav om norsk språk i årsberetningen. Et mindretall (I) foreslår å opprettholde gjeldende regel om krav til norsk språk i årsberetningen. Når det gjelder regnskapsvaluta foreslår flertallet at det gis adgang til å velge funksjonell valuta som regnskapsvaluta også for selskapsregnskapet. Et mindretall (I) foreslår at gjeldende regel med krav til norske kroner som regnskapsvaluta videreføres.

Kapittel 6 Differensiering for regnskapspliktige som ikke omfattes av EØS-forordningen

Gjeldende regnskapslov skiller mellom små, store og øvrige foretak. Regnskapslovens bestemmelse om store foretak vil etter utvalgets forslag bortfalle. Det foreslås at ASA ikke kan følge reglene for små foretak.

Det foreslås å regulere opp de beløpsmessige grensene for små foretak til 60 millioner kroner i salgssinntekt og 30 millioner i balansesum. Det foreslås videre pengeverdijustering av beløpsmessige grenser hvert femte år. Et mindretall (I) foreslår å videreføre gjeldende terskelverdier for små foretak.

Utvalgets flertall foreslår at antall ansatte erstattes med antall årsverk i § 1-6. Dette er en presisering av gjeldende rett. Et mindretall (I) foreslår å beholde antall ansatte i lovbestemmelsen.

Det foreslås enkelte endringer av reglene når det gjelder inntreden og opphør av retten til å benytte forenklingsreglene.

Ut fra en samlet vurdering foreslår utvalgets flertall at gjeldende regler om konsernregnskapsplikten, med unntak fra konsernregnskapsplikt for små foretak, opprettholdt. Et mindretall (I) foreslår at små foretaks unntak fra konsernregnskapsplikt opphører.

Kapittel 7 Nærmere om regnskapsregler for små foretak

Formålet med forenklinger for små foretak er å redusere disse foretakenes ressursbruk til utarbeidelse av årsregnskap. Det er således en målsetting at forenklinger tillates innenfor det som er forsvarlig ut fra brukernes informasjonsbehov. Utvalget foreslår å videreføre regnskapslovens system med forenklinger og unntak for små foretak.

Det er utvalgets inntrykk at overgangen fra små til øvrige foretak er byrdefull, og medfører ekstra kostnader for regnskapsprodusentene. Det foreslås derfor regler som forenkler overgang fra små foretak til øvrige foretak.

Utvalget foreslår at det presiseres i § 4-1 at små foretak kan unnlate å ta hensyn til sikring. Utvalget foreslår at små foretak alltid skal kunne velge kontinuitet ved fisjon.

Utvalget foreslår at små foretak, uavhengig av endringer i reglene for øvrige foretak, fortsatt kan velge å foreta ordinære avskrivninger av goodwill, unnlate å kostnadsføre aksjebasert avlønning og velge mellom kostnadsføring eller balanseføring av utgifter til utvikling.

Utvalget legger opp til en videreføring av at

små foretak kan vurdere finansielle instrumenter og varebaserte kontrakter med finansielt oppgjør i henhold til generelle vurderingsregler.

Når det gjelder notekravene og årsberetning til små foretak foreslås det også enkelte ytterlige forenklinger. Det foreslås i utgangspunktet å oppheve de krav som ikke følger av direktivene, men i noen tilfeller er det av ulike hensyn likevel valgt å beholde slike krav.

Utvalgsflertallet et er kommet til at små foretak bør kunne anvende reglene for øvrige foretak og børsnoterte foretak delvis eller fullt ut, men ikke slik at det gis anledning til å velge deler av eller enkeltløsninger innenfor en standard.

I en særmerknad fra fire medlemmer er lovens struktur kommentert spesielt. Det prinsipielle utgangspunkt er at loven bør utformes med utgangspunkt i kravene for små foretak.

Kapittel 8 Regnskapspliktige uten økonomisk formål

Utvalget foreslår at regnskapspliktige organisasjoner kan fravike de grunnleggende prinsippene om transaksjon, opptjening og sammenstilling, når dette kan anses som god regnskapsskikk for regnskapspliktige uten økonomisk vinning som formål.

I tillegg foreslår utvalget et unntak som vil kunne åpne for at en aktivitetsbasert oppstillingsplan kan benyttes for resultatregnskapet. Organisasjoner foreslås videre å kunne gjøre ytterligere avvik fra oppstillingsplanene i regnskapsloven, når dette kan anses som god regnskapsskikk for regnskapspliktige uten økonomisk vinning som formål.

Utvalget ser på flere områder behov for veiledning i god regnskapsskikk i en egen standard for regnskapspliktige uten økonomisk formål. En slik standard er videre en forutsetning for å gi de foreslåtte unntak et reelt og konkret innhold. Standardsetter oppfordres derfor å gi utvikling av en egen regnskapsstandard for regnskapspliktige uten økonomisk formål høy prioritet.

Kapittel 9 Grunnleggende regnskapsprinsipper (GRP)

Utvalget går i kapittel 9 inn for å beholde grunnleggende regnskapsprinsipper i regnskapsloven. Det foreslås imidlertid endringer i prinsippene for å unngå konflikter med IASBs regelverk, herunder det balanseorienterte rammeverket. Konkret foreslår utvalgets flertall at det skal gjøres unntak fra sammenstillingsprinsippet når det er i samsvar med god regnskapsskikk; det vil si når balansedefinisjonene overstyrer sammenstillingen. Et mindre-

tall (I) foreslår en videreføring av gjeldende resultatorienterte rammeverk når det gjelder selskapsregnskapet.

Utvalget foreslår videre at virkning av endring i regnskapsestimater skal (mot tidligere kan) utsettes når det er i samsvar med god regnskapsskikk. Det foreslås at forutsetningen om fortsatt drift skal legges til grunn så lenge det ikke er overveiende sannsynlig (mot tidligere sannsynlig) at virksomheten avvikles. Utvalget ønsker å oppheve kravet om ensartet prinsippanvendelse i konsern- og selskapsregnskapet.

Utvalget går også inn for at regnskapsloven § 4-6 omformuleres for å sikre at "årsregnskapet skal gi et rettviseende bilde av selskapets eiendeler og gjeld, finansielle stilling og resultat under hensyn til god regnskapsskikk". Begrunnelse for endringen er å unngå at det skal være tvil om den norske implementeringen av fjerde selskapsrettsdirektivs "true and fair view."

Endelig går utvalget inn for at regnskapsloven gis en formålsbestemmelse der det understrekes at årsregnskap og årsberetning har mange brukergrupper, og at disse skal sikres relevant og pålitelig informasjon innenfor de grenser en kostnad/nytte vurdering setter.

Kapittel 10 Vurderingsregler

Utvalget har vurdert behovet for endringer i de enkelte bestemmelsene i regnskapsloven kapittel 5. Utvalgets utgangspunkt har vært at regnskapsloven ikke skal være til hinder for å anvende IAS/IFRS, jf. EFs moderniseringsdirektivet om årsregnskap.

Utvalget foreslår at bestemmelsen om finansielle instrumenter i § 5-8 endres slik at også visse finansielle eiendeler utenfor handelsporteføljen skal vurderes til virkelig verdi, under forutsetning av at virkelig verdi kan måles pålitelig. Enkelte finansielle eiendeler kan likevel ikke vurderes til virkelig verdi, herunder utlån og fordringer etablert av foretaket og som ikke inngår i handelsporteføljen. Finansiell gjeld skal vurderes til anskaffelseskost med unntak av gjeld som inngår i handelsporteføljen og derivater som er gjeld. Finansielle instrumenter, herunder finansiell gjeld foreslås regulert i § 5-8. De mer detaljerte reglene foreslås regulert i forskrift. Et mindretall (I) foreslår at bare finansielle instrumenter som inngår i en handelsportefølge skal vurderes til virkelig verdi i selskapsregnskapet.

Utvalget foreslår videre at regnskapsloven åpner opp for at investeringseiendommer og biologiske eiendeler kan vurderes til virkelig verdi.

Dette foreslås gjennomført gjennom nye bestemmelser i henholdsvis §§ 5-8a og 5-8b. Utvalget mener det bør vektlegges at foretak i så fall følger relevante internasjonale regnskapsstandarder fullt ut dersom adgangen til å vurdere til virkelig verdi benyttes. Et mindretall (I) foreslår at det ikke åpnes for bruk av virkelig verdi ved vurdering av investeringseiendommer, skogbruk og biologiske eiendeler innen havbruk.

Regnskapslovens vurderingsregler for investering i tilknyttet selskap, felles kontrollert virksomhet og datterselskap foreslås endret, slik at den regnskapspliktige i utgangspunktet fritt kan velge mellom bruttometoden (for felles kontrollert virksomhet), egenkapitalmetoden og kostmetoden i selskapsregnskapet. Utvalget foreslår også at investeringer i tilknyttet selskap, felles kontrollert virksomhet og datterselskap kan regnskapsføres til virkelig verdi, når dette er i samsvar med IAS/IFRS. Dette er aktuelt når slike investeringer er i midlertidig eie. Regnskapsføring av slike investeringer i konsernregnskapet foreslås ikke endret, men utvalget konstaterer at mulige fremtidige endringer i IAS/IFRS kan medføre fremtidige endringsbehov i regnskapslovgivningen.

Utvalget foreslår også en definisjon av tilknyttet selskap som erstatter regnskapsloven § 1-4.

Utvalget foreslår en klargjøring av regelen om fond for vurderingsforskjeller, og anbefaler at bestemmelsen flyttes fra regnskapsloven til aksje-loven. Bakgrunnen for dette er at regelverket primært har en selskapsrettslig begrunnelse.

For øvrig foreslås enkelte mindre endringer i § 5-1 om klassifikasjon, § 5-4 om anskaffelseskost, § 5-5 om tilordning av anskaffelseskost, samt § 5-6 om forskning og utvikling. Bestemmelsen i gjeldende § 5-13 om gjeld anses dekket gjennom foreslått § 5-8 og § 5-1. § 5-13 foreslås derfor opphevet.

Kapittel 11 Konsernregnskap

Utgangspunktet for utvalgets arbeid på området har vært å sikre at IASBs løsninger fullt ut kan gjennomføres etter regnskapsloven. Ved gjennomgang av regelverket for konserndannelse, har utvalget derfor fokusert på områder hvor gjeldende og foreslåtte løsninger i henhold til IAS/IFRS kan være i konflikt med norsk lovgivning, og har foreslått enkelte endringer.

Utvalget foreslår blant annet at § 5-20 om kontinuitetsunntak ved konserndannelse oppheves. I stedet foreslås det innført en unntaksbestemmelse i § 5-19, slik at krav om bruk av virkelig verdi kan fravikes når det er i samsvar med god regnskapskikk. Utvalget foreslår også en endring i

§ 5-7, slik at avskrivning på goodwill kan unnlates.

Når det gjelder negativ goodwill foreslår utvalget at når virkelig verdi overstiger anskaffelseskost skal differansen resultatføres på oppkjøpstidspunktet.

Kapittel 12 Fusjon

Regnskapsmessig vil fusjon og konserndannelse ha en rekke parallelle problemstillinger og løsninger. §§ 5-14 og 5-15 er endret i tråd med forslagene knyttet til konserndannelse. Videre er bestemmelsen § 5-14 annet ledd om konsernfusjon foreslått opphevet fordi utvalget mener løsningen følger av de generelle regler.

Kapittel 13 Fisjon

Utvalget mener gjeldende løsning skal videreføres, slik at regnskapsloven ikke inneholder egne bestemmelser om fisjon. Det er foreslått adgang til å regnskapsføre fisjoner for små foretak som kontinuitet.

Kapittel 14 Resultatregnskap, balanse og kontantstrømoppstilling

Utvalget har vurdert å erstatte oppstillingsplanene for resultatregnskap og balanse med de krav som finnes i IAS 1. Utvalget har likevel kommet til at man bør beholde oppstillingsplanene, men foreta noen mindre endringer. Utvalget mener at det vil være mulig å utarbeide resultatregnskap og balanse i samsvar med IAS 1 innenfor lovens rammer.

Utvalget har kommet til at hensynet til sammenlignbarhet ikke lenger er tilstrekkelig begrunnelse for å forby en oppstilling av resultatregnskapet etter funksjon som alternativ til artsinndeling. Utvalget foreslår at det åpnes for valg av mellom en arts- og funksjonsinndeling. Dersom man velger en funksjonsinndeling av resultatregnskapet, må det gis tilleggsopplysninger om kostnadene etter art.

Utvalget foreslår å kreve spesifisering av oppgjent egenkapital i noter i stedet for i balansen. Utvalget foreslår at årsresultatet skal vises både før og etter minoritetsinteresser.

Kapittel 15 Noteopplysninger

Utvalget anser gjeldende løsning for lovfestede noteopplysninger som hensiktsmessig. Loven vil ikke gi en uttømmende opplisting av noter, men åpne for utvikling i samsvar med internasjonale utvikling.

Der gjeldende notekrav er strengere enn krav etter IAS/IFRS, foreslås kravene modifisert og harmonisert mot IAS/IFRS. Dette gjøres for å unngå at foretak som følger moderniseringsløsningen pålegges strengere krav enn foretak som følger IAS/IFRS ved forordningsløsningen. Derfor foreslås at en rekke eksisterende notekrav opphevet. Dette gjelder blant annet:

- Opplysninger om større enkeltransaksjoner
- Opplysninger om balanseførte lånekostnader skal begrenses til regnskapsårets balanseførte kostnader
- Opplysninger om hvorfor varig driftsmiddel ikke er nedskrevet dersom virkelig verdi er lavere enn 90 % og driftsmidlet ikke er nedskrevet
- Opplysning om forventet samlet inntjening av pågående forskning og utvikling motsvarer medgåtte samlede utgifter
- Opplysninger om forhold med betinget utfall ved regnskapsårets slutt
- Særskilte opplysninger for regnskapspliktige innen utvinning av petroleum, kraftproduksjon og gruvedrift

Den overordnede bestemmelsen om noteopplysninger i § 7-1 foreslås å gis et tillegg med henvisning til kravet om et rettvise bilde som foreslått i § 4-6. På bakgrunn av den senere tids regnskaps-skandaler er kravet til å opplyse om prinsipper for inntektsføring presisert.

Kapittel 16 Årsberetning

Utvalget har lagt til grunn at kravene til opplysninger i årsberetningen fortsatt må gjelde for foretak som utarbeider konsernregnskap med hjemmel i IAS-forordningen. IAS/IFRS stiller ikke krav til opplysninger i årsberetningen.

Utvalget foreslår å klargjøre årsberetningens formål i samsvar med de endringer som følger av moderniseringsdirektivet. Videre foreslås en klargjøring i lovbestemmelsens struktur. For å tydeliggjøre hvilket formål som er det sentrale med årsberetningen, foreslås en formålsbestemmelse innledningsvis i § 3-3. Bestemmelsens etterfølgende ledd foreslås inndelt i virksomhetens art og sted, finansiell informasjon og som siste del informasjon om andre forhold. Utvalget foreslår at opplysninger om andre forhold begrenses til de tilfeller hvor slik informasjon er nødvendig for å forstå foretakets utvikling, resultat og finansielle stilling. For små foretak foreslår utvalget at det eksplisitt skal angis hvilke av bestemmelsene som skal gjelde for små foretak.

Det er viktig at norske regler på dette området harmoniseres med de regler man har vedtatt i EU gjennom moderniseringsdirektivet. De hensyn som tidligere kunne begrunne særlige norske bestemmelser om rapportering av arbeidsmiljø og forhold knyttet til det ytre miljø, gjør seg etter utvalgets oppfatning ikke lenger gjeldende når det nå foreligger EU regler på området. Det vil derfor etter utvalgets oppfatning heller ikke vil være naturlig at det rapporteres særskilt i årsberetningen om likestilling, ev. om etnisk diskriminering, med mindre omtale av slike forhold vil være nødvendig for forstå utvikling, stilling og resultat. Utvalget foreslår at krav til opplysninger om arbeidsmiljø og ytre miljø kun gjelder i den grad det er nødvendig for å forstå foretakets utvikling, resultat og finansielle stilling.

For øvrig foreslås mindre endringer i kravene til opplysninger om fortsatt drift. Det foreslås at kravet til opplysninger når halve aksjekapitalen er tapt, erstattes med opplysningskrav dersom styrets handleplikt ved tap av egenkapital har inntrådt i henhold til aksjeloven eller allmennaksjeloven. Kravet til å opplyse om virkelig verdi dersom det er sannsynlig at foretaket vil bli avvirket, foreslås begrenset til når opplysningene ikke fremgår av noteopplysningene.

Et mindretall (I) minner om at bestemmelsen om årsberetning ligger utenfor forordningens virkeområde og foreslår en videreføring av gjeldende regler for årsberetningen for å tydeliggjøre styrets ansvar. Mindretallet foreslår i tillegg til gjeldende bestemmelse, at det skal opplyses om foretaket har inngått avtale om inkluderende arbeidsliv.

Kapittel 17 Andre opplysninger – om kompensasjon til ledende ansatte

Utvalgets evaluering av gjeldende selskapsrettsdirektiv viser at Norge har implementert nødvendige bestemmelser for å oppfylle direktivets krav til opplysninger. I den grad de regnskapspliktige ikke har gitt tilfredsstillende opplysninger om kompensasjon til ledende ansatt og tillitsvalgte, antar utvalget at dette i stor grad skyldes manglende etterlevelse av gjeldende regler snarere enn mangelfullt regelverk.

Utvalget har foreslått to nye bestemmelser om noteopplysninger vedrørende lønn og annen godtgjørelse til ledende personer. Det foreslås at det inntas en bestemmelse om at det skal gis opplysninger om selskapets gjeldende politikk om avlønning av ledende personer. I denne sammenheng foreslås det at den aktuelle personkretsen avgren-

ses til daglig leder. I tråd med det utvalget oppfatter som vanlig innen regulering av området internasjonalt, gjøres ikke kravet gjeldende for alle foretak, men avgrenses til foretak med noterte verdipapirer og allmennaksjeselskaper. Videre foreslås det at det for gruppen øvrige foretak innføres et spesifikt krav om å bekrefte at i den grad ytelser eller avtaler til ledende personer ikke er opplyst om i noter, så skyldes dette at slike ytelser eller avtaler ikke forekommer (negativ bekreftelse).

I forbindelse med at gruppen store foretak er foreslått fjernet i kapittel 6, foreslår utvalget at gjeldende tilleggsbestemmelser for gruppen store foretak videreføres for regnskapspliktige med noterte verdipapirer og allmennaksjeselskaper.

Et mindretall (I) foreslår å utvide kravene til opplysninger med spesifisering på det enkelte styremedlem, hvilke ledende personer og styremedlemmer i mor- og datterselskaper som har flere verv eller oppdrag i konsernet. Mindretallet foreslår at det skal redegjøres for selskapets gjeldende politikk til avlønning av ledende ansatte, i motsetning til kun for daglig leder som er flertallets forslag, samt om forventet utvikling i disse ytelsene.

Kapittel 18 Offentlighet, innsendelse av regnskap

Innsendingsplikten til Regnskapsregisteret foreslås utvidet til å gjelde alle regnskapspliktige. Samtidig foreslås det å oppheve regelen om at den regnskapspliktige må holde regnskapet tilgjengelig for innsyn på eget forretningssted. Et mindretall på ett medlem foreslår at forskriftshjemmelen som unntar indre selskap fra innsendingsplikt av årsregnskap blir opphevet, jf. kapittel 5.

Utvalget opprettholder reglene om forsinkelsesgebyr, dog slik at det foreslås innført en maksimalgrense på 26 uker for hvor lenge det skal løpe.

Videre foreslås det enkelte endringer i bestemmelsene om solidaransvar for forsinkelsesgebyr, blant annet at fratrudd styremedlems ansvar begrenses til forsinkelsesgebyr påløpt fram til fratredelsesdatoen. Tidspunktet for når forsinkelsesgebyret skal begynne å løpe, foreslås tilpasset til foretak med avvikende regnskapsår.

Kapittel 19 Organisering av standardsettende organ

Det foreslås at standardsettingen fortsatt bør skje i et privat organ. Det mest nærliggende vil være å videreføre arbeidet i Norsk RegnskapsStiftelse med nødvendige tilpasninger. Etter utvalgets vurdering kan det framover være et større behov enn

tidligere for at Finansdepartementet deltar i det standardsettende organet.

En norsk standard som er basert på en internasjonal regnskapsstandard vil ha høy grad av autoritet fra det tidspunkt den er fastsatt. Det bør vurderes om det i slike tilfeller er unødvendig å gå veien om en foreløpig standard.

Utvalget har kommet til at det vil være rimelig med en deling av finansieringen av standardsetters virksomhet mellom det offentlige, næringslivet og de stiftende organisasjoner. Utvalget peker på at en deling av finansieringen er situasjonen i enkelte andre land som Storbritannia og Sverige. Dette vurderes for tiden også i Danmark. De som finansierer standardsettingen vil naturlig ha innflytelse på organisering og sammensetning av standardsetter. En offentlig deltakelse i finansieringen vil bety at også det offentlige vil ha slik innflytelse.

Kapittel 20 Ikrafttredelse og overgangsbestemmelser

Overgangsregler for regnskapspliktige som vil følge IAS vil være bestemt av IFRS 1 First-time Adoption of International Financial Reporting Standards. For andre regnskapspliktige er det behov for enkelte overgangsregler som følge av de endringer som foreslås i regnskapsloven. Virkningen av en endring i regnskapsloven skal normalt innarbeides ved at tidligere års regnskaper omarbeides slik at sammenligningstallene blir sammenlignbare. I noen tilfeller kan slik omarbeidelse av tidligere års regnskaper være meget ressurskrevende og i noen tilfeller ikke mulig. Utvalget har derfor foreslått enkelte overgangsregler. Utvalget foreslår at lovendringene trer i kraft 1. januar 2005.

Kapittel 21 Selskapsrettslige konsekvenser og skattemessige forhold

Utvalget har vurdert selskapsrettslige konsekvenser av foreslåtte endringer. Selskapsrettslige bestemmelser som tar utgangspunkt i regnskapsmessige størrelser, gjelder i all hovedsak aksje-lovenes bestemmelser knyttet til fri og bundet egenkapital, og størrelsen på fri egenkapital som ramme for gjennomføring av enkelte transaksjoner.

Utvalget foreslår at eventuell ikke-realisert økning i egenkapital som følge av vurdering til virkelig verdi på investeringseiendommer og biologiske eiendeler skal nøytraliseres slik at den ikke inngår i fri egenkapital. Øvrige forslag til endringer i regnskapsloven bør etter utvalgets oppfatning ikke nøytraliseres ved særskilte krav om binding av

eventuell økning i egenkapitalen. Et mindretall (II) foreslår at urealisert regnskapsført verdiøkning på finansielle instrumenter utenom handelsporteføljen avsettes til et bundet fond.

Utvalget forutsetter at foreslåtte endringer i regnskapsloven ikke skal påvirke beskatningen. Utvalget ber Finansdepartementet følge opp utvalgets forslag for å sikre skattemessig nøytralitet. Det vil blant annet kunne være behov for en nærmere vurdering av skattereglene for sikringsforretninger, finansielle derivater i banker, avsetninger etter god regnskapsskikk, og for skattepliktige etter petroleumsskatteloven og rederibeskatningsloven. I tillegg foreslås ny gjennomgang av bokføringsreglene for omregning til norske kroner for å vurdere tilpasning til IAS/IFRS reglene. Det er dessuten konstatert at eventuelle endringer i de regnskapsmessige avsetninger for forsikringsnæringen vil påvirke beskatningen. Dette vil også gjelde eventuelle endringer i regelverket knyttet til vurdering av utlån i banker og finansieringsforetak mv.

Kapittel 22 Økonomiske og administrative konsekvenser

Retningsgivende for utvalgets arbeid har vært at regnskapsinformasjonen skal være relevant, pålitelig og sammenlignbar innen rammene av Norges internasjonale forpliktelser på regnskapsområdet. Kostnadene med å framskaffe regnskapsinformasjonen bør videre stå i et rimelig forhold til informasjonsverdien.

Forslagene til endringer i regnskapslov inneholder til dels betydelige endringer i forhold til gjeldende lov. For børsnoterte foretak vil krav om utarbeidelse av konsernregnskap i samsvar med IAS/IFRS få administrative konsekvenser og engangskostnader knyttet til eventuell omlegging av regnskapssystemene og til kompetanseutvikling. Kostnadene til utarbeidelsen de årlige konsernregnskapene forventes å øke. Begrunnelsen for endringen er å skape et mer effektivt fungerende kapitalmarked som vil gi de regnskapspliktige lavere kapital-kostnader.

Noen forslag vil innebære valgadgang. Det enkelte foretak vil da selv avgjøre hvilke regler det vil anvende etter en vurdering av ev. merkostnader av et regelsett fremfor et annet, og om disse merkostnadene står i forhold til fordelene med regelsettet.

Enkelte forslag vil gi lettelsers både administrativt og økonomisk, mens andre forslag vil være mer byrdefulle både administrativt og økonomisk. Hva forslagene samlet sett vil bety av kostnader og nytte for næringslivet og det offentlige er usikkert.

1.3 Summary in English

1.3.1 Background

A Governmental Task Force, established by the Norwegian Government by a Royal Decree on 7 June 2002, has evaluated the Accounting Act of 1998 following three years of experiences in practice and resolutions in the European Union and European Economic Area to modernise the accounting directives and to require the use of international accounting standards for consolidated financial statements of listed companies from 2005.

Based on the EU regulation of 19 July 2002, decisions in the EEA and the Norwegian Parliament, all listed companies are required to issue consolidated financial statements in accordance with IAS/IFRS (International Accounting Standards/International Financial Reporting Standards). The Task Force has been asked to consider whether other companies or entities should be required or allowed to issue financial statements in accordance with IAS/IFRS.

1.3.2 IAS/IFRS

In this report the Task Force proposes that only listed companies should be required to prepare consolidated financial statements in accordance with IAS/IFRS. Listed companies that are not parent companies, are not required to, and not allowed to, issue IAS/IFRS financial statements unless that is in accordance with Norwegian law. However, it is proposed to change the Norwegian Accounting Act so that it will be possible to prepare financial statements in accordance with the requirements in IAS/IFRS. Basically all existing recognition rules in IAS/IFRS are proposed to be allowed under the Accounting Act, but for a few non-material exceptions.

The annual accounts (company accounts) should be prepared in accordance with the Accounting Act, and allowed to be in accordance with IAS/IFRS as far as such standards are within the Accounting Act. The consolidated financial statements are proposed to be allowed to be prepared under IAS/IFRS also for other entities than listed companies.

The Task Force sees a need for update of the Accounting Act in accordance with the development of the Accounting Directives and the IAS/IFRS. The Accounting Act should continue to be a framework law without the need to change the law once an IAS/IFRS is issued or changed. That

requires that setting financial reporting standards in Norway should continue to be of high priority. The Task Force has emphasised the requirement to prepare the financial statements in conformity with good accounting practices and in line with the true and fair view requirement from the fourth EC accounting directive.

IAS/IFRS should continue to be basis for development of Norwegian accounting standards, whereas consideration of the special needs for small companies should be taken care of by developing separate standards for small entities.

1.3.3 Enforcement

A majority of the members of the Committee proposes to establish an enforcement mechanism where the Oslo Stock Exchange will control that the listed companies have prepared financial statements in accordance with IAS/IFRS. The proposal includes establishing an advisory committee of experts that should be involved in all cases where issues may be criticised. A minority of the Task Force proposes that the enforcement mechanism should be performed by the Banking, Insurance and Securities Commission (Kredittilsynet).

1.3.4 Other proposals

The Task Force proposes several other changes to the Accounting Act. The changes of formal requirements include changing the requirements for foreign entities with periodical activities on the Norwegian continental shelf, widening the possibility to use another financial reporting year than the calendar year, increasing the threshold limits for small companies and some changes in the requirements for small entities and not-for-profit entities.

The basic accounting principles in the Act's Chapter 4 are proposed to be modified to ensure that there should be no conflicts with the Framework of IASB. The true and fair view requirement from the fourth EC Accounting Directive is proposed to be implemented directly in the Act.

The Act already requires the use of fair value for some financial instruments. The use of fair value in recognition rules has been expanded to include more financial instruments, biological assets and investment properties. However, the use of fair value is restricted to be applied only in conformity with good accounting practices and accounting standards.

The Task Force proposes to allow the use of an income statement classified by function in addition to today's requirement of using a classification

based on a nature of expenses. The note disclosures are proposed to conform with the EC requirements and several existing requirements are proposed to be repealed. The annual report from the board of directors is proposed to be harmonised with the Directives and special Norwegian requirements should be limited as far as possible.

1.3.5 Further development

The proposal will be subject to hearing by relevant user groups. It is expected that the Government in 2004 will come up with a proposal for the Parliament for changes in the Accounting Act to be effective for the financial year 2005.

1.4 Oppnevning og mandat

Utvalget ble oppnevnt ved kongelig resolusjon 7. juni 2002. Bakgrunnen for oppnevningen følger av mandatet. Utvalget ble gitt følgende mandat:

"1

Stortinget vedtok 19. juni 1998 å be Regjeringen evaluere ny regnskapslov etter tre regnskapsår. Utvalget skal evaluere regnskapsloven som grunnlag for Regjeringens oppfølging av stortingsvedtaket. Utvalget bør ved evalueringen ta i betraktning erfaringene med anvendelsen av regnskapsloven siden loven trådte i kraft 1. januar 1999, samt den internasjonale utvikling på regnskapsområdet som har funnet sted i denne perioden. Dersom utvalget kommer til at det bør gjøres endringer i regnskapslovgivningen, skal det foreslå konkrete lovregler om dette.

Det skal være retningsgivende for utvalget at regnskapsinformasjon skal være relevant, pålitelig og sammenlignbar innen rammen av Norges internasjonale forpliktelser på regnskapsområdet og at kostnadene med å framskaffe regnskapsinformasjonen bør stå i et rimelig forhold til informasjonsverdien.

2

Rådet i EU (ECOFIN) ga i juli 2000 politisk tilslutning til en strategiplan for finansiell rapportering utarbeidet av EU-kommisjonen. Hovedelementer i strategiplanen er en plikt for børsnoterte foretak til å avlegge konsernregnskaper etter de internasjonale regnskapsstandardene IAS fra 2005, tilpasning av EUs regnskapsdirektiver (4. og 7. selskapsrettsdirektiv) til IAS-rapportering, en særskilt prosedyre for

å innlemme IAS-standarder i EU-retten samt samordnet og effektiv fortolkning og håndheving av kravene til regnskapsrapportering. EU-kommisjonen har fulgt opp strategiplanen gjennom et forslag fra februar 2001 til en europaparlaments- og rådsforordning om plikt for børsnoterte foretak til å anvende IAS innen 2005. En EU-forordning basert på forslaget ble vedtatt 4. juni 2002. I samsvar med strategiplanen fremmet EU-kommisjonen 28. mai 2002 et forslag om tilpasninger til IAS i regnskapsdirektivene. I tillegg er europaparlaments- og rådsdirektiv 2001/65/EF av 27. september 2001 om bruk av virkelig verdi i årsregnskapet en del av IAS-tilpasningen av regnskapsdirektivene. Det vises videre til EU-kommisjonens anbefaling 2001/453/EF av 30. mai 2001 om miljøinformasjon i årsregnskap og årsberetning. EUs regnskapsdirektiver er tatt inn i EØS-avtalen. Utvalget kan legge til grunn at også de vedtatte og foreslåtte rettsakter som er nevnt her vil bli tatt inn i EØS-avtalen.

Utvalget skal vurdere behovet for endringer i regnskapslovgivningen som følge av den utviklingen i EØS-rammeverket som er nevnt her. Utvalget skal også ta i betraktning annen internasjonal utvikling på regnskapsområdet som utvalget mener bør få betydning for innretningen av den norske regnskapslovgivningen.

Utvalget bør særlig vurdere:

- om det bør være adgang eller plikt for andre enn børsnoterte foretak til å utarbeide konsernregnskapet i samsvar med IAS, inkludert kravet i IAS 1 pkt. 11 om at alle krav i alle enkeltstandardene i IAS må være oppfylt (full IAS),
- om og i tilfelle i hvilken utstrekning det bør være adgang eller plikt til å utarbeide selskapsregnskapet i samsvar med full IAS,
- om det bør gjøres tilpasninger i regnskapsloven for å legge til rette for utarbeidelse av regnskaper i samsvar med deler av IAS, f.eks. regnskaper som følger vurderingsreglene i IAS men ikke oppfyller alle opplysningskravene,
- om alle regnskapsvalg som det er åpnet for i IAS bør tillates etter regnskapsloven,
- om reglene i regnskapsloven kan og ev. bør danne en ramme også for regnskaper utarbeidet etter full IAS, eller om det må eller bør gjøres unntak. Utvalget bør i denne sammenheng ta i betraktning forutsetningen i EU-kommisjonens forslag til IAS-forordning om at IAS-kravet for børsnoterte foretak vil komme i tillegg til kravene i regnskapsdirektivene (motivene pkt. 3.2), og
- forholdet mellom selskaps- og konsernregnskapet. Utvalget bør vurdere om de forhold som er nevnt over eller om ulike formål med regnskapsinformasjonen tilsier at en

bør lempe på kravet om konsistens mellom selskaps- og konsernregnskapet. Utvalget bør i så fall også vurdere om det på enkelte punkter bør gjelde ulike regler for selskapsregnskapet og konsernregnskapet.

3

Utvalget skal på hensiktsmessig måte kartlegge erfaringene med anvendelsen av den nye regnskapsloven. Utvalget bør vurdere nærmere de deler av regnskapslovgivningen der kartleggingen viser at det er grunn til en ny gjennomgang av reglene.

Henvendelser til Finansdepartementet om erfaringer med anvendelsen av regnskapsloven viser at utvalget bl.a. bør vurdere:

- større og mer presise krav til informasjon om lederlønninger i årsregnskapet og årsberetningen på bakgrunn av forslag i dokument 8:136 (2001-2002) fra stortingsrepresentantene Jens Stoltenberg og Kristin Halvorsen om tiltak for å oppnå større åpenhet og bevissthet om lederlønninger,
- kriteriene og terskelverdiene i regnskapsloven § 1-5 for å angi store foretak og § 1-6 for å angi små foretak. Inndelingen gir grunnlag for mer omfattende plikter for store foretak og enklere regler for små foretak enn det som gjelder for foretak som verken defineres som store eller små ("normale" foretak),
- ytterligere forenklinger for små og "normale" foretak der dette anses forsvarlig og hensiktsmessig,
- beløpsgrenser og andre terskelverdier for regnskapsplikt etter regnskapsloven § 1-2 første ledd,
- begrenset regnskapsplikt for autoriserte regnskapsførere og ev. andre tilsynspliktige foretak som nevnt i regnskapsloven § 1-2 første ledd nr. 5 som drives i en foretaksform som ellers ville gi begrenset regnskapsplikt (særlig mindre enkeltmannsforetak eller samvirkelag),
- regnskapsplikt og innsendingsplikt for indre selskaper, jf. regnskapsloven § 1-2 første ledd nr. 4,
- kravene til miljøinformasjon i årsberetningen og årsregnskapet,
- behovet for særskilte regnskapsregler for regnskapspliktige foretak uten økonomisk formål, og
- reglene om bruk av egenkapitalmetoden og bruttometoden herunder innretningen av systemet med et fond for vurderingsforskjeller, jf. regnskapsloven §§ 5-17, 5-18 og 9-3 sjette ledd og aksjeloven og allmennaksjeloven § 3-3. Utvalget bør vurdere om det bør være forbud, plikt eller adgang til å

bruke egenkapitalmetoden/bruttometoden for små, "normale" og/eller store foretak og i hhv. selskaps- og konsernregnskapet. Det vises til vurderingen av egenkapitalmetoden i Ot.prp. nr. 13 (2000-2001) kapittel 4, der det legges opp til en endelig vurdering i forbindelse med evalueringen av regnskapsloven.

4

Utvalget skal vurdere om det er behov for en full eller begrenset gjennomgang av de grunnleggende regnskapsprinsippene i regnskapsloven kapittel 4 slik at disse blir basert direkte på eller tilpasset det begrepsmessige rammeverk for IAS.

5

I EUs strategiplan for finansiell rapportering forutsettes det forsvarlig og streng håndheving av at børsnoterte foretak fører sine konsernregnskaper i samsvar med IAS. Etter strategiplanen omfatter effektiv håndheving (1) klare regnskapsstandarder, (2) tilgjengelige fortolkninger og veiledning om anvendelsen, (3) pliktig revisjon, (4) kontroll av tilsynsmyndigheter og (5) effektive sanksjoner.

Utvalget skal vurdere nærmere hvordan forutsetningene i strategiplanen om kontroll av tilsynsmyndigheter og effektive sanksjoner (punkt 4 og 5) bør gjennomføres i Norge.

6

Utvalget skal avgi sin utredning av punkt 2 i mandatet innen 31. desember 2002. Utvalget skal avgi sin endelige utredning innen 30. juni 2003.

Utvalget skal avgi sine utredninger til Finansdepartementet. Finansdepartementet skal holdes orientert om utvalgets arbeid. Finansdepartementet kan gjøre endringer, utdypninger og tillegg i mandatet."

Utvalget sendte 15. november 2002 brev til Finansdepartementet om endret opplegg for delutredningen. Finansdepartementet skriver i sitt svarbrev av 17. desember 2002 blant annet:

"Departementet endrer etter dette utvalgets mandat i henhold til det justerte opplegget for utredningsarbeidet som utvalget har beskrevet. Mandatet pkt. 6 første avsnitt skal lyde:

"Utvalget skal avgi sin utredning innen 30. juni 2003. Utvalget skal utarbeide et høringsnotat innen 31. desember 2002 om gjennomføring av EØS-regler som svarer til direktiv 2001/

65/EF og om fortsatt utsatt plikt til å anvende egenkapitalmetoden og bruttometoden i selskapsregnskapet".

Utvalget oversendte 17. juni 2003 brev til Finansdepartementet med anmodning om å forlenge fristen for å avlegge utredningen til 15. august 2003.

1.5 Sammensetning av Utvalget for evaluering av regnskapsloven

Utvalget har hatt 15 medlemmer. Elleve medlemmer er oppnevnt etter forslag fra ulike organisasjoner som er nevnt i parentes etter utvalgets navn. Utvalgets leder og de uavhengige ekspertene er oppnevnt etter forslag fra Finansdepartementet.

1. statsautorisert revisor Finn Berg Jacobsen, Oslo (leder)
2. regnskapsdirektør Idar Eikrem, Oslo (Norsk RegnskapsStiftelse)
3. ass. direktør Kari Fallmyr, Oslo (Finansnæringens Hovedorganisasjon og Sparebankforeningen)
4. advokat Cathrine Møller Faaberg, Oslo (Handels- og Servicenæringens Hovedorganisasjon)
5. advokat Ingebjørg Harto, Oslo (Næringslivets Hovedorganisasjon)
6. fagsjef Catharina Hellerud, Oslo (Oslo Børs)
7. seniorrådgiver Espen D. Knudsen, Oslo (Finansdepartementet)
8. statsautorisert revisor Elisabet Sulen, Bergen (Den norske Revisorforening)
9. fagsjef Hanne Opsahl, Drammen (Norges Autoriserte Regnskapsføreres Forening)
10. spesialrådgiver Hans Robert Schwencke, Bærum (Kredittilsynet)
11. ekspedisjonssjef Asta Tjølsen, Hønefoss (Nærings- og handelsdepartementet)
12. rådgiver, registrert revisor og cand.philol Fanny Voldnes (Landsorganisasjonen i Norge)
13. chefskonsulent Jan-Christian Nilsen, Danmark (utenlandsk ekspert)
14. professor Per Christiansen, Tromsø (juridisk ekspert)
15. professor Frøystein Gjesdal, Bergen (regnskapsekspert)

Utvalgets sammensetning ble høsten 2002 endret som følger:

- Håvard S. Abrahamsen (Oslo Børs) trådte ut av utvalget 1. september 2002, og Catharina Hellerud ble oppnevnt som nye representant fra Oslo Børs.

- Janne Næss (FNH) trådte ut av utvalget 11. november 2002, og Kari Fallmyr ble oppnevnt som nye representant fra FNH/Sparebankforeningen.
- Anne Bøhmer Gravidahl (NARF) trådte ut av utvalget 12. november 2002, og Hanne Opsahl ble oppnevnt som nye representant fra NARF.

Utvalget har ved arbeidet med denne utredningen hatt til disposisjon et sekretariat bestående av:

- fagdirektør Harald Brandsås, sekretariatsleder (Den norske Revisorforening),
- rådgiver Signe Haakanes (Den norske Revisorforening),
- rådgiver Geir Karlsen (Finansdepartementet),
- senior manager Signe Moen (PricewaterhouseCoopers),
- seniorrådgiver Terje Nilsen (Kredittilsynet).

1.6 Utvalgets arbeid

Utvalget arrangerte 8. oktober 2002 høring om erfaringer med regnskapsloven. Utvalget ga i brev til inviterte organisasjoner uttrykk for at det ønskes tilbakemelding på konkrete erfaringer som organisasjonene har registrert, samt at organisasjonene gjerne kommenterer enkelte problemstillinger utarbeidet av utvalget som ses på som spesielt relevante. Følgende organisasjoner deltok på den muntlige høringen 8. oktober:

Den norske Revisorforening

GRIP

Finansnæringens Hovedorganisasjon

Landslaget for Regskapskonsulenter

Norges Autoriserte Regnskapsføreres Forening

Norsk Bedriftsforbundet

Norsk RegnskapsStiftelse

Norske Finansanalytikerens Forening

Nærings- og handelsdepartementet

Næringslivets Hovedorganisasjon

ProSus

Regnskapsregisteret

Statistisk sentralbyrå

I tillegg ga følgende organisasjoner, som ikke deltok på den muntlige høringen, en skriftlig redegjørelse til utvalget:

ENOVA SF

Miljøverndepartementet

Oslo Børs

Oslo politidistrikt

Skattedirektoratet

ØKOKRIM

Utvalget har også mottatt innspill utenom høringen.

Utvalget avga et høringsnotat 20. desember 2002 om gjennomføring av EØS-regler som svarer til direktiv 2001/65/EF (virkelig verdi på finansielle instrumenter) og om fortsatt utsatt plikt til å anvende egenkapitalmetoden og bruttometoden i selskapsregnskapet. Bakgrunnen for at det var satt en kortere frist for å utrede disse punktene i mandatet, er kort frist for gjennomføring av direktivet (innen 1. januar 2004) og behov for at overgangsregelen om egenkapitalmetoden skal gjelde inntil evalueringen av regnskapsloven er fullført.

Utvalgets leder og representanter for sekretariatet har møtt representanter fra Danmark og Sverige med tilsvarende oppgaver som dette utvalget.

Utvalget arrangerte 28. august 2002 et seminar om implementering av IAS forordningen. Inviterte foredragsholdere var Karel Van Hulle, Head of Section, European Commission, Allan Cook, Technical Director, Accounting Standards Board, Erlend Kvaal, stipendiat, Handelshøyskolen BI, og Steinar Sars Kvifte, doktorgradsstipendiat ved Høyskolen i Agder og statsautorisert revisor, Ernst & Young.

Utvalget har mottatt skatterettslig bistand i kartleggingen av skattemessige konsekvenser av forslag om endringer i regnskapsloven. De som har bistått utvalget er advokat Ulf Werner Andersen i advokatfirmaet PricewaterhouseCoopers og Grete Dybsjord fra NHO samt Marius Jærn-Pilgaard fra Finansdepartementet. Utvalget har i tillegg fått regnskapsfaglig bistand fra ass. direktør Karina V. Hestås i Norsk Hydro ASA når det gjelder fond for vurderingsforskjeller.

På bakgrunn av henvendelse fra Regnskapslovutvalget til de store revisjonsselskapene samt Den norske Revisorforening, har en arbeidsgruppe foretatt en sammenligning mellom IFRS og regnskapsloven som grunnlag for utvalgets arbeid. Arbeidsgruppen har bestått av:

- Kjetil Andersen, Ernst & Young
- Tommy Benum, Noraudit
- Kirsten Lucie Jacobsen, Deloitte & Touche
- Hege Korsmo Sæther, Den norske Revisorforening
- Stein Erik Lund, KPMG
- Didrik Thrane-Nielsen, PricewaterhouseCoopers

Utvalget hadde sitt første møte 13. juni 2002 og har avholdt 24 møter.

1.7 Forkortelser

I utredningen brukes følgende særskilte forkortelser:

- *Aksjelovene* - Lov 13. juni 1997 nr. 44 om aksjeselskaper (aksjeloven) og lov 13. juni 1997 nr. 45 om allmennaksjeselskaper (allmennaksjeloven)
- *Direktivet om virkelig verdi* - Europaparlaments- og rådsdirektiv 2001/65/EF om endring av direktiv 78/660/EØF, 83/349/EØF og 86/635/EØF med hensyn til verdsettingsregler for bankers og andre finansinstitusjoners årsregnskaper og konsoliderte regnskaper
- *Fjerde direktiv* - Rådsdirektiv 78/660/EØF med hjemmel i traktatens artikkel 54 paragraf 3 bokstav g) om årsregnskapene for visse selskapsformer
- *IAS* - International Accounting Standards
- *IASB* - International Accounting Standards Board
- *IAS-forordningen* - Europaparlaments- og rådsforordning (EF) nr. 1606/2002 om bruk av internasjonale regnskapsstandarder
- *IFRS* - International Financial Reporting Standards
- *Miljørekommandasjonen* - Kommisjonsrekommandasjon 2001/453/EF om anerkjennelse, vurdering og framleggelse av miljøspørsmål i selskapers årsregnskaper og årsberetninger
- *Moderniseringsdirektivet* - Europaparlaments- og rådsdirektiv 2003/51/EF om endring av direktiv 78/660/EØF, 83/349/EØF, 86/635/EØF og 91/674/EØF som gjelder årsregnskaper og konsoliderte regnskaper for visse selskapsformer, banker og andre finansinstitusjoner og forsikringsselskaper
- *Regnskapsloven* - Lov 17. juli 1998 nr. 56 om årsregnskap m.v. (regnskapsloven)
- *Syvende direktiv* - Rådsdirektiv 83/349/EØF med hjemmel i traktatens artikkel 54 paragraf 3 bokstav g) om konsoliderte regnskaper

Kapittel 2

Norsk regnskapsregulering

2.1 Oversikt over kapittel 2

I dette kapittel vil det bli gjort rede for hvordan norsk regnskapsregulering etter utvalgets oppfatning kan utformes. Utgangspunktet er nåværende regnskapsregulering. Dette regelverk skal etter utvalgets mandat tilpasses internasjonale regnskapsstandarder som tas i bruk i EU, og endringer som utvalget finner ønskelige etter en evaluering. Kapittel 2 omtaler endringene i sammenheng, mens de etterfølgende kapitler nærmere tar opp konkrete enkeltpørsmål.

Norge er etter EØS-avtalen forpliktet til å gjennomføre ny EF-rett som er av betydning for det indre marked. Regnskapsretten er et slikt rettsområde. Dette betyr at norske myndigheter etter EØS-avtalen vil måtte gjennomføre nødvendige regelendringer, etter hvert som de finner sted i EU og deretter gis virkning i EØS.

Dette kapittel er delt inn slik at det innledningsvis gis en oversikt over regnskapsreguleringen i dag, jf. avsnitt 2.2. Utvalget har gjennomført en høring om norsk regnskapsregelverk. Det hovedsakelige inntrykk er at høringsinstansene er fornøyd med strukturen i regelverket, det vil si en rammelov som er forsterket ved bruk av regnskapsstandarder. Dette inntrykk stemmer overens med utvalgets egen oppfatning. En oversikt over de høringsuttalelser og innspill utvalget har mottatt i forbindelse med regelverksstruktur og standardsetting er tatt med i dette avsnitt. Dernest gis det en beskrivelse av forordningen som gjennomfører systemet med internasjonale regnskapsstandarder i EF, og som er relevant for EØS, jf. avsnitt 2.3. Norsk regnskapsrett blir stadig mer samordnet med internasjonale regnskapsstandarder. Innføring av IAS-forordningens system i Norge forsterker denne utvikling.

Forordningens system er pliktig for konsernregnskapet i foretak med børsnoterte verdipapirer. I avsnitt 2.4 foreslår utvalget hvordan forordningen på dette punkt kan gjennomføres i norsk rett. Norske regnskapsstandarder vil bare unntaksvis kunne spille noen rolle i denne sammenheng, dersom de internasjonale regnskapsstandar-

der blir gjennomført ved forskrift med hjemmel i regnskapsloven, slik utvalget foreslår.

I avsnitt 2.5 tas det opp spørsmål om, og i så fall i hvilken grad, forordningens system skal anvendes for selskapsregnskap og for andre foretak enn de foretak som har børsnoterte verdipapirer. IAS-forordningen gir her medlemsstatene valgfrihet. Området for den pliktige bruk av IAS-forordningens system, og der hvor nasjonale myndigheter etter IAS-forordningen krever eller tillater bruk av dette system, kan betegnes som "forordningslinjen". De foretak som omfattes av IAS-forordningens system kan kalles "IAS-foretak".

Utenfor det område IAS-forordningen direkte gjelder for – og der hvor den gjøres gjeldende etter vedtak av norske myndigheter – vil myndighetene stå friere til å utforme regnskapsregelverket. EF-rettens regler i regnskapsdirektivene vil riktignok måtte respekteres, men direktivreglene er gjennomgående mindre omfattende og detaljerte enn tilfelle er med de internasjonale standarder. På denne måte vil nasjonale myndigheter ha større handlefrihet. Tilpasning på dette område kan betegnes som "moderniseringslinjen". I avsnitt 2.6 foreslår utvalget en struktur for tilpasningen av regnskapsreguleringen med utgangspunkt i gjeldende regler. Den lovfestede norm god regnskapsskikk utfylles av regnskapsstandarder.

I avsnitt 2.7 trekkes linjene tilbake til utgangspunktet. Utvalget beskriver hvordan strukturen i regnskapsregelverket kan utformes etter at det er tatt hensyn til de endringer som følger av EF-retten og utvalgets evaluering.

I avsnitt 2.8 drøfter utvalget blant annet forholdet mellom god regnskapsskikk og standardsetting.

I et avsluttende avsnitt 2.9 oppsummeres utvalgets forslag av betydning for strukturen i regnskapsregelverket.

2.2 Den aktuelle regnskapsregulering

2.2.1 Om reguleringsstrukturen i dag

Regnskapsloven utgjør et konseptuelt rammeverk, og oppstiller visse grunnleggende prinsipper og retningslinjer for løsningen av regnskapsrettslige spørsmål, jf. NOU 1995:30 Ny regnskapslov s. 27-28 og Ot.prp. nr. 42 (1997-98) Om lov om årsregnskap mv. s. 81-83. Formelt sett er det en tredeling av de regnskapspliktige. Det er gitt forenklingsregler for små foretak. Disse forenklingsreglene er presentert som unntak til de enkelte bestemmelsene i loven.

Loven gir i liten grad anvisning på detaljløsninger. Dette er i tråd med utviklingen i internasjonal regnskapspraksis, jf. IAS Framework. De grunnleggende regnskapsprinsipper som er nedfelt i loven har imidlertid et annet utgangspunkt enn det konseptuelle rammeverk etter IAS. I loven kapittel 4 stilles krav om at det enkelte regnskap skal bygge på grunnleggende regnskapsprinsipper og god regnskapsskikk. Dette er en generell overbygning og tolkningsbakgrunn for lovens øvrige regler. Kapittel 5 inneholder i hovedsak vurderingsregler for verdifastsettelse av eiendeler, gjeld med videre. Oppstillingsreglene for resultatregnskapet, balansen og kontantstrømpoppstillingen er regulert i kapittel 6, og kravene til noteopplysninger i kapittel 7. Kapittel 8 fastsetter blant annet straffesankjoner for overtredelse av lovens regler om regnskapsføring.

Loven er i utgangspunktet bygget opp slik at kravene gjelder for alle regnskapspliktige. Der det har vært aktuelt, er det deretter gitt unntak eller forenklete føringsmuligheter for små foretak og tilleggskrav for store foretak.

Det er også fastsatt forskrifter i medhold av regnskapsloven, blant annet forskrifter som gjelder institusjoner under tilsyn av Kredittilsynet. I forskriftene til regnskapsloven er det lagt vekt på at forskriftene skal gi utfyllende eller avvikende bestemmelser til regnskapsloven.

En rekke nasjonale og internasjonale standarder, anbefalinger og uttalelser har også rettskildemessig betydning, særlig Norske RegnskapsStandarder og International Accounting Standards, jf. Innst. O. nr. 61 (1997-98) s. 5 og s. 24. Standarder fra Norsk RegnskapsStiftelse og andre nasjonale organer har tradisjonelt vært tillagt betydelig vekt av de regnskapspliktige. Norsk RegnskapsStiftelse har en selvstendig rolle i arbeidet med utviklingen av god regnskapsskikk i forhold til Finansdepartementets rolle som forvalter av regnskapsloven med forskrifter. Denne praksis har støtte i forar-

beidene, men det er samtidig fremholdt at friheten til å gi og bygge på standarder gjelder innenfor de rammer som lovgivningen trekker opp.

2.2.2 Om norsk tilpasning til EFs regler

2.2.2.1 Generelt

I mandatet for det utvalgsarbeid som lå til grunn for gjeldende regnskapslov het det blant annet at utvalget skulle vurdere "hvilke behov som foreligger for at norsk regnskapslovgivning tilpasses internasjonale standarder og internasjonalt regelverk, særlig de ulike regnskapsdirektivene innenfor EF". En viktig del av utvalgsarbeidet den gang besto i å tilpasse norsk regnskapsrett til EFs fjerde rådsdirektiv (78/660/EØF) om årsregnskaper for visse selskapsformer med senere endringer og det syvende rådsdirektiv (83/349/EØF) om konsoliderte regnskaper med senere endringer ligger til grunn for regnskapsloven av 17. juli 1998.

Det har ikke vært foretatt endringer i regnskapsloven som direkte følge av nye direktivregler, selv om enkelte endringer har funnet sted innenfor rammene av de valgmuligheter som direktivene oppstiller for medlemsstatene og ut fra mindre justeringer i direktivene.

2.2.2.2 Forordninger

Det følger av EØS-avtalen artikkel 7 at en rettsakt som er omhandlet i eller inntatt i vedlegg i EØS-komiteens vedtak "skal være bindende for avtalepartene". Dette medfører for Norges del at norske myndigheter "skal gjøre [rettsakten] til del av deres interne rettsorden". Det heter videre i bestemmelsen at en rettsakt som svarer til en EØF-forordning (nå: "EF-forordning") "skal som sådan gjøres til del av avtalepartenes interne rettsorden".

EØS-komiteen traff 14. mars 2003 vedtak i forbindelse med europaparlaments- og rådsforordning nr 1606/2002 EF om anvendelse av internasjonale regnskapsstandarder (IAS-forordningen). Beslutningen er referert slik i et utkast til St.prp. nr. 64 (2002-2003) om forordningen:

"... EØS-komiteen vedtok 14. mars 2003 beslutning nr. 37/2003 om at vedlegg XXII (selskapsrett) i EØS-avtalen skal endres ved at europaparlaments- og rådsforordning (EF) nr. 1606/2002 om anvendelse av internasjonale regnskapsstandarder inkluderes i EØS-avtalen.

Artikkel 1 i EØS-komiteens beslutning slår fast at EØS-avtalens vedlegg XXII skal endres som følge av forordning (EF) nr. 1606/2002 ved at det settes inn et nytt punkt 10b i vedlegget.

Artikkel 2 slår fast at forordning (EF) nr. 1606/2002 skal foreligge i både islandsk og norsk versjon, og skal kunngjøres i EØS-tillegget til Den Europeiske Unions Tidende og skal være autentisk.

Artikkel 3 slår fast at beslutningen trer i kraft 15. mars 2003, forutsatt at EØS-komiteen har mottatt alle meddelelser etter avtalens artikkel 103 nr. 1.

Artikkel 4 slår fast at beslutningen skal kunngjøres i EØS-avdelingen av og EØS-tillegget til Den Europeiske Unions Tidende.

Etter artikkel 103 nr. 1 skal EFTA-statene innen seks måneder fra det tidspunkt da beslutningen ble vedtatt, meddele overfor de andre EØS-statene at de forfatningsrettslige krav er oppfylt, det vil for Norge sin del si at Stortingets samtykke til godkjenning av EØS-komiteens beslutning er innhentet.”

Bestemmelsen i EØS-avtalen krever at en forordning skal gjennomføres i norsk rett ”som sådan”. Med dette har en tatt sikte på å oppnå et tilsvarende resultat for EFTA-landene som innad i EU, hvor en forordning har direkte virkning i medlemsstatene på linje med nasjonal rett. Dette medfører blant annet at myndighetene i medlemsstatene er avskåret fra å gjennomføre en forordning. Den får rettslig virkning etter EF-traktaten umiddelbart i kraft av å være en forordning.

EØS-avtalen bygger imidlertid på at Norge ikke har avgitt lovgivningsmyndighet. Dette innebærer blant annet at all EF-rett som er relevant for EØS må gjennomføres av norske myndigheter, altså også forordninger. Ordene ”som sådan” skal vise at norske myndigheter ikke har noen handlefrihet med hensyn til gjennomføringen, slik tilfelle er for direktiver (se avsnitt 2.2.2.3). I praksis betyr dette at forordninger om internasjonale regnskapsstandarder i sine offisielle norske oversettelser må tas inn i norsk rett uten at noe kan endres. Noen offisiell norsk oversettelse av forordningen om internasjonale regnskapsstandarder foreligger for tiden ikke (se også avsnitt 2.4.3), og utvalget har benyttet den foreliggende (foreløpige) norske versjon, jf. vedlegg 2.

Man kan for øvrig merke seg at mens en forordning etter EF-retten får umiddelbar virkning fra det tidspunkt den selv fastsetter, eller alternativt fra den 20 dag etter kunngjøring (sml artikkel 254 EF), vil forordningen etter EØS-avtalen først bli gyldig når den er gjennomført og satt i kraft i Norge. På grunn av saksbehandlingstiden i forbindelse med gjennomføring vil det i mange tilfelle kunne ta noe tid før en EF-forordning som er relevant etter EØS-avtalen blir gjeldende rett i Norge. Dette vil også

kunne gjelde for kommisjonsforordninger om gjennomføring av de internasjonale regnskapsstandarder.

Utvalget antar at en slik eventuell forsinkelse som regel neppe vil få noen stor praktisk betydning. Dersom en regnskapspliktig følger en slik standard fastsatt ved kommisjonsforordning før forordningen er formelt gjennomført og satt i kraft i Norge, må det kunne legges til grunn at den regnskapspliktige følger god regnskapsskikk. Dette bygger på at Norge normalt vil legge regnskapsstandard til grunn. Om ønskelig vil dessuten et norsk standardsettende organ kunne fastsette den internasjonale standard som en norsk standard, med de virkninger dette vil ha (sml avsnitt 2.8).

2.2.2.3 Direktiver

Utvalget avgår et forslag til Finansdepartementet om gjennomføring av direktivet om bruk av virkelig verdi i årsregnskapet. Dette forslag ble av Finansdepartementet sendt på høring den 20. januar 2003 med høringsfrist 21. april 2003. Utvalget uttalte i sitt forslag blant annet:

”6.3.1 Generelt

Etter EØS-avtalen artikkel 7 skal en rettsakt som er en del av et vedtak i EØS-komiteen være bindende for Norge og skal gjøres til en del av den interne rettsorden. For en rettsakt som ”tilsvarer et EØF-direktiv” (i dag: EF-direktiv) skal det overlates til norske myndigheter ”å bestemme formen og midlene for gjennomføringen”. EFTAs overvåkingsorgan (ESA) fører kontroll med gjennomføringen av bestemmelsene i EØS-avtalen i Norge.

I EF-retten gjelder prinsippet om direkte virkning også for direktivbestemmelser i en del tilfeller. Direkte virkning innebærer at en nasjonal domstol etter forholdene kan se bort fra nasjonal rett og anvende direktivreglen i et konkret saksforhold. Noen slik direkte virkning av EF-retten er imidlertid ikke en del av EØS-avtalen for Norges del.

Kravet til nasjonale myndigheter om lojal gjennomføring etter EØS-avtalen artikkel 3 kan blant annet ut fra dette bli sterkere i norsk rett enn for eksempel i en EU-stats interne rett. En bør derfor kunne anta at norske myndigheters handlefrihet ikke er større mht gjennomføring av et EF-direktiv etter EØS-avtalen enn det en EU-medlemsstat har etter EF-traktaten.

En lojal oppfølging av EØS-avtalen fra norske myndigheters side vil kreve at gjennomføring av rettigheter og/eller plikter skjer på en bindende måte. Dette innebærer at lovgiver må ha en høy grad av sannsynlighet for at en

domstol vil anvende de direktivregler som er gjennomført i norsk rett. Dette kan sikrest skje ved å gjennomføre slike direktivregler i lov eller forskrift.

Man kunne kanskje argumentere med at en forpliktende nasjonal praksis burde kunne tillegges vekt ved spørsmålet om direktivregler er gjennomført. Det kan neppe helt utelukkes at andre gjennomføringsmåter enn lov eller forskrift etter forholdene kan være tilfredsstillende. Man kan for eksempel ikke utelukke at en fast rettspraksis kan godtas som gjennomføring. Det har imidlertid ikke vært noe mål for utvalget å søke etter grensen for norske myndigheters handlefrihet på dette punkt. Derfor antar utvalget at direktivet om virkelig verdi bør gjennomføres i norsk rett ved endringer i regnskapsloven og ved forskrift gitt med hjemmel i loven.

Utvalget legger disse synspunkter til grunn for sin tilrådning om gjennomføringen.”

Utvalget viser til dette og mener at i den utstrekning norsk regnskapsrett skal tilpasses direktivregler, bør tilpasningen skje ved lov eller ved forskrift med hjemmel i lov. Det samme gjelder for regnskapsregler som er ment som bindende pålegg til de regnskapspliktige. Slike bindende regler må etter legalitetsprinsippet i norsk rett normalt ha hjemmel i formell lov. Dersom myndighetene ønsker at en regnskapsregel skal være rettslig bindende må den således som hovedregel fastlegges i lov eller i forskrift med hjemmel i lov.

Når det gjelder en rettslig vurdering av regnskapsstandarder vises til avsnitt 2.8 nedenfor.

Utvalget har vurdert hvordan en kan behandle direktivendringer som tar sikte på å tilpasse EF-retten til IAS/IFRS, men som ikke er endelig vedtatt i EØS-sammenheng. Siden en må kunne anta at slike endringer i direktivene vil bli vedtatt som en del av tilpasningsarbeidet innenfor EU, har utvalget i sitt arbeid forsøkt å ta hensyn til endringsforslag som foreligger. Dette synes best i samsvar med utvalgets mandat. For øvrig må endringer i aktuelle direktivregler behandles på vanlig måte, dvs. at de gjennomføres i norsk rett etter at de nødvendige vedtak er gjort i EØS-komiteen. Det vises også til avsnitt 2.4.3.

2.2.2.4 Rekommandasjoner

Rekommandasjoner er ikke rettslig bindende, men tar sikte på å påvirke medlemsstatenes atferd. EØS-avtalen omfatter også en del rekommandasjoner. Av betydning på regnskapsområdet er rekommandasjonen om miljørapportering, jf. rekommandasjon 30. mai 2001 (2001/453/EF).

Selv om rekommandasjoner ikke er rettslig bindende kan de spille en rolle for forståelsen av retts-situasjonen. De vil for eksempel kunne ha betydning ved supplering av skjønsmessige regler. I enkelte tilfeller leder en rekommandasjon senere til lovgivning, i sær der hvor Kommisjonen ikke er tilfreds med de virkninger rekommandasjonen har hatt. En slik oppfølging fra Kommisjonens side forutsetter imidlertid at Rådet og eventuelt Europaparlamentet gir sin tilslutning til lovgivning.

2.2.3 Høringskommentarer og innspill

Som nevnt (se avsnitt 1.6) har utvalget avholdt høring som ledd i den evaluering som er gjort. Utvalget har også mottatt andre innspill i forbindelse med arbeidet. Det gis her en oversikt over hovedtrekkene i de uttalelser som er gitt.

2.2.3.1 Om lovstruktur

Norsk RegnskapsStiftelse ser for seg en ramme-lov som bygger på IASB Conceptual Framework. Regnskapsmessig behandling på konkrete områder vil fremgå av IFRS (oversatt). Børsnoterte konsern henvises direkte til IFRS og Conceptual Framework, mens IFRS (oversatt) med norsk tillegg vil gi regler for ikke børsnoterte foretak, små foretak, mellomstore og store foretak samt foreninger. Det synes hensiktsmessig å videreføre grunnleggende prinsipper i loven også etter 2005 for andre enn børsnoterte foretak. Dette kan eventuelt tas ut av loven på et senere tidspunkt, forutsatt at Conceptual Framework moderniseres og fremstår mer fullstendig. Det er imidlertid viktig å sikre at endringer innen IFRS kan gjennomføres uten lovendring. Man ser derfor behov for å innta en generell adgang til å gjøre avvik iht. forskrift.

Fra *Nærings- og handelsdepartementet* er det særlig regnskapssituasjonen for de små foretak som krever oppmerksomhet. På regnskapsområdet er det riktignok internasjonale forpliktelser som legger bånd på hvilke lettelser som kan gjennomføres for små foretak. Men så langt det er mulig bør en holde seg til minimumsløsninger. Derved blir belastningen for bedriftene lavest mulig. Det store antall små foretak bør tillegges vekt ved utformingen av næringsrelevant regelverk, også regnskapslovgivning. Generelt bør hovedregler utformes for den største av brukergruppen, eventuelt med tilleggsregler for de foretaksgrupper hvor det foreligger særskilte behov. Dette kan formuleres som et prinsipp om ”think small first”.

Den norske Revisorforening gir tilslutning til en

inndeling i børsnoterte foretak, en mellomgruppe og små foretak. De børsnoterte foretak følger IFRS. ASA og foretak av stor allmenn interesse bør ikke nødvendigvis ha samme regnskapsspråk som børsnoterte selskaper. Mellomgruppen følger en såkalt "IFRS light" med forenklete notekrav og mulighet for unntak fra enkeltstandarder/vurderingsregler. Når det gjelder små foretak kan det gjøres ytterligere unntak og forenklinger i forhold til mellomgruppen.

NHO viser til at det er viktig å avveie mellom hensynet til brukere og produsenter. Det legges vekt på å følge internasjonal utvikling, samt å ha fleksible og differensierte regler. NHO legger videre vekt på adgang, men ikke plikt, for alle til bruk av IAS etter en moderniseringslinje, og hvor en får en tredeling i Full IAS, Norsk IAS og IAS "basert" for små foretak med full frihet til å flytte seg oppover i hierarkiet.

NARF ser det som hensiktsmessig at gruppen store foretak tilegnes de selskapene som må rapportere etter IAS/IFRS (børsnoterte foretak), mens de ikke-børsnoterte ASA'ene rykker ned i mellomgruppen. For øvrig finner NARF det vanskelig å uttale seg om hvordan IAS/IFRS-kravene best kan innarbeides, men uttaler at spørsmålet om regelverksstrukturen generelt vil avhenge av dette og evalueringens øvrige resultat med hensyn til endringsomfang og differensieringsgrad.

NARF understreker videre viktigheten av at de internasjonalt forpliktende reglene for børsnoterte/store foretak ikke må bli avgjørende for regelutformingen for de små. De små foretakene utgjør den største foretaksgruppen i norsk næringsliv, og bør bli vurdert på selvstendig grunnlag. Målet må være å gi dem et mest mulig tilgjengelig og levelig ramme- og lovverk å forholde seg til, basert på en kostnad/nytte vurdering.

LRK gir uttrykk for at det er en klar svakhet ved regnskapsloven at størsteparten av næringslivet i Norge kommer inn under unntakene og ikke under hovedregelen. Loven hadde blitt mer tilgjengelig dersom det motsatte hadde vært hovedprinsippet. Dette kunne vært supplert med egne krav for gruppen store og mellomstore foretak.

Økokrim har understreket behovet for mest mulig detaljerte lovregler med færrest mulig valgmuligheter for de regnskapspliktige. Selv om regnskapsloven av 1998 etter Økokrims mening representerer en forbedring, vil fortsatt en rekke forhold være overlatt til skjønn fra den regnskapspliktiges side. I den utstrekning dette ikke kan unngås, er det viktig at skjønns- og valgmulighetene kompenseres med noteopplysningsplikt. Dette vil inne-

bære at den totale informasjon til regnskapsinteressentene blir ivaretatt best mulig.

Oslo Børs er av den oppfatning at antall regnskapsspråk bør holdes på et minimum. Alle språkene bør også ha samme grunnlag, dvs. IAS. Dette er etter Oslo Børs' syn det eneste fornuftige både i forhold til å samle og koordinere regnskapskompetansen i Norge, og i forhold til effektivitets spørsmål. Foretak som ikke vil bli underlagt full IAS-rapportering bør kunne forholde seg til det samme rammeverk, men med forenklinger gjennom god regnskapsskikk (norske regnskapsstandarder). Således bør regnskapsloven inneholde et minimum av direkte reguleringer av regnskapsspråk og prinsipper. Et spørsmål som kunne vurderes er om regnskapsloven bør inneholde noen få grunnleggende prinsipper til hjelp når svar ikke kan finnes i IAS. Disse prinsipper må i så fall i sin anvendelse gi løsninger som ikke vil stride mot IAS.

Oslo Børs har i brev av 6. august 2002 spurt de *børsnoterte foretak* om deres erfaring med regnskapsloven. Inntrykket er i hovedsak at foretakene har gode erfaringer. Flere av foretakene gir uttrykk for at loven har fungert tilfredsstillende som en rammelov. Sammen med norske regnskapsstandarder danner den et praktisk regime. Flere av foretakene kommenterer også at den nye regnskapslov ikke har påført foretakene noe vesentlig merarbeid. Enkelte foretak viser til at regnskapsstandardene av mange oppfattes som for teoretiske, og at dette kan ha gjort norsk regnskapslovgivning vanskelig tilgjengelig. Flere av foretakene er positive til at loven nå er mer tilpasset internasjonale prinsipper.

Enkelte større foretak har i sine tilbakemeldinger kommentert overgangen til IAS. For eksempel er det innvendinger mot at alle datterselskap i et "IAS-konsern" skal måtte levere fullt IAS regnskap med fullt noteverk. Etter denne oppfatning bør krav til full IAS-rapportering begrenses til konsernregnskapet. Dette medfører en utfordring med hensyn til hvordan god regnskapsskikk for selskapsregnskapene skal utformes. Norge må sørge for å ha en lovgivning som ikke begrenser bruken av IAS. Regnskapslovens viktigste funksjon for de børsnoterte foretak vil derfor være å sørge for at disse foretak kan anvende både dagens og morgendagens regelsett. Når det gjelder selskapsregnskap og små- og mellomstore foretak er imidlertid utfordringen stor når det gjelder å finne et fornuftig nivå på rapporteringen. Full IAS vil være ressursmessig "ødeleggende" både for enkeltforetak innen store konsern og for små- og mellomstore bedrifter.

Et annet foretak anfører at datterselskap vil måtte avlegge regnskaper i henhold til IAS som grunnlag for konsernets konsoliderte regnskap med noter. Dersom den norske regnskapslov legger seg på andre løsninger enn IAS vedrørende for eksempel noteopplysninger, vil dette kunne medføre merarbeid i konsolideringen som foretaket ønsker å unngå.

Det er også anført at det er et viktig prinsipielt spørsmål om det fremover skal være en begrensning i de valgmulighetene IAS gir gjennom egen norsk standardsetting. Det må siktes til selskapsregnskapet, siden IAS-forordningen ikke gir rom for å avgrense bruk av valgmuligheter innen IAS i forbindelse med konsernregnskap for børsnoterte foretak. Et av foretakene viser til at sammenlignbarhet mellom foretak over landegrensene er viktigere enn at man i Norge velger andre løsninger, selv om det kan argumenteres for at en norsk løsning er en "bedre løsning".

Skattedirektoratet mener at regnskapsloven bør overlate utfylling og presisering av reglene for regnskapsføringen til utviklingen av regnskapsstandarder. Derved kan presis informasjon, lesbarhet og sammenliknbarhet sikres. Dette er fornuftig for å sikre at reglene tar hensyn til den løpende utviklingen. Skattedirektoratet presiserer likevel at dette krever at det settes av ressurser til at standarder raskt utarbeides på alle sentrale områder, og særlig på de områder der regnskapet er direkte styrende hhv. for beskatning og merverdiavgiftsberegningen. Det er av vesentlig betydning for Skattedirektoratet at det foreligger konkrete og praktiserbare regnskapsstandarder.

2.2.3.2 Om standardsetting

Norsk RegnskapsStiftelse mener det er behov for standardsetting i forhold til små foretak, og at det kan utarbeides NRS for "resten" og i selskapsregnskapene for børsnoterte foretak. I tillegg kan det være behov for veiledning om spesielle norske forhold. Regnskapsstiftelsen gir uttrykk for at den bør fortsette sitt arbeide med delegert myndighet som klargjøres i loven. Det standardsettende organ bør organiseres med representanter fra det akademiske miljø, produsentsiden, revisjonsbransjen, analytikere, lovgivende myndighet og Oslo Børs. Det er ikke nødvendig med en fast stab på heltid. Det avgjørende er å få impulser fra forskjellige regnskapsmiljøer. Når det gjelder finansiering så er det statens ansvar å finansiere oversettelse og kvalitetssikring av IFRS og å finansiere et sekretariat.

NFF viser til at det er behov for å supplere IAS/

IFRS, siden dette ikke er et helt fullstendig regelverk (f. eks. inntektsføring). Spesielle forhold i Norge, f. eks. skatt, pensjon o.l., trekker i samme retning. U.S. GAAP eller nasjonale regler kan da være en midlertidig erstatning.

Den norske Revisorforening mener standardsetting bør forestås av et privat organ som har en forankring i kombinasjonen av teori og praksis, og hvor hjemmel for delegert myndighet inntas i loven. Finansieringen bør ikke være basert på frivillige bidrag, men kan tenkes fordelt på flere kilder, f.eks. Brønnøysundregistrene, revisorene, myndighetene og Oslo Børs.

NHO mener at oversettelse og utforming av regelverket kan delegeres til et standardsettende organ, hvor representativitet og praktisk tilknytning er viktig for organets faglige beslutninger. Finansiering er i det vesentlige en offentlig oppgave, men også andre kilder f.eks. børs, verdipapirmarkedsfond kan tenkes.

NARF mener den norske standardsettingen er et verdifullt tilskudd med hensyn til å utfylle og detaljere regnskapsloven. NRS 8 God regnskaps-skikk for små foretak bør for eksempel uansett bestå. I samspillet mellom lov og standarder, ønsker imidlertid ikke NARF at standardsetter bør ha så vide fullmakter som til for eksempel alene å avgjøre om en post skal vurderes til historisk kost eller virkelig verdi. Den type overordnede forhold/føringer bør fortsatt tilligge regnskapsloven.

FNH mener at det vil være hensiktsmessig med standardsetting i Norge også etter innføringen av IAS/IFRS for konsernregnskapene til børsnoterte foretak. Det vil slik FNH ser det fortsatt være behov for standardsetting for foretak som ikke er direkte regulert av IAS/IFRS. FNH mener videre at standardsetting i Norge fremover bør forankres i et offentlig organ. Etter FNHs syn vil det være hensiktsmessig at dette organet gis en noe bredere sammensetning enn det gjeldende ordning for standardsetting er gitt. FNH mener gjeldende ordning i noen grad er preget av synspunkter fra revisorer og regnskapsteoretikere.

SSB ser for seg et sterkere bånd mellom det offentlige og bransjen når det gjelder standardsetting.

Skattedirektoratet mener at det er behov for et organ som kan gi uttalelser om fortolkning av de aktuelle standarder. Dette organet bør også kunne gi uttalelser med autoritet i eventuelle regnskapsmessige saker som bringes inn til organet fra ulike regnskapsbrukere. De utøvende regnskapsavleggere og offentlige kontrollmyndigheter kunne med fordel være bedre representert i et slikt organ enn hva tilfelle er i dagens Norsk RegnskapsStiftelse.

Et slikt organ bør underlegges og finansieres av Finansdepartementet.

2.3 Beskrivelse av IAS-forordningen

2.3.1 Utgangspunkt

Rådet og Europaparlamentet vedtok 19. juli 2002 forordning nr 1606/2002/EF om anvendelse av internasjonale regnskapsstandarder (heretter "IAS-forordningen"). Ordningen er at de aktuelle regnskapsstandarder godkjennes av Kommissjonen som pliktige for børsnoterte foretak. Målet er å effektivisere det europeiske kapitalmarked gjennom mer ensartet finansiell rapportering fra foretak med børsnoterte verdipapirer. EU fastsetter direktiver og andre regler for harmonisering av regnskapsavleggelsen, men har ikke utarbeidet egne regnskapsstandarder. Det er det heller ikke hensikten at EU skal gjøre i fremtiden.

Accounting Regulatory Committee (ARC) er opprettet for å bistå Kommissjonen ved godkjenning av internasjonale regnskapsstandarder og består av representanter fra EUs medlemsstater under Kommissjonens ledelse. Når Kommissjonen foreslår å godkjenne en internasjonal regnskapsstandard, vil Kommissjonen be ARC om å behandle forslaget. Tilslutning fra ARC er en nødvendig forutsetning for at Kommissjonen skal fastsette en internasjonal regnskapsstandard. Norge, representert ved Finansdepartementet, er invitert til å være observatør i ARC.

I tillegg er en fagkomite opprettet gjennom European Financial Reporting Advisory Group (EFRAG). Dette er et organ hvor de mest sentrale aktører på ekspertplanet innen finansiell rapportering deltar, dvs. brukerne, de regnskapspliktige, revisorprofesjonen og nasjonale standardsettere.

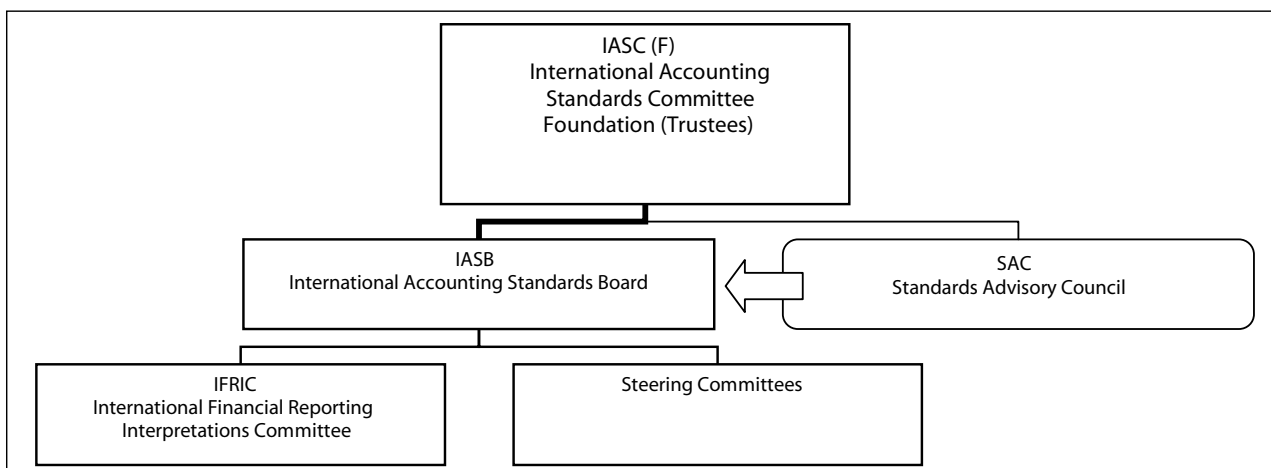
Et hovedformål for EFRAG er å gi råd til Kommissjonen i forbindelse med godkjenning av standarder og fortolkningsuttalelser. Et annet formål er å påvirke IASB før forslag til nye eller endrede standarder sendes på høring og vedtas. Dette skjer gjennom deltakelse i det faglige arbeid med å utvikle de internasjonale standarder. Kommissjonen deltar som observatør i EFRAG.

Det faglige arbeidet i EFRAG utføres i første rekke av en ekspertgruppe (Technical Expert Group – TEG). Ekspertgruppen konsulterer blant annet med Consultative Forum of European Standard Setters, hvor Norsk RegnskapsStiftelse deltar. På denne måte får man en omfattende regnskapsfaglig behandling av nye og endrede standarder før de politiske vedtak treffes.

Arbeidet i EU om videre utvikling av regnskapsområdet er knyttet direkte til innføringen av IAS/IFRS. International Accounting Standards Committee Foundation (IASC) er her det sentrale forum. IASC var tidligere en medlemsorganisasjon. Den norske Revisorforening var blant medlemmene. I mai 2000 ble IASC endret fra å være en medlemsforening til å bli en uavhengig stiftelse. Stiftelsen IASC Foundation er privat og organiserer og finansierer IASB. Det er for tiden ikke noe norsk medlem av styret i IASB eller IASC.

De internasjonale regnskapsstandarder blir fastsatt av IASB. Styremedlemmene i IASB, tolv heltids og to deltids, velges av en gruppe "trustees" i IASC Foundation. IASB har ansvaret for utarbeiding av høringsutkast, standarder og fortolkningsregler. Styret må følge fastlagte prosedyrer ved utarbeiding av standarder, blant annet med høring og bruk av arbeidsgrupper (Steering Committees) og eksperter. Styret skal vurdere å foreta åpne høringer og tester om forslag til standarder er praktiske og anvendbare.

"Trustees" i IASC Foundation velger også med-

Figur 2.1 Skjematisk fremstilles av organiseringen.

lemmene av IFRIC (International Financial Reporting Interpretations Committee, tidligere SIC) og SAC (Standards Advisory Council). Faglig sett rapporterer SIC til IASB.

IASB er ansvarlig for og utgir de internasjonale regnskapsstandarder IFRS – International Financial Reporting Standards (tidligere IAS – International Accounting Standards). Til nå er det utgitt en rekke IASer av det tidligere styret i IASC. Man må regne med at IASene gradvis vil bli erstattet av IFRSer. Utvalget benytter derfor betegnelsene IAS/IFRS og (de) internasjonale regnskapsstandarder om hverandre. En oversikt over standardene og fortolkningsuttalelsene fra SIC, nå IFRIC, er tatt i vedlegg 3. Ingen av disse er så langt oversatt til norsk, jf. avsnitt 2.4.3.

God regnskapsskikk i Norge har vært knyttet til en konstatering av en viss utbredelse av en regnskapsstandard i praksis (se avsnitt 2.8.2.3). Gjennom arbeidet i Norsk RegnskapsStiftelse og de interessegrupper som har deltatt der, samt ordningen med midlertidige standarder (se avsnitt 2.8.1), har de endelige standarder blitt iverksatt i praksis. Noe krav om tilslutning i regnskapspraksis har ikke hatt for de internasjonale regnskapsstandarder, hvor ønsket om å *påvirke* regnskapsutviklingen er fremtredende. Gjennom høringsprosedyren og planleggingen av ikrafttredelsen av standarden selv gis de regnskapspliktige muligheter til å påvirke, og deretter til å gjøre de nødvendige forberedelser til omstilling av egen regnskapspraksis. De internasjonale regnskapsstandarders legitimitet forankres således i selve behandlingsmåten av standardene.

Hvor det ikke finnes en IAS/IFRS eller IFRIC som omhandler føringen av en regnskapspost, må den regnskapspliktige utarbeide en regnskapsstrategi som gir regnskapsbrukerne de beste opplysninger om postene. Dette følger av IAS 1.22. Den regnskapspliktige skal i slike tilfeller særlig legge til grunn:

- krav og veiledninger for tilsvarende og lignende poster i andre IAS/IFRS,
- kriteriene for definisjoner, regnskapsføring og måling i IASCs Framework og
- uttalelser fra andre standardsettere enn IASB, så langt disse er i samsvar med de overstående strekpunkter.

I de svært sjeldne tilfeller hvor man ikke finner en regnskapsføring etter de nevnte kriterier i IAS 1.22 vil det være naturlig å se på reguleringen i annen nasjonal lovgivning.

IASCs Framework er regnskapsstandardenes rammeverk. Standardene skal fortolkes ut fra dette

rammeverk, selv om rammeverket ikke selv er en del av regnskapsstandardene. Det er eksempler på at en standard er fastsatt til tross for at rammeverket kunne tilsi en annen løsning. I tilfelle motstrid mellom standard og rammeverk går imidlertid standarden alltid foran. IASCs Framework vil ikke være omfattet av Kommisjonens forordninger etter IAS-forordningen og således ikke bindende slik som de godkjente standarder. Men gjennom IAS 1.22 og IAS 8 vil likevel Framework i dag få betydning for den nærmere forståelse av standardene.

IASB og Financial Accounting Standards Board (FASB) i USA inngikk i 2002 en avtale med sikte på konvergering av standardregimene. Innen 2005 skal det være gjennomført en første avdekking og vurdering av forskjeller mellom standardene, slik at de vil avvike så lite som mulig fra hverandre. Status på konvergeringsprosjektet vil kunne påvirke utarbeidelsen av norske standarder før og etter 2005, jf. nedenfor under avsnitt 2.8.2.2.

Utvikling av de internasjonale standarder vil skje i regi av IASB. Kommisjonen vil ikke være direkte representert i denne sammenheng, men vil kunne komme med innspill til utviklingen av nye og til endring av eksisterende standarder. For å samordne medlemsstatenes synspunkter i disse spørsmål skal Kommisjonen ha nøye kontakt med ARC (sml IAS-forordningen artikkel 7). Kommisjonen vil dessuten gjennom sin deltakelse i EFRAG ha en proaktiv rolle i forhold til IASB.

Man må kunne anta at når en ny eller endret IFRS tas opp til behandling av Kommisjonen, vil mye av den nødvendige tilpasning til EF-retten og til de hensyn som Kommisjonen ser som viktige allerede være gjort. Etter IAS-forordningen skal Kommisjonen bare godkjenne nye standarder når dette er i EUs interesse (se avsnitt 2.3.2). Både IASB og Kommisjonen vil med dette system ha en felles interesse i å komme frem til omforente standarder. Siden dette arbeid vil skje i IASBs regi vil påvirkning på dette stadium være av stor betydning.

Representanter fra RegnskapsStiftelsen, det regnskapsfaglige miljø for øvrig og fra norske myndigheter deltar også i utviklingen av de internasjonale regnskapsstandarder. Gjennom IAS-forordningens system blir det viktig å søke størst mulig innflytelse på IASBs utvikling av IFRSene. Det kan være naturlig i denne sammenheng å konsentrere oppmerksomheten om regnskapsfaglige spørsmål med en særlig tilknytning til norsk virkelighet, for eksempel regnskapsspørsmål i tilknytning til petroleumsvirksomhet eller havbruksnæringen. Men det er også viktig ut fra den mer generelle regn-

skapsfaglige kompetanse med aktiv deltakelse fra norsk side.

2.3.2 IAS-forordningens system

Standardene skal tas inn i EF-retten gjennom en formell godkjenning ("endorsement mechanism"). Denne er beskrevet slik i forordningen artikkel 3:

"(...)

2. De internasjonale regnskapsstandardene kan bare vedtas dersom

- de ikke strider mot prinsippet fastsatt i artikkel 2 nr. 3 i direktiv 78/660/EØF og artikkel 16 nr. 3 i direktiv 83/349/EØF og dersom de er i den europeiske offentlighetens interesse,

- de oppfyller kriteriene med hensyn til lettfattelig, relevans, pålitelighet og sammenlignbarhet for de finansielle opplysninger som er nødvendig for å treffe økonomiske beslutninger og vurdere selskapsledelsens arbeid..

(...)

4. Vedtatte internasjonale regnskapsstandarder skal offentliggjøres i sin helhet på hvert av Fellesskapets offisielle språk som kommisjonsforordninger i De Europeiske Fellesskaps Tidende."

Det er etter dette et krav før en internasjonal standard med videre kan godkjennes for bruk i EU at standarden

- ikke står i strid med prinsippet om å gi "a true and fair view of the financial position and performance of an enterprise",
- bidrar til den europeiske allmenntjeneste og
- tilfredsstillende de krav til forståelighet, relevans, pålitelighet og sammenlignbarhet som regnskapsopplysninger må oppfylle for å gi grunnlag for økonomiske avgjørelser og for vurderinger av ledelse.

Det er Kommisjonen som skal treffe vedtak om bruk av de internasjonale standarder. Dette skal skje etter den såkalte komitologiprosedyre, dvs. etter rådsvedtak 1999/468/EF. Dette innebærer at Kommisjonen skal la seg bistå av en særlig komite (i dette tilfelle ARC) og følge reglene i rådsvedtaket. Prosedyren innebærer at Kommisjonen får *delegert myndighet*, etter forordningen her fra Europaparlamentet og Rådet, samtidig som medlemsstatene sikres en tilfredsstillende innflytelse gjennom komiteen når Kommisjonens benytter den delegerte myndighet. Dermed blir delegasjon til Kommisjonen mer akseptabel for Rådet.

Det heter også i forordningen artikkel 3(3) at Kommisjonen innen 31. desember 2002 skal treffe

de *nødvendige vedtak* om internasjonale standarder som gjaldt den 19. juli 2002, dvs. på tidspunktet for forordningens ikrafttreden. Dette arbeid har tatt lengre tid enn forutsatt og er ikke fullført på det tidspunkt denne utredning avsluttes. Bakgrunnen for dette er blant annet at det er noe uenighet om enkeltstandarder. ARC har 16. juli 2003 vedtatt å anbefale godkjenning av alle eksisterende standarder og fortolkninger med noen få unntak, jf. vedlegg 3. Utvalget forutsetter for sine anbefalinger at det vil bli vedtatt et representativt sett av standarder etter IAS-forordningen før 2005.

Som det fremgår (av artikkel 3(4)) skal Kommisjonens vedtak treffes som en *kommisjonsforordning*. En slik forordning har etter EØS-avtalen den samme formelle status som andre forordninger. Slike lovvedtak skal kunngjøres etter reglene for det.

2.3.3 Mål, definisjoner og virkeområde

IAS-forordningen etablerer rammen for EUs strategi med hensyn til å gjennomføre de internasjonale regnskapsstandarder. Forordningen legger grunnlaget for å utvikle det indre marked for finanstjenester blant annet i samsvar med Kommisjonens Financial Services Action Plan, herunder å øke sammenlignbarheten av regnskapsopplysninger for børsnoterte foretak. Det oppfattes som en forutsetning for et virksomt, felles kapitalmarked at børsnoterte foretak arbeider etter felles prinsipper og regler for gjennomsiktighet og sammenlignbarhet. Dette vil gjøre det mulig å etablere en prisfastsettelse på foretakenes verdipapirer som kan fremme en effektiv konkurranse mellom foretak og mellom børser om den tilgjengelige kapital. Dermed kan en oppnå et mer kostnadseffektivt kapitalmarked, hvor også investorbekyttelse og tillit til markedet står sentralt.

Europaparlamentet og Rådet legger vekt på at felles regler for regnskapsopplysninger bør bygge på internasjonalt anerkjente regnskapsstandarder. Dette vil være en effektiv måte å oppnå en høy grad av sammenlignbarhet og gjennomsiktighet i den finansielle rapportering. Dette mål kommer slik til uttrykk i IAS-forordningen artikkel 1:

"Målet med denne forordning er å vedta og anvende internasjonale regnskapsstandarder i Fellesskapet for å harmonisere finansielle opplysninger som framlegges av selskapene omhandlet i artikkel 4 med tanke på å sikre en høy grad av innsyn og sammenlignbarhet med hensyn til regnskaper og dermed sikre en

god virkemåte for Fellesskapets kapitalmarkeder og det indre marked.”

Europaparlamentet og Rådet har i forordningen lagt opp til bruk av IAS/IFRS. Standardene er definert i artikkel 2 og omfatter

- internasjonale standarder for regnskapsavleggelse (IAS/IFRS),
- tilhørende fortolkninger (SIC/IFRIC interpretations),
- senere endringer i IAS/IFRS/SIC/IFRIC og
- fremtidige standarder og tilhørende fortolkninger fra IASB.

Forordningens system gjelder for foretak som er undergitt medlemsstatens rett. Den gjelder for foretakenes konsernregnskap og ikke selskapsregnskap, med mindre noe annet fastsettes av en medlemsstat etter artikkel 5 (se avsnitt 2.5.2). Det er en forutsetning for at forordningens system skal gjelde at foretaket på balansedagen har verdipapirer som er notert på et regulert marked etter definisjonen artikkel 1(13) i rådsdirektiv 93/22/EØF. Definisjonen av regulert marked lyder slik:

”(...) *regulated market shall mean a market for the instruments listed in Section B of the Annex which:*

- appears on the list provided for in Article 16 drawn up by the Member State which is the home Member State as defined in Article 1 (6) (c),
- functions regularly,
- is characterized by the fact that regulations issued or approved by the competent authorities define the conditions for the operation of the market, the conditions for access to the market and, where Directive 79/279/EEC is applicable, the conditions governing admission to listing imposed in that Directive and, where that Directive is not applicable, the conditions that must be satisfied by a financial instrument before it can effectively be dealt in on the market,
- requires compliance with all the reporting and transparency requirements laid down pursuant to Articles 20 and 21; (...)

Del B av vedlegget omfatter disse verdipapirer:

- ”1. (a) Transferable securities.
- (b) Units in collective investment undertakings.
2. Money-market instruments.
3. Financial-futures contracts, including equivalent cash-settled instruments.
4. Forward interest-rate agreements (FRAs).

5. Interest-rate, currency and equity swaps.

6. Options to acquire or dispose of any instruments falling within this section of the Annex, including equivalent cash-settled instruments. This category includes in particular options on currency and on interest rates.”

Den liste som er omtalt (artikkel 16 i direktivet) angir konkret de regulerte markedsplasser som fins innenfor EØS. Det kreves at regler om markedets virkemåte, tilgang til markedet og eventuelle regler om verdipapirenes karakter er *godkjent* av den kompetente, nasjonale myndighet. Det er også rapporteringskrav nærmere angitt i artiklene 20 og 21 i direktivet.

For enkelthets skyld betegner utvalget dette vanligvis som ”børsnoterte foretak” eller ”foretak med børsnoterte verdipapirer”, selv om det ville være mer presist for eksempel å tale om ”foretak med verdipapirer notert på regulert marked i et EØS-land”.

Gjennomføringen i Norge av IAS-forordningens pliktige del er omtalt i avsnitt 2.4 nedenfor.

2.3.4 Utvidet virkeområde etter artikkel 5

Artikkel 5 åpner for visse *valgmuligheter* for medlemsstatene. Etter bestemmelsen kan en medlemsstat:

”tillate eller kreve at

- a) selskapene omhandlet i artikkel 4 utarbeider sine årsregnskaper,
- b) selskaper som ikke er omhandlet i artikkel 4, utarbeider sine konsoliderte regnskaper og/eller årsregnskaper, i samsvar med de internasjonale regnskapsstandardene (...).”

Dette innebærer at medlemsstatene kan bestemme at forordningens system skal gjøres gjeldende for andre foretak enn foretak med børsnoterte verdipapirer og for foretakenes selskapsregnskap. En medlemsstat som velger å gå frem etter artikkel 5 har imidlertid *ikke* rett til å gjøre modifikasjoner i de regnskapsrettslige regler som gis etter forordningens system. Dette betyr at dersom en medlemsstat tillater eller påbyr andre foretak å følge forordningen, medfører dette at forordningens system skal følges uavkortet. Derimot gir artikkel 5 medlemsstatene anledning til å avgjøre for eksempel at bare de største foretak blant de ikke børsnoterte foretak skal omfattes, eller at reglene etter forordningens system også skal omfatte selskapsregnskapene for nærmere angitte typer av foretak. Også andre avgrensninger av forordningens virke-

område (hvem og hva forordningen gjelder for) kan tenkes besluttet av medlemsstatene.

Dette er nærmere omtalt i avsnittene 2.5 og 2.6.

2.3.5 Utsatt gjennomføring etter artikkel 9

Etter artikkel 4 skal de internasjonale regnskapsstandarder gjøres gjeldende fra 2005. Artikkel 9 inneholder imidlertid en bestemmelse om utsatt gjennomføring som medfører at et foretak ikke er forpliktet til å gjennomføre IAS/IFRS før fra 2007, dersom foretaket

- ikke har annet enn gjeldspapirer notert på et regulert marked, eller
- foretaket har verdipapirer som handles offisielt i en tredjestat samtidig som foretaket derfor benytter internasjonalt aksepterte standarder, for eksempel U.S. GAAP.

Det er opp til medlemsstatene å avgjøre om denne mulighet skal benyttes. Det vises til avsnitt 2.5.3 nedenfor.

2.3.6 Andre forhold

Effektiv håndheving av regnskapsregelverket er viktig for å sikre investorenes tillit til finansmarkedet. Kommisjonen vil ta opp slike spørsmål med medlemsstatene, i sær gjennom Komiteen for verdipapirtilsyn ("Committee of European Securities Regulators"), slik at en effektiv håndheving kan sikres.

Det vises til omtale av spørsmålet om håndheving til kapittel 3.

2.4 Tilpasning til IAS-forordningens pliktige system

2.4.1 Utgangspunkt

Den ene av utvalgets hovedoppgaver, jf. omtalen av mandatet foran i avsnitt 1.4, går ut på å finne en egnet tilpasning i norsk regnskapsrett av det *system* IAS-forordningen krever. Dette system skal gjøres gjeldende for foretak med verdipapirer som er notert på børs i EØS. Dette kan kalles forordningens pliktige system. I dette avsnitt (2.4) tar utvalget for seg forholdet mellom forordningens pliktige system og norsk rett og foreslår en tilpasning. Siden forordningens system er pliktig har norske myndigheter ikke noen særlig handlefrihet innenfor IAS-forordningens område (se likevel avsnitt 2.5). De valgmuligheter mellom regnskapsløsninger som IAS/IFRS gir tilkommer de regnskaps-

pliktige selv. Det er derfor ikke grunnlag for noen omfattende vurderinger fra utvalgets side. Oppgaven blir å finne en hensiktsmessig tilpasning.

Som vist foran (i avsnitt 2.3) medfører forordningen et system hvor internasjonale regnskapsstandarder skal gjennomføres i EF-retten ved *kommisjonsforordninger*. På samme måte som IAS-forordningen selv vil slike senere kommisjonsforordninger bli bindende for Norge gjennom vedtak i EØS-komiteen. Etter EØS-avtalen vil IAS-forordningen og de senere kommisjonsforordninger gitt med hjemmel i IAS-forordningen ha samme rettslig status i Norge.

Siden det er tale om regnskapsstandarder som er gjennomført som kommisjonsforordninger i EF-retten, og som derfor skal gjennomføres "som sådan" i Norge, må regelverket etter utvalgets oppfatning tas inn i norsk rett på en forpliktende måte. Så omfattende standarder som det er tale om er ikke egnet som lovregler. Det er derfor forskriftsformen som er hensiktsmessig. Hvorvidt standardene tas inn i forskriften selv eller utgjør et vedlegg kan muligens løses på grunnlag av den regelverksteknikk Kommisjonen vil velge. Man kan også velge å gi en forskrift for hver kommisjonsforordning som vedtas etter IAS-forordningen, eller foreta endringer i og konsolidering av en enkelt "IAS-forskrift". I det foreliggende forslag fra Kommisjonen (7. mai 2003) til forordning blir de enkelte standarder tatt med i sin helhet som vedlegg til kommisjonsforordningen. Det fremlagte forslag omfatter alle IAS gjeldende pr 14. september 2002 med unntak av IAS 32 og 39 med tilhørende fortolkninger.

Når uttrykket IAS/IFRS benyttes i det etterfølgende siktes det til de IAS/IFRS som vedtas eller godkjennes endelig etter IAS-forordningens system av Kommisjonen i form av en kommisjonsforordning. Dette innebærer blant annet at det vil være mest korrekt å si at et regnskap er avlagt etter godkjente IAS/IFRS, da det bare er disse som er omfattet av IAS-forordningens system. For enkelthets skyld benyttes imidlertid bare betegnelsen IAS/IFRS i det etterfølgende.

Dersom IAS-forordningen og de senere kommisjonsforordninger som gjennomfører selve standardene medfører regnskapsmessige valgmuligheter, vil det være de regnskapspliktige som har valget.

Utvalget forutsetter at når Kommisjonen vedtar forordninger som gjennomfører IAS/IFRS vil vedtaket bli avstemt i forhold til gjeldende direktivregler, dersom det er klart at det foreligger uoverensstemmelse. Utvalget forutsetter med andre ord at det normalt ikke oppstår materielle ulikheter

mellom kommisjonsforordningene og de relevante direktiver. Utvalget antar at Kommisjonen, om nødvendig, vil foreslå endringer i direktivreglene i forbindelse med vedtak av forordninger som gjennomfører de internasjonale standarder.

Norske myndigheter bør etter utvalgets oppfatning kunne bygge på de rettslige vurderinger som gjøres fra Kommisjonens side om forholdet mellom forordningene og direktivene. Dette fører til at det ikke skulle være noe behov for norske myndigheter til *selv* å undersøke hva kommisjonsforordningene kan ha å bety for det regnskapsregelverk som bygger på direktivreglene. Nye direktivregler vil måtte gjennomføres i norsk rett etter EØS-avtalen på vanlige måte.

2.4.2 IAS-forordningens virkeområde

2.4.2.1 Hvem omfattes av IAS-forordningen?

IAS-forordningens system gjelder etter artikkel 4 for foretak som reguleres av medlemsstatenes rett, så sant foretakets verdipapirer på balansedagen er tatt opp til notering på et regulert marked innenfor EU. Det er EF-traktatens alminnelige definisjon i artikkel 48 av et selskap som skal legges til grunn. Bestemmelsen er en del av artikkel 34 i EØS-avtalen, og definisjonen av selskap lyder slik:

”Ved selskaper skal forstås selskaper i sivil eller handelsrettslig forstand, herunder også kooperative selskaper, samt andre juridiske personer i offentlig- eller privatrettslig forstand, unntatt dem som ikke driver ervervsmessig virksomhet.”

Dette er en vid definisjon som i praksis omfatter alle foretak med børsnoterte verdipapirer, herunder offentlig eide foretak som for eksempel kommunale kraftverk. Kommuner og fylkeskommuner er imidlertid ikke inkludert i dette, selv om flere kommuner og fylkeskommuner har rentepapirer som er notert på Oslo Børs. Kommuner og fylkeskommuner driver ikke ervervsmessig virksomhet.

Foretaket må ha verdipapirer notert på *regulert marked* i EØS. Dette innebærer for norske foretak i praksis Oslo Børs. Et norsk foretak som ikke er notert på Oslo Børs, men på et annet regulert marked innenfor EØS, vil imidlertid også omfattes.

I tillegg til foretak som har plikt etter IAS-forordningen til å føre konsernregnskapet i samsvar med IAS/IFRS (IAS-forordningen artikkel 4) kommer at nasjonale regler kan pålegge eller tillate *andre foretak* å føre regnskap i samsvar med gjennomført IAS/IFRS (IAS-forordningen artikkel 5).

Etter utvalgets forslag vil den sistnevnte gruppe omfatte de foretak som *frivillig* benytter adgangen til å føre *konsernregnskapet* i samsvar med gjennomført IAS/IFRS. Forholdet mellom reglene som gjennomfører IAS-forordningens system og øvrige regnskapsregler (se avsnitt 2.4.2.2) blir det samme for begge disse grupper.

De foretak som etter dette vil omfattes av IAS-forordningens system kan kalles ”IAS-foretak”.

2.4.2.2 Hva omfattes av IAS-forordningen?

Ved gjennomføringen av den pliktige del av IAS-forordningen kommer det også opp spørsmål om hvordan IAS-forordningens regnskapsregler står i forhold til andre regnskapsregler i EF-retten (direktivreglene) og til nasjonal regnskapsrett. En synsvinkel kan være at IAS-forordningens system vil kunne overlappes regnskapsløsninger som følger av direktivene/nasjonale regler. I så fall kan motstrid tenkes å oppstå. En annen synsvinkel kan være at IAS-forordningen er et uttømmende sett regnskapsregler hvor ingen overlapping med andre regelverk vil finne sted. I det siste tilfelle oppstår det ikke noe spørsmål om motstrid, bare et spørsmål om hvor den nøyaktige grense går mellom IAS-forordningens system og direktivregler/nasjonale regler. En kombinasjon av synsvinklene vil være at motstrid søkes unngått gjennom fortolkning, men – i den grad dette ikke lykkes – at IAS-forordningens system går foran andre regler.

Det kan være noe ulike oppfatninger av hvordan IAS-forordningens virkeområde mer presist skal avgrenses. Til tross for det er noe usikkerhet knyttet til dette, må utvalget komme frem til en oppfatning av spørsmålet for å kunne fremme de nødvendige forslag og gi den ønskede veiledning for de regnskapspliktige og andre interesserte. Utvalget er orientert om de drøftelser av spørsmålet som har funnet sted mellom Kommisjonen og medlemsstatene i Kontaktkomiteen for regnskapsdirektivene, herunder et utkast til ”spørsmål og svar”- notat om IAS-forordningen. Utvalget legger stor vekt på Kommisjonens synspunkter.

I EUs medlemsstater har IAS-forordningen direkte virkning og vil gjelde umiddelbart for de foretak som omfattes av plikten etter forordningen til å føre konsernregnskapet i samsvar med IAS/IFRS (se avsnitt 2.3). Regnskapsdirektivene gjelder imidlertid for foretakene slik de er gjennomført i nasjonal rett av medlemsstatenes myndigheter. Det blir et samspill mellom IAS-forordningens system og nasjonale regnskapsregler, inkludert nasjonale regnskapsregler som gjen-

nomfører regnskapsdirektivene, dersom regelverkene skulle overlappe hverandre.

Etter utvalgets oppfatning er IAS-forordningens saklige virkeområde *innholdet av årsregnskapet* – etter utvalgets forslag begrenset til konsernregnskapet. Bestemmelser i regnskapsloven som ikke direkte gjelder innholdet av årsregnskapet, vil derfor fortsatt gjelde for alle norske foretak. Dette inkluderer etter utvalgets oppfatning reglene om *regnskapsplikt, konsernregnskapsplikt, registrering og dokumentasjon* av regnskapsopplysninger, *årsberetning, offentlighet, innsendingsplikt og straff*. IAS-forordningen hindrer etter utvalgets oppfatning ikke at en har enkelte norske regler om opplysningsplikter også utenfor årsregnskapet på annen måte enn i årsberetningen, jf. opplistingen nedenfor i dette avsnitt.

Utvalget mener at en i størst mulig grad bør unngå overlapping mellom IAS-forordningen og annet regnskapsregelverk. Det er således en hovedoppgave å legge regnskapsloven slik opp at dens regler ikke er til hinder for bruk av IAS/IFRS. I den grad virkeområdet for reglene som gjennomfører IAS-forordningen og øvrige regnskapsregler likevel skulle overlappe, legger utvalget til grunn at forholdet til norsk rett for de foretak som *må* eller frivillig *velger* å følge IAS-forordningens system for konsernregnskapet (IAS-foretakene) blir som omtalt her:

Generelt: Det vil ikke være adgang for norske myndigheter til å gjøre gjeldende regler i regnskapsloven som hindrer eller begrenser foretakets adgang til å føre regnskapet i samsvar med godkjente IAS/IFRS, inkludert valgmuligheter innen IAS/IFRS. Dette følger av det overordnede behov for ensartede regler innenfor EØS, og vil normalt bli resultatet av alminnelige fortolkningsregler etter norsk rett.

Vurderingsregler og grunnleggende regnskapsprinsipper: IAS/IFRS utgjør et uttømmende sett regnskapsregler. Systemet er basert på prinsipper som for viktige transaksjonstyper og andre hendelser utdypes med eksplisitt angitte regnskapsløsninger. Øvrige regnskapsregler som hindrer eller begrenser anvendelsen av en regnskapsløsning som er eksplisitt angitt i IAS/IFRS, inkludert eksplisitt angitte alternativer, kan ikke gjøres gjeldende for IAS-foretak. Det samme vil gjelde tilfelle der IAS/IFRS *ikke* eksplisitt angir noen regnskapsløsning. I slike tilfeller angir IAS 1.22 at foretaket ut fra eget skjønn må velge den mest egnede regnskapsmessige behandling, hensyn tatt til IAS' rammeverk, definisjoner, andre standarder og beste praksis.

Utvalget har hatt som et mål at regnskapslo-

ven ikke skal hindre eller begrense adgangen til å anvende IAS/IFRS. Utvalget har foreslått tilpassninger i regnskapsloven med sikte på å etablere slikt samsvar (se avsnitt 2.6 og kapitlene 5-18). I den grad det likevel skulle oppstå motstrid mellom IAS-forordningens og regnskapslovens system, må IAS-forordningens system gå foran for IAS-foretakenes del. Etter utvalgets vurdering innebærer det i praksis at de grunnleggende regnskapsprinsippene i gjeldende regnskapslov kapittel 4 og vurderingsreglene i kapittel 5 *ikke* får anvendelse for IAS-foretak.

Oppstillingsplaner – resultatregnskap, balanse og kontantstrømsanalyse: Gjeldende IAS/IFRS inneholder ikke oppstillingsplaner for resultatregnskap, balanse eller kontantstrømsanalyse. IAS 1 krever imidlertid at det utarbeides slike oppstillinger og gir anvisning på visse prinsipper for dette. Under forutsetning av at gjeldende IAS/IFRS blir vedtatt av Kommisjonen etter IAS-forordningen, legger utvalget til grunn at det ikke vil være anledning til å gi reglene i regnskapsloven kapittel 6 om oppstillingsplaner anvendelse for IAS-foretak. Oppstillingsplanen for resultatregnskapet i regnskapsloven § 6-1 og for balansen i § 6-2 vil ikke kunne gjøres gjeldende.

Opplysningskrav – noter: Utvalget legger til grunn at norske myndigheter ikke kan kreve noteopplysninger ut over det som følger av IAS-forordningen. Norske myndigheter kan heller ikke hindre bruk av noteopplysninger eller begrense notekrav som følger av IAS-forordningen. Men utvalget mener det kan være uklart om visse av notekravene etter regnskapsloven faller innenfor eller utenfor det saklige virkeområdet til IAS-forordningen. En mulig tolkning av IAS-forordningen er at virkeområdet omfatter noteopplysninger i sin helhet, og at forordningen dermed avskjærer adgangen for myndigheter til å fastsette notekrav i nasjonal lovgivning for IAS-foretak overhode. Etter utvalgets vurdering er imidlertid IAS-forordningens virkeområde snevrere enn det. Utvalget legger til grunn at IAS-forordningens virkeområde ikke omfatter notekrav i regnskapsloven om eierskap og selskapskapital med videre. (§§ 7-15, 7-18, 7-26, 7-27, 7-36 første til fjerde ledd og 7-42) og om ansatte og tillitsvalgte – inkludert ytelser til ledende ansatte – med videre. (§§ 7-30, 7-31, 7-32, 7-43, 7-44 og 7-45).

Utvalget har lagt vekt på at EU-kommisjonen i sitt utkast til "spørsmål og svar"-notat (se også ovenfor) har lagt en tilsvarende fortolkning av IAS-forordningen til grunn i forhold til notekrav etter regnskapsdirektivene. Kommisjonen uttaler blant annet:

“Additional disclosure may still be required of matters which [...] are to be given within the notes to the annual (or consolidated) accounts to which the IAS Regulation applies when the subject matter is perceived as highly relevant to those general purpose accounts (for example, certain corporate governance related disclosures such as management remuneration by individual) but falls outside the scope of IAS as it is not necessary for the presentation of a true and fair view in accordance with IAS.”

For konsernregnskapet legger Kommisjonen konkret til grunn at følgende notekrav etter syvende selskapsrettsdirektiv fortsatt vil være relevante for IAS-foretak (henvisningene til regnskapsloven er forklart i listen nedenfor):

- artikkel 34(2)-(5) som er gjennomført ved regnskapsloven §§ 7-15 om datterselskap, tilknyttet selskap med videre, § 7-18 om aksjer og andeler i andre selskaper og § 7-36 om konsern, tilknyttet selskap – bestemmelsens første til fjerde ledd,
- artikkel 34(9) som er gjennomført ved regnskapsloven §§ 7-30 og 7-43, begge om antall ansatte,
- artikkel 34(12) som er gjennomført ved regnskapsloven §§ 7-31 og 7-44, begge om ytelser til ledende personer med videre og
- artikkel 34(13) som er gjennomført ved regnskapsloven §§ 7-32 og 7-45, begge om lån og sikkerhetsstillelse til ledende personer med videre.

Utvalget legger etter dette til grunn at følgende regler i regnskapsloven *ikke* skal kunne gjøres gjeldende for IAS-foretaks konsernregnskap:

- § 1-4 om tilknyttet selskap,
- § 1-9 om fusjon,
- § 3-2 om årsregnskapets innhold, bestemmelsens første, annet og fjerde ledd samt tredje ledd annet og tredje punktum,
- § 3-4 om at årsregnskapet skal føres i norske kroner,
- § 3-6 om konsernregnskap,
- § 3-8 om utelatelse av datterselskap fra konsolidering,
- kapittel 4 om grunnleggende regnskapsprinsipper og god regnskapsskikk,
- kapittel 5 om vurderingsregler,
- kapittel 6 om resultatregnskap, balanse og kontantstrømoppstilling,
- §§ 7-1 til 7-14 hhv om opplysningsplikt; om regnskapsprinsipper; om virkning av endring av regnskapsprinsipper med videre; om virkning av endring i konsernsammensetning; om finansiell

markedsrisiko; om enkeltransaksjoner; om sammenslåing av poster i oppstillingsplanen; om salgsinntekter; om langsiktige tilvirkningskontrakter; om varer; om lønnskostnader; om anleggsmidler; om varige driftsmidler og om immaterielle eiendeler,

§ 7-16 om investering som regnskapsføres etter egenkapitalmetoden,

§ 7-17 om virkning av bruk av markedsverdi-prinsippet,

§§ 7-19 til 7-25 hhv om fordringer; om obligasjoner; om gjeld; om mellomværende med foretak i samme konsern med videre; om skattekostnad; om ekstraordinære inntekter og kostnader og om egenkapital,

§ 7-28 om garantiforpliktelser,

§ 7-29 om andre forpliktelser,

§ 7-33 om betingede utfall (som utvalget i avsnitt 15.2 foreslår opphevet),

§ 7-35 om regnskapsprinsipper med videre,

§ 7-36 om konsern, tilknyttet selskap med videre femte til åttende ledd og

§§ 7-37 til 7-41 hhv om virkning av bruk av markedsverdi-prinsippet; om spesifisering av poster i resultatregnskapet; om anleggsmidler; om fordringer, gjeld, garantiforpliktelser og om ekstraordinære inntekter og kostnader.

Utvalget mener dette bør fremgå av regnskapsloven selv og vil foreslå denne lovtekst:

”3-1 nytt tredje ledd skal lyde:

For konsernregnskapet til regnskapspliktige som utarbeider konsernregnskap i samsvar med § 3-9, gjelder ikke bestemmelsene i denne lov §§ 1-4, 1-9, 3-2 første, annet og fjerde ledd samt tredje ledd annet og tredje punktum, kravet i § 3-4 om at årsregnskapet skal føres i norske kroner, 3-6, 3-8, kapittel 4 til 6, §§ 7-1 til 7-14, 7-16, 7-17, 7-19 til 7-25, 7-28, 7-29, 7-35, 7-36 femte til åttende ledd og 7-37 til 7-41.”

2.4.3 Oversettelse

Kommisjonsforordningene med vedlegg vil i EU foreligge på alle offisielle språk. Dette følger av at kommisjonsforordningene er lovgivning etter EF-retten. Tilsvarende blir tilfelle etter EØS-avtalen. Kommisjonsforordningene vil måtte vedtas av EØS-komiteen. Dette vedtak danner grunnlag for norsk gjennomføring. I denne sammenheng vil kommisjonsforordningene måtte oversettes. Dette vil være et ansvar for norske myndigheter.

Oversettelsen av IAS/IFRS-standardene vil representere et omfattende arbeid og kreve betydelige ressurser. Arbeidet vil måtte være avsluttet, ikke bare før reglene er forutsatt å tre i kraft pr. 1.

januar 2005, men også før de formelt blir besluttet innlemmet i EØS-avtalen.

På grunn av den regnskapsfaglige kompetanse som er ønskelig ved oversettelsen, blant annet for å finne den hensiktsmessige terminologi, kan det vise seg ønskelig at det standardsettende organ tar aktiv del i tilretteleggingen av norsk oversettelse. Dette bør gjelde både ved den omfattende oversettelse som må skje i utgangspunktet, men også ved den senere utvikling og vedlikehold av de internasjonale regnskapsstandarder. Utvalget vil anbefale et samarbeid mellom myndighetene og det standardsettende organ når det gjelder oversettelse, men ser ikke grunn til å gå nærmere inn på den praktiske gjennomføringen av oversettelsesarbeidet.

2.4.4 Utvalgets forslag

Når det gjelder de børsnoterte foretaks konsernregnskap skal de internasjonale regnskapsstandarder legges til grunn etter EØS-avtalen i samsvar med systemet i IAS-forordningen. Målet om sammenlignbarhet med videre i regnskapsopplysningene for disse foretak vil da bli tilfredsstillt ved at regnskapsregelverket blir ensartet for børsnoterte foretaks konsernregnskap i hele det indre marked.

Det vil ikke være hensiktsmessig å fastlegge standardene i regnskapsloven annet enn på en overordnet måte. Skal en ha et fleksibelt system for tilpasninger og endringer i standardene kan dette best skje ved forskrift basert på kommisjonsforordningene. Norske myndigheter bør derfor oppfylle sine forpliktelser ved å gi de internasjonale regnskapsstandarder *som forskrift med hjemmel i regnskapsloven*. Det kan vise seg hensiktsmessig at den enkelte kommisjonsforordning gjennomføres som egen forskrift, men dette bør vurderes i hvert enkelt tilfelle.

Det er ulike måter å gjennomføre EØS-forpliktelser på i norsk rett. Utvalget har festet seg ved den teknikk som innebærer at en forordning gjøres til norsk rett ved henvisning. IAS-forordningen selv vil da få status som norsk lov. Ut fra forordningens samlede innhold finner utvalget det ikke hensiktsmessig å ta hele forordningsteksten inn i regnskapsloven. I tillegg mener utvalget at regnskapsstandardene selv bør gis som forskrift. Utvalget foreslår denne lovtekst:

”§ 3-9 Anvendelse av internasjonale regnskapsstandarder

EØS-avtalen vedlegg XXII punkt 10b (europaparlaments- og rådsforordning (EF) nr. 1606/2002 om bruk av internasjonale regn-

skapsstandarder med tilpasninger til EØS-avtalen) gjelder som lov med de endringer og tillegg som følger av protokoll 1 til avtalen og avtalen for øvrig.

Departementet fastsetter forskrifter om gjennomføring av EØS-regler som svarer til kommisjonsforordninger fastsatt i medhold av europaparlaments- og rådsforordning (EF) nr. 1606/2002 om bruk av internasjonale regnskapsstandarder artikkel 3.”

Hjemmelen for å pålegge norske foretak med verdipapirer notert på regulert marked i en EØS-stat å avlegge konsernregnskap etter de internasjonale regnskapsstandarder vil da følge av artikkel 4 i IAS-forordningen, slik den gjelder som lov i Norge etter utvalgets forslag.

2.5 Tilpasning til IAS-forordningens valgfrie system

2.5.1 Utgangspunkt

IAS-forordningen gir i artikkel 5 medlemsstatene anledning til å utvide område for IAS-forordningens system til å gjelde for de børsnoterte foretaks selskapsregnskap og for ikke-børsnoterte foretaks konsern- og/eller selskapsregnskap. Utvalget har således vurdert den mulighet IAS-forordningen gir til å pålegge eller tillate bruk av de internasjonale regnskapsstandarder ut over det som følger av den pliktige ordning. Utvalget har også måttet vurdere muligheten etter artikkel 9 til å gi en utsettelse av gjennomføringen av IAS-forordningen for noen grupper av foretak. De løsninger som velges på grunnlag av artiklene 5 og 9 i IAS-forordningen bør etter utvalgets oppfatning fremgå eksplisitt i regnskapsloven.

Valgmulighetene etter artikkel 5 behandles i neste avsnitt. I avsnitt 2.5.3 drøftes spørsmålet om *utsatt gjennomføring*.

2.5.2 IAS-forordningen artikkel 5

En utvidet anvendelse av IAS-forordningen for andre enn de børsnoterte foretak og/eller for selskapsregnskapet gir en forholdsvis lite smidig ordning for medlemsstatene med hensyn til tilpasning av nasjonal regnskapsrett til de internasjonale regnskapsstandarder. Det gjenstår å se i hvilken grad medlemsstatene vil gjøre bruk av denne mulighet. Foreløpige opplysninger kan tyde på at medlemsstatene i liten grad vil *kreve* at IAS-forordningens system gjøres gjeldende for andre foretak enn de børsnoterte og/eller for selskapsregnska-

pet. Medlemsstatene synes imidlertid i noe større grad å åpne for *frivillig* bruk av IAS-forordningens system. Et foretak som frivillig følger IAS-forordningens system må imidlertid gjøre dette *uavkortet*. Bare da vil regnskapet være avlagt etter IAS/IFRS.

Alternativet for medlemsstatene til "forordningslinjen" er "moderniseringslinjen". I dette alternativ anvendes ikke artikkel 5 i forordningen, men reglene i direktivene. Nasjonale myndigheter vil da kunne foreta en tilpasning.

Den alminnelige tendens til å tilpasse nasjonal regnskapsrett gradvis til de internasjonale standarder kan ivaretas på en god måte ved "moderniseringslinjen". De begrensninger som da gjelder for medlemsstatene vil være de som følger av direktivene. I tillegg gjelder også de allmenne regler i EF-retten så som for eksempel forbudet mot diskriminering på nasjonalt grunnlag og forholdsmessighetsprinsippet.

De internasjonale standarder vil være uttrykk for god regnskapsskikk også i Norge. Men det vil/kan samtidig gjennom norsk regnskapsstandard bli etablert *andre* regnskapsløsninger som *også* er uttrykk for god regnskapsskikk, særlig gjelder det for gruppen av små foretak.

Artikkel 5 i IAS-forordningen medfører at norske myndigheter kan bestemme

- om *børsnoterte* foretak skal pålegges å anvende, eller skal gis anledning til å anvende, internasjonale regnskapsstandarder i *selskapsregnskapet*; og
- om *ikke-børsnoterte* foretak skal pålegges å anvende, eller gis anledning til å anvende, internasjonale regnskapsstandarder i *selskaps- og/eller konsernregnskapet*.

Siden utvalget har tatt sikte på at regnskapsloven skal være forenlig med IAS/IFRS bør det i prinsippet ikke oppstå vesentlige konflikter mellom regnskapsløsningene etter "forordningslinjen" og "moderniseringslinjen". Skulle det likevel oppstå en regelkollisjon vil "forordningslinjen" medføre at IAS-forordningens system skal gjelde for IAS-foretakene, mens "moderniseringslinjen" vil føre til at det er regnskapslovens system som gjelder for andre foretak.

Disse typetilfelle vil være aktuelle:

- a) Andre konsernregnskap enn konsernregnskapet for de børsnoterte foretak: kreve eller tillate?
- b) Selskapsregnskapet for børsnotert foretak som ikke er konsern: kreve eller tillate?
- c) Selskapsregnskapet for børsnoterte foretak: kreve eller tillate?

- d) Selskapsregnskapet for andre foretak: kreve eller tillate?
- e) Selskapsregnskapet for små foretak: kreve eller tillate?

2.5.2.1 Krav om bruk av IAS/IFRS

IAS-forordningens system tar sikte på de *børsnoterte foretaks konsernregnskaper*. Det kan imidlertid ikke være aktuelt å pålegge alle norske regnskapspliktige å anvende de internasjonale regnskapsstandarder både i konsern- og selskapsregnskapet, selv om det er formell adgang til det etter forordningen. IAS-forordningens formål tilsier etter utvalgets oppfatning ikke at en går særlig lenger enn å la systemet forplikte de børsnoterte foretaks konsernregnskap. Utvalget har etter høringen inntrykk av at det i hovedsak er tilfredshet med regnskapsordningene for de ikke-børsnoterte foretak. For den langt overveiende del av norske ikke-børsnoterte foretak vil IAS/IFRS gå lenger enn det som det er rimelig og naturlig å kreve i regnskapsrapporteringen. En kostnad/nytte betraktning taler klart mot å pålegge de små foretak å benytte internasjonale standarder.

Spørsmålet om å kreve bruk av IAS-forordningens system utenfor det pliktige område kan ses i forhold til de nevnte *typetilfelle*.

(a) Skal det *kreves* at andre *konsernregnskap* enn konsernregnskapet for de børsnoterte foretak skal følge IAS/IFRS?

Det kan være et nærliggende spørsmål om *store, ikke-børsnoterte foretaks* konsernregnskap bør omfattes av IAS-forordningens system. Man må anta at systemet vil være velegnet for slike foretak. På den annen side tilsier ikke IAS-forordningens formål, som særlig tar sikte på kapitalmarkedets funksjonsmåte, noen slik utvidelse til ikke-børsnoterte foretak. Hensynet til oversiktighet i reguleringen taler mot en utvidelse.

For mellomstore og i sær for små foretaks konsernregnskap vil behovet for å anvende de internasjonale standarder normalt være mindre. I tillegg kommer at en kostnad/nytte betraktning taler mot en utvidet bruk av IAS-forordningens system.

Dessuten kan det legges vekt på at i de tilfelle hvor det kan være behov for det, følger det av flertallets forslag (se avsnitt 2.5.2.2) at et ikke-børsnotert foretak *frivillig* kan følge IAS-forordningens system med hensyn til konsernregnskapet. Utvalgets flertall vil derfor ikke foreslå at en utvidelse av IAS-forordningens system skal kreves for konsernregnskapet for andre enn de børsnoterte foretak.

(b) Skal det *kreves* at *selskapsregnskapet* for børs-

notert foretak som *ikke* er konsern skal følge IAS/IFRS?

Utvalget mener at man i dette tilfelle *ikke* bør velge "forordningslinjen", selv om det er anledning til det og det vil gjelde et beskjedent antall foretak. Det er ønskelig å kunne gjøre enkelte tilpasninger i regnskapsrapporteringen etter norsk regelverk, særlig ut fra sammenhengen det er mellom selskapsregnskapet og beskatningen, samt ut fra selskapsrettslige forhold. Dette tilsier at en bør anvende regnskapslovens regler i forhold til selskapsregnskapet. Sammenligningsgrunner kan tale for at slike børsnoterte foretak legger IAS/IFRS til grunn i selskapsregnskapet, men utvalget mener at dette ikke oppveier mulige ulemper.

Utvalget legger således opp til at børsnoterte foretak som ikke utarbeider konsernregnskap, skal anvende regnskapslovens regler, (herunder vurderingsregler og opplysningskrav, inkludert oppstillingsplaner og notekrav). Utvalget utelukker imidlertid ikke at den enkelte markeds plass helt eller delvis kan kreve at rapportering av finansiell informasjon til markedet fra slike foretak skjer i samsvar med IAS-forordningen innen rammen av regnskapsloven.

(c) Skal det *kreves* at *selskapsregnskapet* for børsnoterte foretak som er konsern skal følge IAS/IFRS?

De sammen hensyn til skattemessige og selskapsrettelige forhold gjør seg gjeldende her som under pkt (b) ovenfor.

(d) Skal det *kreves* at *selskapsregnskapet* for andre foretak skal følge IAS/IFRS?

Utvalget har som nevnt generelt sett ikke ønsket å kreve anvendt "forordningslinjen" på selskapsregnskapet.

Et særlig spørsmål er om en skal kreve at selskapsregnskapet i et datterselskap av et børsnotert foretak skal følge IAS/IFRS. Siden utvalget mener at det ikke er aktuelt å kreve at det børsnoterte foretak selv skal anvende IAS/IFRS ved sitt eget selskapsregnskap bør konsekvensen av dette bli at noe slikt krav heller ikke stilles til datterselskapet.

(e) Skal det *kreves* at *selskapsregnskapet* for små foretak skal følge IAS/IFRS?

Også her gjelder de innvendinger som tidligere er nevnt (pkt (b) foran) mot å pålegge bruk av IAS-forordningen i forhold til selskapsregnskapet. For de små foretak kommer i tillegg at kostnad/nytte betraktninger taler mot å pålegge bruk av IAS.

2.5.2.2 Anledning til bruk av IAS/IFRS

De grunner som taler mot å *pålegge* ikke-børsnoterte foretak å anvende IAS-forordningens system

på konsernregnskapet fører ikke uten videre til at slike foretak bør *hindres* fra å følge dette system på frivillig basis. Utvalget ser i det hele ikke at det gjennomgående er noen tungtveiende grunner til å forby et foretak å anvende IAS/IFRS i sine *konsernregnskap*. Utvalget ønsker derfor å *tillate* bruk av IAS/IFRS for alle andre norske foretak enn de børsnoterte på frivillig basis når det gjelder konsernregnskapet. Den generelle utvikling av norsk regnskapsrett går i retning av de internasjonale standarder. Dessuten gjør en slik valgmulighet det enklere å forsvare at en ikke krever bruk av IAS/IFRS for store foretak. Utvalget antar at en frivillig bruk av IAS/IFRS ved konsernregnskapet vil kunne være aktuelt blant annet for større foretak innen gruppen andre foretak. Slike foretak kan ha behov for bruk av IAS/IFRS som ledd i en børsstrategi eller av andre grunner. Norsk datterselskap av utenlandsk foretak kan også ha et slikt behov. Utvalget foreslår et tredje ledd til ny § 3-9:

"Regnskapspliktig som ikke omfattes av europaparlaments- og rådsforordning (EF) nr. 1606/2002 om bruk av internasjonale regnskapsstandarder artikkel 4, har anledning til å utarbeide konsernregnskap i samsvar med de internasjonale regnskapsstandardene som er vedtatt etter annet ledd, jf. forordningen artikkel 5 bokstav b."

Utvalget foreslår at IAS-forordningens system ikke skal kreves anvendt for *selskapsregnskapet*. Men utvalget har ikke dermed tatt stilling til at et foretak ikke selv skal kunne *velge* å følge IAS-forordningen. Dette kunne for eksempel være aktuelt for et børsnotert foretaks selskapsregnskap, dersom foretaket ikke har konsernregnskap.

Utvalget har likevel kommet til at en inntil videre heller ikke bør åpne for frivillig bruk av IAS-forordningens system for selskapsregnskapet. Det vises til de vurderinger som er gjort av de særlige hensyn ved selskapsregnskapet og som utvalget mener bør være utslagsgivende også her. Foretakene må således uten unntak følge regnskapslovens regler, herunder vurderingsregler og opplysningskrav, inkludert oppstillingsplaner og notekrav, når det gjelder selskapsregnskapet.

Mindretallsinnstilling fra medlemmene Eikrem, Harto og Hellerud

Et mindretall i utvalget bestående av Harto, Eikrem og Hellerud er kommet til at også norske selskapsregnskaper bør tillates avlagt etter IAS-forordningens system. I denne vurderingen har mindretallet har lagt avgjørende vekt på hensynet til internasjo-

nal harmonisering, behov for fortløpende tilpasning til utviklingen innen IAS samt adgangen til at selskapsregnskapene i konsern kan avlegges etter identiske bestemmelser som konsernregnskapet.

En rekke EU land, herunder Sverige, Danmark, Finland, Storbritannia og Tyskland synes å ville tillate at selskapsregnskapene blir avlagt etter IAS. Dette er land som har stor betydning for norske selskaper, og hvor en rekke norske datterselskaper inngår i konsern hjemmehørende i disse land. Norske konsern har også i stor utstrekning datterselskaper i disse landene. En harmonisering med disse lands adgang til bruk av IAS i selskapsregnskapet, vil etter mindretallets oppfatning være ønskelig.

Også for "helnorske" konsern vil det etter mindretallets oppfatning være ønskelig å åpne for at selskapsregnskapet avlegges etter forordningens system. Dette vil medføre forenklinger og besparelser hvor konsernregnskapene også avlegges etter IAS forordningens system, enten på grunn av at konsernet er børsnotert, eller fordi konsernet velger dette av andre årsaker. Dette gjelder selv om det i stor grad åpnes for å følge de fleste IAS/IFRS standardene under "moderniseringslinjen". Mindretallet er særlig opptatt av at utviklingen innen IAS kan gå svært raskt, og at man kan risikere at tilpasningen av nasjonalt regelverk tar for lang tid i forhold til denne utviklingen og behovet for å følge IAS også i selskapsregnskapene.

I forhold til behovet for nasjonal regulering av selskapsregnskapet for selskapsrettslige og skattemessige hensyn, viser den foreliggende gjennomgang i kapittel 21 i utredningen at konsekvensene ved dagens IAS er begrensede. Mindretallet har derfor ikke funnet å kunne legge avgjørende vekt på disse hensyn, og vil påpeke at det også med bruk av IAS vil være mulig å oppfylle for eksempel selskapsrettslige krav om avsetning til bundne fond.

2.5.2.3 Utvalgets forslag

(a) Andre konsernregnskap enn konsernregnskapet for de børsnoterte foretak

Utvalgets flertall mener at bruk av IAS/IFRS ikke skal kreves, men skal tillates.

(b) Selskapsregnskapet for børsnotert foretak som ikke er konsern

Slike foretak gis ikke anledning til frivillig å velge IAS/IFRS. Dette tilsvarer forslaget for de børsnoterte foretak ellers (neste pkt).

(c) Selskapsregnskapet for børsnoterte foretak

Utvalgets flertall mener at bruk av IAS/IFRS ikke skal kreves og heller ikke tillates.

(d) Selskapsregnskapet for andre foretak: kreve eller tillate?

Utvalgets flertall mener at bruk av IAS/IFRS ikke skal kreves og heller ikke tillates.

(e) Selskapsregnskapet for små foretak: kreve eller tillate?

Utvalgets flertall mener at bruk av IAS/IFRS ikke skal kreves og heller ikke tillates.

2.5.2.4 Mindretallsinnstilling

Et mindretall bestående av Voldnes ønsker en mer presis regulering av hvilke regnskaper som skal avlegges i henhold til IAS/IFRS og hvilke som ikke skal det. Mindretallet vil ikke tillate anvendelse av IAS i selskapsregnskapet, men foreslår at alle konsern skal ha plikt til å følge IAS-forordningens system i konsernregnskapet. Etter mindretallets oppfatning vil utvalgsflertallets forslag svekke den nasjonale innflytelsen på selskapsregnskapet og gå på bekostning av sammenlignbarhet og tilgjengelighet for brukerne av regnskapet.

Kravet til implementering i henhold til IAS-forordningen artikkel 4 er avgrenset til å gjelde for konsernregnskapet til de børsnoterte selskapene. Alle adganger eller pålegg til å følge IAS-forordningen utover dette er valgfri for medlemsstatene. En alternativ implementering kunne derfor være at bare konsernregnskapet til de børsnoterte selskaper ble pålagt å benytte IAS-forordningens system og at andre foretak ikke ble gitt adgang til det verken i konsern- eller selskapsregnskapet. En slik minimumsimplementering ville også medføre større innflytelse på de selskapsrettslige og skatterettslige områdene, jf. kapittel 21. En minimumsimplementering ville dermed bety en mindre omfattende tilpasning av regnskapsloven enn den som utvalgets flertall foreslår om at IAS/IFRS skal være retningsgivende for regnskapsloven. Det vises til mindretallets innstilling i kapitlene 9 og 10. Mindretallet mener at en slik minimumsimplementering ville være å foretrekke tatt i betraktning de mange uavklarte internasjonale endringer og den korte tiden utvalget har hatt til rådighet.

Imidlertid kan dette alternativet slå uheldig ut for foretak som ikke er børsnoterte og som har behov for å kunne sammenligne seg med børsnoterte foretak både nasjonalt og internasjonalt. Mindretallet har forståelse for disse foretakenes behov og ønsker å vektlegge dette behovet, men samtidig opprettholde et skarpere skille mellom konsernregnskap og selskapsregnskap enn det som følger av utvalgsflertallets forslag.

Mindretallet vil ikke tillate anvendelse av IAS for noen regnskapspliktiges selskapsregnskaper

og er her enig med utvalgsflertallet. Imidlertid ønsker mindretallet et klarere skille mellom konsernregnskapet og selskapsregnskapet enn det som utvalgsflertallet foreslår, jf. mindretallsinnstillingene i kapitlene 9 og 10. Mindretallet foreslår på denne bakgrunn og etter en totalvurdering at alle konserner skal ha plikt til å avlegge konsernregnskap i henhold til IAS-forordningens system. Mindretallet foreslår at konsernregnskapsplikten skal knyttes til konserndefinisjonen, slik at små foretak også vil bli pålagt å følge IAS-forordningen for konsernregnskapet, jf. kapittel 6. Forskjellene mellom det avlagte IAS-konsernregnskapet og selskapsregnskapet avlagt i henhold til regnskapsloven bør framkomme i en avstemming. Mindretallet er av den oppfatning at dette vil ivareta brukernes behov for sammenlignbare regnskaper på en hensiktsmessig måte og i større grad beholde den nasjonale innflytelsen over selskapsregnskapet.

Mindretallets forslag

a) - Børsnoterte foretaks konsernregnskap	plikt til å følge IAS-forordningen
b) - Børsnoterte foretaks selskapsregnskap	IAS ikke tillatt, skal følge regnskapsloven
c) - Øvrige foretaks konsernregnskap	plikt til å følge IAS-forordningen
d) - Øvrige foretaks selskapsregnskap	IAS ikke tillatt, skal følge regnskapsloven
e) - Små foretaks konsernregnskap	plikt til å følge IAS-forordningen
f) - Små foretaks selskapsregnskap	IAS ikke tillatt, skal følge regnskapsloven

2.5.3 IAS-forordningen artikkel 9

IAS-forordningen artikkel 9 åpner for et annet valg som medlemsstatene kan foreta. Etter bestemmelsen kan myndighetene gjøre unntak for visse foretak fra plikten til å gjennomføre IAS/IFRS fra 2005. Valgretten omfatter foretak som bare har utstedt gjeldspapirer (ikke for eksempel aksjer) som er notert på et regulert marked i EU, eller foretaket har verdipapirer som handles offisielt i en tredjestat samtidig som foretaket av den grunn benytter internasjonalt aksepterte standarder.

Utvalget vil foreslå at den fleksibilitet som ligger i artikkel 9 benyttes. Dette innebærer at IAS-forordningens system, som skal gjennomføres med

virkning fra 2005, ikke gjøres gjeldende fra før 2007 for norske foretak med børsnoterte verdipapirer, forutsatt at foretaket året før tidspunktet for vedtaket av IAS-forordningen

- ikke har andre verdipapirer notert på børs i EØS enn *gjeldspapirer* eller
- har sine verdipapirer notert på børs *utenfor EØS* samtidig som foretaket av den grunn *anvender* internasjonalt godkjente standarder for sin primære regnskapsrapportering.

Det første alternativ vil omfatte norske foretak med børsnoterte rentepapirer, som ikke samtidig har egenkapitalinstrumenter notert, blant annet kan nevnes en del kredittforetak og kraftforetak. Etter det andre alternativ kan utsettelsen gjøres gjeldende for foretak som har avlagt regnskap etter U.S. GAAP senest i år 2001. Etter det utvalget har brakt i erfaring er det få norske foretak som tilfredsstillt kravene som gjelder for at norske myndigheter skal kunne benytte den fleksibilitet som artikkel 9 åpner for.

Norske foretak med børsnoterte rentepapirer og foretak med aksjer som omsettes på et tredjelandts marked vil således ha mulighet til å gjennomføre IAS-forordningens system med virkning fra regnskapsåret 2007. Foretakene kan likevel etter utvalgets forslag velge å foreta denne tilpasning tidligere.

Utvalget foreslår på denne bakgrunn en slik overgangsregel i loven:

”For foretak som nevnt i europaparlaments- og rådsforordning (EF) nr. 1606/2002 om bruk av internasjonale regnskapsstandarder artikkel 9, gjelder kravene i forordningen artikkel 4 fra regnskapsår påbegynt i 2007. Slike foretak kan unnlate å benytte denne overgangsregelen.”

2.6 Tilpasning til internasjonale regnskapsstandarder utenfor IAS-forordningens område

2.6.1 Utgangspunkt

Bakgrunnen for å drøfte en mer generell tilpasning til de internasjonale regnskapsstandarder har sammenheng med at disse standarder gjennom IAS-forordningens system blir gjort gjeldende for børsnoterte foretak. Utvalget mener at en alminnelig tilpasning til disse standarder er tjenlig. Men på områder der hvor en slik tilpasning ikke er pliktig etter IAS-forordningen, mener utvalget at tilpasningen i all hovedsak bør skje innenfor regnskaps-

lovens rammer. Det bør være retningsgivende at regnskapsloven ikke skal være til hinder for bruk av IAS/IFRS, og at avvik fra dette krever tungtveiende grunner.

Som det fremgår av forrige avsnitt foreslår utvalget at forordningens system ikke skal *kreves* anvendt utenfor IAS-forordningens pliktige område. Utvalget mener imidlertid at det skal være anledning for norske foretak til *frivillig* å anvende IAS-forordningen, men bare for konsernregnskapet. På dette punkt mener altså utvalget at "forordningslinjen" bør følges. I avsnittet her vil utvalget drøfte hvordan regnskapsregelverket bør utformes *utenfor* IAS-forordningens område. Norske myndigheter er da bundet av direktivene, men har ellers en viss handlefrihet.

Norsk regnskapsrett og -praksis har over tid utviklet seg i retning av de internasjonale regnskapsstandarder. Med IAS-forordningens gjennomføring i Norge tas et betydelig skritt videre i denne retning. Utvalget mener at man i Norge fortsatt bør se nøye hen til den internasjonale utvikling når det norske regelverk utformes. Dersom *andre* regnskapsløsninger velges enn de som følger av de internasjonale standarder, bør dette etter utvalgets mening ha en god begrunnelse i forhold som er spesifikke for Norge.

En oppgave for utvalget har vært å gå gjennom de internasjonale regnskapsstandarder som vil bli gjennomført på denne måte. Viktigste har vært å undersøke om norsk regnskapsrett må endres som en følge av dette.

2.6.2 Differensiering av regnskapsreglene

I dette avsnitt drøftes bare den betydning inndelingen av de regnskapspliktige har for *strukturen i regelverket*. Når det gjelder en nærmere vurdering av inndelingen i grupper vises det til kapittel 6 nedenfor.

En tredeling er beholdt. På den ene side danner de børsnoterte foretak en naturlig gruppe for seg. For den finansielle rapportering er det først og fremst denne gruppe av foretak som har betydning for måten kapitalmarkedet fungerer på. På den annen side utgjør de små foretak en naturlig gruppe. Selv om dette vil være foretak med store innbyrdes ulikheter har de det til felles at det er rimelig og naturlig at den finansielle rapportering for dem skjer etter forenklede regler. En kostnad/nytte betraktning taler for dette. Små foretak har begrensede ressurser og regnskapsbrukerne vil vanligvis kunne klare seg med mindre omfattende opplysninger. Gruppen "andre foretak" er residualbestemt. Den vil omfatte en uensartet gruppe fore-

tak, en del av dem meget store etter norske forhold. Noe kunne tale for at de største blant dem pålegges å følge IAS/IFRS i sin regnskapsrapportering. Utvalget har imidlertid kommet til at hensynet til enkelhet i gruppeinndelingen bør tillegges størst vekt. Det er da også lagt vekt på at slike foretak vil ha full frihet til å velge IAS/IFRS på frivillig basis for konsernregnskapet, dersom foretaket finner det hensiktsmessig. Ytterligere tilpasning til IAS/IFRS skal skje innenfor rammen av regnskapsloven.

Det følger således av utvalgets forslag at gruppen "store foretak" etter gjeldende rett ikke videreføres. Grunnen er at de børsnoterte foretak etter IAS-forordningen vil utgjøre en egen gruppe med hensyn til konsernregnskapet. Børsnoterte foretak uten konsernregnskap skal imidlertid etter utvalgets forslag følge regnskapslovens regler. Utvalget har også lagt vekt på å ha et enkelt system.

Spørsmålet om avgrensningen av gruppen små foretak er behandlet nedenfor i kapittel 5, sammen med andre spørsmål om små foretak.

I tillegg må det skilles mellom konsernregnskapet og selskapsregnskapet. Den pliktige del av IAS-forordningen omfatter bare konsernregnskapet. Utvalget foreslår ikke noen utvidelse av dette system for andre ikke-børsnoterte foretak eller for selskapsregnskapet.

2.6.3 Valgdgangen

Alle norske foretak, også de børsnoterte, skal følge regnskapslovens system når det gjelder *selskapsregnskapet*. Gjeldende ordning etter regnskapslovens system med forenklinger for små foretak mener imidlertid utvalget bør videreføres. Dette er ønskelig ut fra kostnad/nytte vurderinger og svarer ellers til de syn som har kommet frem under høringen og dessuten med utvalgets egen oppfatning.

Blant de argumenter som taler for at små foretak har økt valgfrihet er blant annet at små foretak kan ha vanskeligheter med å oppfylle et strengere regelsett fullt ut, samtidig som tilleggsvalg vil kunne ses som regnskapsmessige forbedringer. Dessuten kan slike valg over tid gjøre det enklere å tilpasse hele regnskapsavleggelsen et strengere regime, for eksempel som en naturlig følge av foretakets vekst. Det som kan tale for at foretakenes valgfrihet begrenses er hensynet til sammenlignbarhet av regnskapsrapporteringen innenfor samme gruppe av foretak. Jo flere individuelle valgmuligheter det åpnes for, jo mindre sammenlignbare blir regnskapsopplysningene rent prinsipielt.

Hensynet til sammenlignbarhet mellom foretakene er sentralt for de fleste brukergrupper. Betydningen av sammenlignbarhet avhenger blant annet av hvordan regnskapsinformasjonen inngår i brukerens beslutningsgrunnlag og hvilken økonomisk interesse regnskapsbrukeren har i foretaket. Generelt har dette hensyn noe mindre vekt for de små foretak. Imidlertid vil kravet til sammenlignbarhet normalt være av stor betydning ikke bare for investorer, men også for andre regnskapsbrukere i relasjon til børsnoterte og øvrige foretaks regnskaper. For å sikre sammenlignbarhet i en situasjon med valg mellom IAS/IFRS og norske regnskapsstandarder, må vurderingsreglene i de norske standarder for disse regnskapspliktige som hovedregel samsvare med IAS/IFRS.

For myndighetene bør imidlertid hovedmålet være å sikre en *forsvarlig minimumsnorm* for regnskapsrapporteringen. Vurderingen av hvilke rapporteringskrav som bør stilles innenfor en slik norm, vil avhenge av hvilken gruppe av regnskapspliktige foretaket tilhører. Da regnskapsloven etter forslaget vil ha differensierte krav til rapportering for børsnoterte foretak, øvrige foretak og små foretak, vil minimumsnormen bidra til å sikre at regnskapsbrukernes krav til sammenlignbarhet kan anses ivaretatt. Dessuten taler det mot å begrense valgmulighetene at det kan være ønskelig for foretak å operere med en forsterket rapportering uten å velge full IAS/IFRS (eller full NRS for et lite foretak). Utvalget mener at slike regnskapsmessige forbedringer ikke bør avskjæres. Partiell tilpasning kan dessuten være en rasjonell del av en regnskapsstrategi for et foretak med sikte på børsnotering.

Når det gjelder *konsernregnskapet* gis alle norske foretak en valgmulighet, bortsett fra de børsnoterte som er forpliktet til å følge IAS-forordningens system. Ved valgfrihet vil et foretak kunne velge regnskapsregler som endrer resultat og egenkapital i én bestemt retning. *Utvalget* legger derfor vekt på at slike frivillige valg for konsernregnskapet skal være *systematiske og konsistente*. Det skal således ikke være fri adgang til å skifte mellom regnskapsvalgene verken for konsernregnskapet eller selskapsregnskapet.

At valget er systematisk innebærer at de regnskapsløsninger som velges må henge naturlig sammen og at valget skal ikke være begrunnet i utenforliggende eller usaklige forhold. Kravet vil imidlertid ikke i seg selv være til hinder for at et foretak velger en mindre omfattende regnskapsløsning enn tidligere, så lenge valget tilfredsstiller dette krav. Norsk regnskapslovgivning stiller krav om at prinsippvalg skal være ensartet og konsis-

tent. Med ensartet menes at samme type transaksjoner og hendelser rapporteres likt i ett og samme regnskap. At valget er konsistent innebærer at de samme prinsipper anvendes over tid. Dersom den regnskapspliktige skifter prinsipp skal det nye prinsipp være et bedre prinsipp. Disse krav medfører at en enkelt regnskapsstandard som velges, må anvendes uavkortet. Det vil ikke være anledning til å velge ut deler av eller enkeltløsninger innenfor en standard. Dette er i samsvar med gjeldende rett, jf. uttalelse i Ot. prp nr 42 (1997-98) side 100. Utvalget mener at kravet til konsistens skal svare til gjeldende rett, se også kapittel 9.

I tillegg til de generelle krav om opplysninger om de regnskapsprinsipper som anvendes bør det fortsatt stilles krav *om opplysninger i note* til regnskapet med hensyn til bruk av en slik valgfrihet, jf. regnskapsloven §§ 7-2 og 7-3, og om at valget er konsistent og systematisk. Dette vil ikke forhindre at et foretak legger om sin regnskapsstrategi, men det kreves at en endring fører til forbedringer og at foretaket gjør rede for sitt valg i konsern- og/eller selskapsregnskapet.

Etter gjeldende rett er det stilt krav om *lik prinsippanvendelse* i konsern- og selskapsregnskapet. Utvalget vil foreslå å fjerne dette krav. Dette er nødvendig for å få sammenheng i systemet. Siden et børsnotert foretak må avlegge konsernregnskap etter IAS-forordningens system, mens dette ikke tillates i selskapsregnskapet, kan ikke lovens krav om lik prinsippanvendelse opprettholdes.

Utvalgets forslag om tilpasning av regnskapsloven til IAS/IFRS, innebærer at det på viktige punkter åpnes for ny eller utvidet bruk av nye vurderingsprinsipper. Det gjelder særlig forslagene som åpner for adgang til å anvende virkelig verdi som vurderingsprinsipp, men også andre forslag som adgang til å unnlate avskrivning av goodwill. Utvalget legger vekt på at anvendelsen av disse vurderingsprinsippene i regnskapet bare bør kunne skje innen rammen av IAS/IFRS og norske regnskapsstandarder som forutsettes å bygge på disse internasjonale standardene. Det vises i denne forbindelse også til fortalen til moderniseringsdirektivet pkt. 8:

”Member States should be able to permit or require the application of revaluations and of fair value in accordance with international developments, as expressed through standards issued by the IASB.”

Samtidig er det, ut fra utvalgets standpunkt om at regnskapsloven fortsatt skal være en rammelov, ikke ønskelig å fastsette slike detaljerte regler i

loven som et fullstendig system for regnskapsføring til virkelig verdi, unnlatt avskrivning mv. forutsetter. Etter IAS/IFRS er det en generell forutsetning for anvendelse av virkelig verdi, at virkelig verdi kan måles pålitelig. Dette er også reflektert i direktiv 2001/65/EØF (virkelig verdi direktivet), jf. ny artikkel 42b nr. 2 i fjerde direktiv. Utvalget legger til grunn at også de spesifikt angitte tilfellene i de aktuelle standardene der det ikke er adgang til vurdering til virkelig verdi er utslag av forutsetningen om pålitelig måling. Utvalget foreslår derfor å lovfeste vilkår om at virkelig verdi skal kunne måles pålitelig i de enkelte bestemmelser som åpner for vurdering til virkelig verdi. Det vises til utvalgets forslag til § 5-8 om finansielle instrumenter, § 5-8a om investeringseiendommer og § 5-8b om biologiske eiendeler. Utvalget legger til grunn at kravet til pålitelig måling i disse bestemmelsene sammenholdt med § 4-6 om rettsvisende bilde og god regnskapsskikk, vil være oppfylt når regnskapsføringen er i samsvar med IAS/IFRS eller norske regnskapsstandarder som måtte være utarbeidet. Utvalget legger videre til grunn at kravet til pålitelig bilde og god regnskapsskikk ikke vil være oppfylt uten at regnskapsføringen er i samsvar med standarder som nevnt. Utvalget legger tilsvarende betraktning til grunn for forslaget om adgang til unnlatt avskrivning av goodwill. Nedskrivning må her foretas i samsvar med IAS/IFRS og eventuell kommende norsk standard.

2.6.4 Utvalgets forslag

Etter utvalgets forslag skal regnskapsloven tilpasses IAS/IFRS innen rammen av regnskapsdirektivene ("moderniseringslinjen"). Det er retningsgivende for utvalgets arbeid at regnskapsloven ikke skal være til hinder for å følge IAS/IFRS. Dette innebærer blant annet at alle vurderingsprinsipper i IAS/IFRS som hovedregel skal være tillatt. Avvik fra dette utgangspunktet krever at tungtveiende grunner, blant annet av hensyn til sammenlignbarhet, taler for det. Medlemmet Voldnes viser til mindretallsinnstillingen i avsnitt 2.5.2.4.

Børsnoterte foretak som ikke utarbeider konsernregnskap skal anvende regnskapslovens regler herunder vurderingsregler og opplysningskrav, inkludert oppstillingsplaner og notekrav, se nærmere avsnitt 2.5.2.1.

Regnskapsloven skal fortsatt være en rammelov. Hensynet til en dynamisk tilpasning til endringer i internasjonale regnskapsstandarder, tilsier at loven kan suppleres med regnskapsregler i forskrift.

Utvalgets forslag innebærer at loven ikke vil

være til hinder for at mindre foretak kan velge å følge de regnskapsløsninger som gjelder for større foretak. Slike valg må gjøres innen rammen av regnskapsloven, jf. særlig kravene til god regnskapsskikk, konsistent prinsippanvendelse og det foreslåtte krav om systematisk prinsippanvendelse.

2.7 Fremtidig organisering av norsk regnskapsregulering

2.7.1 Noen generelle synspunkter: lov, forskrift, standard

Etter utvalgets forslag vil norsk regnskapsregulering fortsatt prinsipielt befinne seg på tre nivåer:

- regnskapslovens nivå,
- forskriftsnivået og
- nivået for regnskapsstandarder ved et standardsettende organ.

Etter utvalgets oppfatning bør *regnskapsloven* forbli det overordnede regelverk. Det er viktig for tilgjengeligheten at de sentrale regler finnes i loven. I sær gjelder dette av hensyn til små og mellomstore foretak.

Loven må ha et innhold som medfører at bruk av IAS/IFRS ikke hindres i Norge, selv om de fleste norske foretak ikke kommer til å benytte de internasjonale regnskapsstandarder som en følge av IAS-forordningens system gjennomføres. Dette kan i enkelte tilfelle medføre at to ulike regnskapsløsninger må ses som uttrykk for god regnskapsskikk, fordi løsningene vil forekomme i ulike sammenhenger (for eksempel ulik regnskapsløsning for et børsnotert foretak og et lite foretak på samme regnskapsspørsmål).

Utformingen av regnskapsloven bør medføre at reglene kan forenes med utviklingen av de internasjonale regnskapsstandarder. Dette forhindrer ikke at det likevel kan bli behov for lovendringer, men utvalget mener at det ville være hensiktsmessig om dette ikke skjer for ofte og at lovens utforming bør ta sikte på dette. Dette er i samsvar med prinsippet om å beholde regnskapsloven som en rammelov.

I den grad noen pålegges plikter vil grunnlaget for dette normalt måtte følge av lov eller forskrift med hjemmel i lov. Loven må utformes med tanke på dette. En regnskapsstandard vil bare være bindende i den utstrekning den er uttrykk for god regnskapsskikk.

Norsk regnskapsrett må være i samsvar med *EF-retten*. Dette betyr for det første at norsk rett

skal være i samsvar med IAS-forordningen og senere kommisjonsforordninger. Men norsk regnskapsrett må også være i samsvar med EF-direktivene. En forpliktende gjennomføring bør skje på grunnlag av lov eller forskrift. Standardsetting vil kunne supplere dette, men en regnskapsstandard bør ikke være grunnlaget for gjennomføring av norske forpliktelser etter EØS-avtalen.

På de områder hvor norske myndigheter etter EF-retten har valg mellom ulike regnskapsløsninger eller på annen måte har handlefrihet, for eksempel fordi EF-retten ikke regulerer forholdet, vil norske myndigheter og et standardsettende organ kunne utvikle norsk regnskapsrett.

Ikke minst av hensyn til små og mellomstore foretak er god tilgjengelighet viktig. Slik tilgjengelighet er likevel ikke bare avhengig av regelverkstruktur. Tilgjengeligheten kan bedres ved praktiske tiltak, for eksempel regelverksamlinger.

Ved gjennomføringen av IAS-forordningen vil det være nødvendig å benytte *forskrift*. Dette følger dels av at IAS/IFRS er for omfattende til å ta inn i lov og dels av behovet for å gjennomføre IAS/IFRS i norsk rett på en forpliktende måte slik EØS-avtalen krever. Bruk av omfattende forskrifter representerer noe nytt i norsk regnskapsrett. Utvalget har derfor drøftet om denne endring for de børsnoterte foretak bør få noen innvirkning for systematikken i den øvrige del av regnskapsreguleringen.

Regulering i forskrift fremfor lov vil gjøre det enklere å foreta nødvendige og ønskelige tilpasninger i norsk regnskapsregelverk i samsvar med den regnskapsmessige utvikling. På den annen side kan utvikling av et større forskriftsverk i tillegg til regnskapslovens regler medfører at oversikt og brukertilgjengelighet blir redusert, selv om dette kunne motvirkes for eksempel ved en hovedforskrift med samme inndeling som loven selv.

IAS-forordningen innebærer at de internasjonale regnskapsstandarder, som er utviklet i privat regi, får rettslig bindende status gjennom myndighetenes formelle godkjenning. Parallellen til dette hos oss ville være at norske regnskapsstandarder blir utviklet av standardsetter, godkjennes av myndighetene og fastsattes ved forskrift. En ville da få samsvar i regelverksituasjonen på regnskapsområdet mellom de børsnoterte foretak og andre norske foretak.

Utvalget legger likevel opp til en begrenset bruk av forskrift, når det ses bort fra gjennomføringen av IAS-forordningens system. Dette skyldes i hovedsak at utvalget ikke tror at det vil foreligge noe omfattende behov for forskriftsre-

gulering. Utfylling av regnskapsloven ved bruk av standarder er en innarbeidet ordning. Selv om det ikke kan utelukkes at utviklingen over tid fører til at regnskapsstandarder i større grad gis en rettslig forpliktende form, finner utvalget ikke tilstrekkelig grunn til nå å endre prinsipielt et system som har virket hensiktsmessig. Den *høring* som utvalget har gjennomført viser at det eksisterende system med en rammelov og regnskapsstandarder i hovedsak virker tilfredsstillende. Dette svarer til utvalgets egen oppfatning.

Utvalget foreslår at forskriftsbestemmelser til regnskapsloven, utover gjennomføringen av IAS-forordningens system, samt regnskapsreglene for finansinstitusjonene, samles i en forskrift etter mønster av samleforskrift til skatteloven. Formålet med en samleforskrift er å øke oversiktligheten og lette tilgjengeligheten. Forskriftsbestemmelsene samles med dette i en forskrift og med inndeling i samsvar med regnskapslovens inndeling i kapitler og paragrafer.

Utvalget har drøftet hensiktsmessigheten av en generell adgang til å gi forskrift. En generelt formulert forskriftshjemmel ville være lovteknisk enkel, men kan føre til at oversiktighet og brukertilgjengelighet blir redusert. Utvalget ønsker derfor at det klargjøres i det enkelte tilfelle hvor det kan være et behov for å gi regler i forskrift. Forskriftshjemmelen kan da innarbeides i den enkelte bestemmelse.

Utvalget har antatt at de endringer som foreslås i lov- og forskriftsverk – når det ses bort fra gjennomføringen av IAS-forordningens system – ikke bør øke regelverksomfanget nevneverdig sammenlignet med situasjonen i dag.

Et viktig hensyn i organiseringen av reguleringen er altså behovet for å kunne ha en tilfredsstillende dynamikk i utviklingen av regnskapsretten. Dette forutsetter også at det opprettholdes et *aktivt regnskapsfaglig miljø*. Et aktivt, norsk fagmiljø vil være nødvendig i utviklingen av regnskapsstandarder. I økende utstrekning skjer regnskapsutviklingen på det internasjonale plan. Gjennomføringen av de internasjonale regnskapsstandarder i EU er i seg selv et bevis på det. For å kunne delta aktivt med kvalifiserte bidrag fra norsk side i internasjonale fora hvor regnskapsspørsmål drøftes, er det viktig med høy regnskapsfaglig kompetanse i Norge.

God kompetanse vil imidlertid også være nødvendig ut fra den regnskapsmessige tilpasning en må gjøre for norske foretak som ikke vil omfattes av de internasjonale standarder og hvor en må bygge på god regnskapsskikk. Dessuten kommer at det på noen områder vil foreligge spesielle forhold, for

eksempel regnskapsspørsmål i tilknytning til havbruk.

Disse omstendigheter taler for at norske regnskapsstandarder fortsatt gis en viktig rolle i norsk regnskapsutvikling.

Om behov for endret lovstruktur av hensyn til de mange små- og mellomstore foretak vises det spesielt til særmerknad inntatt i avsnitt 7.5.11.

2.7.2 Rammelov

Loven bør omfatte de regnskapsmessige hovedprinsipper og kravet om at regnskapsføringen skal være i overensstemmelse med god regnskapskikk. Loven vil også få et fullmaktspreg ved at den vil inneholde hjemmel for departementet til å gi forskrifter.

Det er en forutsetning at regnskapsloven ikke skal inneholde regler som forhindrer bruk av IAS/IFRS og utvalget foreslår i den sammenheng nødvendige lovendringer.

2.7.3 Forskriftshjemmel

Selv om behovet for å fastsette regnskapsstandarder ved forskrift i alminnelighet er begrenset kan det likevel være ønskelig i noen tilfelle å gi forskrifter, for eksempel med det formål å fastlegge en ensartet og forpliktende norm for visse regnskapsforhold også for andre foretak enn de som er forpliktet til å følge IAS/IFRS. Der hvor det er ønskelig å klargjøre eller endre regnskapspraksis straks, eller iallfall raskt, er forskriftsformen likeledes adekvat.

Utvalget har drøftet om det standardsettende organ burde gis forskriftsmyndighet med hensyn til egen standardsetting. Dette ville blant annet klargjøre standardenes rettslige status og gi godt samsvar mellom reell og formell kompetanse. Det kan være visse innvendinger mot å gi forskriftsmyndighet til et privat organ. Utvalget legger imidlertid større vekt på at en ved evalueringen som er gjennomført ikke har kunnet avdekke noe behov for en slik nyordning. Utvalget har registrert et ønske hos noen høringsinstanser, og blant medlemmer i utvalget, om å gi regnskapsstandardene som utarbeides av et standardsettende organ en *viss offentlig forankring*, selv om det ikke er aktuelt å gi organet kompetanse til å fastsette standardene ved forskrift etter forvaltningsloven. Organisering og finansiering av det standardsettende organ er nærmere omtalt i kapittel 19.

Den forskriftsmyndighet som er aktuell etter regnskapsloven mener utvalget bør legges til Kongen. Utvalget antar imidlertid at det kan være aktu-

elt at forskriftsmyndigheten delegeres til Finansdepartementet.

Bruk av de internasjonale standarder gir mindre handlefrihet for norske myndigheter. Når det gjelder selve gjennomføringen av de internasjonale regnskapsstandarder i norsk rett etter IAS-forordningen er en forskriftshjemmel neppe kontroversiell. Men også ellers er det meningen at norsk regnskapsrett stadig mer bør innrettes mot de internasjonale standarder. Utøvelse av skjønnsmyndighet ved bruk av en forskriftshjemmel vil således ha en retning som begrenser mulige innvendinger mot en mer generelt formulert fullmaktsregel.

Alternativet til en generell eller vid forskriftshjemmel vil være å gå gjennom de enkelte bestemmelser i loven hvor utvalget på forhånd antar at det kan bli behov for å gi forskrift, for så å innarbeide en forskriftshjemmel i vedkommende bestemmelse. Fordelen vil være at forvaltningens myndighetsutøvelse kan bli mer forutsigbar fordi den avgrenses.

Utvalget mener at regnskapsloven bør inneholde spesielt formulerte forskriftshjemler der hvor anvendelse av forskriftsmyndighet kan være aktuell. Dette har særlig sammenheng med at behovet for å gi ytterligere forskrifter neppe er meget stort, at en videreføring av det nåværende system med standardsetting fungerer tilfredsstillende og at en generelt formulert fullmakt reduserer tilgjengeligheten av regelverket.

2.8 Om god regnskapsskikk og standardsetting

2.8.1 Utgangspunkt

Standardsetting i Norge har siden 1989 skjedd i regi av Norsk RegnskapsStiftelse (NRS). NRS har som formål å utarbeide og utgi regnskapsstandarder, samt å fortolke og avgi prinsipielle uttalelser i tilknytning til regnskapsstandardene. Andre organisasjoner som tidligere utga normer, anbefalinger og lignende om god regnskapsskikk for finansiell rapportering på det området hvor NRS er aktiv, sluttet med dette etter etableringen av NRS.

Med "norske regnskapsstandarder" menes endelige og foreløpige standarder utgitt av NRS. NRS har utgitt 12 endelige regnskapsstandarder og 11 foreløpige regnskapsstandarder. En oversikt over fastsatte regnskapsstandarder er vist i boks 19.1. Over tid har standardenes utforming og faglige innhold utviklet seg i retning av tilsvarende IAS-standarder. Eksisterende standarder repre-

senterer derfor ulike generasjoner med forskjellig format og varierende tilpasning til IAS krav.

En endelig regnskapsstandard fastsettes på grunnlag av en foreløpig standard, når det er vunnet praktiske erfaringer med anvendelse av den. Det beror på et skjønn når det vil være naturlig å gjøre en foreløpig standard til en endelig standard. Dette skjønn utøves av NRS. Gjennom prosessen fra høringsutkast til en periode som foreløpig standard vil NRS fortløpende vurdere om den foreløpige standarden har fått tilstrekkelig gjennomslag i praksis til at den bør fastsettes som en endelig standard, eventuelt om den må justeres og videreføres som en foreløpig standard i ytterligere en tid. Det vil normalt gå minst ett – ofte flere – år fra en foreløpig standard kan omgjøres til endelig standard.

En foreløpig regnskapsstandard fastsettes på grunnlag av et høringsutkast som har vært på høring hos aktuelle høringsinstanser. Den differensiering som gjøres mellom foreløpige og endelige standarder henger sammen med drøftelsen i lovforarbeidene (proposisjonen) til gjeldende lov om hva som er etablert god regnskapsskikk og hva som må vinnes av praktiske erfaringer før lovens krav til god regnskapsskikk kan regnes som tilfredsstillt.

2.8.2 Utviklingen av god regnskapsskikk gjennom standardsetting

2.8.2.1 Forarbeidene til gjeldende lov

Utvalget mener at drøftelsene i *forarbeidene* til gjeldende regnskapslov gir gode bidrag til forståelsen av standardenes virkemåte. Det er derfor hensiktsmessig å gjengi noen av vurderingene. I NOU 1995:30 kapittel 2, side 27-28, heter det bl.a.

”God regnskapsskikk er et dynamisk begrep, som tillater praksis å utvikle seg når økonomiske forhold endres, og foretakene foretar nye typer av transaksjoner eller står over for nye hendelser som skal regnskapsføres. Rammeloavgivning i stedet for detaljerte regler gir rom for utøvelse av profesjonell bedømming. Regnskapslovgivningen bygger imidlertid på en samling av grunnleggende regnskapsprinsipper, som også delvis er kommet til uttrykk i noen av lovreglene. Disse grunnleggende prinsippene kan betraktes som et implisitt konseptuelt rammeverk, som god regnskapsskikk må bygge på. God regnskapsskikk betyr derfor samsvar med rammeloavgivning og grunnleggende regnskapsprinsipper, samt almen aksept i praksis. (...)

God regnskapsskikk skal alltid være i samsvar med bestemmelsene i rammeloavgivningen. Enkeltbestemmelser kan bare fravikes når bestemmelsen inneholder en eksplisitt regel om at den kan fravikes når dette er i samsvar med god regnskapsskikk.

Regnskapsstandarder og andre uttalelser om god regnskapsskikk vil være retningsgivende for utviklingen av god regnskapsskikk. Det er imidlertid opp til praksis om en standard blir tilstrekkelig utbredt til at den kan karakteriseres som en skikk. På den annen side stilles det kvalitative krav til praksis for at den skal kunne betraktes som god skikk. Det ligger derfor sterke føringer på praksis i form av kvalitative krav og samsvar med grunnleggende regnskapsprinsipper. Hvis de grunnleggende regnskapsprinsippene blir eksplisitt formulert i lovgivningen, vil føringene framstå som enda sterkere.”

I tilknytning til forslaget til regel om god regnskapsskikk uttalte utvalget blant annet (jf. NOU 1995:30, kapittel 12, side 238):

”Bestemmelsen fastsetter at årsregnskapet skal utarbeides i samsvar med god regnskapsskikk (...). Det er grunn til å presisere at denne bestemmelsen rettskildemessig ikke kan likestilles med de øvrige bestemmelsene i dette kapitlet. Man kan derfor ikke med grunnlag i (§ 4-6) fravike andre grunnleggende regnskapsprinsipper eller, for den saks skyld, øvrige bestemmelser i denne loven. Bestemmelsen vil derfor bare ha betydning når det gjelder å fastlegge gjeldende rett på områder som ikke er lovregulert, eller når det gjelder å presisere innholdet av bestemmelser i loven.”

Finansdepartementet sluttet seg i hovedsak til forslagene og uttalte i Ot.prp. nr. 42 (1997-98) kapittel 6.8.5, side 106, bl.a.:

”Departementet slutter seg til lovutvalgets forslag om at det fastsettes som et grunnleggende prinsipp at årsregnskapet skal utarbeides i samsvar med god regnskapsskikk. Det foreslås en presisering av at også registrering av regnskapsopplysninger skal foretas i samsvar med god regnskapsskikk. Det legges til grunn at en slik bestemmelse sammenholdt med de øvrige regler som foreslås, er tilstrekkelig for å gjennomføre selskapsdirektivets krav til at årsregnskapet skal gi et pålitelig bilde av den regnskapspliktiges økonomiske stilling. Som påpekt både av utvalget og av BI er kravet om et pålitelig bilde en rettslig standard med samme innhold som god regnskapsskikk. Ved viderefø-

ring av denne rettslige standarden i Norge er det etter departementets syn hensiktsmessig å beholde det kjente begrepet god regnskapsskikk.

Departementet legger til grunn at kravet til god regnskapsskikk skal ha en supplerende funksjon i forhold til de andre grunnleggende prinsippene samt til lovens bestemmelser for øvrig. Dette følger også av utvalgets drøftelse. Etter departementets syn framgår det klart nok av den lovtekst utvalget har foreslått, at kravet til god regnskapsskikk skal supplere loven når det gjelder forhold som ikke er direkte regulert samt når det gjelder presiseringer av de lovregler som gis. I de tilfelle der det skal kunne gjøres unntak fra lovens bestemmelser når dette anses i samsvar med god regnskapsskikk, vil dette framgå uttrykkelig av den enkelte bestemmelse i lovforslaget. Når det gjelder Nærings- og energidepartementets spørsmål knyttet til «vesentlighetsprinsippet» viser departementet til nærmere omtale under punkt 2.5 om begrepsbruk. Som det framgår i punkt 6.1.5 legger departementet til grunn at hensyn til kostnad/nytte betraktninger og praktiserbarhet av de grunnleggende prinsippene, vil kunne ivaretas gjennom utviklingen av god regnskapsskikk.

Kravet til god regnskapsskikk vil være en rettslig standard i likhet med bl.a. revisorlovens krav til god revisjonsskikk og verdipapirhandellovens krav til god forretningsskikk.

Departementet er oppmerksom på at standarden god regnskapsskikk ikke alltid vil gi tilstrekkelig klare retningslinjer verken for regnskapsprodusentene, eller for forvaltningsorganer eller domstoler som skal bedømme regnskapene. Det anses imidlertid klart at det ikke vil være praktisk mulig å fastsette en regnskapslov som uttømmende regulerer alle spørsmål som kan oppstå i forbindelse med regnskapsføringen. Dette blir særlig framtrødd når det ses hen til de ulike virksomheter og institusjoner som vil være regnskapspliktige etter lovforslaget.

Etter departementets syn vil standarden god regnskapsskikk ivareta hensynet til en utvikling av regnskapspraksis på bakgrunn av den økonomiske utvikling og generelle samfunnsmessige hensyn, samt konkrete forhold innen de enkelte virksomhetstyper eller organisasjonsformer.”

Finanskomiteen sluttet seg i Innst. O. nr. 61 (1997-98) til proposisjonens omtale av god regnskapsskikk, jf. innstillingen s. 28. Finanskomiteen la i innstillingen s. 24 dessuten vekt på at ”god regnskapsskikk” i tillegg må bygge på en harmonisering med IAS-reglene.

”Komiteen mener at lovforslagets regnskapsprinsipper kan legges til grunn for norsk regnskapslovgivning, men vil presisere at utviklingen av ”god regnskapsskikk” i tillegg må bygge på en harmonisering til IAS-reglene som grunnlag for norsk standardsetting.”

2.8.2.2 Forholdet mellom norske og internasjonale regnskapsstandarder

IAS/IFRS vil være bestemmende for innholdet av god regnskapsskikk for de børsnoterte foretak og de foretak som likestilles med disse etter IAS-forordningens system (jf. avsnitt 2.5). Men bruken av IAS/IFRS vil også påvirke utviklingen av god regnskapsskikk for de foretak som ikke anvender IAS/IFRS.

Utvalget mener at norske standarder fortsatt bør utvikle seg i samme retning som de internasjonale, der hvor ikke forenklingshensyn eller særnorske forhold tilsier avvikende løsninger. Det vil derfor være ønskelig at standardsetter sikrer dynamikken og en fremtidig utvikling av standarder i samsvar med IAS/IFRS. Dette skyldes i hovedsak de regnskapsmessige behov som følger av den stadig økende økonomiske og finansielle integrasjon. Utvalget mener derfor at IAS/IFRS bør være retningsgivende for utviklingen av norske regnskapsstandarder. Forenklinger og andre regnskapsløsninger bør vurderes ut fra en kostnad/nytte vurdering og hensynet til forenkling bør fortsatt tillegges særlig vekt ved utviklingen av regnskapsstandarder for små foretak.

Enklere regler er særlig aktuelt for de små foretak, som det er mange av i Norge. Men her er også behovet for omfattende standarder mindre. Detaljingsnivået og kravene til tilleggsopplysninger i mange av standardene vil i noen tilfeller kunne avvike fra IAS/IFRS, spesielt for små foretak.

Det kan bli spørsmål om en løsning som følger av IAS/IFRS kan anses som god regnskapsskikk for foretak som ikke er forpliktet til å følge de internasjonale standarder og i så fall om vilkårene for dette. En ny IFRS vil kunne medføre løsninger som

- ikke er omhandlet i norsk regnskapsrett eller -standarder,
- er i strid med regnskapsloven eller
- er i samsvar med loven, men i strid med en norsk regnskapsstandard.

Generelt bør fastsettelse av internasjonale standarder med pålegg om å følge disse for enkelte norske regnskapspliktige i seg selv medføre at disse regnskapsløsningene også bør anses som god regn-

skapsskikk for øvrige foretak, selv om standardene ikke har fått en bred tilslutning i praksis. Det må sies å ligge i sakens natur at en pliktig løsning for et norsk foretak ikke samtidig bør sies å være i strid med normen om god regnskapsskikk for et annet norsk foretak. I tillegg kommer at god regnskapskikk har et dynamisk innhold og at pålegg om bruk av internasjonale regnskapsstandarder nettopp er uttrykk for en slik utvikling. Disse synspunkter bygger på at de internasjonale standarder enten er valgt i sin helhet (regnskapsrapportering etter IAS/IFRS) eller at en enkeltstandard er valgt full ut (regnskapsrapportering etter regnskapsloven).

Men selv om en regnskapsløsning som følger av IAS/IFRS må anses å være i samsvar med god regnskapsskikk, utelukker ikke dette at andre regnskapsløsninger også må anses slik for andre enn børsnoterte foretak og de som frivillig velger å følge IAS/IFRS. Det må følge av den måte god regnskapsskikk anvendes på i norsk rett at innholdet av denne norm vil kunne variere ikke bare over tid, men også etter sammenhengen for øvrig. En regnskapsløsning som ikke ville være god regnskapsskikk for et børsnotert foretak kan godt være det for et lite foretak. Dersom slike andre (alternative) regnskapsløsninger er anbefalt i norsk standard vil det være en presumsjon for at regnskapsløsningen er i samsvar med god regnskapsskikk (se avsnitt 2.8.2.3). Det er verken ulogisk eller unaturlig at ulike regnskapsløsninger kan være uttrykk for god regnskapsskikk, spesielt når dette gjelder for ulike grupper av foretak.

Utvalget antar således at regnskapsløsninger som er i samsvar med IAS/IFRS aldri vil være i strid med god regnskapsskikk, heller ikke når en regnskapspliktig velger en avgrenset anvendelse av IAS/IFRS. Forutsetningen i det siste tilfelle er imidlertid at valget er systematisk og konsistent. Dette innebærer også at valget omfatter en eller flere komplett(e) enkeltstandard(er). Det vil ikke være anledning til å velge regnskapsmessige enkeltløsninger innenfor en standard (se avsnitt 2.6.3).

Dette bør ikke være problematisk i tilfelle hvor norsk regnskapsrett ikke har tatt standpunkt til en regnskapsløsning som legges til grunn i IAS/IFRS. Det kan heller ikke være problematisk i tilfelle hvor IAS/IFRS er i samsvar med regnskapsloven, men i strid med en norsk standard. Dersom standardsetter i et slikt tilfelle opprettholder den norske standarden bør begge regnskapsløsninger anses i samsvar med god regnskapsskikk. Men der hvor IAS/IFRS-løsningen ikke kan anvendes fullt ut vil regnskapsloven gå foran.

Det er viktig å unngå slike situasjoner, og utval-

gets arbeid er i vesentlig grad rettet inn mot å unngå at regnskapsloven skal hindre bruk av IAS/IFRS.

Utvalget forutsetter at norsk standardsetter har betryggende prosedyrer for utviklingen av norske standarder både gjennom representasjon ved utvikling av standarder, åpenhet, høring og kunngjøring. Dette er viktig også for å sikre rask aksept for standardene ved at de dekker behov interessegruppene har. Det tradisjonelle krav til at en regnskapsskikk skal være etablert i praksis vil måtte bli endret. Orienteringen mot IAS/IFRS av norsk regnskapsrett medfører at kravet til utbredelse i praksis av regnskapsstandarder (jf. ordet "skikk") langt på vei må vike for et annet kriterium for aksept, nemlig den behandlingsmåte som fastsettelse av en standard etter utvalgets forslag skal gjennomgå. Dette er omtalt i avsnitt 2.8.2.3.

Som antydnet i avsnitt 2.3 vil IASB gjennomføre endringer i standardsetting også etter 2005. Det standardsettende organ i Norge må vurdere tilpasning og fremdrift i standardsettingen i forhold til de endringer som forventes. Det vil etter utvalgets oppfatning være uheldig å gjennomføre tilpasninger i Norge på områder hvor man kjenner til at det med sannsynlighet vil bli endringer i IAS/IFRS i en annen retning. Et alternativ kan da være å utsette norsk tilpasning slik at foretakene unngår å anvende løsninger som man må tro vil være midlertidige.

2.8.2.3 Når gir en standard uttrykk for god regnskapsskikk?

I Ot.prp. nr. 42 (1997-98) uttaler departementet blant annet (s. 106 sp 2):

"Hva som til enhver tid skal anses som god regnskapsskikk vil avhenge av det syn regnskapskyndige innen både offentlig og privat virksomhet til enhver tid har. I innstilling om revisjon av regnskapslovgivningen fra Regnskapslovkomiteén av 1959 (avgitt 5. oktober 1962) er det uttalt bl.a. følgende om god regnskapsskikk (s. 73):

«Begrepet skikk forutsetter en fast forekommende praksis med en viss utbredelse. Derimot vil en god regnskapsskikk kanskje bare finnes hos en del av de regnskapspliktige. Kravet om at en skal følge god regnskapsskikk er derfor i virkeligheten ganske vidtgående. Hva som er god regnskapsskikk vil i noen grad være avhengig av de foreliggende forhold i det enkelte tilfelle, slik som virksomhetens og størrelse. Oppfatningen av hva som er god regnskapsskikk kan forandres med den øko-

nomiske utviklingen. Nye forhold skaper nye problemer og krever en ny, vanligvis forbedret praksis. Også den teoretiske forskning kan være av betydning når en skal vurdere hva som bør være god regnskapsskikk.»

Etter departementets syn gir Regnskapslovkomitéen her en god beskrivelse av kravet til god regnskapsskikk. Departementet viser imidlertid til at det er etablert en praksis mht. utgivelse av normer for god regnskapsskikk. I Norge har anbefalinger til god regnskapsskikk vært gitt av NSRF og senere Norsk RegnskapsStiftelse. Også andre institusjoner, bl.a. Norske Finansanalytikeres Forening og Oslo Børs, har utarbeidet normer og regler som bidrar til utvikling av begrepet god regnskapsskikk. Departementet legger til grunn at utviklingen av god regnskapsskikk også i fremtiden vil komme til uttrykk i form av anbefalinger og normer som nevnt. Når god regnskapsskikk etableres gjennom slike anbefalinger og normer, vil det ikke være noe krav om at det foreligger en fast praksis med en viss utbredelse. Tvert imot kan slike anbefalinger og normer komme som følge av at det anses å foreligge en uheldig praksis. Anbefalingene vil i slike tilfeller ses som en anvisning på hva som skal anses som god regnskapsskikk fra og med tidspunktet for anbefalingen. Forutsetningen om en fast forekommende praksis med en viss utbredelse bør imidlertid legges til grunn når det gjelder spørsmål der det ikke er utgitt anbefalinger eller normer.”

Regnskapsstandarder vil rent prinsipielt kunne finnes på ulike nivåer, men det er bare de i lov og forskrift som a priori er *rettslig bindende* for de regnskapspliktige. Regnskapsstandarder utarbeidet av et standardsettende organ, herunder også foreløpige standarder og veiledning/fortolkning, er etter utvalgets oppfatning *ikke* rettslig bindende med mindre dette fastslås autoritativt enten generelt gjennom en forskrift eller i enkelttilfelle av en domstol.

Endelige standarder tar sikte på å gi anvisning på regnskapsmessige løsninger som skal gi et rettsvisende bilde av den regnskapspliktiges økonomiske stilling. Siden en slik standard skal bygge på *høy regnskapsfaglig innsikt*, vil de ha en særlig *høy autoritet*. Man må derfor kunne anta at en norsk domstol i de fleste tilfelle vil legge en endelig standard til grunn ved en vurdering av lovens krav til god regnskapsskikk, selv om standarden ikke har bred tilslutning i regnskapspraksis på det tidspunkt spørsmålet er til vurdering. Det foretak som således ikke følger en endelig standard i sin regnskapsføring løper en betydelig risiko for at regnskapsførselen vil vise seg *ikke* i samsvar med lovens

krav om god regnskapsskikk, dersom spørsmålet skulle komme på spissen.

Et foretak som *ikke* følger standardene risikerer at markedsaktører og/eller myndigheter konkret kan komme til at foretakets regnskap ikke tilfredstiller lovens krav. Dette kan gi grunnlag for sanksjoner eller ensidige tiltak fra myndighetenes side, men sanksjoner eller pålegg vil normalt kunne prøves av den regnskapspliktige for en domstol. En *autoritativ avklaring* av rettsspørsmålet om hva god regnskapsskikk går ut på i et konkret tilfelle kan således bare skje ved en endelig avgjørelse av en domstol. Men det bør ikke utelukkes at en regnskapspliktig kan lykkes i å overbevise domstolen om at den regnskapsløsning som er valgt enten er mer eller like mye i samsvar med god regnskapsskikk som standarden, eller iallfall er forsvarlig ut fra kravet til god regnskapsskikk. Avgjørelsen må bero på en konkret bedømmelse. I så fall kan domstolen komme til at den valgte regnskapsløsning *ikke* gir grunnlag for sanksjon fra myndighetenes side.

Ved en konkret avgjørelse av når en regnskapsstandard rettslig sett *gir uttrykk* for god regnskapsskikk, må domstolen bygge på ulike hensyn. Det har vært vanlig å peke på at standarden må ha en *viss utbredelse* i regnskapspraksis før den kan anses som bindende på denne måte. Uten en slik tilslutning i praksis ville en standard ikke nødvendigvis gi uttrykk for god regnskapsskikk. Det har likevel vært vanskelig å si noe bestemt om *hvilken* tilslutning en regnskapsstandard må ha fått før den bør regnes som uttrykk for god regnskapsskikk etter loven. Denne vurdering vil bero på omstendighetene i den enkelte sak.

Foreligger det en *uheldig regnskapspraksis* kan det godt hende at en nødvendig korleksjon kan finne sted gjennom at en ny regnskapsstandard utvikles. Hvis en slik standard raskt følges av mange regnskapspliktige, vil neppe særlige spørsmål oppstå. Standarden vil da få tilslutning i praksis og en kan si at standarden *gir uttrykk* for god regnskapsskikk. Men den praksis standarden tar sikte på å etablere kan være kontroversiell, slik at man ikke kan påregne en rask eller omfattende tilslutning. Da kan spørsmålet om standarden gir uttrykk for god regnskapsskikk komme på spissen.

Departementets uttalelse (se sitatet like ovenfor) om at anbefalinger og normer med sikte på å endre praksis skal anses som god regnskapsskikk fra og med tidspunktet for anbefalingen, ble omtalt i brev 29. april 1998 fra finansministeren til Stortingets finanskomite i forbindelse med behandlingen av lovsaken. Finansministeren viste i brevet til at dette ikke medførte noen overføring av for-

skriftsmyndighet til NRS, men var en beskrivelse av regnskapsmiljøer som har en aktiv rolle i utviklingen av god regnskapsskikk.

Som nevnt i avsnitt 2.7.3 går utvalget ikke inn for at det standardsettende organ skal ha forskriftsmyndighet. Det er imidlertid i samsvar med den internasjonale regnskapsutvikling at regnskapsstandarder benyttes mer som et styringsredskap enn tidligere. IAS-forordningen selv er et godt eksempel på det. Standardenes legitimitet, som tradisjonelt har fulgt av den *tilslutning* de har fått i praksis, vil da kunne erstattes med standarder som har sin legitimitet fra den *behandlingsmåte* de er underlagt. Etter IAS-forordningens system blir standardene fastsatt som kommisjonsforordninger og – etter utvalgets forslag – i Norge som forskrift (dvs. rettslig forpliktende). Dermed blir behandlingsmåten avgjørende for standardenes regnskapsmessige gjennomslag juridisk sett.

Utvalget mener at dette bør gjelde også for standardsetting for foretak som ikke er forpliktet til å følge IAS/IFRS, selv om standardene ikke fastsettes ved forskrift i disse tilfelle (annet enn rent unntaksvis). Ved å styrke myndighetenes rolle i det standardsettende arbeid (jf. kapittel 19) og ved å betone saksbehandlingen av nye og endrede regnskapsstandarder, vil standardene få legitimitet. Dette har som konsekvens at kravet om at en standard skal ha tilslutning i regnskapspraksis før den kan ses som et uttrykk for god regnskapsskikk trer i bakgrunnen.

Oppsummert kan en derfor si at en norsk standard bør ha en høy grad av autoritet fra det tidspunkt den er endelig fastsatt av det standardsettende organ. At en standard har bred tilslutning i praksis vil være et subsidiært moment ved vurderingen. Ved vurderingen av om en regnskapsløsning som *ikke* er fastsatt i en standard er i samsvar med god regnskapsskikk, vil det være et tungtveidende moment at løsningen har stor utbredelse i praksis. Da vil det kunne være naturlig å fastsette regnskapsløsningen i en standard. I et slikt tilfelle vil det ikke være noen motsetning mellom den legitimitet regnskapsløsningen henter fra tilslutningen i praksis ("skikk") og fra måten standarden er fastsatt på.

Utvalget mener at en slik endret vektlegging av grunnlaget for den legitimitet regnskapsstandarder bør ha, er fullt i samsvar med den internasjonale utvikling.

2.8.3 Retningsgivende uttalelser fra standardsetter

For gruppen børsnoterte foretak vil det ikke være

adgang til å lage egne norske regnskapskrav og -standarder. Dette følger av den måte de internasjonale standarder er gjennomført på i EF-retten (ved forordninger) og at Norge gjennom EØS-avtalen blir bundet av dette. Det vil vanligvis heller ikke bli utgitt egne norske fortolkninger av standardene. Men når det gjelder fortolkninger kan det være behov for veiledninger til standardene, for eksempel for regnskapsføring av skatt for enkelte næringer. Slike veiledninger vil imidlertid ikke være bindende. I et arbeidsdokument for Kommisjonens kontaktkomite har dette kommet til uttrykk slik:

"If a Member State wished to provide 'guidance' on a particular topic, there could be no objection – though clearly this could not be binding on the company. Effectively, it would have the same status as any other 'guidance' to which the company might turn in fulfilling the requirements of IAS 1."

At slik veiledning ikke er rettslig bindende gjelder uavhengig av om veiledningene utgis av norske myndigheter, standardsetter eller av andre. Men veiledning fra myndigheter og standardsetter vil likevel normalt ha en egen regnskapsfaglig og/eller rettslig tyngde.

Hvor det ikke finnes standarder etter IAS/IFRS vil foretakets administrasjon blant annet måtte vurdere om det finnes veiledning i andre IASer eller i IAS Framework. I en slik situasjon vil også norske regnskapsstandarder kunne være veiledende.

2.8.4 Utvalgets vurderinger

Utvalget tror ikke det er praktisk mulig for lovgiver å regulere uttømmende alle spørsmål som kan oppstå i forbindelse med regnskapsføringen i lov. En rettslig standard i lov vil imidlertid kunne inngå blant de egnede virkemidler i reguleringen. Etter regnskapsloven § 4-6 skal registrering av regnskapsopplysninger og utarbeidelse av årsregnskap foretas i samsvar med *god regnskapsskikk*. Kravet om regnskapsføring i samsvar med god regnskapsskikk er fundamentalt i regnskapsregelverket. Slik var det også etter regnskapsloven av 1977. Man kan allment si at god regnskapsskikk skal ligge til grunn for all regnskapsføring etter norsk rett. Det vises også til kapittel 9 om grunnleggende regnskapsprinsipper

God regnskapsskikk er en *rettslig standard* som kommer til uttrykk i en rettsregel. En rettslig standard har på det generelle plan ikke noe helt presist innhold. Praktisk bruk av en rettslig standard innebærer at standardens nærmere innhold må utfyl-

les etter en konkret vurdering. Et regnskap som er avlagt i samsvar med normen om god regnskaps-skikk gir et *rettvisende bilde av den regnskapspliktiges finansielle stilling og resultat*. Den konkrete vurdering av om en regnskapsrapportering tilfredsstiller den rettslige norm må derfor knyttes til dette kriterium. Dette er det prinsipielle innhold i kravet til god regnskapsskikk.

Spørsmålet blir da om en bestemt regnskaps-løsning gir et rettvisende bilde av et foretaks finansielle stilling som regnskapsbrukere, forvaltningsorganer og andre kan bygge på. Ved konkrete vurderinger vil et foretak og andre i mange tilfelle kunne støtte seg på utarbeidede regnskapsstandarter. Disse standarter er utviklet av særlig regnskapskyndige med sikte på å utfylle kravet til god regnskapsskikk. Når standarterne følges bør regnskapsbrukerne normalt kunne anta at det er gitt et rettvisende bilde av foretakets finansielle stilling. Innholdet i fastsatte regnskapsstandarter har således i praksis hatt stor betydning for normen om god regnskapsskikk, selv om et standardsettende organ ikke kan påtvinge noen sine regnskapsløsninger gjennom standardsettingen selv.

Utvalget mener at de endelige standarter som fastsettes av et standardsettende organ bør ha en særlig høy autoritet fra det tidspunkt de fastsettes. Utvalget mener også at det er et behov for å kunne påvirke regnskapsutviklingen gjennom standarter uten at standarterne nødvendigvis har fått en påviselig tilslutning i regnskapspraksis. Gjennom utvalgets forslag til sammensetning av det standardsettende organ, med en bred representasjon fra de regnskapsfaglige miljøer og med medvirkning fra de regnskapspliktige, regnskapsbrukere, herunder offentlige myndigheter, bør en ha god sikkerhet for at den vedtatte standard er velegnet i praksis.

Det standardsettende organ er ikke underlagt forvaltningslovens regler og fastsetter ikke forskrift.

Dersom det er ønskelig å etablere en *endring i regnskapspraksis* kan en ny standard fastsettes. Dette vil neppe reise særskilte spørsmål der hvor det ikke foreligger noen regnskapsløsning knyttet til en utbredt praksis. Dersom en ny standard bryter med en utbredt regnskapspraksis bør den nye regnskapsstandard gis gjennomslag. Dette bygges på den saksbehandlingen standarden er undergitt, sett i sammenheng med disse forarbeiders beskrivelse og intensjonen med bruken av regnskapsstandarterne. Dette vil forsterke mulighetene til å påvirke innholdet i kravet til god regnskapsskikk.

I tilfelle hvor en ikke tilsikter en endring av en etablert praksis, men en utvikling av praksis

ut fra *nye behov*, vil det kunne være naturlig at det standardsettende organ fastsetter en foreløpig standard. Vinner denne standard tilslutning i praksis vil standarden senere kunne fastsettes som en endelig standard.

Etter *utvalgets* oppfatning korresponderer en slik endret vektlegging av regnskapsstandarternes forankring med den alminnelige utvikling på området. Tradisjonelt er regnskapsstandarter utviklet gjennom regnskapspraksis. I dag er regnskapslære et akademisk fag. Dette gjenspeiler blant annet en mer komplisert virkelighet for foretakene og dermed de større krav som må stilles til det bilde som regnskapet skal gi av foretakets økonomiske stilling. At vekten gradvis forskyves fra en utvikling gjennom praksis til en styring gjennom regulering er naturlig i denne sammenheng, og svarer til utviklingen i EU.

Utvalget vil anbefale at enkelte basiskrav bør ligge til grunn for fremtidig standardsetting i Norge. Utvalget vil særlig peke på at:

- norske standarter bør ta utgangspunkt i IAS/IFRS, men med forenklinger i noteopplysninger og eventuelt også i regnskapsføringen som ikke fullt ut følger IAS-forordningen,
- standarterne ikke bør bli fastsatt som forskrifter, med mindre departementet unntaksvis bestemmer det,
- standarterne ikke bør bli fastsatt som endelig standard uten at de har fått nødvendig forankring i praksis, spesielt gjennom den behandlingsmåte det standardsettende organ benytter, og
- kravet til utbredelse i praksis ikke nødvendigvis bør være det samme for regnskapsstandarter som bygger direkte på IAS/IFRS og som er fastsatt som forskrift for børsnoterte foretak som i andre tilfelle.

2.9 Oppsummering av utvalgets forslag

2.9.1 Utvalget

Når det gjelder regelverkstrukturen foreslår et *samlet utvalg eller et flertall* at

1. IAS-forordningens system ("forordningslinjen") gjennomføres ved henvisning i regnskapsloven. De enkelte regnskapsstandarter gjennomføres ved forskifter med hjemmel i regnskapsloven.
2. Konsernregnskapet for børsnoterte foretak skal avgis i samsvar med IAS-forordningen.
3. Regnskapsloven tilpasses IAS/IFRS innen ram-

men av regnskapsdirektivene (“moderniseringslinjen”). Det er retningsgivende for utvalgets arbeid at regnskapsloven ikke skal være til hinder for å følge IAS/IFRS. Alle vurderingsprinsipper i IAS/IFRS skal være tillatt. Avvik fra dette utgangspunktet krever at tungtveiende grunner, blant annet av hensyn til sammenlignbarhet, taler for det.

4. IAS-forordningens system *tillates* for alle *konsernregnskap*.
5. IAS-forordningens system *tillates ikke* for *selskapsregnskapet* til noen regnskapspliktige.
6. Adgangen etter IAS-forordningens artikkel 9 til å *utsette* til 2007 plikten for visse børsnoterte foretak til å følge IAS-forordningens system benyttes.
7. Regnskapsloven skal fortsatt være en rammelov. Hensynet til en dynamisk tilpasning til endringer i internasjonale regnskapsstandarder, tilsier at standardsetting spiller en viktig rolle og at loven etter omstendighetene kan suppleres med bindende regnskapsregler i forskrift.
8. Utvalget mener at IAS/IFRS bør være retningsgivende for utviklingen av norske regnskapsstandarder. Forenklinger og andre regnskapsløsninger bør vurderes ut fra kostnad/nytte vurderinger. Hensynet til forenklinger bør fortsatt tillegges særlig vekt ved utviklingen av regnskapsstandarder for små foretak.
9. Utvalgets forslag innebærer at loven ikke vil være til hinder for at mindre foretak kan velge

å følge de regnskapsløsninger som gjelder for større foretak. Slike valg må gjøres innen rammen av regnskapsloven, jf. særlig kravene til god regnskapsskikk og ensartet og konsistent prinsippanvendelse. I tillegg må prinsippanvendelsen være systematisk.

10. Norske regnskapsstandarder skal ha sin rettslige forankring i kravet til god regnskapsskikk og i kravet til at årsregnskapet skal gi et rettvise bilde.

2.9.2 Mindretallsinnstilling

Utvalget har ulike *mindretall*.

Et mindretall bestående av Eikrem, Harto og Hellerud mener at også norske selskapsregnskap bør tillates avlagt etter IAS-forordningens system, jf. avsnitt 2.5.2.2.

Et mindretall bestående av Voldnes ønsker et klarere skille mellom selskapsregnskapet og konsernregnskapet og foreslår en minimumstilpasning av regnskapsloven som regulerer selskapsregnskapet og at alle konserner skal avlegge konsernregnskapet i henhold til IAS-forordningen, jf. avsnitt 2.5.2.3.

2.10 Særmerknad

Medlemmene Møller Faaberg, Opsahl, Schwencke og Tjølsen viser til at regnskapslovens oppbygging bør endres ut fra hensynet til de små- og mellomstore foretakene, jf. avsnitt 7.5.10.

Kapittel 3

Kontroll med finansiell rapportering (enforcement)

3.1 Innledning

3.1.1 EUs "Financial Services Action Plan"

EU har uttrykt som en overordnet politisk målsetting at Unionen skal ha verdens mest konkurransedyktige og bærekraftige økonomi innen 2010. I tråd med denne overordnede målsetting, utarbeidet Kommisjonen i 1999 den såkalte "Financial Services Action Plan"¹⁾ (FSAP), som inneholder et omfattende program for modernisering og utbygging av EUs lovgivning og andre tiltak knyttet til finansmarkedene. FSAP dekker til sammen 42 enkelttiltak, men det legges særlig vekt på tiltak med sikte på hurtig gjennomføring av et velfungerende indre marked for kapital og investeringstjenester.

Under EUs toppmøte i Lisboa i mars 2000 (Det europeiske råd – Rådet av stats- og regjeringssjefer) ble det vedtatt at den finansielle handlingsplanen skal være gjennomført innen 2003 for verdipapirområdet og innen 2005 for øvrige tiltak. FSAP ble gjort til en integrert del av den såkalt Lisboa-prosessen med målsetning å gjøre Europa til verdens mest konkurransedyktige og bærekraftige økonomi innen 2010. I en rapport fra EU Kommisjonen av 3. juni 2003 fremgår det at 34 av de opprinnelige 42 tiltakene nå er gjennomført. Prospekt-direktivet ble vedtatt i juli 2003.

3.1.2 EUs "Financial Reporting Strategy"

I Kommisjonens uttalelse av 13. juni 2000 "EU Financial Reporting Strategy: the way forward" konkretiseres tiltakene innen regnskapsområdet. En sentral målsetting er at strategien skal sikre at verdipapirer kan omsettes på finansielle markeder i EU og internasjonalt, basert på ett sett av regnskapsstandarder. Det uttales blant annet følgende:

"Sound financial reporting remains at the heart of the Commission's approach. Relevant, timely, reliable and comparable information about the performance and financial position of

an enterprise continues to be of central importance in safeguarding the interests of investors, creditors and other stakeholders to ensure a level playing field between competitors. Financial statements underpin the entire system of market information. They are the vital link between issuers and investors and are essential to deliver the high level of comparability the EU needs for a single securities market. Agreed accounting standards must be properly applied and enforced to ensure efficient markets. Accounting standards have to be enforced at an equivalent level throughout the EU and the world. Authoritative guidance must thus be available to assist preparing these financial reports."

Regnskapsstrategien inneholder følgende sentrale tiltak:

1. Kommisjonen tar sikte på å presentere et forslag som krever at alle børsnoterte foretak utarbeider konsernregnskap i samsvar med ett sett av regnskapsstandarder – IAS.
2. Det skal utvikles en håndhevingsordning (enforcement infrastructure) som skal sikre at EUs børsnoterte foretak strengt anvender de internasjonale regnskapsstandarder.
3. Det skal utarbeides et forslag om modernisering av regnskapsdirektivene.

Punkt 1 er gjennomført gjennom forordning 1606/2002/EF om anvendelse av internasjonale regnskapsstandarder (19. juli 2002). Punkt 3 er gjennomført ved direktiv 2003/51/EF (moderniseringsdirektivet).

Utvikling av en effektiv håndhevingsordning (jf. punkt 2) omfatter (1) klare regnskapsstandarder, (2) tilgjengelige fortolkninger og veiledning om anvendelse, (3) pliktig revisjon, (4) kontroll utført av tilsynsmyndighetene, samt (5) effektive sanksjoner. I strategiplanen er punkt 4 omtalt på følgende måte:

"Securities supervisors also have a critical role in ensuring that listed companies comply with financial reporting requirements. There is clearly a major interest in ensuring accurate and consistent application of accounting standards

¹⁾ Kommisjonens uttalelse av 11. mai 1999, COM (1999) 232: "Financial Services: Implementing The Framework for Financial Markets: Action Plan."

in the securities markets they oversee. In the EU securities markets regulators must be actively involved in enforcement issues. In particular, the Commission looks to European securities markets supervisors (through FESCO - the Forum of European Securities Commissions) to develop and implement a common approach to enforcement. Such an approach would establish a level playing field and avoid the danger of regulatory arbitrage. Peer-reviews of securities markets supervisors' practices could be considered as a useful instrument for ensuring a common approach."

3.1.3 Committee of European Securities Regulators (CESR)

CESR ble formelt etablert ved Kommissjonsbeslutning av 6. juni 2001, men er i stor grad en videreføring av FESCO (Forum of European Securities Commissions), med eget sekretariat og eget budsjett. Medlemmene av komiteen er representanter for EØS-medlemslandenes verdipapirtilsynsmyndigheter. Kommissjonen er representert – men har ikke formannskapet – i komiteen, som selv har fastsatt sin arbeidsordning. Grunnlaget for den nye komiteen er nedfelt i "Charter of the Committee of European Securities Regulators".

Medlemmer av CESR, i Norge vil det si Kredittilsynet, er forpliktet til å gjennomføre CESR beslutninger på "best effort" basis.

CESR vedtok i mars 2003 en standard (Standard no. 1 on Financial Information") vedrørende "Enforcement of Standards on Financial Information in Europe". Standarden er en videreføring av de intensjoner som er uttrykt i EU Kommissjonens regnskapsstrategi og i IAS forordningen samt EUs forslag til prospektkontroll. Standarden definerer begrepet "enforcement" (heretter oversatt med håndheving) og omhandler i tillegg blant annet organisering av håndhevingsordningen, utvalgsmetoder for valg av den informasjon som skal undergis utvidet kontroll og gjennomføring av kontrolltiltakene. Det vises til nærmere omtale i avsnitt 3.4.2.

CESR vil i nær fremtid utgi en standard som vil omhandle den myndighet som skal tilordnes kontrollorganene. Innen 2005 vil det også bli utgitt en standard for grenseoverskridende børsnoteringer og emisjoner.

3.1.4 Regelverksutvikling i EU på nærliggende områder

EU Rådet har den 15. juli 2003 vedtatt et nytt prospektdirektiv som oppstiller krav til kontroll av pro-

spekt i forbindelse med offentlige tilbud av omsettelige verdipapirer (emisjons- og spredningssalg), samt ved opptak til omsetning på regulert marked. Utgangspunktet er at prospektet skal inneholde informasjon som er nødvendig for at investorer skal kunne vurdere risikoen knyttet til utsteder og de aktuelle finansielle instrumenter. Slik informasjon vil typisk være finansiell regnskapsinformasjon.

Kontroll av prospekter skal utføres av et kompetent myndighetsorgan. Ifølge det nye direktivet må dette kontrollorganet ha visse egenskaper, herunder fullstendig uavhengighet fra markedsdeltakerne. I Norge vil Kredittilsynet være kompetent myndighet, men kontrolloppgavene kan delegeres i en 8-års periode etter vedtakelsen av direktivet. For Norges del vil derfor Oslo Børs kunne ivareta kontrolloppgavene i denne perioden. Prospektdirektivet vil bli vurdert på nytt etter 5 år, hvor også spørsmålet om delegering vil bli vurdert.

CESR har utarbeidet nærmere prinsipper for blant annet organisering av kontroll av prospekter, jf Standard No. 1 on Financial Information. Prinsippene er de samme som for kontroll av regnskapsinformasjon og kontroll av annen finansiell informasjon, jf avsnitt 3.4.2.

EU Kommissjonen fremla i mars 2003 et forslag til direktiv for å øke investorbeskyttelse og gjennomsiktighet (transparency direktivet). Det foreslåtte direktivet vil gjelde for alle foretak som er notert på et regulert marked i EU. Det stilles krav til periodisk regnskapsinformasjon der revidert årsregnskap og årsberetning må offentliggjøres innen 3 måneder etter hvert regnskapsår, samt til offentliggjøring av delårsregnskap innen 2 måneder etter balansedagen. Videre stilles det krav til kontinuerlig informasjon (ongoing information) om større eierforhold i det enkelte børsnoterte foretak, samt til likebehandling av eiere i samme posisjon. Når foretaket offentliggjør regulert informasjon, skal foretaket samtidig oversende (file) den informasjonen til hjemlandets kompetente myndighetsorgan. Kravene til det kompetente myndighetsorganet i forslaget til transparency direktivet er i all hovedsak det samme som nevnt i prospektdirektivet. Det er dog en delegeringsadgang i 5 år mot 8 år i prospektdirektivet. Det er imidlertid ventet at det vil skje en samordning av delegeringsadgangen i nevnte direktiv. Det kompetente myndighetsorganet er ansvarlig for å følge opp kravene nedfelt i transparency direktivet.

3.1.5 Kredittmeldingen 2001

Utvalget har merket seg omtalen i Kredittmeldin-

gen 2001 (St.meld. nr. 8 for 2002-2003) om lærdom av finansskandalene i USA og oppfølging i Norge. Det vises til kapittel 3 i meldingen. I omtalen vises det særskilt til avsløringene av manipulering av regnskapsinformasjon mv. i selskaper som Enron, WorldCom, Tyco International og Global Crossing. Departementet legger her blant annet vekt på håndheving av regnskapsregler. I avsnitt 3.4 i meldingen står det:

”I dag fører Oslo Børs ein viss kontroll med at rekneskapane til føretak som er notert på børsen, blir førte i samsvar med rekneskapslova, god rekneskapsskikk og retningslinjene børsen har. Børsen kan òg gi konkret rettleiing om rekneskapsføring. Denne kontrollen kjem i tillegg til revisjon av rekneskapane. Det kan vere behov for å etablere eit meir utvikla apparat i Noreg for å sjå til at børsnoterte føretak følgjer rekneskapsstandardane. Denne kontrollen kan organiserast gjennom eit offentleg organ eller på anna tenleg vis. Det kan òg vere behov for å vurdere sanksjonane ved uriktig, misvisande eller mangelfull rekneskapsinformasjon.

Forsvarleg og streng handheving av at børsnoterte føretak fører konsernrekneskapane sine i samsvar med IAS/IFRS, er eitt av punkta i EUs rekneskapsstrategi som blei utgitt i 2000. Etter strategiplanen omfattar effektiv handheving mellom anna at rekneskapar blir kontrollerte av tilsynsmyndigheiter og effektive sanksjonar. Utvalet for evaluering av rekneskapslova skal vurdere korleis desse føresetnadene i strategiplanen bør gjennomførast i Noreg.”

I avsnitt 3.7 i meldingen står det:

”Departementet meiner at det no er ei klar felles forståing av at det er naudsynt å ha rammer som i størst muleg grad kan sikre god og etterrettleg rekneskapsinformasjon. Det trengst klare standardar, gode kontrollmekanismar og strenge reaksjonar. Regjeringa er fast bestemt på å medverke til dette, særleg gjennom å leggje best muleg til rett for at uetisk praksis ikkje får utvikle seg slik vi har sett i USA.”

Stortingets finanskomite kommenterer ikke direkte punktet i Kredittmeldinga 2001 om kontroll og håndheving av regnskapsstandarder i Innst.S. nr. 88 (2002-2003). Mer generelt legger komiteens flertall, alle unntatt medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti, Senterpartiet og Kystpartiet, vekt på at formålet med de tiltak departementet har redegjort for i meldingen, skal være å sikre tilliten til finansiell informasjon og finansielle disposisjoner. Flertallet uttaler:

”Det er viktig at den tilliten vi ønsker å bygge opp også får gjennomslag i utlandet. Flertallet mener derfor at de tiltak som gjennomføres i Norge, i størst mulig grad må være harmonisert med tiltak som foretas i andre land.”

(Innstillingen kapittel 3 på s. 3).

3.1.6 Høringskommentarer og andre innspill

I invitasjonen til høring i oktober 2002 ble håndheving av finansiell informasjon konkret angitt som et aktuelt tema for kommentarer. De høringsinstanser som uttalte seg, var alle positive til innføring av utvidede kontrolltiltak. Høringsinstansene ga få konkrete innspill til organisering av slik kontroll, men det var enighet om at kontrollorganet bør ha en form for offentlig tilknytning. For øvrig nevner høringsinstansene behov for forankring i norsk fagmiljø samt behov for internasjonalt samarbeid slik at man sikrer lik forståelse av regnskapskrav og tilgang til større kompetansebase og felles prioriteringer.

3.2 Utviklingen i andre land

3.2.1 USA

I USA foretas tilsynet med fondsbørsene, de noterte selskaper mv. av U.S. Securities and Exchange Commission (SEC). SEC er en offentlig myndighet, hvor ledelsen utnevnes av USAs president. SEC består av i alt 4 divisjoner og 18 avdelinger. Totalt er det ansatt ca. 3 100 personer.

SEC kontrollerer ikke bare regnskaper, men har det samlede tilsyn med de amerikanske kapitalmarkeder. Følgende forhold søkes avdekket gjennom SECs undersøkelser:

- innsidehandel
- manipulasjon av aksjekurser
- børsmeglers opptreden i forhold til deres kunder
- salg av aksjer mv. uten nødvendige tillatelser
- avgivelse av uriktige eller villedende opplysninger mv.

Håndheving av regnskapsregler er blitt gjenstand for stor oppmerksomhet i forbindelse med de amerikanske regnskapskandaler som Enron, WorldCom m.fl. Sommeren 2002 ble det vedtatt en lov – Sarbanes-Oxley Act – som strammer inn på kravene til så vel de børsnoterte selskaper som deres revisorer. Sarbanes-Oxley Act skal utfylles ved forskrifter utarbeidet av SEC.

I forbindelse med innføringen av Sarbanes-Oxley Act ble det besluttet at SEC skulle tilføres

midler med henblikk på å skjerpe tilsynet med kapitalmarkedene. Midlene skal anvendes til å styrke bemanning, utstyr og utvikling av software.

3.2.2 Storbritannia

Storbritannia har et enforcement system som består av flere deler: the Listing Authority (UKLA) of the Financial Services Authority (FSA), the Financial Reporting Review Panel (FRRP) og the Departement of Trade and Industry (DTI). UKLA forholder seg til børsnoterte foretak. FRRP's kontroll dekker store britiske foretak og andre "åpne" foretak (tilsvarende ASA i Norge). DTI har et ansvar i forhold til alle foretak uavhengig av størrelse.

FRRP er sammen med standardsetter for regnskap (Accounting Standards Board – ASB) underlagt Financial Reporting Council som er en uavhengig organisasjon hvor medlemmene oppnevnes av ulike offentlige og private organisasjoner. Oppnevning og finansiering av FRC, ASB og FRRP skjer av revisorprofesjonen (Consultative Committee of Accountancy Bodies), City (London Stock Exchange sammen med banker og investorer) og regjeringen ved Department of Trade and Industry. FRRP opererer på en reaktiv basis når de blir kjent med at avlagte regnskaper ikke samsvarer med lov og regnskapsstandarder. Resultatet av FRRP's gjennomgang offentliggjøres. Reaksjonsformene kan være at saken sendes til domstolene, at den regnskapspliktige utarbeider nytt regnskap eller del av regnskap, eller at den regnskapspliktige endrer fremtidig praksis.

Et regjeringsoppnevnt utvalg "the Co-ordinating Group on Audit and Accounting Issues (CGAA)" avga rapport i januar 2003. Utvalget var nedsatt av Secretary of State for Trade and Industry and the Chancellor of the Exchequer (tilsvarende næringsminister og finansminister). I rapporten foreslås endringer på flere områder som gjelder finansiell rapportering og revisjon, herunder håndheving av regnskapsstandarder.

CGAA-utvalget foreslår at det i tillegg til den kontroll som utøves av FRRP også må innføres en risikodrevet proaktiv kontrollordning. Det foreslås en koordinering av de kontrollordninger som i dag eksisterer ved at det etableres et nærmere samarbeid mellom FSA og FRRP. Utvalget anbefaler at FSA og FRRP utarbeider og blir enige om "a Memorandum of Understanding (MOU)" som klargjør deres respektive roller og ansvar i håndhevingsordningen. Fra CGAA utvalgets side forventes det at:

– FSA skal identifisere risiki som skal under-

søkes og hvilke selskapsdokumenter som bør kontrolleres,

- FRRP skal lede arbeide med å gjennomføre de aktuelle kontroller og
- FRRP skal gjennomføre de tiltak som er nødvendige når det avdekkes brudd på standardene.

Det skal vurderes hvordan skattemyndighetene (Inland Revenue) skal samarbeide med FSA og FRRP. Reglene om taushetsplikt bør vurderes endret slik at skattemyndighetene kan rapportere mistanker om brudd på standardene til FSA og FRRP. Regjeringen blir anbefalt å utrede dette nærmere.

3.2.3 Danmark

I Danmark har Erhvervs- og Selskabsstyrelsen ansvaret for å utforme den danske regnskapslovgivning for alle erhvervsdrivende virksomheter med unntak av finansielle virksomheter (banker og forsikringsselskaper) samt kontrollere regnskaps-, selskaps-, og revisorlovgivningens etterlevelse.

Ca. 100 000 danske selskaper med begrenset ansvar sender årsregnskapet til Erhvervs- og Selskabsstyrelsen. Erhvervs- og Selskabsstyrelsen har siden 1994 hatt en plikt til å foreta stikkprøver og undersøke de mottatte årsrapporter med det formål å konstatere åpenbare lovovertridelser. Styrelsens regnskapskontroll omfatter alle ikke-finansielle selskaper, herunder de børsnoterte ikke-finansielle selskapene.

Kontrollen baseres på gjennomgang av årsrapportene. Erhvervs- og Selskapsstyrelsen foretar således ingen ny kontroll eller revisjon av regnskapsgrunnet. I tvilstilfelle kan Erhvervs- og Selskapsstyrelsen dog forlange supplerende opplysninger, som er nødvendige for å kontrollere om lovgivningen er overholdt.

Ved konstatering av overtredelser kan Erhvervs- og Selskapsstyrelsen anmode selskapene om å rette opp forholdene i fremtidige årsrapporter, kreve ny årsrapport eller tillegg til årsrapporten.

Finanstilsynet (det danske Kredittilsyn) er det offisielle børstilsyn og fører tilsyn med såvel børsnoterte finansielle selskaper som børsnoterte ikke-finansielle selskaper. Finanstilsynets regnskapskontroll er imidlertid begrenset til gjennomgang av de finansielle selskaper.

Det er ennå ikke avklart hvorledes den fremtidige kontroll med de børsnoterte selskapers årsrapporter skal organiseres. Det er et aktuelt alternativ å fortsette med den nåværende arbeidsdeling. Det vurderes om regnskapskontrollen bør

utvides til å omfatte kvartals- og halvårsrapporter.

3.2.4 Sverige

I Sverige ble det i 2002 nedsatt et utvalg for å vurdere Finansinspeksjonens rolle og ressursbehov i lys av de mange nye oppgaver som følger av den internasjonale utvikling. Utvalget la frem sin innstilling i februar 2003 (SOU 2003:22). Det anbefales at Finansinspeksjonen ikke skal ha noen rolle knyttet til tilsyn av de noterte foretaks etterlevelse av de internasjonale regnskapsstandarder utover kontroll med de foretak som er under tilsyn. Det foreslås at Bokføringsnemnden skal ha overliggende myndighetsansvar for kontroll med andre noterte foretak. Begrunnelsene synes hovedsakelig å være knyttet til ressursbruk og at Finansinspeksjonen bør konsentrere sin virksomhet om finansforetak og de grunnleggende samfunnsøkonomiske kontrolloppgaver.

I innstillingen er det lagt vekt på betydningen av selvregulering og delegering av tilsynsoppgaver. Også på regnskapsområdet anbefaler utvalget at tilsynsoppgaver bør delegeres. Bokføringsnemnden foreslås som kompetent offentlig myndighet – men utvalget anser det naturlig at tilsynsoppgaver delegeres til et såkalt "review panel" knyttet til Redovisningsrådet. Forslaget begrunnes med effektivitetsfordeler ved å kunne utnytte den kompetanse og de ressurser som er knyttet til Redovisningsrådet.

"Föreningen för utvecklande av god redovisningssed" etablerte på eget initiativ i april 2003 et panel for overvåking av finansiell rapportering. Bak den stiftende foreningen står Föreningen Svenskt Näringsliv, Stockholmsbörsen, FAR (revisorforeningen i Sverige), Svenska Bankföreningen, Svenska Fondhandlareföreningen, Sveriges Försäkringsförbund og Sydsvenska Industri och Handelskammaren.

Panelet er en selvstendig søsterorganisasjon til Redovisningsrådet. Hovedoppgaven vil være å overvåke den finansielle rapportering fra de noterte foretakene. Panelet vil gjennomgå årsrapporter, delårsrapporter og annen finansiell informasjon som gis av selskapene. Panelet vil se etter at de noterte foretakene avlegger årsregnskap i samsvar med svensk lov og IAS/IFRS. Panelets uttalelser skal offentliggjøres. Eventuelle sanksjoner skal ilegges av Stockholm Fondsbörs, eller annen markeds plass, med utgangspunkt i panelets utredning.

Organiseringen av håndhevingsordningen er ikke endelig avklart hverken i henhold til oppnev-

ning av kompetent, administrativ myndighet eller hvorvidt kontrolloppgavene skal delegeres til et underliggende organ.

3.2.5 Finland

En arbeidsgruppe nedsatt av Handels- og industriministeriet i Finland fremla i april 2003 et forslag til organisering av tilsyn med etterlevelse av internasjonale regnskapsstandarder (IAS). Arbeidsgruppen har tatt utgangspunkt i CESRs tilsynsprinsipper og foreslår at Finansinspektionen forestår regnskapskontrollen. I følge forslaget skal Finansinspektionen, etter egen vurdering, kunne begjære en uttalelse fra Bokføringsnämnden om anvendelse av regnskapsreglene inklusive internasjonale regnskapsstandarder. Bokføringsnämnden skal behandle forhold som vedrører IAS-tilsynet raskt og konfidensielt. I visse tilfeller skal Finansinspektionen også kunne begjære uttalelse fra Försäkringsstillsynsmyndigheten.

3.3 Gjeldende rett og nåværende kontrollordninger i Norge

3.3.1 Generelt

Kontroll av finansiell informasjon skjer på mange nivåer hos den regnskapspliktige.

- Typiske kontrolltiltak omfatter:
 - Intern kvalitetskontroll gjennom linjeledelsen
 - Involvering av ulike interne organer før fastsettelse av årsregnskap o.l.
 - Interne kontrollorganer, for eksempel intern revisjon
 - Ekstern revisjon

Fastsettelse av årsregnskap for den regnskapspliktige medfører at ulike selskapsorganer skal godkjenne regnskapet før det offentliggjøres. Regnskapet skal underskrives av den regnskapspliktiges styre og administrerende direktør og godkjennes av eventuell bedriftsforsamling før det fastsettes av generalforsamling, selskapsmøte eller tilsvarende organ. Mange regnskapspliktige har i tillegg etablert interne kontrollsystemer i form av intern revisjon eller spesielle utvalg oppnevnt av de påbudte selskapsorganer.

Årsregnskapspliktige har, med enkelte unntak på grunn av størrelse, revisjonsplikt etter revisorloven. Den valgte revisor skal i sin revisjonsberetning uttale seg om årsregnskapet og styrets beretning er utarbeidet og fastsatt i samsvar med lov og forskrifter. Kontrollarbeidet utføres i sam-

svar med god revisjonsskikk og omfatter de kontrollhandlinger som anses nødvendige for å kunne bekrefte at regnskapet og beretning gir et forsvarlig uttrykk for den økonomiske stilling og underliggende drift og er avlagt i samsvar med lovgivning og god regnskapsskikk. Den valgte revisor er således pålagt betydelige kontrolloppgaver. Omfanget av kontrollhandlingene er langt mer vidtrekkende enn de kontrolloppgaver som utføres av andre eksterne kontrollinstanser. Revisorenes formelle kompetanse godkjennes av Kredittilsynet og utførelsen av deres arbeider er underlagt tilsyn.

3.3.2 EØS-rett

I fortalen til IAS-forordningen avsnitt 16 omtales medlemsstatenes håndheving av at de internasjonale regnskapsstandardene blir fulgt:

"A proper and rigorous enforcement regime is key to underpinning investors' confidence in financial markets. Member States, by virtue of Article 10 of the Treaty, are required to take appropriate measures to ensure compliance with international accounting standards. The Commission intends to liaise with Member States, notably through the Committee of European Securities Regulators (CESR), to develop a common approach to enforcement."

Henvisningen i fortalen nr. 16 til EF-traktaten artikkel 10, motsvares i EØS-avtalen av artikkel 3. Etter EØS-avtalen artikkel 3 første ledd skal avtalepartene "treffe alle generelle eller særlige tiltak som er egnet til å oppfylle de forpliktelser som følger av denne avtale".

Fortalen til en forordning utgjør ikke i seg selv bindende rettsregler slik som de enkelte bestemmelsene i forordningen, men kan være veiledende for tolkningen. Utvalget oppfatter at dette punktet i fortalen tar sikte på å gi innhold til medlemsstatenes generelle plikt etter EF-traktaten artikkel 10 til å vedta tiltak som er egnet til å oppfylle EF-forpliktelser relatert til de internasjonale regnskapsstandardene som i medhold av forordningen skal gjelde som EF-rett. Dette tolkningsmomentet bør tillegges samme vekt som ved vurderingen av Norges forpliktelser etter EØS-avtalen artikkel 3. Det er imidlertid opp til norske myndigheter å vurdere organiseringen av en håndhevingsordning og hvor mye ressurser som skal brukes.

3.3.3 Oslo Børs

Børsen har tilsyn med finansiell informasjon avgitt av noterte foretak dels i forbindelse med pro-

spektpliktige transaksjoner, herunder ved opptak til børsnotering, og dels som ledd i den alminnelige oppfølging av informasjonsplikten. Informasjonsplikten innebærer at utstederen av omsettelige verdipapirer skal offentliggjøre opplysninger av betydning for en riktig vurdering av verdipapirene. Børsen kan kreve at utstederes tillitsvalgte og ansatte uten hinder av taushetsplikt gir børsen de opplysninger som er nødvendige.

Børsen har gjennom en årrekke utgitt årlige regnskaps sirkulærer med fortolkninger innenfor regnskapsområdet. Regnskaps sirkulærenes formål har vært å sikre lik praksis blant de børsnoterte selskapene. Børsen har også et eget regnskapsutvalg med eksterne representanter som har vært benyttet som rådgivende organ i vanskelige regnskapsmessige problemstillinger for å gi nødvendig forankring og sikkerhet for de faglige vurderinger.

Etter børsloven er børsen tillagt myndighet til å ilegge nærmere angitte sanksjoner ved utsteders brudd på regelverket i børsloven og børsforskriften, herunder selskapenes informasjonsplikt som også omfatter selskapenes finansielle informasjon. Børsen kan således vedta følgende sanksjoner overfor de noterte selskapene:

- overtredelsesgebyrer, jf. børsloven § 5-12 og børsforskriften § 25-5,
- løpende mulkt, jf. børsloven 5-13 og børsforskriften § 25-4,
- suspensjon, jf. børsloven 5-9 og børsforskriften § 25-1,
- strykning og midlertidig strykning fra børsnotering, jf. børsloven § 5-8 og børsforskriften §§ 25-2 og 25-3

Videre skal børsen i de tilfeller hvor det foreligger grove eller gjentatte overtredelser av utsteders opplysningsplikt etter børsloven § 5-7 meddele dette til Kredittilsynet, jf. verdipapirhandeloven § 12-1 tredje ledd. Selskapenes opplysningsplikt etter børsloven § 5-7 omfatter både selskapets informasjonsplikt overfor markedet, jf. børsloven § 5-7 første ledd, og selskapets opplysningsplikt overfor børsen, jf. børsloven § 5-7 annet ledd. Videre er også selskapets tillitsvalgte og ansatte omfattet av opplysningsplikten til børsen.

Overtredelsesgebyr kan ilegges foretak med børsnoterte finansielle instrumenter ved brudd på børsloven eller børsforskriften. Vedtak om overtredelsesgebyr fattes av børsstyret. For børsnoterte foretak kan gebyret være maksimalt 10 ganger årlig kursnoteringsavgift (for år 2003 inntil 10 millioner).

Løpende daglig mulkt kan ilegges foretak med

børsnoterte finansielle instrumenter når disse ikke oppfyller sin informasjonsplikt etter børsloven eller børsforskriften. Dessuten kan det ilegges foretak med børsnoterte finansielle instrumenter eller deres ansatte dersom de ikke oppfyller sin opplysningsplikt etter børsloven § 5-7 annet ledd. Mulken, som løper inntil informasjonsplikten eller opplysningsplikten er oppfylt, kan ilegges av børsstyret og være på maksimalt 500 000 kroner per dag for foretak og 50 000 per dag for personer.

Hvis særlige grunner tilsier det, kan børsen vedta suspensjon av notering og handel i et børsnotert finansielt instrument i inntil 21 dager. En slik særlig grunn vil kunne være at utstederen eller dets ansatte ikke overholder informasjonsplikten slik at markedet ikke har tilstrekkelig informasjon til å prise aksjen. Suspensjon vil da vedvare inntil opplysningsplikt er oppfylt, dog ikke lenger enn 21 dager.

Børsen kan vedta at et finansielt instrument skal strykes fra børsnotering hvis det ikke lenger tilfredsstiller vilkårene for børsnotering eller hvis særlige grunner for øvrig tilsier det. Har utsteder grovt eller vedvarende brutt bestemmelsene som er fastsatt i eller i medhold av børs-, verdipapir-, aksjelovgivning eller annen lovgivning som regulerer verdipapirhandelen, skal dette i alminnelighet anses for å være en særlig grunn som kan tilsi strykning av utsteders finansielle instrumenter.

Dersom et forhold som betinger strykning kan avklares eller fjernes innen rimelig tid, og utsteders styre eller tilsvarende organ anmoder om det, kan vedtak om strykning i stedet vedtas som midlertidig strykning. Børsens vedtak skal angi hvilke betingelser som må være oppfylt for gjenopptakelse til børsnotering, spesielt vedrørende nødvendig informasjon til markedet og eierne av de finansielle instrumentene. Midlertidig strykning kan ikke overskride 4 måneder.

Børsen kan nekte å godkjenne prospekter i tilknytning til prospektpliktige oppgaver, som for eksempel emisjoner, fusjoner og fisjoner, dersom den finner at det er misvisende informasjon i prospektet, herunder at den finansielle informasjonen i prospektet er i strid med regnskapsloven og/eller god regnskapsskikk. I Europarådets Common Position til nytt prospektdirektiv ble det foreslått at denne kontrollen skal overføres til uavhengig kompetent myndighet uten delegasjonsadgang etter en overgangsperiode på fem år. Oppgaven vil i så fall i Norge bli lagt til Kredittilsynet. Under behandlingen i Europaparlamentet ble det reist innsigelser mot forslaget. Det ble foreslått at delegasjonsadgangen skal opprettholdes, med en fornyet vurdering etter fem år. Begrunnelsene var de mindre

børsers behov for tverrfaglig kompetanse og at det allerede kan eksistere god nasjonal praksis som det ikke er naturlig å endre. Forslaget ble vedtatt i juli 2003, men med en overgangsperiode på åtte år, jf. avsnitt 3.1.4.

Vedtak om overtredelsesgebyr, løpende daglig mulkt og strykning kan påklages til Børsklagenemnden. Børsklagenemnden er en særskilt frittstående klageinstans opprettet i medhold av børsloven § 7-1. Gjenstand for klage er avgjørelser som etter forvaltningsloven § 2 første ledd bokstav b anses som enkeltvedtak, det vil si avgjørelser som treffes under utøvelse av offentlig myndighet og som er bestemmende for rettigheter eller plikter for en eller flere bestemte personer, herunder de nevnte sanksjoner. Påklagede avgjørelser kan prøves for de alminnelige domstolene.

Børsens kontroll av utstedernes avlagte regnskaper har i flere tilfeller medført at noterte selskaper har måttet endre sin regnskapsføring. Hovedsakelig har selskapene akseptert å endre sin regnskapsrapportering etter dialog med børsen. Det har derfor sjeldent vært behov for å sanksjonere brudd på informasjonsplikten i forbindelse med regnskapsrapportering. Det foreligger imidlertid eksempler på at selskapene har avlagt regnskaper som etter børsens oppfatning ikke har vært i henhold til god regnskapsskikk, og hvor selskapene derfor har blitt ilagt overtredelsesgebyr for brudd på informasjonsplikten. I et fåtall tilfelle har de notere foretakene måttet utarbeide nye regnskaper.

3.3.4 Kredittilsynet

Kredittilsynet fører tilsyn med blant annet banker, finansieringsforetak, forsikringsselskaper, pensjonskasser, verdipapirforetak, revisorer og autoriserte regnskapsførere, jf. tilsynsloven § 1. Tilsynet skal se til at de institusjoner det har tilsyn med virker på en hensiktsmessig måte, jf. § 3 første ledd. I dette arbeidet skal tilsynet blant annet granske regnskaper og andre oppgaver fra institusjonene, som tilsynet finner nødvendig, jf. § 3 annet ledd. Kredittilsynet kan ved enkeltvedtak pålegge de institusjoner det har tilsyn med å innrette årsregnskapet på en bestemt måte, jf. § 4 første ledd nr 1. Det foreligger et betydelig omfang av særskilte regnskapsregler i egne forskrifter for tilsynsenhetene, som hovedsakelig er initiert av Kredittilsynet.

Kredittilsynet foretar i en viss utstrekning kontroll av regnskaper i forbindelse med stedlige og dokumentbasert tilsyn, samt i tilfelle der institusjonene er involvert i større enkelttransaksjoner og omorganiseringer. Fokus har i særlig grad vært

rettet mot forhold som har betydning for institusjonenes soliditet og rapportering av denne, samt mot overholdelse av regnskapslov og tilhørende årsregnskapsforskrifter. Eksempelvis er regnskapsføring av tap på utlån i banker et sentralt tema ved stedlige tilsyn.

Signaler i form av avisoppslag eller direkte henvendelser kan også medføre at Kredittilsynet foretar kontroll av regnskaper til regnskapspliktige under tilsyn. Revisor som reviderer årsregnskapet til foretak under tilsyn har plikt til straks å rapportere om ethvert forhold som kan "medføre at regnskapene ikke godkjennes eller at det tas forbehold", jf. tilsynsloven § 3a første ledd. Kredittilsynet foretar også gjennomgang av utvalgte deler av årsrapporter fra nærmere utvalgte finansinstitusjoner. Fokus har her særlig vært rettet mot om årsregnskapet er avlagt i samsvar med lov og forskrifter. Gjennomgangen vil kunne føre til at tilsynet gjør i presiseringer i rundskrivs form.

I tilfeller der Kredittilsynet har innvendinger til regnskapsføringen, vil reaksjonsformen variere, fra uformell dialog til (offentlig) brev om pålegg om å rette regnskapet. Sistnevnte reaksjonsform er hjemlet i tilsynsloven § 4 første ledd nr 7 hvor det fremgår at tilsynet kan pålegge de institusjoner det har tilsyn med "å rette på forholdet dersom en institusjons organer ikke har overholdt sine plikter i henhold til bestemmelser gitt i eller i medhold av lov". Manglende oppfyllelse av slike pålegg kan lede til løpende tvangsmulkt i henhold til tilsynsloven § 10 annet ledd og eventuelt straff etter tilsynsloven § 10 første ledd. Regelmessig overtredelse av formelle lover og forskrifter, samt pålegg gitt av Kredittilsynet, vil kunne gi grunnlag for tilbakekalling av tillatelse eller konsesjon gitt foretaket avhengig av omfang og overtredelsens karakter.

3.3.5 Regnskapsregisteret

Regnskapspliktige skal senest én måned etter fastsettelsen av årsregnskapet sende et eksemplar av årsregnskapet, årsberetningen og revisjonsberetningen til Regnskapsregisteret, jf. regnskapsloven § 8-2 første ledd. Det er gjort unntak fra innsendingsplikten for små foretak som ikke er aksjeselskaper, jf. forskrift av 16. desember 1998 nr 1234 om innsending av årsregnskap mv. § 1-1.

Registeret foretar kontroll av at innsendingspliktige dokumenter er innsendt, samt en formalkontroll av innholdet i notene og balansen. Formalkontrollen av innholdet av notene består i kontroll av sammenhengen mellom notehenvvisninger og antall noter. Formalkontrollen av innholdet i balansen består i å kontrollere at balansen innehol-

der eiendeler, gjeld og egenkapital. Registeret foretar ingen substanskontroll som eksempelvis vurdering av valgte regnskapsprinsipper.

3.3.6 Stiftelsestilsyn

Etter den nye stiftelsesloven (15. juni 2001) er det offentliges kontroll og tilsyn lagt til et sentralisert tilsynsorgan – Stiftelsestilsynet, jf. § 7, i stedet for, som tidligere, da denne myndigheten lå til de enkelte fylkesmenn.

Begrunnelsen for at det skal eksistere en offentlig tilsyns- og kontrollordning er at stiftelser ikke har eiere og dermed ikke er underlagt noen form for eierkontroll. Tilsyn og kontroll med stiftelsene skal dels foregå i stiftelsens egen regi og dels i regi av Stiftelsestilsynet. Egenkontrollen utøves særlig gjennom revisor.

Stiftelsestilsynets kontroll skal i første rekke være en legalitetskontroll som går ut på å se til at stiftelsene forvaltes i samsvar med vedtektene og stiftelseslovgivningen. Tilsynet skal dels gjennomføres ved løpende kontroll og dels ved enkeltstående kontroll gjennom «stikkprøver». Den løpende kontrollen gjennomføres ved kontroll av regnskap og årsberetning. Stiftelsestilsynet er gitt en generell tilsynskompetanse i kraft av bestemmelsen i § 7, og videre er det gitt spesielle kompetanseregler i loven som ledd i Stiftelsestilsynets kontrollmyndighet.

Loven er foreløpig ikke trådt i kraft fordi Stiftelsestilsynet ikke er etablert.

3.4 Mulige løsninger i Norge

3.4.1 Generelt

Det utøves omfattende kontroll med norske regnskapspliktiges rapportering av finansiell informasjon. Den regnskapspliktige foretar selv en kvalitetssikring av regnskaper og annen finansiell informasjon. Kredittilsynet følger opp regnskapspliktige under tilsyn og Oslo Børs overvåker etterlevelse av informasjonsplikten til selskaper som har utstedt noterte verdipapirer. Regnskapsregisteret foretar en formalkontroll av de regnskapspliktiges innsendelse av årsregnskaper og av årsregnskapenes fullstendighet. Den regnskapspliktiges eksterne revisor utfører revisjonshandlinger i samsvar med lovkrav og god revisjonsskikk. De nevnte kontrollordninger har imidlertid ikke et slikt innhold at de ivaretar de intensjoner som har kommet til uttrykk i EUs strategiplan og som er omhandlet i Kredittmeldingen 2001.

Det norske markedet for noterte verdipapirer er relativt lite og en ordning for håndheving av internasjonale standarder for finansiell informasjon vil kunne gjennomføres uten bruk av store ressurser. Utvalget antar at 2-4 årsverk vil kunne være tilstrekkelig. Innføring av utvidede kontrolltiltak bør kunne bidra til et bedre fungerende verdipapirmarked med større tillit til finansiell informasjon som grunnlag for investeringsbeslutninger. Etter utvalgets mening vil de utvidede kontrolltiltak kunne gi fordeler som mer enn oppveier kostnadene. Utvalget stiller seg derfor positivt til innføring av en ordning for innføring av internasjonale standarder for finansiell informasjon.

Initiativene innen EU til å innføre strenge håndhevingsordninger er begrenset til regnskapspliktige med noterte verdipapirer. Innføring av kontrollordninger for andre regnskapspliktige - utover de som allerede eksisterer - er således et norsk anliggende.

Utvalget har merket seg at det i Danmark i forbindelse med innsendelsen av regnskapene til det sentrale registeret foretas en kontroll av regnskapenes innhold på stikkprøvebasis. Formålet er å avdekke overtredelser og dermed bidra til å heve den generelle kvaliteten på avlagte regnskaper. Utvalget kan vanskelig se at en slik kontrollordning basert på et lite utvalg av regnskapspliktige vil gi vesentlig virkning utover de kontroller som allerede foretas - i første rekke gjennom pliktig revisjon. Ingen høringsinstanser har etterlyst ytterligere kontrolltiltak for unoterte foretak. Utvalget har på denne bakgrunn valgt å begrense vurderingen av håndhevingsordningen til noterte regnskapspliktige.

3.4.2 Innføring av CCSR-prinsippene

EU-kommisjonen har gitt uttrykk for at Committee of European Securities Regulators (CESR) skal ha en sentral rolle ved utforming og innføring av en effektiv oppfølging av de noterte selskapers avgivelse av finansiell informasjon. CESR skal medvirke til en samordnet håndhevingsordning for medlemsstatene.

CESR har som omtalt i avsnitt 3.1.3 vedtatt en standard for håndheving av internasjonale standarder for finansiell informasjon. Det er nedenunder gitt en kort beskrivelse av de prinsipper som følger av standarden fra CESR.

3.4.2.1 Formål og innhold

Formålet og innholdet av håndheving er omhand-

let i prinsippene 1 og 2. Disse er gjengitt nedenunder:

Principle 1

The purpose of enforcement of standards on financial information provided by the issuers mentioned by principle 9 is to protect investors and promote market confidence by contributing to the transparency of financial information relevant to the investors' decision making process.

With regard to financial statements, the above implies that enforcement contributes to a consistent application of the IFRS in the EU financial regulated markets.

Principle 2

For the purpose of this standard enforcement may be defined as:

- monitoring compliance of the financial information with the applicable reporting framework
- taking appropriate measures in case of infringements discovered in the course of enforcement.

The reporting framework includes the accounting and disclosure standards adopted by the EU."

Formålet er å ivareta investorenes interesser og tilliten til finansmarkedene ved å sikre at de internasjonale regnskapsstandardene etterlevs. Håndhevingen innebærer dessuten at det iverksettes relevante tiltak i de tilfelle hvor det avdekkes brudd på regnskapsstandardene.

Håndheving er i første rekke rettet mot å avdekke brudd på de internasjonale regnskapsstandarder og EU - direktivene i de noterte foretaks konsernregnskaper. Den utvidede kontrollen skal dessuten dekke noterte foretak som ikke utarbeider konsernregnskaper. Det åpnes også for at den utvidede kontroll kan omfatte grunnleggende prinsipper for finansiell rapportering og mot nasjonale standarder som anvendes ved utarbeidelse av selskapsregnskaper for de noterte foretakene.

3.4.2.2 Håndhevingsorganer

De krav som stilles til "enforcers" (heretter oversatt med håndhevingsorganer) er omhandlet i prinsippene 3 til 8:

"Principle 3

Competent independent administrative authorities set up by member States should have the ultimate responsibility for enforcement of compliance of the financial information provided by the issuers identified by Principle 9 with the reporting framework.

Principle 4

Other bodies might carry out enforcement on behalf of the competent administrative authorities, provided that these bodies are supervised by and responsible to the relevant competent administrative authority.

Principle 5

Irrespective of who carries out enforcement any standard on enforcement established by CESR should be complied with.

Principle 6

Competent administrative authorities shall have adequate independence from government, and market participants, possessing the necessary powers and having sufficient resources.

Principle 7

The necessary powers – which may be delegated to those

acting on behalf of the competent independent administrative authority – should at least include power to monitor financial information, require supplementary information from issuers and auditors, and take measures consistent with the purposes of enforcements.

Principle 8

The competent administrative authorities should be responsible for:

- the setting up of an appropriate due process of enforcement consistent with the application of the principles hereby stated;
- the implementation of that due process."

Det vil blant medlemsstatene kunne være ulike løsninger for å ivareta kravene til håndheving. Håndheving kan således organiseres gjennom spesielle kontrollorganer, gjennom det nasjonale kreditilsyn, gjennom den ledende nasjonale fondsbørs eller på annen måte. Et felles kapitalmarked med grenseoverskridende investeringer gjør det imid-

lertid nødvendig å etablere felles prinsipper for håndheving som bidrar til å sikre kvaliteten av den finansielle informasjon og tilliten til markedenes integritet. Prinsippene må som et minimum dekke kontrollregimets formål, troverdighet og de overordnede krav til organisering.

Et vesentlig krav er at håndhevingen må gjennomføres under tilsyn av en kompetent, uavhengig, administrativ myndighet (independent administrative authority). Uavhengighet i denne sammenheng innebærer at vedkommende myndighet ikke illojalt påvirkes av nærstående parter som eksempelvis utstedere og deres revisorer og heller ikke av politiske myndigheter (government) og andre interessegrupper. I de land hvor håndhevingsordninger er innført, eller foreslått innført, er det så langt utvalget kjenner til, et offentlig organ som er valgt som overordnet administrativ myndighet. Kravet er imidlertid ikke til hinder for at den praktiske gjennomføringen kan utøves av en privat organisasjon (self regulating organization) dersom en uavhengig, kompetent myndighet påser at kontrollordningen tilfredsstillende de prinsipper som stilles til oppbygging og gjennomføring av håndhevingen.

3.4.2.3 Definisjon av utstedere og finansiell informasjon

Definisjonen av utstedere og relevant finansiell informasjon er omhandlet i prinsippene 9 og 10.

"Principle 9

The principles for enforcement here identified should apply to financial information provided by issuers:

- a) whose securities are admitted to trading on a regulated market;
- b) that applied for admission to trading of their securities on a regulated market.

Principle 10

The Principles for enforcement here identified should apply to financial information provided by all harmonized documents, including annual and interim financial statements and reports, prepared on individual and consolidated basis as well as prospectuses and equivalent documents."

Håndhevingen skal rettes mot finansiell informasjon avgitt av noterte foretak og foretak som har søkt notering av verdipapirer. Finansiell informasjon omfatter alle såkalt "harmoniserte" dokumenter. Med "harmonisert" menes at krav til offentliggjøring, innhold og format er hjemlet i EU-lov-

givningen. Slik dokumentasjon omfatter, men er ikke begrenset til, årsregnskap, delårsrapporter og prospekter. Børsmeldinger og pressemeldinger som inneholder finansiell informasjon er ikke "harmoniserte" dokumenter, men kan gjennom andre kontrollkrav være underlagt tilsvarende krav til håndheving. I Norge har eksempelvis Oslo Børs et særlig ansvar for oppfølging av all kurssensitiv finansiell informasjon.

3.4.2.4 Kontrollmetoder

Tidspunkt, valg av kontrollobjekter og omfanget av kontrollhandlingene er omhandlet i prinsippene 11 til 15:

"Principle 11

For financial information other than prospectuses ex-post enforcement is the normal procedure, even if pre-clearance is not precluded.

Principle 12

For prospectuses ex-ante approval is the normal procedure as specified by the EU directives, which also identify the nature of the approval. Ex-post enforcement of financial information provided by prospectuses is possible as a supplementary measure.

Principle 13

Enforcement of all financial information is normally based on selection of issuers and documents to be examined.

The preferred models for selecting financial information for enforcement purposes are mixed models whereby a risk based approach is combined with a rotation and/or a sampling approach.

However, an approach based solely on risk may be an acceptable selection method.

A pure rotation approach as well as a pure reactive approach is not acceptable. However, indications of misstatements provided by auditors or other regulatory bodies as well as well grounded complaints should be considered for enforcement investigations.

Principle 14

In order to allow enforcers to adopt gradually the selection methods provided for by Principle 13, a mixed selection technique based on a combination of a random selection and rotation is considered a workable transitional step. Howe-

ver, such a methodology should be designed to give an adequate level of detection risk.

Principle 15

Methods of enforcement on selected information cover a wide spectrum of possible checking procedures, ranging from pure formal checks to in-depth substantive in-nature checking. The level of risk should normally determine the intensity of the review to be performed by the enforcers. The type of documents to be examined and the level of information available on the issuer is also to be taken into consideration."

Med unntak av prospektinformasjon skal kontrollen normalt gjennomføres etter at den finansielle informasjon er fremlagt. Det er imidlertid også mulig å tillate forhåndsvurderinger. Slike forhåndsvurderinger kan få karakter av standardsetting. Det er derfor lagt opp til at forhåndsuttalelser må følge prinsippene 20 og 21 med hensyn til koordinering og rapportering.

Seleksjon av kontrollobjekter og omfanget av kontrolltiltakene skal baseres på tradisjonelle revisjonsteknikker. Utgangspunktet er profesjonell risikovurdering supplert med rotasjon for å sikre fullstendighet over tid. Kontrollomfanget skal bestemmes etter vurdering av vesentlighet og konsekvenser av eventuelle feil.

3.4.2.5 Tiltak

De tiltak som håndhevingsorganet skal iverksette når brudd er avdekket, er omhandlet i prinsippene 16 til 19:

"Principle 16

Where a material misstatement in the financial information is detected enforcers should take appropriate actions to achieve an appropriate disclosure and where relevant, public correction of misstatement (in line with the requirements of the reporting framework). Non-material departures from the reporting framework will not normally trigger public correction even though they normally deserve an action as well.

Materiality should be assessed according to the relevant reporting framework.

Principle 17

Actions taken by the enforcers should be distinguished from sanctions imposed by the national legislation. Actions are measures generally

aimed at improving market integrity and confidence.

Principle 18

Actions should be effective, timely enacted and proportional to the impact of the detected infringement.

Principle 19

A consistent policy of actions should be developed, whereby similar actions are adopted where similar infringements are detected.”

Formålet med tiltak og sanksjoner er ikke primært å straffe utstedere, men å bidra til at investorenes interesser blir ivaretatt og tilliten til finansmarkedet blir opprettholdt. Tiltakene er derfor først og fremst rettet mot å sørge for at det gis korrekt informasjon og at feilaktig informasjon blir korrigert. De konkrete tiltak må tilpasses overtredelsens omfang og dets konsekvenser for investorenes beslutninger. Det forutsettes at det etableres et reaksjonsmønster som er konsekvent i sitt innhold og anvendes konsistent over tid og likeartet mellom utstedere.

3.4.2.6 Koordinering av håndheving

Et felles kapitalmarked krever en felles tilnærming til oppbygging og gjennomføring av håndheving. Dette er omhandlet i prinsipp 20:

“Principle 20

In order to promote harmonization of enforcement practices and to ensure a consistent approach of the enforcers to the application of the IFRSs, coordination on ex-ante and ex-post decisions taken by the authorities and /or delegated entities will take place.

Material controversial accounting issues will be conveyed to the bodies responsible for standard setting or interpretation.

No general application guidance on IFRSs will be issued by the enforcers.”

Så langt mulig skal håndheving skje etter de samme prinsipper og sammenfallende vurderinger på tvers av nasjonale grenser. Dette innebærer et betydelig behov for koordinering og erfaringsutveksling. CESR vil påta seg å etablere kommunikasjonskanaler og metoder som bidrar til at disse behovene tilfredstilles. Dette gjelder også i de land hvor håndhevsorganet ikke er direkte representert i CESR.

3.4.2.7 Rapportering

Samordnet håndheving nødvendiggjør rapportering fra de nasjonale håndhevsorganer til produsenter og andre brukergrupper. Dette er adressert i prinsipp 21:

“Principle 21

Enforcers should periodically report to the public on their activities providing as least information of the enforcement policies adopted and decisions taken in individual cases including accounting and disclosure matters.”

Omfang, hyppighet og kommunikasjonsform er overlatt til nasjonal beslutning.

3.4.2.8 Utvalgets vurdering

Utvalget kan ikke se at Norge vil være tjent med å innføre særordninger i strid med de retningslinjer som CESR foreslår. Tvert imot er det viktig at utenlandske investorer og långivere har tillit til det norske kapitalmarkedet og etterlevelse av kjente internasjonale kontrollprinsipper vil være et verdifullt bidrag til å oppnå dette. Det kan være nyanser i oppfatningen av enkelte prinsipper blant utvalgets medlemmer, men prinsippene utgjør en helhet som utvalget slutter seg til. Etter utvalgets oppfatning bør derfor de prinsipper som CESR anbefaler, legges til grunn for håndheving av internasjonale regnskapsstandarder i Norge.

3.4.3 Tiltak og sanksjoner

Ved konstatering av avvik fra de internasjonale regnskapsstandarder vil tiltak iverksettes for å sørge for at tilsvarende feilinformasjon ikke gjentas eller feilen blir korrigert og opplyst. CESR-prinsippene 16 til 19 omhandler hvilke tiltak som kan være aktuelle. Formålet med slike tiltak er å sikre en korrekt forståelse av den aktuelle finansielle informasjon. Dersom overtredelser avdekkes, kan reaksjonene variere fra å pålegge utstederne til å endre praksis ved fremtidig presentasjon av tilsvarende informasjon til å kreve at den finansielle informasjon blir korrigert og at korreksjonene blir gjort kjent for investorer og andre brukergrupper. Ved vurdering av hvilken reaksjonsform som skal velges, skal det vurderes hvorvidt overtredelsen er vesentlig. Vesentlighetsvurderingen må baseres på den innvirkning overtredelsen vil kunne ha for investorenes beslutninger.

De tiltak som iverksettes som følge av hånd-

heving av internasjonale standarder for finansiell informasjon vil normalt ikke være sammenfallende med de sanksjoner og tiltak som er hjemlet i børslovgivning, noteringsavtaler etc. Reaksjonene som følger av håndheving er primært rettet mot å sikre at finansmarkedene får korrekt informasjon og har ikke som selvstendig formål å straffe overtredere. Overtredelse av lovpålagte standarder vil imidlertid også kunne utløse andre reaksjoner. Etter børsloven vil eksempelvis feilaktig regnskap også være et brudd på utstedernes informasjonsplikt og dermed falle inn under børsens myndighet til å ilegge sanksjoner. På tilsvarende måte vil feilaktig regnskap kunne være et brudd på regnskaps- og selskapslovgivningen og dermed rammes av tilknyttede straffebestemmelser.

Sanksjonsutvalget, for utredning av alternativer til straff som reaksjon mot lovbrudd avga mai 2003 sin utredning. Det heter i mandatet blant annet at det er behov for en grunnleggende gjennomtenkning av hvordan det bør reageres mot lovbrudd, og at utvalget skal utrede hvilke sanksjoner som etter omstendighetene kan være mer effektive enn straff. Med effektivitet menes både i hvilken grad sanksjonen forebygger lovbrudd, og hvor ressurskrevende sanksjonen er. Det dreier seg altså om såkalte administrative sanksjoner, dvs. (pønale) sanksjoner for lovovertridelser som ikke ilegges av påtalemyndigheten eller domstolene, men av offentlige forvaltnings- eller tilsynsorganer. Det er naturlig at Sanksjonsutvalgets anbefalinger vurderes ved fastsettelse av sanksjonsbestemmelser ved overtredelse av standarder for finansiell informasjon.

3.4.4 Organisering av håndheving i Norge

3.4.4.1 Generelt

Innføring av CESR-prinsippene innebærer at omfang, innhold, oppbygging, kontrolltiltak, reaksjonsformer, rapportering m.m. i det alt vesentlige allerede er avklart. Den videre konkretisering av retningslinjer og arbeidsform bør overlates til de organer som skal overvåke og gjennomføre håndhevingsoppgavene; jf. prinsipp 8 som foreskriver at den kompetente, administrative myndighet skal forberede og iverksette håndhevingsordningen. Den etterfølgende drøftelse av mulige løsninger i Norge er derfor begrenset til å vurdere hvorledes håndhevingen skal organiseres dvs. gjennom hvilke organer kontrollen skal utøves. Det må tas stilling til hvilket organ som skal være kompetent, uavhengig, administrativ myndighet og om den praktiske gjennomføring skal skje gjennom det

samme organet eller delegeres til et annet kompetent organ.

Som det fremgår av den korte gjennomgang av utviklingen i enkelte andre land jf. avsnitt 3.2, er det ennå uklart hvorledes håndhevingsordningene vil bli organisert med unntak av i USA hvor SEC har en etablert rolle. De forslag som så langt er blitt fremmet, tilsier at kompetent myndighet ofte vil bli lagt til den nasjonale tilsynsmyndighet for verdipapirmarkedene. I tilfeller der tilsynsmyndigheter ikke er kompetent organ, er andre offentlige organ foreslått som kompetent myndighet. I spørsmålet om delegering av kontrolloppgavene synes det ikke å være en felles løsningsmodell. Ved valg av løsning synes det å bli lagt vekt på utnyttelse av fagressurser, kostnadseffektivitet, håndhevingsorganets uavhengighet og videreføring av eksisterende kontrollordninger. Utvalget slutter seg til disse valgkriteriene.

3.4.4.2 Overordnet administrativ myndighet

Ifølge CESR-prinsippene skal det overordnede ansvar for håndheving plasseres hos en kompetent uavhengig administrativ myndighetsorgan (competent independent administrative authorities). Etter Prinsipp 6 skal organet være rimelig uavhengig av politiske myndigheter (Government) og markedsdeltakere. Myndighetsorganet må tildeles nødvendige fullmakter og har tilstrekkelige ressurser. Etter Prinsipp 8 skal organet være ansvarlig for å forberede og gjennomføre regler for håndheving av standarder for finansiell informasjon i samsvar med de relevante CESR-prinsipene.

I den grad den løpende gjennomføring av kontrolltiltakene delegeres til et annet organ, forutsetter prinsipp 4 at det underliggende organet må underlegges tilsyn og må være ansvarlig overfor kompetent myndighet.

Av de organer som er involvert i gjennomføring av nåværende kontrolltiltak i Norge tilfredsstiller både Kredittilsynet og Regnskapsregisteret kravene til uavhengighet. Kredittilsynet må under enhver omstendighet ha relevant fagkompetanse som følge av dets kontroll med foretak underlagt tilsyn, mens Regnskapsregisteret verken har, eller forventes å få, behov for å utvikle tilsvarende kompetanse. Etablering av et nytt organ med oppbygging av egen fagkompetanse vil medføre unødvendig duplisering av knappe ressurser uten at utvalget kan se at det foreligger tungtveiende fordeler ved en slik løsning. Etter en samlet vurdering foreslår utvalget at Kredittilsynet forestår den overordnede kontrollmyndighet. Avgjørende for forslaget

er kravet til uavhengighet og effektiv ressursutnyttelse.

3.4.4.3 Praktisk gjennomføring av håndheving

Den praktiske gjennomføring av kontrolltiltakene vil kunne omfatte de følgende oppgaver:

- Utarbeide arbeidsplaner for systematisk kontroll av aktuelle dokumenter (årsrapporter, delårsrapporter, finansiell informasjon i prospekter og andre harmoniserte dokumenter). Finansiell informasjon i prospekter skal kontrolleres/godkjennes i forkant av offentliggjøring, mens øvrig kontrollvirksomhet i stor grad vil basere seg på kontroll i etterkant.
- Fange opp regnskapsmessige problemstillinger som krever umiddelbar oppfølging.
- Gjennomføre kontroll av relevant finansiell informasjon. Dette innebærer at aktuelle dokumenter gjennomgås og eventuelle avvik som avdekkes blir fulgt opp. Tilleggsinformasjon innhentes der dette er nødvendig.
- Sanksjonere feil i regnskapene. Dette gjelder sanksjoner både i form av å kreve retting av regnskap, samt å ilegge overtredelsesgebyr eller andre former for sanksjoner.

Den overordnede myndighet kan også forestå den praktiske gjennomføring av de utvidede kontrolltiltakene. Flere medlemsstater har imidlertid valgt en delt løsning - hvor den praktiske gjennomføring er delegert til et annet organ. En eventuell delegering av oppgaver vil innebære at det underliggende organet underlegges tilsyn av og vil være ansvarlig overfor Kredittilsynet som kompetent myndighet. Kredittilsynet vil ha instruksjonsrett overfor organet.

Overføring av tilsynsansvar og sanksjonsmyndighet til et privat organ er drøftet i utredningen fra det såkalte sanksjonsutvalget (NOU 2003:15) i avsnitt 14.4.

"Ileggelse av sanksjoner kan påføre den som rammer store tap, for eksempel ved overtredelsesgebyrer på betydelige beløp eller bortfall av inntekt dersom en bevilling inndras. Det kan derfor reises prinsipielle innvendinger mot at slik sanksjonering overlates til private rettssubjekter. Blant annet kan det hevdes at sanksjoner, på samme måte som straff, kun bør ilegges av det offentlige selv. Utvalget vil nedenfor utdype dette nærmere. På den annen side er det klare fordeler ved at andre enn det offentlige kan tillegges sanksjonskompetanse. Således kan dette virke avlastende og ressursbesparende for forvaltningen. Viktigere er det

imidlertid at enkelte organer har stor kompetanse på sitt område, og at tilsynet i en del tilfeller er en naturlig oppfølging av annen virksomhet. Oslo Børs kan nevnes som eksempel. Børsen organiserer og driver en regulert markedsplass. Gjennom overvåkning og kontroll av meglerforetak og aksjeutstedende foretak sitter børsen både med en betydelig kompetanse og - ikke minst - en meget god oversikt over markedet. Begge deler er viktig når sanksjoner skal vurderes for overtredelser av det regelverk som gjelder for markedsplassen

Et bærende prinsipp for tilsynsarbeid er at det skal utføres uavhengig og objektivt. Dette prinsippet kan rokkes dersom et privat rettssubjekt fører kontroll med andre private rettssubjekter, kanskje til og med sine egne medlemmer eller aksjonærer/ eiere. Ordninger der et privat rettssubjekt fører tilsyn med "sine egne", bør unngås. Det er vesentlig at det sanksjonerende organ fremstår med høy tillit og integritet.

Det kan dessuten være betydelige kostnader forbundet med å drive tilsynsarbeid, og usikkerheten knyttet til finansiering kan være større ved private ordninger enn offentlige. Videre vil det for private rettssubjekter med aksjonærer eller andre eiere lett kunne oppstå interessemotsetninger mellom eiernes krav til overskudd og avkastning på investert kapital, og bruken av ressurser på tilsyns- og sanksjonsoppgaver.

Utvalget er av den oppfatning at kompetanse til å ilegge sanksjoner som hovedregel bør legges til offentligrettslige organer. Private rettssubjekter bør kun gis slik kompetanse dersom det er et særskilt behov for det. En forutsetning bør i så fall være at tilsynsvirksomheten følger som en naturlig forlengelse av organets "daglige drift". I tillegg bør organet selvsagt ha høy kompetanse. Det må etableres kontrollrutiner og rapporteringsordninger mellom tilsynsorganet og ansvarlig myndighet som sikrer kvalitet, fremdrift og objektivitet i tilsynsarbeidet. Kontaktmøter, gode rapporteringsrutiner, samordning og koordinering av virksomheten vil også være viktig for det offentlige policyarbeid. For å sikre at organet ikke har noen egeninteresse i å sanksjonere, bør eventuelle ilagte gebyrer ikke tilfalle organet selv. Endelig må det organiseres slik at sanksjonsoppgavene sikres nødvendige ressurser, samt uavhengighet og integritet.

Utvalget vil avslutningsvis peke på at det offentlige også har stor grad av styringsmulighet overfor private rettssubjekter som gis forvaltningsmyndighet. Det kan selvsagt bestemmes hvilket organ som skal gis slik myndighet, og hvilke sanksjoner det kan ilegges. Videre vil det offentlige kunne bestemme sammensetning

gen av de aktuelle organer, slik departementet for eksempel har gjort for mesterbrevnemnda. Dette kan gjøres enten direkte i loven eller i forskrift. Endelig kan, og bør, det offentlige bestemme til hvem og hvordan det skal kunne klages over organets avgjørelser.”

Selv om sanksjonsutvalget mener at kompetanse til å ilegge sanksjoner som hovedregel bør legges til offentlige organer, påpekes det at også det kan være gode grunner til at private organer – når de har spesiell kompetanse – blir tildelt sanksjonsmyndighet. Oslo Børs er nevnt som eksempel. Videre påpeker utvalget at det offentlige har stor grad av styringsmulighet overfor rettssubjekter som gis forvaltningsmulighet. Utvalget slutter seg til de prinsipielle synspunkter som sanksjonsutvalget har fremmet.

Utvalget har nedenunder drøftet en løsning hvor Kredittilsynet har både overordnet ansvar og gjennomføringsansvar og en løsning hvor den praktiske gjennomføring delegeres til Oslo Børs ASA.

3.4.4.4 *Alternativ 1. Kredittilsynet forestår den praktiske gjennomføring*

Foruten generell kompetanse i forhold til verdipapirmarkedet, besitter Kredittilsynet regnskapskompetanse, kompetanse i forhold til revisortilsyn, samt tilsynsmetodikk generelt og tilsynsmetodikk spesielt i forhold til risikodrevet tilsyn (som CESR prinsippene legger opp til). Kredittilsynet foretar allerede i dag regnskapskontroll av regnskaper for børsnoterte foretak som er finansinstitusjoner i tillegg til den kontroll som utøves av Oslo Børs. Gjennomføring av utvidede kontrolltiltak vil derfor representere en utvidelse av allerede eksisterende arbeidsoppgaver.

Ved delegering av oppgaver til et annet organ, vil det som tidligere nevnt være nødvendig å etablere en ordning der Kredittilsynet som kompetent myndighet fører tilsyn med det underliggende organet. Det innebærer at Kredittilsynet uansett må inneha kompetanse og ressurser på området.

Ifølge det vedtatte prospektdirektivet skal ansvaret for og utførelsen av prospektkontrollen legges til et organ uavhengig av markedsaktører. Det er mulig at Kredittilsynet vil overta prospektkontrollen i Norge. Det vil være ressursmessige besparelser ved å legge regnskapskontrollen til samme organ som prospektkontrollen. Prospektene vil inneholde finansiell informasjon i samsvar med IFRS. Dette betyr at det må utvikles betydelig regnskapsfaglig kompetanse i tilsynet. Dette er

ressurser som også kan anvendes til regnskapskontroll. Foruten mulige ressursmessige besparelser vil samordning av regnskapskontroll og prospektkontroll i samme organ kunne sikre at CESR prinsippene og IFRS blir håndhevet på samme måte.

Videre vil det kunne være fordeler ved å legge håndhevingsoppgavene til samme organ som har tilsyn med børsnoterte foretak i finansnæringen, revisorer og regnskapsførere. Kontrollmyndigheten skal etter prinsipp 7 ha adgang til å kreve tilleggsinformasjon fra blant annet revisor. Kredittilsynet har som følge av tilsynet med revisorer denne adgangen i dag. Ved å legge regnskapskontrollen til Kredittilsynet vil de børsnoterte foretakenes dokumenter som er underlagt revisjon, revisorer og regnskapsførere til de børsnoterte foretakene, samt de børsnoterte foretakene i finansnæringen være underlagt samme kontrollorgan. En slik løsning vil kunne bidra til bedre ressursutnyttelse.

Kredittilsynets nærhet til andre områder som også er under endring i EU (herunder prospektdirektivet og transparencydirektivet), er også momenter som bør hensyntas. Regnskapskontrollen er begrunnet i hensynet til sammenlignbar informasjon til investorer og utgjør kun en del av den strategi EU har fastsatt for å skape mer effektive indre markeder. Kredittilsynet er involvert i det arbeid som generelt gjøres på dette området. EU har vektlagt samarbeidet med CESR i arbeidet med å etablere felles prinsipper for gjennomføringen av regnskapskontrollen. Kredittilsynet er gjennom sin deltakelse i CESR nært knyttet til diskusjonene internasjonalt på disse områdene.

Kredittilsynet innehar som tidligere nevnt regnskapsfaglig kompetanse særlig i forhold til foretak under tilsyn. Av institusjonene under tilsyn er 10-15 notert på hovedlisten og ca. 20 er utstederne av grunnfondsbevis. Regnskapene til disse institusjonene gjennomgås i dag av Kredittilsynet, selv om gjennomgangen ikke er av samme omfang som en fremtidig regnskapskontroll. Disse utstederne vil kunne oppfatte det som en fordel at kontrollen samordnes.

Kredittilsynet innehar ikke tilstrekkelig med ressurser til å gjennomføre regnskapskontroll slik CESR standardene forutsetter. Det vil være behov for en økning av bemanningen på regnskapsområdet utover den kompetansen som allerede finnes.

Det er stillet spørsmål om Kredittilsynet vil være i stand til å tiltrekke seg nødvendig regnskapskompetanse. Oppbyggingen av et sterkt fagmiljø med ansvar for utvidede kontrolltiltak, prospektkontroll og tilsynsoppgaver vil sannsynligvis gjøre det lettere å tiltrekke dyktige medarbeidere.

Et lavere lønnsnivå enn i private organer kan imidlertid medføre rekrutteringsproblemer, såfremt ikke det gis mulighet for særskilt avlønning på linje med lønnsnivået i næringslivet. Etter det utvalget forstår, er fleksibiliteten for frittstående tilsynsorganer til å opprette særlige lønnsstrukturer blitt vesentlig større de senere årene, slik at mulighetene for rekruttering av kvalifiserte medarbeidere er blitt bedret.

3.4.4.5 *Alternativ 2. Delegering av kontrolloppgaver til Oslo Børs*

Løsningen vil i hovedsak tilsvare eksisterende arbeidsdeling og de noterte selskaper vil dermed kunne forholde seg til kjente og etablerte aktører. I tillegg til en bedre utnyttelse av knappe fagressurser vil erfaring gjennom håndheving av finansiell informasjon kunne gi positive ringvirkninger for utvikling av børsens regnskapsfaglige kompetanse og dermed gi et bedre grunnlag for børsens oppfølging av selskapenes etterlevelse av informasjonsplikten.

Utvalget antar at det vil være ressursbesparende og kompetanseutviklende om den generelle oppfølging av de noterte selskapers informasjonsplikt kombineres med den strengere oppfølging av finansiell informasjon etter de retningslinjer som CESR foreslår. Børsen har en stab og et fagmiljø med kompetanse utviklet gjennom markedserfaring. De oppgaver som vil kunne flyttes til Kredittilsynet som følge av mulige fremtidige endringer i EU-regelverket (regnskapskontroll og prospektkontroll), er en del av grunnlaget for å opprettholde kompetanse på områder som det ikke er aktuelt å flytte. Dette gjelder eksempelvis opptak av selskaper til børsnotering, håndheving av informasjonsplikt, markedsovervåkning, virkemidler til kursnoteringen og tilbudsplikt. Børsen vil derfor måtte opprettholde kompetanse innenfor regnskap selv om regnskapskontrollen, og eventuelt prospektkontrollen, skulle bli lagt til Kredittilsynet.

Den løpende oppfølging av informasjonsplikten sammen med overvåkingen av markedsplassen gir Oslo Børs omfattende og tidsaktuell innsikt i markedet for noterte verdipapirer. Nærheten til regnskapspliktige og regnskapsbrukere er nyttig dels for raskt å kunne fange opp mulige overtredelser og uklarheter og dels for å kunne sikre en konsistent faglig forståelse både mellom utstedere og over tid.

Det er reist tvil om privat eierskap og utstедernes kundeforhold skaper et uavhengighetsproblem for en fondsbørs med privat eierskap. Spørsmålet om hvilke offentlige forvaltningsoppgaver

som var naturlig å legge til en privatisert børs ble imidlertid vurdert grundig så sent som i forarbeidene til nåværende børslov, jf. Ot.prp. nr. 73 (1999-2000). Nåværende organisering bygger på en nokså entydig og bred tilslutning fra offentlige myndigheter og markedsaktørens interesseorganisasjoner. Det vises også til tidligere omtale av forslagene fra Sanksjonsutvalget.

Ved organiseringen av børsen er det lagt vekt på en styringsmodell som søker å ivareta mulige habilitetsproblemer gjennom en lovpålagt kontrollkomite og gjennom tilsyn fra Kredittilsynet. Eksempelvis nevnes at kontrollkomiteen i henhold til Kredittilsynets forskrift av 2. april 2001 nr. 364 har som særskilt mandat å påse at markedsovervåkingen er organisert slik at den sikrer overvåkingens integritet og uavhengighet, og at den tilføres nødvendige ressurser. Kredittilsynet vil kunne gi pålegg dersom børsen bryter forskriften eller andre betingelser for børskonsesjonen. Børsens håndheving av internasjonale regnskapsstandarder må undergis tilsvarende overvåkning.

Videre er det ikke grunn til å anta at kravene til uavhengighet er annerledes ved utvidet kontroll av finansiell informasjon enn ved oppfølging av informasjonsplikten. Børsens viktigste kundegruppe er investorene. Det er handel generert av investorene og meglerne som bidrar mest til børsens inntekter og ikke kursnoteringsavgiften fra de noterte selskapene. Hvis ikke investorene har tillit til at produktene og informasjonen holder mål, vil børsen på sikt miste sitt forretningsgrunnlag. Det er derfor av avgjørende betydning at investorene har tillit til børsen som organisasjon og til den informasjon som de mottar.

Det er også reist spørsmål ved om gjennomføring av håndheving vil kunne påvirkes negativt gjennom børsens samarbeid med andre nordiske børser. Det såkalte Norex-samarbeidet mellom børsene i Stockholm, København og Island består imidlertid av selvstendige børser som hver håndterer utstederrelasjoner på sin måte. Samarbeidet består i at børsene har felles handelssystem, handelsregler og samordning av medlemsopptak slik at flest mulig medlemmer gjennom kryssmedlemskap kan handle på alle børsene på én felles handelsplattform. Utstederrelasjoner er i liten grad regulert i Norex-avtalene, blant annet fordi de ulike lands regelverk i stor grad bygger på ulike tradisjoner og ulik arbeidsdeling med myndigheter og selvregulerende organer.

Plan om sammenslåing av Stockholmsbørsens morselskap, OM AB og Helsinkibørsens morselskap, HEX PLC, ble offentliggjort i mai 2003. OM AB er også et teknologikonsern, mens HEX i til-

legg til å eie selskaper som betjener øvrige deler av verdipapirkjeden (register, clearing, aksjonær-service mv) også er morselskap til børser i Baltikum. Transaksjonen vil ikke innebære noen fusjon av børsene. Sammenslåingen innebærer felles eierskap og utnyttelse av IT-systemer og distribusjonskraft gjennom utvidet medlemsnettverk. De nasjonale børser styrer imidlertid fortsatt utstederkontakt, tilsyn og kontroll.

3.4.4.6 *Alternativ 3. Fordeling av kontrolloppgavene til Oslo Børs og Kredittilsynet.*

En mulig arbeidsdeling er at Kredittilsynet utøver kontroll med regnskapspliktige under tilsyn, mens Oslo Børs ASA viderefører og utvider den kontroll som følger av Børsens oppfølging av de noterte selskapenes overholdelse av informasjonplikten. Ordningen vil gjelde for aksjeutstedere og obligasjonsutstedere.

Det kan være ressursbesparende å la ansvaret for håndheving for noterte utstedere under tilsyn bli ivaretatt av Kredittilsynet, mens ansvaret for kontroll med andre noterte foretak delegeres til Oslo Børs. Ulempen med en slik løsning er at det blir vanskeligere å sikre en likeartet behandling av sammenfallende problemstillinger, og at det vil innebære duplisering av kompetanse og ressurser. Utvalget mener derfor at dette alternativet ikke kan anbefales.

3.4.4.7 *Uavhengig IFRS-ekspertutvalg*

Uansett hvorledes gjennomføringsansvaret for håndheving plasseres vil det være nødvendig med tilgang til inngående IFRS-kompetanse for å vurdere mulige brudd på de internasjonale standarder for finansiell informasjon. Håndhevingsorganet må selv ha solid fagkompetanse. I tillegg mener utvalget at faglig kvalitetssikring bør oppnås gjennom å innhente uttalelser fra et uavhengig ekspertutvalg. Et slikt ekspertutvalg bør ha minimum 6 – 8 medlemmer.

Etablering av et uavhengig rådgivende ekspertutvalg vil sikre kvaliteten av de faglige vurderinger og dermed bidra til økt tillit til håndhevingsorganets kompetanse blant markedsaktørene. Mulige brudd på finansielle standarder vil avgjøres av håndhevingsorganet ut fra en samlet vurdering av relevante forhold. Uttalelser fra ekspertutvalget vil være en viktig del av beslutningsgrunnlaget. Av hensyn til behovet for å skape tillit til saksbehandlingen bør ekspertutvalgets uttalelser vedlegges saksdokumentene og gjøres offentlig tilgjengelige sammen med håndhevingsorganets avgjørelser.

Dette vil også kunne ha en oppdragende virkning på markedsaktørene i samsvar med de intensjoner som legges til grunn for CESR-prinsipp nr. 21 om ekstern rapportering.

Selv om ekspertutvalget skal være et rådgivende organ, bør samspillet mellom håndhevingsorganet og ekspertutvalget organiseres slik at dets uavhengige rolle ivaretas. Dette vil være et viktig bidrag til aksept og respekt for de avgjørelser som håndhevingsorganet fatter. Etter CESR-prinsipp nr. 8 skal den overordnede, administrative myndighet forberede og gjennomføre innføringen av en håndhevingsordning. Samspillet mellom et faglig ekspertutvalg og håndhevingsorganet er imidlertid en integrert del av organiseringen. Utvalget ønsker derfor å foreslå noen viktige prinsipper for samarbeidet:

1. Ekspertutvalget avgir uttalelser om konsernregnskapet til børsnoterte foretak er i strid med IFRS til håndhevingsorganet.
2. Det bør utarbeides klare regler for ekspertutvalgets saksbehandling. Slike regler bør omfatte i hvilke tilfeller uttalelse skal innhentes, krav til hvorledes vedtak fattes for eksempel krav om kvalifisert flertall og hvorledes uttalelsene skal gjøres kjent for involverte parter og andre markedsaktører
3. Ekspertutvalget bør alltid konsulteres når det kan bli rettet kritikk og iverksatt sanksjoner mot utstederne.
4. Utvalget ser det som viktig at ekspertutvalget sikres en bred representasjon fra brukerinteressene og et høyt faglig nivå blant medlemmene. Det må unngås at medlemmene har bindinger til overordnet myndighet som kan utløse tvil om ekspertutvalgets uavhengighet. På dette grunnlaget mener utvalget at overordnet myndighet bør oppnevne medlemmene i ekspertutvalget etter forslag fra eksterne brukergrupper.

3.5 Utvalgets forslag

Utvalget foreslår at de prinsipper som CESR anbefaler legges til grunn for håndheving av kravene til finansiell informasjon. Den overordnede administrative myndighet bør således ta utgangspunkt i disse prinsippene under forberedelsene til innføring av håndhevingsordningen i Norge.

Utvalget har tidligere gitt uttrykk for at organisering av håndhevingsordningen bør vurderes ut fra følgende kriterier jf. avsnitt 3.4.1:

- utnyttelse av fagressurser
- kostnadseffektivitet

- uavhengighet
- videreføring av nåværende ordninger

Et velfungerende system for kontroll av børsnoterte foretaks regnskaper må dessuten være egnet til å inngi tillit i kapitalmarkedet. Både norske og kanskje spesielt internasjonale investorer vil forvente at det norske systemet bygges opp på en måte som tilsvarende ordningene i andre europeiske land, som for eksempel de andre nordiske land, Tyskland og Storbritannia.

Basert på disse valgkriteriene er det vanskelig å argumentere for å etablere nye organer. Utnyttelse av eksisterende fagressurser og kostnads-effektivitet gjør det naturlig å legge ansvaret for håndheving av regnskapsstandarder til et allerede eksisterende fagmiljø. Spesielt i et lite land med begrensede ressurser er det mange årsaker til at effektiv ressursutnyttelse må prioriteres. Utvalget går derfor ikke inn for at det etableres et nytt organ som eksempelvis et Review Panel etter tilsvarende modell som foreslått i Sverige og UK.

Et samlet utvalg går inn for at Kredittilsynet bør være overordnet myndighet.

Både Kredittilsynet og Oslo Børs er aktuelle alternativer for den praktiske gjennomføring av håndheving. Begge løsninger muliggjør utnyttelse av allerede eksisterende ressurser og vil gi positive tverrfaglige virkninger for beslektede arbeidsoppgaver. Utvalget har ikke kunnet samle seg om et felles forslag til løsning og har delt seg i et flertall på 8 medlemmer som foreslår at Oslo Børs tildeles ansvaret for gjennomføringen og et mindretall på 5 medlemmer som foreslår at Kredittilsynet tildeles ansvaret. To medlemmer, Knudsen og Nilsen har avstått fra å gi uttrykk for en preferert løsning.

3.5.1 Flertallsforslag

Håndheving av regnskapsstandarder er en naturlig videreføring av oppfølgingen av den alminnelige opplysningsplikt. Regnskapsprodusentene vil oppfatte de utvide kontrolltiltak som en naturlig del av den løpende kommunikasjon med børsen. De er også godt kjent med de virkemidler og sanksjonsmuligheter som børsen allerede benytter. Innføring av håndhevningskontroll vil derfor ikke representere noen vesentlig endring av det kontrollmiljø de noterte foretak allerede må forholde seg til. Flertallet er av den oppfatning at denne løsning vil innebære mindre arbeidsbelastning for produsentene enn andre løsninger.

Oslo Børs har en nærhet til de noterte foretak som gir muligheter for raskt å fange opp aktuelle problemstillinger og brudd på regnskapsstandar-

der. Avdekking av feil vil kunne skje raskere og kunne resultere i tidsriktig korrigerende av feilaktig finansiell informasjon. Ved avdekking av manglende eller mangelfull overholdelse av informasjonsplikten fra utstedernes side, vurderer børsen løpende bruk av virkemidler i forhold til den daglige kursnotering. Eksempler på dette er børspause eller suspensjon. En delegasjon av kontrolloppgavene til børsen, vil således medføre en videreføring og utvidelse av dagens etablerte system. Børsen vil kunne trekke på sin erfaring, og vil kunne bidra til at effekten av allerede eksisterende virkemidler for å sikre overholdelse av informasjonsplikten, herunder riktig regnskapsinformasjon, forbedres ytterligere. En deling av kontrolloppgavene mellom børs og et annet organ vil gjøre at børsen i mindre grad er "hands on" i forhold til den finansielle informasjonen. Det vil kunne bidra til kvaliteten på eksisterende kontroll og effekten av eksisterende virkemidler, svekkes. De tiltak håndhevsorganet vil iverksette vil primært være rettet mot å sørge for at korrekt informasjon avgis i utgangspunktet, og at evt. feilaktig informasjon blir korrigeret. Dette utgjør en av de viktigste kjerneoppgavene for en børs. Børsens administrasjon av markedsplassen, markedsovervåkning, kontroll med utstedernes informasjonsplikt og administrasjon av virkemidler i kursnoteringen, gir en innsikt og kompetanse i forhold til prisdannelsen i børsmarkedet som derved kan utnyttes til beste for markedesaktørene.

Oslo Børs har behov for betydelig regnskapsfaglig kompetanse for å følge opp den alminnelige opplysningsplikt. En mulig overføring av prospektkontrollen til Kredittilsynet vil svekke børsens øvrige eksponering til regnskapsfaglige problemstillinger - og fjerne en vesentlig del av grunnlaget for oppbygging av et regnskapsfaglig miljø. Plasing av håndheving av regnskapsstandarder hos Oslo Børs vil gjøre det lettere å opprettholde og sikre et sterkt regnskapsfaglig miljø hos Oslo Børs, noe som er en forutsetning for at betryggende kontroll skal kunne utøves.

Kontroll av regnskapsavleggelsen og overholdelse av informasjonsplikten for øvrig knyttet til finansiell og annen markedsinformasjon fra børsnoterte selskaper utføres i dag av Oslo Børs, og Kredittilsynet fører tilsyn med at Oslo Børs gjennomfører en tilfredsstillende kontroll. I henhold til børsloven § 5-11 skal børsen overvåke handelen og kursnoteringen, og sørge for at dette skjer i overensstemmelse med lov og forskrift, samt børsens regler og forretningsvilkår. Departementet kan gi nærmere regler om markedsovervåkingen. Finansdepartementets forskrift av 30. mars

2001 nr 319 om markedsovervåkning presiserer at "markedsovervåkning" i tillegg til overvåkning av handelen også omfatter utsteders overholdelse av "adferds-, opplysnings- og rapporteringsregler". Kredittilsynets primæroppgave i denne sammenheng, er å kontrollere at Oslo Børs som tilsynsobjekt etterlever de plikter som børsen er pålagt gjennom lovbestemmelser og/eller konsesjonsvilkår. Det skilles således mellom det organ som utøver den faktiske kontroll av informasjonsplikten, og det organ som fører tilsyn med at kontrollen skjer på en tilfredsstillende måte. Dette har vist seg å være en ryddig og praktisk fordeling av oppgaver og ansvar, og bør derfor videreføres også i forhold til den utvidede kontroll av regnskapsavleggelsen som nå skal skje gjennom etableringen av håndhevingsorganet.

Oslo Børs har i dag sanksjonsmyndighet knyttet til brudd på utstedernes informasjonsplikt, herunder finansiell rapportering. Opprettelse av et håndhevingsorgan vil ikke endre på dette forholdet. I en modell hvor f.eks. Kredittilsynet er utøvende håndhevingsorgan og vedtar tiltak, vil børsen basert på Kredittilsynets vedtak uansett måtte vurdere behov for etterfølgende sanksjoner i forhold til børs, som følge av brudd på informasjonsplikten. En slik organisering, hvor tiltak og sanksjoner legges til to forskjellige organer, kan medføre en unødvendig tungvint og sendrektig modell.

Flertallet ser ikke at Oslo Børs har et problem knyttet til uavhengighet. Børsens primære kunde-gruppe er investorene, og det er ikke grunn til å trekke i tvil at deres interesser vil bli tilfredsstillende ivaretatt. Det er av avgjørende betydning for tilliten til Oslo Børs som markeds plass at børsen har et system som ivaretar en tilfredsstillende oppfølging av selskapenes opplysningsplikt. En aktiv og profesjonell overvåkning er en del av børsens virkemidler for å kunne opprettholde sin tillit som markeds plass for norske verdipapirer til beste for utstedere, investorer og andre som er avhengige av et velfungerende verdipapirmarked. Både tilliten til markeds plassen og derigjennom børsens mulighet for økonomisk overlevelse, hviler helt og holdent på at investorene har tillit til den informasjon som tilflyter markeds plassen fra ulike aktører, og som børsen per i dag er satt til å følge opp og overvåke. Det er grunn til å tro at den part som har størst nytte av aktørenes tillit, også vil sørge for at virkemidlene for å oppnå dette blir iverksatt og fulgt opp. Det er derfor ingen grunn til å anta at børsen vil gjennomføre en mindre streng kontroll enn for eksempel Kredittilsynet. Børsens er også organisatorisk bygget opp for å ivareta eventuelle problemstillinger knyttet til uavhengighet og tillit

i forhold til gjennomføring av de oppgaver børsen er tillagt. Dette vil også gjelde i forhold til en utvidet kontroll av finansiell informasjon. Børsens virksomhet er underlagt tilsyn fra Kredittilsynet og har både en lovpålagt kontrollkomite med ansvar for å overvåke børsens tillit i markedet og en intern revisjonsfunksjon.

I en rekke land vurderes nå hvilke løsninger som skal innføres for kontroll av finansiell rapportering. Som det fremgår av utredningens pkt 3.2, er det foreløpig ikke trukket noen endelig konklusjon i de land det vil være naturlig å sammenligne seg med. Det som imidlertid er klart, er at det i flere land foreslås delegasjonsløsninger hvor private organer utfører selve kontrollen.

Sanksjoner ilagt av Børsen kan etter nåværende regler påklages til Børsklagenemnden. Den foreslåtte arbeidsdeling mellom Kredittilsynet og Børsen tilsier at Kredittilsynet blir klageinstans i forbindelse med de tiltak som vedtas i forbindelse med utøvelse av håndhevingsordningen.

3.5.2 Mindretallsinnstilling

Utvalgsmedlemmene Fallmyr, Opsahl, Schwencke, Tjølsen og Voldnes mener at Kredittilsynet som overordnet kontrollmyndighet også bør forstå den løpende gjennomføringen av kontrolltiltakene. Det er et sentralt premiss at den kontrollordningen som etableres, skal være egnet til å inngi tillit i kapitalmarkedet, jf innledningen i pkt 3.5 ovenfor. I sin vurdering har mindretallet således lagt særlig vekt på følgende momenter:

- En tillitsvekkende ordning krever *uavhengighet* i forhold til markedsaktørene.
- Både norske og kanskje spesielt internasjonale investorer vil forvente at det norske systemet bygges opp på en måte som tilsvare ordningen i de fleste europeiske land, som for eksempel de andre nordiske landene, Tyskland og Storbritannia.

Mindretallet har også lagt vekt på at ordningen som etableres

- er robust mot endringer i omgivelsene.
- gir mest mulig hensiktsmessig ressursutnyttelse.

Disse hovedsynspunktene utdypes nærmere nedenfor.

For å sikre kapitalmarkedets tillit, er det avgjørende at det ikke kan stilles spørsmål ved kontrollorganets uavhengighet i forhold til markedsaktørene. Gjennom sin oppbygning som offentlig forvaltningsorgan må Kredittilsynet etter mindre-

tallets oppfatning klart anses som den mest uavhengige av de aktuelle institusjoner.

Mindretallet registrerer i denne sammenheng at Sanksjonsutvalget i NOU 2003:15 Fra bot til bedring (s. 239) gir uttrykk for at det bør unngås at et privat rettssubjekt fører tilsyn med sine egne eiere. Sanksjonsutvalget uttaler videre:

”Det kan dessuten være betydelige kostnader forbundet med å drive tilsynsarbeid, og usikkerheten knyttet til finansiering kan være større ved private ordninger enn offentlige. Videre vil det for private rettssubjekter med aksjonærer eller andre eiere lett kunne oppstå interessemotsetninger mellom eiernes krav til overskudd og avkastning på investert kapital, og bruken av ressurser på tilsyns- og sanksjonsoppgaver.”

Spesielt i forhold til internasjonale investorer vil det være av betydning at organiseringen av kontrollordningen i Norge ikke oppfattes å være atypisk i europeisk sammenheng. Mindretallet kjenner ikke til at noe nærliggende land har foreslått delegering av kontrolloppgaver til en privat børs.

Videre mener mindretallet at en løsning der Kredittilsynet påtar seg ansvaret for gjennomføringen av de løpende kontrolltiltakene, vil være mer robust mot endringer i omgivelsene. I denne forbindelse vil det bemerkes at privateide organisasjoner er mer utsatt for strukturelle endringer, og at det i så fall vil kunne resultere i behov for fremtidig omlegging av det norske IFRS-tilsynet. Her er det for øvrig nærliggende å vise til at morselskapene til to av børsene (Helsingfors og Stockholm) i det nordiske børsamarbeidet NOREX (hvor Oslo Børs deltar) nylig har bestemt seg for å slå seg sammen.

Uavhengig av om kontrolloppgaver delegeres, vil Kredittilsynet som overordnet kontrollmyndighet ha en rekke oppgaver som krever ressurser.

Den europeiske koordineringen er allerede nevnt. En kontrollordning i to nivåer (ved delegasjon) innebærer dessuten at tilsynet må påse/kontrollere at det etableres en hensiktsmessig kontrollprosess og tilsynsmetodikk, jf CESR Standard No 1 prinsipp 8. Dessuten vil klagesaker måtte behandles i Kredittilsynet.

Ved en eventuell delegering må Kredittilsynet også føre tilsyn med det underliggende organet, jf CESR Standard No 1 prinsipp 4. Dette innebærer at Kredittilsynet fortløpende må kontrollere at den delegerte regnskapskontrollen fungerer, og må inngripe hvis så ikke er tilfelle. Mindretallet mener derfor også at det er klare ressursmessige fordeler ved at Kredittilsynet som overordnet kontrollmyn-

dighet tillegges alle kontrolloppgaver. Mindretallet vil for øvrig tilføye at det kan vise seg vanskelig å etablere gode og klare grenser for hvilke oppgaver Kredittilsynet som overordnet kontrollmyndighet skal utføre, og hvilke oppgaver som tilligger det underordnede organet. Også dette forholdet tilsier at en ordning på to nivåer bør unngås.

Videre vil det kunne være en hensiktsmessig ressursutnyttelse å legge håndhevingsoppgavene til samme organ som har tilsyn med børsnoterte foretak i finansnæringen, revisorer og regnskapsførere. Dette forsterkes ytterligere dersom Kredittilsynet blir tillagt prospektkontrollen. Etter det nye prospektdirektivet skal ansvaret for og utførelsen av prospektkontrollen legges til et organ uavhengig av markedsaktører. Etter det mindretallet forstår, er det kun Kredittilsynet innenfor finansmarkedsområdet som tilfredsstillende de egenskaper som er oppstilt i direktivforslaget. Direktivet åpner imidlertid for at kontrolloppgavene kan delegeres i en 8-års periode etter vedtakelsen av direktivet, til for eksempel en privateiet børs eller lignende.

Kredittilsynet må som overordnet kontrollmyndighet ivareta den europeiske koordineringen av kontrollordningene. I en slik funksjon kan tilsynet nytte seg av eksisterende europeiske nettverk og informasjonstilfang. For best å ivareta den europeiske koordineringen er det mindretallets oppfatning at Kredittilsynet bør ha det operative ansvar for den løpende IFRS-kontrollen.

3.5.3 Uavhengig IFRS-ekspertutvalg

Uansett hvor ansvaret for gjennomføring plasseres, foreslår utvalget at det etableres et uavhengig rådgivende ekspertutvalg som vurderer hvorvidt konsernregnskap avlagt av børsnoterte foretak er utarbeidet i strid med IFRS. Det bør utarbeides klare regler for ekspertutvalgets saksbehandling som dekker beslutningsprosedyrer og utvalgets delaktighet i konkrete saker. Håndhevingsorganet bør forelegge saker for ekspertutvalget til regnskapsfaglig vurdering, når det vurderes å rette kritikk og iverksette sanksjoner mot utstedere. Ekspertutvalgets uttalelse vil være offentlig samtidig med at håndhevingsorganets vedtak blir offentlig. Utvalget anbefaler at medlemmene i utvalget oppnevnes etter forslag fra sentrale brukergrupper.

3.5.4 Sanksjoner

Dersom håndhevingsansvaret legges til Oslo Børs, synes de sanksjoner som Oslo Børs har hjemmel til å ilegge, å være så omfattende at det ikke foreligger ytterligere behov jf. avsnitt 3.3.3. Dersom

ansvaret for håndhevingsoppgavene legges til Kredittilsynet bør det vurderes om det er behov for å utvide Kredittilsynets sanksjonsadgang eller om Oslo Børs skal sanksjonere etter instruks fra Kredittilsynet.

3.5.5 Lovregulering

Utvalget har lagt til grunn at CESRs standard for håndheving skal ligge til grunn for håndhevingen i Norge. Det er imidlertid uhensiktsmessig og unødvendig å kodifisere prinsippene i sin helhet. Fastsettelse av prinsippene antas å ligge innenfor de vedtak som kan treffes av den overordnede administrative myndighet.

Håndhevingsordningen kan reguleres i ulike lover.

Ett alternativ er regnskapsloven. Regnskapsloven inneholder bestemmelser om regnskapsplikt, krav til regnskapet samt enkelte administrative bestemmelser i kapittel 8 om offentlighet og registrering i Regnskapsregisteret. En mulighet er således å lovregulere kontrollsystemet med en egen bestemmelse i regnskapsloven kapittel 8. Regnskapsloven regulerer imidlertid kun årsregnskapet, mens kontrollmekanismen også skal omfatte delårsrapporter og finansiell rapportering som presenteres i prospekter, jf CESR prinsipp 10. Regnskapsloven synes derfor lite velegnet.

Et annet alternativ er kredittilsynsloven. Denne loven angir blant annet hvilke institusjoner Kredittilsynet fører tilsyn med. Loven gir imidlertid ikke noen uttømmende angivelse av Kredittilsynets ansvar og myndighet. Øvrige oppgaver og myndighet følger dels av andre lover, se f.eks. verdipapirhandeloven § 12-1 som angir Kredittilsynets plikt til å føre tilsyn med at verdipapirhandeloven overholdes. Ansvarsområdet følger også av at Kredittilsynet har fått delegert myndighet, f.eks. som klageorgan for Regnskapsregisterets vedtak om ettergivelse av gebyr etter regnskapsloven § 8-3 tredje ledd. Det synes således ikke å være i samsvar med eksisterende systematikk å regulere regnskapskontrollen i kredittilsynsloven.

Et tredje alternativ er verdipapirhandeloven. Denne loven inneholder bestemmelser om børsnoterte selskapers informasjonsplikt til børsen og markedet. Dette er regulert i og i medhold av børsloven. Loven pålegger også plikter for utstedere blant annet for så vidt gjelder prospekter i kapittel 5, insidderelaterte spørsmål i kapittel 2 og styretalelse ved oppkjøp etter kapittel 4. Om tilsyn og kontroll inneholder § 12-1 tredje ledd annet pkt en rapporteringsplikt for børsen til Kredittilsynet ved grove eller gjentatte brudd på opplysningsplikten.

Det vil for så vidt være innen rammen av innholdet i denne loven å regulere håndhevingsordningen. Dette kan gjøres ved en tilføyelse til § 12-1:

”§ 12-1 Tilsyn med handelen i finansielle instrumenter

Tilsyn med handelen i finansielle instrumenter og med overholdelsen av lovgivningen om verdipapirhandelen forestås av departementet.

Tilsyn med verdipapirforetaks og oppgjørsentralers virksomhet, samt med overholdelse av denne lovs bestemmelser, skal føres av Kredittilsynet.

Dersom en børs eller autorisert markedsplass har grunn til å anta at det er benyttet urimelige forretningsmetoder, optrådt i strid med god forretningsskikk eller for øvrig handlet i strid med bestemmelsene i denne lov, skal dette meddeles Kredittilsynet. Tilsvarende gjelder hvor en børs eller en autorisert markedsplass har grunn til å tro at det foreligger grove eller gjentatte overtredelser av utsteders opplysningsplikt etter børsloven § 5-7.

Kredittilsynet fører kontroll med at årsregnskap, årsberetning, delårsregnskap og annen finansiell rapportering fra utstedere av børsnoterte finansielle instrumenter er i samsvar med lov og forskrifter. Kredittilsynet kan ved forskrift fastsette at børs skal utføre kontrollen i forhold til alle eller enkelte utstedere av finansielle instrumenter som er notert på børsen. Kredittilsynet fastsetter i så fall forskrifter om omfanget og utførelsen av kontrollen.

Kontrollen etter foregående ledd kan støttes av skriftlige uttalelser fra et regnskapsfaglig ekspertorgan. Regler om ekspertorganets sammensetning, oppgaver, arbeidsform og uttalelser fastsettes i forskrift gitt av Kredittilsynet.”

Dersom Oslo Børs tillegges ansvaret for den praktiske gjennomføring bør den nødvendige lovregulering også skje direkte i Børsloven ved en tilføyelse til § 5-11:

”§ 5-11. Markedsovervåking og utstederkontroll

Børs skal overvåke handelen og kursnoteringene og sørge for at dette skjer i overensstemmelse med lov og forskrifter samt børsens regler og forretningsvilkår.

Børs skal føre kontroll med at utstedere av børsnoterte finansielle instrumenter overholder sine opplysnings- og adferdsplikter etter lov, forskrift og børsens regler og forretningsvilkår.

Børsens kontroll av utstederes etterlevelse av regler for finansiell rapportering skal gjøres etter opplegg godkjent av Kredittilsynet som overord-

net administrativ myndighet. Kredittilsynet kan gi nærmere forskrifter om børsens kontroll.

Departementet kan gi nærmere regler om markedsovervåkning og om børsens medvirkning i myndighetenes tilsyn med verdipapirhandelen.

Børs kan kreve at verdipapirregistre og oppgjørssentral uten hinder av taushetsplikt gir slike opplysninger som er nødvendige for at børsen skal kunne oppfylle sine plikter etter første ledd. Opplysningene kan ikke benyttes til andre formål.

Departementet kan gi nærmere regler om opplysningsplikten etter *femte* ledd herunder om innskrenkninger i denne og om det formål opplysningene kan benyttes til, samt om og i hvilken utstrekning det skal kunne kreves betaling for kostnader ved utlevering av opplysninger.”

I tillegg til den direkte lovregulering av grunnlaget

for å etablere en håndhevingsordning vil det være nødvendig å detaljregulere en rekke avledede forhold som for eksempel:

- opplysningsplikt for utstedere, deres valgte revisor, medarbeidere m.fl.
- eventuell revisjon av delårsregnskap
- inndekning av kostnader
- tiltak- og sanksjonsadgang
- valgt revisors eventuelle meldeplikt
- adgang/plikt til å melde overtredelser til påtalemyndighetene

Utvalget har ikke vurdert hvorledes disse og mulige andre reguleringsbehov skal innarbeides i lover og/eller forskrifter. Det synes hensiktsmessig at slike forhold blir vurdert i forbindelse med forberedelsene til innføring av håndhevingsordningen. Slike forberedelser vil først kunne igangsettes når det blir truffet vedtak om hvorledes ordningen skal organiseres.

Kapittel 4

Miljørapportering

4.1 Kommisjonens rekommandasjon om regnskapsmessig behandling av miljøspørsmål

Kommisjonens rekommandasjon av 30. mai 2001 om regnskapsføring, vurdering og offentliggjøring av miljøspørsmål i foretakenes årsregnskaper og årsberetninger omfatter krav til regnskapsføring, vurdering, samt opplysninger i årsberetning eller i noter. Anbefalingen gjelder alle foretak som er omfattet av fjerde og syvende direktiv, med enkelte lettelser for små foretak, jf. fjerde direktiv artikkel 11 og 27.

Det er i fortalen til anbefalingen vist til at det er vanskelig å sammenligne virksomheter når det ikke finnes harmoniserte autoritative retningslinjer for regnskaper på miljøområdet. Videre fremgår det at regnskapsbrukerne har behov for opplysninger om betydning av virksomhetens miljørisikoer og -forpliktelser for dens økonomiske stilling, samt om virksomhetens holdning til miljøet og miljømessige resultater i den utstrekning det påvirker virksomhetens økonomiske situasjon. Formålet med anbefalingen er å sikre at relevante og pålitelige miljøopplysninger inngår i årsregnskapene og årsberetningen på en måte som supplerer de mer detaljerte og omfattende separate miljørapporter. Anbefalingen tar sikte på å veilede om hvordan fjerde og syvende direktiv skal anvendes på miljøspørsmål. Bestemmelsene i anbefalingen skal være forenlige med internasjonale regnskapsstandarder (IAS), og da særlig IAS 36 Impairment of Assets (verdiforringelse av eiendeler) og IAS 37 Provisions, Contingent Liabilities and Contingent Assets (avsetninger, betingede forpliktelser og betingede eiendeler).

Anbefalingens kapittel 2 inneholder definisjoner av miljø og miljøutgifter. I anbefalingens kapittel 3 er det gitt nærmere regler om regnskapsføring og vurdering av miljøutgifter og miljøforpliktelser, herunder:

- om balanseføring av miljøforpliktelser, der kravet til balanseføring synes å knytte seg opp mot definisjon av gjeld (i IASBs framework)
- om betingede miljøforpliktelser
- om motregning av forpliktelser og forventet refusjon

- om balanseføring av miljøutgifter
- om verdiforringelse
- om måling av miljøforpliktelser, herunder bestemmelser om bruk av beste estimat, hva som skal inkluderes i målingen
- om avsetninger til reetablering av området og demontering
- om neddiskontering av langsiktige forpliktelser

Anbefalingens kapittel 4 omtaler detaljerte krav til offentliggjøring av opplysninger i henholdsvis årsberetning, balansen og i notene. Fanebestemmelsen er at miljøopplysninger skal offentliggjøres i det omfang de er vesentlige for virksomhetens økonomiske resultat eller stilling. I årsberetningen anbefales opplysninger om:

- den strategi og de programmer virksomheten har utviklet på miljøbeskyttelsesområdet
- de forbedringer som er skjedd på miljøbeskyttelsesområdet etter innføringen av strategien
- i hvilken grad miljøtiltak er i overensstemmelse med gjeldende lovgivning eller foreslåtte lovendringer
- kvantitativ informasjon om virksomhetens miljøresultater, hvis relevant henvisning til egen miljørapport, hvis en slik rapport finnes

I balansen skal avsetninger føres under posten for andre avsetninger.

I notene skal det i overensstemmelse med fjerde og syvende direktiv gis opplysninger om

- regnskapsprinsipp og vurderingsmetoder som er anvendt i miljøspørsmål,
- ekstraordinære miljøkostnader som er resultatført
- detaljerte opplysninger om balanseførte miljøavsetninger
- betingede miljøforpliktelser

Utover kravene i fjerde og syvende direktiv skal det gis opplysninger om følgende forhold:

- en beskrivelse av hver vesentlige miljøforpliktelses karakter og redegjørelse av tidspunkt og betingelsene for oppfyllelse
- dersom avsetningen er beregnet ved neddis-

- kontering, skal forskjellen mellom nåverdi og nominell verdi, samt diskonteringsraten opplyses
- avsetningsmetode for langsiktige forpliktelser
 - størrelsen på miljøkostnadene og hvordan størrelsen er beregnet
 - størrelsen på balanseførte miljøutgifter
 - evt betydelig utgifter til bøter og erstatning fra manglende overholdelse av miljøbestemmelser
 - offentlige inngrep i forbindelse med miljøbeskyttelse

4.2 Utvalgets vurderinger og forslag

Kommisjonens anbefaling inneholder en rekke bestemmelser om balanseføring og vurdering av miljøforpliktelser, kostnadsføring av miljøutgifter, samt bestemmelser om noteopplysninger. Anbefalingen tar sikte på å gi veiledning om hvordan fjerde og syvende rådsdirektiv (78/660/EØF og 83/349/EØF) skal anvendes på miljøspørsmål. Bestemmelsene i anbefalingen kan avvikes såfremt direktivene tillater det.

Kommisjonen ønsker på denne måten, gjennom anbefalingen som ikke er rettslig bindende, å øke omfanget av miljørapportering og kvaliteten på slike opplysninger. Anbefalingen om regnskapsmessig verdivurdering blir vurdert i kapittel 9 om vurderingsregler. Regnskapslovens krav til opplysninger om miljø i årsberetningen er omtalt i kapittel 16 om årsberetning.

Norsk RegnskapsStiftelse utga i oktober 1996 et diskusjonsnotat om "rapportering av miljøutgifter og andre miljøforhold". Norsk RegnskapsStiftelse angir at formålet med diskusjonsnotatet er å drøfte problemstillinger vedrørende regnskapsmessig rapportering av miljøutgifter, og peke på mulige løsninger. Notatet fokuserer på de proble-

mer som er spesielle for miljøutgifter, men retter seg ikke mot spesielle bransjer. Spesifikasjonen av miljøutgifter og informasjon om miljømessige problemstillinger med tilhørende tiltak vil være av interesse for å vurdere et foretaks finansielle og operative risiko. Ulike regnskapsbrukere har derfor fremsatt forventninger til foretak om å gi opplysninger om miljøforhold. Norsk RegnskapsStiftelse gir videre uttrykk for at notatet er begrenset til opplysninger i årsberetning, resultatregnskap, balanse og noter. Det omhandler ikke innholdet i spesielle miljørapporter som kan være en del av årsrapporten eller utgitt som en separat rapport. Slike miljørapporter kan likevel danne grunnlag for de opplysninger som inntas i årsberetningen og regnskapet ellers.

Utvalget anser at rekommandasjonen gir et godt grunnlag for bedre håndtering av miljøspørsmål i årsregnskapet og årsberetningen. Utvalget legger vekt på at en slik anbefaling på europeisk nivå bidrar til lik regnskapsføring i flere land. Etter utvalgets vurdering vil det derfor være en fordel om løsningene i rekommandasjonen får gjennomslag blant norske foretak. Rekommandasjonen har etter utvalgets oppfatning mer karakter av å være standard slik at den i utgangspunktet ikke egner seg som lov eller forskriftsbestemmelser. Utvalget tilrår at en søker å gi rekommandasjonen gjennomslag ved å sørge for at den blir kjent for de regnskapspliktige og at de oppfordres til å følge anbefalingene. Initiativet bør komme fra Finansdepartementet som forvalter EØS-forpliktelsene om regnskap.

Dersom det skal utvikles en egen norsk regnskapsstandard om regnskapsmessig behandling av miljøspørsmål, antar utvalget at EU-kommisjonens rekommandasjon, samt Norsk RegnskapsStiftelses diskusjonsnotat, vil være del av grunnlaget for en standard.

Kapittel 5

Regnskapsplikt og andre alminnelige bestemmelser

5.1 Regnskapsplikt

5.1.1 Innledning

Utvalgets arbeid er begrenset til å vurdere bestemmelser om regnskapsplikt hvor erfaringer og innspill tilsier at det kan være behov for endringer. Utvalget foretar således ikke en fullstendig gjennomgang av alle bestemmelser.

Utvalget skal etter mandatet vurdere:

- beløpsgrenser og andre terskelverdier for regnskapsplikt etter regnskapsloven § 1-2 første ledd,
- begrenset regnskapsplikt for autoriserte regnskapsførere og ev. andre tilsynspliktige foretak som nevnt i regnskapsloven § 1-2 første ledd nr. 5 som drives i en foretaksform som ellers ville gi begrenset regnskapsplikt (særlig mindre enkeltmannsforetak eller samvirkelag),
- regnskapsplikt (og innsendingsplikt) for indre selskaper, jf. regnskapsloven § 1-2 første ledd nr. 4.

Utvalgets mandat er i utgangspunktet begrenset til regnskapsplikt som følger av regnskapslovens bestemmelser. Etter regnskapsloven § 1-2 første ledd nr. 13 vil imidlertid enkelte være regnskapspliktige dersom dette er fastsatt i særskilt bestemmelse eller i medhold av lov. Utvalget vil derfor i sin vurdering se både på hensiktsmessigheten av den lovtekniske løsning og reglens materielle innhold. I tilknytning til vurdering av reglens materielle innhold vil utvalget kunne kommentere regnskapspliktens omfang for regnskapspliktige etter særskilt bestemmelse i eller i medhold av lov.

Regnskapspliktens innhold kan deles inn i bokføring, årsregnskap, årsberetning og offentlighet. Bokføringsplikten har vært vurdert av et eget utvalg. Bokføringsutvalgets forslag i NOU 2002:20 medfører at bestemmelser i regnskapsloven som vedrører bokføringsplikt ikke lenger vil fremgå av regnskapsloven, men av en bokføringslov. Dette gjelder også regnskapsloven § 1-2 annet og tredje ledd om hvem som er bokføringspliktige uten å være årsregnskapspliktige etter § 1-2 første ledd. Etter utvalgets syn er dette en hensiktsmessig løs-

ning, og utvalget legger til grunn at forslaget fra bokføringsutvalget blir vedtatt som endelig løsning.

Hvem av de årsregnskapspliktige som skal utarbeide årsberetning drøftes i kapittel 16, og plikt til offentlighet, inkludert innsendelsesplikt, drøftes i kapittel 18. Drøftelsen i dette kapitlet er konsentrert om årsregnskapsplikten.

5.1.2 Gjeldende rett

Regnskapspliktige i henhold til regnskapsloven § 1-2:

1. aksjeselskaper,
2. allmennaksjeselskaper,
3. statsforetak,
4. selskap som definert i selskapsloven § 1-2 første ledd bokstav a, med unntak av
 - interkommunale selskaper
 - selskap som ikke er partrederi og som har mindre enn fem millioner kroner i salgsinntekt og færre enn fem ansatte dersom antallet deltakere ikke overstiger fem og ingen av deltakerne er juridisk person med begrenset ansvar,
5. finansinstitusjoner og andre foretak som det føres tilsyn med etter lov 7. desember 1956 nr. 1 om tilsynet for kredittinstitusjoner, forsikringselskaper og verdipapirhandel mv. § 1,
6. verdipapirfond,
7. samvirkelag som har salgsinntekter over to millioner kroner,
8. boligbyggelag, borettslag og eierseksjonssameier som nevnt i eierseksjonsloven § 44 annet ledd,
9. økonomiske foreninger,
10. andre foreninger som har eiendeler med verdi over 20 millioner kroner eller flere enn 20 ansatte,
11. enhver som driver enkeltmannsforetak og som samlet har eiendeler med verdi over 20 millioner kroner eller flere enn 20 ansatte,
12. utenlandsk foretak som utøver eller deltar i virksomhet her i riket eller på norsk kontinentalsokkel, og som er skattepliktig til Norge etter norsk intern lovgivning,

13. andre som etter særskilt bestemmelse i eller i medhold av lov har regnskapsplikt etter regnskapsloven.

Lov av 15. juni 2001 nr 59 om stiftelser (ny stiftelseslov) er vedtatt, men foreløpig ikke satt i kraft. I denne lovs § 62 punkt 9 om endringer i andre lover gjennomføres følgende endringer av regnskapsloven:

”§ 1-1 første ledd skal lyde:

Loven gjelder regnskapspliktige som nevnt i § 1-2 første ledd nr. 1 til 13 og annet og tredje ledd som er hjemmehørende i Norge, samt regnskapspliktige som nevnt i § 1-2 nr. 14.

§ 1-2 første ledd nr. 11 skal lyde:

11. stiftelser,

Nåværende nr. 11 blir ny nr. 12.

Nåværende nr. 12 blir ny nr. 14.”

Der utvalget henviser til gjeldende lov er det tatt utgangspunkt i gjeldende regnskapslov, det vil si uten ovenstående endringer, som vil følge av at stiftelsesloven settes i kraft.

Utgangspunktet i gjeldende regnskapslov er regnskapsplikt etter foretaksform. Videre er regnskapsplikten differensiert ved at enkelte foretaksformer i utgangspunktet har unntak fra regnskapsplikten ut fra nærmere bestemte størrelseskriterier. Disse kan allikevel ha regnskapsplikt etter bestemmelsene som ikke bygger på foretaksform. Nedenfor foretas en oppstilling av

- tilsynspliktige foretak etter Kredittilsynsloven som er regnskapspliktige etter § 1-2 første ledd nr. 5
- andre som etter særskilt bestemmelse i eller i medhold av lov har regnskapsplikt etter regnskapsloven, jf. § 1-2 første ledd nr. 13

Tilsynspliktige foretak etter Kredittilsynsloven omfatter både foretak som er eksplisitt listet opp i Kredittilsynsloven § 1 nr. 1 til 15 og foretak som er underlagt tilsyn etter bestemmelser i særskilt lov, jf. nr. 16:

1. Forretningsbanker.
2. Sparebanker.
3. Skadeforsikringsselskaper, herunder utenlandske skadeforsikringsselskapers generalagent (hovedagent) i Norge.
4. Livsforsikringsselskaper, herunder utenlandske livsforsikringsselskapers generalagent (hovedagent) i Norge.
5. Filial av kredittinstitusjon som nevnt i § 1-4 første ledd nr. 4 og nr. 5 i lov 10. juni 1988 nr. 40 om finansieringsvirksomhet og finansinstitusjoner, for så vidt gjelder virksomhet som drives her i riket.

6. Finansieringsforetak, jf. lov av 10. juni 1988 nr. 40 om finansieringsvirksomhet og finansinstitusjoner § 3-1.
7. Enhver som etter § 4-1 i lov om finansieringsvirksomhet og finansinstitusjoner har plikt til å melde fra til Kredittilsynet om organisert eller ervervsmessig formidling av lån.
8. Foretak som går inn under § 1-3 første ledd nr. 1-6 i lov om finansieringsvirksomhet og finansinstitusjoner eller som Kongen etter § 1-3 annet ledd unntar fra noen av lovens bestemmelser, når det bestemmes at Kredittilsynet skal føre tilsyn med virksomheten.
9. Revisor og revisjonsselskaper som er godkjent etter revisjonsloven.
10. Børser og autoriserte markedsplasser.
11. Verdipapirregistre
12. Sjøtrygdslag, jf. lov av 3. juli 1953 nr. 2.
13. Utenlandske finansinstitusjoners representasjonskontorer i Norge.
14. Verdipapirforetak og andre foretak som driver virksomhet i forbindelse med verdipapirhandel, samt med overholdelsen av bestemmelser om verdipapirhandel gitt i eller i medhold av lov.
15. Private, kommunale og fylkeskommunale pensjonskasser og pensjonsfond samt Norges Banks pensjonskasse.
16. Andre foretak så langt det bestemmes i eller i medhold av særskilt lov.

Foretak som er underlagt tilsyn etter bestemmelser i særskilt lov, jf. nr. 16. Oppstillingen er ikke nødvendigvis uttømmende:

- Verdipapirfond
- Eiendomsmeglerforetak
- Inkassoforetak
- Autoriserte regnskapsførere
- Boligbyggelag ("for så vidt gjelder deres mottak og forvaltning av sparemidler fra andelseierne")

Regnskapsplikt etter regnskapsloven, jf. § 1-2 første ledd nr. 13, som følge av særskilt bestemmelse i eller i medhold av lov omfatter blant annet følgende lover og forskrifter. Oppstillingen er ikke nødvendigvis uttømmende:

- Lov 23. mai 1980 nr. 11 om stiftelser m.m.
- Lov 29. november 1991 nr. 78 om Statens Bankinvesteringsfond
- Lov 19. juni 1992 nr. 59 om bygdeallmenninger
- Lov 3. juli 1992 nr. 97 om Statens nærings- og distriktsutviklingsfond
- Lov 24. februar 1995 nr. 11 om lotterier mv.
- Lov 28. juni 1996 nr. 54 om studentsamskipnader

- Lov 9. mai 1997 nr. 26 om Statens investeringsfond for næringsvirksomhet i utviklingsland
- Lov 23. mai 1997 nr. 31 om eierseksjoner (eierseksjonsloven)
- Lov 4. februar 1960 nr. 1 om boligbyggelag
- Lov 4. februar 1960 nr. 2 om borettslag
- Lov 29. januar 1999 nr. 6 om interkommunale selskaper
- Lov 15. juni 2001 nr. 93 om helseforetak m.m. (helseforetaksloven)
- Forskrift 17. desember 2002 nr. 1711 til lov om folkehøyskoler
- Forskrift 21. desember 2000 nr. 1366 om lotteritilsynet og lotteriregisteret m.m.
- Lov 21. juni 1985 nr. 83 om ansvarlige selskaper og kommandittselskaper (Selskapsloven)
- Lov 24. juni 1994 nr. 39 om sjøfarten (sjøloven)
- Forskrift 20. desember 1996 nr. 1161 til domstolloven kapittel 11 (Advokatforskriften)*)

*) Det har vært en viss usikkerhet knyttet til regnskapspliktens omfang for advokater. Justisdepartementet har i et høringsnotat av 28. mars 2003 foreslått endringer i advokatforskriften. Forslaget innebærer blant annet at enhver advokat som utøver advokatvirksomhet i eget navn er regnskapspliktig i henhold til regnskapsloven av 1998.

5.1.3 EØS-rett

I NOU 1995:30 side 95-96 uttales det:

”I de norske EØS-forpliktelsene er det forutsatt en lovregulering av plikt til årsregnskap mv. for viktige grupper av de nåværende regnskapspliktige.

Fjerde selskapsdirektiv gjelder i Norge for aksjeselskaper. Ved rådsdirektiv 90/605/EØF av 8. november 1990 ble fjerde selskapsdirektiv utvidet, slik at visse selskaper med ubegrenset ansvar også ble omfattet. Vilkåret er at samtlige av selskapsdeltakerne selv har begrenset ansvar, f.eks fordi de er aksjeselskaper. I Norge får dette først og fremst praktisk betydning for partrederier, ansvarlig selskaper og kommandittselskaper, hvor komplementaren ofte er et aksjeselskap. Dette fremgår av særskilt vedlegg nr. 1 til St.prp. nr. 100 (1991-92).”

Utgangspunktet etter fjerde direktiv er således at det gjelder for alle aksjeselskaper (og enkelte andre) uten hensyn til hvor stort (målt i omsetning, balansesum, antall ansatte, aksjekapital eller lignende) selskapet er. Det er således ikke anledning til å unnta de minste aksjeselskapene fra årsregnskapsplikt. Forenklinger for de minste selskapene

må gjøres innenfor direktivenes valgadgang. Det vises til nærmere omtale i avsnitt 6.2 av direktivenes muligheter for forenklinger for små foretak. EØS-retten setter således sterke begrensninger i mulighetene til å foreta forenklinger.

5.1.4 Høringskommentarer og andre innspill

Nedenfor følger en kort oppsummering av kommentarene vedrørende regnskapsplikt som ble uttrykt ved den muntlige høringen 8. oktober 2002, samt etterfølgende mottatte innspill. Kommentarene omfatter punkter hvor høringsinstansene har synspunkter på behov for endringer.

Generelt om regnskapspliktens omfang

Omfanget av årsregnskapsplikten bør i følge Næringslivets Hovedorganisasjon (NHO) vurderes redusert. Nærings- og handelsdepartementet (NHD) har uttalt at forenklinger ønskes gjennomført så langt som mulig, herunder også at mulige begrensninger av regnskapspliktens omfang vurderes.

På den annen side har flere høringsinstanser uttalt at det ikke er ønskelig med forandringer. Statistisk Sentralbyrå (SSB) og Landsorganisasjonen i Norge (LO) mener at det heller bør vurderes utvidelser. Dessuten mener SSB at det bør vurderes om statlige låneinstitutter, Folketrygdfondet og Statens Pensjonskasse bør ha regnskapsplikt etter regnskapsloven for å sikre en ensartet evaluering av aktører i finansnæringen.

Kriterier for regnskapsplikt og tilgjengelighet av regelverket

Etter hovedregelen er regnskapsplikten knyttet til foretaksform, men regnskapsplikt kan også følge av særlovgivning eller fordi foretaket er underlagt tilsyn. Både SSB og Regnskapsregisteret har påpekt svakheter i dette systemet. Regnskapsregisteret har spesielt pekt på at systemet med flere grunnlag for regnskapsplikt; foretaksform, foretak underlagt tilsyn fra Kredittilsynet og regnskapsplikt pålagt gjennom særlovgivning, medfører at reglene blir vanskelig tilgjengelige og at det kan være problematisk å vurdere om et foretak har regnskapsplikt eller ikke.

Terskelverdier

Flere høringsinstanser har påpekt at kriteriet knyttet til antall ansatte i stedet bør være uttrykt som årsverk. Hovedbegrunnelsen er at antall årsverk oppfattes å gi bedre informasjon om virksomhetens størrelse. LO er imidlertid av den oppfatning at kriteriet knyttet til antall ansatte bør videreføres. Begrunnelsen er at regnskapsplikten bør omfatte flest mulig foretak med arbeidsgiveransvar, og at antall ansatte ivaretar dette hensynet bedre enn antall årsverk.

Spesielt om enkelte grupper av regnskapspliktige

Utvalget har mottatt innspill når det gjelder enkelte grupper av regnskapspliktige, dette gjelder:

- Terskelverdien for sum eiendeler for enkeltmannsforetak foreslås av Norges Autoriserte Regnskapsføreres Forening (NARF) vurdert redusert til 10 millioner kroner, fra gjeldende terskelverdi på 20 millioner kroner. Som begrunnelse vises det til erfaringer om at enkeltmannsforetak av denne størrelse normalt har en type virksomhet/aktivitet som tilsier at regnskapet bør avlegges etter regnskapslovens regler. Dette av hensyn til regnskapets informasjonsverdi, herunder som styringsverktøy/beslutningsgrunnlag, for hvilket tilfelle skattelovens periodiseringsregler kan gi et misvisende bilde av den økonomiske situasjon. NARF ser det videre som viktig at enkeltmannsforetak som er under grensen for regnskapsplikt, men som selv velger å avlegge regnskap etter regnskapsloven, fortsatt må ha anledning til å levere næringsoppgave 2 til skattemyndighetene.
- Norge har i følge Landslaget for regnskapskonsulenter (LRK) et stort utvalg av samvirkelag av ikke økonomisk formål. LRK foreslår at regnskapsloven § 1-2 første ledd nr. 7 om samvirkelag slettes og foreslår at nr. 10 endres til: "Samvirkelag og andre foreninger som har eiendeler med verdi over 20 millioner kroner eller flere enn 20 årsverk".
- Regnskapsplikt i henhold til regnskapsloven § 1-2 nr. 12 for utenlandske foretak er tatt opp av Norsk RegnskapsStiftelse (NRS) og Den norske Revisorforening (DnR). I følge NRS rammer den nevnte bestemmelsen utenlandske foretak uten fast driftssted i Norge. NRS mener at dette er en norsk særregel med bakgrunn i myndighetenes ønske om revisjonsplikt, og at dette bør kunne løses på annen måte. Regnskapsplikten for utenlandske sel-

skaper med virksomhet på kontinentalsokkelen i perioder av året (inkludert i § 1-2 nr. 12) er i følge DnR problematisk å overholde i praksis. Regnskapsregisteret påpeker også at bestemmelsen "utenlandsk enhet som utøver eller deltar i virksomhet her i riket", ikke er entydig og klart avgrenset. Det er i mange tilfeller en skjønnsmessig vurdering av en uskarp grense både hvorvidt det utenlandske foretaket driver næringsvirksomhet i Norge i forhold til omfanget av omsetning og tid, og om virksomheten faktisk drives i Norge eller i utlandet.

- "Økonomiske foreninger" (§ 1-2 første ledd nr. 9) er etter Regnskapsregisterets syn et vagt begrep, og det er uklart hvem som egentlig faller inn under betegnelsen.
- Regnskapsregisteret påpeker at selv om de fleste ikke-økonomiske foreninger ikke er regnskapspliktige i utgangspunktet, så er det likevel langt flere som får regnskapsplikt ved at de driver en eller annen form for lotterivirksomhet. Dette medfører at den ikke-økonomiske foreningen likevel blir underlagt regnskapsplikt, jf. regnskapsloven § 1-2 nr. 13 jf. lotteriloven § 4 f første ledd. Denne lovteknikken med en rekke enheter som har regnskapsplikt gjennom særlov, jf. nr. 13, gjør det vanskelig tilgjengelig for mange å få oversikt over hvem som har regnskapsplikt.

5.1.5 Utvalgets vurderinger og forslag

Kriterier for regnskapsplikt

Foretaksform er hovedkriterium for regnskapsplikt etter gjeldende rett. Tidligere regnskapslov bygget på et næringsvirksomhetskriterium. Ved den muntlige høringen påpekte SSB at alle enheter med økonomisk betydning bør ha regnskapsplikt etter regnskapsloven. SSB nevnte noen få eksempler på enheter som ikke er omfattet av gjeldende lov, enkelte statlige virksomheter innen finansnæringen mv. Det har imidlertid for øvrig ikke fremkommet noe gjennom erfaring med gjeldende lov og i høringsinnspill som taler mot å videreføre foretaksform som hovedkriterium for regnskapsplikt. Videre kan utvalget vanskelig se at kriterium for regnskapsplikten kan løses mer hensiktsmessig på noen annen måte.

Fra det entydige utgangspunktet om regnskapsplikt etter foretaksform inneholder gjeldende regler tilføyelser og unntak på tvers av foretaksform. Erfaringene med gjeldende regler og mottatte innspill fra Regnskapsregisteret gir uttrykk for at gjeldende regler til dels fremstår som uover-

siktlige. Utvalget er enig i dette synet. Det er flere forhold som reduserer oversiktligheten, blant annet:

- Unntak i form av terskelverdier basert på kriterier som avviker både når det gjelder hvilke kriterier som legges til grunn (for eksempel i enkelte tilfeller salgsinntekt, i andre tilfeller eiendelenes verdi) og kriterienes størrelse (ulike beløp)
- Selv om regnskapsplikt ikke følger av foretaksform, kan foretaket allikevel bli regnskapspliktig som følge av at det er under tilsyn av Kredittilsynet (§ 1-2 første ledd nr. 5) eller at regnskapsplikten har hjemmel i særlov (§ 1-2 første ledd nr. 13)
- Regnskapsloven har således heller ikke en uttømmende oppstilling av regnskapspliktige

Regnskapsregisteret påpeker i sine kommentarer problemstillinger knyttet til regnskapspliktens omfang i forhold til behovet for å ha kriterier for regnskapsplikt som er kontrollerbart for et edb-basert system, uten at det i tillegg må foretas manuelle vurderinger for å avgjøre om regnskapsplikt foreligger. Bestemmelser som omfatter terskelverdier (salgsinntekt, eiendeler, antall ansatte), er således problematiske. Det samme er bestemmelsene som gjør at foretak etter gjeldende regler kan ha regnskapsplikt på tre forskjellige grunnlag, etter foretaksform, fordi foretaket er underlagt tilsyn av Kredittilsynet eller etter særlov. Dette vanskeliggjør Regnskapsregisterets mulighet til å håndheve reglene. Reglene medfører således visse negative konsekvenser slik de er utformet i dag.

Utvalget mener det er en målsetting at det er enkelt å avgjøre om regnskapsplikt foreligger, og entydige kriterier bør derfor tilstrebes. På den annen side tilsier erfaringene med gjeldende lov og mottatte innspill at det også er forhold som må tillegges vekt som begrenser mulighetene for enkle og entydige regler. Det må dermed foretas en avveining av de ulike hensynene:

- Brukernes informasjonsbehov taler for en årsregnskapsplikt ut fra brukernes nytteverdi.
- Regnskapsprodusentenes kostnader kan tale for en reduksjon av omfanget i årsregnskapsplikten, med eventuelle unntaksordninger eller med bruk av terskelverdier.
- Oversiktlighet i regelverket kan tale for en årsregnskapsplikt som er mest mulig entydig, uten unntak og tillegg på tvers av foretaksform, og mest mulig samordning og entydighet ved bruk av eventuelle terskelverdier.

Selv om oversiktlighet er en viktig målsetting, ser

ikke utvalget at det er mulig å gjøre reglene særlig mer entydige/oversiktlige på grunn av de øvrige hensynene som må tas. Der erfaringer og innspill gir uttrykk for at reglene ikke har fungert har utvalget vurdert behov for endringer enten i forhold til det materielle innholdet i bestemmelsene, eller den lovtekniske løsningen eller begge deler. Der det ikke har kommet slike innspill, og utvalget heller ikke selv har sett behov for å vurdere endringer, er reglene i gjeldende lov ikke kommentert.

Lovstruktur og tilgjengelighet

En rekke foretak har regnskapsplikt gjennom særlov, dermed er det for mange brukere av regnskapsloven vanskelig å få oversikt over hvem som har regnskapsplikt. Problemstillingen gjør seg gjeldende når det er foretak som er under grensene for regnskapsplikt etter foretaksform, og dermed tilsynelatende ikke har regnskapsplikt, men som allikevel har regnskapsplikt etter særlov. Et eksempel er små enkeltmannsforetak (under terskelverdiene i nr. 11) som Kredittilsynet fører tilsyn med, for eksempel eiendomsmeidlerforetak, revisorer og autoriserte regnskapsførere. Et annet eksempel er en forening eller et enkeltmannsforetak som er underlagt reglene i lotteriloven. Ytterligere et eksempel er en forening som ikke har regnskapsplikt etter regnskapsloven nr. 10, men som driver studentsamskipnad og dermed får regnskapsplikt etter regnskapsloven som følge av studentsamskipnadsloven.

Det at foretaksform er valgt som hovedkriterium for regnskapsplikt innebærer dessuten at ved opprettelse av særlovsselskaper må også regnskapsplikten reguleres i lov. Den følger ikke av en generell regnskapsplikt som automatisk inntreffer for nye foretaksformer. Det må derfor medtas i bestemmelsene i særlov og/eller regnskapsloven, dersom et særlovsselskap skal ha regnskapsplikt etter regnskapsloven. Eksempler på slike virksomheter er bankenes sikringsfond, statlige låneinstitutter, Folketrygdfondet og Statens Pensjonskasse.

Når det gjelder SSB's høringskommentar vedrørende regnskapsplikt etter regnskapsloven for statlige virksomheter skilt ut som egne rettssubjekter, anses denne vurdering å falle utenfor utvalgets mandat.

For mange regnskapsprodusenter og brukere kan regnskapsloven fremstå som en særlov, sammenlignet med "særloven" som gjelder for deres virksomhet. Dermed blir bestemmelsene om regnskapsplikt mer tilgjengelige ved å stå i deres særlov sammen med øvrige bestemmelser som gjelder for deres virksomhet. Dette taler i mot å samle

alle bestemmelsene om regnskapsplikt kun i regnskapsloven. Dessuten ville regnskapsloven i så fall måtte inneholde en rekke nyanser som er spesielle for de enkelte gruppene. Dette ville forringe den generelle oversiktligheten i regnskapsloven.

For brukere av regnskapsloven kan hensynet til tilgjengelighet tale for at alle bestemmelsene om regnskapsplikt fastsettes direkte i regnskapsloven. En fullstendig opplisting av alle regnskapspliktige i regnskapsloven vil medføre en mer voluminøs bestemmelse om regnskapsplikt. Utvalget mener at fordelene med å få en samlet oversikt oppveier mulige ulemper med en omfangsrik bestemmelse. Bestemmelser om regnskapsplikt i særlovgivning kan innebære både innskrenkninger og utvidelser i forhold til det som fremgår av regnskapsloven alene. Utvalget mener at denne nyansen bør fremgå av regnskapsloven, det vil si slik at det indikeres, men uten at hver enkelt av reglene gjengis direkte i regnskapsloven.

Regnskapsloven bør derfor i en egen bestemmelse gi direkte henvisninger til særlovene som gir bestemmelser om regnskapsplikt. Med utvalgets forslag imøtekommes hensynet til å ha bestemmelsene om regnskapsplikt også i særlovgivningen.

Utvalgets forslag

Utvalget foreslår derfor at regnskapsloven § 1-2 første ledd nr. 13 erstattes av et nytt ledd i § 1-2 hvor det gis en spesifikk opplisting av særlovene som hjemler regnskapsplikt etter regnskapsloven, og hvor det presiseres at tillegg til og unntak fra reglene i regnskapsloven kan følge av bestemmelser i særlovgivningen.

Terskelverdier – Beløpsmessig grense

Det kan ikke gjøres unntak fra årsregnskapsplikt for aksjeselskaper som følge av EØS-forpliktelsene. Det samme gjelder partrederier, ansvarlige selskaper og kommandittselskaper hvor alle selskapsdeltakerne selv er selskap med begrenset ansvar. Selv om disse foretakene ikke kan unntas fra årsregnskapsplikt, gir fjerde direktiv adgang til å gi forenklingsregler, blant annet ved unntak fra kravet om årsberetning og unntak fra visse notekrav. Se nærmere om dette i kapittel 7.

For alle andre kan det fastsettes terskelverdier for når regnskapsplikten inntreffer, uavhengig av EØS-retten. Av hensyn til oversiktlige og entydige regler er det ønskelig at kriterier og grenser er de samme uavhengig av foretaksform. Andre hensyn, for eksempel forskjeller i ansvarsforhold, gjør

imidlertid at utvalget ikke kan gå inn for en slik forenkling.

I gjeldende lov er beløpsgrenser i form av salgsinntekt og verdi av eiendeler fastsatt uten en regel om justering for å ta høyde for endringer i pengeverdi. Utvalget går inn for at det innføres slike bestemmelser.

For små foretak har utvalget i kapittel 6 foreslått en regulering av terskelverdiene hvert femte år slik at tidspunktene for regulering samsvarer med regulering av beløpsgrensene i direktivene. Utvalget finner det hensiktsmessig at beløpsgrensene for inntreden av regnskapsplikt reguleres på samme tidspunkt, det vil si hvert femte år. Det legges til grunn at de nye terskelverdiene som fastsettes etter regulering avrundes til nærmeste hele million. Første regulering må foretas ut fra endringen i pengeverdi fra gjeldende regnskapslov ble foreslått. Regulering av beløpsmessige grenser hvert femte år innebærer at regnskapsloven må endres med samme tidsintervall, det vil si hvert femte år. Utvalget har vurdert om bestemmelsene om beløpsmessige grenser derfor bør flyttes fra loven til en forskrift. Hensynet til tilgjengelighet for brukerne av regnskapsloven tilsier imidlertid at de beløpsmessige grensene bør stå i loven. Det kan også være behov for andre lovendringer på samme tidspunkt, slik at merkostnaden ved å måtte foreta lovendringer ikke nødvendigvis vil være stor. Utvalget foreslår derfor at bestemmelsene om justering av de beløpsmessige grensene beholdes i loven, med regulering av grensene hvert femte år samtidig med at grensene for små foretak reguleres. Det overlates til Finansdepartementet å utforme bestemmelsene, herunder å foreta de konkrete beregningene.

Ved justeringer av de beløpsmessige grensene kan det være tvil om de opprinnelige eller økte beløpene kan legges til grunn også når kriteriene for foregående år skal vurderes, det vil si for årene før justeringen foretas. Som det fremgår av avsnittet om inntreden og avhør nedenfor er det først når man overskrider grensene på balansedagen i to påfølgende regnskapsår, at regnskapsplikten inntreffer (i år 2). Utvalget legger til grunn at for regnskapsår som avsluttes etter at endringene er trådt i kraft skal de nye terskelverdiene anvendes når kriteriene for foregående år skal vurderes.

Utvalgets forslag

Det foreslås pengeverdijustering av beløpsmessige grenser. Denne justeringen foreslås samordnet med tilsvarende pengeverdijustering av terskelverdiene for små foretak.

Terskelverdier for eiendelenes verdi

Bestemmelsene om unntak fra regnskapsplikt ut fra sum eiendeler er uttrykt som sum av eiendelenes verdi. Hvilken type verdi som skal legges til grunn fremgår imidlertid ikke av ordlyden. Finansdepartementet har i brev av 8. juli 1999 til Norges Idrettsforbund og Norges Olympiske Komité lagt til grunn at foreninger som ikke tidligere har hatt regnskapsplikt, må foreta en beregning av eiendelenes verdi i henhold til verdivurderingsreglene i regnskapsloven for å avgjøre om foreningen er regnskapspliktig. Det fremgår av brevet fra Finansdepartementet at *alle* eiendeler som kan føres opp i balansen etter regnskapslovens vurderingsregler, skal tas med i vurderingen.

Utvalget finner det hensiktsmessig å legge Finansdepartementets uttalelse til grunn også i det videre. I § 2 i forskrift av 16. desember 1998 om overgangsregler til lov om årsregnskap mv. (regnskapsloven) er det gitt overgangsregler for fastsettelse av balanseverdier i inngående balanse pr. 1. januar 1999 for regnskapspliktige som ikke tidligere har hatt regnskapsplikt. Utvalget legger til grunn at bestemmelsene i forskriftens § 2 også kan benyttes ved beregningen av eiendelenes verdi for å avgjøre hvorvidt det er regnskapsplikt.

Denne forskriften er imidlertid en forskrift om overgangsregler ved overgang til regnskapsloven i 1999. Det vil være behov for å ha en permanent bestemmelse om hva som skal legges til grunn for beregning av eiendelenes verdi. Som følge av dette, samt av hensyn til tilgjengelighet for brukerne av bestemmelsene, foreslår utvalget nye forskriftsbestemmelser med hjemmel i regnskapsloven § 1-2 som viderefører de nevnte bestemmelsene i overgangsforskriften.

Utvalgets forslag

Det foreslås at forståelsen av terskelverdien knyttet til sum eiendeler presiseres gjennom forskriftsbestemmelser.

Terskelverdi for antall ansatte

I flere av bestemmelsene i gjeldende lov er ansatte brukt som et kriterium for terskelverdier. I forhold til grensene for små foretak har Finansdepartementet, ut fra en fortolkning av regnskapsbestemmelsene i EØS-avtalen, uttalt at det er antall årsverk som skal legges til grunn, da det gir en bedre beskrivelse av foretakets økonomiske omfang. Tidligere forståelse av begrepet var gjennomsnittlig antall ansatte gjennom året. Flere høringsinstanser

har oppfordret til at årsverk innføres konsekvent som begrep i regnskapsloven istedenfor ansatte, da et stort antall næringsvirksomheter er basert på sesonghjelp og deltidsansatte. Gjennom andre innspill er det imidlertid gitt uttrykk for at det ikke er ønskelig med endringer av lovbestemmelsene.

Eksempler på virksomhet som ofte benytter sesonghjelp og deltidsansatte fins innenfor flere bransjer, blant annet primærnæringene, turistnæringen, hotell og restaurant, helse- og sosialområdet, renhold og varehandelen. Statistisk materiale viser at kvinneandelen blant de ansatte er høy i flere bransjer som kan bli berørt.

Antall ansatte har betydning for antall mulige interessenter i brukergruppen ansatte. Hensynet til de ansatte som regnskapsbruker kan derfor trekke i retning av at terskelverdien fortsatt skal knyttes til antall ansatte. Det kan også hevdes at begrepet antall ansatte bør gi uttrykk for antall personer sysselsatt i virksomheten, mens salgsinntekt og balansesum skal reflektere den økonomiske aktivitet. I praksis har begrepet ansatte i forhold til terskelverdier for regnskapsplikt vært forstått både som gjennomsnittlig antall ansatte og som årsverk. Finansdepartementets uttalelse knyttet til terskelverdien for små foretak har påvirket forståelsen av terskelverdien for inntreden av årsregnskapsplikt.

Årsverk er et objektivt og entydig begrep i forhold til størrelse. Utvalgets flertall mener at virksomheter av samme økonomiske omfang bør ha tilsvarende regler og like rammebetingelser for regnskapsplikt uavhengig av om virksomheten bruker heltidsansatte eller har en stor andel av deltidsansatte og/eller sesonghjelp.

Bakgrunnen for regnskapsplikten er brukernes informasjonsbehov. Brukernes informasjonsbehov, totalt sett, er mindre når virksomheten har et begrenset økonomisk omfang. Virksomhetene vil normalt ha bokføringsplikt. Unntak fra regnskapsplikten begrunnes med behovet for å begrense foretakets kostnader til økonomisk rapportering når virksomheten har lite omfang. Det er foretakets økonomiske aktivitet og verdiskapning som skal forsvare disse kostnadene. Utvalgets flertall mener derfor at terskelverdien for ansatte også bør gjenspeile økonomisk aktivitet. Dette kommer mest objektivt til uttrykk gjennom antall årsverk. Flertallet legger videre vekt på at hensynet til entydighet også taler for en ensartet begrepsbruk, slik at terskelverdiene for ansatte kan forstås på samme måte enten det er terskelverdi for regnskapsplikt eller adgangen til å bruke forenklingsreglene for små foretak.

Utvalgets forslag

Utvalgets flertall foreslår at antall ansatte erstattes med antall årsverk. Det er antall årsverk i regnskapsåret som er avgjørende. Etter flertallets syn er dette en klargjøring av regelverket som bør fremgå direkte av loven og i tilhørende forskrifter. Det foreslås derfor at loven endres slik at antall ansatte erstattes med antall årsverk.

Terskelverdier for foreninger

Gjeldende regnskapslov knytter regnskapsplikt til foretaksform. Når det gjelder foreninger er det imidlertid foretatt et skille i loven mellom økonomiske foreninger og andre foreninger, jf. regnskapsloven § 1-2 første ledd nr. 9 og 10.

Regnskapsregisteret uttalte ved høringen at etter deres syn er økonomiske foreninger et vagt begrep, og at det derfor er uklart hvem som egentlig faller inn under bestemmelsen i regnskapsloven § 1-2 første ledd nr. 9.

Hensynet til lettere tilgjengelige regler kan således tale for en full regnskapsplikt for alle foreninger. Andre hensyn kan imidlertid tale for en differensiering, og det er derfor behov for å se nærmere på hvilke reelle hensyn som gjør seg gjeldende.

Differensiert regnskapsplikt

Etter utvalgets syn må de reelle hensyn som tilsier et skille mellom økonomiske og ikke-økonomiske foreningers regnskapsplikt tale tyngre enn behovet for lett tilgjengelige regler. Samtidig er det ønskelig å gjøre reglene så lett tilgjengelig som mulig. Utvalget har i kapittel 8 omtalt at regnskapslovens forarbeider henviser til Lignings-ABCs behandling av begrepet næringsvirksomhet. I henhold til Lignings-ABCs fortolkning er vilkårene for å anse en inntektsgivende aktivitet som næringsvirksomhet at den:

- innebærer aktivitet
- tar sikte på å ha en viss varighet
- har et visst omfang
- er egnet til å gi overskudd og
- drives for skattyterens regning og risiko

Det legges til grunn at regnskapslovens skille mellom økonomiske og ikke-økonomiske foreninger samsvarer med skillet i gjeldende skattelov, slik at dersom foreningen ikke har næringsvirksomhet etter skatteloven er den heller ikke en økonomisk forening i regnskapslovens forstand.

Mange ikke-økonomiske foreninger driver en viss økonomisk virksomhet som er skattepliktig

etter skatteloven, jf. skatteloven § 2–32 annet ledd, de driver såkalt *blandet virksomhet* (se også avsnitt 8.8.2). Hovedvirksomheten anses som ikke-økonomisk virksomhet, men i tillegg driver foreningen økonomisk virksomhet for å *finansiere* hovedvirksomheten. Så lenge den økonomiske virksomheten blir ansett som en sidevirksomhet som skal *finansiere* foreningens ikke-økonomiske formål, vil det bare være den økonomiske virksomheten som medfører skatteplikt, dersom denne overstiger visse beløpsgrenser. I disse tilfellene skal det sendes inn selvangivelse som bare omfatter den økonomiske del av virksomheten. Foreningen vil fremdeles bli ansett som en ikke-økonomisk forening. Et eksempel er en Studentsamskipnad som leier ut boliger til studentene som hovedformål, samtidig som den leier ut ledige studentboliger til sommerhotell. Dette gjøres for å finansiere hovedformålet, som er å tilby rimelige boliger til studentene.

Er den økonomiske virksomheten så omfattende i forhold til den ikke-økonomiske virksomheten at den er å anse som hovedvirksomheten, blir imidlertid hele virksomheten skattepliktig, og da er den også en økonomisk forening. Dette må avgjøres ved en konkret vurdering i det enkelte tilfelle.

Nærmere om økonomiske foreninger

Økonomiske foreninger driver økonomisk virksomhet. Det vises til videre omtale av organisasjonsformen foreninger, og skillet mellom økonomiske og ikke-økonomiske foreninger i avsnitt 8.8.2. Etter gjeldende lov har økonomiske foreninger regnskapsplikt uansett størrelse.

Økonomiske foreninger driver økonomisk virksomhet på lik linje med tilsvarende virksomhet innenfor for eksempel ansvarlige selskaper eller aksjeselskaper. I motsetning til aksjeselskapene er det ikke krav til kapitalinnbetaling fra medlemmene. Videre har medlemmene ikke ansvar for foreningens forpliktelser, i motsetning til ansvarlige selskaper, men tilsvarende som for aksjeselskapene.

Forslaget fra samvirkelovutvalget som avga sin utredning i 2002 inneholder blant annet et forslag om at samvirkeforetak, herunder også økonomiske foreninger, skal ha regnskapsplikt etter regnskapsloven. I forslag til lov om samvirkeforetak NOU 2002:6 er det vurdert om det på en hensiktsmessig måte kan trekkes et skille mellom samvirkelag og økonomiske foreninger. I utredningen konkluderes det med at et slikt skille ikke bør trekkes, og at lovforslaget således omfatter alle

økonomiske foreninger. Som fellesbetegnelse på de sammenslutninger som faller inn under loven, benyttes begrepet «samvirkeforetak». Som en konsekvens av at lov om samvirkeforetak foreslås å gjelde for alle samvirkeforetak, uavhengig av om de er å anse som selskaper eller økonomiske foreninger, innebærer forslaget i NOU 2002:6 også en samordning av reglene for regnskapsplikt. Forslaget til samordning går ut på at samvirkeforetak (selskaper og økonomiske foreninger) skal ha regnskapsplikt etter regnskapsloven når foretaket har salgsinntekter over to millioner kroner. Grensen på to millioner er en videreføring av grensen for samvirkelag i gjeldende lov, men foreslås altså utvidet til også å gjelde andre samvirkeforetak.

LRK foreslår at regnskapsloven § 1-2 første ledd nr. 7 om samvirkelag slettes, og foreslår at nr. 10 endres til: "Samvirkelag og andre foreninger som har eiendeler med verdi over 20 millioner kroner eller flere enn 20 årsverk". Forslaget synes å ha sin bakgrunn i at LRK ser samvirkelag som ikke-økonomiske foreninger. Utvalget legger imidlertid til grunn at alle samvirkelag er å henføre til kategorien økonomiske foreninger.

Samvirkelovutvalget har foreslått at bestemmelsene om samvirkelag og økonomiske foreninger endres til regnskapsplikt for:

- samvirkeforetak som har salgsinntekter over to millioner kroner
- (bestemmelsen om samvirkelag opphører)

Finansdepartementet og DnR har i sine høringskommentarer til samvirkelovutvalgets forslag tatt opp at det fremstår som noe uklart om alle økonomiske foreninger vil omfattes av den foreslåtte bestemmelsen om samvirkeforetak. Konsekvensen dersom økonomiske foreninger ikke omfattes av bestemmelsen om samvirkeforetak er at regnskapsplikt først inntreffer etter de samme terskelverdier som gjelder for ikke-økonomiske foreninger. En slik konsekvens er ikke tilsiktet med samvirkelovutvalgets forslag.

Utvalget mener, som samvirkelovutvalget, at det ikke er mulig å trekke en fornuftig grense mellom samvirkeforetakene og de økonomiske foreningene. Det er dermed uhensiktsmessig å ha forskjellige grenser for økonomiske foreninger og samvirkeforetak. Utvalget foreslår, i motsetning til samvirkelovutvalget, at det presiseres i bestemmelsen om regnskapsplikt for samvirkeforetak at bestemmelsen omfatter alle økonomiske foreninger, og foreslår følgende ordlyd:

- samvirkeforetak og økonomiske foreninger som har salgsinntekter over to millioner kroner

- (bestemmelsen om samvirkelag opphører)

Dersom endringene i regnskapsloven trer i kraft før samvirkeloven blir vedtatt, kan ikke regnskapsloven henviser til samvirkelovens definisjon av samvirkeforetak. Utvalget legger til grunn at inntil samvirkeloven vedtas, kan lovforarbeidene til samvirkeloven legges til grunn for hvordan begrepet samvirkeforetak skal forstås.

Samvirkeforetak/økonomiske foreninger har, som nevnt, et annet ansvarsforhold enn ansvarlige selskaper, og dette taler for at det bør være lavere terskelverdier for samvirkeforetak/økonomiske foreninger enn for ansvarlige selskaper. Likheter med aksjeselskapsformens ansvarsforhold taler for (tilnærmet) full regnskapsplikt for samvirkeforetak/økonomisk foreninger.

Etter DnRs syn bør alle som driver økonomisk virksomhet, og som har begrenset ansvar, ha regnskapsplikt. Det er kun DnR som har innsigelser til en grense på 2 millioner i salgsinntekt. Ingen av brukergruppene som skal fatte økonomiske beslutninger på grunnlag av regnskapene har kommet med innvendinger til grensen.

Ut fra en kostnad/nytte vurdering har utvalget kommet til at samlet sett tilsier ikke mottatte innspill en endring av grensen på 2 millioner for samvirkeforetak. Utvalget støtter derfor samvirkelovutvalgets forslag til lovendring på dette punktet.

Utvalgets forslag

Utvalget foreslår at terskelverdien for salgsinntekter på 2 millioner kroner, som gjelder for samvirkelag etter gjeldende regnskapslov, skal gjelde for samvirkeforetak og økonomiske foreninger. Utvalget har foreslått pengeverdijustering av beløpsmessige grenser, justert til nærmeste hele million kroner. Denne grensen er imidlertid i utgangspunktet såpass lav at en slik bestemmelse ikke vil være særlig hensiktsmessig. Pengeverdijustering av denne grensen kan tas opp til ny vurdering i forbindelse med og samtidig som øvrige beløpsmessige justeres.

Nærmere om ikke-økonomiske foreninger

Som nevnt omtales organisasjonsformen foreninger, og skillet mellom økonomiske og ikke-økonomiske foreninger i avsnitt 8.8.2. Medlemmene i ikke-økonomiske foreninger har på samme måte som økonomiske foreninger ikke krav til innbetaling av kapital og står ikke ansvarlig for foreningens forpliktelser. Et kjennetegn ved mange ikke-økonomiske foreninger er imidlertid at de ivaretar

samfunnsmessige, kulturelle og sosiale oppgaver som kanskje ellers ikke ville vært gjennomført. Det er dermed ønskelig å legge forholdene til rette for at aktivitetene opprettholdes, og en målsetting om reduserte kostnader til regnskapsproduksjon bør derfor tillegges mer vekt enn for øvrig.

Ved endring av lotteriloven ble det som nevnt ansett nødvendig å innføre årsregnskapsplikt for organisasjoner med lotterivirksomhet av kontrollhensyn, uavhengig av organisasjonens størrelse. Dette medfører som Regnskapsregisteret påpeker at mange ikke-økonomiske foreninger under grensene allikevel blir regnskapspliktige i henhold til lotteriloven. Det er imidlertid også mange ikke-økonomiske foreninger uten lotterivirksomhet. Reelle hensyn taler således for at terskelverdier opprettholdes for ikke-økonomiske foreninger.

Utvalget foreslår, som nevnt ovenfor i avsnittet om pengeverdijustering av beløpsmessige grenser, en oppjustering av grensen for sum verdi av eiendeler i gjeldende lov basert på pengeverdiendringer (avrundet til nærmeste hele million), og at tilsvarende justeringer foretas hvert femte år fremover. Videre foreslår utvalgets flertall i avsnittet om terskelverdier for ansatte, en klargjøring av ansatte-begrepet til at det gjelder antall årsverk. For øvrig tilsier mottatte innspill og erfaringer med regnskapsloven at det ikke er behov for endringer av terskelverdiene, og dette er også utvalgets syn. Utvalget foreslår derfor at terskelverdiene, justert for pengeverdiendringer, for ikke-økonomiske foreninger videreføres på samme nivå.

Terskelverdier for enkeltmannsforetak

Etter gjeldende regnskapslov er enkeltmannsforetak som ikke har eiendeler med verdi over 20 millioner og ikke har flere enn 20 ansatte unntatt fra regnskapsplikt.

Med unntak av NARF er det ingen av høringsinstansene som har foreslått en endring av terskelverdiene. NARF foreslår at grensen for sum eiendeler bør reduseres fra 20 millioner kroner til 10 millioner kroner. Ingen representanter for brukergruppene som skal ta økonomiske beslutninger på grunnlag av regnskapet har gitt uttrykk for at terskelverdien knyttet til eiendelens verdi skal reduseres for enkeltmannsforetak. Utvalget har lagt vekt på dette forhold. For øvrig har utvalget vektlagt at mange enkeltmannsforetak velger å utarbeide årsregnskap etter regnskapsloven selv om de er under regnskapslovens terskelverdier for regnskapsplikt. Etter dette finner ikke utvalget grunn til å utvide regnskapsplikten for enkeltmannsforetak

med de ekstrakostnader som en full regnskapsplikt vil bety.

Etter gjeldende regler tillater Skattedirektoratet også at enkeltmannsforetakene leverer ligningsskjema næringsoppgave 2 hvis de har valgt å utarbeide årsregnskap. Dersom anledningen til å levere næringsoppgave 2 opphører, vil enkeltmannsforetak som frivillig utarbeider årsregnskap pålegges å utarbeide to sett regnskaper; et regnskap etter regnskapsloven og et skatteregnskap. Dette vil i så fall medføre en ekstra byrde for disse sammenlignet med større enkeltmannsforetak som er regnskapspliktige etter regnskapsloven. Utvalget vil derfor oppfordre til at Skattedirektoratet viderefører gjeldende ordning slik den er i dag.

Utvalget foreslår, som nevnt i avsnittet om pengeverdijustering av beløpsmessige grenser en oppjustering av grensen for eiendeler i gjeldende lov basert på pengeverdiendringer (avrundet til nærmeste hele million), og at tilsvarende justeringer foretas hvert femte år fremover. Videre foreslår utvalgets flertall, i avsnittet om terskelverdier for ansatte, en klargjøring av ansatte-begrepet til at det gjelder antall årsverk. For øvrig tilsier mottatte innspill og erfaringer med regnskapsloven at det ikke er behov for endringer av terskelverdiene, og dette er også utvalgets syn. Utvalget foreslår at terskelverdiene, justert for pengeverdiendringer, videreføres på samme nivå som i dag.

Inntreden og opphør av regnskapsplikt

I gjeldende regnskapslov er det fastsatt størrelseskriterier for når regnskapsplikten inntreffer og bortfaller, uten en overgangsperiode fra grensene overskrides eller underskrides til regnskapsplikten inntreffer eller opphører. Gjeldende regler medfører at det kan være foretak som blir regnskapspliktig bare for ett enkelt år med unormalt høy verdi av eiendeler eller unormalt høye salgsinntekter, for deretter å unntas fra regnskapsplikt igjen fra og med året etter. Motsatt kan regnskapsplikten bortfalle for ett enkelt år, for deretter å gjenoppstå året etter. Hensynet til forutberegnelighet og stabilitet for regnskapsprodusentene taler derfor for å innføre en overgangsperiode fra grensene overskrides eller underskrides, til regnskapsplikten inntreffer eller bortfaller. Reglene kan utformes tilsvarende som ved overgangen fra små til øvrige foretak. Det vises til avsnitt 6.4.2.

Ved opphør av regnskapsplikt er konsekvensene av slike regler at regnskapsplikten består et år lenger. Det antas imidlertid at ekstrakostnadene i forbindelse med regnskapsplikt et ytterligere år

ikke vil være særlig store, og situasjoner hvor regnskapsplikten opphører for et enkelt år unngås.

Reglene vil videre medføre en utsettelse av regnskapspliktens inntreden ut over det som følger av terskelverdiene i utgangspunktet. Perioden foretaket har plikt til å informere brukergruppene utsettes dermed med minst 1 år. En ytterligere konsekvens er at revisjonsplikten forskyves tilsvarende.

Bestemmelsen vil imidlertid bare gjelde for regnskapspliktige som har terskelverdier for inntreden av regnskapsplikt. Den omfatter således blant annet ikke aksjeselskaper og stiftelser, fordi disse foretaksformene er regnskapspliktige uansett størrelse og omfang. Med terskelverdier sikter utvalget til grenser for salgsinntekt, sum eiendeler og antall årsverk. Når det gjelder ansvarlige selskaper mv. anser utvalget imidlertid bestemmelser om deltakerne, i denne sammenheng, å være kriterier for regnskapsplikt, og ikke en form for terskelverdier. Bestemmelsen vil dermed heller ikke gjelde for ansvarlige selskaper mv hvor ikke samtlige deltakere er fysiske personer med ubegrenset ansvar eller hvor antall deltakere er flere enn fem.

Regnskapslovens terskelverdier er vesentlighetsgrenser, som er etablert ut fra en vurdering av regnskapsbrukernes interesser sett i forhold til regnskapsprodusentenes kostnader ved regnskapsutarbeidelsen. Overskridelse av slike vesentlighetsgrenser kan derfor isolert sett tilsi at regnskapsplikten bør inntre umiddelbart.

Et særskilt spørsmål er regler for forsinket inntreden av regnskapsplikt også skal gjelde et nystiftet foretak. Foretaket kan tenkes å ha omfattende virksomhet de første to årene, for eksempel som følge av at det nystiftede selskapet viderefører en eksisterende virksomhet. Det antas at dette i praksis sjelden vil være tilfelle for de foretaksformer som er omfattet av reglene, uten at foretaket selv velger, for eksempel etter krav fra kredittgiver, å utarbeide årsregnskap. Utsettelse av regnskapspliktens inntreden ved nyetablering kan imidlertid ha uheldige sider i forhold til illojale tilpasninger. Utvalget foreslår derfor at reglene om forsinket inntreden av regnskapsplikt ikke skal gjelde for et nyetablert selskap.

Utvalgets forslag

Ut fra en samlet vurdering foreslår utvalget at det innføres regler for inntreden og opphør av regnskapsplikt. Utvalget anser det som hensiktsmessig at reglene om inntreden og opphør er tilsvarende utformet som ved overgangen fra små til øvrige

foretak, av hensyn til tilgjengeligheten av regelverket. Det foreslås derfor at det er først når man overskrider grensene på balansedagen i to påfølgende regnskapsår, at regnskapsplikten inntreffer (år 2). Ved motsatt utvikling vil regnskapsplikten opphøre det andre året (år 2) dersom foretaket i to etterfølgende år er under terskelverdiene på balansedagen.

Regnskapspliktige under tilsyn fra Kredittilsynet

Utvalget er blitt bedt om å vurdere begrenset regnskapsplikt for autoriserte regnskapsførere og ev. andre tilsynspliktige foretak som nevnt i regnskapsloven § 1-2 første ledd nr. 5 som drives i en foretaksform som ellers ville gi begrenset regnskapsplikt (særlig mindre enkeltmannsforetak eller samvirkelag). For tilsynspliktige som for eksempel eiendomsmeglere og inkassovirksomhet er tillitsforholdet særlig fremtredende i forholdet mellom kunder og den tilsynspliktige, fordi disse i forbindelse med virksomheten oppbevarer betrodde midler som tilhører kundene. Særlige hensyn gjør seg således gjeldende som tilsier at de tilsynspliktige bør ha årsregnskapsplikt uavhengig av størrelse. Regnskapsplikten for disse gruppene foreslås derfor opprettholdt.

Regnskapsplikt for advokater

Utvalget mener at advokatene burde være likestilt med dem som er underlagt tilsyn fra Kredittilsynet. Bakgrunnen for dette er at advokatene også disponerer betrodde midler. Utvalget støtter derfor Justisdepartementets forslag av 28. mars 2003 om at advokater skal være regnskapspliktige i henhold til gjeldende regnskapslov.

Regnskapsplikt for indre selskaper

Regnskapsplikt for indre selskap er tatt opp i henvendelser til Finansdepartementet. Det er stilt spørsmålstegn ved at et selskap som ikke skal opp tre utad skal ha regnskapsplikt, tatt i betraktning at det indre selskapets virksomhet skal inngå i hovedmannens regnskap.

Indre selskap er et selskap som ikke fremstår som sådant overfor tredjemann, jf. selskapsloven § 2-1 (1) c. Dette betyr at det indre selskap er en selskapsform som gjelder mellom partene, som ofte benevnes hovedmannen og stille deltaker(e) i det indre selskap. Definisjonen på stille deltaker er iflg. selskapsloven § 1-2 (1)d:

- deltaker i et selskap der det er avtalt at deltakelsen ikke skal framtre utad og at deltaker

ren bare har begrenset ansvar med en fastsatt sum

Det vil alltid bare være hovedmannen som representerer selskapet utad, både i forhold til kreditorer, ansatte, som merverdiavgiftspliktig osv. Det har vært reist spørsmål ved indre selskapers regnskapsplikt, fordi øvrig lovgivning har som utgangspunkt at deltakelsen ikke skal fremtre utad.

I Ot.prp. 42 nr. (1997-1998) uttales det:

”Departementet er enig i at bestemmelser om utdeling av overskudd, lån til deltakere mv. kan gi tilstrekkelig behov for regnskapsplikt ved siden av hensynene til selskapets kreditorer, ansatte mv. I tråd med Norges Skatterevisorers Landsforenings høringsuttalelse mener departementet at regnskapsplikten bl.a. ut fra slike forhold også bør omfatte indre selskaper etter selskapsloven og partrederier etter sjøloven.”

Med mindre de tilfredsstillende unntakene i bestemmelsen, har indre selskap årsregnskapsplikt etter regnskapsloven § 1-2 nr 4. Indre selskap er etter gjeldende regler fritatt fra innsendelsesplikt til Regnskapsregisteret. De er imidlertid ikke unntatt fra offentlighetsplikten, jf. regnskapsloven § 8-1 første ledd. Dette betyr at enhver har rett til å be om å få regnskapet utlevert.

Årsregnskapsplikt for hovedmannen reguleres av regnskapsloven, eventuelt gjennom særlovgivning. Hovedmannen er som regel et aksjeselskap, og således årsregnskapspliktig. Det er hovedmannen som blant annet er arbeidsgiver, merverdiavgiftspliktig, avtalepart og medkontrahent ovenfor tredjemann. Avtalene mellom hovedmann og stille deltaker kan ha mange former, men det er en fellesnevner at kunde, ansatt osv. ikke behøver å ha kunnskap om det indre selskap. Hovedmannen kan i så måte ikke sammenlignes med for eksempel en kommisjonær. Hovedmannens regnskapsføring må utledes av de generelle prinsipper som regnskapsloven angir. Regnskapsføring av indre selskap som tilknyttet selskap eller deltakelse i felles kontrollert virksomhet ansees ikke å være aktuelt, da definisjonene av betydelig innflytelse eller felles kontroll som regel ikke vil være anvendbare på forholdet mellom hovedmannen og indre selskap. Selv om avtaler mellom hovedmann og stille deltaker kan ha mange former, er det utvalgets oppfatning at slike avtaler innebærer at alle poster må regnskapsføres hos hovedmannen. Det vil med andre ord si at inntekter og kostnader, eiendeler og gjeld knyttet til det indre selskap skal medtas fullt ut hos hovedmannen. Regnskapsføring hos hovedmannen skal dermed reflektere hele aktiviteten i

det indre selskap. Dette, samt forutsetningen om at det indre selskap ikke skal opptre utad, taler for å fjerne årsregnskapsplikten for indre selskap.

Indre selskap er skattepliktige som følge av at de driver økonomisk virksomhet (næringsvirksomhet), og har dermed bokføringsplikt som følge av plikt til å levere næringsoppgave. Hensynet til kontrollinteressene antas dermed tilstrekkelig ivaretatt gjennom bokføringsplikten, samt plikten til å reflektere hele det indre selskaps aktivitet i regnskapet til hovedmannen.

Utvalgets forslag

Utvalgets flertall foreslår at årsregnskapsplikten for indre selskaper oppheves.

Utenlandske foretak med virksomhet på norsk kontinentalsokkel som har årsregnskapsplikt

Regnskapsloven § 1-2 første ledd nr. 12 regulerer regnskapsplikt for utenlandske foretak som utøver eller deltar i virksomhet her i riket eller på norsk kontinentalsokkel og som er skattepliktig til Norge etter norsk intern lovgivning.

Det kan gis forskrift som unntar regnskapspliktige som nevnt i § 1-2 første ledd nr. 12 fra regnskapsplikt, jf. § 10-1 tredje ledd. I forskrift av 16. desember 1998 om årsregnskap for utenlandske foretak som driver virksomhet på norsk sokkel, unntatt petroleumsutvinning og rørledningstransport, eller foretak som driver midlertidig virksomhet på land, er det gjort unntak fra plikten til å utarbeide årsregnskap og årsberetning når salgsinntektene er mindre enn 5 millioner. I tillegg kan Sentralskattekontoret for utenlandssaker gjøre ytterligere unntak ved enkeltvedtak. Slike enkeltvedtak er hittil ikke gitt.

Bestemmelsen i regnskapsloven § 1-2 første ledd nr. 12 medfører at utenlandske foretak med virksomhet på norsk kontinentalsokkel en eller flere begrensede perioder av året blir fullt ut regnskapspliktige dersom virksomheten på kontinentalsokkelen er fullt ut skattepliktig til Norge etter norsk intern lovgivning. DnR har tatt opp at det svært ofte ikke er mulig å utarbeide et fullstendig årsregnskap for denne virksomheten på norsk kontinentalsokkel. DnR ser derfor behov for at denne type virksomhet unntas fra årsregnskapsplikt. Spørsmålet er også tatt opp av NRS, som mener at regnskapsplikten skyldes ønske fra skattemyndighetene om at de pålegges revisjonsplikt, og at krav om revisjonsplikt bør kunne løses på andre måter.

Normalt har de utenlandske foretakene virk-

somhet på norsk kontinentalsokkel periodevis i løpet av året, med mindre virksomheten på norsk kontinentalsokkel vedrører petroleumsutvinning og rørledningstransport. På grunn av at det er virksomhet i Norge i en eller flere begrensede perioder av året, kan det være tilfeldig om det er virksomhet i Norge på balansedagen. Dersom det ikke er virksomhet i Norge på balansedagen, eksisterer det heller ingen balanse for virksomheten i Norge på balansedagen. Videre fremgår ofte virksomheten på norsk kontinentalsokkel av et prosjekt- eller avdelingsregnskap, uten at dette inneholder en fullstendig balanse. Årsregnskapsplikten synes av disse grunner ikke å være overholdt i praksis, i mange tilfeller blir det ikke avlagt noe årsregnskap for disse virksomhetene.

Som følge av første og ellefte selskapsdirektiv er filialregnskapene unntatt fra offentlighet og innsendelsesplikt dersom selskapet er hjemmehørende i et land innenfor EØS-området. Tilgang til informasjonen i årsregnskapene dersom det utenlandske foretaket er hjemmehørende i EØS-området er således begrenset til brukergrupper som allikevel kan kreve å få tilgang til informasjonen i årsregnskapene. Skattemyndighetene er en gruppe som kan kreve slik informasjon, og regnskapsplikten er begrunnet med skattekontrollhensyn og skattemyndighetenes informasjonsbehov.

Skattemyndighetenes behov for årsregnskapsplikt er særlig begrunnet i behov for revisjonsplikt. Som følge av at revisjonsplikt i henhold til revisorloven er i utgangspunktet knyttet opp til årsregnskapsplikt, må det være krav om årsregnskap for at virksomheten også skal være revisjonspliktig. I den grad regnskapsloven ikke kan følges i praksis, som illustrert ovenfor, tilsier dette at det er behov for endringer av reglene. Revisjonsplikt kan kreves ved at det innføres en hjemmel i ligningsloven til at Sentralskattekontoret for utenlandssaker kan pålegge en revisjonsplikt knyttet til oppgaveplikten til skattemyndighetene. Sentralskattekontoret for utenlandssaker har utarbeidet et eget ligningsskjema, RF-1045 Extract of accounts/Regnskapsutdrag, som innleveres for denne type virksomhet i tillegg til RF-1167 Næringsoppgave 2. Dette ligningsskjemaet attesteres av revisor.

Utvalgets forslag

Utvalget foreslår at årsregnskapsplikten for utenlandske foretaks virksomhet på norsk kontinentalsokkel, unntatt petroleumsutvinning og rørledningstransport, oppheves. Det foreslås isteden innført en hjemmel i ligningsloven til at Sentralskattekontoret for utenlandssaker kan pålegge

revisjonsplikt for denne virksomheten knyttet til oppgaveplikten til skattemyndighetene.

5.1.6 Mindretallsinnstilling

Et mindretall bestående av medlemmet Voldnes mener at bestemmelser knyttet til når regnskapsplikt inntreer og begrenses fortsatt skal være knyttet til antall ansatte i betydning antall personer tilknyttet virksomheten. Dette lå til grunn for at antall ansatte ble introdusert som terskelverdi i regnskapsloven. Mindretallet legger også til grunn denne fortolkningen av regnskapsbestemmelsene i EØS-avtalen.

Finansdepartementets fortolkning av ansatte som årsverk innebærer kun en begrensning av regnskapsplikten for små foretak, mens en generell endring til årsverk i loven kan føre til bortfall av regnskapsplikt for foretak. En slik endring er etter mindretallets oppfatning ikke tilstrekkelig konsekvensutredet, ved at det ikke er beregnet hvor mange foretak som vil bli unntatt fra regnskapsplikt etter utvalgsflertallets forslag sammenlignet med gjeldende regler.

Statistisk materiale viser at kvinneandelen blant ansatte er høy i bransjer med stort antall deltidsansatte. Mindretallet frykter at endringen til årsverk vil medføre at et betydelig antall kvinnearbeidsplasser blir unntatt fra regnskapsplikt og dermed blir underlagt mindre strenge regler.

I forhold til ensartet begrepsbruk mener mindretallet at antall ansatte brukt i annen relevant regulering, som aksjelov og annen selskapslovgivning, tilsier en videreføring av gjeldende begrepsbruk også i regnskapsloven.

Mindretallets forslag

Mindretallet foreslår at ansatte, i betydningen personer tilknyttet virksomheten, beholdes i lovbestemmelsen som terskelverdi for når regnskapsplikt inntreer. Når det gjelder informasjonsverdien av regnskapet vises det til kapittel 15.

Videre mener mindretallet at bortfall av regnskapsplikt for indre selskap vil være uheldig. Den uensartede praksisen av regnskapsføring hos hovedmannen tilsier at fullstendigheten av virksomheten blir vanskelig å kontrollere dersom regnskapsplikten bortfaller. Hvis regnskapsplikten bortfaller, forsvinner også revisjonsplikten.

Allmenne interesser tilsier åpenhet rundt eierinteresser inklusive åpenhet om fordeling av verdiskapningen i selskapsstrukturer. Dette lå til grunn i Ot.prp. 42(1997-1998) da indre selskap hadde både registreringsplikt, regnskapsplikt og innsendings-

plikt. Tiltross for at dette har selskapsrettslige konsekvenser, foreslår mindretallet at regnskapsplikten for indre selskap opprettholdes og at registrerings- og innsendingsplikt til Foretaksregisteret gjeninnføres, slik intensjonen var med regnskapsloven av 1998, jf. kapittel 18.

Mindretallets forslag

Mindretallet foreslår en videreføring av gjeldende regel med regnskapsplikt for indre selskap.

5.2 Andre alminnelige bestemmelser

5.2.1 Gjeldende rett

§ 1-1. Lovens virkeområde

Loven gjelder regnskapspliktige som nevnt i § 1-2 første ledd nr. 1 til 11 og annet ledd som er hjemmehørende i Norge, samt regnskapspliktige som nevnt i § 1-2 nr. 12.

Kongen fastsetter regler om denne lovs anvendelse for Norges økonomiske sone og for Svalbard, Jan Mayen og bilandene og kan fastsette særlige regler under hensyn til forholdene der.

§ 1-7. Regnskapsåret

Regnskapsåret er kalenderåret. I særlige tilfeller kan departementet ved forskrift eller enkeltvedtak gjøre unntak fra denne bestemmelsen.

Den regnskapspliktiges første regnskapsår kan være kortere eller lengre enn kalenderåret. Regnskapsåret kan likevel ikke i noe tilfelle være lengre enn 18 måneder.

Ved oppløsning slutter regnskapsåret på oppløsningstidspunktet.

§ 1-8. Styre og tilsvarende ledelsesorgan

De bestemmelser som omhandler et styre og dets medlemmer gjelder også for tilsvarende ledelsesorganer og medlemmer av slikt ledelsesorgan.

§ 3-1. Plikt til å utarbeide årsregnskap og årsberetning

Regnskapspliktige skal for hvert regnskapsår utarbeide årsregnskap og årsberetning i samsvar med bestemmelsene i denne lov. Årsregnskapet og årsberetningen skal fastsettes senest seks måneder etter regnskapsårets slutt.

Små foretak kan ved utarbeidelse av årsregn-

skap og årsberetning følge de unntaksbestemmelser som fremgår av loven.

§ 3-2. Årsregnskapets innhold

Årsregnskapet skal inneholde resultatregnskap, balanse, kontantstrømoppstilling og noteopplysninger.

Små foretak kan unnlate å utarbeide kontantstrømoppstilling.

For morselskap består årsregnskapet av selskapsregnskap og konsernregnskap. Konsernregnskapet skal omfatte morselskapet og alle datterselskapene. Konsernregnskapet skal vise disse foretakene som en enhet (konsolidering). Transaksjoner mellom konsoliderte foretak skal ikke regnskapsføres i konsernregnskapet.

Små foretak kan unnlate å utarbeide konsernregnskap.

§ 3-4. Krav til føring i norsk mynt og krav til norsk språk

Årsregnskapet skal føres i norske kroner og på norsk med mindre departementet ved forskrift eller enkeltvedtak bestemmer noe annet. Årsberetningen skal være på norsk.

Konsernregnskapet kan føres i annen valuta dersom konsernets virksomhet i hovedsak er knyttet til denne valutaen og dersom slik regnskapsføring er i samsvar med god regnskapsskikk.

Forskrift om omregning til norske kroner

Føring av årsregnskapet i norske kroner innebærer som følge av transaksjonsprinsippet i § 4-1 første ledd nr. 1 at alle transaksjoner skal omregnes til transaksjonskurs. I forskrift av 10. mars 2000 nr. 218 om summarisk omregning av registrerte regnskapsopplysninger i utenlandsk valuta til norsk valuta er det regler om omregning til norske kroner med hjemmel i § 3-4.

I følge § 1 i forskriften kan det, dersom minst to tredjedeler av foretakets transaksjoner skjer i utenlandsk valuta, uavhengig av bestemmelsen i regnskapsloven § 4-1 første ledd nr. 1, foretas en summarisk omregning av transaksjoner til norske kroner. Ved den summariske omregningen skal det benyttes en gjennomsnittskurs for hver periode med pliktig rapportering.

I forslaget til forskrift til bokføringslov § 3-2 er det foreslått regler om bokføring i utenlandsk valuta og omregning til norske kroner som skal erstatte gjeldende forskrift om summarisk omregning. Forslaget er som følger:

«§ 3-2 Bokføring i utenlandsk valuta

Dersom den bokføringspliktiges funksjonelle valuta er en annen enn norske kroner kan bokføringen skje i denne valutaen. Med funksjonell valuta menes den valuta som den bokføringspliktiges økonomiske virksomhet i hovedsak er knyttet til. Filialer i utlandet kan ved bokføringen benytte egen funksjonell valuta.

Beløp som inngår i pliktig regnskapsrapportering knyttet til lønn og merverdiavgift skal låses i norske kroner til transaksjonsdagens kurs. Det samme gjelder beløp knyttet til eiendeler og gjeld hvor skatteloven har egne vurderingsregler om valuta.

Omregning til norske kroner skal skje minst en gang i året ved bruk av offisielle gjennomsnittskurser. Det skal dokumenteres hvordan omregningen har skjedd og hvilke kurser som er benyttet.

Bokføringspliktige som ikke utarbeider balanse ved pliktig regnskapsrapportering til skattemyndighetene, skal benytte kursen på transaksjonstidspunktet ved omregning til norske kroner. Dersom kursen i perioden ikke har hatt svingninger som avviker mer enn 5 % i forhold til den månedlige gjennomsnittskursen, kan likevel månedens offisielle gjennomsnittskurs benyttes. Store enkeltransaksjoner skal i alle tilfeller omregnes til transaksjonsdagens kurs. »

§ 3-5. Undertegning av årsregnskapet og årsberetningen

For regnskapspliktige som har styre, skal årsregnskapet og årsberetningen underskrives av samtlige styremedlemmer. For regnskapspliktige som har daglig leder, skal også daglig leder underskrive. For regnskapspliktige som verken har styre eller daglig leder, skal deltakerne eller medlemmene underskrive.

Har en som skal underskrive innvendinger mot årsregnskapet eller årsberetningen, skal vedkommende underskrive med påtegnet forbehold og gi nærmere redegjørelse i årsberetningen.

5.2.2 EØS-rett

Regnskapsåret

Fjerde selskapsdirektiv regulerer ikke regnskapsperiodens lengde eller regnskapsåret.

Syvende direktiv artikkel 27 omhandler balansedagen for konsernregnskapet. Etter nr. 1 skal konsernregnskapet settes opp på samme dag som morselskapets årsregnskap. Etter nr. 2 kan med-

lemsstatene tillate eller kreve at konsernregnskapet gjøres opp på en annen dag for å ta hensyn til balansedagen for de mest betydningsfulle selskapene i konsernet. Etter nr. 3 skal konsolidering skje på grunnlag av et delårsregnskap som er satt opp på balansedagen for konsernet, dersom datterselskapets regnskap avsluttes mer enn tre måneder før balansedagen for konsernet.

Plikt til å utarbeide årsregnskap og årsberetning

EØS-reglene har ikke generelle bestemmelser om frist for fastsetting av årsregnskap og årsberetning.

Årsregnskapets innhold

I følge fjerde direktiv artikkel 2 nr. 1 skal årsregnskapet bestå av balanse, resultatregnskap og noter. De to regnskapsoppstillingene sammen med notene utgjør en helhet. Gjennom et direktiv vedtatt mai 2003 er det gjort en tilføyelse til artikkel 2 nr. 1 om at medlemsstatene kan pålegge eller tillate ytterligere oppstillinger i tillegg til de nevnte. Årsberetningen er ikke en del av årsregnskapet. Årsberetningens innhold er regulert i artikkel 46. Revisjon, som er regulert i artikkel 51, er begrenset til årsregnskapet, men det skal verifiseres at årsberetningen er konsistent med årsregnskapet.

Syvende direktiv artikkel 16 har tilsvarende bestemmelse om konsernregnskapets innhold som fjerde direktiv artikkel 2 nr. 1 har for årsregnskapets innhold og om årsberetningens innhold i artikkel 36.

Språk

EØS-reglene regulerer ikke språk i årsregnskap og årsberetning. EU-kommisjonen har foreslått et nytt "transparency"-direktiv, som også regulerer språk i års- og delårsrapporter for noterte foretak. Forslaget vil, dersom det blir vedtatt, blant annet legge visse begrensninger på norske myndigheters mulighet til å stille krav om norsk språk for noterte foretaks årsregnskap og årsberetning.

Valuta

Fjerde direktiv artikkel 50a inneholder følgende bestemmelse:

«Årsregnskap kan offentliggjøres i den valuta de er satt opp i og i ECU, omregnet etter omregningskursen som gjelder på balanseda-

gen. Omregningskursen skal angis i notene til årsregnskapet.»

Syvende direktiv artikkel 38a har tilsvarende bestemmelse om konsernregnskap.

Gjeldende regnskapslov inneholder ikke en bestemmelse om valuta for offentliggjøring. Departementet skriver i denne sammenheng i Ot.prp. nr. 42 (1997-98) på side 198:

«Departementet mener i likhet med utvalget at det ikke er nødvendig med en egen regel om at årsregnskapet skal kunne offentliggjøres også i en annen valuta enn norske kroner eller i ECU. Bestemmelsen om at årsregnskapet skal føres i norske kroner er ikke til hinder for at årsregnskapet også offentliggjøres i annen valuta eller ECU omregnet til kursen som gjelder på balansedagen. Departementet anser det derfor ikke nødvendig med en egen regel for å gjennomføre direktivbestemmelsen om dette. »

Undertegning av årsregnskapet og årsberetningen

EØS-direktivene har ikke krav om undertegning av årsregnskap og årsberetning.

5.2.3 IAS/IFRS

Hva omfattes av IAS-forordningen?

Det vises til nærmere omtale av IAS-forordningens saklige virkeområde og hvordan IAS-forordningens regnskapsregler står i forhold til andre regnskapsregler i EF-retten (direktivreglene) og til nasjonal regnskapsrett i kapittel 2 om norsk regnskapsregulering.

Regnskapsåret

IAS 1 åpner for at regnskapsåret i unntakstilfeller kan være kortere eller lengre enn et år. Etter IAS 1 vil dermed også omleggingsår kunne være lengre enn 12 mnd. IAS 1.51 tillater at man av praktiske årsaker rapporterer en periode på for eksempel 52 uker. IAS har ikke krav om at regnskapsåret skal følge kalenderåret.

Plikt til å utarbeide årsregnskap og årsberetning

IAS regulerer ikke hvorvidt det er regnskapsplikt, eller frister for fastsetting av årsregnskap og årsberetning. Det er videre ikke krav etter IAS 1 at det utarbeides årsberetning. Foretaket oppmuntres i IAS 1.8 til å utarbeide, utenfor årsregnskapet, en rapport fra ledelsen.

Årsregnskapets innhold

Årsregnskapet består i følge IAS 1.7 av:

- Balanse
- Resultatregnskap
- Oppstilling over endringer i egenkapitalen
- Kontantstrømoppstilling
- Regnskapsprinsipper og noteopplysninger

Språk

IAS regulerer ikke språk i årsregnskap og årsberetning.

Valuta

Etter IAS 21.4 kan rapporteringsvaluta i utgangspunktet velges fritt. Dette er imidlertid modifisert i SIC-19 og SIC-30 hvor det skilles mellom målevaluta (measurement currency) og presentasjonsvaluta, og hvor det gis føringer i valg av målevaluta. I forbedringsprosjektet (ED Revised IAS 21) er begrepet rapporteringsvaluta erstattet med 2 begreper, funksjonell valuta og presentasjonsvaluta. Begrepet presentasjonsvaluta, som også er brukt i SIC-19 og SIC-30, videreføres. Det fremgår av IASBs kommentarer til de foreslåtte endringene at begrepet funksjonell valuta ("the currency in which the entity measures the items in its financial statements") skal erstatte målevaluta i SIC-19 og SIC-30. Årsaken til endringen er at begrepet funksjonell valuta er mer vanlig å bruke. Heretter brukes begrepet funksjonell valuta også ved omtale av gjeldende IAS regler (istedenfor målevaluta).

Funksjonell valuta kan ikke velges fritt. SIC-19. 5-6 gir retningslinjer for valg av funksjonell valuta (i SIC-19 benevnt "measurement currency"). Det fremgår av kommentarene til ED Revised 21 at IASB har sett behov for ytterligere å presisere begrepet funksjonell valuta, blant annet for å få frem at funksjonell valuta ikke er noe som kan velges, men som må fastsettes i henhold til definisjonen av begrepet. I ED Revised IAS 21.6 er funksjonell valuta definert som: "Functional currency is the currency of the primary economic environment in which the entity operates." Ytterligere veiledning for å fastsette hvilken valuta som er funksjonell valuta er gitt i etterfølgende bestemmelser.

Når det gjelder presentasjonsvaluta, kan denne etter IAS 21 velges fritt, og det samme gjelder etter de foreslåtte endrede reglene. Det er gitt regler i IAS for omregning til funksjonell valuta, og eventuelt fra funksjonell valuta til presentasjonsvaluta dersom den er forskjellig fra funksjonell valuta.

Reglene for omregning til funksjonell valuta er gitt i IAS 21.8-22, og i forslaget til endringer i ED Revised IAS 21.18-35. Reglene for omregning fra funksjonell valuta til presentasjonsvaluta er gitt i SIC 30.6-7, og i forslaget til endringer i ED Revised IAS 21.36-41.

Undertegning av årsregnskapet og årsberetningen

Etter IAS 10 skal selskapet opplyse "when the financial statements were authorised for issue and who gave that authorisation", men IAS har ikke krav til undertegning av selve årsregnskapet og årsberetningen.

5.2.4 Høringskommentarer og andre innspill

§ 1-7 Regnskapsåret

Norges Autoriserte Regnskapsføreres Forening (NARF) og Den norske Revisorforening (DnR) foreslår en oppmykning av bestemmelsen om regnskapsår, slik at det ikke skal være krav om at regnskapsåret skal følge kalenderåret. Foretak med sesongvariasjoner kan, av hensyn til informasjonsverdien i regnskapet, være tjent med et annet avslutningstidspunkt enn kalenderårets slutt. NARF antar at langt de fleste fortsatt å velge å avlegge sine regnskap etter kalenderåret, men NARF ser det som overordnet at de foretak som har behov for det, gis fleksibilitet til å velge et annet regnskapsår enn kalenderåret.

§ 3-4 Krav til føring i norsk mynt og krav til norsk språk

Oslo Børs har mottatt innspill fra enkelte noterte selskaper som er videreformidlet til utvalget. Strømme ASA har uttrykt ønske om at foretakene gis adgang til kun å sende engelsk versjon av regnskapet til alle aksjonærer, selv om årsregnskap og årsberetning i norsk oversettelse skal sendes til Regnskapsregisteret i Brønnøysund.

Petroleum Geo Services ASA ønsker om en videreføring av regnskapsloven § 3-4 annet ledd vedrørende bruk av funksjonell valuta i konsernregnskapet. Norske Skog ASA rapporterer konsernregnskapet i norske kroner, men ønsker en større valgfrihet i forhold til rapporteringsvaluta. Ved større valgfrihet for rapporteringsvaluta vil man etter selskapets oppfatning lettere kunne presentere regnskaper som gir et riktigere bilde av virksomheten i og med at det vesentligste av konsernets virksomhet foregår i andre valutaer enn norsk kroner. Telenor ASA tar til orde for at det

bør vurderes om norske selskaper kan avgi regnskaper i euro.

5.2.5 Utvalgets vurderinger og forslag

§ 1-1 Lovens virkeområde

Utvalget har lagt til grunn i avsnitt 2.4.2. at bestemmelsene om lovens virkeområde i § 1-1 er utenfor IAS-forordningens saklige virkeområde, og kan dermed gjøres gjeldende for IAS-foretakenes konsernregnskaper.

Mottatte innspill og erfaringer med regnskapsloven tilsier ikke at det er behov for endringer av gjeldende bestemmelse.

Utvalget foreslår ingen endring i lovbestemmelsen.

§ 1-7 Regnskapsåret

Kontaktkomiteen for regnskapsdirektivene har kommet til at tidspunkt for regnskapsårets slutt kan reguleres av nasjonal lovgivning i medlemslandene. Utvalget har dermed lagt til grunn i avsnitt 2.4.2.2 at § 1-7 kan gjøres gjeldende også for IAS-foretakenes konsernregnskaper.

I henhold til regnskapsloven skal regnskapsåret som hovedregel følge kalenderåret og avsluttes per 31. desember. IAS regulerer ikke tidspunkt for regnskapsårets slutt, men har enkelte bestemmelser om regnskapsårets lengde. Det er derfor også vurdert om det er behov for en endring av regnskapsloven som følge av en tilpasning til IAS ("moderniseringslinjen").

IAS 1 åpner for at regnskapsåret i unntakstilfeller kan være kortere eller lengre enn et år. I Norge er unntakstilfellene konkretisert. Det første regnskapsåret kan være inntil 18 måneder. Etter forskrift av 19. juli 1999 nr. 816 om avvikende regnskapsår for filial og datterselskap av utenlandsk foretak som anvender avvikende regnskapsår kan omleggingsår også være inntil 18 måneder. Videre tillater IAS 1.51 at man av praktiske årsaker rapporterer en periode på for eksempel 52 uker (og ikke dekker et helt år).

Gjeldende regnskapslovs krav om regnskapsåret er ikke til hinder for at foretakene kan følge IAS/IFRS. IAS/IFRS kan tenkes å tillate ytterligere unntakstilfeller enn de som er tillatt i henhold til gjeldende lov, og IAS/IFRS stiller ikke krav til at regnskapsåret skal avsluttes 31. desember. NARF har uttrykt ønske om at det ikke skal være krav om at regnskapsåret skal følge kalenderåret. Finansdepartementet har gitt forskrift som tillater filialer og datterselskap av utenlandsk foretak som anven-

der avvikende regnskapsår også å benytte et regnskapsår som avviker fra kalenderåret. Finansdepartementet har imidlertid også mottatt søknader fra andre regnskapspliktige om å benytte avvikende regnskapsår. Disse er blitt avslått.

Dersom virksomheten er sterkt sesongbetont, kan et annet avslutningstidspunkt gi mer informative årsregnskaper. For enkelte selskaper kan omfanget av poster som må estimeres og som må være gjenstand for skjønsmessig vurdering være større enn dersom regnskapene var avsluttet på et annet tidspunkt. Disse forholdene taler for at et annet regnskapsavslutningstidspunkt i noen tilfeller kan være mer formålstjenelig ut fra selskapets virksomhetssyklus. Dersom det er lavt aktivitetsnivå i perioder i løpet av kalenderåret, kan det dessuten være kostnadseffektivt at administrative oppgaver slik som regnskapsavslutningsarbeid legges til slike perioder.

Kravet om å følge kalenderåret begrunnes særlig ut fra skattekontrollhensyn. Det vises til NOU 1995:30 avsnitt 10.1.1 hvor det fremgår:

”Fra kontrollsynspunkt kan det være en fordel at samtlige skattytere foretar regnskapsavslutning på samme tidspunkt. Dette forenkler arbeidet med avstemming, og det blir enklere å innhente informasjon fra eksterne kilder.”

Etter utvalgets syn bør utgangspunktet fortsatt være at regnskapsåret skal følge kalenderåret, men adgang til å velge avvikende regnskapsår bør utvides dersom brukerhensyn tilsier det. Utvalget foreslår at foretakene skal kunne velge avvikende regnskapsår dersom dette øker regnskapenes informasjonsverdi for brukerne. Eksempelvis kan informasjonsverdien øke dersom omfanget av poster som må estimeres og skjønsmessig fastsettes kan reduseres ved valg av avvikende regnskapsår. Selv om det kan være kostnadseffektivt at regnskapsavslutningsarbeid legges til perioder med lavt aktivitetsnivå, vil utvalgets forslag ikke åpne for at regnskapsprodusentene kan velge avvikende regnskapsår ut fra denne begrunnelsen.

Utvalgets forslag

Utvalget foreslår at § 1-7 første ledd tilføyes en bestemmelse om at et regnskapsår som ikke er kalenderåret kan følges dersom dette på grunn av sesongmessig virksomhet øker årsregnskapets informasjonsverdi. Utvalget foreslår videre at unntaket for datterselskaper av utenlandske foretak til å velge avvikende regnskapsår flyttes fra gjeldende

forskrift til regnskapsloven. Forskriftsadgang til å gi andre unntak videreføres.

§ 1-8 Styre og tilsvarende ledelsesorgan

Mottatte innspill og erfaringer med regnskapsloven tilsier ikke at det er behov for endringer av gjeldende bestemmelse vedrørende styre og tilsvarende ledelsesorgan.

Utvalget foreslår ingen endring av bestemmelsen.

§ 3-1 Plikt til å utarbeide årsregnskap og årsberetning

Som omtalt i avsnitt 2.4.2.2 er IAS-forordningens saklige virkeområde etter utvalgets oppfatning *innholdet av årsregnskapet*, etter utvalgets forslag begrenset til konsernregnskapet. Reglene om årsberetning og frister for fastsetting av årsregnskap og årsberetning er således ikke omfattet, og kan reguleres i nasjonal lovgivning.

Det er ikke krav etter IAS 1 at det utarbeides årsberetning. Foretaket oppmuntres i IAS 1.8 til å utarbeide en rapport fra ledelsen, som ikke skal inngå i årsregnskapet. Utvalget foreslår at gjeldende krav til utarbeidelse av årsberetning opprettholdes, det vises til nærmere omtale i kapittel 7 og 16. Mottatte innspill og erfaringer med regnskapsloven tilsier ikke at det er behov for endringer av gjeldende bestemmelse om frist på 6 måneder for fastsetting av årsregnskap og årsberetning.

Utvalget foreslår i kapittel 2 at lovbestemmelsen tilføyes et nytt tredje ledd om bestemmelser i loven som ikke skal gjelde for konsernregnskapet til regnskapspliktige som omfattes av IAS-forordningen, for øvrig foreslår utvalget ingen endring av lovbestemmelsen.

§ 3-2 Årsregnskapets innhold

Som det fremgår av i avsnitt 2.4.2.2 legger utvalget til grunn at § 3-2 første annet og fjerde ledd samt tredje ledd annet, tredje og fjerde punktum ikke skal kunne gjøres gjeldende for IAS-foretaks konsernregnskap.

I henhold til § 3-2 tredje ledd første punktum består årsregnskapet for morselskap av selskapsregnskap og konsernregnskap. Dette innebærer blant annet at det kan gis felles noteopplysninger for selskapsregnskapet og konsernregnskapet.

I henhold til IAS 1.2 er standarden ikke til hinder for at selskapsregnskapet avlagt etter nasjonal lovgivning presenteres i samme dokument som konsernregnskapet avlagt i henhold til IAS/IFRS.

Dette forutsetter imidlertid at basis for utarbeidelse for begge deler klart fremgår i oppstillingen over regnskapsprinsipper.

Bestemmelsen i IAS/IFRS er således ikke til hinder for kravet i regnskapsloven om at morselskapets årsregnskap skal bestå av selskapsregnskapet og konsernregnskapet. Mottatte innspill og erfaringer med regnskapsloven tilsier heller ingen behov for endringer på dette punktet.

Utvalget foreslår ingen endring av regnskapsloven § 3-2 tredje ledd første punktum. Bestemmelsen gjøres også gjeldende for IAS-foretakene.

Bestemmelsene i § 3-2 tredje ledd annet, tredje og fjerde punktum er omhandlet i kapittel 10. Bestemmelsene i § 3-2 fjerde ledd er omhandlet i kapittel 6.

Årsregnskapet skal i følge § 3-2 første ledd inneholde resultatregnskap, balanse, kontantstrømoppstilling og noteopplysninger. IAS 1.7 krever i tillegg en egen oppstilling over endringer i egenkapital. Det vises i denne forbindelse til utvalgets foreslag i avsnitt 14 om resultatregnskap, balanse og kontantstrømoppstilling.

§ 3-4 Krav til føring i norsk mynt og krav til norsk språk

§ 3-4 omfatter krav til hvilken valuta årsregnskapet kan føres i og krav til språk. Som det fremgår av avsnitt 2.4.2.2, legger utvalget til grunn at kravet i § 3-4 om hvilken valuta årsregnskapet kan føres i ikke skal kunne gjøres gjeldende for IAS-foretaks konsernregnskap, men krav til språk kan reguleres i nasjonal lovgivning.

Krav til språk

IAS/IFRS regulerer ikke språk. Strømme ASA har uttrykt ønske om adgang til kun å sende engelsk versjon av regnskapet til alle aksjonærer, selv om årsregnskap og årsberetning i norsk oversettelse skal sendes til Regnskapsregisteret i Brønnøysund. Krav om å sende årsregnskap og årsberetning til aksjonærene følger imidlertid av selskapslovgivningen, og ligger således utenfor utvalgets mandat å vurdere.

Forslaget til nytt "transparency"-direktiv vil som nevnt i avsnitt 5.2.2, hvis det blir vedtatt, blant annet legge visse begrensninger på norske myndigheters mulighet til å stille krav om norsk språk for noterte foretaks årsregnskap og årsberetning. I henhold til gjeldende lov kan departementet ved forskrift eller enkeltvedtak gjøre unntak fra regnskapslovens bestemmelse om at årsregnskapet skal være på norsk.

Utvalgets forslag

Utvalgets flertall foreslår at bestemmelsen om at årsberetningen skal være på norsk endres. Det foreslås en forskriftsadgang for unntak fra krav om norsk språk i årsberetningen, slik at dersom det er behov for endringer som følge av "transparency"-direktivet, kan slike bestemmelser gis i forskrift.

Krav til valuta

Både IAS/IFRS og gjeldende regnskapslovgivning har bestemmelser om valuta. Utvalget har derfor også vurdert om det er behov for en endring av regnskapsloven som følge av en tilpasning til IAS ("moderniseringslinjen").

Det fremgår av forarbeidene til gjeldende regnskapslov at bestemmelsen om at årsregnskapet skal føres i norske kroner (med mindre departementet bestemmer noe annet) er en bestemmelse om regnskapsvaluta, det vil si valuta som årsregnskapet måles i. Ved omtale av regnskapsvaluta siktes det heretter til den valuta som årsregnskapet måles i. Regnskapsvaluta må ikke forveksles med funksjonell valuta, dvs. den valuta som den økonomiske virksomheten er knyttet til eller presentasjonsvaluta, som er den valuta regnskapet presenteres/offentliggjøres i.

Nærmere om konsernregnskapet

I henhold til § 3-4 annet ledd kan regnskapsvaluta for konsernregnskapet være en annen valuta enn norske kroner dersom konsernets virksomhet i hovedsak er knyttet til denne valutaen og dersom slik regnskapsføring er i samsvar med god regnskapsskikk. Det fremgår av Ot.prp. nr. 42 (1997-98) at bestemmelsen skal gi adgang til føring av konsernregnskapet i konsernets funksjonelle valuta. Utvalget legger til grunn at denne bestemmelsen åpner for å anvende IAS/IFRS bestemmelser om funksjonell valuta fullt ut i konsernregnskapet.

Når det gjelder presentasjonsvaluta kan denne i henhold til IAS/IFRS velges fritt. Etter utvalgets syn er de regnskapspliktige gitt tilstrekkelig fleksibilitet ved å kunne velge funksjonell valuta eller norsk kroner som valuta konsernregnskapet presenteres i (presentasjonsvaluta). Det er videre ikke noe i veien for at et foretak velger å presentere årsregnskapet, det vil si både konsernregnskapet og/eller selskapsregnskapet, i en annen valuta som for eksempel euro i tillegg.

Utvalget foreslår at bestemmelsen om regnskapsvaluta for konsernregnskapet videreføres.

Nærmere om selskapsregnskapet

Regnskapsloven har krav om valg av en bestemt valuta som regnskapsvaluta for føring av selskapsregnskapet, norske kroner. I henhold til IAS/IFRS skal regnskapet føres i selskapets funksjonelle valuta. Regnskapets presentasjonsvaluta kan etter IAS/IFRS velges fritt. Dette innebærer at norske kroner kan velges som presentasjonsvaluta også etter IAS/IFRS, men IAS/IFRS åpner også for å velge annen valuta som presentasjonsvaluta.

Reglene for hvordan omregning til norske kroner skal gjennomføres i henhold til norske bestemmelser er videre ikke fullt ut harmonisert med reglene i IAS/IFRS på dette området.

Foretak med annen funksjonell valuta enn norske kroner

Gjeldende norske bestemmelser kan i visse situasjoner være i strid med tilsvarende bestemmelser i IAS/IFRS. Et foretak med en annen funksjonell valuta enn norsk kroner kan i henhold til IAS/IFRS foreta omregning av anleggsmidler eller varelager fra funksjonell valuta til presentasjonsvaluta (norske kroner) til balansedagens kurs. Etter norske regler skal transaksjonene som har gitt opphav til anleggsmidlene eller varelageret omregnes til transaksjonskurs, eventuelt tillates i visse tilfeller en gjennomsnittskurs for en periode. Ingen av de valgmuligheter foretaket har etter norske regler er her i samsvar med IAS/IFRS. Dette er tilfelle både ut fra gjeldende norske bestemmelser og ut fra forslaget til ny bokføringsforskrift. De foreslåtte endringene i IAS/IFRS medfører ingen endring på dette punktet. Dette vil kunne forhindre enkelte foretak med annen funksjonell valuta enn norske kroner fra å avlegge selskapsregnskapet i norske kroner i henhold til IAS/IFRS.

Foretak med norske kroner som funksjonell valuta

Selv om et foretak ikke rammes av situasjoner hvor det er forhindret fra å avlegge selskapsregnskapet i henhold til IAS/IFRS, kan foretaket som følge av at det er to regelsett som ikke er harmonisert, være avskåret fra å bruke noen av valgmulighetene både i de norske reglene og i IAS/IFRS. Dette vil være tilfelle for foretak med norske kroner som funksjonell valuta.

Valg av regnskapsvaluta for selskapsregnskapet

En tilpasning av regnskapsloven til IAS/IFRS reglene er også et siktemål når det gjelder reglene

om valuta i selskapsregnskapet. For foretak med en annen valuta enn norske kroner som funksjonell valuta, kan også et regnskap i den funksjonelle valutaen ha bedre informasjonsverdi som følge av at regnskapet da avlegges i den valuta som den økonomiske virksomheten er knyttet til.

Bruk av en annen valuta enn norske kroner i selskapsregnskapet vil også ha betydning for reglene for fri og bundet kapital i forbindelse med utbytte mv. i aksjelovene, fordi aksjelovene på dette området har henvisninger til regnskapsloven. Det er blant annet spørsmål om hvordan "årsresultat etter det godkjente resultatregnskapet" i aksjeloven § 8-1 skal forstås dersom det åpnes opp for at selskapsregnskapet kan avlegges i en annen valuta enn norske kroner. Årsregnskapet i norske kroner for et foretak med annen funksjonell valuta enn norske kroner er i stor grad påvirket av valutasingninger mellom norske kroner og den funksjonelle valutaen. Dersom selskapsregnskapet isteden avlegges i foretakets funksjonelle valuta vil årsregnskapet og selskapets egenkapital bedre kunne reflektere foretakets finansielle stilling og resultat i den valuta som den økonomiske virksomheten er knyttet til, med mindre påvirkning av valutakurssvingninger enn et regnskap avlagt i norske kroner. Selskapsrettslige hensyn og kreditorhensyn kan således tale for bruk av funksjonell valuta i selskapsregnskapet, samt i beregning av fri og bundet kapital, fastsetting av utbytte mv.

Skattekontrollhensyn kan imidlertid tilsi en annen konklusjon for selskapsregnskapet enn for konsernregnskapet. I Ot.prp. nr. 42 (1997-98) uttaler Finansdepartementet at:

"Skattekontrollhensyn tilsier at hovedregelen skal være at regnskapet skal føres i norske kroner selv om foretakets funksjonelle valuta ikke er norske kroner, dvs. den valuta som den økonomiske virksomheten er knyttet til."

Skattekontrollhensyn er også vektlagt av bokføringslovutvalget som avga sin utredning i 2002. Bestemmelsene i forslaget til bokføringsforskrift om omregning av transaksjoner i utenlandsk valuta er grundig utredet og omtalt i NOU 2002:20 avsnitt 8.7, med unntak av forholdet til IAS/IFRS. Det er problematisk å harmonisere reglene for selskapsregnskapet med IAS/IFRS som følge av at bokføringen danner både grunnlag både for selskapsregnskapet og rapportering til skatte- og avgiftsmyndighetene. En kunne teoretisk, men neppe i praksis, tenke seg at omregningen for bokføringsformål ikke måtte legges til grunn for selskaps-

regnskapet i norske kroner, kun for skatte- og avgiftsformål.

Resultat og balansetall må omregnes til norske kroner for skatteformål. Det betyr ikke at det må være krav om at selskapsregnskapet avlegges i norske kroner. Bokføring og omregning til norske kroner er regulert i forslaget til ny bokføringslov og –forskrift, og det er dermed ikke påkrevet at foretakets årsregnskap avlegges i norsk kroner for at regnskapstall for skatteformål skal kunne avgis i norske kroner. Dersom selskapsregnskapet avlegges i funksjonell valuta, annen enn norske kroner, innebærer imidlertid dette at det må utarbeides to sett av resultatregnskap og balanse.

Utvalget oppfordrer imidlertid til en ny gjennomgang av bokføringsreglene for omregning til norske kroner, for å vurdere hvorvidt disse kan tilpasses til IAS/IFRS reglene.

Som det fremgår ovenfor kan det for foretak som har annen valuta enn norsk kroner som funksjonell valuta være en konflikt mellom de norske reglene og IAS/IFRS dersom selskapsregnskapet avlegges i norske kroner. For at disse foretakene skal kunne avlegge selskapsregnskapet i henhold til IAS/IFRS foreslår utvalgets flertall at foretakene skal kunne velge mellom å avlegge selskapsregnskapet i norske kroner og i funksjonell valuta.

Selskapsrettslige hensyn taler etter flertallets syn også for å åpne for funksjonell valuta, som omtalt ovenfor. Aksjeloven fastsetter at registrert aksjekapital skal være i norske kroner, men aksjelovens ordlyd synes for øvrig ikke å være til hinder for at beregning av bunden og fri kapital, utbytte osv. gjøres i en annen valuta enn norske kroner.

Et særskilt spørsmål er hvordan innbetalt aksjekapital og eventuelt overkurs, som for et norsk aksjeselskap er registrert i norske kroner, skal omregnes til funksjonell valuta for å inngå i bunden kapital i funksjonell valuta. I henhold til IAS/IFRS skal omregningen skje til historisk kurs. Dette innebærer, i motsetning til omregning til balansedagens kurs, at aksjekapitalen blir et fast beløp fra år til år, som justeres ved eventuelle kapitalforhøyelser eller nedsettelser, men ikke for valutasingninger. Dette antas også å best hensynta kreditorvernet i de selskapsrettslige reglene, fremfor at bundet kapital skal kunne reduseres ved valutakurssvingninger uavhengig av selskapets stilling og resultat for øvrig.

Utvalgets forslag

Utvalgets flertall foreslår at regnskapsloven endres slik at de regnskapspliktige kan velge å avlegge årsregnskapet (selskapsregnskap og konsernregn-

skap) i funksjonell valuta eller i norske kroner. Foretak med konsernregnskapsplikt kan velge å avlegge selskapsregnskapet i norske kroner, samtidig som konsernregnskapet avlegges i funksjonell valuta.

§ 3-5 Undertegning av årsregnskap og årsberetning

Som det fremgår av avsnitt 2.4.2.2 legger utvalget til grunn at § 3-5 om undertegning av årsregnskap og årsberetning er utenfor IAS-forordningens virkeområde, og kan reguleres av nasjonal lovgivning.

Etter IAS 10 skal selskapet opplyse "when the financial statements were authorised for issue and who gave that authorisation". Utvalget ser ikke grunn til å endre regnskapslovens bestemmelse til å samsvare med bestemmelsen i IAS 10. Mottatte innspill og erfaringer med gjeldende regnskapslov tilsier heller ikke at det er behov for endringer.

Utvalget foreslår ingen endringer av gjeldende lovbestemmelse.

5.2.6 Mindretallsinnstilling

Et mindretall bestående av medlemmet Voldnes er av den oppfatning at årsberetningen skal avlegges på norsk, uten at det åpnes for alternativt språk. Foretak kan i tillegg velge å oversette årsberetningen til andre språk dersom det er ønske om det. Mindretallet foreslår en videreføring av gjeldende regel, men i et eget ledd i § 3-4 slik at bestemmelsene om språk også skal gjelde for foretak som følger IAS-forordningen.

Videre er mindretallet uenig i at det skal åpnes for at selskapsregnskapet skal kunne avlegges i annen valuta enn norske kroner. Mindretallet foreslår en videreføring av gjeldende regel. § 3-4 annet ledd foreslås opphevet som følge av mindretallets forslag i kapittel 2 om at alle konsernregnskap skal følge IAS-forordningen, og dermed ikke omfattes av bestemmelsene i § 3-4 om valuta.

5.3 Oppsummering av utvalgets forslag

Lovstruktur og tilgjengelighet:

Utvalget foreslår at bestemmelsen i regnskapslov § 1-2 første ledd nr 13, om andre som etter særskilt bestemmelse i eller i medhold av lov har regnskapsplikt etter regnskapsloven, erstattes av et nytt annet ledd i § 1-2:

"Regnskapspliktige etter denne loven etter særskilt

bestemmelse i eller i medhold av annen lov, med de utvidelser og begrensninger som er fastsatt der, er:

1. Stiftelser etter lov 23. mai 1980 nr. 11 om stiftelser § 10 første ledd
2. Statens bankinvesteringsfond etter lov 29. november 1991 nr. 78 om Statens bankinvesteringsfond § 6 annet ledd
3. Allmenninger som driver næringsvirksomhet etter lov 19. juni 1992 nr. 59 om bygdeallmenninger § 3-10 annet ledd
4. Kommunalt og fylkeskommunalt foretak etter bestemmelser gitt i medhold av lov 25. september 1992 nr. 107 om kommuner og fylkeskommuner (kommuneloven) § 75 første ledd
5. Statens nærings- og distriktsutviklingsfond etter lov 3. juli 1992 nr. 97 om Statens nærings- og distriktsutviklingsfond
6. Den som er godkjent eller autorisert i medhold av lov 24. februar 1995 nr. 11 om lotterier mv. §§ 4b og 4c, etter lotteriloven § 4f første ledd
7. Europeiske økonomiske foretaksgrupper etter lov 22. desember 1995 nr. 85 om europeiske økonomiske foretaksgrupper ved gjennomføring av EØS-avtalens vedlegg XXII nr. 10 (rådsforordning (EØF) nr. 2137/85) (EØFG-loven) § 2 annet ledd
8. Studentsamskipnader etter lov 28. juni 1996 nr. 54 om studentsamskipnader § 9 første ledd
9. Statens investeringsfond for næringsvirksomhet i utviklingsland etter lov 9. mai 1997 nr. 26 om Statens investeringsfond for næringsvirksomhet i utviklingsland § 18 første ledd
10. Interkommunale selskaper etter lov 29. januar 1999 nr. 6 om interkommunale selskaper § 27 første ledd
11. Apotek etter bestemmelser gitt i medhold av lov 2. juni 2000 nr. 39 om apotek (apotekloven) § 5-5 annet ledd
12. Regionale helseforetak og helseforetak etter lov 15. juni 2001 nr. 93 om helseforetak mv. (helseforetaksloven) § 43 første ledd”

Terskelverdier for regnskapsplikt

Utvalgets flertall foreslår følgende endringer i § 1-2:

”§ 1-2 første ledd nr. 4 skal lyde:

4. ansvarlig selskap og kommandittselskap som i året har hatt mer enn fem millioner kroner i salgsinntekt eller et gjennomsnittlig antall ansatte høyere enn fem årsverk. Selskapet er likevel regnskapspliktig dersom antallet deltakere overstiger fem, minst en av deltakerne er juridisk person med begrenset ansvar eller selskapet er et partrederi. Regnskapsplikten omfatter ikke ansvarlig selskap som er et interkommunalt selskap,

§ 1-2 første ledd nr. 7 til 12 skal lyde:

1. boligbyggelag og borettslag,
2. eierseksjonssameier som nevnt i eierseksjonsloven § 44 annet ledd,
3. samvirkeforetak og økonomiske foreninger som i året har hatt salgsinntekter over to millioner kroner,
4. andre foreninger som i året har hatt eiendeler med verdi over 20 millioner kroner eller et gjennomsnittlig antall ansatte høyere enn 20 årsverk. Departementet kan gi regler om beregning av eiendelenes verdi,
5. enhver som driver enkeltmannsforetak og som i året samlet har hatt eiendeler med verdi over 20 millioner kroner eller et gjennomsnittlig antall ansatte høyere enn 20 årsverk. Departementet kan gi regler om beregning av eiendelenes verdi,
6. utenlandsk foretak som utøver eller deltar i virksomhet her i riket eller på norsk kontinentsokkel innenfor petroleumsutvinning eller rørledningstransport, og som er skattepliktig til Norge etter norsk intern lovgivning,”

Utkast til forskrift om beregning av eiendelens verdi

§ 1-2-1. Beregning av eiendelenes verdi

”For foretak hvor eiendelenes verdi er et kriterium for regnskapsplikt, jf. regnskapsloven § 1-2 første ledd nr. 10 og 11, kan eiendelenes verdi beregnes i samsvar med denne bestemmelsen.

Dersom anskaffelseskost ikke kan identifiseres, kan det i beregningen legges til grunn gjenanskaffelseskost korrigert for akkumulerte avskrivninger, begrenset oppad til virkelig verdi.

Foretak som tidligere har vært skattepliktige, kan i stedet for gjenanskaffelseskost som beskrevet i annet ledd, legge skattemessige verdier til grunn i inngående balanse dersom anskaffelseskost ikke kan identifiseres.”

Regnskapsloven § 1-2 nye tredje og fjerde ledd skal lyde:

”Foretak som er omfattet av første ledd nr. 4, 9, 10 eller 11 og som har drevet virksomhet i mer enn et år, er regnskapspliktig først når vilkår om å overskride beløpsgrenser eller grense for antall ansatte er oppfylt to år på rad.”

Foretak som har hatt regnskapsplikt etter første ledd nr. 4, 9, 10 eller 11 men som et enkelt år ikke oppfyller vilkår om å overskride beløpsgrenser eller grense for antall ansatte, er regnskapspliktig inntil forholdet gjentar seg to år på rad.

Et mindretall bestående av medlemmet Voldnes

foreslår å beholde regnskapsplikt for indre selskap etter første ledd nr. 4. Dette medlem foreslår også å oppheve gjeldende unntak for innsendingsplikt til Regnskapsregisteret for indre selskap.

Dette medlemmet foreslår å videreføre begrepet antall ansatte i lovbestemmelsens første ledd nr. 4, 10 og 11.

Utenlandske foretak på norsk kontinentalsokkel

Ligningsloven § 4-5 første ledd nr. 5 som lyder "Selvangivelse og andre pliktige oppgaver skal underskrives av den som etter reglene foran skal levere oppgavene. Har skattyteren plikt til å ha revisor, skal årsoppgjøret og utskriftene etter § 4-4 være underskrevet også av revisor." Ligningsloven § 4-5 første ledd foreslås tilføyd et nytt nr. 6:

"Departementet kan ved forskrift eller enkeltvedtak pålegge skattyter som ikke er regnskapspliktig etter regnskapsloven § 1-2 første til fjerde ledd å påse at utskrifter etter § 4-4 revideres av en registrert revisor eller statsautorisert revisor."

Regnskapsåret

§ 1-7 første ledd foreslås endret til:

"Regnskapsåret er kalenderåret. Avvikende regnskapsår kan benyttes dersom dette på grunn av sesongmessig virksomhet øker årsregnskapets informasjonsverdi. Regnskapspliktig som er filial eller datterselskap av utenlandsk foretak kan benytte avvikende regnskapsår for å ha samme regnskapsår som det utenlandske foretaket. I særlige tilfeller kan departementet ved forskrift eller enkeltvedtak gjøre unntak fra denne bestemmelsen."

Annet ledd første punktum skal lyde:

"Den regnskapspliktiges første regnskapsår,

første avvikende regnskapsår eller siste avvikende regnskapsår kan være kortere eller lengre enn 12 måneder."

Gjeldende forskriftsbestemmelser om avvikende regnskapsår for filial eller datterselskap av utenlandsk foretak opphører.

Krav til føring i norsk mynt og norsk språk

Utvalgets flertall foreslår § 3-4 endret til:

"Regnskapsvaluta for årsregnskapet skal være norske kroner. En annen valuta kan være regnskapsvaluta dersom virksomheten i hovedsak er knyttet til denne valutaen og dersom slik regnskapsføring er i samsvar med god regnskapsskikk (funksjonell valuta). Morselskap kan anvende funksjonell valuta i konsernregnskapet og norske kroner i selskapsregnskapet. Departementet kan fastsette nærmere regler om regnskapsvaluta."

Årsregnskapet skal presenteres i regnskapsvalutaen.

"Årsregnskapet og årsberetningen skal være på norsk. Departementet kan ved forskrift eller enkeltvedtak bestemme at årsregnskapet eller årsberetningen kan være på et annet språk."

Mindretallsinnstilling

Et mindretall bestående av medlemmet Voldnes foreslår at § 3-4 endres til:

"Årsregnskapet skal være på norsk og i norske kroner med mindre departementet ved forskrift eller enkeltvedtak bestemmer noe annet. Årsberetningen skal være på norsk."

Kapittel 6

Differensiering for regnskapspliktige som ikke omfattes av EØS-forordningen

Innledning

Utvalget skal i følge mandatet vurdere kriteriene og terskelverdiene i regnskapsloven § 1-5 for å angi store foretak og § 1-6 for å angi små foretak. Denne inndelingen gir grunnlag for mer omfattende plikter for store foretak og enklere regler for små foretak sammenlignet med det som gjelder for foretak som verken defineres store eller små foretak, heretter benevnt "øvrige foretak".

6.1 Gjeldende rett

Regnskapslovens hovedbestemmelser gjelder for alle regnskapspliktige. Små foretak kan velge å benytte nærmere angitte forenklinger. Store foretak har enkelte tilleggskrav til noteopplysninger.

6.1.1 Definisjon av små foretak

Regnskapsloven § 1-6 angir definisjonen av små foretak. Små foretak er regnskapspliktige som etter de to siste årsregnskap oppfyller to av følgende tre vilkår:

- har mindre enn 40 millioner kroner i salgsinntekt
- har mindre enn 20 millioner kroner i balanse-sum
- har færre enn 50 ansatte

Salgsinntekter omfatter ikke skatter og avgifter knyttet til salget. Finansdepartementet har i brev til Brønnøysundregistrene 24. juli 2001 uttalt at antall ansatte i regnskapsloven § 1-6 skal forstås som antall årsverk.

Morselskaper regnes som små foretak bare dersom vilkårene er oppfylt for konsernet som en enhet. Vurderingen skal hensynta alle datterselskaper, også de som skal utelates fra konsolidering etter regnskapsloven § 3-8. "Konsernet sett som en enhet" omfatter imidlertid ikke den regnskapspliktige morens eventuelle egne morselskap. Ved vurdering av kriteriene i konsern, kan salg til andre selskaper i konsernet, mellomværende med, og aksjeeie i andre konsernselskaper elimineres.

Regnskapspliktige som er store foretak etter regnskapsloven § 1-5 kan likevel aldri regnes som små foretak.

6.1.2 Definisjon av store foretak

Gruppen store foretak omfatter etter gjeldende regnskapslov:

- Allmennaksjeselskaper
- Regnskapspliktige hvis aksjer, andeler, grunnfondsbevis eller obligasjoner noteres på børs (børsnoterte foretak)
- Regnskapspliktige som har en særlig samfunnsøkonomisk eller markedsmessig betydning etter nærmere bestemmelser gitt av departementet. Slike forskrifter er ikke gitt.

6.1.3 Grense for konsernregnskapsplikt

Små foretak er unntatt fra konsernregnskapsplikten, jf. regnskapsloven § 3-2 fjerde ledd.

6.2 EØS-rett

6.2.1 Direktivenes differensieringssystem

Utgangspunktet etter både fjerde og syvende direktiv er at direktivene gjelder for alle aksjeselskaper (og enkelte andre) uten hensyn til størrelse. Innenfor direktivene er det likevel adgang til å foreta en viss differensiering på bestemte områder. Medlemslandene er altså ikke forpliktet til å gjennomføre differensieringen i nasjonal rett. Differensieringsreglene forutsetter at selskapene ikke overskrider to av de tre grensene som er fastsatt for disse variablene innenfor hver av to grupper for differensierte regnskapskrav.

De områdene hvor det er adgang til å foreta en differensiering er:

- adgang til å tillate en forenklet oppstillingsplan for resultatregnskapet (artikkel 27 – foretak)
- adgang til å tillate en forenklet oppstillingsplan for balansen (artikkel 11 – foretak)

Tabell 6.1

Grensene er fastsatt i fjerde direktiv artikkel 11 og 27.	Balansesum*	Nettoomsetning*	Gjennomsnittlig antall ansatte
Artikkel 11 - foretak	EUR 3,65 mill. (NOK 27 mill.)	EUR 7,3 mill. (NOK 54)	50 ansatte
Artikkel 27 - foretak	EUR 14,6 mill. (NOK 109 mill.)	EUR 29,2 mill. (NOK 219 mill.)	250 ansatte

* Gjeldende grenser er sist vedtatt justert i mai 2003. Kurs for omregning til NOK er ikke fastlagt pr. mai 2003, men beløpene i euro er omregnet anslagsvis til NOK ved bruk av kurs 7,5 NOK/EUR.

- adgang til å unnlate å kreve enkelte noteopplysninger (artikkel 11 – foretak)
- adgang til å gjøre unntak fra kravet til årsberetning (artikkel 11 – foretak)
- adgang til å gjøre modifikasjoner i plikten til å offentliggjøre regnskapene (artikkel 27 – foretak)
- adgang til å gjøre unntak fra morselskapers plikt til å utarbeide konsernregnskap (artikkel 27 – foretak)

Fjerde direktiv artikkel 12 nr. 1 fastsetter at det er først når man overskrider vilkårene for to av de tre nevnte grensene i to påfølgende regnskapsår at man ikke lenger har anledning til å bruke forenklingsreglene. Tilsvarende gjelder for foretak som går motsatt vei: Man kan ikke anvende forenklingsreglene før man i to påfølgende regnskapsår ikke har overskredet to av de tre nevnte vilkårene.

For en nærmere omtale av direktivenes adgang til forenklinger for små foretak for oppstillingsplanen, noteopplysninger, vurderingsregler og unntak fra kravet til årsberetning vises det til kapittel 7. For en nærmere omtale av adgang til å gjøre modifikasjoner i plikten til å offentliggjøre regnskapene vises det til kapittel 18.

6.2.2 Unntak fra kravet om konsernregnskap

Adgangen til å gjøre unntak fra plikten til å utarbeide konsernregnskap, er knyttet til summene av de relevante tallene i morselskapets og datterselskapenes sist vedtatte årsregnskaper på det tidspunktet morselskapets balanse avsluttes, jf. syvende direktiv artikkel 6 nr. 1. Fyller konsernet disse vilkårene, kan man i utgangspunktet helt unnlate å utarbeide konsernregnskap med mindre ett av selskapene i konsernet er børsnotert, jf. syvende direktiv artikkel 6 nr. 4.

Det gjelder en særlig regel om beregningen av tallene fra balansen ved unntaket fra plikten til å utarbeide konsernregnskap. Etter artikkel 6 nr. 2 har medlemslandene et valg med hensyn til om

det er tallene fra selskapsregnskapene som er avgjørende eller om det skal foretas en eliminering av mellomværender og inntekter/kostnader mellom selskapene i konsernet. Dersom en slik eliminering ikke finner sted, kan medlemslandene øke tallene for balansesummen og nettoomsetningen med inntil 20 pst.

I moderniseringsdirektivet artikkel 2 (3a), er syvende direktiv endret slik at børsnoterte foretak unntas fra de generelle unntaksreglene som direktivene gir. Etter endringen kan ikke børsnoterte foretak gis unntak fra reglene om konsernregnskapsplikt.

6.3 Høringskommentarer og andre innspill

Nedenfor følger en kort oppsummering av kommentarer vedrørende differensiering som utvalget mottok ved den muntlige høringen 8. oktober samt etterfølgende mottatte innspill. Kommentarene omfatter punkter hvor høringsinstansene har synspunkter på behov for endringer.

6.3.1 Antall foretakskategorier

Flere høringsinstanser ser det som ønskelig med en tredeling av regelverket. Oslo Børs har gitt uttrykk for at antall regnskapspråk bør holdes på et minimum, og at alle språkene bør ha samme grunnlag, det vil si IAS, men med forenklende unntak. Norges Autoriserte Regnskapsføreres Forening (NARF) har påpekt at gjeldende regnskapslov skiller mellom små, øvrige ("mellomstore") og store foretak, og finner det ikke tilrådelig med flere grupperinger enn disse tre. Som følge av IAS-forordningen ser NARF det som hensiktsmessig å dedikere kategorien store foretak til de foretak IAS-forordningen vil gjelde. Dette innebærer at enkelte av de selskapene/foretakene som i dag regnes som store vil flytte en kategori ned, blant disse ikke-børsnoterte allmennaksjeselskaper.

6.3.2 Terskelverdier for små foretak

Et bredt flertall av instansene har gitt uttrykk for ønske om at beløpsgrensene for små foretak justeres opp i tråd med fjerde direktiv. Dette begrunnes blant annet med at det ikke bør kreves mer av norske selskaper i form av ressursbruk enn av selskaper av samme størrelse innen EU. Ut fra skattemyndighetenes ståsted, finner Skattedirektoratet det rimelig å vurdere en vesentlig heving av den grensen som er for små foretak i dag. En ser det som lite heldig å få mange ulike regnskapsregelssett å forholde seg til, men ser behov for dispensasjoner for små selskap på grunn av de merkostnader IFRS medfører.

Finansnæringsens Hovedorganisasjon (FNH) og Den norske Bank (DnB) har derimot gitt uttrykk for at størrelsesdefinisjonen av små foretak i § 1-6 bør revurderes med sikte på en innstramning. Dette begrunnes med at forenklede regler for små foretak reduserer regnskapenes informasjonsverdi. DnB har videre påpekt at etter deres erfaringer gjør forenklede krav for små foretak det vanskeligere å innhente informasjon i kredittgivningsprosesser, fordi regnskapets kvalitet for små foretak generelt blir for svak i forhold til bankens informasjonsbehov. Videre påpekes det at i en sterk konkurranse mellom finansinstitusjoner kan reduserte krav om regnskapsopplysninger utenom det offisielle regnskapet lett bli en konkurranseparameter institusjonene imellom. DnB opplever dette som en uheldig virkning av regnskapslovens bestemmelser.

NARF ser det videre som ønskelig at lovteksten endres fra antall ansatte til antall årsverk for å komme i samsvar med Finansdepartementets fortolkning i uttalelse av 24. juli 2001.

Det kan slik Landslaget for regnskapskonsulenter (LRK) ser det ut fra regnskapslovens definisjon, reises tvil om et nyetablert foretak kan komme inn under definisjonen små foretak ut fra at terskelverdiene må oppfylles de siste to år for å bli ansett som et lite foretak. LRK ønsker at dette klart framgår av loven ved å si at et nyetablert foretak er lite dersom alle kriteriene oppfylles i etableringsåret og det påfølgende regnskapsår.

6.3.3 Terskelverdier for konsernregnskapsplikt

Mange høringsinstanser har bedt utvalget vurdere en økning av grensene for plikt til å utarbeide konsernregnskap.

Landsorganisasjonen i Norge (LO) har derimot uttrykt ønske om at konsernregnskapsplikten utvi-

des til å omfatte alle konserner i henhold til definisjoner i regnskapsloven § 1-3 uten unntak for små foretak. Dette begrunnes med at informasjonsbehovet er like stort uavhengig av konsernets størrelse. FNH har også gitt uttrykk for at også små foretak skal ha konsernregnskapsplikt begrunnet i kredittgiveres behov for informasjon, blant annet i forbindelse med gjennomgående pant.

6.4 Utvalgets vurderinger og forslag

Børsnoterte foretak, som etter gjeldende rett har vært omfattet av gruppen store foretak, vil framover omfattes av IAS/IFRS-reglene i henhold til IAS-forordningen. Det vises til nærmere omtale i kapittel 2. Gruppen store foretak har dermed et mer begrenset innhold enn tidligere, bestående av allmennaksjeselskaper og, dersom Finansdepartementet gir forskrifter, foretak med særlig samfunnsøkonomisk eller markedsmessig betydning. Flere av høringsinstansene ga i den muntlige høringen uttrykk for at de dermed ikke lenger så det som hensiktsmessig å skille ut disse foretakene som en egen gruppe med mer omfattende regler enn øvrige foretak. Mange ga uttrykk for at det bør være tre grupper, en for små foretak, en forbeholdt de børsnoterte som er omfattet av IAS-forordningen, og en for øvrige foretak.

6.4.1 Store foretak og øvrige foretak

Finansdepartementets adgang til å gi forskrifter om foretak med særlig samfunnsøkonomisk eller markedsmessig betydning har som nevnt ikke vært benyttet. Det kan være foretak med betydelig allmenn interesse som verken er børsnoterte eller allmennaksjeselskaper. Det har imidlertid ikke kommet innspill som tilsier at det er behov for å fastsette slike forskrifter. Der det er behov for mer omfattende opplysninger for enkelte typer foretak og/eller bransjer, anser utvalget at dette kan løses på en hensiktsmessig måte gjennom utviklingen av god regnskapsskikk. Det vises videre til at foretakene, som foreslått i kapittel 2, kan velge en full IAS/IFRS-rapportering for sine konsernregnskaper, og dermed ha en tilsvarende regnskapsrapportering som børsnoterte foretak. Utvalget finner derfor at det ikke er behov for å videreføre bestemmelsen i regnskapsloven § 1-5 første ledd nr. 3.

Et foretak, som etter størrelse omfattes av kategorien små foretak, kan være av særlig samfunnsøkonomisk eller markedsmessig betydning for et lokalsamfunn. Utvalget ser imidlertid ikke tilstrek-

kelige grunner til å pålegge slike foretak, i lov eller forskrift, ekstra byrder sammenlignet med andre små foretak. Det foreslås derfor at disse skal kunne bruke forenklingsreglene for små foretak fullt ut. Krav fra brukergruppene kan imidlertid medføre at foretaket må følge andre og strengere regnskapsregler eller foretaket kan velge strengere regler.

En viktig forskjell mellom allmennaksjeselskapene (ASA) og aksjeselskapene (AS) er at ASA kan henvende seg til en ikke navngitt gruppe for å hente inn kapital. Aksjene i ASA må registreres i verdipapirsentralen og aksjene er i utgangspunktet fritt omsettelig (det kan fastsettes i vedtektene at det er nødvendig med samtykke fra styret). Det gjelder videre noe strengere krav for ASA blant annet i forbindelse med tingsinnskudd, fisjon, fusjon, krav til minstekapital og antall styremedlemmer og daglig ledelse. ASA blir i enkelte sammenhenger benyttet som foretaksform for å øke tilliten utad gjennom de noe strengere krav ASA innebærer sammenlignet med AS.

ASA som ikke er børsnoterte kan også velge en IAS/IFRS-rapportering i konsernregnskapet. De vil dermed kunne ha en tilsvarende regnskapsrapportering som børsnoterte foretak. Dette kan være hensiktsmessig for eksempel i forbindelse med en planlagt børsnotering. Omfanget av ASA er imidlertid ikke så stort. Det er under 700 ASA i Norge (mars 2003), inkludert børsnoterte selskaper. Utvalget ser derfor ikke grunn til å opprettholde en egen gruppe store foretak for ASA.

Selv om det ikke er hensiktsmessig å ha en egen gruppe store foretak, bør valget av allmennaksjeselskapsformen ha konsekvenser i forhold til anledning til å velge regnskapslovens forenklingsregler. ASA kan lett omdannes til AS, og dermed få anledning til å bruke de forenklede reglene i regnskapsloven. Utvalget foreslår derfor at ASA skal omfattes av gruppen øvrige foretak uansett størrelse. Det at et datterselskap er ASA medfører imidlertid ikke, etter utvalgets syn, at unntak fra konsernregnskapsplikten for små konsern bortfaller for allmennaksjeselskapets morselskap.

Utvalgets forslag

Regnskapslovens bestemmelse om store foretak bortfaller. Det foreslås at ASA aldri kan være i gruppen små foretak. Det vises til utvalgets utkast til oppheving av regnskapsloven § 1-5.

Det foreslås en tilføyelse i § 1-6 om at allmennaksjeselskaper ikke regnes som små foretak.

Store foretak har enkelte tilleggskrav om noteopplysninger i gjeldende regnskapslov:

- Kravet i § 7-5 første ledd om at store foretak skal opplyse om finansiell markedsrisiko.
- Kravet i § 7-20 annet ledd om at store foretak skal gi en oversikt over rentereguleringstidspunkter og gjennomsnittlig rente.
- Kravet i § 7-21 fjerde ledd om at store foretak skal opplyse om avdragsstruktur, gjennomsnittlig rente og særlige vilkår for obligasjonslån, konvertible lån og langsiktig gjeld til kredittinstitusjoner.
- Kravet i § 7-26 fjerde ledd om at store foretak skal gi opplysninger om eierskap til aksjer eller andeler i selskapet samt rettigheter til slike spesifisert på de enkelte medlemmer av styret og deres personlig nærstående samt de enkelte ledende ansatte og deres personlig nærstående.
- Kravet i § 7-31 fjerde ledd om at store foretak skal gi opplysninger om arten og omfanget av forpliktelser til å gi særskilt vederlag ved opphør eller endring av ansettelsesforholdet eller vervet spesifisert på de enkelte medlemmer av styret og de enkelte ledende ansatte.
- Kravet i § 7-32 første ledd tredje punktum om at store foretak skal gi spesifiserte opplysninger om lån eller sikkerhetsstillelse som er stilt til fordel for styremedlemmer eller ledende ansatte spesifisert på de enkelte medlemmer av styret og de enkelte ledende ansatte.

Utvalget har i kapittel 15 Noteopplysninger og kapittel 17 opplysninger om lønn og annen godtgjørelse til ledende personer, vurdert om noen av disse kravene skal gjøres gjeldende for børsnoterte foretaks selskapsregnskap eller for øvrige foretak.

6.4.2 Små foretak

Regnskapsplikten

Regnskapsplikten følger av regnskapsloven § 1-2 første ledd, og innebærer krav til å utarbeide årsregnskap og årsberetning etter regnskapslovens regler. Regnskapsplikten er knyttet til foretaksform. Enkelte av foretaksformene er gitt minstegrenser (terskelverdier) for når regnskapsplikten inntreffer. Disse terskelverdiene for regnskapsplikt varierer avhengig av hvilken type foretaksform det er snakk om. Blant de foretaksformene som har regnskapsplikt uansett størrelse, er aksje- og allmennaksjeselskaper. For dem er regnskapsplikten bundet av forpliktelser etter EØS-avtalen. For en nærmere beskrivelse og vurdering av regnskapsplikten vises det til avsnitt 5.1.

Vurdering av terskelverdiens størrelse

Med unntak av FNH har mottatte innspill fra representanter for brukergruppene uttrykt en samlet støtte til at det bør være forenklingsregler for små foretak, og at terskelverdiene ikke bør reduseres. FNH har derimot uttrykt at størrelsesdefinisjonen av små foretak i § 1-6 bør strammes inn.

Små regnskapsprodusenter har relativt sett høyere kostnader til utarbeidelse av årsregnskap og årsberetning sammenlignet med øvrige foretak. Avveining mellom nytteverdien for brukerne og regnskapsprodusentenes kostnader blir dermed en annen enn for øvrige foretak. Utvalget anser at for denne gruppen må hensynet til regnskapsprodusentenes kostnader tillegges mer vekt enn for større foretak. Formålet med forenklinger for små foretak er nettopp å redusere foretakenes utgifter til utarbeidelse av årsregnskap og årsberetning. Finansbedriftene, som FNH representerer, er en brukergruppe som kan stille vilkår for sin kredittgiving til foretaket. Finansbedriftene kan be om tilleggsopplysninger direkte fra foretaket. Det kan også settes som vilkår for å gi kreditt at årsregnskap og årsberetning avlegges etter reglene som gjelder for øvrige foretak. Som følge av at øvrige innspill ikke taler for å redusere terskelverdiene, og gitt de muligheter finansbedriftene har til å stille tilleggsvilkår for sitt engasjement, ser utvalget ikke grunn til å foreta en innstramming av grenseverdiene for små foretak.

Pengeverdijustering av beløpsmessige grenser

Ved den muntlige høringen uttrykte enkelte ønske om at en økning av terskelverdiene ble vurdert. Det ble understreket at det ikke burde foretas en økning sammen med reduserte forenklingsmuligheter.

Fjerde direktiv har, som omtalt i avsnitt 6.2, to ulike grenser for forenklinger. Den lavere grensen gir adgang til å:

- tillate en forenklet oppstillingsplan for balansen
- unnlate å kreve enkelte noteopplysninger
- gjøre unntak fra kravet til årsberetning
- gjøre modifikasjoner i plikten til å offentliggjøre regnskapene
- tillate en forenklet oppstillingsplan for resultatregnskapet
- gjøre unntak fra morselskapers plikt til å utarbeide konsernregnskap
- gjøre modifikasjoner i plikten til å offentliggjøre regnskapene

De tre sistnevnte forenklingene (forenklet oppstil-

lingsplan for resultatregnskapet, unntak for konsernregnskapsplikt og modifiserte krav til offentliggjøring) kan også tillates for større foretak gitt at foretaket ikke overskrider den høyere grensen. Denne høyere grensen er ikke benyttet i gjeldende regnskapslov.

En økning av terskelverdiene for små foretak ut over direktivets laveste grenser (etter artikkel 11) medfører således at en ikke kan opprettholde forenklinger knyttet til noteopplysninger og årsberetning. Utvalget finner det derfor uheldig å øke de alminnelige grensene for små foretak ut over direktivets nedre grenser (jf. artikkel 11-foretak). Det vises imidlertid til særskilt vurdering av terskelverdiene for konsernregnskap i avsnitt 6.4.4.

Direktivets grenser for nettoomsetning og balansesum reguleres hvert femte år. En tilsvarende regulering ligger ikke inne i gjeldende regnskapslov. Utvalgets flertall foreslår en oppregulering av de beløpsmessige grensene i regnskapsloven for å ta høyde for endringen i pengeverdiene og oppregulering av direktivets grenser som ble vedtatt i mai 2003.

Utvalgets flertall anser det hensiktsmessig at det videre foretas en regulering av beløpsgrensene for små foretak hvert femte år, tilsvarende som i direktivet, for å ta høyde for endringer i pengeverdiene fremover. Det foreslås derfor at terskelverdiene for små foretak reguleres hvert femte år i samsvar med fastsettelse av nye grenser i direktivene. Utvalgets flertall ser det som hensiktsmessig at grensene reguleres til direktivets til enhver tid gjeldende grenser (artikkel 11 grensene).

Utvalgets flertall har vurdert om endring av beløpsgrensene hvert femte år tilsier at bestemmelsene om beløpsmessige grenser bør flyttes fra loven til en forskrift. Hensynet til tilgjengelighet for brukerne av regnskapsloven tilsier imidlertid at de beløpsmessige grensene bør stå i loven. Det kan også være behov for andre lovendringer på samme tidspunkt, slik at merkostnaden ved å måtte foreta lovendringer ikke nødvendigvis vil være stor. Det foreslås derfor at bestemmelsene om justering av de beløpsmessige grensene beholdes i loven.

Ved justeringer av de beløpsmessige grensene kan det være tvil om de opprinnelige eller økte beløpene kan legges til grunn også når kriteriene for foregående år skal vurderes, det vil si for årene før justeringen foretas. Som det fremgår av avsnittet om Inntreden og opphør nedenfor, er det først når man overskrider grensene på balansedagen i to påfølgende regnskapsår at reglene for små foretak ikke kan benyttes (år 2). Utvalgets flertall legger til grunn at endringer av reglene som avgjør hvilke regnskapspliktige som er små foretak får virkning

for årsregnskap som utarbeides etter at endringene er trådt i kraft, slik at det er de nye terskelverdiene mv. som skal anvendes for balansedagen og foregående balansedag. Det vil si at dersom endringene trer i kraft 1. januar 2005, avgjøres det ut fra de nye reglene om forenklingsreglene for små foretak kan anvendes på årsregnskapet for 2004 (som utarbeides i 2005). De nye terskelverdiene anvendes da på tallene fra årsregnskapene for 2003 og 2004.

Utvalgets forslag

Utvalgets flertall foreslår en oppregulering av de beløpsmessige grensene i regnskapsloven til direktivets grenser. Det foreslås videre pengeverdijustering av beløpsmessige grenser hvert femte år.

Ansatte

Finansdepartementet har i brev til Brønnøysundregistrene av 24. juli 2001 uttalt at antall ansatte i regnskapsloven § 1-6 skal forstås som antall årsverk. Bestemmelsen praktiseres på denne måten. Etter utvalgets flertalls syn er dette en klargjøring av regelverket som bør fremgå direkte av loven. Flertallet legger også vekt på at dette er en etablert praksis. For øvrig vises det også til begrunnelsen i avsnitt 5.1.

Utvalgets forslag

Utvalgets flertall foreslår at loven endres slik at antall ansatte erstattes med gjennomsnittlig antall ansatte, angitt som antall årsverk. Dette er en pre-

sisering av gjeldende rett i samsvar med Finansdepartementets uttalelse av 24. juli 2001.

Inntreden og opphør

EØS-forpliktelsene medfører at regnskapslovens regler må fastsettes innenfor de begrensninger EF direktivene setter. Det har imidlertid vært uttrykt ulike synspunkter på hvordan direktivenes regler er å forstå når det gjelder inntreden og opphør av retten til å benytte forenklingsreglene.

NRS 8 om god regnskapsskikk for små foretak legger til grunn at regnskapsloven tillater bruk av reglene for små foretak først året etter at kriteriene er tilfredsstillt to år. I Danmark er det lagt til grunn at retten til å benytte reglene for små foretak inntreer, i tråd med EF-retten, allerede samme år som kriteriene er tilfredsstillt to år på rad.

NRS 8 om god regnskapsskikk for små foretak legger til grunn at etter regnskapsloven kan reglene for små foretak bare benyttes i år 3 dersom vilkårene var oppfylt både i år 1 og i år 2. I Danmark er det lagt til grunn at plikten til å benytte de mer byrdefulle reglene, etter EF-retten, først inntreer det andre året når foretaket ikke tilfredsstiller kriteriene to år på rad.

Tabell 6.2 viser at slik gjeldende regnskapslov har vært tolket i NRS 8, risikerer et foretak oftere å skifte mellom forenklede regler og ordinære regler, sammenlignet med fortolkningene som er lagt til grunn i Danmark. Skifte mellom regler kan medføre avvikende prinsippbruk fra år til år, og dermed manglende konsistens mellom år, og økt ressursbruk for regnskapsprodusentene til informasjonsinnhenting og bearbeiding i forbindelse med

Tabell 6.2 Sammenhengen mellom overholdelse av vilkår og anledning til å benytte regnskapsregler for små foretak

År	Foretakets størrelse	Regelverk i følge NRS 8	Fjerde direktiv ¹⁾
0 (stiftelsesår)	Små	Små ²⁾	Små
1	Øvrige	Små ²⁾	Små
2	Små	Øvrige	Små
3	Små	Øvrige	Små
4	Øvrige	Små	Små
5	Øvrige	Øvrige	Øvrige
6	Små	Øvrige	Øvrige
7	Små	Øvrige	Små
8	Øvrige	Små	Små
9	Øvrige	Øvrige	Øvrige
10	Øvrige	Øvrige	Øvrige
11	Øvrige	Øvrige	Øvrige

¹⁾ Kolonnen viser en fortolkning av EF-rettens bestemmelser, som også er lagt til grunn i den danske årsregnskapsloven.

²⁾ Nyetablerte foretak kan benytte reglene allerede første år.

endringene. Det kan stilles krav til omarbeiding av sammenligningstall, men det medfører ytterligere økt ressursbruk for regnskapsprodusentene. Utvalget vil derfor foreslå at reglene klargjøres, og legger samme fortolkning til grunn som i Danmark. Dette vil redusere risikoen for hyppige overganger mellom regelsettene sammenlignet med gjeldende regnskapslov og god regnskapsskikk for små foretak. Det skal også mer til før et lite foretak, som i en kort periode overskrider vilkårene, må benytte mer byrdefulle regler.

Nyetablerte foretak kan etter gjeldende regler bruke forenklingene for små foretak i etableringsåret. Med utvalgets forslag klargjøres det at bruk av reglene for små foretak forutsetter at vilkårene oppfylles på balansedagen i etableringsåret.

Reglene om inntreden og opphør gjelder i forhold til størrelseskriteriene. Ved omdanning fra aksjeselskap til allmennaksjeselskap eller fra allmennaksjeselskap til aksjeselskap legges endret foretakskategori til grunn fra og med samme regnskapsår uten en tidsforskyvning på to år.

Utvalgets forslag

Utvalget foreslår endringer i § 1-6 første ledd, slik at:

- utgangspunktet er terskelverdiene for det aktuelle regnskapsår, det vil med andre ord si at for nyetablerte foretak er det forholdene i etableringsåret som avgjør om det tilhører kategorien små eller øvrige foretak i etableringsåret
- foretak som blir større skal være utenfor definisjonen to år på rad, i så fall blir foretaket i kategorien øvrige foretak fra og med det andre året
- foretak som blir mindre skal være innenfor definisjonen to år på rad, i så fall blir foretaket i kategorien små foretak fra og med det andre året

6.4.3 Mindretallsinnstilling

Et mindretall bestående av medlemmet Voldnes er uenig i flertallets forslag om å heve tersklene for at foretak skal klassifiseres som små foretak. Dette vil medføre at ytterligere flere foretak vil bli underlagt regnskapslovens forenklete regler, som er mindre omfattende og har flere valgmuligheter enn dersom foretaket ikke kan klassifiseres i gruppen "små foretak". Det vises til mindretallets innstilling i punkt 7.5.10. Mindretallet minner om at man i forbindelse med forrige regnskapslovutvalg i NOU 1995:30 la til grunn terskelverdiene 20 millioner i salgsinntekt, 20 millioner i balansesum og 20 ansatte. Disse terskelverdiene ble justert noe i Innst.O.nr. 61(1997-1998).

Mindretallet foreslår en videreføring av gjeldende regler når det gjelder små foretak. Det vil si at terskelverdiene på 40 millioner i salgsinntekt, 20 millioner i balansesum og færre enn 50 ansatte beholdes. Spesielt vil mindretallet fastholde viktigheten av å beholde lovbestemmelsens ordlyd "antall ansatte", i betydningen antall personer tilknyttet virksomheten. Dette standpunktet gjelder alle paragrafer i regnskapsloven som regulerer inntreden eller begrensning av regnskapsplikten. Det vises til begrunnelsen i avsnitt 5.1.6.

6.4.4 Terskelverdier for konsernregnskapsplikt

Utvalget har ovenfor konkludert med at det skal være tre regnskapsregelsett etter størrelse; små foretak, børsnoterte foretak og øvrige foretak. Et spørsmål er imidlertid om det bør være en egen høyere grense for plikten til å utarbeide konsernregnskap. Direktivene åpner for en slik forenkling. IASB differensierer naturlig nok ikke sine regnskapskrav etter størrelse på foretakene. Ved den muntlige høringen ba flere av høringsinstansene utvalget vurdere om hensyn til forenklinger taler for en høyere grense for konsernregnskapsplikt. På den annen side er det også kommet innspill som går i retning av at konsernregnskapsplikten ønskes utvidet, slik at også små foretak bør være pliktige til å utarbeide konsernregnskap.

Regnskapslovutvalget foreslo i NOU 1995:30 at små konsern hvor morselskapet ikke var aksjeselskap skulle unntas fra konsernregnskapsplikten. Utvalgets flertall uttrykte at små virksomheter som velger en komplisert organisasjonsform, ikke er en opplagt målgruppe for forenklinger. Finansdepartementet mente en utvidet adgang til også å omfatte aksjeselskaper ville være forsvarlig (Ot.prp. nr. 42 (1997-98)), og foreslo å utvide adgangen i samsvar med dagens bestemmelse.

Morselskap som ikke utarbeider konsernregnskap har imidlertid utvidede notekrav sammenlignet med morselskap som utarbeider konsernregnskap. For datterselskap og tilknyttet selskap skal det gis opplysninger om egenkapitalen og resultatet ifølge sist årsregnskap. Det skal videre opplyses om transaksjoner med og mellom datterselskaper og interngevinst på disse. Selskapets mellomværende med foretak i samme konsern, tilknyttet selskap og felles kontrollert virksomhet skal opplyses i note uavhengig av om konsernregnskap utarbeides eller ikke.

Foretaket slipper allikevel arbeidet med å utarbeide konsernregnskapet, inkludert å foreta merverdianalyse knyttet til oppkjøpte enheter og å

fastsette og foreta avskrivning av disse, foreta valutaomregning av eventuelle utenlandske datterselskaper og omarbeide regnskapene til ensartede prinsipper mv. Selv om morselskapet ikke trenger å foreta en merverdianalyse, må det ta stilling til om investeringer i datterselskap, tilknyttet selskap, felleskontrollert virksomhet og andre investeringer er falt i verdi, og i så fall foreta nedskrivning av balanseførte verdier.

Unntaket fra morselskapers plikt til å utarbeide konsernregnskap kan gjøres innenfor direktivets øverste grense på 250 ansatte, EUR 14,6 mill. (ca. NOK 109 mill.) i balansesum og EUR 29,2 mill. (ca. NOK 219 mill.) i nettoomsetning. Det er i utgangspunktet ønskelig at regnskapsprodusentene og brukerne får færrest mulig grenser som de må forholde seg til. Hensyn til forenklinger kan imidlertid tale for en høyere grense for konsernregnskapsplikt. Det er i dette tilfellet ikke snakk om et nytt sett av regler som brukerne av regelverket må forholde seg til, bare bortfall av en plikt til utarbeidelse.

Et særlig kjennetegn ved norsk næringsliv sammenlignet med andre EU og EØS land er at de små og mellomstore foretakene generelt er mindre enn det som regnes som små og mellomstore foretak i øvrige land. Dermed kan for eksempel norske foretak som regnes som store i et lokalsamfunn i mange tilfeller være innenfor direktivets høyeste grense for forenklinger (artikkel 27), og det kan tale mot forenklinger at betydningsfulle norske virksomheter dermed unntas fra konsernregnskapsplikten. På den annen side tilsier hensynet til like konkurransevilkår at norske foretak ikke bør underlegges mer byrdefulle regler enn foretak av tilsvarende størrelse ellers i Europa.

Hensyn til brukergruppenes informasjonsbehov taler i de fleste tilfeller for konsernregnskapsplikt, men informasjonsbehovene kan i noe grad dekkes gjennom de utvidede notekravene for foretak som ikke utarbeider konsernregnskap, og viktige brukergrupper av konsernregnskapet kan i mange tilfeller stille tilleggskrav. Hensynet til regnskapsprodusentenes kostnader taler for forenkling i form av unntak fra konsernregnskapsplikten.

Utvalgets forslag

Konsernregnskapet har betydelig informasjonsverdi, særlig i konserner som ikke er små, med mange selskaper eller komplisert konsernstruktur, ved at det gir en samlet regnskapsmessig oversikt for konsernet. I forhold til å øke grensene for konsernregnskapsplikt legges det også en viss vekt på at det ofte vil være et reelt valg om en

virksomhet skal organiseres som konsern og hvor komplisert konsernstrukturen skal være. Ut fra en samlet vurdering går utvalgets flertall derfor ikke inn for en økning av grensene for konsernregnskapsplikt.

Det er flertallets oppfatning at kostnad og nytte er rimelig godt balansert ved gjeldende unntak fra konsernregnskapsplikt for små konsern. Det legges i den sammenheng også vekt på informasjonsverdien i utvidede notekrav dersom konsernregnskap ikke utarbeides, sammenlignet med morselskap som utarbeider konsernregnskap. Videre legger utvalgsflertallet vekt på at å innføre konsernregnskapsplikt for små foretak vil pålegge små foretak vesentlige merkostnader i forhold til i dag. Ved en enkel konsernstruktur, noe som ofte er tilfelle i små foretak, vil kostnadene til å utarbeide konsernregnskap ofte være tilnærmet like store uavhengig av konsernets størrelse, og små foretak påføres dermed større kostnader i forhold til sin størrelse enn det et større foretak gjør. Dersom små foretak pålegges å avlegge konsernregnskap i henhold til IAS-forordningens system, antar utvalgets flertall at de ekstra byrder som pålegges små foretak i den sammenheng vil være så omfattende at det reelt sett vil forhindre at små foretak oppretter en konsernstruktur selv om dette er forretningsmessig fornuftig. Alternativet til en konsernstruktur vil for små foretak ofte være at foretakene eies direkte av de personlige eierne, og dette vil redusere oversiktligheten, sammenlignet med en konsernstruktur.

Utvalgets flertall vektlegger også at krav om konsernregnskapsplikt for små foretak vil pålegge norske små foretak mer byrdefulle regler enn i blant annet Danmark og Sverige. En utvidelse av konsernregnskapsplikten vil dermed trolig medføre at færre små foretak velger å registrere sitt morselskap og legge sitt hovedkontor til Norge. Det er grunn til å tro at en konsernregnskapsplikt for små foretak, vil være en begrensende faktor for næringsutvikling og nyskaping i Norge. Dette gjelder særlig dersom det samtidig innføres et krav om at konsernregnskapet skal avlegges i henhold til IAS-forordningens system.

Etter flertallets syn er det således flere forhold som taler imot å utvide konsernregnskapsplikten til også å gjelde små foretak, og utvalgets flertall går inn for å videreføre gjeldende ordning med unntak fra konsernregnskapsplikt for små foretak.

Et morselskap (konsernspiss) som har et datterselskap som er børsnotert kan etter direktivets regler ikke fritas fra konsernregnskapsplikt som følge av forenklingsreglene. Utvalget foreslår at dette unntaket presiseres i lovtoksten. Det foreslås

at følgende tilføyes i § 3-2 fjerde ledd som nytt annet punktum: *Dette gjelder ikke dersom et av selskapene i konsernet har aksjer, andeler, grunnfondsbevis eller obligasjoner noteres på børs.*

6.4.5 Mindretallsinnstilling

Et mindretall bestående av medlemmet Voldnes foreslår at konsernregnskapsplikten knyttes til definisjonen av konsern og at det ikke gjøres unntak for små foretak. Begrunnelsen er at konsernregnskapet har betydelig informasjonsverdi ved at det gir en samlet regnskapsmessig oversikt. Konsernregnskapet gir vesentlig informasjon om konsernets samlede stilling og resultat som ikke framkommer ved å analysere selskapsregnskapene i gruppen samlet. Mindretallet vil understreke at det er et valg hvordan virksomheter blir organisert og at foretak som blir organisert i kompliserte strukturer ikke bør være en opplagt gruppe for forenklinger. Utvalgsflertallets forslag til endringer i regnskapsloven innebærer flere, nye valgmuligheter for små foretaks selskapsregnskaper, noe som etter mindretallets oppfatning ytterligere understreker behovet for at små foretak bør omfattes av konsernregnskapsplikten. Det vises til kapittel 2, hvor mindretallet har foreslått at alle konsern skal ha plikt til å følge IAS-forordningens system.

6.5 Oppsummering av utvalgets forslag

Store foretak og øvrige foretak

Utvalget foreslår at gruppen store foretak bortfaller. Samtidig presiseres det at allmennaksjeselskaper fortsatt ikke kan være små foretak. Det vises til utvalgets utkast til oppheving av § 1-5 og til § 1-6 nytt femte ledd.

Store foretak har enkelte tilleggskrav om noteopplysninger i gjeldende regnskapslov som endres/bortfaller som følge av at gruppen store foretak bortfaller. Utvalget har, i kapittel 15 og 16, vurdert om noen av disse kravene skal gjøres gjeldende for børsnoterte foretaks selskapsregnskap eller for øvrige foretak.

Små foretak

Utvalget foreslår en oppregulering av de beløpsmessige grensene i regnskapsloven til direktivets grenser, for å ta høyde for endringen i pengeverdiene og regulering av EØS-rettens grenser, jf. lovutkastet § 1-6 første ledd. Det foreslås videre pen-

geverdijustering av beløpsmessige grenser hvert femte år i samsvar med regulering av EØS-rettens grenser.

Utvalget foreslår også endringer i reglene om forsinket inntreden og opphør av retten til å bruke forenklingsreglene for små foretak, jf. lovutkastet § 1-6 annet og tredje ledd.

Utvalgets flertall foreslår i tillegg at loven endres slik at antall ansatte erstattes med gjennomsnittlig antall ansatte i regnskapsåret, angitt i antall årsverk.

Utvalgsflertallet foreslår § 1-6 om små foretak endret til:

”Som små foretak regnes regnskapspliktige som på balansedagen ikke overskrider grensene for to av følgende tre vilkår:

- 1. salgsinntekt: 60 millioner kroner,*
- 2. balansesum: 30 millioner kroner,*
- 3. gjennomsnittlig antall ansatte i regnskapsåret: 50 årsverk*

Regnskapspliktige som ikke er omfattet av første ledd men som var omfattet av første ledd på foregående balansedag, regnes likevel som små foretak.

Regnskapspliktige som er omfattet av første ledd men som ikke var omfattet av første eller annet ledd på foregående balansedag, regnes likevel ikke som små foretak.

Morselskaper regnes likevel bare som små foretak dersom vilkårene i første til tredje ledd er oppfylt for konsernet sett som en enhet.

Allmennaksjeselskap regnes ikke som små foretak.

Departementet kan i forskrift fastsette regler om regnskapsføringen ved overgang fra gruppen små foretak.”

Et mindretall bestående av medlemmet Voldnes foreslår en videreføring av gjeldende terskelverdier for små foretak. Mindretallet foreslår også å videreføre begrepet antall ansatte i lovbestemmelsen, i betydningen antall personer tilknyttet virksomheten. For øvrig er mindretallet enig med flertallet.

Mindretallet foreslår at § 1-6 endres til:

”Som små foretak regnes regnskapspliktige som på balansedagen ikke overskrider grensene for to av følgende tre vilkår:

- 1. salgsinntekt: 40 millioner kroner,*
- 2. balansesum: 20 millioner kroner,*
- 3. 50 ansatte*

Regnskapspliktige som ikke er omfattet av første ledd men som var omfattet av første ledd på foregående balansedag, regnes likevel som små foretak.

Regnskapspliktige som er omfattet av første ledd men som ikke var omfattet av første eller annet ledd på foregående balansedag, regnes likevel ikke som små foretak.”

Konsernregnskapsplikt

Utvalgets flertall foreslår at unntaket for konsernregnskapsplikt for små foretak ikke skal få anven-

delse dersom et av selskapene i konsernet har aksjer, andeler, grunnfondsbevis eller obligasjoner som noteres på børs.

Det vises til lovutkastet til endring av § 3-2 fjerde ledd.

Et mindretall bestående av medlemmet Voldnes foreslår at unntaket fra konsernregnskapsplikt for små foretak oppheves og § 3-2 fjerde ledd strykes.

Kapittel 7

Nærmere om regnskapsregler for små foretak

7.1 Innledning

Terskelverdier for små foretak er vurdert i kapittel 6. Dette kapittel omhandler innholdet i reglene som gjelder små foretak.

Regnskapsregisteret godkjente i 2002 ca. 150.000 regnskaper (Årsmelding 2002 for Brønøysundregistrene). Til sammenligning var det 204 selskaper notert på Oslo Børs ved utgangen av 2002 (Årsmelding 2002 for Oslo Børs). Norsk næringsliv består i hovedsak av små bedrifter. Over 90 pst. av det totale antallet norske virksomheter har færre enn 20 ansatte. Med økningen av de beløpsmessige grensene for små foretak som er foreslått i kapittel 6, blir enda flere omfattet av gruppen små foretak enn det som er tilfelle etter gjeldende bestemmelser.

7.2 Gjeldende rett

Gjeldende regnskapslov inneholder forenklingsregler for små foretak som gjelder årsregnskaps innhold, årsberetningen, noteopplysningene, grunnleggende regnskapsprinsipper og vurderingsreglene.

- Små foretak kan unnlate å utarbeide kontantstrømoppstilling (§ 3-2 annet ledd).
- Små foretak kan unnlate å utarbeide konsernregnskap (§ 3-2 fjerde ledd).
- Små foretak har forenklede krav til opplysninger i årsberetningen (§ 3-3 siste ledd).
- Små foretak har forenklede krav til noteopplysninger. Notekravene for små foretak fremgår av §§ 7-1 og 7-35 til 7-45.
- Små foretak kan gjøre unntak fra prinsippet om at inntekt skal resultatføres når den er opptjent (opptjeningsprinsippet) og prinsippet om at utgifter skal kostnadsføres i samme periode som tilhørende inntekt (sammenstillingsprinsippet), når dette er i samsvar med god regnskapsskikk for små foretak (§ 4-1 annet ledd).
- Små foretak kan resultatføre virkning av endring av regnskapsprinsipp og korrigering av feil i tidligere årsregnskap (§ 4-3 siste ledd).
- Små foretak kan unnlate å medta faste tilvirk-

ningskostnader ved beregning av anskaffelseskost (§ 5-4 siste ledd, siste punktum).

- Små foretak kan tilordne ombyttbare finansielle eiendeler anskaffelseskost etter FIFO-metoden (§ 5-5 første ledd, siste punktum).
- Små foretak kan vurdere alle markedsbaserte finansielle omløpsmidler etter laveste verdis prinsipp (§ 5-8 siste ledd).
- Små foretak kan unnlate å balanseføre pensjonsforpliktelser som er forsikret. Premien skal i tilfelle anses som pensjonskostnad (§ 5-10).
- Små foretak kan unnlate å balanseføre leieavtaler (§ 5-11).
- Små foretak kan inntektsføre langsiktige tilvirkningskontrakter når kontrakten er fullført (§ 5-11).
- Ved fusjon mellom små foretak kan eiendeler og gjeld i de fusjonerende foretakene videreføres til balanseførte verdier (§ 5-16).
- Små foretak kan unnlate å omarbeide sammenligningstall (§ 6-6 siste ledd).

Enkelte ytterligere unntak fra opptjeningsprinsippet og sammenstillingsprinsippet følger av god regnskapsskikk for små foretak, jf. § 4-1 annet ledd.

Unntak fra grunnleggende regnskapsprinsipper lå ikke inne i lovutkastet i NOU 1995:30 om ny regnskapslov, men ble fremmet som forslag av Finansdepartementet i Ot.prp. nr. 42 (1997-98). Departementet uttaler i den forbindelse (avsnitt 4.5):

”For de små regnskapspliktige har departementet lagt betydelig vekt på å innarbeide forenklinger i forhold til anvendelsen av de grunnleggende regnskapsprinsippene. Etter departementets vurdering vil en konsekvent gjennomføring av opptjeningsprinsippet og sammenstillingsprinsippet kunne være særlig byrdefullt for små foretak. Det foreslås derfor en ytterligere forenkling i forhold til utvalgets forslag ved at det gjøres et generelt unntak fra disse prinsippene for de små foretakene når dette kan anses som god regnskapsskikk for små foretak. Forenklingen innebærer bl.a. at den rettslige standarden god regnskapsskikk gis

et annet innhold for små foretak enn det som gjelder andre regnskapspliktige på dette punktet.

Departementet foreslår også en bestemmelse om at små foretak kan unnlate å føre virkning av endring av regnskapsprinsipp og korrigering av feil i tidligere årsregnskap direkte mot egenkapitalen. Dette er en forenkling som innebærer at de små foretakene slipper å ta stilling til om det skal gjøres unntak fra kongruensprinsippet. Små foretak kan dermed velge å resultatføre virkningen av endret regnskapsprinsipp og korrigering av feil i tidligere årsregnskap.”

Begrunnelsen for å gi små foretak unntak fra grunnleggende regnskapsprinsipper med henvisning til god regnskapsskikk, var at dette kunne gi større grad av dynamikk og fleksibilitet sammenlignet med om unntakene gis i mer konkret form i regnskapslovens kapittel om vurderingsregler.

Norsk RegnskapsStiftelse har fastsatt en egen regnskapsstandard for små foretak, NRS 8. Henvisningen til god regnskapsskikk for små foretak oppfattes i praksis å være et krav om at avvik fra grunnleggende regnskapsprinsipper i samsvar med § 4-1 må framgå av NRS 8.

7.3 EØS-rett

For nærmere omtale av terskelverdiene i fjerde direktiv for differensiering, vises det til kapittel 6. Nedenfor omtales adgangen til forenklinger for små foretak etter fjerde og syvende direktiv for oppstillingsplanen, noteopplysninger, vurderingsregler og unntak fra kravet til årsberetning.

7.3.1 Forenklet oppstilling av balansen

Fjerde direktivs to balansealternativer er begge inndelt i tre nivåer; bokstaver, romertall og arabertall. Bokstavnivået fastsetter de grunnleggende skillene, blant annet mellom anleggsmidler og omløpsmidler og mellom egenkapital og gjeld. Romertallnivået spesifiserer på nivået under bokstavnivået. For eksempel er omløpsmidler delt inn i varelager, fordringer, finansinvesteringer og bankinnskudd/kontanter. På arabertallnivået foretas ytterligere en spesifisering. Her er for eksempel varelager under omløpsmidler delt inn i råvarer/forbruksvarer, arbeid under utføring, ferdig tilvirkede varer og forskuddsbetalinger. Differensieringen i fjerde direktiv går ut på at man kan utelate arabertallnivået, jf. artikkel 11.

7.3.2 Forenklet oppstilling av resultatregnskapet

Direktivet tillater fire forskjellige oppstillinger av resultatregnskapet. Regnskapsloven følger oppstillingsplanen i artikkel 23. Denne oppstillingsplanen består av 21 poster. Tre av postene fastsetter krav til ytterligere spesifikasjoner. Differensieringen i direktivet går ut på at postene 1 til 5 kan slås sammen til én post og benevnes «bruttoresultat», jf. fjerde direktiv artikkel 27. Dette innebærer at man ikke behøver å spesifisere følgende poster: (1) Salgsinntekter, (2) Endringer i beholdningen av ferdig tilvirkede varer og varer under tilvirkning, (3) Arbeid utført for egen regning som er balanseført, (4) Andre inntekter, og (5) Varer og tjenester (med tre undergrupper)

7.3.3 Forenklede noteopplysninger

Fjerde direktiv artikkel 2 nr. 1 fastsetter at årsregnskapet skal omfatte balansen, resultatregnskapet og notene til årsregnskapet. Disse dokumentene skal utgjøre en samlet helhet.

Artikkel 2 nr. 3 fastsetter at “årsregnskapet (inkluderer notene) skal gi et pålitelig bilde av selskapets aktiva og passiva, økonomiske stilling og resultat”. Artikkel 2 nr. 4 fastsetter at det skal gis tilleggsopplysninger når “anvendelsen av dette direktivs bestemmelser ikke er tilstrekkelig for å gi et pålitelig bilde”.

Etter artikkel 2 nr. 5 skal det kreves noteopplysninger dersom de alminnelige regnskapsprinsipper som følger av direktivet er fraveket for å gi et pålitelig bilde som nevnt i artikkel 2 nr. 3.

Det er adgang for medlemsstatene til å unnta henholdsvis små foretak (artikkel 11-foretak) og små og mellomstore foretak (artikkel 27-foretak) fra flere av notekravene i direktivet.

Fjerde direktivs krav til noteopplysninger er delvis samlet i artikkel 43, og dels regulert i tilknytning til oppstillingsplanene og vurderingsreglene. Differensieringsreglene omfatter noteopplysninger både i den første og den andre gruppen, jf. artikkel 44. Dette innebærer at man kan unnlate å kreve at foretakene skal gi opplysninger om:

- konvertible lån og visse finansielle instrumenter (artikkel 43 nr. 1 (5)),
- spesifisert under hver post, den del av gjelden som forfaller etter mer enn fem år eller er pantsikret (artikkel 43 nr. 1 (6)),
- det samlede beløp for forpliktelser som ikke er ført opp i balansen, forutsatt at disse er av betydning (artikkel 43 nr. 1 (7))
- nettomsetningen fordelt på virksomhetstyper

- og geografiske områder (artikkel 43 nr. 1 (8)),
- gjennomsnittlig antall ansatte i regnskapsåret (artikkel 43 nr. 1 (9)),
- skattemotiverte verdsettelse (artikkel 43 nr. 1 (10)),
- differansen mellom betalbar og utsatt skatt (artikkel 43 nr. 1 (11)),
- ytelse til ledende personer (artikkel 43 nr. 1 (12))
- forskjellige bevegelser for postene under anleggsmidler (artikkel 15 nr. 3 bokstav a)
- betydelige tidsavgrensede inntekter/kostnader (artikkel 18 og 21)
- ekstraordinære inntekter eller kostnader (artikkel 29 nr. 2)
- avsetninger av betydning (artikkel 42 annet ledd)

7.3.4 Unntak fra kravet om årsberetning

Etter fjerde direktiv artikkel 46 nr. 3 er det gitt adgang for medlemsstatene til å unnlate å kreve at små foretak (artikkel 11-foretak) skal utarbeide årsberetning. I så fall skal medlemsstatene kreve at opplysninger om eventuelt erverv av egne aksjer gis i notene. Etter syvende direktiv artikkel 36, som gjelder for konsernregnskapet, kan medlemsstatene tillate eller kreve at opplysningene om egne aksjer gis i notene til årsregnskapet i stedet for i årsberetningen.

7.3.5 Vurderingsregler

Adgangen til å gjøre unntak eller modifikasjoner for små foretak fra direktivets alminnelige regler, omfatter ikke vurderingsreglene. Derfor er det begrenset hvor mye forenkling som kan oppnås ved å benytte direktivens forenklingssystem. I gjeldende regnskapslov er det gjort innstramming i forhold til valgmulighetene i direktivet for øvrige foretak. For små foretak ble reglene i gjeldende lov fastsatt med sikte på å bruke alle valgmulighetene i direktivene ut fra ønske om mest mulig forenkling for små foretak.

7.3.6 Sammenligningstall

Direktivene har bestemmelser om sammenligningstall. Etter fjerde direktiv artikkel 4 nr. 4 skal tilsvarende tall fra foregående regnskapsår vises i resultat- og balanseoppstillingen. Medlemslandene kan påby at tallene fra foregående regnskapsår omarbeides dersom de ikke er sammenlignbare. Manglende sammenlignbarhet eller omarbeidelse

av foregående års regnskapstall må angis og kommenteres i note. Det er bare krav om å vise ett år med sammenligningstall.

Det er således ikke krav i fjerde direktiv om å påby at tallene fra foregående regnskapsår omarbeides dersom de ikke er sammenlignbare, for eksempel fordi foretaket må endre prinsipp som følge av at det går fra å være i gruppen små foretak til gruppen øvrige foretak. Dette innebærer at direktivet åpner for at det kan gis regler om at sammenligningstall ikke trenger å omarbeides.

7.4 Høringskommentarer og mottatte innspill

Nedenfor følger en kort oppsummering av kommentarene vedrørende små foretak som ble uttrykt ved den muntlige høringen 8. oktober 2002 samt etterfølgende mottatte innspill. Kommentarene omfatter punkter hvor høringsinstansene har synspunkter på behov for endringer.

7.4.1 Generelt om forenklinger for små foretak

Et bredt flertall av instansene ønsker videreføring av forenklinger for små foretak. Enkelte, blant annet Næringslivets Hovedorganisasjon (NHO) og Nærings- og handelsdepartementet (NHD), har videre gitt uttrykk for at reglene for små foretak bør gjøres ytterligere fleksible. NHO ser ytterligere forenklinger som ønskelig, både når det gjelder vurderingsregler, notekrav og krav til opplysninger i årsberetningen.

NHD har uttalt at departementet erkjenner at det på regnskapsområdet foreligger en rekke internasjonale forpliktelser som legger bånd på hvilke lettelse man kan gjennomføre for de små foretak. På dette området bør man imidlertid så langt det er mulig holde seg til minimumsløsningene, slik at belastningen for bedriftene blir så lav som mulig.

NHD mener at omfanget av regnskapsplikten bør tilpasses de interessenter som finnes for informasjon om selskapet. Interessegruppene for økonomisk informasjon for små foretak er ikke de samme som for større virksomheter. Blant annet vil små foretak sjelden eller aldri følges av finansanalytikere med mindre de er del av et større konsern. I den grad forenkling av regnskapskravene kan gjøre det lettere å finne frem til den mest sentrale informasjon i regnskapet, blant annet likviditets- og soliditetsanalyser bedriftslederne har behov for, vil dette være positivt.

Landslaget for regnskapskonsulenter (LRK)

har uttalt at eierne selv bør kunne bestemme rapporteringsgraden ut fra egne behov i små foretak. Loven bør gi uttrykk for minimumsnivået og ikke hva som kan være hensiktsmessig.

Finansnæringens Hovedorganisasjon (FNH) har gitt uttrykk for at omfanget av forenklingsregler for små foretak bør reduseres, ikke økes. Små foretak bør i større grad enn etter gjeldende rett pålegges å følge hovedreglene, men på en slik måte at regnskapsbrukernes behov for relevant og pålitelig informasjon balanseres mot hensynet til unødig ressursbruk for de små foretak.

De forenklede regler omfatter presentasjon og verdsettelse samt redusert opplysningsplikt i årsberetning og noter. Dette vil etter FNH's oppfatning medføre at de små foretakene på en rekke områder kan unnlate å opplyse om vesentlige forhold. Finansforetakenes erfaring i forbindelse med innhenting av tilleggsinformasjon, er at denne ofte er vanskelig tilgjengelig og ikke kvalitetssikret slik revidert informasjon er. Svak kvalitet på informasjonen for små foretak kan bety at det ytes kreditt til ulønnsomme investeringer. På den annen side kan det medføre at lønnsomme investeringer ikke blir gjennomført. FNH gir også uttrykk for at omfattende forenklinger i regnskapsreglene for små foretak kan medføre at finansforetakene ønsker å redusere sine kreditteksponeringer mot disse foretakene. Den informasjon som kan unnlates, er i betydelig grad informasjon som små foretak trenger for egen drift og innsikt i virksomheten.

Statistisk Sentralbyrå (SSB) ønsker generelt at alle regnskaper føres etter ensartede prinsipper. Ved valgfrihet er det viktig at poster med markedsverdi rendyrkes, og at verddivurderinger etter ulike prinsipper ikke føres i samme post.

7.4.2 Nærmere om regnskapsprinsipper

Små foretak som inngår i konsern bør etter Norges Autoriserte Regnskapsføreres Forenings (NARFs) syn gis adgang til ulik prinsippanvendelse i konsern- og selskapsregnskap (så vel for mor som for datter), særlig som følge av eventuelt krav til rapportering etter IAS/IFRS-standardene.

NARF ser videre behov for lempninger i kravene til full omarbeiding av sammenligningstall når et foretak ikke lenger oppfyller vilkårene i regnskapsloven § 1-6. Full omarbeiding innebærer at fjorårstallene skal omarbeides som om hovedreglene hadde vært anvendt. Dette gjelder både resultatregnskap, balanse, noter og kontantstrømoppstillingen. NARF foreslår at det sees hen til forskrift av 16. desember 1998 om overgangsreg-

ler til regnskapsloven for utforming av forenklingsreglene for omarbeiding av sammenligningstall.

7.4.3 Nærmere om enkelte vurderingsregler

Flere instanser, blant annet NARF, Den norske Revisorforening (DnR) og Skattedirektoratet, har gitt uttrykk for at små foretak bør ha adgang til å anvende kontinuitetsprinsippet for alle fisjoner. Dette begrunnes med at de samme hensynene er til stede som ved fusjoner.

Skattedirektoratet påpeker at som følge av at det ikke er gitt adgang til å fravike fra transaksjonsprinsippet, må også små foretak vurdere om regnskapsføringen skal foretas som transaksjon eller kontinuitet. Denne vurderingen må etterprøves av skattemyndighetene ved fisjoner der det hevdes skattemessig kontinuitet og ved konserninterne overføringer. Etter Skattedirektoratets mening bør loven endres slik at det åpnes for generell bruk av kontinuitet for små foretak ved slike transaksjoner, og at den nærmere reguleringen foretas i regnskapsstandard.

FNH har som nevnt ovenfor gitt uttrykk for at små foretak i større grad bør pålegges å følge regnskapslovens hovedregler. FNH deler den oppfatning at små foretak ikke bør pålegges unødig ressursbruk på dette området, og har derfor foretatt en prioritering av hvilke forenklede vurderingsregler som har de største negative konsekvenser for långivers beslutningsgrunnlag. På bakgrunn av en slik kostnad/nytte vurdering anser FNH det som spesielt viktig at følgende forenklingsregler for små foretak blir opphevet:

- små foretak kan unnlate å balanseføre forsikrede pensjonsforpliktelser
- små foretak kan unnlate å balanseføre leieavtaler
- små foretak kan legge laveste verdis prinsipp til grunn for markedsbaserte finansielle omløpsmidler
- små foretak kan unnlate å utarbeide konsernregnskap

Punktene er nevnt i prioritert rekkefølge, men de to første punktene vurderes som like viktige.

Den norske Bank (DnB) har gitt uttrykk for at unntakene for små foretak i §§ 5-17 og 5-18 fra bruk av egenkapitalmetoden/bruttometoden i selskapsregnskapet bør ledsages av innskjerpende bestemmelser om verddivurdering og innhenting av regnskap for investering i andre selskaper.

7.4.4 Nærmere om enkelte notekrav

NARF foreslår at det gjøres ytterligere forenklinger for noteopplysninger, dersom dette er mulig i forhold til EØS-forpliktelsene:

- § 7-38 annet punktum: Krav om å måtte spesifisere lønnskostnadene på lønninger, folketrygdavgift, pensjonskostnader og andre ytelser foreslås fjernet.
- § 7-40 første og annet ledd: Krav om å opplyse om hvor stor del av den regnskapspliktiges fordringer som forfaller senere enn ett år etter regnskapsårets slutt (første ledd) og krav om å opplyse hvor stor del av gjelden som forfaller til betaling mer enn fem år etter regnskapsårets slutt foreslås fjernet.
- § 7-42 annet ledd: Kravet om opplysninger om aksjeeiere foreslås fjernet. Dette begrunnes med at informasjonen allerede er tilgjengelig gjennom aksjelovens krav om aksjeeierbok (aksjeloven §§ 4-5 – 4-11).

Bedriftsforbundet har påpekt at det er små foretak som ikke ønsker å opplyse om lønn til daglig leder, og dette kan ha implikasjon for om de melder at foretaket har daglig leder eller ikke.

FNH ser særlig behov for at unntakene for små foretak fra å gi opplysningene som omfattes av § 7-18 aksjer og andeler i andre selskaper og § 7-33 betingede utfall, oppheves.

7.4.5 Nærmere om årsberetningen

NHO mener at små foretak bør unntas fra krav om ikke-finansiell informasjon i årsberetningen.

NARF foreslår i årsberetningen for små foretak, alternativt minst i foretak med mindre enn 5 ansatte, at opplysninger om sykefravær begrenses til sykefravær som skyldes skader/ulykker i virksomheten. Dette begrunnes ut fra hensynet til personvern. Etter NARFs syn bør små foretak også unntas fra kravet om likestillingsredegjørelse ut fra en kostnad/nytte betraktning.

NHD påpeker at det i stor grad blir benyttet standardformuleringer med hensyn til arbeidsmiljø, ytre miljø, mv. i årsberetningene til små foretak. Når det brukes slike formuleringer, er arbeidet med å innta informasjonen for så vidt ikke stor, men nytteverdien blir samtidig svært liten.

Etter FNHs syn bør små foretak ikke unntas fra kravene om finansiell informasjon i årsberetningen. FNH anser at opplysningene som nevnt i § 3-3 femte og sjette ledd vedrørende utfyllende redegjørelse for forhold av betydning for å bedømme resultat og stilling og vurdering av fremtidig utvik-

ling, er meget sentrale i kredittvurderingen. Årsregnskap og noter vil ikke i tilstrekkelig grad reflektere de forhold som det skal redegjøres for etter disse bestemmelsene. FNH fremholder for øvrig at styret neppe kan utføre sine oppgaver uten å ha vurdert disse forholdene. DnR mener også at små foretak ikke bør unntas fra kravene om finansiell informasjon i årsberetningen, det vil si redegjørelse for årsregnskapet og for fremtidsutsikter, men omfanget av opplysninger kan være mindre enn for øvrige foretak. Dette begrunnes av DnR med behovet for synliggjøring av styre og daglig leders ansvar. En skriftlig redegjørelse er et middel i så måte.

7.4.6 Lovstruktur og tilgjengelighet

Flere høringsinstanser har påpekt at NRS nr. 8, God regnskapsskikk for små foretak, fungerer godt. Norsk RegnskapsStiftelse (NRS) ser et åpenbart behov for standardsetting for små foretak også fremover.

NHD mener at den store overvekt av små selskaper i Norge bør tillegges vekt ved utformingen av alt næringsrelevant regelverk, også regnskapslovgivning. Generelt bør hovedregler utformes for hoveddelen av brukergruppen, med eventuelle tilleggsregler for de foretaksgrupper hvor det foreligger særskilte behov.

Dette støttes også av LRK, som har gitt uttrykk for at det er en klar svakhet ved regnskapsloven at størsteparten av næringslivet i Norge kommer inn under unntakene og ikke under hovedreglene. Loven hadde blitt mer tilgjengelig dersom det motsatte hadde vært hovedprinsippet. Kravene til mellomstore og store foretak kan etter lagets syn med fordel skilles ut i en egen lov på samme måte som allmennaksjeloven i forhold til aksjeloven.

7.5 Utvalgets vurderinger og forslag

Utvalget har spesielt lagt vekt på å gjøre reglene enklere og mindre kostnadskrevende for regnskapsprodusentene. Samtidig må reglene være forsvarelige ut fra at regnskapsreglene skal ivareta behovet for informasjon til brukerne av regnskapet. Informasjonsbehovene varierer mellom brukergruppene. Kravene til regnskapsføringen bør stå i rimelig forhold både til kostnadene ved å skaffe informasjonen og til brukergruppenes behov for informasjon. Utvalget skal også vurdere eventuelle konsekvenser for små foretak ved at IAS/IFRS implementeres for visse typer/grupper av andre foretak.

7.5.1 Kostnad/nytte vurdering

Formålet med forenklinger for små foretak er å redusere disse foretakenes ressursbruk til utarbeidelse av årsregnskap. Det er således en målsetting at forenklinger tillates innenfor det som er forsvarlig ut fra brukernes informasjonsbehov. Ved en kostnad/nytte vurdering må de kostnader som påløper og de ressurser som kreves ved utarbeidelse av årsregnskapet, vurderes opp mot nytteverdien av relevant regnskapsinformasjon til brukerne. Ved utforming av lovverket generelt, er det en målsetting å oppnå forenklinger for små foretak. Regnskapsloven er en av få lover som næringsdrivende i alle bransjer må forholde seg til, og er således særlig betydningsfull i forhold til målsettingen om forenklinger for små foretak.

Små foretak vil normalt relativt sett ha større kostnader ved regnskapsproduksjon i forhold til nytteverdien for brukerne enn det øvrige foretak har. Dette tilsier at hensynet til regnskapsproducentenes kostnader må tillegges mer vekt ved vurdering av regnskapsregler for små foretak.

I kapittel 9 er det listet opp sentrale brukergrupper. Brukergruppene av små foretaks regnskapsinformasjon er noe annerledes sammensatt enn for øvrige foretak, og brukernes informasjonsbehov kan være av en annen karakter enn for øvrige foretak. Eierne har ofte direkte innsyn i virksomheten i små foretak i motsetning til i større foretak. Styrene består i større grad av arbeidende styremedlemmer. Eierne og ledelsens behov for informasjon i regnskapet kan også være mindre enn for andre foretak som følge av at små foretak ofte er mindre komplekse og mer oversiktlig enn øvrige foretak, slik at behovet for å systematisere informasjon, slik det for eksempel gjøres i regnskapet, er mindre for denne brukergruppen. På den annen side er det mange av de mindre foretakenes som setter bort regnskapsutarbeidelsen til andre. Disse eierne kan dermed få et større behov som regnskapsbruker.

Det er imidlertid også på mange områder samsvarende behov enten foretaket er lite eller stort. Et eksempel er kreditorene. Blant kreditorene er kredittinstitusjonene en viktig regnskapsbrukergruppe for mange små foretak. Disse institusjonene er blant de brukerne som benytter regnskapsinformasjonen til systematisk og årlig analyse som grunnlag for risikoklassifisering og løpende kredittvurdering av engasjement. Potensielle investorer, er et annet eksempel på en gruppe som vil ha behov for at relevant og pålitelig regnskapsinformasjon er tilgjengelig også for små foretak. Imidlertid omsettes eierandelene i små foretak sjeldnere enn i store foretak. Potensielle investorer

har derfor relativt mindre behov for regnskapsinformasjon fra små foretak.

Etter utvalgets vurdering er det ikke et realistisk alternativ at alle regnskapspliktige skal følge samme regler så lenge de børsnoterte foretakene skal følge IAS/IFRS-reglene. Små foretak utgjør imidlertid over 90 pst. av norske foretak. De samme reglene, reglene for små foretak, gjelder dermed for de fleste norske foretak.

Det vises til at FNH mener at god regnskapsinformasjon fra små foretak er viktig for finansinstitusjonenes kredittgivning, og det forenklete krav i regnskapsloven bidrar til å svekke kvaliteten på små foretaks regnskaper. Utvalget legger ved på at forenklete regler i loven ikke er til hinder for at finansinstitusjonene selv kan kreve bestemt informasjon i forbindelse med kredittgivning, eller kan kreve at regnskapet avlegges etter reglene for øvrige foretak.

Utvalget anser generelt at det bør fastsettes forenklingsregler i samsvar med adgangen etter direktivet. Utvalget anser videre at det også på områder som ikke er regulert i direktivet bør kunne vurderes forenklingsregler.

FNH har gitt uttrykk for at finansnæringen ser behov for krav om at følgende forenklinger for små foretak opphører slik at det blir krav om at små foretak skal følge hovedreglene på disse områdene:

- små foretak kan unnlate å balanseføre forsikrede pensjonsforpliktelser
- små foretak kan unnlate å balanseføre leieavtaler
- små foretak kan legge laveste verdis prinsipp til grunn for markedsbaserte finansielle omløpsmidler

Ut fra en avveining av kostnad/nytte, og at flertallet av mottatte innspill er imot slike innskjerpelser av regnskapspliktens innhold for små foretak, finner utvalget at disse forenklingene for små foretak bør videreføres.

7.5.2 Overgang fra en foretakskategori til en annen – prinsippendringer og sammenligningstall

I gjeldende regnskapslov er det ikke fastsatt overgangsregler for et foretak som ikke lenger oppfyller vilkårene i regnskapsloven § 1-6. NARF påpekte i den muntlige høringen at dette blant annet innebærer at sammenligningstall skal omarbeides som om hovedreglene hadde vært anvendt historisk. NARF så derfor behov for å innføre overgangsregler for foretak som ikke lenger oppfyller vilkårene i regnskapsloven § 1-6. NARF henviste i den for-

bindelse til overgangsreglene til regnskapsloven i forskrift av 16. desember 1998, som i § 5 åpner for lempninger når det gjelder sammenligningstallene.

Det er utvalgets inntrykk at overgangen fra små til øvrige foretak er byrdefull og medfører ekstra kostnader for regnskapsprodusentene. Reduksjon av nytteverdi ved å innføre mindre byrdefulle overgangsregler antas å være minimal. Utvalget støtter innspillet fra NARF, og har vurdert overgangsregler med tanke på forenkling.

Utvalget foreslår følgende hovedprinsipper for forenkling av reglene for overgang fra små foretak til øvrige foretak:

- Foretaket må i utgangspunktet omarbeide sammenligningstall for balansen i selskapsregnskapet. Dette innebærer at selskapet må omarbeide inngående balanse for det regnskapsår foretaket går over til regnskapslovens hovedregler (overgangsåret). Sammenligningstallene for resultatregnskapet kreves ikke omarbeidet i overgangsåret.
- Det gjøres unntak for inngåtte leieavtaler og utgifter til egen produktutvikling som ikke tidligere har vært balanseført, slik at det ikke kreves balanseføring av disse. Anvendelse av forenklingen forutsetter ensartet og konsistent bruk.
- Nye talloppstillinger, kontantstrømpoppstilling og konsernregnskap unntas fra krav om utarbeiding av sammenligningstall.
- Nye notekrav unntas fra krav om utarbeiding av sammenligningstall. Unntaket gjelder imidlertid ikke noteopplysninger til balansen, hvor opplysningene har vært gitt også tidligere under de forenklede reglene for små foretak.

Det følger, som tidligere nevnt, av fjerde direktiv at manglende sammenlignbarhet eller omarbeidelse av foregående års regnskapstall må angis og kommenteres i note.

For å vurdere hvilke overgangsregler det er behov for, har utvalget blant annet sett hen til reglene i overgangsforskriften til gjeldende regnskapslov. Utvalget har i avsnitt 10.1 foreslått at øvrige foretak ikke lenger skal ha krav om balanseføring av finansieringsutgifter på tilvirkede eiendeler. Videre foreslås det at ombyttbare finansielle eiendeler kan tilordnes anskaffelseskost etter FIFO metoden. Det foreslås derfor ikke overgangsbestemmelser for disse punktene

Foretak som ønsker å avlegge et regnskap etter IAS/IFRS, vil ha begrenset mulighet til å følge overgangsreglene som er foreslått her som følge av at det ikke kan benyttes overgangsbestemmelser ut

over det som følger av IAS/IFRS. Det vises til nærmere omtale i kapittel 20.

Overgang fra øvrige til små foretak medfører ikke ekstra byrder for den regnskapspliktige. Foretaket kan velge å benytte forenklingsreglene for små foretak. I den grad foretaket velger å benytte forenklingene, vil foretaket måtte foreta prinsippendringer. Små foretak har imidlertid ikke krav om å omarbeide sammenligningstallene. Det er dermed ikke behov for endringer for å forenkle overgangen fra øvrige til små foretak.

Det vises for øvrig til omtalen i avsnitt 6.4.2 av utvalgets forslag til regler for når foretaket ikke lenger kan benytte de forenklede reglene. Dette forslaget innebærer at det skal noe mer til før reglene for små foretak ikke kan benyttes, og vil sammen med forenklinger når det gjelder omarbeiding av sammenligningstall utgjøre en vesentlig ressursbesparelse.

Utvalgets forslag

Utvalget foreslår forenklinger for overgang fra de forenklede reglene for små foretak til regnskapslovens hovedregler. Forenklingene gjelder for det regnskapsår den regnskapspliktige går over til hovedreglene. Innholdet i forenklingene gjelder sammenligningstall, hvor det gis unntak både fra krav om omarbeiding og utarbeiding av sammenligningstall. Bestemmelsene foreslås gitt i forskrift til regnskapslovens § 1-6 om små foretak. Det vises til utvalgets utkast til § 1-6 nytt sjettede ledd og til utkastet til samleforskrift kapittel 1-6.

7.5.3 Grunnleggende regnskapsprinsipper og standardsetting

Det vises til nærmere omtale av standardsetting i kapittel 19. Utvalget har ikke mottatt kritiske kommentarer til den egne regnskapsstandard for små foretak (NRS 8) som sådan. Motforestillingene som er uttrykt av enkelte høringsinstanser, knytter seg til regelverket med mulighet til forenklinger for små foretak. Flere høringsinstanser har fremhevet fordelene med en samlet og på den måten lett tilgjengelig oversikt over forenklingene for små foretak i NRS 8. Høringsinstansene har vist til at det i standarden er lagt vekt på en lett forståelig fremstilling med konkrete eksempler på hvordan problemstillinger kan løses i praksis.

En slik samlet fremstilling av forenklingene for små foretak kunne som et alternativ til NRS 8, tenkes gjennomført i forskrift. Ut fra et tilgjengelighetshensyn kan det anføres at reglene bør være mulig å finne direkte i lov og forskrift. Henvis-

ningene i loven til "god regnskapsskikk" kan oppleves som uforståelig for enkelte av de mindre foretakene, og derved gjøre lovens bestemmelser mindre tilgjengelig for de mindre foretakene. På den annen side vil det etter utvalgets oppfatning neppe være mulig å utforme en forskrift etter samme lest som NRS 8. Standarden er utformet med praktiske eksempler og detaljert praktisk veiledning som egner seg lite i forskriftsform. En forskrift kan derfor likevel komme til å måtte kompletteres med en standard. Ut fra dette, er det flertallets vurdering at reglene er mest tilgjengelige slik de uttrykkes i dag gjennom NRS 8. Det vises imidlertid til særmerknad avgitt av medlemmene Tjølsen, Møller Faaberg, Opsahl og Schwencke i avsnitt 7.5.11.

Et annet spørsmål er hvilke saksbehandlingsregler som skal legges til grunn for fastsettelse av endringer. Slik fastsettelsen av NRS 8 har fungert, har det vært foretatt årlig oppdatering av regnskapsstandarden uten at endringsforslaget har vært utgitt som eget høringsutkast. Endringene har i hovedsak reflektert behov for å gjøre redaksjonelle endringer for å oppdatere standarden med endringer som er gjennomført i andre standarder, innarbeiding av nye lovregler samt tolkninger og utdyping av reglene for eksempel ut fra uttalelser gitt av Finansdepartementet.

Regnskapsstandarden for små foretak vil kunne utvide valgmulighetene for små foretak innenfor regnskapslovens rammer. Standarden vil imidlertid også kunne presisere regnskapsløsninger og dermed kunne oppleves å innskrenke valgmuligheter. Ved vurderingen av hvilke saksbehandlingsregler som skal gjelde, kan det være grunn til å skille mellom endringer i standarden som utvider eller opprettholder valgmuligheter og endringer som kan innebære innskrenkninger. For regler som opprettholder eller utvider valgmulighetene for små, kan hensynet til dynamikk tilsi at saksbehandlingsreglene bør tillate rask gjennomføring av forandringer uten utvidede krav om formell saksbehandling, høringsfrister mv. Særlig ved endringer som kan innebære innskrenkninger taler gode grunner for en fastlagt prosedyre for saksbehandling, med fastlagte høringsfrister mv. før endringer trer i kraft. Det er utvalgets oppfatning at for materielle endringer, må det innføres en prosedyre for å sende endringene på høring. Ved rene opprettinger, for eksempel beskrivelse av gjeldende lov ved lovendringer, er det ikke nødvendig å sende endringen på høring.

I dag er NRS 8 redaksjonelt til dels basert på andre standarder, med henvisninger fra NRS 8 til de øvrige standardene. I gjeldende regnskapsstan-

darder er det også noen unntak for små i andre standarder. Det standardsettende organ bør vurdere om det er ønskelig å endre på dette framover. Utviklingen mot IAS/IFRS vil trolig ha som konsekvens at reglene for øvrige foretak fjerner seg lenger fra reglene som gjelder for små. Det antas dermed at NRS 8 må stå mer på selvstendig grunnlag i framtiden. Det kan da bli nødvendig å ta med noe mer om hovedreglene fra andre standarder. En henvisning kan imidlertid være tilstrekkelig, dersom det er noe som sjelden vil være relevant for små foretak. I så fall må små foretak ha større fokus i hovedstandarden, og det må komme klart fram hvilke deler av standarden som gjelder for små foretak.

Der det er endringer som har relevans for små foretak i nye og endrede hovedstandarder, bør et eventuelt behov for oppdatering av NRS 8 som følge av dette gjøres samtidig. Endringene av NRS 8 kan da sendes på høring samtidig til de høringsinstanser som er relevante for små foretak.

For at NRS 8 også i fortsettelsen skal fungere som et viktig virkemiddel for å gjøre regnskapsreglene tilgjengelige og enkle å forstå for brukerne, er det viktig at standardsetter fortsatt gir arbeidet med god regnskapsskikk for små foretak høy prioritet.

Transaksjonsprinsippet

Skattedirektoratet har ved den muntlige høringen bedt utvalget vurdere om små foretak bør ha anledning til å fravike transaksjonsprinsippet når det er i samsvar med god regnskapsskikk for små foretak. Direktoratet nevner fisjon og konserninterne transaksjoner som områder hvor unntak kan være aktuelt. Bortsett fra fisjoner og konserninterne transaksjoner, er ikke utvalget kjent med andre områder hvor unntak fra transaksjonsprinsippet kan være aktuelt. Det foreslås derfor ikke et generelt unntak fra transaksjonsprinsippet når det er i samsvar med god regnskapsskikk. Forslag til unntak for fisjon framgår i avsnitt 7.5.4.

Sammenstillingsprinsippet

Små foretak kan etter gjeldende regnskapslov gjøre unntak fra opptjeningsprinsippet og sammenstillingsprinsippet når dette er i samsvar med god regnskapsskikk for små foretak.

Utvalget foreslår i kapittel 9 at unntak fra sammenstillingsprinsippet *skal* gjøres når det er i samsvar med god regnskapsskikk. Bakgrunnen er at det kan oppstå konflikter mellom sammenstillings-

prinsippet og balansedefinisjonene i IAS-rammeverket. Det vises til nærmere omtale i kapittel 9. Tilpasningene til IAS på dette punktet kan medføre endringer til mer byrdefulle regler. Små foretak bør derfor fortsatt ha adgang til å følge sammenstillingsprinsippet, selv om dette er i konflikt med IAS/IFRS. Utvalget legger til grunn at unntaksregelen i § 4-1 annet ledd vil åpne for fortsatt adgang for små foretak til å følge sammenstillingsprinsippet også i de tilfellene der øvrige foretak skal fravike sammenstillingsprinsippet. Utvalget foreslår derfor ikke endringer eller tilføyelser til regnskapsloven § 4-1 annet ledd om at små foretak kan gjøre unntak fra opptjeningsprinsippet og sammenstillingsprinsippet når dette er i samsvar med god regnskapsskikk for små foretak.

Estimatendring

Utvalget foreslår i kapittel 9 at unntaket i regnskapsloven § 4-2 annet ledd fra kravet om at virkningen av estimatendring skal resultatføres i endringsåret, endres fra en adgang når det er i samsvar med god regnskapsskikk til en plikt når det er i samsvar med god regnskapsskikk. Bakgrunnen for forslaget er bestemmelser i IAS/IFRS om at virkning av estimatendring skal resultatføres i inneværende og fremtidige perioder, og at formuleringen "kan utsettes i samsvar med god regnskapsskikk" betyr at god regnskapsskikk ikke kan pålegge noen å avvike fra hovedregelen. Utvalget legger til grunn at det med god regnskapsskikk også kan forstås som god regnskapsskikk for små foretak. I NRS 8 for små foretak kan dermed en valgadgang videreføres for små foretak uavhengig av reglene for øvrige foretak.

Sikring

Gjeldende regnskapslov fastsetter i § 4-1 første ledd nr. 5, som et av de grunnleggende regnskapsprinsippene, at ved sikring skal gevinst og tap resultatføres i samme periode. Det er ikke gjort unntak for små foretak. Det vises til nærmere omtale i kapittel 9. Kravene til når en sikring kan regnskapsføres, medfører sannsynligvis at kravene i få tilfeller vil være aktuelle for små foretak. Selve vurderingen av om kravene til sikring er til stede, er i seg selv kompliserende. Ut fra et forenklingshensyn bør et unntak for små foretak lovfestes.

Utvalget foreslår et unntak fra det grunnleggende prinsippet, slik at små foretak kan unnlate å ta hensyn til sikring.

Ensartet prinsippanvendelse

Det vises til omtale i kapittel 2 og kapittel 9 av forslag om at det ikke lenger skal være krav om ensartet prinsippanvendelse mellom konsernregnskapet og selskapsregnskapet. Hensynet til forenklinger for små foretak taler for at disse bør ha rett til å fravike prinsippet om ensartet prinsippanvendelse uansett hva som bestemmes for øvrige foretak. Små foretak kan likevel bli pålagt å følge ensartete prinsipper som følge av krav fra konsernet. Utvalget ser ikke gode grunner til at loven skal pålegge små foretak en plikt til ensartet prinsippanvendelse i selskapsregnskapet og konsernregnskapet.

7.5.4 Vurderingsregler

Utvalget har foretatt en gjennomgang av fjerde direktiv for å se om ytterligere forenklinger er mulig når det gjelder vurderingsreglene. Det foreslås nedenfor et unntak for fisjon. Så vidt utvalget har kunnet bringe på det rene er mulighetene til forenklinger for øvrig uttømmende benyttet. Det er derfor ikke foreslått ytterligere forenklinger.

Fisjon

Fisjon er ikke regulert i fjerde direktiv. Flere av høringsinstansene har uttalt et ønske om at små foretak kan regnskapsføre alle fisjoner til kontinuitet. Hensynet til forenklinger for små foretak, taler for at små foretak alltid skal kunne velge kontinuitet ved fisjon. Utvalget ser ikke at det er andre særlige grunner som gjør at et unntak fra transaksjonsprinsippet ikke bør gis i dette tilfellet.

Utvalget foreslår at et unntak fra transaksjonsprinsippet for fisjon av små foretak lovfestes. Det vises til utvalgets utkast til endringer i regnskapsloven § 5-16 om at eiendeler og gjeld i fisjonerte foretak kan videreføres til balanseførte verdier.

Konserninterne overføringer

Skattedirektoratet har tatt opp om små foretak bør ha adgang til å føre alle konserninterne overføringer til kontinuitet. Aksjelovene § 3-9 fastsetter at transaksjoner mellom selskaper i samme konsern skal grunnes på vanlige forretningsmessige prinsipper. Unntak gjelder eiendeler overført som tingsinnskudd, hvor balanseført verdi kan videreføres såfremt dette følger av regnskapsloven (aksjelovene §§ 2-7 og 10-12). Aksjelovens krav om bruk av virkelig verdi er en selskapsrettslig regel knyttet til overføring av verdier mellom selskaper innen

samme konsern. Aksjelovgivningen er derfor ikke til hinder for at foretaket regnskapsfører transaksjonen til kontinuitet, men transaksjonen må av selskapsrettslige hensyn gjennomføres til virkelig verdi uavhengig av hvorledes den regnskapsføres (unntak for tingsinnskudd). Dette begrenser de reelle mulighetene for forenkling ved å tillate kontinuitet. Utvalget foreslår derfor ingen endring av bestemmelsen.

Goodwill avskrivning/nedskrivning

I et forslag til endringer i IAS/IFRS foreslås det at avskrivningsplikten på goodwill skal erstattes av en årlig nedskrivningstest. Det vises til nærmere omtale i avsnitt 11.5.2 hvor utvalget foreslår at goodwill i samsvar med regnskapsloven § 5-7 fortsatt skal vurderes etter vurderingsregelen for anleggsmidler i regnskapsloven § 5-3, men at avskrivninger kan unnlates. Goodwill skal da nedskrives, jf. regnskapsloven § 5-3 tredje ledd.

Utvalget foreslår at små foretak, uavhengig av endringer i reglene for øvrige foretak, kan velge å foreta ordinære avskrivninger av goodwill. Utvalgets forslag for øvrige foretak gjør det ikke nødvendig med en særskilt bestemmelse for små foretak.

Aksjebasert betaling

Som det fremgår av avsnitt 10.6, er det foreslått endringer i IAS/IFRS som blant annet medfører at aksjebasert avlønning skal måles til virkelig verdi og kostnadsføres samtidig som arbeidet opsjoner eller aksje er vederlag for, blir utført.

Utvalget foreslår at små foretak, uavhengig av endringer i reglene for øvrige foretak, kan unnlate å kostnadsføre aksjebasert avlønning. Det vises til lovutkastet § 5-13.

Forskning og utvikling

Utvalget har i avsnitt 10.6.2 foreslått at utgifter til egen forskning skal kostnadsføres og at adgangen til å kostnadsføre utgifter til egen produktutvikling bortfaller.

Utvalget finner at en eventuell fortsatt adgang til å balanseføre forskning, ikke innebærer en forenkling for små foretak og foreslår derfor at det ikke gis unntak for små foretak fra den nye bestemmelsen om at utgifter til egen forskning skal kostnadsføres. Utvalget foreslår at små foretak, i motsetning til øvrig foretak, skal beholde adgangen til å kostnadsføre utgifter til egen produktutvikling. Det vises til utkastet til endring av § 5-6.

Finansielle instrumenter og virkelig verdi

Små foretak har etter regnskapsloven § 5-8 annet ledd ikke krav om å vurdere finansielle omløpsmidler til virkelig verdi. Utvalgets flertall har i avsnitt 10.2 foreslått endringer av reglene for vurdering av finansielle instrumenter til virkelig verdi og foreslått regler for vurdering av varebaserte kontrakter med finansielt oppgjør til virkelig verdi. Mindretallet foreslår at adgangen til å benytte virkelig verdi, bare skal gjelde finansielle instrumenter som inngår i en handelsportefølje, det vil si en videreføring av gjeldende regler.

Utvalget foreslår at små foretak fortsatt skal kunne vurdere finansielle instrumenter og varebaserte kontrakter med finansielt oppgjør etter de generelle vurderingsreglene for omløpsmidler. Utvalgets flertall foreslår, som følge av forslaget om vurdering av finansielle instrumenter til virkelig verdi, en endring av unntaksbestemmelsen for små foretak i § 5-8. Mindretallet foreslår at gjeldende bestemmelse i § 5-8 annet ledd videreføres.

Klassifisering av første års avdrag på langsiktig gjeld

I avsnitt 10.7 foreslår utvalget en endring i § 5-1, slik at gjeld skal klassifiseres som kortsiktig dersom gjelden forfaller til betaling innen 12 måneder etter balansedagen. Dette innebærer at første års avdrag på langsiktig gjeld må omklassifiseres til kortsiktig gjeld. Etter gjeldende regler er dette en valgmulighet. Utvalget foreslår at denne valgmuligheten videreføres for små foretak.

Det vises til utkastet til endringer av § 5-1 fjerde ledd.

7.5.5 Notekrav

Utvalget har foretatt en gjennomgang av fjerde direktiv for å se om ytterligere forenklinger er mulig når det gjelder notekravene. Følgende notekrav for små foretak i regnskapsloven følger ikke av krav i direktivet:

- § 7-36 sjette ledd om at morselskap som ikke utarbeider konsernregnskap, skal opplyse om transaksjoner med og mellom datterselskaper og interngjeld på disse.
- § 7-36 åttende ledd om at det skal opplyses om samlet forpliktelse i form av pantstillelse, annen sikkerhetsstillelse og garantier til fordel for foretak i samme konsern.
- § 7-39 første og annet ledd: Dersom lånekostnader er balanseført har fjerde direktiv krav til at beløpet spesifiseres i note. For øvrig krever ikke direktivet at små foretak skal gi note-

opplysninger om anskaffelseskost, tilgang og avgang i løpet av regnskapsåret, avskrivninger, nedskrivninger og reversering av nedskrivninger samlet og i regnskapsåret og endringer i avskrivningsplan for varige driftsmidler og immaterielle eiendeler.

- § 7-39 tredje, fjerde og femte ledd: Direktivet krever at avskrivningsplan for goodwill og balanseført forskning og utvikling opplyses og begrunnes. Opplysningskravene i § 7-39 tredje, fjerde og femte ledd om økonomisk levetid og valg av avskrivningsplan for immaterielle eiendeler, opplysninger knyttet til forskning og utvikling og goodwill er mer omfattende.
- § 7-40 fjerde ledd om at det skal opplyses hvilke forpliktelser som er dekket av andre avsetninger som nevnt i § 6-2D I nr. 3.
- § 7-41 om at det skal opplyses om størrelsen og arten av ekstraordinære inntekter og kostnader.
- § 7-42 første ledd annet punktum om at det skal opplyses om alle rettigheter som kan medføre at det blir utstedt nye aksjer med angivelse av hovedtrekkene i de vilkår som gjelder for retten.
- § 7-42 annet ledd om at aksjeselskap skal opplyse om selskapets 20 største aksjeeiere og deres eierandeler og at opplysning om aksjeeiere som eier under 1 prosent av aksjene kan utelates.
- § 7-42 tredje ledd om at det skal opplyses om aksjer eller andeler i selskapet samt rettigheter til slike, som eies av henholdsvis daglig leder og medlemmer av styret og bedriftsforsamlingen.
- § 7-43 om at det skal opplyses om det gjennomsnittlige antall ansatte i regnskapsåret.
- § 7-44: Opplysningskrav for ytelses til ledende personer.

En del notekrav som i gjeldende lovgivning omfatter små foretak, er således ikke begrunnet i EØS-forpliktelser. Notekrav i gjeldende lov som følge av at små foretak velger ikke å anvende forenklingene for små foretak og for eksempel utarbeide konsernregnskap eller anvende virkelig verdi for finansielle omløpsmidler, er ikke medtatt i oversikten over notekrav for små foretak som ikke følger av krav i direktivene. På områder små foretak velger å anvende regler for øvrige foretak fremfor forenklede regler, må foretakene følge tilhørende notekrav.

Et flertall av høringsinstansene har uttrykt ønske om ytterligere forenklinger for små foretak, også i form av reduserte notekrav. Enkelte har imidlertid uttrykt ønske om å videreføre omfanget

av notekrav på dagens nivå. FNH har gitt uttrykk for at opplysningskravene i § 7-18 om aksjer og andeler i andre selskaper og i § 7-33 om betingede utfall også skal gjelde for små foretak. Utvalget går ikke inn for de utvidelser av notekravene som FNH foreslår. Utvalget har vurdert hvorvidt det bør gjøres unntak for de enkelte notekravene i listen ovenfor. Forenklingshensyn taler isolert sett for ytterligere unntak fra notekrav så langt dette er mulig i henhold til direktivene. Brukernes informasjonsbehov kan tale for at notekrav opprettholdes.

Utvalgets flertall er av den oppfatning at det i forhold til små foretak bør gjøres så omfattende forenklinger i notekravene som mulig. Alle endringer og unntak som tillates i forhold til våre EØS-forpliktelser bør derfor foretas, med mindre det er av stor betydning for regnskapsbrukerne at kravet til noteopplysninger består.

Regnskapsloven § 7-1 har krav om:

”I tillegg til opplysninger som nevnt i første ledd skal det gis opplysninger som er nødvendige for å bedømme den regnskapspliktiges eller konsernets stilling og resultat og som ikke fremgår av årsregnskapet for øvrig. Små foretak som ikke utarbeider konsernregnskap kan unnlate å gi slike tilleggsopplysninger om forhold knyttet til konsernets stilling og resultat.”

Dette innebærer at selv om de enkelte opplysningskrav i notene til små foretak reduseres, kan det fortsatt følge ytterligere opplysningskrav av § 7-1. I forhold til det enkelte foretak som etter bestemmelsen i § 7-1 uansett vil måtte gi opplysninger i noter, kan det diskuteres om det er en forenkling å kutte ut et detaljert krav. Et manglende detaljkrav, vil stille større krav til vurdering fra den regnskapspliktige. På den annen side vil det føre til at alle de foretak som ikke vil omfattes av bestemmelsen i § 7-1, og det er etter utvalgsflertallets antagelser de fleste i gruppen små, ikke behøver å gi slike noteopplysninger. Dette anses å medføre en betydelig forenkling for langt de fleste små foretak, og således også langt oppveie ovennevnte ulemper. Utvalgets flertall vil også fremholde at de fleste av de detaljerte notekravene under visse omstendigheter også i dag kan oppheves, jf. § 7-1:

”Opplysninger kan utelates når de ikke er av betydning for å bedømme den regnskapspliktiges eller i tilfelle, konsernets stilling og resultat.”

Det følger imidlertid også av § 7-1 at enkelte noteopplysninger likevel alltid skal oppgis.

I det følgende vurderes enkelte notekrav.

§ 7-36 Konsern, tilknyttet selskap mv.

Etter utvalgets utkast til § 7-15 nytt femte ledd skal øvrige foretak i konsernregnskapet opplyse om navnet på foretak der den regnskapspliktige selv eller gjennom datterselskaper eier så mange aksjer eller andeler at de representerer flertallet av stemmene i foretaket, men som ikke er datterselskap fordi det ikke foreligger bestemmende innflytelse. Utvalget foreslår et tilsvarende nytt femte ledd i § 7-36 for små foretak som frivillig velger å utarbeide konsernregnskap.

Opplysningskravene i § 7-36 sjette og åttende ledd om transaksjoner med og mellom datterselskaper og interngevinst på disse dersom det ikke utarbeides konsernregnskap og samlede heftelser til fordel for foretak i samme konsern, må etter utvalgets syn ansees å være av så stor betydning for regnskapsbrukernes informasjonsbehov at kravene bør beholdes.

§ 7-40 annet og tredje ledd inneholder også bestemmelser om krav til opplysninger om sikkerhetsstillelser og garantiforpliktelser som ikke er regnskapsført. Utvalgets flertall anser det i seg selv som en forenkling at bestemmelser som knytter seg til det samme forhold slås sammen i en bestemmelse, og foreslår derfor at opplysningskravene i § 7-36 åttende ledd oppheves, og at kravet slås sammen med kravene i § 7-40. Det foreslås ikke å videreføres et krav om å spesifisere sikkerhet som er stilt overfor foretak i samme konsern.

§ 7-39 Anleggsmidler første og annet ledd

§ 7-39 første og annet ledd lyder:

”For varige driftsmidler og immaterielle eiendeler skal det opplyses om:

1. Anskaffelseskost med spesifisering av balanseførte lånekostnader knyttet til egentilvirkede anleggsmidler
2. tilgang og avgang i regnskapsåret
3. samlede avskrivninger, nedskrivninger og reverseringer av nedskrivninger, og
4. avskrivninger, nedskrivninger og reverseringer av nedskrivninger i regnskapsåret.

Det skal opplyses om endringer i avskrivningsplanen.”

Dersom lånekostnader er balanseført, har fjerde direktiv krav til at beløpet spesifiseres i note. Det vises i den sammenheng til utvalgets forslag til endring av § 7-12 første ledd nr. 1 i kapittel 15 om

at opplysningskravet begrenses til inneværende regnskapsårs balanseførte lånekostnader. Utvalget foreslår en tilsvarende endring i § 7-39 for små foretak.

For øvrig kan små foretak unntas fra direktivets krav som er gjennomført i § 7-39 første og annet ledd. Opplysning om anskaffelseskost, tilgang, avgang, avskrivning mv., kan for små foretak gjøres samlet for alle varige driftsmidler. Det er for eksempel ikke nødvendig å skille mellom tilgang på tomt og løsøre. Informasjonsverdien i notekravet er derfor diskutabelt, og betenkelighetene ved å unnta små foretak fra disse kravene mindre. I forhold til immaterielle verdier, kan dette imidlertid stille seg noe annerledes. Opplysninger om slike verdier kan ha større verdi for regnskapsbrukerne enn opplysninger om materielle driftsmidler. Slike opplysninger vil også omfattes av § 7-1. Utvalgets flertall foreslår imidlertid at dette også eksplisitt fortsatt framgår som notekrav. Flertallet vil for øvrig, det vil si for materielle anleggsmidler, foreslå at små foretak unntas fra notekravet så langt det lar seg gjøre i forhold til fjerde direktiv.

§ 7-39 Anleggsmidler tredje, fjerde og femte ledd

§ 7-39 tredje, fjerde og femte ledd lyder:

”Det skal opplyses om økonomisk levetid og valg av avskrivningsplan for immaterielle eiendeler.

Det skal opplyses om utgifter som har gått med til forskning og utvikling i regnskapsåret. Det skal videre opplyses om forventet samlet inntjening av pågående forskning og utvikling motsvarer medgåtte samlede utgifter. Arten av forskning og utvikling som drives skal angis.

Goodwill skal spesifiseres for hvert enkelt virksomhetskjøp. Avskrivningsplan for goodwill som er lenger enn fem år, skal begrunnes.”

Direktivet krever at avskrivningsplan for goodwill og balanseført forskning og utvikling opplyses og begrunnes dersom den er lenger enn fem år. Opplysningskravene i § 7-39 tredje, fjerde og femte ledd om økonomisk levetid og valg av avskrivningsplan for immaterielle eiendeler samt opplysninger knyttet til forskning og utvikling og goodwill, er mer omfattende.

Kravet i fjerde direktiv artikkel 37 omfatter bare krav om å opplyse om avskrivningsplan for forskning og utvikling og goodwill dersom det avskrives over mer enn 5 år. For vesentlige immaterielle eiendeler vil opplysninger om levetid og avskrivningsplan følge av § 7-1.

Et flertall av små foretak antas ikke å ha good-

will i sitt selskapsregnskap. I de få tilfeller det er aktuelt for små foretak, synes informasjonskravet om spesifikasjon av goodwill for hvert enkelt virksomhetskjøp å være relevant og fort kunne følge likevel i medhold av § 7-1. Vesentlige utgifter til forskning og utvikling antas å være aktuelt for flere små foretak enn goodwill i selskapsregnskapet, og i den sammenheng vil også opplysningsplikt i medhold av § 7-1 være aktuelt. Samtidig vil det være en rekke foretak uten vesentlige forsknings- og utviklingsutgifter. For flertallet av små foretak antas det derfor å være en forenkling at de spesifikke opplysningskravene i § 7-39 om immaterielle eiendeler begrenses til minimumskravene i direktivene.

Utvalgets flertall foreslår at § 7-39 tredje, fjerde og femte ledd erstattes av et krav om å opplyse og begrunne avskrivningsplan for goodwill og balanseført forskning og utvikling dersom avskrivningsplanen er lengre enn fem år.

§ 7-40 fjerde ledd (andre avsetninger) og § 7-41 (ekstraordinære inntekter og kostnader)

Kravene i § 7-40 fjerde ledd om å opplyse om hvilke forpliktelser som er dekket av posten "andre avsetninger" i balansen og i § 7-41 om å opplyse om størrelsen og arten av ekstraordinære inntekter og kostnader kan fjernes uten hinder av direktivet. I begge tilfeller vil postene etter sin art ha vesentlig informasjonsverdi og dermed være av betydning for å bedømme foretakets stilling og resultat dersom de først forekommer, slik at opplysningskrav uansett vil følge av § 7-1. I disse tilfellene vil det være enkelt for foretakene å se at dersom disse postene ikke er aktuelle, er opplysningskravene i § 7-40 fjerde ledd og § 7-41 heller ikke aktuelle. Utvalget foreslår derfor at kravene videreføres.

§ 7-42 Antall aksjer, aksjeeiere mv.

NARF har påpekt at opplysninger om selskapets aksjonærer er opplysninger som er offentlig tilgjengelig gjennom aksjelovens krav til aksjeeierbøk og stilt spørsmål ved om kravene i § 7-42 annet og tredje ledd om å opplyse om aksjeeiere kan opphøre. Informasjon om de største aksjonærene er noe flere brukergrupper, for eksempel kredittgivere og ansatte, løpende vil ha behov for. Små foretak kan imidlertid velge frivillig å gi denne opplysningen i årsregnskapet hvis de anser dette som en forenkling ved at den enkelte brukers behov for å få tilgang til aksjeeierboken reduseres.

Videre omfatter § 7-42 første ledd annet punktum krav til å opplyse om alle rettigheter som kan medføre at det blir utstedt nye aksjer med angi-

velse av hovedtrekkene i de vilkår som gjelder for retten. Slike rettigheter er sjelden forekommende hos små foretak. Det foreligger etter utvalgets flertalls oppfatning ikke tungtveiende grunner for å opprettholde kravet.

Utvalgets flertall foreslår at kravene § 7-42 første ledd annet punktum, annet og tredje ledd oppheves. Når det gjelder kravene i annet og tredje ledd vektlegger flertallet at slike opplysninger fremgår av aksjeeierboken som er offentlig tilgjengelig og hvor enhver har tilgang til opplysninger.

§ 7-43 Antall ansatte

Ut fra informasjonsverdien for blant annet ansatte, legger utvalgets flertall til grunn at kravet i § 7-43 om å opplyse om antall ansatte bør videreføres, men med tilsvarende endring som for øvrige foretak i § 7-30. Foretaket skal etter dette opplyse om gjennomsnittlig antall ansatte i regnskapsåret angitt i årsverk. Antall årsverk har informasjonsverdi i tilknytning til at det også inngår i terskelverdiene, for regnskapsplikt og for små foretak, det vises til omtale i kapittel 15.

§ 7-44 Ytelser til ledende personer mv.

EØS-retten tillater at kravet i § 7-44 om opplysninger om lederlønninger kan opphøre for små foretak. Det vises til kapittel 17 for omtale av krav til opplysninger om lederlønninger i øvrige foretak. Bedriftsforbundet påpeker at det er små foretak som ikke ønsker å opplyse om lønn til daglig leder, og dette kan ha implikasjon for om de melder at foretaket har daglig leder eller ikke. Så lenge selskapslovgivningen tillater selskapet ikke å ha daglig leder, anser imidlertid utvalget at dette ikke kan tillegges vekt for hvorvidt små foretak skal opplyse om lønn mv. til daglig leder og styret.

Forenklingshensyn taler for unntak fra kravet om å opplyse om lederlønninger. Imidlertid kan opplysninger om lederlønninger ha sentral informasjonsverdi for brukerne av regnskapet. Dette gjelder særlig i forbindelse med at kompensasjonen til styre og daglig leder i små foretak ikke nødvendigvis reflekterer den reelle arbeidsinnsatsen i selskapet, fordi de samme personene også har eierinteresser i foretaket. Hvorvidt eiere og investorer har behov for opplysninger om lederlønninger vil avhenge av eierspredning. Det er normalt færre eiere i små foretak enn i større foretak. Deleiere kan også be om å få slike opplysninger i generalforsamlingen. Dersom opplysningene er vesentlige for å bedømme resultat og stilling i foretaket vil det uansett være opplysningsplikt om forholdet i noter.

Utvalgets flertall legger til grunn at informasjonens nytteverdi som beslutningsgrunnlag for regnskapsbrukerne er generelt mindre for små foretak enn for øvrige foretak. Som nevnt ovenfor er det sjelden skille mellom eier og ledelse i små foretak. Flertallet mener forenklingshensyn bør tillegges vekt, og foreslår derfor at kravet om å opplyse om lederlønninger i § 7-44 opphører.

Andre endringer i notekrav

Utvalget foreslår at små foretak som hovedregel ikke pålegges ytterligere notekrav som en oppfølging av at det i kapittel 15 foreslås utvidede notekrav for øvrige foretak. Dette vil være i strid med behovet for forenklinger for små foretak.

Dersom små foretak velger å benytte seg av mer kompliserte regler for regnskapsføring enn det som følger av forenklingsreglene for små foretak, er det imidlertid utvalgets syn at små foretak som hovedregel også må gi tilsvarende opplysninger som øvrige foretak på disse områdene. Disse notekravene må inntas i notebestemmelsene for små foretak og omtales nedenfor.

Utvalget har videre vurdert om endringer i notekravene for øvrige foretak som kun er språklig klargjøring og presisering, bør gjøres tilsvarende i notekravene for små foretak. Se nedenfor.

§ 7-35 Regnskapsprinsipper mv.

Utvalget foreslår i avsnitt 7.5.3 et unntak fra det grunnleggende prinsippet slik at små foretak kan unnlate å ta hensyn til sikring. Det foreslås derfor en tilføyelse i § 7-35 første ledd fjerde punktum av ordet "eventuell" før sikringsvurdering. Det vises videre til utvalgets forslag i kapittel 15 til endring av § 7-2 første ledd tredje punktum om ulik prinsippanvendelse i konsern og selskapsregnskapet.

Utvalget foreslår at § 7-35 første ledd første og tredje punktum endres tilsvarende som § 7-2 første ledd første og tredje punktum, og at fjerde punktum endres til: "Det skal gis opplysninger om og begrunnelse for *eventuell* sikringsvurdering, jf. § 4-1 nr. 5."

§ 7-37 Virkelig verdi av finansielle instrumenter og § 7-37a finansielle derivater

For små foretak som velger å anvende reglene i § 5-8 første ledd om vurdering av finansielle instrumenter til virkelig verdi, foreslås tilsvarende notekrav som for øvrige foretak i forslag til endret § 7-37. Kravet i § 7-37a gjennomfører artikkel 42d i fjerde direktiv. Det vises til nærmere omtale i utval-

gets høringsnotat av 20. desember 2002 med foreslåtte endringer. Forslaget er uendret fra forslaget i utvalgets høringsnotat av 20. desember 2002 med unntak av enkelte tekniske endringer som følge av endringer i ordlyden i § 5-8.

§ 7-37b og § 7-37c Virkelig verdi av investeringseiendommer og biologiske eiendeler

Som følge av at investeringseiendommer og biologiske eiendeler kan vurderes til virkelig verdi, foreslår utvalgets flertall tilsvarende notekrav for små foretak som for øvrige foretak knyttet til valg av vurdering til virkelig verdi. Det vises til nærmere omtale av notekravene i avsnitt 10.3.

§ 7-38 Spesifisering av poster i resultatregnskapet

Utvalget foreslår i kapittel 14 at dersom driftskostnadene ikke er spesifisert etter sin art i resultatregnskapet, skal det gis enkelte tilleggsopplysninger i note. For små foretak som velger å benytte denne adgangen, foreslås det tilsvarende noteopplysninger.

§ 7-40 første ledd – spesifisering av fordringer som forfaller senere enn ett år

I kapittel 15 foreslås det en endring av § 7-19 første ledd første punktum om spesifisering av fordringer som forfaller senere enn ett år etter regnskapsårets slutt. Etter endringen fremgår det av notekravet at dersom opplysningene gis i balansen, må det ikke i tillegg opplyses om i note. Det foreslås tilsvarende endring for små foretak av bestemmelsen i § 7-40 første ledd første punktum.

§ 7-42 fjerde ledd - egne aksjer

Utvalget foreslår i kapittel 14 at § 6-2 annet ledd endres til å tillate foretakene å velge om beholdning av egne aksjer til pålydende skal vises på egen linje under selskapskapital i balansen som før eller spesifiseres i note. For øvrige foretak foreslår utvalget at dette også presiseres i notebestemmelse. Det foreslås en tilsvarende presisering for små foretak i § 7-42.

Spesifisering av opptjent egenkapital

I avsnitt 14.1.4 foreslår utvalget at opptjent egenkapital ikke lenger trenger å spesifiseres i balansen. Det vises til utkastet til endring av § 6-2. Det foreslås imidlertid at opptjent egenkapital skal spesifiseres i note eller i egen oppstilling over egenka-

pitalen, jf. utkastet til endring av § 7-25. Opptjent egenkapital inkluderer, for de foretak hvor dette er aktuelt, fond for vurderingsforskjeller, virkelig verdi fond og fond for verdiendringer. Slike fond vil ikke oppstå dersom små foretak benytter de forenklete reglene for små foretak. I de unntakstilfeller hvor de mer kompliserte reglene benyttes, vil et spesifikasjonskrav av opptjent egenkapital følge av det generelle opplysningskravet i § 7-1. Utvalget finner det derfor ikke nødvendig å foreslå en egen bestemmelse om slik spesifisering.

7.5.6 Resultatregnskap og balanse

Utvalget foreslår i avsnitt 14.1.4 at foretakene kan velge mellom en arts- og funksjonsinndeling etter en rapportform i oppstillingsplanene for resultatregnskapet. Det foreslås videre en endring i § 6-2 slik at balansen kan settes opp etter likviditet på samme måte som etter IAS 1. Videre foreslås det enkelte endringer i gjeldende oppstillingsplaner. Disse endringene vil også gjelde for små foretak. Det vises til nærmere omtale av utvalgets forslag i kapittel 14.

7.5.7 Årsberetningen

Kravene til årsberetning er omtalt i kapittel 16. I dette kapitlet foretas det en oppsummering av utvalgets forslag når det gjelder årsberetningen for små foretak. Behovet for forenklinger for små foretak samt kostnad/nytte betraktninger, er også når det gjelder årsberetningen, av sentral betydning for flere høringsinstanser. Utvalget har vurdert om det er behov for og ønskelig å unnta små foretak fra plikten til å utarbeide årsberetning i sin helhet. Dette er det anledning til etter EØS-retten. Utvalget er imidlertid kommet til at det i forhold til årsberetningen neppe er særlige hensyn som taler for å innføre et unntak for små foretak. Også i små foretak anser utvalget at det er av betydning for brukerne av årsregnskapet at det avgis en separat årsberetning hvor styret gir informasjon på overordnet nivå. Detaljeringsgraden skal kunne tilpasses selskapets størrelse. Utvalget mener at nytteverdien av å utarbeide en årsberetning som regel vil overstige kostnadene ved utarbeidelsen også for små foretak.

For å klargjøre hvilket formål som er det sentrale med årsberetningen, foreslås en formålsbestemmelse innledningsvis i § 3-3. Slik bestemmelsen foreslås formulert, kan det ikke utelukkes at foretakene vil måtte gi opplysninger i tillegg til dem som følger av de opplistede kravene i de etterfølgende ledd. For små foretak vil denne forståelsen

imidlertid ikke gjelde. Dette fordi bestemmelsen inneholder en uttømmende opplistning av hvilke krav som gjelder for små foretak.

Krav i regnskapsloven § 3-3 første ledd til å gi opplysninger om virksomhetens art og hvor den drives, antas ikke å være særlig byrdefull for små foretak og foreslås videreført.

Når det gjelder bestemmelsene i § 3-3 annet ledd om forutsetningen om fortsatt drift, foreslås disse videreført med enkelte endringer. Kravet i annet ledd nr. 3 annet punktum foreslås endret slik at det relateres til aksjelovenes § 3-5 om styrets handleplikt. Kravet i annet ledd nr. 4 om å redegjøre for hvordan virkelig verdi er beregnet dersom det er sannsynlig at virksomheten vil bli avvirket, foreslås endret slik at det blir valgfritt om slik informasjon gis i årsberetningen eller i noter til årsregnskapet.

Utvalget foreslår å unnta små foretak fra de utvidede kravene til opplysninger om framtidig utvikling og finansiell risiko som foreslås for øvrige foretak.

Utvalget foreslår at det blir valgfritt om informasjon om disponering av overskudd eller dekning av tap gis i årsberetningen eller i årsregnskapet – i tilknytning til resultatregnskapet og/eller som noter, også for små foretak. Små foretak er etter gjeldende rett unntatt fra kravet i § 3-3 åttende ledd om slik informasjon, men Norsk RegnskapsStandard nr. 8 for små foretak krever at små foretak som unnlater å redegjøre for resultatdisponering i årsberetningen, skal gi de tilsvarende opplysningene i tilknytning til resultatregnskapet. Endringen innebærer således ingen realitetsendring for små foretak.

I gjeldende regnskapslov er det enkelte bestemmelser som har andre formål enn å gi relevant informasjon om foretakets utvikling, resultat og finansielle stilling. Det er i den senere tid skjedd en gradvis økning av slike lovkrav. Foruten krav om opplysninger om arbeidsmiljø og påvirkning på ytre miljø, foreligger det nå også krav om opplysninger om likestilling i virksomheten, jf. § 3-3 fjerde ledd (i kraft 1. januar 2003). I tillegg er det i NOU 2002:12 foreslått et ytterligere lovkrav om opplysninger om etnisk diskriminering. Utvalget har vurdert om bestemmelsene i tilknytning til annen informasjon ikke skal gjøres gjeldende for små foretak, eventuelt om de kun skal gjelde i begrenset grad. En rekke høringsinstanser ga uttrykk for at det var ønskelig med en betydelig reduksjon eller fjerning av kravet til slik rapportering for små foretak. Utvalget har imidlertid kommet til at idet rapporteringsplikten nå foreslås begrenset, som redegjort for i kapittel 16, til sam-

menhengen med "utvikling, resultat og finansielle stilling", er behovet for forenkling for små foretak ikke lenger til stede i samme omfang som i forhold til eksisterende bestemmelser. I den grad slike forhold vil ha betydning for å forstå utvikling, resultat og finansielle stilling også for små foretak, er det utvalgets oppfatning at det vil være riktig å gi slike opplysninger også for små foretak. Utvalget antar at nytten for brukerne av regnskapene av at slike opplysninger gis også av små foretak overstiger kostnadene og byrdene ved å gi dem.

7.5.8 Konsernregnskapsplikt

Det vises til kapittel 6.

7.5.9 Omfanget av valgadgang

Det vises til omtale i avsnitt 2.6.3.

En økt valgadgang svekker sammenlignbarheten mellom foretak, men andre hensyn kan tale for en økt valgadgang. Små foretak kan ha planer om børsnotering eller vokse til øvrige foretak. Dette taler for at de skal ha anledning til å tilpasse seg planlagt børsnotering eller vekst ved å velge å anvende regnskapsregelverket for børsnoterte foretak eller øvrige foretak.

En rekke små foretak inngår i større konsern i Norge eller utlandet. I mange tilfeller vil konsernet stille krav til bruk av konsernets regnskapsprinsipper ved rapportering til konsernet. Dette taler for at små foretak bør ha anledning til å velge å bruke hele eller deler av regelverket for børsnoterte foretak og øvrige foretak for å slippe å føre to sett av regnskaper etter ulike prinsipper, et for konsernrapportering og et for offentlig rapportering av årsregnskap.

Små foretak kan også ha ønske om å anvende regelverket for børsnoterte foretak eller øvrige foretak ut fra krav fra enkelte av foretakets brukergrupper, for eksempel kredittinstitusjoner. De kan videre ha ønske om å anvende øvrige regelverk for å øke regnskapets informasjonsverdi og således ha en annen vurdering av nytte i forhold til ressursbruk enn det som er lagt til grunn ved utformingen av regelverket med forenklinger for små foretak.

Utvalgets flertall har ut fra en samlet vurdering kommet til at små foretak bør kunne anvende reglene for øvrige foretak og børsnoterte foretak delvis eller fullt ut. Det vises også til omtale i avsnitt 2.6.4.

Konsistent prinsippanvendelse

Årsregnskapet skal utarbeides etter ensartede

prinsipper som skal anvendes konsistent over tid, jf. regnskapsloven § 4-4. Dette grunnleggende regnskapsprinsippet gjelder i utgangspunktet for alle foretak. Regnskapsloven bygger på at prinsippendringer bare kan foretas når endringen gir bedre periodisering. Lovens hovedbestemmelser vil normalt gi bedre periodisering enn særreglene for små foretak. Dersom særreglene for små foretak skal få praktisk betydning, må små foretak ha anledning til å endre regnskapsprinsipp selv om prinsippendringen ikke gir bedre periodisering. Som det fremgår av NRS 8 kan små foretak derfor endre regnskapsprinsipp mellom regnskapsperioder uavhengig av kravet til bedre regnskapsmessig periodisering, når prinsippendringen er foretatt på grunnlag av en relevant kostnad/nytte betraktning. Nytteverdien av relevant regnskapsinformasjon må vurderes mot de utgifter som påløper og de ressurser som kreves ved utarbeidelse av årsregnskapet. Det er imidlertid ikke adgang til å anvende ulike regnskapsprinsipper for like poster i samme regnskapsperiode. Regnskapsloven krever at endringer av regnskapsprinsipp skal begrunnes i note og at det skal opplyses om virkningen av prinsippendringen.

Små foretak kan velge mellom å korrigere virkningen av en prinsippendring direkte mot egenkapitalen, eller å resultatføre virkningen. Dersom virkningen av prinsippendringer resultatføres, skal virkningen klassifiseres som en ekstraordinær post dersom den er vesentlig. Regnskapsføringen av virkningen av prinsippendringer må være ensartet og konsistent. Dette innebærer at dersom virkningen av en prinsippendring korrigeres direkte mot egenkapitalen i en periode, må virkningen av alle prinsippendringer i samme periode korrigeres direkte mot egenkapitalen. Når regnskapsprinsipp knyttet til en regnskapspost endres flere ganger, må virkningen av prinsippendringen behandles likt hver gang prinsippet endres. Dersom et foretak f.eks. velger å implementere NRS 6 Pensjonskostnader for fondsbaserte ordninger og velger å korrigere virkningen mot egenkapitalen, må virkningen av at foretaket på et senere tidspunkt velger å unnlate å balanseføre pensjonsforpliktelsene, korrigeres mot egenkapitalen på tilsvarende måte. Dette gjelder uavhengig av hvordan virkningen av andre prinsippendringer i samme periode regnskapsføres.

Ved valgfrihet vil et foretak kunne velge regnskapsregler som endrer resultat og egenkapital i én bestemt retning. De regnskapsløsninger som velges må henge naturlig sammen, og valget skal ikke være begrunnet i utenforliggende eller usaklige forhold. Dette innebærer ikke en begrensning

i adgangen for små foretak til å anvende forenklingsreglene for små foretak, men kravet innebærer at små foretak som velger å anvende reglene i en IAS/IFRS standard ikke vil ha anledning til å velge ut deler av eller enkeltløsninger innenfor en standard.

7.5.10 Mindretallsinnstilling

Grunnleggende regnskapsprinsipper og vurderingsregler

Medlemmet Voldnes viser til sine mindretallsforslag om grunnleggende prinsipper i avsnitt 9.3.4 og om vurderingsregler i avsnitt 10.2.9 og 10.3.4.4. Disse forslagene omfatter også små foretak.

Notekrav - §§ 7-36, 7-37b, 7-37c, 7-39, 7-40, 7-42, 7-43 og 7-44

Medlemmene Fallmyr, Knudsen og Voldnes går inn for å beholde enkelte av de gjeldende notekravene for små foretak selv om medlemsstatene ikke er forpliktet til å kreve opplysningene av slike foretak. Disse medlemmene legger vekt på at regnskapsloven bør fastsette notekrav også for små foretak som må anses som et minimum for et fullstendig finansregnskap for slike foretak. Disse medlemmene anser at de gjeldende notekravene i regnskapsloven §§ 7-36 åttende ledd (sikkerhetsstillelse for foretak i samme konsern), 7-39 (anleggsmidler), 7-40 annet ledd (hvor stor del av gjelden som har sikkerhet i den regnskapspliktiges eiendeler) og 7-42 annet og tredje ledd (opplysninger om aksjeeiere) er slike opplysninger. Disse medlemmene går derfor mot flertallets forslag om å oppheve eller begrense spesifikasjoner i disse bestemmelsene.

Medlemmet Voldnes foreslår i avsnitt 10.3 at foretakene ikke skal kunne vurdere investerings-eiendommer og biologiske eiendeler til virkelig verdi i selskapsregnskapet, og at konsernregnskapspliktige skal ha plikt til å følge IAS-forordningen. Derfor blir flertallets forslag til noteopplysninger i nye §§ 7-37b og 7-37c overflødig etter mindretallets forslag.

Medlemmet Voldnes foreslår også at § 7-43 endres slik at det skal opplyses om både antall ansatte og årsverk.

Medlemmet Voldnes foreslår videre at gjeldende noteopplysning i § 7-44 om lønn og ytelser til ledende ansatte skal opprettholdes. Det vises til kapittel 17.

Medlemmet Voldnes foreslår en videreføring av gjeldende bestemmelse når det gjelder årsbe-

retningen for små foretak. Det vises til omtalen av mindretallet i avsnitt 16.7.9.

Omfanget av valgadgang

Medlemmet Voldnes er av den oppfatning at alle valgmulighetene som små foretak vil få gjennom utvalgsflertallets forslag er uheldig. Alle valgmulighetene har sammenheng med måten implementeringen er foreslått gjennomført på ved at flere bestemmelser i regnskapsloven åpnes for IAS løsninger i henhold til flertallets forslag. Dette vil føre til flere valgmuligheter for små foretak som i utgangspunktet allerede kan ha en forenklingadgang. Et slikt eksempel er vurdering av finansielle instrumenter. Mindretallet frykter at utvalgsflertallets forslag vil føre til at sammenligningsgrunnlaget vil bli dårligere og at regnskapsinformasjonen vil bli lite tilgjengelig for brukere som ikke har regnskapsteknisk kompetanse. Det vises til mindretallets forslag om et skarpere skille mellom konsernregnskapet og selskapsregnskapet i kapitlene 2 og 9.

7.5.11 Regnskapslovens redaksjonelle utforming

Særmerknad fra medlemmene Tjølsen, Møller Faaberg, Schwencke og Opsahl.

Tallmessig er det langt flere små- og mellomstore foretak enn for eksempel børsnoterte. Regnskapsregisteret godkjente i 2002 ca. 150 000 regnskaper, (Årsmelding 2002 for Brønnøysundregistrene), mens det ved utgangen av året var notert 204 selskaper på Oslo Børs (Årsmelding 2002 for Oslo Børs).

Et prinsipielt utgangspunkt for offentlig fastsatte krav overfor næringsdrivende er at reglene skal baseres på de mange små og mellomstore foretakene (SMB). Trenger det offentlige eller andre informasjon eller noen form for oppfølging overfor større foretak ut over kravene stillet til de små, kan slike krav stilles i tillegg og rettes mot de store. Det er med andre ord et mål i seg selv at byrdene som pålegges de små og mellomstore foretakene skal begrenses så mye som mulig.

Regnskapsloven er bygget opp i strid med dette prinsippet. Bestemmelsene er gitt med utgangspunkt i reglene for de "store" foretakene, mens forenklingene for de små er gitt som unntak i tilknytning til den enkelte paragraf. For å unngå de verste problemene med lovens oppbygging og for å øke tilgjengeligheten, har Norsk Regnskapsstiftelse utarbeidet en egen standard bygget opp og basert på småforetakenes bruk som ofte benyttes

i praksis. Ved at standarden er godt bygget opp og bra innholdsmessig ut fra gjeldende lovkrav, er det akutte behovet for bedre tilgjengelighet og forenklinger i selve loven noe avhjulpet.

Ut fra prinsippet om at reglene primært skal baseres på de små og mellomstore foretakene, kan ulike lovtekniske fremgangsmåter benyttes. Det vurderes ikke eller tas nærmere stilling til her hvilken fremgangsmåte som eventuelt bør benyttes.

- Egen regnskapslov for SMB'ene (jf. lovene for hhv. aksje- og allmennaksjeselskaper).
- Egen del av regnskapsloven for SMB'ene, jf. "trappetrinn"-løsningen i den danske loven.
- Starte hver av bestemmelsene, hvor det skal være forskjell, med kravene til de små for så å legge til det mer som behøves for de større på en klart atskilt måte, for eksempel med ulike skrifttyper eller lignende.

Regnskapsbrukernes behov er omtalt i kapittel 9.

Byrdene med regnskapsavleggelse for de små foretakene må veies mot nytten av regnskapene for deres brukergrupper etter en ren kost/nytte vurdering. Imidlertid følger det vesentligste av regnskapskravene overfor små og mellomstore selskaper av regler Norge er bundet av som følge av EØS-avtalen. Fjerde direktiv, som oppstiller kravene til regnskapsavleggelse for aksjeselskaper, gjelder for alle selskaper, også de minste. For små- og mellomstore selskaper gjøres en del unntak direkte i de enkelte bestemmelsene. Direktivet oppfattes av mange som lite tilgjengelig.

Under Stortingets behandling av revidert nasjonalbudsjett for 2002 ble følgende flertallsvedtak truffet:

"23.2.16 Utredning av SMB-lovgivningen

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra arbeiderpartiet og sosialistisk venstreparti peker på at aksjeloven, konkursloven og regnskapsloven representerer viktige rammebetingelser for næringslivet og særlig for nyskappingsbedrifter. Det er av stor betydning at lovgivningen legger mest mulig til rette for nyskaping og små og mellomstore bedrifter. De siste årene har Stortinget vedtatt både ny aksjelov, ny regnskapslov og ny konkurslov. Flertallet mener disse reformene i lovverket ikke er tilstrekkelig konsekvensvurdert i forhold til reformens betydning for næringsutvikling og nyetableringer. For å sikre at lovgivningen er tilpasset hensynet til nyskaping og små og mellomstore bedrifter mener flertallet det er behov for en uavhengig gjennomgang av selskapslovgivningens virkninger på innovasjon og verdiskaping, med sikte på å identifisere

endringer som kan styrke norsk verdiskaping i årene som kommer. Det fremsettes derfor følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen ta initiativ til en uavhengig og tverrfaglig utredning av næringslovgivningen for små og mellomstore bedrifter med sikte på forbedringer som kan stimulere til næringsutvikling og nyskaping."

Vedtaket fremgår av Innst. S. nr. 325. (2000-2001) avsnitt 23.2.16.

Regjeringen har igangsatt forberedende arbeid for å følge opp dette flertallsvedtaket. Regnskapsloven er foreløpig ikke omfattet av arbeidet. I og med at dette utvalgets evaluering av loven og arbeid med tilpasning mot IAS/IFRS-standardene, ikke er rettet mot stortingsvedtakets formål, legges til grunn at Regjeringen vil sette i gang et slikt arbeid, også for regnskapsloven, på grunn av den forpliktelsen som følger av stortingsvedtaket.

Konklusjon

Selv om dagens regnskapslov er lite tilgjengelig for de mange og kunne vært bedre tilpasset de små og mellomstore foretakene og deres regnskapsinteressenters behov, går det ikke inn på konkrete endringer ut over de foreslåtte under kapittel 7 som utvalget – eller et flertall i utvalget – går inn for. Begrunnelsen er den nært forestående gjennomgangen av regnskapslovgivningen med spesielt siktemål å styrke innovasjonen og nyskapingen i næringslivet.

7.6 Oppsummering av utvalgets forslag

Overgang fra en foretakskategori til en annen

Utvalget foreslår følgende forskriftsbestemmelser om overgang fra kategorien små foretak:

"§ 1-6-1. Overgang til regnskapslovens hovedregler

Foretak som tidligere har kunnet benytte regnskapslovens forenklingsregler for små foretak, men som går over til å følge regnskapslovens hovedregler, kan føre virkning av prinsippendring og utarbeide sammenligningstall etter reglene i dette kapitlet.

§ 1-6-2. Virkning av prinsippendringer

Ved overgang til regnskapslovens hovedregler, kan det i inngående balanse gjøres unntak fra

kravet etter regnskapsloven § 4-3 annet ledd om å føre virkning av prinsippendringer direkte mot egenkapitalen ved at inngåtte leieavtaler og utgifter til egen produktutvikling som ikke tidligere har vært balanseført kan unnlates balanseført.

Anvendelse av bestemmelsene i første ledd skal skje på en ensartet og konsistent måte slik at alle like poster de siste fire år av betydning for fremtidige regnskapsperioder behandles likt. Velger den regnskapspliktige en lenger periode gjelder kravet til ensartethet og konsistens tilsvarende for hele den valgte perioden.

§ 1-6-3. Sammenligningstall

Ved overgang til regnskapslovens hovedregler kan den regnskapspliktige ved utarbeidelsen av årsregnskapet som gjelder overgangsåret gjøre følgende unntak fra regnskapsloven § 6-6:

1. Unnlate å utarbeide sammenligningstall til kontantstrømsoppstillingen dersom den regnskapspliktige tidligere ikke har utarbeidet kontantstrømsoppstilling.
2. Unnlate å omarbeide sammenligningstall til resultatregnskapet, kontantstrømsoppstillingen og noteopplysninger.

Unntaket for noteopplysninger i første ledd nr. 2 gjelder ikke for noteopplysninger til tall i balansen. Unntaket gjelder likevel for noteopplysninger til balansen som tidligere ikke har vært gitt i samsvar med de forenklede kravene til noteopplysninger for små foretak.

Det må i noter til årsregnskapet opplyses særskilt om hvilke omarbeidelser som er foretatt av tallene fra foregående regnskapsår som følge av overgang til regnskapslovens hovedregler. Opplysninger etter første punktum skal gis i tilknytning til opplysninger etter regnskapsloven § 7-2.”

Sikring

Utvalget foreslår at små foretak kan fravike det grunnleggende prinsippet om sikring. Det vises til utkastet til endring av § 4-1 annet ledd.

Fisjon

Utvalget foreslår å lovfeste et unntak fra transaksjonsprinsippet for fisjon av små foretak som åpner for regnskapsføring til kontinuitet. Det vises til utkastet til endringer i § 5-16.

Forskning og utvikling

Utvalget foreslår å presisere at små foretak kan

kostnadsføre utgifter til egen produktutvikling. Det vises til utkastet til endring av § 5-6.

Aksjebasert betaling

Utvalget foreslår at små foretak uten hinder av § 4-1 første ledd nr. 1 kan unnlate å kostnadsføre aksjebasert avlønning. Det vises til utkastet til endringer i § 5-13.

Finansielle instrumenter og virkelig verdi

Utvalgets flertall foreslår at små foretak uten hinder av bestemmelsene i første ledd skal kunne vurdere finansielle instrumenter og varederivater etter generelle vurderingsregler. Utvalgets mindretall foreslår en videreføring av gjeldende bestemmelse i § 5-8 annet ledd. Det vises til utkast til endring av § 5-8.

Klassifisering av første års avdrag på langsiktig gjeld

Utvalget foreslår at små foretak kan klassifisere første års avdrag på langsiktig gjeld som langsiktig gjeld, jf. utkast til endring av § 5-1.

Notekrav

Utvalget foreslår at også små foretak skal opplyse om prinsipper for inntektsføring.

Utvalget foreslår videre at også små foretak skal opplyse og begrunne forskjellig prinsippanvendelse i selskapsregnskap og konsernregnskap. Det foreslås at bare eventuell sikringsvurdering, jf. § 4-1 nr. 5, skal opplyses og begrunnes. Det vises til utkastet til endring av § 7-35.

Utvalget foreslår at det i konsernregnskapet også til små foretak skal opplyses om navnet på foretak der den regnskapspliktige selv eller gjennom datterselskaper eier så mange aksjer eller andeler at de representerer flertallet av stemmene i foretaket, men som ikke er datterselskap fordi det ikke foreligger bestemmende innflytelse. Det vises til utkastet til § 7-36 nytt femte ledd.

Utvalgets flertall foreslår at § 7-36 åttende ledd oppheves, og at kravet til opplysninger om sikkerhetsstillelse for foretak i samme konsern skal omfattes av det generelle kravet til opplysninger om garantier og sikkerhetsstillelse i § 7-40.

Medlemmene Fallmyr, Knudsen og Voldnes foreslår at § 7-36 åttende ledd ikke oppheves.

Utvalget foreslår endringer i kravene om opplysninger om virkelig verdi av finansielle instrumenter i § 7-37. Forslaget bygger på utvalgets forslag i høringsnotat av 20. desember 2002 med visse

justeringer. Utvalget foreslår følgende bestemmelse:

”§ 7-37 Virkelig verdi av finansielle instrumenter

For hver kategori av finansielle instrumenter som er vurdert til virkelig verdi etter § 5-8, skal det opplyses om anskaffelseskost, virkelig verdi, periodens resultatførte verdiendring, samt periodens verdiendring ført direkte mot egenkapitalen. Det skal i tillegg gis opplysninger om vesentlige forutsetninger som ligger til grunn for vurderingen, samt en spesifisering av endringer i fond for verdiendringer i løpet av regnskapsåret.

For finansielle eiendeler der balanseført verdi er høyere enn virkelig verdi, skal det opplyses om balanseført verdi og virkelig verdi av den enkelte eiendelen eller en hensiktsmessig gruppering av eiendelene. Det skal gis en begrunnelse for hvorfor nedskrivning ikke er foretatt. Begrunnelsen skal inkludere holdepunktene for at verdifallet ikke er forbigående.”

Utvalget foreslår opplysningskrav om finansielle derivater vurdert til virkelig verdi. Forslaget bygger på utvalgets forslag i høringsnotat av 20. desember 2002 med visse justeringer. Utvalget foreslår følgende bestemmelse:

”§ 7-37a. Finansielle derivater

Det skal gis opplysninger om egenskaper ved og omfang av finansielle derivater som er vurdert til virkelig verdi etter § 5-8 første ledd, fordelt på kategorier av derivater. Opplysningene skal omfatte vesentlige betingelser og forhold som kan påvirke beløpsstørrelse, tidfesting og usikkerhet ved fremtidige kontantstrømmer.”

Utvalget foreslår opplysningskrav om investerings-eiendommer vurdert til virkelig verdi. Utvalget foreslår følgende bestemmelse:

”§ 7-37b Virkelig verdi av investerings-eiendommer

Dersom investeringseiendommer vurderes til virkelig verdi, skal det opplyses om hvilke verdsettelsesmetoder som er benyttet og om vesentlige forutsetninger som beregningene bygger på. Det skal videre opplyses i hvilken grad verdsettelsen bygger på verdsettelse av ekstern takst.

Ytterligere opplysninger skal gis i den utstrekning dette er nødvendig for å bedømme de vurderinger som ligger til grunn for regnskapet.”

Utvalget foreslår opplysningskrav om biologiske eiendeler (eiendeler i land- og havbruk) vurdert til

virkelig verdi. Utvalget foreslår følgende bestemmelse:

”§ 7-37c Virkelig verdi av biologiske eiendeler

Dersom biologiske eiendeler og produkter produsert av slike vurderes til virkelig verdi, skal det opplyses om hvilke verdsettelsesmetoder som er benyttet, og om vesentlige forutsetninger som beregningene bygger på.

For hver gruppe av biologiske eiendeler vurdert til virkelig verdi skal det opplyses om beholdningskvanta ved periodens slutt og gjennomsnittsverdier per enhet. Det skal spesifiseres hvordan beholdningsendringer er fremkommet. For produkter produsert av biologiske eiendeler skal det opplyses om periodens produksjonskvanta.

Ytterligere opplysninger skal gis i den utstrekning dette er nødvendig for å bedømme de vurderinger som ligger til grunn for regnskapet.

Utvalget foreslår at også små foretak som stiller opp resultatregnskapet etter funksjon, skal gi noteopplysninger etter art om:

1. *Lønnskostnad*
2. *Avskrivning på varige driftsmidler og immaterielle eiendeler*
3. *Nedskrivning av varige driftsmidler og immaterielle eiendeler.*

§ 6-6 om sammenligningstall gjelder tilsvarende”

Det vises til utkastet til § 7-38 nye annet og tredje ledd.

Utvalgets flertall foreslår forenklete opplysninger om anleggsmidler for små foretak i § 7-39 i samsvar med det er som er tillatt etter fjerde direktiv.

Etter forslaget skal bare innværende regnskapsårs balanseførte lånekostnader knyttet til egentilvirkede anleggsmidler spesifiseres.

Bare for immaterielle eiendeler skal det opplyses om:

1. *anskaffelseskost,*
2. *tilgang og avgang i løpet av regnskapsåret,*
3. *samlede avskrivninger, nedskrivninger og reverseringer av nedskrivninger, og*
4. *avskrivninger, nedskrivninger og reverseringer av nedskrivninger i regnskapsåret*
5. *endring i avskrivningsplan.*

Bare avskrivningsplan for goodwill og balanseført egen utvikling som er lenger enn 5 år skal opplyses og begrunnes.

Medlemmene Fallmyr, Knudsen og Voldnes foreslår at § 7-39 videreføres, men slik at opplysninger om forsknings- og utviklingsaktiviteter forenkles i samsvar med det som er foreslått for øvrige foretak i § 7-14 annet ledd.

Utvalget foreslår at opplysninger etter § 7-40 første ledd om fordringer som forfaller senere enn ett år etter regnskapsårets slutt bare skal gis dersom dette ikke er spesifisert i balansen.

Utvalgets flertall foreslår forenklete krav til spesifisering og opplysning om pantstillelser i § 7-40 annet ledd. Etter forslaget skal det opplyses hvor stor del av den regnskapspliktiges eiendeler som er stilt som pant eller lignende sikkerhet og balanseført verdi av de pantsatte eiendeler.

Medlemmene Fallmyr, Knudsen og Voldnes foreslår at § 7-40 annet ledd ikke endres.

Utvalget foreslår å oppheve kravene i § 7-42 første ledd om å opplyse om vedtektsbestemmelser om stemmerett. Utvalgets flertall foreslår å oppheve kravene i § 7-42 annet ledd om opplysninger om store aksjeeiere og i tredje ledd om aksjer eiet av daglig leder, styremedlemmer og medlemmer av bedriftsforsamling.

Utvalget foreslår at dersom egne aksjer ikke vises på egen linje under selskapskapital i balansen, må spesifikasjon gis i note, jf. utkastet til § 7-42 nytt siste ledd.

Medlemmene Fallmyr, Knudsen og Voldnes foreslår at § 7-42 annet og tredje ledd ikke oppheves. Disse medlemmene foreslår forenklete opp-

lysningskrav om store aksjeeiere, slik at aksjeselskap skal opplyse om selskapets 10 største aksjeeiere og deres eierandeler. Opplysning om aksjeeiere som eier under 5 prosent av aksjene kan utelates.

Utvalgets flertall foreslår at opplysninger om det gjennomsnittlige antall ansatte i regnskapsåret skal angis i årsverk.

Medlemmet Voldnes foreslår at det skal opplyses både om antall ansatte, i betydningen antall personer tilknyttet foretaket, og antall årsverk.

Utvalget foreslår å oppheve kravet om at små foretak skal opplyse om ytelser til ledende personer mv. i § 7-44.

Medlemmet Voldnes foreslår at § 7-44 ikke endres.

Årsberetning

Utvalgets flertall foreslår forenklete krav til årsberetningen for små foretak. Etter forslaget kan små foretak begrense årsberetningen til konkret angitte opplysninger. Det vises til nærmere omtale i avsnitt 16.7 og 16.8.

Medlemmet Voldnes foreslår å videreføre kravene til årsberetning for små foretak. Det vises til omtalen i avsnitt 16.7.9.

Kapittel 8

Regnskapspliktige uten økonomisk formål

8.1 Innledning

Utvalget skal etter mandatet vurdere behovet for særskilte regnskapsregler for regnskapspliktige foretak uten økonomisk formål.

Regnskapspliktige foretak uten økonomisk formål defineres som organisasjoner som ikke har økonomisk vinning som formål. Foreninger og stiftelser er eksempler på organisasjonsformer som ofte kommer inn i denne kategorien av regnskapspliktige, men det fins også mange foreninger og stiftelser som har økonomisk formål. Innenfor andre foretaksformer kan det også finnes eksempler på regnskapspliktige uten økonomisk formål.

I det etterfølgende blir organisasjoner benyttet som samlebegrep for regnskapspliktige uten økonomisk formål. Dette er ikke helt presist, fordi organisasjoner kan ha økonomisk formål. I det etterfølgende siktes det med organisasjoner til organisasjoner som ikke har økonomisk vinning som formål. Utvalget skal ta stilling til om formål med virksomheten og informasjonsbehov fra brukergruppene for denne typen organisasjoner, er forskjellig fra andre regnskapspliktige og om dette kan medføre behov for særskilte fortolkninger og/eller særskilte regnskapsregler.

8.2 Gjeldende rett

Etter gjeldende rett bygger regnskapsplikten på foretaksform. Det er ikke et skille mellom regnskapspliktige med og uten økonomisk vinning som formål. Det skilles mellom økonomiske foreninger og andre foreninger. For ikke-økonomiske foreninger er regnskapsplikten begrenset til foreninger som overstiger nærmere definerte terskelverdier. Stiftelser er en annen organisasjonsform der ikke-økonomisk formål typisk er til stede. Stiftelser er underlagt regnskapsplikt uten noen form for terskelverdier eller lignende. Det vises til nærmere omtale i kapittel 5.1 om regnskapsplikten.

Regnskapspliktige skal etter regnskapsloven § 3-1 for hvert regnskapsår utarbeide årsregnskap og årsberetning i samsvar med bestemmelsene i loven. Små foretak kan ved utarbeidelse av årsregn-

skap og årsberetning følge de forenklede regler som framgår av loven og god regnskapsskikk for små foretak. Små foretak er definert i regnskapsloven § 1-6. Årsregnskapet skal etter regnskapsloven § 3-2 inneholde resultatregnskap, balanse, kontantstrømoppstilling og noteopplysninger. Små foretak kan unnlate å utarbeide kontantstrømsoppstilling. For morselskap består årsregnskapet av selskapsregnskapet og konsernregnskapet. Små foretak kan unnlate å utarbeide konsernregnskap.

Regnskapspliktige organisasjoner må følge regnskapslovens regler, blant annet om grunnleggende regnskapsprinsipper og vurderingsregler, bruke kalenderåret som regnskapsår, utarbeide årsberetning, årsregnskap og noter og eventuelt utarbeide konsernregnskap og kontantstrømoppstilling. Regnskapslovens terskelverdier for små foretak og de forenklede regler som de små foretak kan benytte, gjelder for alle regnskapspliktige. Terskelverdiene er således gjeldende også for regnskapspliktige organisasjoner.

Regnskapsloven § 10-1 tredje ledd gir departementet hjemmel til å gi forskrift for ikke-økonomiske foreninger som utfyller eller fraviker kapitlene 3 til 7 i regnskapsloven. I forbindelse med ny stiftelseslov, er forskriftshjemmelen i regnskapsloven § 10-1 tredje ledd utvidet til også å omfatte stiftelser. Departementet har per i dag ikke gitt forskrift med hjemmel i denne bestemmelsen.

8.3 EØS-rett

Det er ikke vedtatt noe direktiv og det er heller ingen forpliktelser etter EØS-avtalen som fastsetter selskapsrettslige eller regnskapsrettslige regler for organisasjoner.

8.4 Eksempler fra andre land

Utvalget har merket seg følgende eksempler fra andre lands reguleringer av regnskapspliktige som ikke har økonomisk vinning som formål:

- Storbritannia: Statements of recommended practice – Accounting And Reporting By Chari-

- ties, utgitt av the Accounting Standards Board (ASB).
- USA: Flere FAS omhandler organisasjoner. De mest sentrale standardene er FAS 116 "contributions" og FAS 117 "Financial Statements of Not-for-profit organizations". FAS 117 dreier seg utelukkende om presentasjon og klassifisering av regnskapsopplysninger. Det blir derfor ikke knyttet ytterligere kommentarer til denne standarden. Heller ikke øvrige standarder for organisasjoner blir ytterligere kommentert. Dette gjelder for eksempel FAS 93 om avskrivninger og presentasjon av anleggsmidler, FAS 124 om investeringer og FAS 136 om innsamling av gaver/midler på vegne av andre.
 - Sverige: Bokføringsnämndens regler for ideella föreningar och registrerade trossamfund

Dansk lovgivning knyttet til foreninger og stiftelser (i Danmark kalt fonde) har få konkrete regler knyttet til regnskapsavleggelsen. Det vises i bestemmelsene generelt til at årsregnskapene skal avgis i samsvar med god regnskapsskikk.

8.4.1 Storbritannia: Accounting And Reporting By Charities

Standarden gjelder for regnskapsperioder som starter 1. januar 2001 og senere. Formålet er å forbedre regnskapsinformasjonen fra denne typen regnskapsprodusenter og å gi veiledning for utarbeidelsen av regnskapene. Det siktes mot reduserte forskjeller i regnskapspraksis og presentasjon, med økt sammenlignbarhet mellom regnskapene som resultat. Standarden er på hele 358 punkter, med tillegg av forholdsvis omfattende vedlegg. Omfanget illustrerer hvor mangeartet denne gruppen av regnskapsprodusenter er og dermed bredden i de problemstillinger som standarden skal håndtere.

Innledningsvis fokuseres det på regnskapenes formål, som etter standarden er "to discharge the charity trustees' duty of public accountability and stewardship". For regnskapsbrukerne trekkes forståelse av virksomhetens formål, struktur, aktiviteter og måloppnåelse fram som viktige interesseområder. Her påpekes med andre ord forskjellen sammenlignet med andre regnskapsprodusenter hvor økonomisk vinning er formålet og hvor formålet med regnskapet farges av dette. Det sies også at formålet med regnskapet ikke er å vise virksomhetens effektivitet eller framtidig behov for ressurser, men på hvilken måte midler mottas og brukes for å oppnå virksomhetens formål. Det sies videre at balanseoppstillingen ikke nødvendigvis viser virk-

somhetens nettoformue, men hvilke ressurser som er tilgjengelige og på hvilken måte.

Standarden stiller detaljerte krav til hvilken regnskapsinformasjon som skal gis og på hvilken måte dette skal presenteres. Herunder legges det stor vekt på at midler knyttet til forskjellige formål må presenteres hver for seg og at det må være et tydelig skille mellom "restricted" og "unrestricted" funds, likedan at eventuell bunden grunnkapital må skilles klart fra andre midler.

For resultatregnskapet legges det opp til en aktivitetsbasert modell, hvor de forskjellige aktivitetene presenteres hver for seg gjennom bruk av kolonner for hver hovedtype av aktivitet.

Det gis uttrykk for et forsiktighetsprinsipp for inntektsføring, kombinert med en praktisk vinkling. Vilkår for regnskapsføring er at virksomheten, er berettiget til å motta midlene, at sannsynlighetskrav er oppfylt og at verdien kan måles med tilstrekkelig grad av pålitelighet. Gaver som gis til bruk i virksomheten, skal normalt inntektsføres i den periode gaven mottas. Standarden medgir imidlertid at det i unntakstilfeller ikke er praktisk å inntektsføre før realisasjon er gjennomført. Brukte varer for videresalg (second hand), er oppgitt som eksempel på tilfeller hvor inntektsføring kan utsettes inntil realisasjon er gjennomført. For frivillig arbeid og lignende, angir standarden at inntektsføring ikke skal foretas så lenge motparten/giver ikke bærer noen finansiell kostnad.

Standarden drøfter regnskapsføring av forpliktelser som ikke nødvendigvis trenger å være en følge av juridiske eksterne forpliktelser, men som også kan oppstå på grunn av interne vedtak. Det avgjørende for om en regnskapsmessig forpliktelse skal anses å foreligge, er om en gyldig forventning om oppfyllelse er skapt hos eksterne motparter.

Standarden inneholder detaljerte krav til hvordan regnskapsopplysningene skal presenteres, herunder omfattende krav til tilleggsopplysninger i noter. Som eksempel på et område som er sterkt vektlagt, kan nevnes spesifiserte krav til opplysninger om eventuelle transaksjoner med og andre forhold knyttet til nærstående parter.

Problemstillinger knyttet til verdsettelse av spesielle typer eiendeler som for eksempel historiske bygninger, kunstsamlinger og lignende, er omhandlet i standarden. Hovedregelen er at slike eiendeler skal verdsettes og regnskapsføres til virkelig verdi, med eventuell avskrivning for slit og elde. I unntakstilfeller kan man imidlertid etter standarden unnlate balanseføring av eiendelene. Dette gjelder dersom pålitelig informasjon om kost ikke er tilgjengelig og konvensjonelle metoder for verdsettelse ikke er relevante eller dersom kostna-

den med å fremskaffe et anslag på virkelig verdi er uforholdsmessig høy sammenlignet med den nytteverdi som eventuelt kan oppnås gjennom regnskapsføringen av eiendelen.

8.4.2 USA: FAS 116 Contributions

Standarden gjelder alle foretak som gir eller mottar gaver, tilskudd eller lignende, heretter omtalt som gaver. Hovedregelen er at mottatte gaver, herunder ubetingede løfter om at organisasjonen skal motta gave, skal inntektsføres i den periode gaven mottas og til virkelig verdi. Vesentlig usikkerhet om det foreligger en verdi kan etter standarden være en indikasjon på at gaven ikke skal regnskapsføres. Betingede gaver føres i den periode de blir ubetingede, dvs. når betingelsene er oppfylt.

Standarden krever at det skilles mellom gaver som øker eiendeler som er gjenstand for permanente eller temporære restriksjoner og eiendeler som er til fri bruk i organisasjonen. Videre kreves informasjon om bortfall av restriksjoner satt av gaver i den periode restriksjonen faller bort.

Standarden fastsetter, etter nærmere angitte krav og forutsetninger, unntak for gaver i form av tjenester, kunstverk, historiske skatter/verdier og lignende eiendeler. Gaver i form av tjenester (dugnad og lignende) regnskapsføres kun dersom tjenesten medfører en ikke finansiell eiendel eller dersom tjenesten innebærer helt spesiell kompetanse som ellers ville måtte kjøpes inn. Gaver i form av kunstverk mv kan utelates fra inntekts- og balanseføring dersom de gitte gjenstandene går inn i samlinger som vises for publikum eller benyttes i utdanningsøyemed eller forskning, når formålet er offentlig service og ikke økonomisk vinning.

8.4.3 Sverige: Regler for ideella föreningar

Den svenske lovgivningen skiller mellom årsbokslut og årsredovisning. Årsbokslut er mindre omfattende og er ikke offentlig. Ideelle foreninger er pliktige til å avgi årsbokslut dersom nettoinntektene overstiger 20 "prisbasbelopp", som for 2003 gir en terskelverdi på SEK 772 000, eller dersom foreningen er morforetak i et konsern. For ideelle foreninger med flere enn 10 ansatte (gjennomsnittlig i de siste to regnskapsår) eller samlet verdi av eiendeler som overstiger SEK 24 millioner, stilles det ytterligere krav. Foreningen skal da avgi årsredovisning.

Gjeldende svensk lovgivning (bokføringslagen og årsredovisningslagen) trådte i kraft 1. januar 2001. For ideelle foreninger medførte dette nye forpliktelser, og det er i denne forbindelse gitt egne

overgangsregler blant annet knyttet til første gangs utarbeidelse av balansen. I reglene om åpningsbalanse angis hvordan eksisterende eiendeler verdi skal beregnes. I enkelte tilfeller kan man benytte en forenklet sjablonmetode for å beregne et anslag for anskaffelseskost.

For dem som er pliktige til å utarbeide årsbokslut eller årsredovisning, er det gitt nærmere bestemmelser om hva regnskapene skal inneholde og hvordan opplysningene skal presenteres. For oppstillingsplanen gis det enkelte muligheter til unntak for ideelle foreninger. Resultatregnskapet kan settes opp enten inndelt etter funksjon eller etter art. Dette gjelder generelt for alle regnskapspliktige. For ideelle foreninger, har Bokføringsnämnden gitt egne retningslinjer som angir at inntektene skal spesifiseres på medlemsavgifter, gaver, tilskudd, nettoomsetning og øvrige inntekter. Når det gjelder gaver, angis det at gave i form av arbeidsinnsats ikke skal regnskapsføres. Øvrige gaver skal regnskapsføres på mottakstidspunktet og verdsettes til virkelig verdi på det tidspunkt gaven blir gitt. For fast eiendom, er det gitt en forenklet metode for verdsetting basert på en sjablonmetode. Regnskapsføring av forpliktelser forutsetter at det foreligger en forpliktelse overfor en ekstern tredjemann. Foreninger kan ikke vise en "forpliktelse til seg selv".

8.5 Høringskommentarer og andre innspill

Flere instanser har, fra og med høring om regnskapslovutvalgets innstilling i NOU 1995:30 og videre framover, bedt om forenklinger og unntak for ikke-økonomiske foreninger og stiftelser. Særlig har det vært lagt vekt på at man ønsker at den hjemmel som ligger for å gi regler som utfyller eller fraviker loven, skal benyttes.

Innsamlingskontrollen i Norge (Innsamlingskontrollen) ga i høringskommentar til NOU 1995:30, uttrykk for at ikke-økonomiske foreninger primært ikke burde underlegges alminnelig regnskapsplikt, eller i det minste at innsamlinger som kommer inn under Innsamlingskontrollens bestemmelser burde unntas. I det alt vesentlige dreide innvendingene seg om kravet om en obligatorisk artsinn delt oppstillingsplan hvor Innsamlingskontrollen går inn for et aktivitetsbasert regnskap, men også andre motforestillinger var kommentert. Innsamlingskontrollen henvendte seg senere til Finanskomiteen. Finanskomiteens innstilling om regnskapsloven (Innst.O. nr. 61) utvidet forskriftshjemmelen for regler som

utdyper eller fraviker loven til å også omfatte ikke-økonomiske foreninger. Senere er hjemmelen utvidet til også å omfatte stiftelser.

Den norske Revisorforening (DnR) tok opp regnskapsplikten for ikke-økonomiske foreninger og stiftelser i brev til Finansdepartementet av 1. november 1999. De problemstillinger som ble tatt opp var oppstillingsplan, regnskapsføring av gaver og bidrag, konsernregnskapsplikt og behov for egne regnskapsregler.

Norsk RegnskapsStiftelse (NRS) viste i et brev av 26. januar 2000 til ovennevnte brev fra DnR (av 1. november 1999) og ba om at Finansdepartementet benyttet hjemmelen til å gi de nødvendige unntak. Under forutsetning av at nødvendig hjemmel ble gitt i forskrift, ville NRS nedsette et utvalg for utvikling av god regnskapsskikk for foreninger og stiftelser som ikke har økonomisk vinning som formål.

DnR og Innsamlingskontrollen har fulgt opp med forespørsler til Finansdepartementet om å benytte hjemmelen til å gi unntak i forskrift. DnR viser i et brev av 3. april 2000 til et diskusjonsmøte hvor en rekke organisasjoner og institusjoner var representert. I dette møtet ble flere problemstillinger identifisert. På grunnlag av disse ble det anmodet om at forskriftshjemmelen igjen ble vurdert benyttet.

I brev av 4. oktober 2000 viser Finansdepartementet til innspill fra DnR, Landsorganisasjonen i Norge (LO) og NRS. Departementet sier her at man avventer en utdypende beskrivelse og vil vurdere å gi en forskrift med avvikende og utdypende bestemmelser i den grad det godtgjøres særlige forhold for ikke-økonomiske foreninger og stiftelser.

NRS skriver 11. oktober 2000 til Finansdepartementet og avkrefter at NRS har nedsatt et eget utvalg for å utvikle god regnskapsskikk for denne kategorien regnskapspliktige. Forutsetningen, nemlig nødvendig hjemmel i forskrift, forelå ikke. NRS så derfor ikke at man hadde det nødvendige grunnlag for å utarbeide en regnskapsstandard.

Ved den muntlige høringen 8. oktober 2002 har flere høringsinstanser gitt uttrykk for at regnskapslovens regler ikke passer helt godt for regnskapspliktige uten økonomisk formål. Flere innspill går på at det er ønskelig med forenklinger og unntak.

Oppstillingsplanene, med ønske om mulighet for aktivitetsbasert resultatregnskap, er nevnt av flere instanser. Statistisk sentralbyrå (SSB) ga imidlertid uttrykk for at det er meget viktig at en obligatorisk artsinn delt oppstillingsplan beholdes

også for disse regnskapspliktige. I tilknytning til den muntlige høringen skriver SSB i brev til Regnskapslovutvalget 4. desember 2002:

”... Det er nødvendig at resultatregnskapet gir en inndeling etter art og at balansen gir opplysninger om finansielle instrumenter eller objekter...”

I et oppfølgingsmøte i mai 2003 har SSB gitt konkrete innspill på hvilken informasjon som er nødvendig i forbindelse med nasjonalregnskapet og for statistiske formål. I kapittel 14 om oppstillingsplaner er dette drøftet på generelt grunnlag, med eksempler på den informasjon SSB har behov for i forbindelse med nasjonalregnskapet. Dersom informasjonen ikke framgår direkte av regnskapsoppstillingene, kan det finnes alternative måter å oppfylle SSBs behov for informasjon på. SSB legger i denne forbindelse stor vekt på at det ikke er ønskelig å øke de totale byrdene for dem som omfattes av rapporteringsplikten.

Det er videre avholdt en egen muntlig høring om temaet regnskapspliktige uten økonomisk formål, hvor representanter fra Innsamlingskontrollen og DnR deltok. Både Innsamlingskontrollen og DnR ga uttrykk for at regnskapsloven er et godt rammeverk også for foreninger og stiftelser som ikke driver økonomisk virksomhet, og at regnskapsloven har bidratt til mer sammenlignbare regnskaper fra denne gruppen av regnskapspliktige. Høringsinstansene mener imidlertid at regnskapsloven primært er laget med sikte på å gi best mulig informasjon fra foretak som driver næringsvirksomhet, og at de spesielle problemstillinger som foretak som ikke har økonomisk vinning som formål står overfor ikke er drøftet i forarbeidene. Resultatet er et regelverk som det er vanskelig å følge på alle områder for slike foretak. Dette resulterer i at praksis blir uensartet og at regnskapene av den grunn likevel ikke blir sammenlignbare.

Høringsinstansene understreket viktigheten av å ha et regelverk som blir fulgt. Respekten for regelverket reduseres når man registrerer at mange regnskapspliktige i praksis neglisjerer regelverket. Det ble gitt eksempler på at regelverket ikke fullt ut følges opp, med ønske om at problemstillingene drøftes og vurderes av lovutvalget.

DnR har gjennom sin bok *Regnskapsloven 1998 – Foreninger og stiftelser* pekt på aktuelle problemstillinger og foreslått løsninger. DnR gir klart uttrykk for at det er ønskelig med en ny vurdering hvor det ikke bare tas utgangspunkt i gjeldende regler, men også vurderes behov for eventuelle endringer i regnskapslovens krav.

Både DnR og Innsamlingskontrollen understreket på nytt viktigheten av at hjemmelen for å gi unntak gjennom forskrift må benyttes. Det ble også vist til at NRS, under forutsetning av det nødvendige grunnlag for å kunne fravike loven foreligger i forskrift, vil utvikle god regnskapsskikk for organisasjoner uten økonomisk formål.

De konkrete problemstillinger som framkom kan kort oppsummeres på følgende måte:

- Oppstillingsplan: En aktivitetsbasert/funksjonsinndelt oppstillingsplan for resultatregnskapet vil gi bedre informasjon til regnskapsbrukerne. Den gjeldende artsinndelte oppstillingsplanen har liten informasjonsverdi for brukerne og i praksis utarbeides ofte et aktivitetsbasert resultatregnskap i tillegg.
- Konsernregnskap: Kriteriene for konsolidering/definisjon av konsern – bestemmende innflytelse er vanskelig å fortolke for denne gruppen regnskapspliktige. Det reises også spørsmål om nytteverdien av konsernregnskaper. Det må tas hensyn til de forholdsvis høye kostnader som kan knyttes til utarbeidelse av konsernregnskapene.
- Tidspunkt for inntektsføring: Periodisering av innsamlede midler, tilskudd, gaver mv, med sammenstilling med de tilsvarende aktiviteter, oppfattes som et problem. I praksis løses tidspunkt for inntektsføring på to måter; på innsamlingstidspunktet eller i takt med at midlene blir benyttet.
- Verdsettelse av gaver og bidrag som ikke er penger og tidspunkt for inntektsføring, er også praktiske problemstillinger. I en del tilfeller utsettes inntektsføring og verdsettelse inn til gavene er omgjort til penger gjennom salg. Restriksjoner knyttet til gaven kan gjøre det særlig problematisk å komme fram til en riktig verdsettelse.
- Regnskapsmessig presentasjon, netto eller brutto, av tilskudd, er nevnt som ytterligere et eksempel på at praksis er uensartet.
- Det er reist spørsmål om verdien av frivillig arbeid etter de grunnleggende prinsipper skal regnskapsføres og hvordan dette i tilfelle skal gjennomføres.
- Balanseføring av varige driftsmidler: Ikke alle regnskapspliktige følger regnskapslovens krav fullt ut når det gjelder balanseføring av varige driftsmidler. Problemstillingen er notert i forhold til bestemmelsene i overgangsreglene om balanseføring av eiendeler som tidligere ikke var balanseført, men også ellers på generelt grunnlag.
- Grensedragningen mellom gjeld, avsetninger

og egenkapital kan være uklare. I praksis skjer det sammenblanding mellom resultatføring og resultatdisponering av poster som skulle vært henført til senere regnskapsperioder.

- Tidspunkt for avleggelse av regnskap: Regnskapslovens frister kan oppfattes som uhenksmessige i forhold til gjennomføring av årsmøter og lignende i organisasjonene.

8.6 Nærmere om ikke-økonomisk formål

Ved utforming av gjeldende regnskapslov har det vært et siktemål at reglene skal gi best mulig informasjon om selskapets inntjening. Dette er godt egnet når virksomheten har et økonomisk formål, med fokus på nettopp inntjening. Organisasjoner, dvs regnskapspliktige uten økonomisk vinning til formål, kjennetegnes imidlertid av at det ikke er inntjening som er hovedformålet. Inntjening er snarere et middel for å oppnå formålet.

Gjeldende regnskapslov er i stor grad bygget på et resultatorientert syn. Dersom man har et mer balanseorientert syn, hvor definisjon av/oppføringskriterier for eiendeler og gjeld har en sentral funksjon, vil dette også resultere i en forskjell mellom regnskapspliktige henholdsvis med og uten økonomisk formål. For foretak med økonomisk formål vil hovedfokus være på nettoeiendeler, dvs egenkapital. Egenkapitalen representerer eiers/investors eierandel i foretaket. Dette gir informasjon om hvilke verdier som er investert (netto) og et utgangspunkt for eiernes forventning om avkastning på investert kapital. I en organisasjon vil egenkapitalen ikke ha samme informasjonsverdi, da dette ikke vil representere noen "eierandel". Det vil fortsatt være informasjonsverdi knyttet til nettoverdien av eiendelene, men dette vil primært være begrenset til organisasjonens evne til å fortsette virksomheten. Regnskapsbrukerne vil her kunne ha mer nytte av annen informasjon om balansepostene, for eksempel om sammensetningen av eiendelspostene, hvilke restriksjoner som er knyttet til disse mv.

8.7 Brukergruppene

Formålet med regnskapet er å oppfylle brukernes informasjonsbehov og dermed gi størst mulig nytteverdi for brukerne. Det er imidlertid mange ulike brukergrupper av regnskapet, og informasjonsbehovene kan variere mellom brukergruppene. Der-

for kan det være nødvendig å foreta en avveining mellom brukerinteressene. Det kan videre være nødvendig å foreta en avveining mellom nytteverdi for brukerne og kostnadene med å framskaffe informasjonen. De brukergrupper som vanligvis nevnes er:

- Nåværende og mulige eiere/investorer
- Kreditorer
- Ansatte
- Kunder
- Alliansepartnere
- Offentlige myndigheter

Organisasjoner vil ha en noe annerledes sammensetning av brukergruppene sammenlignet med andre regnskapspliktige. Organisasjoner har ikke eiere/investorer, dette er dermed ikke en relevant brukergruppe. For foreninger er medlemmer en sentral brukergruppe. Organisasjoner har ofte også bidragsyttere (offentlige og private) og bidragsmottakere som sentrale brukergrupper. Kunder i tradisjonell forstand er ikke en relevant brukergruppe for organisasjoner.

Brukergruppenes informasjonsbehov er sentralt i utvalgets vurdering av regnskapsreglene,

Tabell 8.1 Oversikt over forhold knyttet til de forskjellige brukergruppens informasjonsbehov

Brukergruppe	Eksempler på informasjonsbehov knyttet til regnskapet
Medlemmer	– Benyttes midlene som forutsatt? – Styres virksomheten i tråd med fastsatte retningslinjer – vedtekter og lignende?
Bidragsyttere, private og offentlige	– Benyttes midlene som forutsatt? – Oppfylles krav for å kvalifisere som tilskuddsmottaker? – Er eventuelle restriksjoner/krav overholdt? – Styres virksomheten effektivt, slik at det oppnås "mest mulig aktivitet" innenfor angitt formål for hver bidragskrone?
Bidragsmottakere	– Gir organisasjonen støtte etter fastsatte retningslinjer? – Fungerer ordningene som forutsatt?
Kreditorer	Kreditorenes interesser vil i liten grad påvirkes av om den regnskapspliktige har eller ikke har økonomisk formål. Interessen vil uansett knyttes til om forpliktelser kan gjøres opp ettersom de forfaller og at regnskapsinformasjonen gir grunnlag for å vurdere kredittverdighet og forutsetninger for fortsatt drift.
Ansatte	I likhet med kreditorene kan det antas at de ansattes interesse i liten grad påvirkes av om den regnskapspliktige arbeidsgiveren har eller ikke har økonomisk formål. Primært knyttes interessen til om arbeidsplassen er trygg og at virksomheten drives etter forutsetningene og uten kritikkverdige forhold.
Alliansepartnere	Effektiv bruk av disponible/tildelte midler i samsvar med fastsatte formål vil være et generelt informasjonsbehov knyttet til organisasjoners regnskaper.
Offentlige myndigheter	Som nevnt over er effektiv og "riktig" bruk av disponible/tildelte midler, et generelt informasjonsbehov. Det at hovedformålet er aktiviteten, vil kunne medføre at vurderingen av ledelsens effektivitet i større grad er knyttet til oppfyllelsen av formålet – aktiviteten, og i mindre grad til det økonomiske resultat som oppnås. I den utstrekning organisasjoner er skatte- og/eller avgiftspliktige, vil myndighetenes interesse i så henseende være sammenfallende med interessene knyttet til andre regnskapspliktige. For organisasjoner uten skatte- og/eller avgiftsplikt, vil informasjonsbehovet være knyttet til at regnskapsinformasjonen rundt dette er klar slik at det gis et pålitelig grunnlag for å vurdere at organisasjonen faktisk ikke er skatte- og/eller avgiftspliktig.

herunder behov for unntak/forenklinger og/eller spesielle fortolkninger for regnskapspliktige organisasjoner. Utvalget har derfor valgt å ta inn en oversikt over en del viktige forhold knyttet til de forskjellige brukergruppenes informasjonsbehov, se tabell 8.1.

8.8 Mulige foretaksformer for organisasjoner

Som nevnt under gjeldende rett, er regnskapsplikten knyttet til foretaksform. De regnskapspliktige innenfor gruppen organisasjoner (dvs. regnskapspliktige uten økonomisk vinning som formål) finner vi innenfor flere forskjellige foretaksformer:

8.8.1 Stiftelser

Det karakteristiske med stiftelser, er at de har sitt grunnlag i en disposisjon som stiller en formuesverdi selvstendig til rådighet til et bestemt formål. En stiftelse er en selveiende og selvstendig juridisk person som selv eier de midler den består av. Det at stiftelser ikke har eiere, er et trekk de deler med foreninger og som skiller stiftelser og foreninger fra selskaper. Stiftelser atskiller seg imidlertid fra foreninger (og selskaper) ved at de ikke har medlemmer.

Gjeldende stiftelseslov (av 23. mai 1980, nr. 11) § 2 første ledd lyder:

”En stiftelse dannes ved at en formuesverdi ved testament, gave eller annen rettslig disposisjon selvstendig er stilt til rådighet for et bestemt formål av ideell, humanitær, sosial, utdanningsmessig, økonomisk eller annen art.”

Opplystningen av hvilke formål en stiftelse kan ha, er ikke uttømmende. Formålet må være bestemt angitt i vedtektene.

Det er ikke materielle endringer i definisjonen av en stiftelse i den nye stiftelsesloven (av 15. juni 2001, nr. 59) som ikke er trått i kraft ennå, men det er verd å merke seg tilføyelsen av en ny setning i paragrafen som definerer stiftelse, § 2:

”...En rettsdannelse som oppfyller vilkårene i første punktum, er en stiftelse etter denne lov, uavhengig av om den er betegnet som legat, institusjon, fond eller annet.”

Dette er en presisering som også er gjeldende rett etter stiftelsesloven av 1980.

Den tradisjonelle stiftelsen driver passiv kapi-

talforvaltning og har utdeling til begunstigede (destinatører) til formål. Eksempler på slike stiftelser er forsknings- og utdanningsstiftelser som ikke har noen aktivitet utover å forvalte kapitalen slik at den gir en god og sikker avkastning. Avkastningen benyttes til utdelinger til personer eller foretak som benytter midlene i henhold til stiftelsens formål.

Etter hvert har det utviklet seg mange typer stiftelser, som forestår ulike aktiviteter. Det kan være å bevare de verdier grunnkapitalen består i, for eksempel kulturverdier mv. Mange museer er organisert som stiftelser. Norsk Folkemuseum er et eksempel. Andre stiftelser har til formål å gi servicetilbud til spesielle formål. Barnehager og andre sosiale institusjoner er eksempler på slike stiftelser. Miljøstiftelsen Bellona er et annet eksempel på en organisasjon som har valgt stiftelsesformen. Også en del undervisningsinstitusjoner og skoler er organisert som stiftelser. BI er et eksempel på en slik stiftelse. Et annet utviklingstrekk er at stiftelsesformen i senere tid er blitt benyttet til å organisere næringsvirksomhet.

I dette kapittelet omhandles stiftelser uten økonomisk formål. På samme måte som foreninger kan stiftelser ha blandet virksomhet. Grensdragningen mellom økonomisk og ikke økonomisk virksomhet vil bli trukket opp etter lignende kriterier som drøftes i forbindelse med skillet mellom økonomiske og ikke-økonomiske foreninger, jf. drøftelsen nedenfor i avsnitt 8.8.2.

8.8.2 Foreninger

En forening er en selveiende sammenslutning som har medlemmer. Det er fri adgang til å danne foreninger og til å slutte seg til disse. Foreningsfriheten bygger på ulovfestede rettsgrunnsetninger.

Medlemmer kan være både fysiske og juridiske personer, og det er ingen krav til medlemsantall eller innskudd. Det antas at det ikke kan stilles krav til at det skal betales medlemskontingent eller at medlemmene skal delta i forvaltningen.

Medlemsforholdet må likevel gi opphav til rettigheter eller plikter internt. En forening kjenne-tegnes ved at den er demokratisk organisert. Medlemmers rett til å stemme direkte eller indirekte i foreningens øverste organ (landsmøte, årsmøte e.l.) vil være tilstrekkelig for å kunne si at medlemmene har rettigheter i foreningen. Redd Barna er et eksempel på en slik forening. Dersom det verken er plikter eller rettigheter knyttet til medlemskapet, er det ikke noen forening. I slike tilfeller må det vurderes konkret om enheten i realiteten er en stiftelse.

I foreninger er det ingen lovkrav om etablering av styrende organer, utarbeidelse av vedtekter eller annet formelt stiftelsesgrunnlag. Det normale er likevel at en forening har egne vedtekter og et styre, og at det øverste organet i foreningen er et årsmøte, landsmøte, generalforsamling eller lignende hvor medlemmene er representert. En forening kan ha et økonomisk eller et ikke-økonomisk formål. Medlemmene utfører en virksomhet gjennom foreningen rettet mot et felles mål.

Foretaksformen *forening* er mest benyttet innen idrett, humanitært arbeid, arbeidsliv og som form for ulike interesseorganisasjoner. Demonstrasjonstog, underskriftskampanjer, selskapsklubber mv. anses juridisk sett ikke som sammenlutninger og derfor heller ikke som foreninger.

Det skilles mellom økonomiske foreninger og andre foreninger. Sondringen mellom økonomiske og ikke-økonomiske foreninger vil kunne være problematisk i noen tilfelle. I NOU 1995:30 uttales det at den

“(…) er sammenfallende med gjeldende skille som følger av næringsbegrepet. Det vises til drøftingen hos Woxholt: Foreningsrett side 35.”

Det som kjennetegner en økonomisk forening er altså at den driver økonomisk virksomhet og at den økonomiske virksomheten er foreningens hovedvirksomhet. Regnskapslovens forarbeider henviser til Lignings-ABCs behandling av begrepet næringsvirksomhet. Regnskapsloven og skatteloven stiller de samme krav for å anse en virksomhet som næring. Vilårene er ifølge Lignings-ABC 2002 at virksomheten:

- innebærer en viss aktivitet,
- tar sikte på en viss varighet og
- har et visst omfang,
- er egnet til å gi overskudd og
- drives for skatteytters regning og risiko

Vurdering av om virksomheten er skattepliktig vil ha betydning i praksis. Dersom hele foreningen som sådan blir ansett som skattepliktig, vil foreningen også regnes som en økonomisk forening. Problemstillingen er relevant for mange ikke-økonomiske foreninger som har blandet virksomhet hvor en del er økonomisk virksomhet som er skattepliktig etter skatteloven. Den økonomiske virksomheten kan drives for å finansiere den ikke-økonomiske hovedvirksomheten. Så lenge den økonomiske virksomheten blir ansett som en sidevirksomhet som skal finansiere foreningens ikke-økonomiske formål, vil det bare være den økonomiske virksomheten som medfører skatteplikt.

Foreningen som sådan vil da fortsatt være å anse som en ikke-økonomisk forening.

Det finnes også eksempler på foreninger som henføres til kategorien økonomiske foreninger, men hvor det økonomiske formål kanskje ikke fremstår som helt opplagt i alle tilfeller. Dette gjelder blant annet samvirke, herunder også for eksempel tjenesteytende virksomhet og produsent-samarbeid som drives i samvirkeformen og bolig-samvirke – borettslag.

Det avgjørende for om det er en økonomisk forening, er ikke foreningens uttalte formål slik det fremkommer i vedtekter og lignende, men dens faktiske formål og virksomhet. Den økonomiske virksomhet må ha et visst omfang. Det betyr at det ikke er tilstrekkelig at foreningen avhender eiendom eller andre eiendeler eller en sjelden gang arrangerer loppemarked, innsamlingsaksjoner o.l., eller mer permanent driver kiosk, skitrekking, bokhandel e.l., hvis dette er sideaktiviteter for å oppfylle et ikke-økonomisk formål. Det er således verken et nødvendig eller tilstrekkelig kjennetegn på en økonomisk forening at den har som vedtatt formål å fremme medlemmenes økonomiske interesser. Arbeids- og næringslivsorganisasjoner (HSH, NHO og LO) arbeider for generelle økonomiske fordeler for sine medlemmer. Det er likevel lang praksis for å se disse organisasjonene som ikke-økonomiske foreninger, og formålet blir i forhold til skatteloven ansett å være ikke-ervert.

Humanitære og ideelle organisasjoner er typiske eksempler på ikke-økonomiske foreninger. I denne gruppen inngår Norges Røde Kors, Den Norske Kreftforening, Norges Speiderforbund, Dyrebeskyttelsen i Norge mv. Religiøse organisasjoner, herunder tro- og livsynssamfunn, vil også normalt være organisert som ikke-økonomiske foreninger.

For ytterligere omtale av skillet mellom økonomiske foreninger og andre foreninger vises det også til avsnitt 5.1.

8.8.3 Andre foretaksformer

Virksomheter som ikke har økonomisk vinning til formål, kan også være organisert i andre foretaksformer enn foreninger og stiftelser. Det er eksempler på blant annet teater og helseorganisasjoner som er opprettet som aksjeselskaper. Det kan også for disse regnskapspliktige, ut fra virksomhetens formål, være behov for unntaks-/forenklingsregler og/eller særskilte fortolkninger. Muligheten til å gi slike særregler er imidlertid sterkt begrenset dersom aksjeselskapsformen er valgt. Dette på grunn av EØS forpliktelsene og krav når det

gjelder aksjeselskaper i fjerde og syvende direktiv. For regnskapspliktige ansvarlige selskaper mv, jf. regnskapsloven § 1-2 første ledd nr. 4, legger EØS forpliktelsene på samme måte som for aksjeselskaper hindringer i veien for å tillate forenklinger. Jamfør utvalgets vurdering av hvilke foretaksformer som kan omfattes av utvalgets forslag i avsnitt 8.8.3.

8.9 Utvalgets vurderinger og forslag

8.9.1 Regnskapspliktens omfang som en forutsetning for utvalgets videre vurderinger

Innenfor kategorien organisasjoner uten økonomisk formål utgjør de ikke-økonomiske foreningene og de ikke-næringsdrivende stiftelsene den alt overveiende delen, selv om det som nevnt ovenfor også kan være aktuelt med andre foretaksformer. Regnskapspliktens omfang er derfor i dette kapittelet kun drøftet for ikke-økonomiske foreninger og stiftelser.

Omfanget av regnskapsplikten er nærmere omtalt og vurdert under avsnitt 5.1. Utvalget konkluderer her med at erfaringene med gjeldende regler og mottatte innspill ikke har gitt grunnlag til å foreta endringer i terskelverdiene knyttet til regnskapsplikten.

Dette innebærer at ikke-økonomiske foreninger er regnskapspliktige først når virksomheten har forholdsvis stort omfang etter nærmere definerede terskelverdier. Terskelverdiene er etter gjeldende lov knyttet til eiendelenes verdi, 20 millioner kroner, eller antall ansatte, hvor grensen er satt til 20. Regnskapsplikt inntreder dersom et av disse kriteriene overskrides. Dersom ikke-økonomiske foreninger av mindre størrelse skulle omfattes av regnskapsplikten, ville dette medføre vesentlig større behov for forenklinger i regelverket. Dette ville gjøre seg spesielt gjeldende dersom regnskapsplikten skulle utvides til å omfatte alle ikke-økonomiske foreninger.

I denne forbindelse kan de spesielle bestemmelsene om lotteriverdige organisasjoner spille en viktig rolle. Etter lotteriloven er i utgangspunktet alle lotteriverdige organisasjoner fullt regnskapspliktige. Dette er en bestemmelse som kan være aktuell for mange ikke-økonomiske foreninger og som i praksis utvider regnskapspliktens omfang betydelig i forhold til det som framgår direkte av regnskapsloven. Lotteriverdige organisasjoner kan imidlertid søke om dispensasjon for kravet om regnskapsplikt dersom inntektene fra lotterivirk-

somheten ikke overstiger 100 000 kroner. Utvalget har i sine drøftelser og forslag tatt hensyn til at regnskapsplikten, på grunn av de nevnte bestemmelser, er mer omfattende enn det som framgår direkte av regnskapslovens system.

Regnskapsplikten for stiftelser er ikke begrenset, men gjelder for alle stiftelser uansett størrelse. Utvalget har vurdert det slik at erfaring og mottatte innspill ikke tilsier noen forandring på dette punkt. De helt minste stiftelsene har dermed regnskapsplikt. Dette faktum skulle i seg selv kunne tilsi at det kan foreligge økt behov for forenklinger og lettere tilgjengelige regnskapsregler. På den annen side er det utvalgets vurdering, jf. nedenfor om brukergruppens informasjonsbehov og avsnitt 5.1 om regnskapsplikten, at regnskapsplikt for alle stiftelser er i samsvar med større behov for kontroll og informasjon til regnskapsbrukerne, sammenlignet med hva som gjelder for ikke-økonomiske foreninger. Stiftelser forvalter formuesverdier som er stilt til rådighet til et bestemt formål. Kontrollhensynet knyttet til forvaltningen av midlene er et argument for opprettholdelse av full regnskapsplikt for stiftelsene. Videre skjer frivillig innsats innenfor idrett, humanitært arbeid, kulturarbeid mv. primært innenfor rammen av ikke-økonomiske foreninger hvor mye av aktiviteten skjer på lokalt plan og innenfor beskjedne økonomiske rammer. Tilsvarende omfang av frivillig innsats gjør seg ikke i samme grad gjeldende i stiftelsene. Dette kan også anføres som et argument som trekker i retning av en forskjell i omfang i regnskapsplikten, hvor ikke-økonomiske foreninger under de angitte terskelverdier bør holdes utenom krav til regnskapsplikt.

8.9.2 Vurdering av behov for særskilte regler

Brukergruppens informasjonsbehov

Under avsnitt 8.6 og avsnitt 8.7 er det redegjort for forskjellene mellom organisasjoner uten økonomisk vinning som formål, sammenlignet med andre regnskapspliktige. For regnskapspliktige med økonomisk vinning som formål er det naturlig å fokusere på inntjening og egenkapital. Her vil eiere/investorer være en sentral brukergruppe. For organisasjonene er det mest sentrale hvorvidt foretakets formål oppfylles. Aktiviteten som sådan kan defineres som organisasjonens formål. Utvalget vil med dette utgangspunkt, vurdere om det er behov for særskilte regnskapsregler, forenklinger og unntak og/eller spesielle fortolkninger for de regnskapspliktige organisasjonene. I denne vurderingen blir en avveining mellom ulike bru-

kergruppers informasjonsbehov tillagt avgjørende vekt. Videre må en kostnad/nyttevurdering spille en vesentlig rolle. Dette aspektet drøftes nærmere nedenfor.

På et overordnet nivå kan forskjellene i informasjonsbehov sammenfattes med at brukerne av organisasjonenes regnskap i mindre grad vil vektlegge inntjening/resultat og egenkapital, mens man i større grad vil ha ønske om informasjon knyttet til hvordan anskaffede midler blir benyttet, i hvilken grad organisasjonen lykkes med å oppfylle sitt formål, og hvor effektivt midlene blir benyttet.

Nedenfor drøftes regnskapsreglene med utgangspunkt i regnskapsprodusentenes/organisasjonenes situasjon. Et viktig aspekt, er omfanget av regnskapsplikten og derav følgende størrelse på de organisasjoner som faktisk underlegges regnskapsplikt. For de to vanligste formene for organisasjoner uten økonomisk formål, ikke-økonomiske foreninger og stiftelser, er det stor forskjell i reglene knyttet til regnskapsplikt. Utvalgets vurdering er at denne forskjellen er i samsvar med brukergruppenes informasjonsbehov for de to gruppene av organisasjoner. Stiftelser har sitt grunnlag i en disposisjon som stiller en formuesverdi selvstendig til rådighet til et bestemt formål. Stiftelsen er en egen juridisk enhet som selv eier de midler den består av. Styret i en stiftelse har en aktiv og selvstendig rolle uten den "medlemskontroll" som ofte er til stede i foreninger. Kontrollhensynet har derfor som hovedregel en mer framtrædende rolle for stiftelser sammenlignet med ikke-økonomiske foreninger. Kontrollhensynet ses da primært i forhold til bruk av stiftelsens formuesverdier og at dette skjer helt i samsvar med det angitte formål.

Organisasjoner som regnskapsprodusenter

Regnskapsplikten omfang har betydning i forhold til vurderingen av regnskapsprodusentenes mulighet til å framskaffe pålitelig og relevant regnskapsinformasjon innenfor en rimelig tidsfrist. Kostnaden med å framskaffe regnskapsinformasjonen, vil vanligvis være forholdsmessig høyere for små organisasjoner. Omfanget av regnskapsplikten har med andre ord sammenheng med kostnad/nyttevurderingen. Videre vil behovet for lett tilgjengelige regnskapsregler vanligvis være større for mindre organisasjoner. Jo mer omfattende regnskapsplikt, jo større behov for at regnskapsreglene utformes slik at de er lett tilgjengelige og uten at det stilles krav til stor regnskapsfaglig kompetanse.

I avsnitt 8.5 ovenfor er det listet opp en oversikt over problemstillinger som er påpekt av høringsin-

stanser. Innspillene fra høringsinstansene og erfaringene med regnskapsloven viser at regnskapslovens hovedregler ikke har fungert fullt ut tilfredsstillende for denne typen foretak. Avlagte årsregnskaper viser at regnskapsprodusentene på enkelte områder har funnet det nødvendig å gjøre en del praktiske tilpasninger, hvor regnskapslovens bestemmelser ikke alltid synes å være fullstendig fulgt opp. Dette tilsier at behovet for særskilte regnskapsregler og/eller særskilte fortolkninger for organisasjoner bør utredes nærmere. Etter utvalgets oppfatning kan det være behov for å gjøre unntak fra eller presiseringer for enkelte deler av grunnleggende prinsipper, vurderingsregler, oppstillingsplan mv. for organisasjoner uten økonomisk vinning som formål.

8.9.3 Regnskapspliktige som kan omfattes av utvalgets forslag

EØS forpliktelsene innebærer begrensninger i hvilke forenklinger som kan gis for følgende foretak:

- aksjeselskaper
- allmennaksjeselskaper
- partrederier
- ansvarlige selskaper
- kommandittselskaper

Dette framgår av EØS-avtalen vedlegg XXII nr. 4 bokstav a og b.

Utvalget har vurdert om det er mulig å innpasse forslag til unntak og forenklinger inn i direktivenes begrep "true and fair view", hvor dette overordnede kravet, i henhold til fjerde direktiv artikkel 2 nr. 5 og 6, kan brukes for å overstyre/fravike andre regnskapsregler. Dersom en slik løsning kan gjennomføres, ville det medføre at alle regnskapspliktige, også for eksempel aksjeselskaper, kunne omfattes av de foreslåtte unntak og forenklinger. Utvalgets vurdering er imidlertid at de foreslåtte unntak og forenklinger er for vidtgående til at de kan gjennomføres innen rammen av fjerde direktiv artikkel 2. Forenklingshensyn er en viktig del av begrunnelsen for flere av utvalgets forslag. Det vil ikke være mulig å bruke "true and fair view"-begrepet som begrunnelse for å fravike loven for å oppnå forenklinger for regnskapsprodusentene. Utvalget har dermed kommet til at regnskapspliktige etter § 1-2 første ledd nummer 1, 2 og 4 (aksje- og allmennaksjeselskaper samt selskaper som definert i selskapsloven § 1-2 første ledd bokstav a) ikke kan omfattes av de foreslåtte forenklinger og unntak for organisasjoner uten økonomisk formål. Utvalget har videre vurdert om det er mest hen-

siktsmessig å begrense hvilke regnskapspliktige som omfattes av forslagene til kategoriene ikke-økonomiske foreninger og stiftelser. De fleste organisasjoner uten økonomisk formål ville med dette antagelig omfattes. På den annen side er det for eksempel flere foreninger som har blandet virksomhet, ved at de både inneholder ikke økonomisk og økonomisk virksomhet. Et eksempel er et servicekontor som samtidig driver en forlagsvirksomhet innenfor samme forening. For den del av virksomheten som ikke har økonomisk vinning som formål kan det fortsatt være spesielle behov som gjør seg gjeldende i forhold til regnskapslovens krav.

Utvalget har på denne bakgrunn valgt å foreslå at forenklinger og unntak for organisasjoner uten økonomisk formål skal gjelde for alle regnskapspliktige, med unntak av regnskapspliktige etter regnskapslovens § 1-2 første ledd nummer 1, 2 og 4. Dette innebærer likevel ikke at for eksempel rene økonomiske foreninger kan dra nytte av disse spesielle reglene, fordi disse ikke oppfyller det grunnleggende kriteriet om å være en regnskapspliktig uten økonomisk vinning som formål.

Utvalgets forslag til særregler omfatter regnskapspliktige som ikke har økonomisk vinning som formål. Den nærmere avgrensningen av hvilke regnskapspliktige som faller inn under særreglene vil til dels måtte gjøres ut fra skjønnspregede vurderinger. Utvalget anser derfor at det vil være hensiktsmessig om framtidige regnskapsstandarder for denne gruppen av regnskapspliktige blant annet søker å gi veiledning om avgrensningen, gjerne med praktiske eksempler på type-tilfeller der avgrensningen kan være vanskelig.

8.9.4 Andre kontrollinstanser

I tillegg til regnskapslovens krav, kan regnskap-savleggelsen for organisasjoner være regulert av interne vedtektsbestemmelser, eller retningslinjer gitt av bevilgende og/eller kontrollerende myndigheter eller instanser. Som eksempler kan nevnes at Innsamlingskontrollen i Norge, Norges Idrettsforbund og bevilgende offentlige myndigheter NORAD og UD har for eksempel utarbeidet egne retningslinjer for regnskapsrapporteringen. Retningslinjene fra bevilgende offentlige myndigheter kan være basert på et kontantprinsipp. Det kan også ligge spesielle krav når det gjelder oppstillingsplaner, tilleggsopplysninger mv. knyttet til presentasjonen av regnskapsopplysningene.

Et eksempel på regulering som omfatter mange regnskapspliktige uten økonomisk formål, er lotteriloven. Disse reglene håndheves og administreres av Lotteritilsynet. Etter lotteriloven pålegges regn-

skapsplikt etter regnskapsloven for alle som har lotteri som krever tillatelse etter lotteriloven. Lotteriverdige organisasjoner kan søke om dispensasjon fra kravet om regnskapsplikt dersom nettoinntekten fra lotterivirksomhet ikke overstiger 100 000 kroner.

Utvalget har i sin vurdering tatt hensyn til de byrder og kostnader som kontrollinstanser og forskjellige typer av krav til regnskapsrapporteringen medfører for regnskapsprodusenter uten økonomisk formål. I en total kostnad/nyttevurdering vil også slike tilleggskrav innvirke på vurderingen. Ofte vil slike tilleggskrav også kunne ses som et uttrykk for brukernes informasjonsbehov, og således kunne gi en indikasjon på hvilke spesielle regnskapsregler som kan være ønskelige.

8.9.5 Oppstillingsplan

Brukergruppenes behov for aktivitetsbasert eller funksjonsinndelt resultatregnskap ble tatt opp i forbindelse med forarbeidene til regnskapsloven av 1998. Det er mottatt flere innspill i forbindelse med utvalgets evalueringsarbeid som gir uttrykk for det samme syn. I de regnskaper som avlegges for organisasjoner uten økonomisk formål, er det forholdsvis vanlig at det i tillegg til den lovbestemte artsinndelte oppstillingen av resultatregnskapet også settes opp et aktivitetsbasert regnskap. Ofte synes sistnevnte tillagt vesentlig større vekt enn det artsinndelte resultatregnskapet. I denne sammenheng har det også betydning at Stiftelsen Innsamlingskontrollen for de organisasjoner som er medlemmer av innsamlingskontrollen foreskriver en aktivitetsbasert resultatrapportering. Kredittilsynet har i et brev av 19. mai 2000 til Finansdepartementet gitt uttrykk for at de har forståelse for at det i gitte tilfeller kan være hensiktsmessig å avvike fra regnskapslovens oppstillingsplan for å oppnå en samordning med andre rapporteringskrav.

Mottatte innspill og erfaring gir inntrykk av at både regnskapsbrukerne og regnskapsprodusentene ønsker en mulighet for å avgi et aktivitetsbasert resultatregnskap, hvor inndelingen følger funksjon snarere enn art. I noen tilfeller gis det til og med uttrykk for at et artsinndelt resultatregnskap er uten informasjonsverdi og at det kun representerer en kostnad for regnskapsavleggerne.

På den annen side har Statistisk Sentralbyrå (SSB) ved flere anledninger fremhevet at en artsinndelt oppstilling av resultatregnskapet er nødvendig for å fremskaffe tilfredsstillende statistiske opplysninger og grunnlag for nasjonalregnskapene. I brev av 4. desember 2002 til regnskapslovut-

valget i forbindelse med evaluering av regnskapsloven, er regnskapsplikt for foreninger, stiftelser mv. spesielt kommentert. I brevet understrekes viktigheten av at resultatregnskapet settes opp etter en artsinndelt oppstillingsplan. SSB har i et oppfølgingsmøte i mai 2003 gitt konkrete innspill på hvilken informasjon det er behov for i forbindelse med nasjonalregnskapet. Dersom denne informasjonen ikke kan hentes fra resultatregnskapet er det nødvendig å se på alternative måter for informasjonsinnsamling. Slike alternativer kan lett medføre at de samlede byrdene for dem som omfattes av rapporteringsplikten økes. SSB har understreket at dette er en uønsket utvikling. Utvalget er enig i at byrdene knyttet til rapporteringsplikt ikke bør økes. Dette utgangspunktet må imidlertid avveies mot det klart uttrykte ønsket om å kunne avgi et aktivitetsbasert resultatregnskap. Begrunnelsen for dette er at et aktivitetsbasert resultatregnskap gir bedre informasjon til regnskapsbrukerne.

På bakgrunn av mottatte innspill vurderer utvalget det slik at mye taler for at en aktivitetsbasert oppstillingsplan bør være tillatt for resultatregnskapet. Dette utgangspunkt gjelder generelt for alle regnskapspliktige, jf. kapittel 14, men er særlig lagt vekt på i de kommentarer som er mottatt når det gjelder regnskapspliktige uten økonomisk formål. Utvalget noterer seg at SSB stiller seg positiv til en nærmere vurdering av hvordan informasjonsinnsamlingen kan ordnes på en mest mulig hensiktsmessig måte. I denne forbindelse kan det for eksempel være aktuelt å tilby en standardisert del av noteopplysninger, som – dersom denne rapporteringsformen benyttes – fritar den rapporteringspliktige fra egen tilleggsrapportering til SSB. Utvikling av regnskapsstandarder for denne kategorien regnskapspliktige kan etter utvalgets oppfatning gi nyttige bidrag til et slikt system.

En ensartet oppstillingsplan er ønskelig ut fra hensynet til sammenlignbarhet for alle regnskapspliktige. Utvalget har derfor drøftet om samtlige organisasjoner ikke bare burde gis mulighet til å velge en funksjonsinndelt oppstillingsplan, men om dette også burde være den eneste mulige oppstillingsplanen. Andre regnskapspliktige vil imidlertid ha valgfrihet når det gjelder oppstillingsplanen. Det vil da måtte være meget tungtveiende grunner for å pålegge organisasjoner uten økonomisk formål et strengere regnskapsregime sammenlignet med andre regnskapspliktige. Utvalget har ikke funnet at hensynet til sammenlignbarhet vil veie så tungt, og legger derfor opp til at organisasjonene skal kunne velge mellom en artsinndelt og en funksjonsinndelt oppstillingsplan for resultatregn-

skapene. Avslutningsvis kan det hertil føyes at en rekke organisasjoner er underlagt krav om aktivitetsbasert, dvs funksjonsinndelt, resultatregnskap av innsamlingskontrollen og andre lignende kontrollinstanser, og at det derfor kan antas at de fleste regnskapspliktige organisasjoner vil velge denne formen for resultatregnskap. I praksis kan det derfor antas at sammenlignbarheten på dette punkt blir relativt god, selv om loven ikke pålegger én obligatorisk oppstillingsplan.

8.9.6 Konsernregnskap

Konsernregnskapsplikt

Konsernregnskapsplikt gjelder i utgangspunktet for alle regnskapspliktige morselskap, med unntak for små foretak som kan unnlate å utarbeide konsernregnskap. Terskelverdiene for små foretak gjelder for konsernet som helhet, og ikke isolert for morselskapet. Konsernregnskapsplikt og unntak for små foretak gjelder for organisasjoner uten økonomisk formål på samme måte som for andre regnskapspliktige.

Formålet med konsernregnskapet er å vise de konsoliderte selskapene som en enhet. Når et selskap har kontroll over et annet selskap, utgjør de til sammen et konsern. I et konsern vil selskapsregnskapet for det kontrollerende selskapet (morselskapet) ikke gi et fullstendig bilde av virksomheten. Konsernregnskapet skal vise resultat og stilling for de selskaper som drives under morselskapets kontroll som om disse utgjør en enhet.

For regnskapspliktige organisasjoner kan selve konserndefinisjonen være en utfordring. I regnskapsloven defineres et morselskap som et foretak som på grunn av avtale eller som eier av aksjer eller andeler har bestemmende innflytelse over et annet foretak. Videre regnes det alltid som bestemmende innflytelse dersom morselskapet eier så mange aksjer eller andeler i et annet foretak at de representerer flertallet av stemmene i det andre foretaket, eller har rett til å velge eller avsette et flertall av medlemmene i det andre foretakets styre. I organisasjonsstrukturer med forskjellig grad av samarbeid og styring gjennom standardvedtekter og lignende, kan vurderingen av om bestemmende innflytelse foreligger være komplisert. Et av kjennetegnene ved både foreninger og stiftelser, som skiller dem fra selskaper, er at de ikke har eiere i vanlig forstand. Stiftelser atskiller seg imidlertid også fra foreninger, ved at de ikke har medlemmer, og stiftelser kan således sies å være helt selvstendige. På denne bakgrunn kan det stilles spørsmål ved om noen kan ha bestemmende innflytelse

over en forening, og i kanskje enda større grad når det gjelder en stiftelse. På den annen side er regnskapslovens definisjon av konsern og krav om utarbeiding av konsernregnskap utformet i forhold til det som er den økonomiske realitet, hvor formelle juridiske eier- og kontrollforhold kan "overstyres".

Etter syvende direktiv artikkel 12 kan det fastsettes konsernregnskapsplikt for horisontale konsern. Med horisontalt konsern menes at to eller flere selskaper har felles ledelse i henhold til avtale eller vedtektsbestemmelse. En slik konsernregnskapsbestemmelse kunne være aktuell for organisasjoner, hvor bestemmende innflytelse ikke nødvendigvis foreligger, men hvor man likevel kan operere i fellesskap på en måte som ligner på ordinære konsernforhold.

Det avgjørende spørsmål i forhold til konsernregnskapsplikt for organisasjoner er, i likhet med det generelle utgangspunkt for utvalgets prinsipielle drøftinger, hvilket informasjonsbehov regnskapsbrukerne har. Med andre ord hvilken nytteverdi konsernregnskapene har for regnskapsbrukerne. Nytteverdien må så avveies i forhold til kostnaden med å utarbeide konsernregnskaper. Omfanget av konsernregnskapsplikten, dvs. hvilke terskelverdier som legges til grunn for konsernregnskapsplikt, vil ha vesentlig betydning for evaluering av kostnadssiden. Jo mindre organisasjoner som pålegges konsernregnskapsplikt, jo større forholdsmessig kostnad. Dersom konsernregnskapsplikten omfatter små organisasjoner, kan det også være grunn til å stille spørsmål ved om relevant og pålitelig regnskapsinformasjon lar seg fremskaffe med de ressurser som organisasjonene har til rådighet.

Det legges til grunn at brukergruppene i forhold til organisasjoner som har etablert mer ordinære konsernforhold, hvor en organisasjon har hel eller deleide datterselskaper, stort sett er sammenfallende med interessene knyttet til andre konsern og konsernregnskaper. Selv om brukergruppene er noe annerledes og med noe annerledes vektning av hvilken informasjon som er av størst interesse sammenlignet med andre regnskapspliktige, jf. ovenfor under avsnitt 8.6, vil dette ikke innvirke vesentlig på nytteverdien knyttet til konsernregnskap i de mer ordinære konsernforhold. Det er ikke mottatt innspill eller brakt i erfaring at slike konsernforhold byr på spesielle problemstillinger for organisasjoner eller at konsernregnskapsplikten her er spesielt omdiskutert. Ut fra en målsetting om reduserte kostnader for regnskapsproducentene kunne et alternativ være å innføre egne (og høyere) terskelverdier for når konsernregnskaps-

plikten er aktuell for organisasjoner. Utvalgets vurdering er imidlertid at ulempene knyttet til flere grense- og terskelverdier er større enn behovet for lettelse for organisasjonene på dette punkt.

I forhold til andre konstellasjoner hvor konsernregnskapsplikten kan være aktuell, er nytteverdien for brukergruppene vanskeligere å vurdere. For det første er det stor variasjon i forhold til om slike konsernregnskaper utarbeides, slik at erfaring med dette er variert og uensartet. Det er forholdsvis vanlig at konsernregnskap utarbeides for organisasjoner som kontrolleres fra et overordnet ledd. De fleste organisasjoner er imidlertid, i alle fall formelt, kontrollert av medlemmer og organisert slik at organisasjonen på sentralt nivå er kontrollert av lokallag eller lignende. I de sistnevnte tilfellene er det mest vanlig at bestemmende innflytelse ikke anses å foreligge og at det derfor ikke utarbeides konsernregnskaper.

I denne relasjon kan drøfting av konsernregnskap i NOU 2002:6 Lov om samvirkeforetak være relevant som bakgrunnsinformasjon, fordi det her dreier seg om konstellasjoner som har flere likhetstrekk med hvordan samarbeidet innenfor og mellom større organisasjoner uten økonomisk formål kan være strukturert.

I NOU 2002:6 Lov om samvirkeforetak beskrives både føderativt samvirke og samvirkekonsern i kapittel 19 Foretaksgrupper.

Kjennetegn for føderativt samvirke omtales på følgende måte:

"Karakteristisk for føderative samvirker er at samvirkeforetak på lavere nivå (primærsamvirker) inngår som medlemmer i et samvirkeforetak på høyere nivå (sekundærsamvirket), som primærsamvirkene i prinsippet eier og styrer."

Konsern og mangel på en enhetlig definisjon av konsernbegrepet kommenteres slik:

"Vi har intet enhetlig konsernbegrep i norsk rett. Hvis en regel gir anvisning på særlige rettsvirkninger for konsernselskaper, beror konsernbegrepet i prinsippet på en tolking av hver enkelt regel. Det er derfor ikke gitt at konsernbegrepet er sammenfallende i selskapsretten, skatteretten, regnskapsretten mv. Kjernen er kort og upresist at et konsern foreligger når et foretak (morforetaket) har en bestemmende innflytelse over et annet foretak (datterforetaket)."

Når det gjelder føderativt samvirke uttaler utvalget at:

"Føderativt samvirke blir gjerne omtalt som

«omvendt konsern». Det siktes da til at makten i et føderativt samvirke i prinsippet ligger hos medlemmene på primærnivået, mens makten i et konsern er konsentrert i organisasjonens øverste ledd - konsernspissen. Dette gjør at man ikke uten videre kan la konsernreglene gjelde også for føderative samvirker.»

Utvalget mener at regnskapslovens krav til konsernregnskap ikke vil omfatte føderative konsern, fordi vilkårene om bestemmende innflytelse ikke vil være tilfredsstillende. Vurderingen baseres på at kontrollen i et føderativt samvirke i prinsippet ligger hos medlemmene på primærnivået. Med dette utgangspunkt ser ikke utvalget at det etter gjeldende rett er grunnlag for å kreve "konsern-/gruppregnskap" for føderative konsern, og utvalget foreslår heller ingen endringer på dette punkt.

I NOU 1995:30 ble muligheten for å innføre konsernregnskapsplikt for horisontale konsern vurdert generelt for alle regnskapspliktige. Utvalget uttalte at slike konsern forekommer sjelden i Norge og at informasjonsverdien av konsernregnskap for horisontale konsern er tvilsom. Videre mente utvalget at det i praksis ville være enkelt å omgå slik konsernregnskapsplikt. I årsregnskapsforkriften for banker og finansieringsforetak pålegges horisontale konsern konsernregnskapsplikt. Det er utover dette ikke stilt krav om konsernregnskap for horisontale konsern. Etter det utvalget er kjent med har ikke konsernregnskapsplikt for horisontale konsern vært vurdert spesielt i forhold til organisasjoner. Organisasjoner uten økonomisk formål kan ha strukturer som innebærer horisontale konsern, og konsernregnskapsplikt for disse vil kunne gi nyttig informasjon for regnskapsbrukerne. Kostnadene med å framskaffe den nødvendige grunnlagsinformasjon og utarbeidelse av konsernregnskap vil imidlertid være høy for denne kategorien regnskapspliktige. Ut fra en kostnad/nyttevurdering er utvalgets konklusjon at en spesiell bestemmelse om konsernregnskapsplikt for horisontale konsern for denne kategorien regnskapspliktige neppe kan forsvares.

Brukergruppens nytteverdi av konsernregnskap knytter seg til om det er behov for å se et samlet og konsolidert regnskap for en gruppe av regnskapspliktige. En del av de opplysninger som brukerne ønsker kan gis på andre måter enn gjennom et konsolidert regnskap. Det kan for eksempel være krav om spesifiserte opplysninger i noter om midler som overføres til eller mottas fra andre organisasjoner slik at for eksempel bidragsytere kan følge strømmen av innsamlede midler og kunne se den regnskapsmessige effekt i den organisasjon

som til slutt benytter midlene og til hvilket formål dette skjer.

I utvalgets vurdering er det særlig lagt vekt på følgende forhold:

- Det er vanskelig å finne en klar, entydig og praktiserbar definisjon av begrepet bestemmende innflytelse for organisasjoner uten økonomisk formål.
- Brukergruppens informasjonsbehov og nytteverdi av konsernregnskaper, utover i de mer ordinære konsernforhold, er ikke klart uttrykt.
- En del av de opplysninger som er av interesse for brukergruppene kan gis på andre måter, for eksempel gjennom utvidede krav til noteopplysninger. Dette kan eksempelvis gjelde forhold knyttet til overføring og "endelig" bruk av innsamlede midler.
- Muligheten til å skaffe til veie relevant og pålitelig informasjon fra alle enheter, kan være sterkt begrenset i komplekse organisasjonsstrukturer med mange små og desentraliserte organisasjoner på det lokale plan.
- Regnskapsplikt for ikke-økonomiske foreninger gjelder først når foreningen har en forholdsvis betydelig størrelse. En utvidet konsolideringsplikt kan dermed omfatte enheter som ikke er regnskapspliktige. Dette vil svekke muligheten for eller umuliggjøre framskaffelse av relevant regnskapsinformasjon.

Utvalget har kommet til at det ikke er behov for en strammere praksis hvor fortolkningen av bestemmende innflytelse omfatter konstellasjoner utenom de "ordinære" konsernforhold, dvs. når en organisasjon har hel- eller deleide datterselskaper og hvor konsernregnskapsplikten gjelder fullt ut på samme måte som for andre regnskapspliktige. Utvalget ser heller ikke gode grunner for å pålegge konsernregnskapsplikt for horisontale konsern for organisasjoner uten økonomisk formål.

Konsernregnskap – prinsippanvendelse og oppstillingsplan

Utvalgets kommentarer til utarbeidelse av konsernregnskap tar utgangspunkt i det som over er lagt til grunn om gjeldende regler om konsernregnskapsplikt. Utarbeidelse av konsernregnskap drøftes med andre ord for de organisasjoner som er underlagt konsernregnskapsplikt.

Utarbeidelse av konsernregnskap for regnskapspliktige uten økonomisk formål, kan by på spesielle problemstillinger knyttet til harmonisering av regnskapsprinsipper. Utvalgets forslag til unntak for regnskapspliktige uten økonomisk for-

mål, kan innebære flere forskjeller i prinsippanvendelse som igjen kan vanskeliggjøre harmonisering av prinsipper i forbindelse med konsernregnskapene. Selve oppstillingsplanen kan også innebære en utfordring, siden det ikke er opplagt at alle enheter som skal konsolideres har lagt til grunn den samme oppstillingsplanen. Etter utvalgets oppfatning vil dette innebære at det er særlig behov for konkret veiledning gjennom god regnskapsskikk når det gjelder utarbeidelse av konsernregnskap for regnskapspliktige uten økonomisk formål.

De nevnte problemstillingene i forbindelse med utarbeidelse av konsernregnskap, kan også anføres som ytterligere argumentasjon for at konsernregnskapsplikten ikke bør utvides for organisasjoner uten økonomisk formål

8.9.7 Grunnleggende regnskapsprinsipper

Flere av de problemstillinger som er notert gjennom erfaring med gjeldende regnskapslov og motatte innspill, knytter seg til de grunnleggende prinsipper som er fastsatt i regnskapsloven og hvordan disse skal og kan forstås for organisasjoner. Nedenfor blir problemstillingene gjennomgått i tilknytning til de prinsipper som er aktuelle. Dette kapitlet har dermed ingen fullstendig framstilling av de grunnleggende prinsipper. Det vises til kapittel 9 om grunnleggende regnskapsprinsipper.

I tillegg til de gjeldende grunnleggende prinsipper, drøftes også problemstillingene sett i et mer balanseorientert syn. Definisjonene av eiendeler og gjeld spiller her en vesentlig rolle og disse blir trukket inn og drøftet i forhold til de noterte problemstillinger.

Transaksjonsprinsippet, opptjeningsprinsippet og sammenstillingsprinsippet

Prinsippene knyttet til transaksjon, opptjening og sammenstilling har en nær sammenheng. Flere av de problemstillinger som er nevnt for organisasjoner uten økonomisk formål knytter seg til disse tre prinsippene, og uttrykkes på en slik måte at det ikke alltid hensiktsmessig kan gjøres et skille mellom om det er transaksjons-, opptjenings-, sammenstillingsprinsippet eller en kombinasjon som egentlig ligger til grunn i problemstillingen. På denne bakgrunn har utvalget i denne sammenheng valgt å drøfte disse tre prinsippene samlet.

Etter transaksjonsprinsippet skal transaksjoner regnskapsføres til verdien av vederlaget på transaksjonstidspunktet. Etter opptjeningsprinsippet skal inntekt resultatføres når den er opptjent. Etter sammenstillingsprinsippet skal utgifter kost-

nadsføres i samme periode som tilhørende inntekt.

De grunnleggende prinsipper er nærmere drøftet i et eget kapittel i utredningen. I denne sammenheng drøftes og vurderes de grunnleggende prinsippene i forhold til de definisjoner av eiendeler og gjeld som følger av IASCs (nå IASB) konseptuelle rammeverk. De grunnleggende prinsipper vil i all hovedsak lede til de samme regnskapsmessige løsninger som en vurdering med utgangspunkt i balansedefinisjonene. Enkelte nyanser kan imidlertid være relevante for drøftelsen av forenklinger og unntak for organisasjoner uten økonomisk formål. Som bakgrunn for denne drøftelsen er det derfor tatt inn en kort oversikt over balansedefinisjonene i IASCs (nå IASB) konseptuelle rammeverk. Rammeverket definerer eiendeler som forventede framtidige økonomiske fordeler som er oppstått som et resultat av en tidligere transaksjon eller hendelse og er kontrollert av foretaket. Tilsvarende er gjeld definert som forventede framtidige økonomiske oppofrelser som oppstår som følge av tidligere transaksjoner og hendelser som forplikter foretaket til å overføre eiendeler til en motpart eller å utføre tjenester for en motpart. Vilkår for at regnskapsføring skal gjennomføres er i tillegg at det er sannsynlig at framtidige økonomiske fordeler knyttet til posten vil tilflyte foretaket, eller for gjeld at det er sannsynlig at foretaket må yte eiendeler eller tjenester, og at posten kan måles pålitelig. Med bakgrunn i et balanseorientert syn blir inntektsføringen og kostnadsføring en konsekvens av om vilkårene for regnskapsføring av eiendeler og gjeld er oppfylt.

Opptjeningstidspunkt og sammenstilling

I organisasjoner uten økonomisk formål kan det være vanskelig å avgjøre når en inntekt er opptjent. I organisasjoner vil det ofte være en sammenheng mellom inntekter fra arrangement, innsamling, bistandsprosjekter, medlemsservice, gaver, tilskudd e.l. og de etterfølgende aktiviteter som gjennomføres.

I mange tilfeller kan inntekten ikke anses opptjent før den aktivitet som inntekten skal dekke helt eller delvis er gjennomført. Dette kan sees på som en *motsatt sammenstilling (matching)* ved at inntekten periodiseres til den perioden aktiviteten pågår, dvs. i den perioden kostnadene påløper.

I andre tilfeller kan inntekten være opptjent, men samtidig er det oppstått en forpliktelse til å gjennomføre de etterfølgende aktivitetene. Regnskapsmessig vil det måtte vurderes om det i slike tilfeller er mest riktig å presentere resultateffekten

som en utsatt inntekt eller en kostnadsavsetning. I forhold til et mer balanseorientert syn må det vurderes om det foreligger en forpliktelse som tilfredsstillter kriteriene for balanseføring som forpliktelse.

Den praktiske utfordring ligger ofte i det faktum at det er av interesse for bidragsytere å kunne finne igjen de tilskudd/gaver og lignende som er ytt som inntekt i det år ytelsen er gitt. Samtidig er det vesentlig at inntekter og kostnader sammenstilles på en mest mulig riktig måte. En praktisk løsning, som verken representerer noe unntak fra grunnleggende prinsipper eller en spesiell fortolkning, kan være en bruttopresentasjon av innsamlende midler, hvor nettoinntekter gir et uttrykk for opptjent inntekt i perioden. En slik spesiell presentasjonsmåte vil både gi opplysning om de midler som er innsamlet/mottatt i perioden og om hvor mye som anses henholdsvis opptjent i denne eller først i senere perioder. Utvalget foreslår på denne bakgrunn en mulighet for å gjøre unntak fra oppstillingsplanene, med den begrensning som ligger i at unntakene må være i samsvar med god regnskapsskikk for organisasjoner uten økonomisk formål. Forslaget vil omfatte alle regnskapspliktige, med unntak av regnskapspliktige etter § 1-2 første ledd nummer 1, 2 og 4, jf. avsnitt 8.8.3 ovenfor.

Tidspunkt for inntektsføring

Organisasjoner mottar ofte gaver av ulik karakter. I utgangspunktet skal gavene verdsettes til virkelig verdi på transaksjonstidspunktet og regnskapsføring skal skje på det tidspunkt hvor den inntekt gaven representerer må anses opptjent. Fra praksis er det registrert flere tilfeller hvor organisasjoner har valgt å inntektsføre gavene først når de er realisert, dvs. omgjort til penger. Denne fremgangsmåten kan knyttes både til at det er vanskelig å verdsette gaver før en slik realisasjon er gjennomført og også i forhold til om gavens verdi kan anses fullt ut opptjent før en realisasjon har bevist både verdi og opptjening. I et balanseorientert perspektiv kan det stilles spørsmål ved om eiendelen som gaven representerer kan verdsettes på en slik pålitelig måte, herunder at den representerer framtidige økonomiske fordeler, at balanseføring kan gjennomføres.

Etter utvalgets oppfatning kan praksis med inntektsføring først ved gjennomført realisasjon (omgjøring til likvider) i visse tilfeller være forsvarlig ut fra en kostnad/nyttvurdering. En absolutt forutsetning er at det gis utfyllende opplysninger, slik at regnskapsbrukerne får en helt klar forståelse av hvordan den praktiske regnskapsføringen foregår og kommer til uttrykk i årsregnskapene. Utvalget har ikke gjennomført en nærmere drøf-

telse og avgrensning, herunder angivelse av vilkår og krav til tilleggsopplysninger, da dette ligger utenfor det som er mulig innenfor den tidsramme utvalget har til disposisjon. Slike detaljerte drøftelser og vurderinger hører etter utvalgets oppfatning hjemme i en regnskapsstandard og utvalget oppfordrer standardsetter til å vurdere disse spørsmålene nærmere.

Virkelig verdi

I mange tilfeller er det knyttet vilkår og restriksjoner til gaver, hvilket kan komplisere vurderingen av virkelig verdi. Virkelig verdi må fortolkes i lys av den økonomiske realitet, hvor nettopp vilkår og restriksjoner kan ha vesentlig innvirkning. Det kan bety at en verdsettelse til et tenkt realisasjonsvederlag (markedsverdi) i spesielle tilfeller kan gi misvisende regnskapsinformasjon. Etter utvalgets oppfatning er det behov for nærmere veiledning knyttet til forståelsen av virkelig verdi for organisasjoner uten økonomisk formål. Her bør etter utvalgets oppfatning god regnskapsskikk for denne gruppen regnskapspliktige kunne spille en vesentlig rolle.

Utvalget foreslår blant annet med bakgrunn i sin vurdering av spørsmålene knyttet til tidspunkt for inntektsføring av gaver og verdsettelse av gaver, at det kan gjøres unntak fra transaksjons-, opptjenings- og sammenstillingsprinsippet for organisasjoner uten økonomisk formål, forutsatt at unntakene er i samsvar med god regnskapsskikk for denne gruppen av regnskapspliktige. Forslaget vil omfatte alle regnskapspliktige med unntak av regnskapspliktige etter § 1-2 første ledd nummer 1, 2 og 4, jf. avsnitt 8.8.3 ovenfor.

Manglende balanseføring av eiendeler

Fra praksis er det registrert at ikke alle regnskapspliktige organisasjoner uten økonomisk formål har forholdt seg fullt ut til overgangsreglene når det gjelder balanseføring av eiendeler som ikke tidligere var balanseført. Til dels dreier dette seg om et spørsmål om fortolkningen av virkelig verdi. Restriksjoner, for eksempel knyttet til bruk av eiendeler, kan ha vesentlig innvirkning på hvordan virkelig verdi skal settes. Som nevnt ovenfor under drøftelsen av gaver og virkelig verdi, er det etter utvalgets oppfatning behov for nærmere veiledning knyttet til forståelsen av virkelig verdi for organisasjoner uten økonomisk formål. Terskelverdiene for regnskapsplikt er blant annet knyttet til sum eiendeler. Regnskapsmessig verdi på eiendelene kan derfor ha direkte betydning for om orga-

nisasjonen er regnskapspliktig, i tillegg til at dette har betydning som grunnlag for å vurdere hvilke midler organisasjonen disponerer. God regnskaps-skikk for denne gruppen regnskapspliktige bør her etter utvalgets oppfatning kunne spille en vesentlig rolle.

Frivillig arbeid – gaver i form av tjenester

Frivillig arbeid i foreninger og stiftelser kan ha en mangefasettet karakter, alt fra ytelse av profesjonelle tjenester, som regnskapsføring, advokatbistand, snekkerarbeid o.l., til kakebaking og kjøring til og fra sportsarrangement. Frivillig arbeid kan også ha form av at ansatte i foreningen eller stiftelsen tar ut redusert lønn i forhold til lønnsnivået i markedet generelt for tilsvarende tjenester. Teoretisk kan det argumenteres med at slike gaver bør regnskapsføres på linje med materielle gaver, med virkelig verdi beregnet på transaksjonstidspunktet og med regnskapsføring i den periode inntekten er opptjent. Frivillig arbeid vil imidlertid ikke oppfylle vilkårene til oppføring som en eiendel, verken ut fra kravet til sannsynlighet for framtidige økonomiske fordeler eller kravet til pålitelig måling av eiendelsposten. Regnskapsføring av frivillig arbeid er ikke gjennomført i praksis og utvalget ser ikke behov for å drøfte dette nærmere eller for å foreslå noen endringer i gjeldende praksis. Noteopplysninger om omfang av frivillig arbeid kan gi nyttig informasjon til regnskapsbrukerne, men utvalget har ut fra et kostnad/nytteperspektiv ikke funnet grunn til å foreslå dette som krav til tilleggsopplysninger.

Sammenstilling av inntekter og kostnader

Sammenstillingsprinsippet oppfattes i en del tilfeller som vanskelig i praksis for organisasjoner uten økonomisk formål. Det vil ofte ikke være noen direkte sammenheng mellom inntektsstrømmer og forbruk av kostnader. Aktivitetene, som krever bruk av ressurser (driftskostnader), må i stor utstrekning avpasses etter driftsinntektene. Alternativt kan samordning skje gjennom at inntektene fra medlemmene fastsettes slik at de dekker de aktiviteter som planlegges i neste medlemsperiode og eventuelle underskudd fra tidligere års drift.

Når inntektene i hovedsak består av tilskudd, medlemsinntekter, gaver, innsamlede midler ol., vil det kunne være vanskelig å knytte kostnadene til tilhørende inntekter. I stedet kostnadsføres utgifter i takt med de aktiviteter som gjennomføres. I praksis forekommer det at kostnader vedrørende framtidige regnskapsperioder blir ført. Dette begrunnes blant annet med at midler må "bindes opp"

regnskapsmessig allerede før aktiviteten er gjennomført. På denne måten viser praksis eksempler på sammenblanding av resultatføring og resultatdisponering, hvor kostnadsførte poster kan inneholde elementer som faktisk er en resultatdisponering. Utvalget har ikke funnet grunn til å drøfte disse praktiske problemstillingene nærmere, men vil peke på at definisjon av gjeld vil være et vurderingstema i denne sammenheng. Dersom ikke kriteriene for balanseføring av en gjeldspost er oppfylt, vil den regnskapsmessige behandlingen måtte skje i form av resultatdisponering hvor midler kan bindes i form av fond og lignende under egenkapitalen. De praktiske problemstillingene tyder på at det kan være behov for nærmere veiledning i god regnskaps-skikk.

8.9.8 Tilleggsopplysninger i noter og årsberetning

Noter

Utvalget har i sin drøftelse av problemstillinger knyttet til organisasjoner berørt enkelte forhold hvor det kan være behov for særskilte opplysninger i noter. Vurderingen av hvilke opplysninger som er nødvendige for å kunne bedømme stilling og resultat og/eller hvilke opplysninger som kan utelates når de ikke er av betydning for å bedømme stilling og resultat, vil kunne påvirkes dersom den regnskapspliktige ikke har økonomisk formål. Utvalget ser det som mest hensiktsmessig at veiledning på dette området gis gjennom utvikling av god regnskaps-skikk.

I tilknytning til forslag om aktivitetsbasert resultatregnskap, jf. avsnitt 8.8.5, er tilleggsopplysninger i noter nevnt som et mulig alternativ for å kunne oppfylle SSBs behov for informasjon til nasjonalregnskapet. Utvikling av noteopplysninger i standardisert form egnet for statistiske formål, kan etter utvalgets oppfatning med fordel skje i tilknytning til utarbeidelse av egne regnskapsstandarder for regnskapspliktige uten økonomisk formål.

Årsberetning

Årsberetningens innhold er behandlet i kapittel 16. Utvalget ser imidlertid også behov for en egen vurdering av om det er særlige forhold knyttet til organisasjoner uten økonomisk formål som det bør tas hensyn til i reglene om årsberetning.

Regnskapspliktige organisasjoner som oppfyller kriteriene for små foretak kan benytte forenklingene for små foretak, herunder når det gjelder

krav til årsberetningens innhold. Forenklingene er omtalt både i kapittel 16 og i kapittel 7.

I kapittel 16 foreslår utvalget overordnede opplysningskrav i regnskapsloven § 3-3 første og annet ledd om årsberetningen. Disse bestemmelsene mener utvalget vil være godt egnet for årsberetninger for organisasjoner. En overordnet beskrivelse av virksomhetens art, med fokus på hvilket formål som skal oppfylles og på hvilken måte dette forsøkes gjennomført, vil være relevant informasjon for regnskapsbrukerne. Virksomhetens særpreg, herunder også forskjellen sammenlignet med regnskapspliktige med økonomisk formål, vil på denne måten komme klart til uttrykk.

Opplysninger om virksomhetens art og sted vil være relevant for regnskapspliktige uansett om de har økonomisk formål eller ikke. Avveininger i forhold til en omfattende, mangslungen virksomhet med stor geografisk spredning, vil også være likartede og det henvises derfor til drøftelsen i kapittel 16.

Opplysninger om fortsatt drift er etter utvalgets oppfatning relevante uavhengig av om virksomheten har eller ikke har økonomisk formål. Vurderingene i tilknytning til opplysningene kan imidlertid være noe forskjelligartede. Det må tas stilling til hva som er å anse som forsvarlig egenkapital, sett i lys av at formålet ikke er økonomisk vinning. I vurderingen kan det for eksempel være aktuelt å legge vekt på årlige kostnader ved å drive de aktiviteter som organisasjonen har forpliktet seg til, verddivurderinger og eksterne forhold som påvirker regnskapet, slik som bevilgninger og innsamlinger. En del organisasjoner baserer hele sin virksomhet på tilskudd og gaver, eller dette er en så vesentlig del av inntektene at det er realistisk å anta at virksomheten ikke kan drives uten at de mottar slike midler. I slike tilfeller er sannsynligheten for at organisasjonen vil fortsette å motta tilskudd og gaver i det omfang som er nødvendig, et avgjørende moment. Tilsier for eksempel endringer i offentlige budsjett, mange utmeldinger grunnet medlemsflukt og lignende forhold at det er tvil om fortsatt drift, er dette et eksempel på en situasjon som det må gis opplysninger om i årsberetningen.

Ikke-økonomisk formål vil også kunne ha betydning for annen finansiell informasjon som skal gis i årsberetningen. Utvalget ser det som mest hensiktsmessig at nærmere veiledning og eksemplifisering gis gjennom utviklingen av god regnskapsskikk for denne kategorien regnskapspliktige.

Når det gjelder ikke-finansiell informasjon i årsberetningen, kan utvalget ikke se at spørsmålet om økonomisk eller ikke-økonomisk formål skal

ha noen avgjørende betydning for hvilken informasjon som gis. Det vises derfor til de drøftelser og forslag som gis i forhold til årsberetningen generelt i kapittel 16.

8.9.9 Presentasjonsform

Det er hittil ikke utarbeidet noen regnskapsstandard som omhandler god regnskapsskikk for organisasjoner som ikke har økonomisk vinning som formål. Etter regnskapsloven § 10-1 tredje ledd kan Finansdepartementet gi grupper av regnskapspliktige, herunder ikke-økonomiske foreninger og stiftelser, adgang til å fravike regnskapsloven. Finansdepartementet har foreløpig ikke benyttet denne forskriftshjemmelen.

Utvalget viser til vurderingene tidligere i dette kapitlet, hvor det på en del områder er pekt på behov for unntak og forenklinger for denne gruppen av regnskapspliktige.

Unntak og forenklinger kan tenkes gitt på flere forskjellige måter, hvor følgende hovedalternativer kan skisseres:

1. Samling av alle bestemmelser for denne kategorien regnskapspliktige samles i en egen regnskapslov, som etter behov suppleres med forskrift og god regnskapsskikk.
2. Regnskapsplikt og overordnede bestemmelser framgår som tidligere av den alminnelige regnskapsloven. Lovbestemmelsene utfylles og utdypes i en egen forskrift, som gir en mest mulig fullstendig framstilling av reglene for denne kategorien regnskapspliktige. Eventuelt suppleres lov- og forskrift med god regnskapsskikk.
3. Regnskapslovens alminnelige bestemmelser legges til grunn, med innarbeiding av unntak og forenklinger i de berørte paragrafer. Unntak og forenklinger gis med forutsetning av nærmere utdyping og avgrensning i god regnskapsskikk. Lovbestemmelsene suppleres av god regnskapsskikk for denne kategorien regnskapspliktige.

Utvalget har vurdert de ovenfor skisserte hovedalternativene, med hovedvekt på hvordan bestemmelsene kan gjøres tilgjengelige for regnskapsprodusenter og regnskapsbrukere. I utgangspunktet vil en egen lov for organisasjoner uten økonomisk formål synes å gi best tilgjengelige regnskapsregler. En slik løsning vil imidlertid kunne innføre nye kompliserte grensdragninger. For organisasjoner med blandet virksomhet kan resultatet bli at organisasjonen må forholde seg til to forskjellige regnskapslover, hvor begge regelsettene skal legges til

grunn for forskjellige deler av samme regnskap. Tilsvarende innvendinger kan tildels også gjøres gjeldende i forhold til en egen forskrift for denne kategorien regnskapspliktige. Sammenlignet med framstilling av regelverket i god regnskapsskikk, må det videre antas at forskriftsbestemmelser må utformes mer presist, hvilket vil gå på bekostning av muligheten til å gi utfyllende beskrivelser og veiledning. I forhold til en forskriftsløsning kan det også bemerkes at regnskapsloven av 1998 inneholder en adgang for departementet til å gi forskrifter som utfyller eller fraviker regnskapsloven kapittel 3 til 7 for blant annet ikke-økonomiske foreninger. Denne forskriftshjemmelen har hittil imidlertid ikke vært benyttet. Dette faktum kan tale for at de unntak og forenklinger som det synes å foreligge behov for, blir gitt direkte i loven.

Utvalget foreslår på denne bakgrunn at unntak og forenklinger gjennomføres som konkrete unntak i loven, med direkte henvisning til god regnskapsskikk.

Den valgte løsningen har etter utvalgets oppfatning følgende fordeler:

- På et overordnet nivå framgår de relevante unntak direkte av loven.
- Detaljert regulering, kombinert med praktisk veiledning, foreslås tatt inn i en egen standard. Tilgjengeligheten av bestemmelsene vil i praksis kunne forbedres dersom det gis en fullstendig og oversiktlig framstilling i en egen regnskapsstandard. I så måte kan den egne regn-

skapsstandard for små foretak (NRS 8) ses som et eksempel på hvordan en helhetlig framstilling kan gis.

Utvalget ser på flere områder behov for veiledning i god regnskapsskikk i en egen standard for regnskapspliktige uten økonomisk formål. En slik standard er videre en forutsetning for å gi de foreslåtte unntak et reelt og konkret innhold. Standardsetter oppfordres derfor å gi utvikling av en egen regnskapsstandard for regnskapspliktige uten økonomisk formål høy prioritet.

8.10 Oppsummering av utvalgets forslag

Regnskapspliktige som ikke har økonomisk vinning som formål kan avvike fra oppstillingsplanene i §§ 6-1, 6-1a og 6-2, når dette kan anses som god regnskapsskikk for slike regnskapspliktige. Dette gjelder ikke for regnskapspliktige som nevnt i § 1-2 første ledd nr. 1, 2 og 4.

Regnskapspliktige som ikke har økonomisk vinning som formål kan fravike de grunnleggende prinsippene om transaksjon, opptjening og sammenstilling, jf. regnskapsloven § 4-1 første ledd nr. 1, 2 og 3, når dette kan anses som god regnskapsskikk for slike regnskapspliktige. Dette gjelder ikke for regnskapspliktige som nevnt i § 1-2 første ledd nr. 1, 2 og 4.

Kapittel 9

Lovens formål, brukergrupper og grunnleggende regnskapsprinsipper

9.1 Gjeldende rett

9.1.1 Norsk lovgivning

Grunnleggende regnskapsprinsipper omfatter 10 ulike bestemmelser i regnskapslovens kapittel 4, og ble nedfelt i norsk lovgivning ved regnskapsloven av 1998. Begrunnelsen var i hovedsak at grunnleggende prinsipper ville utgjøre en hensiktsmessig ramme for god regnskapsskikk. Lovfesting av prinsippene åpner for en mer begrenset lovtekst, og gir fleksibilitet og dynamikk i tilpasningen til nye forhold. I NOU 1995: 30 avsnitt 2.2.1, begrunner utvalget behovet for å lovregulere grunnleggende prinsipper slik:

”Det er flere grunner til at regnskapspraksis og regulering av denne bør bygge på en samling av grunnleggende regnskapsprinsipper. Praksis er i stadig utvikling. Foretakene gjennomfører nye typer av transaksjoner og økonomiske forhold endres. Nærliggende eksempel er økt forståelse for ulike typer risiko, foretakenes håndtering i form av risikostyring og behandling av risiko og risikostyring i regnskapet. Stilt overfor nye problemstillinger vil en ved å fortolke og anvende de grunnleggende prinsipper kunne slutte seg til løsninger. Samtidig vil utviklingen av regnskapspraksis være bygget på et teoretisk grunnlag. Regnskapsreguleringen vil tilsvarende kunne begrenses når det gjelder enkeltbestemmelser i lovgivning eller regnskapsstandarder, men den regnskapsmessige behandlingen vil likevel være regulert av de grunnleggende prinsippene. Dermed bringes dynamikk og fleksibilitet inn i reguleringen. Samtidig vil enkeltbestemmelser i lovgivning og standarder bygge på de samme prinsippene.”

Grunnleggende regnskapsprinsipper utgjør også et rammeverk for standardsetter, og kan ikke fraviktes med mindre det er hjemlet i lov. Dette innebærer at norske regnskapsstandarder må utvikles innenfor rammen av de grunnleggende regnskapsprinsippene og avviksbestemmelser. Det vises til Finansdepartementets uttalelser i Ot.prp. nr. 42 (1997-98), avsnitt 6.1.5:

”Etter departementets syn bør god regnskapsskikk, i samsvar med utvalgets forslag utvikles innenfor rammen av grunnleggende regnskapsprinsipper. I den utstrekning internasjonal regnskapspraksis utvikler seg på tvers av disse prinsippene, må det vurderes om det er behov for, innenfor rammen av EØS-reglene, å endre loven.”

Stortingets Finanskommité presiserte i sin innstilling, Innst.O. nr. 61 (1997-98), at god regnskapsskikk må bygge på en harmonisering til IAS:

”Kommitéen mener at lovforslagets regnskapsprinsipper kan legges til grunn for norsk regnskapslovgivning, men vil presisere at utviklingen av ”god regnskapsskikk” i tillegg må bygge på en harmonisering til IAS-reglene som grunnlag for norsk standardsetting.”

Enkelte av bestemmelsene i kapittel 4 åpner for unntak fra angitt prinsipp når dette er i samsvar med god regnskapsskikk. § 4-2 annet ledd åpner for å utsette resultatføring av endring i regnskapsestimater når dette er i samsvar med god regnskapsskikk. § 4-3 annet ledd åpner fra unntak fra kongruensprinsippet når dette er i samsvar med god regnskapsskikk. Dette er en teknikk som lovgiver har valgt for at god regnskapsskikk skal kunne utvikle seg uavhengig av grunnleggende regnskapsprinsipper når dette er ønskelig f.eks. av hensyn til internasjonal harmonisering.

Regnskapslovens vurderingsregler utfyller de grunnleggende regnskapsprinsippene. Vurderingsreglene kan presisere grunnleggende prinsipper, men for enkelte punkter kan spesielle vurderingsregler begrense anvendelsen av grunnleggende regnskapsprinsipper eller til og med an vise regnskapsmessig behandling som strider mot grunnleggende prinsipper. Slike særregler vil i samsvar med alminnelige tolkningsprinsipper gå foran de generelle prinsippene som er fastsatt.

Regnskapslovens grunnleggende prinsipper er resultatorientert i den forstand at prinsippene først og fremst styrer inntekts- og kostnadsføring. Balansepostene blir bestemt residualt.

Regnskapet utarbeides av hensyn til brukerne – av og til kalt interessegruppene. Brukerne av regnskapet og deres etterspørsel etter informasjon er ikke nærmere angitt i loven. I motsetning til internasjonale rammeverk og til dels lovgivning omhandler den norske regnskapsloven heller ikke generelle kvalitetskrav til årsregnskapet slik som relevans, pålitelighet, sammenlignbarhet og forståelighet. Loven bygger likevel implisitt på de angitte prinsippene. Lovens forarbeider gir en grundig drøfting av de implisitte kravene. Det er likeledes klart at informasjonskrav også må vurderes opp imot de kostnader den regnskapspliktige påføres ved å framskaffe og rapportere informasjonen. Det vises til Finansdepartementets uttalelser i Ot.prp. nr. 42 (1997-98), avsnitt 6.1.5

”Departementet vil også vise til merknaden fra NSRF om at hensyn som kostnad/nytte betraktninger og praktiserbarhet fortsatt må ha gyldighet i forhold til anvendelsen av de grunnleggende regnskapsprinsipper. Departementet legger til grunn at slike hensyn vil kunne ivaretas gjennom utviklingen av god regnskapsskikk.”

Små foretak

Små foretak skal i utgangspunktet følge grunnleggende regnskapsprinsipper. Loven har imidlertid egne vurderingsregler for små foretak som til dels bryter med de grunnleggende prinsippene. Videre er det i lovens § 4-1 annet ledd gitt adgang til unntak fra periodiseringsprinsippene om opptjening og sammenstilling når dette kan anses som god regnskapsskikk for små foretak. Små foretak har ved unntaksbestemmelse i regnskapsloven § 4-3 også adgang til å resultatføre virkning av endring i regnskapsprinsipp og korrigerende av feil i tidligere år. Regnskapsreglene for små foretak drøftes nærmere i kapittel 7.

Formål og brukergrupper

Formål og brukergrupper er ikke nevnt i gjeldende lov.

Regnskapslovens grunnleggende prinsipper - kort beskrivelse

Regnskapsloven kapittel 4 om grunnleggende regnskapsprinsipper og god regnskapsskikk lyder:

”§ 4-1. Grunnleggende regnskapsprinsipper

Årsregnskapet skal utarbeides i samsvar med følgende grunnleggende regnskapsprinsipper:

1. Transaksjoner skal regnskapsføres til verdien av vederlaget på transaksjonstidspunktet (transaksjonsprinsippet).
2. Inntekt skal resultatføres når den er opptjent (opptjeningsprinsippet).
3. Utgifter skal kostnadsføres i samme periode som tilhørende inntekt (sammenstillingsprinsippet).
4. Urealisert tap skal resultatføres (forsiktighetsprinsippet).
5. Ved sikring skal gevinst og tap resultatføres i samme periode.

Små foretak kan fravike de grunnleggende prinsippene om opptjening og sammenstilling, jf. første ledd nr. 2 og 3, når dette kan anses som god regnskapsskikk for små foretak.

§ 4-2. Regnskapsestimater

Ved usikkerhet skal det brukes beste estimat, på bakgrunn av den informasjon som er tilgjengelig når årsregnskapet avlegges.

Ved endring av regnskapsestimat skal virkningen resultatføres i den perioden estimatet endres, med mindre resultatføringen kan utsettes i samsvar med god regnskapsskikk.

§ 4-3. Kongruensprinsippet

Alle inntekter og kostnader skal resultatføres.

Virkning av endring av regnskapsprinsipp og korrigerende av feil i tidligere årsregnskap skal føres direkte mot egenkapitalen. Andre unntak fra kongruensprinsippet skal gjøres når det er i samsvar med god regnskapsskikk.

Små foretak kan uten hinder av bestemmelsen i annet ledd resultatføre virkning av endring av regnskapsprinsipp og korrigerende av feil i tidligere årsregnskap.

§ 4-4. Prinsippanvendelse

Årsregnskapet skal utarbeides etter ensartede prinsipper, som skal anvendes konsistent over tid.

§ 4-5. Forutsetningen om fortsatt drift

Årsregnskapet skal utarbeides under forutsetning om fortsatt drift så lenge det ikke er sannsynlig at virksomheten vil bli avviklet. Dersom det er sannsynlig at virksomheten vil bli avviklet, skal eiendeler og gjeld vurderes til virkelig verdi ved avvikling.

§ 4-6. God regnskapsskikk

Registrering av regnskapsopplysninger og utarbeidelse av årsregnskap skal foretas i samsvar med god regnskapsskikk.”

I det følgende gis en kortfattet fortolkning av de ulike bestemmelsene i regnskapslovens kapittel 4. For en grundigere drøfting vises det til NOU 1995: 30.

Transaksjonsprinsippet

Transaksjonsprinsippet er en bestemmelse om regnskapsføring og verdimåling av transaksjoner. Historisk kost modellen blir ofte beskrevet som en transaksjonsbasert modell, hvor salgstransaksjoner er grunnlaget for regnskapsføring og måling. En transaksjon består av en overdragelse og et vederlag. Overdragelsen skjer mellom to eller flere parter, og vederlaget i transaksjonen skal i henhold til prinsippet fastsettes til verdien på transaksjonstidspunktet. Transaksjonstidspunktet inntreffer når risiko og kontroll knyttet til overdratte ressurser er overført fra den ene part i transaksjonen til den annen part.

Opptjeningsprinsippet

Opptjeningsprinsippet er en regel om periodisering av inntekt, og fastslår at inntekt skal resultatføres når den er opptjent. Opptjening faller normalt sammen med transaksjonstidspunktet, men dette vil ikke alltid være tilfellet. Resultatføring må utsettes for inntekt som ikke er opptjent på transaksjonstidspunktet og motsatt når resultatføring fremskytes for inntekt som er opptjent før transaksjonstidspunktet. Opptjent inntekt inkluderer også resultatføring av inntekt som er realiserbar i et effektivt marked, såkalt verdibasert opptjening (jf. regnskapsloven §§ 5-8 og 5-9). Opptjeningsprinsippet inkluderer derved både verdibasert og transaksjonsbasert inntekt.

Sammenstillingsprinsippet

Sammenstillingsprinsippet er en regel om periodisering av kostnader, og krever at kostnader som er påløpt for å skape en inntekt, skal resultatføres i samme periode som inntekten. Det kan være en direkte sammenheng mellom inntekter og kostnader, mens sammenhengen i andre tilfeller er mer indirekte, eksempelvis ved avskrivninger. Hvis det ikke kan sannsynliggjøres at en utgift skaper framtidig inntekt, kostnadsføres utgiften umiddelbart.

Anvendelse av sammenstillingsprinsippet vil medføre periodiseringsposter i balansen, ved balanseføring av avsetning for påløpte kostnader knyttet til opptjent inntekt.

Forsiktighetsprinsippet

Regnskapsloven har gjennomført forsiktighetsprinsippet som en modifikasjon av sammenstillingsprinsippet, og rekkevidden av kravet er i hovedsak begrenset til et krav om resultatføring av urealisert tap. Prinsippet kommer også til uttrykk i vurderingsreglene ved bestemmelser om laveste verdis prinsipp for omløpsmidler og historisk kost med nedskrivningsplikt for anleggsmidler.

Med unntak av lovens adgang til å kostnadsføre utgifter til egen forskning og utvikling, inneholder ikke regnskapsloven vurderingsregler som setter sammenstillingsprinsippet til side av hensyn til forsiktighetsprinsippet.

Lovens grunnleggende prinsipp om regnskapsestimater, krever at usikre størrelser skal verdsettes basert på en forventet verdi. Det tillates derfor ikke at forsiktighetshensyn påvirker estimatet ved at det legges inn en ”margin for forsiktig vurdering”.

Sikring

Regelen om sikring er en periodiseringsbestemmelse, og fastsetter at gevinst og tap på posisjoner som sikrer hverandre skal resultatføres i samme periode. Regnskapsreglene angir ulike og asymmetriske regnskapsregler for forskjellige regnskapsposter samt individuell vurdering av hver eiendel. Bakgrunnen for bestemmelsen om sikring, er behovet for symmetrisk behandling hvor sikringstransaksjoner foreligger. Sikring kan også være relatert til framtidige transaksjoner som ikke er regnskapsført.

Forsiktighetsprinsippet innebærer at urealisert gevinst og tap behandles ulikt. Urealisert tap resultatføres umiddelbart. Gevinst resultatføres når den er realisert, med mindre vurderingen er til markedsverdi eller dagskurs, jf. regnskapsloven §§ 5-8 og 5-9. Ved vurdering av eiendeler og gjeld til markedsverdi eller dagskurs er behandlingen symmetrisk, og eventuell sikring vil derved være reflektert.

Verken lov eller forarbeider angir kriterier for hva som skal anses som sikring eller hva et sikringsobjekt og sikringsinstrument er.

Regnskapsestimater

Bestemmelsen fastslår at man ved usikkerhet skal verdsette regnskapsstørrelser til en forventet verdi, basert på beste estimat. Dette betyr at usikre størrelser må verdsettes basert på all informasjon som er tilgjengelig når regnskapet avlegges. Regnskapsestimater er skjønsmessige periodiseringer, og avskrivningstid på varige driftsmidler, avsetninger for tap på fordringer og diskonteringsrente er nevnt som eksempler i lovens forarbeider.

§ 4-2 annet ledd regulerer periodisering av estimatendringer, og krever at estimatendringer skal resultatføres. Bestemmelsen åpner for at resultatføring av virkningen kan utsettes når dette er i samsvar med god regnskapsskikk. Eksempler på slik utsatt resultatføring er endring i avskrivningsplan, hvor virkningen kan fordeles over gjenværende levetid for driftsmidlet.

Kongruensprinsippet

Kongruensprinsippet innebærer at inntekter og kostnader, gevinst og tap regnskapsføres over resultatregnskapet. Alle endringer i egenkapitalen, med unntak av kapitalinnskudd og uttak, skal der ved i utgangspunktet være ført over resultatregnskapet.

For prinsippendring og korrigerende av feil i tidligere årsregnskap, gir bestemmelsen obligatorisk unntak fra kongruensprinsippet. Slike poster skal føres direkte mot egenkapitalen. En prinsippendring er ikke relatert til periodens resultat, og en resultatføring ville gi et misvisende bilde av foretakets inntjening i perioden for endring av prinsipp. Forholdet har som påpekt i forarbeider, nær tilknytning til bestemmelsen i § 6-6 om sammenlignbare sammenligningstall. Behandlingen av feil i tidligere perioder er begrunnet i samme forhold.

Obligatoriske unntak fra kongruensprinsippet kan også fastsettes ved god regnskapsskikk. I forarbeider er omregning av utenlandsk datterselskap nevnt som eksempel, men tilfeller forekommer blant annet i regnskapsstandarder om konsernregnskap og fusjon.

De obligatoriske unntakene fra kongruensprinsippet gjelder ikke for små foretak. Disse kan regnskapsføre virkning av feil og prinsippendring over resultatregnskapet.

Prinsippanvendelse

Bestemmelsen om prinsippanvendelse fastsetter både at prinsippanvendelsen for den rapporterte

ende enheten skal være ensartet og at prinsippanvendelsen skal være konsistent over tid.

Ensartet prinsippanvendelse betyr at like prinsipper skal anvendes for likeartede transaksjoner og hendelser. Konsistent prinsippanvendelse betyr at prinsippene skal være de samme over tid.

For morselskap som er konsernregnskapspliktig, består årsregnskapet av selskapsregnskap og konsernregnskap. Kravet til ensartethet innebærer derfor at prinsippanvendelsen i selskaps- og konsernregnskapet må være sammenfallende. Krav om lik prinsippanvendelse i konsernforhold er forsterket ved regnskapslovens bestemmelse i § 3-6 som, med noen unntak, fordrer at morselskap krever samme prinsippanvendelse i datterselskaperes regnskap.

Kravet til konsistens i prinsippanvendelsen skal sikre at regnskaper er sammenlignbare over tid. Bestemmelsen skal ikke oppfattes som et absolutt forbud mot å skifte prinsipp. Regler for regnskapsføring av virkning ved prinsippanvendelse tilsier nettopp at skifte av prinsipp kan skje. Det er tre årsaker til at den regnskapspliktige kan/skal skifte prinsipp:

- Nye regnskapsregler
- Endring i eierforholdene, slik at den regnskapspliktige inngår i en ny enhet med andre prinsipper
- Skifte til et ”bedre prinsipp”

Forarbeider til regnskapsloven har drøftet om kravet til konsistens skal oppfattes slik at enhver endring i prinsipp skal være til et bedre prinsipp. Kravet må oppfattes som en klar begrensning i adgangen til å velge ”nedover”, men kan for eksempel ikke begrense adgangen til skifte når store foretak blir små (og kan følge forenklede regler for disse) eller ved oppkjøp, hvor oppkjøpt selskap må skifte prinsipp av hensyn til harmonisering av prinsipper innenfor konsernet.

Fortsatt drift

Bestemmelsen om fortsatt drift dekker både de tilfeller hvor regnskapet utarbeides under forutsetning om fortsatt drift, og unntakstilfellene hvor det er sannsynlig at virksomheten vil bli avvirket. Fortsatt drift og avvikling er gjensidig utelukkende alternativer. Hvis regnskapet ikke kan avlegges under forutsetning om fortsatt drift må det avlegges under forutsetning om avvikling. Reglene må sees i sammenheng med aksjelovgivningens krav til forsvarlig egenkapital og regnskapslovens bestemmelser i § 3-3 annet ledd om opplysningskrav relatert til fortsatt drift i årsberetningen.

Ved vurdering av fortsatt drift er tidshorisont og krav til sannsynlighetsnivå sentrale elementer. Sannsynlighetsnivået er diskutert i forarbeider, og ble kommentert av flere høringsinstanser ved høring i tilknytning til NOU 1995:30. Ordlyden i lovforslaget i utredningen så lenge det ikke er mest sannsynlig at virksomheten vil bli avvirket", ble tolket som et krav til avviklingsregnskap når sannsynligheten for avvikling oversteg 50 prosent. Dette ble oppfattet som meget strengt, og ordlyden ble endret i samsvar med gjeldende bestemmelse slik at man fikk en høyere terskel for avviklingsregnskap.

Sannsynlighetskravet kan ikke være en spesifikk angivelse av et sannsynlighetsnivå, men må betraktes i sammenheng med tidshorisonten. I nær fremtid vil man normalt ha et høyere sannsynlighetsnivå på sine antagelser om fortsatt drift, mens man ved lang tidshorisont vanskelig kan uttale seg med høyt sannsynlighetsnivå.

Finansdepartementet uttalte i Ot.prp. nr. 42 (1997-98), pkt 11.5 følgende om tidshorisonten:

"Etter departementets syn er den relevante tidshorisonten den forventede økonomiske levetid som legges til grunn for periodiseringen av anleggsmidlene."

Om dette uttaler Johnsen og Kvaal i sin kommentarutgave til regnskapsloven (side 190):

"Derfor er det mer rimelig at Finansdepartementet i den siterte uttalelsen simpelthen har fastslått at fortsatt drift forutsetningen er relevant for hele det tidsspennet som det periodiseres over, og at det ikke i denne uttalelsen er sagt noe om hvordan sannsynlighetskravet skal operasjonaliseres. Redegjørelsen for fortsatt drift må reflektere all relevant informasjon om hele planleggingshorisonten."

En slik forståelse gir rom for en dynamisk tolkning og åpner i større grad for en praktiserbar bestemmelse.

God regnskapsskikk

God regnskapsskikk betyr samsvar med grunnleggende regnskapsprinsipper, samsvar med regnskapslovens øvrige bestemmelser og allment akseptert praksis. Begrepet benyttes også i enkelte av lovens bestemmelser, slik at disse referer til god regnskapsskikk. Utviklingen av god regnskapsskikk gjennom standardsetting/allment akseptert praksis er nærmere drøftet i avsnitt 2.7.

Finansdepartementet uttaler i Ot.prp. nr. 42 (1997-98), avsnitt 6.8.5:

"Departementet legger til grunn at kravet til god regnskapsskikk skal ha en supplerende funksjon i forhold til de andre grunnleggende prinsippene samt til lovens bestemmelser for øvrig. Dette følger også av utvalgets drøftelse. Etter departementets syn framgår det klart nok av den lovttekst utvalget har foreslått, at kravet til god regnskapsskikk skal supplere loven når det gjelder forhold som ikke er direkte regulert samt når det gjelder presiseringer av de lovregler som gis. I de tilfelle der det skal kunne gjøres unntak fra lovens bestemmelser når dette anses i samsvar med god regnskapsskikk, vil dette framgå uttrykkelig av den enkelte bestemmelse i lovforslaget."

I NOU 1995:30 uttrykkes at bestemmelsen om god regnskapsskikk implementerer fjerde direktivs krav om at årsregnskapet skal gi et "true and fair view" (rettviseende bilde). Sammenhengen mellom rettviseende bilde og god regnskapsskikk er grundig vurdert i forarbeidene.

9.1.2 EØS-rett

EUs fjerde og syvende direktiv inneholder grunnleggende prinsipper som er gjennomført ved regnskapslovens kapittel 4. Prinsippene er inntatt i fjerde direktiv artikkel 2 og artikkel 31. Relevante deler av direktivbestemmelsene gjengis nedenfor.

Fra artikkel 2:

3. The annual accounts shall give a true and fair view of the company's assets, liabilities, financial position and profit or loss.
4. Where the application of the provision of this Directive would not be sufficient to give a true and fair view within the meaning of paragraph 3, additional information must be given.
5. Where in exceptional cases the application of a provision of this Directive is incompatible with the obligation laid down in paragraph 3, that provision must be departed from in order to give a true and fair view within the meaning of paragraph 3. Any such departure must be disclosed in the notes on the accounts together with an explanation of the reasons for it and a statement of its effect on the assets, liabilities, financial position and profit or loss. The Member States may define the exceptional cases in question and lay down the relevant special rules.

Fra artikkel 31:

1. The Member States shall ensure that the items

shown in the annual accounts are valued in accordance with the following general principles:

- a) the company must be presumed to be carrying on its business as a going concern;
 - b) the methods of valuation must be applied consistently from one financial year to another;
 - c) valuation must be made on a prudent basis, and in particular:
 - aa) only profits made at the balance sheet date may be included,
 - bb) account must be taken of all foreseeable liabilities and potential losses arising in the course of the financial year concerned or of a previous one, even if such liabilities or losses become apparent only between the date of the balance sheet and the date on which it is drawn up,
 - cc) account must be taken of all depreciation, whether the result of the financial year is a loss or a profit;
 - d) account must be taken of income and charges relating to the financial year, irrespective of the date of receipt or payment of such income or charges;
 - e) the components of asset and liability items must be valued separately;
 - f) the opening balance sheet for each financial year must correspond to the closing balance sheet for the preceding financial year.
2. Departures from these general principles shall be permitted in exceptional cases. Any such departures must be disclosed in the notes on the accounts and the reasons for them given together with an assessment of their effect on the assets, liabilities, financial position and profit or loss.

I direktiv 2003/51/EF (moderniseringsdirektivet) er det gjort endringer i fjerde direktiv artikkel 31 for å harmonisere EUs grunnleggende prinsipper med IAS rammeverket og IAS standarder:

Endring av artikkel 31:

- a) In paragraph 1(c), the point (bb) is replaced by the following:
- b) "account must be taken of all liabilities arising in the course of the financial year concerned or of a previous one, even if such liabilities or losses become apparent only between the date of the balance sheet and the date on which it is drawn up,"
- c) The following paragraph 1a is inserted:

- d) "1a. In addition to those amounts recorded further to Article 31(1)(c)(bb), Member States may permit or require account to be taken of all foreseeable liabilities and potential losses arising in the course of the financial year concerned or of a previous one, even if such liabilities or losses become apparent only between the date of the balance sheet and the date on which it is drawn up."

EFs selskapsdirektiv inneholder ingen bestemmelser om formål, brukergrupper eller kvalitative krav til regnskapets innhold.

EFs fjerde og sjuende direktiv i sin nåværende form er gjennomført i regnskapsloven. I NOU 1995:30 avsnitt 2.3.1 sier utvalget følgende om gjennomføringsmåten:

"Utvalget går inn for at de grunnleggende prinsippene blir presentert samlet i lovgivningen, og at alle bestemmelser i direktivene som er inneholdt i disse prinsippene eller er overflødig i forhold til prinsippene, ikke blir gjentatt i lovteksten. Denne redaksjonelle friheten er i samsvar med EØS-forpliktelsene, jf. avsnitt 1.3.2 om implementering av direktivene."

9.1.3 IAS/IFRS

IASCs (nå IASB) konseptuelle rammeverk "Framework for the Preparation and Presentation of Financial Statements" ble utgitt i 1989. Intensjonen ved utgivelsen var å etablere et rammeverk som aktivt skulle anvendes både som et grunnlag for standardsettingen og som et hjelpemiddel for den regnskapspliktige ved utledning av løsninger på nye problemer.

IAS 1.22 angir den autoritative gjennomslagskraft for ulike kilder til regnskapsmessige løsninger, hvor rammeverket inngår som et av elementene:

"In the absence of a specific International Accounting Standard and an interpretation of the Standing Interpretations Committee, management uses its judgement in developing an accounting policy that provides the most useful information to users of the enterprise's financial statements. In making this judgement, management considers:

- a) the requirements and guidance in International Accounting Standards dealing with similar and related issues;
- b) the definitions, recognition and measurement criteria for assets, liabilities, income and expenses set out in the IASC Framework; and

- c) pronouncements of other standard setting bodies and accepted industry practices to the extent, but only to the extent, that these are consistent with (a) and (b) of this paragraph.”

Det bemerkes at IAS 1 er foreslått endret og angivelse av det autoritative hierarkiet er foreslått flyttet til IAS 8 – Accounting Policies, Changes in Accounting Estimates and Errors. Rammeverkets plassering i hierarkiet er imidlertid ikke foreslått endret. Det er videre grunn til å merke seg at IAS 1 faller inn under IAS-forordningen i motsetning til rammeverket selv.

Bruken av rammeverket som grunnlag for standardsetting framgår av innledningen til rammeverket (punktene 1 – 4). Her framheves det også at det godt kan eksistere motsetninger mellom en standard og rammeverket, men i så fall vil standarden gå foran:

”The board recognizes that in a limited number of cases there may be a conflict between the Framework and an International Accounting Standard. In those cases where there is a conflict, the requirements of the International Accounting Standard prevail over those of the Framework.”

Rammeverket favner videre enn regnskapslovens grunnleggende prinsipper og omfatter angivelser av brukergrupper og deres informasjonsbehov. IASBs grunnsyn samsvarer godt med det som norsk regnskapslovgivning bygger på. Hensynet til investors interesser har likevel tradisjonelt stått meget sterkt i IASBs standardsetting. Videre drøftes kvalitative krav til regnskapsinformasjon så som forståelighet, relevans, pålitelighet og sammenlignbarhet. Det framheves også at så vel standardsetter som den regnskapspliktige skal avveie informasjonens nytteverdi mot dens kostnad.

Rammeverket definerer eiendeler, gjeld og egenkapital. Resultat, inntekter og kostnader er definert som endringer i eiendeler og gjeld. Av denne grunn sies rammeverket å være balanseorientert. Rammeverket punkt 49 definerer eiendeler, gjeld og egenkapital som følger:

“The elements directly related to the measurement of financial position are assets, liabilities and equity. These are defined as follows:

- a) An asset is a resource controlled by the enterprise as a result of past events and from which future economic benefits are expected to flow to the enterprise.
b) A liability is a present obligation of the enter-

prise arising from past events, the settlement of which is expected to result in an outflow from the enterprise of resources embodying economic benefits.

- c) Equity is the residual interest in the asset of the enterprise after deducting all its liabilities.”

Balanse- og resultatføring krever at definisjonene er tilfredsstillende. I tillegg må ytterligere to vilkår være oppfylt. For det første kreves det at de framtidige fordeler som er knyttet til eiendeler eller forpliktelse skal være sannsynlige. Dernest er det en betingelse at posten skal kunne måles pålitelig.

I tillegg til de to generelle kriteriene for regnskapsføring, gir IASB enkelte (vage) retningslinjer for periodisering i resultatregnskapet. IASB konstaterer at opptjeningsprinsippet har en funksjon i praktiske problemstillinger, og at prinsippet representerer en utdypning av kravet om pålitelig måling (rammeverket punkt 93).

Innholdet i sammenstillingsprinsippet, nemlig at kostnader skal resultatføres i samme periode som tilhørende inntekt, er presentert som et grunnleggende utgangspunkt for kostnadsføring. Allokering og umiddelbar kostnadsføring er aktuelle alternativer, men da som tilpasninger til sammenstillingsprinsippet (rammeverket punkt 96 og 97). IASB presiserer imidlertid at sammenstillingsprinsippet skal fravikes om det gir opphav til balanseposter som ikke er i samsvar med definisjonene i rammeverket (rammeverket punkt 95):

“However, the application of the matching concept in this Framework does not allow the recognition of items in the balance sheet which do not meet the definition of assets or liabilities.”

Balanseorienteringen kommer her klart til uttrykk ved at balansedefinisjonen overstyrer sammenstillingsprinsippet. En konflikt mellom sammenstillingsprinsippet og definisjonene kan i mange tilfeller løses ved å endre spesifikasjoner. I andre situasjoner vil det måtte bli resultat- og/eller egenkapitaleffekt. I så fall vil regnskapsføringen nærme seg et kontantprinsipp.

Rammeverket avsluttes med en drøfting av målealternativer og kapitalopprettholdelse. Drøftingen begrenser seg til en opplisting av aktuelle alternativer og legger ingen føringer på valg av alternativer. Det er spesielt grunn til å bemerke at rammeverket til tross for sin balanseorientering ikke kan sies å være verdiorientert.

Mange av de problemstillingene som er regulert i regnskapslovens kapittel 4, er ikke berørt i

IAS rammeverket, men er regulert i standarder. Dette gjelder bruk av regnskapsestimater, kongruensprinsippet, prinsippanvendelse og til dels forutsetningen om fortsatt drift. De mest aktuelle standardene i denne forbindelse er IAS 1 "Presentation of Financial Statements" og IAS 8 "Net Profit and Loss for the Period, Fundamental Errors and Changes in Accounting Policies". Det foreligger et høringsutkast om endringer i blant annet IAS 1 og IAS 8 som innebærer at grenseoppgangen mellom standardene er endret (Exposure draft of proposed Improvements to International Accounting Standards, 2002). De relevante bestemmelsene vil bli nærmere kommentert i drøftingen nedenfor.

9.1.4 Eksempler fra andre lands gjennomføring av grunnleggende regnskapsprinsipper i lovgivningen

Danmark

Den danske årsregnskapsloven (lov om erhvervsdrivende virksomheders aflæggelse af Årsregnskab mv.) fastsetter i kapittel 3 grunnleggende krav til årsrapporten. I henhold til § 11 skal årsrapporten gi et "rettviseende bilde" (true and fair view) av virksomheten eiendeler, gjeld, egenkapital, finansielle stilling og resultat. Videre åpner bestemmelsen for at de fleste av årsregnskapslovens bestemmelser kan overstyres når dette er påkrevet for å gi et rettviseende bilde. I så fall skal dette angis og begrunnes i noter.

Årsrapporten består av resultatregnskap, balanse, eventuell kontantstrømoppstilling, noter og "ledelsesberetning". Generalklausulen om et rettviseende bilde gjelder disse samlet, slik at de som helhet gir et rettviseende bilde. Inkluderer foretaket andre frivillige rapporter i årsberetningen, for eksempel miljørapport, vil også disse være underlagt kravet om et rettviseende bilde.

Lovens § 12 angir kvalitative krav og brukergrupper:

"For at de lovpliktige dele af en årsrapport kan give et rettviseende billede efter § 11, skal reglerne i stk. 2 og 3 opfyldes.

Stk. 2. Årsrapporten skal udarbejdes således, at den støtter regnskabsbrugerne i deres økonomiske beslutninger. De omhandlede regnskabsbrugere er personer, virksomheder, organisationer og offentlige myndigheder mv., hvis økonomiske beslutninger normalt må forventes at blive påvirket af en årsrapport, herunder nuværende og mulige virksomhedsdeltagere, kreditorer, medarbejdere, kunder, allianceparntere, lokalsamfundet samt tilskudsgiv-

ende og fiskale myndigheder. De omhandlede beslutninger vedrører

- 1) placering af regnskabsbrugerens egne ressourcer,
- 2) ledelsens forvaltning af virksomhedens ressourcer og
- 3) fordeling af virksomhedens ressourcer.

Stk. 3. Årsrapporten skal udarbejdes således, at den oplyser om forhold, der normalt er relevante for regnskabsbrugerne, jf. stk. 2. Oplysningerne skal desuden være pålidelige i forhold til, hvad regnskabsbrugerne normalt forventer."

Lovens § 13 angir grunnleggende prinsipper (grunnleggende forutsætninger) for årsrapporten:

"Årsrapporten skal udarbejdes efter nedenstående grundlæggende forudsætninger:

- 1) en skal udarbejdes på en klar og overskuelig måde (klarhed).
- 2) er skal tages hensyn til de reelle forhold frem for formaliteter uden reelt indhold (substans).
- 3) Alle relevante forhold skal indgå i årsrapporten, medmindre de er ubetydelige (væsentlighed). Anses flere ubetydelige forhold tilsammen for at være betydelige, skal de dog indgå.
- 4) Driften af en aktivitet formodes at fortsætte (going concern), medmindre den ikke skal eller ikke antages at kunne fortsætte. Afvikles en aktivitet, skal klassifikation og opstilling samt indregning og måling tilpasses med denne afvikling.
- 5) Enhver værdiændring skal vises, uanset indvirkningen på egenkapital og resultatopgørelse (neutralitet).
- 6) Transaktioner, begivenheder og værdiændringer skal indregnes, når de indtræffer, uanset tidspunktet for betaling (periodisering).
- 7) Indregningsmetoder og målegrundlag skal anvendes ensartet på samme kategori af forhold (konsistens).
- 8) Hver transaktion, begivenhed og værdiændring skal indregnes og måles hver for sig, ligesom de enkelte forhold ikke må modregnes med hinanden (bruttoværdi).
- 9) Primobalancen for regnskabsåret skal svare til ultimobalancen for det foregående regnskabsår (formel kontinuitet).

Stk. 2. Regnskabsår, opstilling og klassifikation, konsolideringsmetode, indregningsmetode og målegrundlag samt den anvendte monetære enhed må ikke ændres fra år til år (reel konti-

nuitet). Ændring kan dog ske, hvis der derved bedre opnås et retvisende billede, eller, hvis ændringen er nødvendig for at overholde nye regler ved overgang til ny regnskabsklasse, ved lovændring, ved nye forskrifter i henhold til lov eller ved nye standarder efter § 136.

Stk. 3. Bestemmelserne i stk. 1, nr. 6-9, og stk. 2 kan fraviges i særlige tilfælde. I så fald finder § 11, stk. 3, 2. pkt., tilsvarende anvendelse.”

Den danske årsregnskapsloven definerer enkelte begreper i et bilag til loven, herunder eiendeler og gjeld i samsvar med IASBs definisjon. Definisjonene er derved en del av loven, og skal gi en bred ramme for hva som skal anses som eiendeler og gjeld. At et forhold tilfredsstiller definisjonen på enten eiendel eller gjeld, er ikke tilstrekkelig for at posten skal regnskapsføres. Både definisjonen og kriterier for regnskapsføring (innregning) må tilfredsstilles. Innregningskriteriet fastslår at kun eiendeler og forpliktelser som kan måles pålitelig kan regnskapsføres.

Sverige

I henhold til den svenske årsregnskapsloven (årsredovisningslag) § 2 skal årsregnskapet utarbeides på en oversiktlig måte (överskådligt sätt) og i samsvar med ”god redovisningssed”. Kvalitative krav som relevans og pålitelighet angis ikke, men må anses å ligge implisitt i lovens bestemmelser. Heller ikke brukergruppene angis i loven.

Om ”god redovisningssed” skriver Margit Knutsson i sin kommentarutgave til loven:

”Begreppet god redovisningssed innebär en skyldighet att följa lag och i lag intagna principer. Bland de sista kan nämnas kravet på rättvisande bild, se om detta begrepp nedan.

God redovisningssed beskrivs i förarbetena till bokföringslagen som en faktisk förekommande praxis hos en kvalitativt representativ krets bokföringsskyldiga, en krets som ibland kan behöva bestemas branschvis. Stor betydelse för innebörden av begreppet skulle enligt förarbetena tillmätas de uttalanden i redovisningsfrågor som görs av den praktiskt och teoretiskt verksamma expertisen på redovisningsområdet.”

I henhold til lovens § 3 skal balanse, resultatregnskap og noter samlet gi et ”rettvisende bilde” (true and fair view) av virksomhetens stilling og resultat. Ved avvik fra ”allmänna råd eller rekommendationer från normgivande organ” av hensyn til kravet om et rettviseende bilde, skal det gis opplysninger

om dette i noter og fraviket skal begrunnes. Dette innebærer at God redovisningssed kan brytes hvis det er nødvendig for å gi et rettviseende bilde, men bestemmelsen åpner ikke for at lovens krav settes til side.

Loven inneholder ikke definisjoner på eiendeler, gjeld og egenkapital, men IASBs Framework er oversatt til svensk og inngår som en del av God Redovisningssed. Slik sett vil rammeverket og dets definisjoner ligge til grunn for regnskapsmessige løsninger.

Redovisningslagen kapittel 4 angir øvrige grunnleggende prinsipper, hentet fra fjerde direktiv, og inkluderer følgende krav:

1. Företaget skall förutsättas fortsätta sin verksamhet.
2. Samma principer för värdering, klassificering och indelning av de olika posterna och, i förekommande fall, delposterna skall konsekvent tillämpas från ett räkenskapsår till ett annat.
3. Värderingen av de olika posterna och, i förekommande fall, delposterna skall göras med iakttagande av rimlig försiktighet. Detta innebär särskilt att
 - a) endast under räkenskapsåret konstaterade intäkter får tas med i resultaträkningen,
 - b) hänsyn skall tas till alla förutsebara och möjliga förluster och ekonomiska förpliktelser som är hänförliga till räkenskapsåret eller tidigare räkenskapsår, även om dessa förluster eller förpliktelser blir kända först efter räkenskapsårets utgång men före upprättandet av årsredovisningen, och att
 - c) hänsyn skall tas till värdenedgångar oavsett om resultatet för räkenskapsåret är en vinst eller en förlust.
4. Intäkter och kostnader som är hänförliga till räkenskapsåret skall tas med oavsett tidpunkten för betalningen.
5. De olika beståndsdelar som balansräkningens poster och, i förekommande fall, delposter består av skall värderas var för sig.
6. Tillgångar och avsättningar eller skulder får inte kvittas mot varandra. Inte heller får intäkter och kostnader kvittas mot varandra.
7. Den ingående balansen för ett räkenskapsår skall stämma överens med den utgående balansen för det närmast föregående räkenskapsåret.

Om det finns särskilda skäl och det är förenligt med 2 och 3 §§, får avvikelser göras från vad som föreskrivs i första stycket. I så fall skall

upplysning om skålen för avvikelser och en bedömning av dess effekt på företagens ställning och resultat lämnas i en not. Lag (1999: 1112).”

9.2 Høringskommentarer og andre innspill

Ved utvalgets høring høsten 2002 fikk høringsinstansene konkrete spørsmål knyttet til erfaringene med regnskapslovens grunnleggende prinsipper. Disse var:

- ”Har grunnleggende prinsipper eksplisitt inntatt i loven virket positivt?”
- Har grunnleggende prinsipper bidratt til at årsregnskap avlegges i samsvar med god regnskapsskikk når løsning på en problemstilling ikke har fremgått direkte av vurderingsreglene?
- Er det ønskelig med en adgang for den enkelte regnskapspliktige til regulert overstyring av lovbestemmelser i tråd med EFs fjerde selskapsrettsdirektiv art. 2.5?
- Rammeverket i norsk regnskapslov er bygd opp forskjellig fra IAS framework. Har høringsinstansene erfaring fra at dette bidrar til løsninger som avviker fra løsningene i IAS
- Regnskapsloven krever at regnskapet utarbeides etter ensartede prinsipper, jf. regnskapsloven. § 4-4. Har dette medført problemer, herunder problemstillinger knyttet til felles regnskapsprinsipper for morselskaps regnskap og konsernregnskapet?”

Høringsinstansene hadde både generelle kommentarer til lovfesting av grunnleggende prinsipper og mer spesifikke synspunkter på de enkelte bestemmelsene herunder særbestemmelser for små foretak. I dette avsnittet gjengis kort kommentarer av generell karakter mens kommentarer knyttet til enkeltbestemmelser eventuelt berøres i drøftingen i senere avsnitt.

Ingen høringsinstanser har negative erfaringer med grunnleggende regnskapsprinsipper. Alle høringsinstanser som kommenterer nytteverdien av grunnleggende prinsipper mener denne er positiv. Flere høringsinstanser (Skattedirektoratet, Norges Autoriserte Regnskapsføreres Forening og Norske Finansanalytikeres Forening) mener det er behov for presisering av prinsippene. Uttalelsene må tolkes slik at presisering like godt kan skje i form av standardsetting som gjennom lovgivning. Telenor foreslår dessuten at det vurderes

om de grunnleggende regnskapsprinsipper i seg selv burde tas ut av loven og plasseres i en regnskapsstandard.

De høringsinstansene som berører spørsmålet synes å være enige om at grunnleggende regnskapsprinsipper i framtiden bør utformes slik at de ikke hindrer en utvikling i retning av internasjonale regnskapsprinsipper. Dette betyr imidlertid ikke at grunnleggende regnskapsprinsipper bør erstattes av IAS-rammeverket. NRS påpeker at grunnleggende prinsipper eventuelt kan tas ut av loven på et senere tidspunkt forutsatt at IAS-rammeverket moderniseres og framstår mer fullstendig.

9.3 Utvalgets vurderinger og forslag

Etter utvalgets forståelse kan ikke regnskapslovens grunnleggende prinsipper få anvendelse for IAS-foretakenes konsernregnskap (se nærmere om dette i avsnitt 2.4.2.2). Kapitlet omhandler derfor ikke disse foretakenes konsernregnskap.

9.3.1 Lovfesting

Det fremgår av utvalgets mandat at det skal vurderes om de grunnleggende regnskapsprinsippene i loven skal tilpasses det begrepsmessige rammeverket for IAS. Som redegjort for over, er IAS rammeverket mer omfattende enn de grunnleggende prinsippene i den norske loven. Rammeverket inneholder blant annet en opplisting av brukergruppene og deres informasjonsbehov. Det omfatter dessuten kvalitative krav til regnskapsinformasjon slik som forståelighet, relevans, pålitelighet og sammenlignbarhet. I Danmark har en for eksempel ved siste revisjon av regnskapsloven valgt å ta inn denne type bestemmelser. Utvalget må derfor først av alt ta standpunkt til om regnskapsloven bør utvides med bestemmelser som regulerer slike forhold.

En utvidelse av de grunnleggende prinsippene til også å omfatte brukergruppene og kvalitative krav har vært grundig vurdert i forbindelse med tidligere revisjoner av regnskapslovgivningen. Konklusjonen har hver gang vært at dette ikke er nødvendig.

I Norge har man utstrakt åpenhet omkring regnskapsrapporteringen, og brukergruppene er dermed langt på vei likestilt. Det synes ikke å være noen uenighet om dette prinsippet. Ved utforming av de enkelte bestemmelser i regnskapsloven er det derimot viktig å ha i tankene alle potensielle brukergrupper og deres spesifikke informasjons-

behov. Det samme gjelder for en standardsetters arbeid. For å sikre at alle brukergruppens interesser blir ivaretatt, og for å skape allmenn tillit til prosessen, kan det være hensiktsmessig å liste opp brukergruppene i en formålsbestemmelse. Det er også blitt vanligere nå enn tidligere å formulere lovens formål eksplisitt.

Det kan også være hensiktsmessig å lovfeste kvalitative krav til regnskapsinformasjon. Kvalitative krav til informasjon har først og fremst sin nytte i forbindelse med en strukturering av diskusjoner omkring regnskapets innhold og utforming. Krav som forståelighet, relevans, pålitelighet og sammenlignbarhet er på mange måter selvløsende og ukontroversielle. Utfordringen, som standardsetter og den enkelte regnskapspliktige i praksis står overfor, er å foreta en avveining av de kvalitative krav i løsningen av regnskapsmessige problemer. Her må det foretas et profesjonelt skjønn veiledet av lov og god regnskapsskikk. Rammeverket er i seg selv til liten hjelp.

I en formålsparagraf vil det likevel være naturlig å inkludere de viktigste kvalitative krav til regnskapet – relevans og pålitelighet. Dette vil understreke betydningen av informasjon som kan påvirke brukernes beslutninger, men at det samtidig må stilles strenge krav til informasjonens pålitelighet. Lovgiver og standardsetter må også vurdere opplysningskrav opp mot de kostnader som vil påløpe for å fremskaffe informasjonen. Det er lovens siktemål at regnskapet skal gi relevant og pålitelig informasjon innen de beskrankninger kostnad/nytte testen setter. Utvalget er derfor kommet til at de kvalitative kravene til regnskapsinformasjon bør formuleres som lovens formål. Den enkelte regnskapspliktige skal ikke bruke slike avveininger til å overprøve lov eller god regnskapsskikk. Formålsbestemmelsen bør plasseres i kapittel 3 fordi den vil gjelde både årsregnskap og årsberetning.

I det følgende drøftes de grunnleggende regnskapsprinsippene som fremgår av regnskapslovens kapittel 4. Et sentralt formål ved fastsetting av grunnleggende prinsipper for årsregnskapet, er å etablere et hensiktsmessig sett av overordnede forutsetninger som kan lede til enhetlig og konsistent standardsetting, og på samme måte gi veiledning på områder hvor standarder ikke foreligger. Det er utvalgets oppfatning at eksplisitt angivelse av grunnleggende prinsipper har hatt en viktig funksjon, både i forhold til standardsetting og ved løsning av problemstillinger som ikke direkte er dekket ved standardsetting. Høringsinstansenes kommentarer bekrefter dette inntrykket.

Grunnleggende prinsipper må ikke nødvendig-

vis angis i loven, men kan for eksempel fremgå av en regnskapsstandard eller i et konseptuelt rammeverk fra et standardsettende organ. Når lovens grunnleggende prinsipper skal drøftes, bør det ikke bare være hensiktsmessigheten av selve prinsippene som vurderes, men også hensiktsmessigheten av lovfesting fremfor andre løsninger. I NOU 1995:30 uttales i avsnitt 2.1.2:

”Utvalget mener videre at de grunnleggende prinsippene bør uttrykkes direkte i lovgivningen. Det vil gjøre det lettere for andre enn regnskapsekspertene å forholde seg til regnskapslovgivningen. En presis formulering av prinsippene sammen med en drøftelse i lovforarbeidene vil også legge sterkere føringer på standardsetting og utvikling av praksis.”

Lovfesting gir åpenbart mindre grad av fleksibilitet i forhold til endringer i prinsippene. Det er en tyngre og mer tidkrevende prosess å endre lov i forhold til endringer innenfor andre løsninger. Forholdet kan tilsi at det kan være mer hensiktsmessig at prinsippene fastsettes utenfor loven. På den annen side er prinsippene av så grunnleggende karakter for regnskapsavleggelsen at det kan hevdes at dette bør være et område for lovgiver. Prinsippenes autoritet og gjennomslagskraft vil være størst når de nedfelles i lov.

Etter utvalgets oppfatning er prinsippene av en slik karakter at de bør nedfelles i regnskapsloven. Regler som er av så grunnleggende betydning for norsk regnskapspraksis bør tilligge lovgiver og de prosesser som følger ved eventuelle endringer i regelverket. Videre bør prinsippenes autoritet tydeliggjøres ved en lovfesting.

Ved høringen i 1996 uttrykte enkelte høringsinstanser bekymring for at utvalgets drøftinger og forståelse av prinsippene i NOU 1995:30 skulle binde utviklingen fremover. Finansdepartementet uttaler i Ot.prp. nr. 42 (1997-98), pkt 6.1.5:

”Utvalget har en omfattende drøfting av hvordan de grunnleggende prinsippene skal forstås. Departementet vil ikke gå inn i en detaljert drøftelse av de enkelte prinsipper som foreslås, men vil redegjøre for de grunnleggende hovedtrekkene ved prinsippene. Etter departementets syn må de mer detaljerte følgene av prinsippene utvikles gjennom god regnskapsskikk. Det er med dette ikke tatt stilling til i hvilken grad utvalgets synspunkter gir uttrykk for god regnskapsskikk.

Regnskapspliktige vil gjennom nye typer av transaksjoner og økonomiske forhold stå ovenfor end-

ringer, og det er avgjørende for en lovfesting av prinsippene at de åpner for tilpasning til nye forhold og internasjonal regnskapsutvikling. Ved utvalgets gjennomgang av eksisterende prinsipper har det vært sentralt for utvalget å vurdere om prinsippene blant annet ivaretar den nødvendige fleksibilitet og dynamikk.

Utvalget foreslår at nåværende løsning videreføres, slik at grunnleggende prinsipper fremgår av regnskapsloven.

9.3.2 Drøfting av grunnleggende regnskapsprinsipper

De grunnleggende regnskapsprinsipper i den norske regnskapsloven (norsk rammeverk) er resultatorientert, mens ledende internasjonale standardsettere har valgt et konseptuelt rammeverk som er balanseorientert i den forstand at det tas utgangspunkt i definisjoner av balansepostene. Dette betyr imidlertid ikke at det nødvendigvis er noen grunnleggende motsetning mellom de to rammeverkene. IASB må ta standpunkt til inntekts- og kostnadsføring, men dette må gjøres ad hoc siden rammeverket ikke behandler dette uttømmende. Likeledes har vi i Norge regler for balanseføring som ikke er nedfelt i GRP.

Det er bred enighet om at det ikke er ønskelig med et norsk rammeverk som strider imot IAS standarder. Dette fremgår også av høringsinstansenes uttalelser som er referert ovenfor. Det følger av argumentasjonen i foregående avsnitt at det likevel ikke er nødvendig å gå over til et balanseorientert rammeverk i Norge fordi om dette er mest vanlig internasjonalt. Er en fornøyd og fortrolig med eksisterende GRP, taler det for å beholde resultatorienteringen. Et ytterligere argument mot større endringer nå er at de internasjonale rammeverk ikke har funnet sin endelige form, men er i utvikling (jf. FASBs prosjekt om "revenue recognition").

Selv om utgangspunktet for rammeverkene i seg selv ikke skaper problemer, kan det være elementer i GRP som ikke er forenlig med elementer i IAS rammeverket. Det siktes her spesielt til opptjeningsprinsippet og sammenstillingsprinsippet. Spørsmålet er om disse er forenlige med de rammeverk som benyttes internasjonalt (eksplicit eller implisitt). I det følgende drøftes først opptjeningsprinsippet og deretter sammenstillingsprinsippet.

9.3.2.1 Opptjeningsprinsippet

Opptjeningsprinsippet i GRP er grundig drøftet i

forarbeidene til regnskapsloven. Av spesiell betydning her er skillet som introduseres mellom transaksjonsbasert og verdibasert opptjening. Transaksjonsbasert opptjening kan sies å være det tradisjonelle opptjeningsprinsippet. I tillegg introduseres verdibasert opptjening som i loven er begrenset til visse markedsbaserte, finansielle omløpsmidler og utenlandsk valuta. I forbindelse med implementeringen av Limited Fair Value direktivet ble adgangen til å benytte verdibasert opptjening foreslått utvidet ytterligere.

I IAS rammeverket er det tradisjonelle opptjeningsprinsippet inkludert som ett av flere inntektsføringsprinsipper. I nyere standarder (39, 40, 41) er virkelig verdi foreslått som en sentral vurderingsregel. Det er imidlertid viktig å være oppmerksom på at valg av virkelig verdi her er gjort ad hoc og kan ikke sies å være utledet av rammeverket. Rammeverket inneholder som nevnt få konklusjoner vedrørende inntektsføringsprinsipper eller måling generelt. Situasjonen er per i dag den samme i USA, men amerikanerne har på bakgrunn av den siste tids hendelser innsett at dette er utilfredsstillende. Det er kjent at en i prosjektet om "revenue recognition" arbeider både med resultatorienterte og balanseorienterte utgangspunkt. Det valg som her gjøres vil sannsynligvis ha stor betydning for rammeverkets fremtidige utvikling.

Dersom regnskapsloven ikke skal forhindre bruk av internasjonale standarder, noe det synes å være enighet om, må det åpnes for utvidet bruk av virkelig verdi. For finansielle instrumenter ble dette foreslått løst ved en relativt åpen lovformulering som skal utfylles av god regnskapsskikk (og forskrifter). En kan tenke seg en slik løsning også for andre balanseposter.

Utvalget er av den oppfatning at opptjeningsprinsippet også i fremtiden skal tolkes restriktivt. Verdibasert opptjening skal bare være tillatt etter opptjeningsprinsippet dersom vurderingen bygger på observerbare markedspriser i velfungerende markeder. Utvidet bruk av verdibasert opptjening kan bare skje ved eksplicit hjemmel i lov eller forskrift. Erfaringene med bruk av virkelig verdi er foreløpig begrensede, og det er viktig med en restriktiv holdning inntil videre. Det foreslås derfor ingen adgang til overstyring av opptjeningsprinsippet via god regnskapsskikk. Det vises for øvrig til drøftelsen i kapitlet som omhandler virkelig verdi vurdering.

9.3.2.2 Sammenstillingsprinsippet

Sammenstillingsprinsippet er mer problematisk i forhold til IAS rammeverket. Rammeverket kre-

ver eksplisitt at alle poster i balansen skal tilfredsstillende definisjonen av en balansepost (eiendel, gjeld eller egenkapital). Dersom sammenstillingsprinsippet medfører balanseposter som ikke tilfredsstillende definisjonene, må sammenstillingen eventuelt modifiseres. En kan dermed si at balansedefinisjonene overstyrer sammenstillingsprinsippet. I den utstrekning det måtte oppstå konflikt mellom disse prinsippene, vil IAS løsninger være i strid med norsk lovgivning.

Det er mange grunner til at omfanget av konflikter mellom sammenstillingsprinsippet og balansedefinisjonene reduseres i forhold til det en kunne frykte. For det første er balansedefinisjonene lite presise. Forpliktelse omfatter for eksempel langt mer enn kontraktsfestet gjeld. Dette gjør det mulig å inkludere pensjonsforpliktelser, restruktureringsavsetninger og utsatt skatt. Mangel på presisjon gjør for øvrig definisjonene lite operasjonelle. Videre har IASB forbeholdt seg retten til å fravike definisjonene når det er hensiktsmessig.

En tredje årsak til at antall konflikter mellom sammenstillingsprinsippet og balansedefinisjonene minimeres er at potensielle konflikter kan avverges ved å modifisere balanseføringen (siden sammenstillingsprinsippet ikke sier noe om balanseføring). Vedlikeholdsavsetninger vil ikke tilfredsstillende definisjonen av forpliktelser, men det er ikke noe i veien for at avsetningene føres mot verdien av eiendelen som vedlikeholdes. Tvert imot er det nødvendig å vurdere eiendelen i lys av vedlikeholdsprogram dersom en ikke kan periodisere vedlikeholdet på annen måte. Dermed kan en i realiteten kostnadsføre vedlikehold i samsvar med sammenstillingsprinsippet til tross for at vedlikeholdsavsetninger er utelukket. Dermed avverges konflikten i dette tilfelle også. En reell konflikt oppstår kun når inntekter og utgifter ikke kan periodiseres i samsvar med sammenstillingsprinsippet. I så fall vil IAS rammeverkets balansedefinisjoner modifisere sammenstilling i retning av et kontantprinsipp. Det er få, men viktige eksempler på slike reelle konflikter. Forbud mot balanseføring av mange immaterielle eiendeler kan nevnes i denne sammenheng.

Det antas å være ønskelig at norske regnskaper skal kunne avlegge i samsvar med IAS også når disse bryter med sammenstillingsprinsippet. I det følgende drøftes to ulike løsninger som vil gjøre dette mulig.

En løsning vil være å innføre en tilleggsbestemmelse (nytt grunnleggende regnskapsprinsipp) om at balanseposter skal tilfredsstillende visse definisjoner. Hvorvidt selve definisjonene skal være med

i loven drøftes ikke her. Slike definisjoner vil i seg selv være nyttige dersom det oppstår tvil om balanseføring (for eksempel knyttet til kontrakter). I tillegg til balansedefinisjoner trenger en imidlertid regler som løser konflikter mellom grunnleggende prinsipper. I praksis vil dette trolig bare gjelde de nevnte konflikter mellom sammenstillingsprinsippet og balansedefinisjonene. Siden definisjonene normalt går foran, kunne en slik bestemmelse tas inn som en modifikasjon av sammenstillingsprinsippet. Det problemet som da kan oppstå, er at løsninger hvor IAS standarder følger sammenstillingsprinsippet og overstyrer definisjonene – noe standardsetter selv forbeholder seg retten til å gjøre – ikke kan implementeres i Norge gjennom god regnskapsskikk fordi det strider mot grunnleggende prinsipper. Dermed mister systemet noe av sin fleksibilitet.

En mer fleksibel måte å håndtere potensielle konflikter mellom sammenstillingsprinsippet og balansedefinisjonene på ville være å overlate avgjørelsen til god regnskapsskikk. I dag inngår en generell henvisning til god regnskapsskikk blant de grunnleggende prinsippene. Av forarbeidene fremgår det at henvisningen er ment som et supplement. God regnskapsskikk kan ikke generelt brukes til å overstyre grunnleggende prinsipper. Det er imidlertid lagt inn to åpninger for overstyring av prinsippene i samsvar med god regnskapsskikk. Dette gjelder kongruensprinsippet og prinsippet om beste estimat. Formålet med disse unntaksreglene er nettopp å åpne for internasjonale løsninger på tvers av GRP.

Den samme teknikken som i dag brukes for å tillate avvik fra kongruensprinsippet og utsetting av resultatføring av estimatendringer kunne også brukes til å håndtere konflikter mellom sammenstillingsprinsippet og balansedefinisjonene.

Dette er en enklere løsning som ikke gjør det nødvendig å lovfeste balansedefinisjonene. Det er tilstrekkelig å kreve fravik fra sammenstillingsprinsippet i samsvar med god regnskapsskikk. Det overlates dermed til god regnskapsskikk å avgjøre når sammenstilling skal modifiseres under hensyn til definisjonene. Det må da være en fortsetning at standardsetter skal benytte denne bestemmelsen til å åpne for IAS løsninger som ellers ville stride mot sammenstillingsprinsippet. Det ville i den forbindelse være hensiktsmessig med en regnskapsstandard som introduserer balansedefinisjonene og redegjør for hvordan disse kan gjøre det nødvendig å modifisere sammenstillingen. Den foreslåtte løsning skulle eliminere enhver konflikt mellom regnskapsloven § 4-1 første ledd nr. 1 til 3 og IAS rammeverket.

I det følgende drøftes forholdet mellom regnskapsloven § 4-1 første ledd nr. 4 og 5 samt §§ 4-2 til 4-6 og tilsvarende bestemmelser i IAS rammeverk og standarder. For en grundigere drøfting av de grunnleggende prinsippene i norsk lov og forholdet til EF direktivene vises det til NOU 1995:30.

9.3.2.3 Forsiktighetsprinsippet

Forsiktighetsprinsippet kommer til uttrykk i regnskapsloven § 4-1 første ledd nr. 4 som lyder: "Urealisert tap skal resultatføres" Bestemmelsen er en modifikasjon av sammenstillingsprinsippet og er nærmere utdypet i de generelle vurderingsreglene (§§ 5-2 og 5-3). I tillegg kan det hevdes at opptjeningsprinsippet reflekterer forsiktighet, men dette er ikke en del forsiktighetsprinsippet slik dette er definert i Norge. Regnskapslovens forsiktighetsprinsipp representerte en endring i forhold til tidligere lov i og med at flere spesielle vurderingsregler, som reflekterte forsiktighet, ble tatt bort. De generelle vurderingsreglene ble dessuten endret fra maksimumsregler til eksakte regler. Resultatføring av urealisert tap kan også betraktes som en asymmetrisk tilpasning til virkelig verdi.

I IAS rammeverket er forsiktighet (prudence) inkludert som et karakteristikum under pålitelighet ved siden av blant annet nøytralitet. Forsiktighet er også tatt med i IAS 1.20. Bestemmelsen er forslått flyttet til IAS 8.5. I fjerde direktiv er forsiktighet tatt inn i artikkel 31(1)c hvor det heter at "verdsetting skal foretas i henhold til forsiktighetsprinsippet,..." Det kan synes som om forsiktighetsprinsippet har en noe mindre fremtredende rolle i IAS rammeverket og IAS 1 enn i fjerde direktiv. Arbeidsgruppen i EU som vurderte mulige konflikter mellom IAS og EF direktivene ("Examination of the conformity between IAS 1 to IAS 41 and the European Accounting Directives, 2001) konkluderte imidlertid med at så ikke var tilfelle. Imidlertid fant en at IAS 37 om avsetninger strider mot artikkel 31(1)c. I moderniseringsdirektivet er det derfor gjort endringer i artikkel 31 som modifierer forsiktighetsprinsippet (se ovenfor). Utvalget kan ikke se at det skulle være noen tilsvarende konflikt mellom IAS og regnskapsloven § 4-1 første ledd nr. 4.

9.3.2.4 Sikring

Sikringsvurdering følger av regnskapsloven § 4-1 første ledd nr. 5: "Ved sikring skal vinning og tap resultatføres i samme periode". Bakgrunnen for bestemmelsen er at individuell vurdering er utgangspunktet både i norsk lovgivning og i fjerde

direktiv. I artikkel 31(1)e heter det at "de enkelte komponenter av postene for aktiva og passiva skal verdsettes særskilt". IAS rammeverket inneholder ingen tilsvarende bestemmelser. Dette er ikke overraskende siden rammeverket i liten grad berører måling.

Individuell vurdering i kombinasjon med laveste verdis prinsipp vil innebære at det normalt rapporteres tap og vinning i regnskapet selv om slike ikke har inntruffet (og heller ikke kan inntruffe). For å unngå slik meningsløs rapportering er det nødvendig å gjøre unntak fra prinsippet om individuell vurdering. I Norge er dette gjort via § 4-1 første ledd nr. 5. I EU er sikringsvurdering senere introdusert via vurderingsreglene i artikkel 42a-d. Det hører med til historien at sikringsvurdering også tidligere har vært praktisert i EU.

Internasjonalt er sikringsvurdering regulert gjennom standarder - IAS 39 og FAS 133. I Norge har en verken vurderingsregler eller standarder som utfyller prinsippet om sikringsvurdering. Sikringsvurdering er imidlertid drøftet i forarbeidene til regnskapsloven (NOU 1995:30). I fravær av nasjonal standard er det også rimelig å betrakte internasjonale standarder, som bygger på samme grunnlag som norsk lovgivning, som veiledende.

Det hevdes gjerne at mangel på detaljregler har ført til at praksis i Norge er uensartet. I utvalgets høring er det også kommet fram ønsker om nærmere rettleddning om bruk av sikringsvurdering. Utvalget kjenner ikke til at det har vært gjort systematiske forsøk på å kartlegge praksis på dette området. I Norge har det hittil ikke vært regnskapskandaler hvor sikringsvurdering har vært benyttet for å villedde regnskapsleseren. Det synes imidlertid å være behov for nærmere rettleddning når det gjelder sikringsvurdering. Siden problemstillingen er kompleks og dessuten omstridt, bør sikringsvurdering reguleres gjennom standardsetting. NRS arbeider for tiden med en standard som er utledet av IAS 39. Utvalget foreslår at regnskapsloven § 4-1 beholdes.

9.3.2.5 Regnskapsestimater

I henhold til regnskapsloven § 4-2 første ledd skal det ved usikkerhet brukes beste estimat. Estimater endringer er behandlet i annet ledd. Bestemmelsen er først og fremst ment å gjelde sammenstilling og tapsføring som involverer estimering av usikre parametere. Formålet med bestemmelsen er å ekskludere estimater hvor det bevisst legges inn sikkerhetsmarginer.

IAS rammeverket inkluderer som nevnt både nøytralitet og forsiktighet (prudence) under påli-

telighet. Det understrekes at forsiktighet ikke er ment å tillate reservedannelse. IAS 8.23 omhandler regnskapsestimater. Her heter det at estimater skal være forsvarlige, og basert på sist tilgjengelig informasjon. Utvalget antar at regnskapsloven § 4-2 første ledd er samsvar med tilsvarende prinsipper i internasjonale regnskapsstandarder.

Regnskapsloven § 4-2 annet ledd omhandler endring i regnskapsestimater:

”Ved endring av regnskapsestimat skal virkningen resultatføres i den perioden estimatet endres med mindre resultatføring kan utsettes i samsvar med god regnskapsskikk.”

Formålet med hovedregelen for behandling av estimatendringer er å minimalisere avvik mellom historisk kost og virkelig verdi uten å gå ut over rammene for et transaksjonsbasert regnskap. Bestemmelsen åpner imidlertid for å fordele resultatvirkningen over etterfølgende perioder i samsvar med god regnskapsskikk. Virkning av endringer i forutsetningene for beregning av pensjonsforpliktelser og endring i avskrivningstider kan utsettes i henhold til god regnskapsskikk. Dette er også i samsvar med internasjonal praksis. Formuleringen ”kan utsettes i samsvar med god regnskapsskikk” betyr at god regnskapsskikk ikke kan pålegge noen å avvike fra hovedregelen.

IAS behandler som nevnt estimatendringer i IAS 8. Her siteres den noe mer presise formulering i høringsutkastet til ny standard:

The effect of a change in an accounting estimate shall be recognized prospectively by including it in profit and loss in:.....the period of the change and future periods if the change affects both (Exposure draft of proposed Improvements to International Accounting Standards, 2002).”

Formuleringen sier helt klart at det ved estimatendringer aldri kan være snakk om å endre regnskapene fra tidligere perioder. Inngående beholdning skal heller ikke endres. Virkning av estimatendring skal resultatføres i inneværende og fremtidige perioder. Fordelingen mellom denne og senere perioder er det vanskeligere å lese ut av bestemmelsen. Utvalget går derfor innfor å beholde regnskapsloven § 4-2 annet ledd som den er, med unntak for valgmuligheten som ligger i formuleringen ”kan utsettes i samsvar med god regnskapsskikk”. Valgmuligheten bør etter utvalgets oppfatning opp og dette foreslås gjennomført ved følgende endring av bestemmelsen: ”... skal utsettes i samsvar med god regnskapsskikk”.

9.3.2.6 Kongruensprinsippet

Regnskapsloven § 4-3 første ledd fastslår kongruensprinsippet: ”Alle inntekter og kostnader skal resultatføres”. Dette innebærer at ingen poster kan føres direkte mot egenkapitalen. I § 4-3 annet gjeld gjøres det unntak for virkning av endret regnskapsprinsipp og korrigering av feil. Andre unntak kan også gjøres når dette er i samsvar med god regnskapsskikk. Tap og vinning som oppstår ved omegning av utenlandske datterselskap, er et eksempel på et slikt unntak.

Kongruensprinsippet følger av fjerde direktiv artikkel 31(1)f hvor det heter at ”åpningsbalansen for hvert regnskapsår skal tilsvare balansen fra det forgående regnskapsår”. Denne bestemmelsens absolutte form må sees i sammenheng med samme artikkels annet ledd som åpner for fravik fra første ledd i ”unntakstilfeller”. Det antas at de norske unntak er i samsvar med annet ledd. Senere endringer av artikkel 42a-d åpner også for fravik fra kongruensprinsippet ved behandling av finansielle instrumenter blant annet ved omregning av utenlandske datterselskap.

IAS rammeverk behandler ikke kongruensprinsippet. Prinsippet er imidlertid slått fast i IAS 8.7 hvor det heter: ”All items of income and expense recognized in a period shall be included in the determination of profit and loss unless a standard requires or permits otherwise.”

Denne bestemmelsen er forslått flyttet til IAS 1.73. Hovedregelen er altså at kongruensprinsippet skal gjelde. Hovedregelen kan imidlertid overprøves når som helst gjennom standardsetting. Når det gjelder endring av regnskapsprinsipper og retting av feil, tillater IAS både resultatføring og føring over egenkapitalen. Egenkapitalføring er imidlertid den prefererte løsning. I forslaget til endring av IAS 8 er resultatføring eliminert. IAS inneholder for øvrig flere andre spesifikke unntak fra kongruensprinsippet spesielt knyttet til finansielle instrumenter og sikringsvurdering. Utvalget konkluderer med at regnskapsloven § 4-3 samsvarer med internasjonale regler og er fleksibel nok til å fange opp eventuelle endringer som måtte komme.

9.3.2.7 Prinsippanvendelse

Regnskapsloven § 4-4 omhandler prinsippanvendelse og lyder som følger: ”Årsregnskapet skal utarbeides etter ensartede prinsipper, som skal anvendes konsistent over tid”. Ensartete prinsipper innebærer at en ikke kan bruke ulike prinsipper i ett og samme regnskap. Konsistens betyr at et selskap skal benytte samme prinsipper over tid.

Formålet med bestemmelsen er å oppfylle det kvalitative kravet om sammenlignbarhet. Det fremgår av forarbeidene til regnskapsloven at regnskapsprinsipper likevel kan endres. Forutsetningen er da at skiftet skjer til prinsipper som er bedre. Det følger også av regnskapsloven at ensartede prinsipper skal benyttes i konsern- og selskapsregnskap.

IAS rammeverket inneholder ingen bestemmelser om ensartede og konsistente prinsipper. IAS 8.41-43 har imidlertid regler om konsistens i form av kriterier for når regnskapsprinsipper kan endres. Det kan bare gjøres endringer når dette følger av en regnskapsstandard, eller når det nye prinsippet fører til kvalitativt bedre informasjon. IAS 8 har ingen bestemmelse om ensartede prinsipper. Kravet om ensartede prinsipper følger likevel av en fortolkningsuttalelse (SIC-18). I høringstilkastet til ny IAS 8 er kravet om ensartede prinsipper foreslått tatt inn som et nytt punkt 7. Det bør videre bemerkes at terminologien i IAS 8 er noe forskjelling fra den norske idet betegnelsen "consistency" brukes både om ensartethet og konsistens. En bruker dessuten betegnelse "accounting policy" hvor en på norsk benytter "regnskapsprinsipper". Regnskapsloven § 4-4 synes dermed i hovedsak å sammenfalle med gjeldende IAS.

Det norske kravet om at ensartede prinsipper skal benyttes i konsern- og selskapsregnskap har ingen tilsvarende parallell internasjonalt. Uvalget er i mandatet spesielt bedt om å vurdere hensiktsmessigheten av dette kravet. Innføringen av IAS/IFRS for børsnoterte foretak peker etter utvalgets oppfatning klart i retning av å tillate uensartet prinsippanvendelse. Samsvarende prinsipper i konsern- og selskapsregnskapet innebærer blant annet at konsern som etter ny lovgivning plikter å anvende IAS for konsernregnskapet, også må pålegges å anvende IAS/IFRS fullt ut i selskapsregnskapet.

I NOU 1995:30 ble det foreslått et unntak fra prinsippet om ensartet prinsippanvendelse, slik at konsernregnskapet kunne utarbeides etter andre prinsipper enn selskapsregnskapet. Utvalget var prinsipielt enig i at det skulle være ensartet prinsippanvendelse mellom selskaps- og konsernregnskapet, men mente at kombinasjonen av konformitetskrav (binding mellom selskapsregnskap og beskatning) i resultatbeskatningen i Norge og de begrensninger som fjerde direktiv vil komme til å legge på regnskapsutviklingen i Norge, tilsa at prinsippanvendelsen kunne være forskjellig.

Departementet konkluderte i Ot.prp. nr. 42 (1997-98), avsnitt 6.6.5 med at et slikt unntak ikke skulle foreligge, og loven ble vedtatt uten adgang

til unntak. Departementet uttalte samtidig at internasjonal utvikling kunne tilsi en ny vurdering av spørsmålet:

"Departementet vil understreke at internasjonal utvikling kan komme til å gjøre det ønskelig med en ny vurdering av de foreslåtte kravene til lik prinsippanvendelse. Dette vil særlig kunne være aktuelt dersom notering på andre lands børser i større grad enn idag forutsetter regnskapsføring i samsvar med IAS, og det oppstår en motsetning mellom norske regnskapsregler og IAS. Spørsmålet må også ses i lys eventuelle endringer i fjerde og syvende direktiv, jf. EU-kommisjonens «communication» som det er redegjort for over."

Syvende direktiv bestemmer i utgangspunktet at foretak som utarbeider konsernregnskap, skal anvende de samme prinsipper for vurdering som anvendes i morselskapets selskapsregnskap. Direktivet gir imidlertid en adgang til å tillate eller kreve andre vurderingsprinsipper i konsernregnskapet.

Utvalget mener innføringen av IAS/IFRS for børsnoterte foretak tilsier en endring i reglene, slik at prinsippanvendelsen i konsernregnskapet og selskapsregnskapet kan være forskjellig.

9.3.2.8 Fortsatt drift

Forutsetningen om fortsatt drift (going concern) er slått fast i regnskapsloven § 4-5: "Årsregnskapet skal utarbeides under forutsetning om fortsatt drift så lenge det ikke er sannsynlig at virksomheten vil bli avvirket. Dersom det er sannsynlig at virksomheten vil bli avvirket, skal eiendeler og gjeld vurderes til virkelig verdi ved avvikling". Forutsetningen om fortsatt drift er en fundamental forutsetning fordi alternative forutsetninger vil kunne gi helt andre vurderinger.

Det er normalt å legge forutsetningen om fortsatt drift til grunn for utarbeidelsen av regnskapet. Som det klart fremgår av NOU 1995:30 (s. 86-87) er imidlertid hovedinnholdet i § 4-5 kriteriet for når forutsetningen om fortsatt drift skal forkastes, det vil si når det er "sannsynlig at virksomheten vil bli avvirket". Dette er i motsetning til EFs fjerde direktiv hvor det bare heter at fortsatt drift skal legges til grunn. Avviklet betyr ikke nødvendigvis at hele virksomheten blir avvirket. Også når vesentlige deler av virksomheten avvikes eller omstruktureres, kan det være nødvendig å bruke alternative vurderingsprinsipper. Det fremgår videre av forarbeidene at det er behov for nærmere retningslinjer for denne sannsynlighetsvurderingen. Slike ret-

ningslinjer er hittil ikke utarbeidet, men bør kunne overlates til standardsetting.

I IAS rammeverket er forutsetningen om fortsatt drift tatt inn i avsnittet grunnleggende forutsetninger (underlying assumptions). Her heter det: "Hence it is assumed that the enterprise has neither the intention nor the need to liquidate or curtail materially the scale of its operations; if such an intention or need exists, the financial statements may have to be prepared on a different basis ...". Forutsetningen om fortsatt drift er også omtalt i IAS 1.23-24, nytt høringsutkast 1.18-19. Her er det benyttet en annen formulering: "Financial statements shall be prepared on a going concern basis unless management either intends to liquidate the entity or to cease trading, or has no realistic alternative but to do so".

Av ordlyden kan det synes som om plikten til å forkaste fortsatt drift er mindre streng under IAS. Fortsatt drift kan brukes selv om det er sannsynlig at driften legges ned, så lenge det er en realistisk mulighet for at dette ikke vil skje. Utvalget antar at forskjellen i praksis vil være liten, men for å unngå eventuelle motsetninger foreslås ordlyden i gjeldende bestemmelse endret slik at man anvender begrepet "overveiende sannsynlig" i stedet for "sannsynlig".

9.3.2.9 God regnskapsskikk

I fjerde direktivs artikkel 2 (3) heter det at "the annual accounts shall give a true and fair view of the company's assets, liabilities, financial position, profit or loss". Bestemmelsen er implementert i regnskapsloven § 4-6 som lyder "Registrering av regnskapsopplysninger og utarbeidelse av årsregnskap skal foretas i samsvar med god regnskapsskikk". Det har i ettertid blitt reist tvil om denne måten å implementere artikkel 2(3) er tilstrekkelig. For eksempel konkluderer ESA med at "the Authority has not received any information showing that the GAP clearly implements the provisions in Article 2(2) and 2(3) (brev av 13.02.03). Utvalget har derfor sett det som ønskelig å ta spørsmålet om implementering av "true and fair view" opp til ny vurdering.

"True and fair view" kom inn i EF-retten da Storbritannia ble medlem. Britene hadde i lang tid benyttet begrepet som en rettslig norm for å utfylle en relativt kortfattet rammelov. I EF-retten ble "true and fair view" introdusert i en betydelig mer detaljert lovgivning etter kontinentalt mønster. Dette reiste tolkningsproblemer. I Storbritannia har en ingen god definisjon av "true and fair view". The Court of Justice of the European Com-

munities har gitt følgende retningslinjer om anvendelsen av begrepet:

"The principle of a true and fair view requires that the accounts reflect the activities and transactions which they are supposed to describe, and that accounting information be given in the form judged to be the soundest and most appropriate for satisfying third parties' needs for information, without harming the interests of the company".

Denne beskrivelsen av "true and fair view" er neppe kontroversiell. Det er imidlertid ulike oppfatninger om hvordan den skal brukes i praksis. Noen mener at en slik beskrivelse i seg selv gir tilstrekkelig operasjonelle retningslinjer for regnskapsføringen (se for eksempel Elling, Årsrapporten – teori og regulering, 2002). Andre vil hevde at "true and fair view" bare angir en metode for å finne løsninger på regnskapsfaglige spørsmål. I en betenkning for Accounting Standards Committee (UK) om forholdet mellom regnskapsstandarder og "true and fair view" uttaler for eksempel den britiske juristen Mary Arden (1993): "However, while the true and fair view which the law requires to be given is not qualified in any way, the task of interpreting the true and fair requirement cannot be performed by the court without evidence as to the practices and views of accountants. The more authoritative those practices are, the more ready the court will be to follow them."

Flertallet i regnskapslovkomiteen delte klart Ardens syn på true and fair view og konkluderte i NOU 1995:30 om ny regnskapslov avsnitt 2.3.4 med at dette synes å falle sammen med det en i Norge betegner "god regnskapsskikk". I en oppsummering om det originale britiske "true and fair view" (TFV), uttaler dette utvalget at "Substansen i TFV-begrepet har sterke likhetstrekk med god regnskapsskikk-begrepet, selv om det i utgangspunktet er forskjellig i form" (utredningen s. 35). Når en i praksis skal finne ut hvordan regnskapet best kan reflektere selskapets forhold, må en både konsultere grunnleggende regnskapsprinsipper og videre undersøke hvordan det er vanlig å løse lignende problemer. Flertallet i regnskapslovutvalget valgte ut fra et slikt resonnement å beholde god regnskapsskikk og ikke innføre "true and fair view" i direkte norsk oversettelse.

Norge er det eneste land i Europa som har valgt å utelate en henvisning til "true and fair view". Flere land har beholdt referanser til god regnskapsskikk eller tilsvarende – for eksempel Sverige og Tyskland. Disse krever imidlertid i tillegg at regnskapet skal gi "a true and fair view". Den norske løsning

gen har blitt kritisert for å være produsentorientert og for å ignorere brukernes behov (se for eksempel Elling 2002). Flertallet i regnskapslovutvalget ville neppe være enig i denne kritikken. Det kan klart hevdes at hovedformålet med regnskapsloven nettopp var å gi brukerne relevant og pålitelig informasjon. På den annen side kan en eksplisitt referanse til "true and fair view" bidra til å rydde av veien slike misforståelser. En lovendring burde dessuten eliminere den tvil som enkelte har reist vedrørende implementeringen av artikkel 2(3).

Utvalget ser det som ønskelig å inkludere et krav om "true and fair view" uten å bryte med den logikk som regnskapsloven bygger på. Den tyske implementering peker seg i så måte ut som en god løsning. Det vil dessuten ha klare fordeler å velge en implementering som er kjent fra ett av de store EU land. Ved tysk lovendring ble det i 1985 innført et krav om at regnskapet skulle gi et "unter Beachtung der Grundsätze ordnungsmässiger Buchführung ein den tatsächlichen Verhältnissen entsprechenden Bild". På denne måten ble "true and fair view" og det tyske skikk-begrepet koblet sammen. En tilsvarende formulering på norsk skulle bli: "Årsregnskapet skal gi et rettviseende bilde av den regnskapspliktiges finansielle stilling og resultat under hensyn til god regnskapsskikk."

Den norske regnskapsloven inneholder et krav om å gi tilleggsopplysninger dersom dette er nødvendig for å oppnå et rettviseende bilde. Diskusjonen om den norske regnskapslovens overstyring av direktivene anses ikke lenger å være aktuell i det de omstridte bestemmelsene i dag er i samsvar med det moderniserte direktivet. Endelig er det utvalgets oppfatning at henvisningen til "registrering av regnskapsopplysninger" i nåværende § 4-6 ikke lenger hører hjemme i regnskapsloven.

9.3.3 Oppsummering av utvalgets forslag

"§ 3-1 Formålet med årsregnskapet og årsberetningen

Årsregnskapets og årsberetningens formål er å danne grunnlag for regnskapsbrukernes bedømmelse av foretakets utvikling, finansielle stilling, resultat og risiki. Regnskapsbrukerne er enhver som treffer beslutninger som kan påvirkes av den regnskapspliktiges forhold, herunder nåværende og mulige eiere, kreditorer, ansatte, kunder, alliansepartnere og offentlige myndigheter.

Bestemmelsene i lov om årsregnskapet og årsberetningen tar sikte på å oppnå at disse dokumentene gir opplysninger om forhold som

er relevante for regnskapsbrukerne. Opplysningene skal dessuten være pålitelige i forhold til det som regnskapsbrukerne normalt forventer. Plikten til å gi opplysninger er fastsatt etter en vurdering av opplysningenes nytte for brukerne sammenholdt med kostnadene ved å fremskaffe dem."

"§ 4-1. Grunnleggende regnskapsprinsipper

Årsregnskapet skal utarbeides i samsvar med følgende grunnleggende regnskapsprinsipper:

1. Transaksjoner skal regnskapsføres til verdien av vederlaget på transaksjonstidspunktet (transaksjonsprinsippet).
2. Inntekt skal resultatføres når den er opptjent (opptjeningsprinsippet).
3. Utgifter skal kostnadsføres i samme periode som tilhørende inntekt (sammenstillingsprinsippet). *Unntak fra sammenstillingsprinsippet skal gjøres når det er i samsvar med god regnskapsskikk.*
4. Urealisert tap skal resultatføres (forsiktighetsprinsippet).
5. Ved sikring skal gevinst og tap resultatføres i samme periode.

Små foretak kan fravike de grunnleggende prinsippene om opptjening og sammenstilling, jf. første ledd nr. 2 og 3, når dette kan anses som god regnskapsskikk for små foretak. *Små foretak kan fravike det grunnleggende prinsippet om sikring, jf. første ledd nr. 5.*

Regnskapspliktige som ikke har økonomisk vinning som formål kan fravike de grunnleggende prinsippene om transaksjon, opptjening og sammenstilling, jf. første ledd nr. 1, 2 og 3, når dette kan anses som god regnskapsskikk for slike regnskapspliktige. Dette gjelder ikke for regnskapspliktige som nevnt i § 1-2 første ledd nr. 1, 2 og 4."

Se nærmere om begrunnelse for unntakene i annet ledd i kapittel 7. Se nærmere om begrunnelse for unntakene i tredje i kapittel 8.

"§ 4-2. Regnskapsestimater

Ved usikkerhet skal det brukes beste estimat, på bakgrunn av den informasjon som er tilgjengelig når årsregnskapet avlegges.

Ved endring av regnskapsestimater skal virkningen resultatføres i den perioden estimatet endres, med mindre resultatføringen skal utsettes i samsvar med god regnskapsskikk.

§ 4-3. Kongruensprinsippet

Alle inntekter og kostnader skal resultatføres.

Virkning av endring av regnskapsprinsipp

og korrigerer av feil i tidligere årsregnskap skal føres direkte mot egenkapitalen. Andre unntak fra kongruensprinsippet skal gjøres når det er i samsvar med god regnskapsskikk.

Små foretak kan uten hinder av bestemmelsen i annet ledd resultatføre virkning av endring av regnskapsprinsipp og korrigerer av feil i tidligere årsregnskap.

§ 4-4. Prinsippanvendelse

Årsregnskapet skal utarbeides etter ensartede prinsipper, som skal anvendes konsistent over tid. *Prinsippanvendelsen i konsernregnskap og selskapsregnskap kan likevel være forskjellig.*

§ 4-5. Forutsetningen om fortsatt drift

Årsregnskapet skal utarbeides under forutsetning om fortsatt drift så lenge det ikke er *overveiende sannsynlig* at virksomheten vil bli avvirket. Dersom det er *overveiende sannsynlig* at virksomheten vil bli avvirket, skal eiendeler og gjeld vurderes til virkelig verdi ved avvikling.

§ 4-6. Rettvisende bilde og god regnskapsskikk

Årsregnskapet skal gi et rettvisende bilde av den regnskapspliktiges finansielle stilling og resultat under hensyn til god regnskapsskikk.

9.3.4 Mindretallsinnstilling

Diskusjonen om grunnleggende prinsipper reiser spørsmålet om regnskapet skal være balanse- eller resultatorientert. Et mindretall bestående av medlemmet Voldnes er av den oppfatning at dette i realiteten innebærer et spørsmål om man ønsker en økonomisk liberalisering eller ikke. Erfaringen med balanseorienterte regnskaper viser at disse i stor grad innebærer bruk av virkelig verdi vurderinger, noe som betyr at svingninger i ulike markeder gjenspeiles i regnskapet. Mindretallets forslag er å beholde det resultatorienterte regnskapet for alle regnskapspliktiges selskapsregnskaper, jf. mindretallets forslag i kapittel 2.

Utvalgsflertallet foreslår i kapittel 2 at IAS/IFRS skal være retningsgivende for regnskapsloven. Mens IAS bygger på et balanseorientert rammeverk, bygger regnskapsloven på et resultatorientert rammeverk. Utvalgsflertallets forslag er en mellomløsning mellom resultat- og balanseorientert regnskap ved at grunnleggende prinsipper videreføres i loven, men tilpasses en balanseorientering selv om eiendeler og gjeld ikke defineres i loven. Hva som kan balanseføres av eiendeler og gjeld foreslås av flertallet at delvis skal

reguleres direkte gjennom loven, delvis gjennom grunnleggende prinsipper og gjennom henvisninger til god regnskapsskikk. Utvalgsflertallet ser for seg en videre utvikling i samsvar med IAS/IFRS som tilsier større grad av balanseorientering gjennom utviklingen av god regnskapsskikk. Det betyr at det åpnes for et balanseorientert selskapsregnskap og at Norsk RegnskapsStiftelse vil få stor innflytelse på utformingen av det gjennom utarbeidelse av regnskapsstandardene, som skal bygge på IAS.

Mindretallet er av den oppfatning at det ikke bør åpnes opp for balanseorientert regnskapsføring i selskapsregnskapet, da det kan hevdes at dette primært er introdusert for å gi rom for verdibasert regnskapsføring, noe mindretallet mener er uheldig. Det problematiske med vurderinger til virkelig verdi er at metoden for verdifastsetting i stor grad er basert på subjektivt skjønn, jf. mindretallets innstillinger i kapittel 10. Mindretallet er av den oppfatning at det ikke er tilstrekkelig utredet hvilke konsekvenser en utstrakt bruk av vurdering til virkelig verdi vil ha for regnskapsbrukere og regnskapsprodusenter i Norge. Tatt i betraktning de mange regnskapsskandalene i land med balanseorienterte regnskaper, burde det undersøkes bedre hvorvidt denne tilnærmingen er ønskelig.

Et mindretall bestående av medlemmet Voldnes er skeptisk til utvalgsflertallets løsning og mener at det i påvente av internasjonale avklaringer, bedre og mer pålitelige målemetoder samt utredningsarbeid om effekten av utstrakt bruk av virkelig verdi, som må forstås som en del av det balanseorienterte regnskapet, er et bedre alternativ å beholde dagens regnskapslovs kapittel 4 om grunnleggende prinsipper for alle regnskapspliktiges selskapsregnskaper. Når det gjelder ensartet prinsippanvendelse følger det av mindretallets forslag i kapittel 2 at det nettopp må kunne fravikes i konsern- og selskapsregnskapet. En slik tilpasning vil være innefor den implementeringen Norge er pålagt gjennom EØS-avtalen.

Mindretallet foreslår en videreføring av gjeldende regler, men støtter flertallets forslag om adgang til å fravike grunnleggende prinsipper for regnskapspliktige som ikke har økonomisk vinning som formål når dette er i samsvar med god regnskapsskikk. Videre følger det av mindretallets forslag at regnskapsprinsippene for konsernregnskapet og selskapsregnskapet kan være forskjellig, jf. kapittel 2.

Medlemmet Voldnes' forslag:

”§ 4-1. Grunnleggende regnskapsprinsipper

Årsregnskapet skal utarbeides i samsvar med følgende grunnleggende regnskapsprinsipper:

1. Transaksjoner skal regnskapsføres til verdien av vederlaget på transaksjonstidspunktet (transaksjonsprinsippet).
2. Inntekt skal resultatføres når den er oppjent (opptjeningsprinsippet).
3. Utgifter skal kostnadsføres i samme periode som tilhørende inntekt (sammenstillingsprinsippet).
4. Urealisert tap skal resultatføres (forsiktighetsprinsippet).
5. Ved sikring skal gevinst og tap resultatføres i samme periode.

Regnskapspliktige som ikke har økonomisk vinning som formål kan fravike de grunnleggende prinsippene om transaksjon, opptjening og sammenstilling, jf. første ledd nr. 1, 2 og 3, når dette kan anses som god regnskapsskikk for slike regnskapspliktige. Dette gjelder ikke for regnskapspliktige som nevnt i § 1-2 første ledd nr. 1, 2 og 4.

§ 4-2. Regnskapsestimater

Ved usikkerhet skal det brukes beste estimat, på bakgrunn av den informasjon som er tilgjengelig når årsregnskapet avlegges.

Ved endring av regnskapsestimat skal virkningen resultatføres i den perioden estimatet endres, med mindre resultatføringen kan utsettes i samsvar med god regnskapsskikk.

§ 4-3. Kongruensprinsippet

Alle inntekter og kostnader skal resultatføres.

Virkning av endring av regnskapsprinsipp og korrigering av feil i tidligere årsregnskap skal føres direkte mot egenkapitalen. Andre unntak fra kongruensprinsippet skal gjøres når det er i samsvar med god regnskapsskikk.

Små foretak kan uten hinder av bestemmelsen i annet ledd resultatføre virkning av endring av regnskapsprinsipp og korrigering av feil i tidligere årsregnskap.

§ 4-4. Prinsippanvendelse

Årsregnskapet skal utarbeides etter ensartede prinsipper, som skal anvendes konsistent over tid. Prinsippanvendelsen i konsernregnskap og selskapsregnskap kan likevel være forskjellig.

§ 4-5. Forutsetningen om fortsatt drift

Årsregnskapet skal utarbeides under forutsetning om fortsatt drift så lenge det ikke er sannsynlig at virksomheten vil bli avvirket. Dersom det er sannsynlig at virksomheten vil bli avvirket, skal eiendeler og gjeld vurderes til virkelig verdi ved avvikling.

§ 4-6. God regnskapsskikk

Registrering av regnskapsopplysninger og utarbeidelse av årsregnskap skal foretas i samsvar med god regnskapsskikk.”

Kapittel 10

Vurderingsregler

10.1 Generelle vurderingsregler

10.1.1 Innledning

Regnskapsloven §§ 5-1 til 5-5 omfatter generelle bestemmelser om verdsettelse av eiendeler. Reglene omhandler klassifisering av eiendeler (§ 5-1), verdsettelse av omløpsmidler (§ 5-2) og anleggsmidler (§ 5-3), samt definisjon (§ 5-4) og tilordning (§ 5-5) av anskaffelseskost.

De generelle vurderingsreglene danner det rettslige utgangspunktet for enkelte spesialregler for verdsettelse av eiendeler og gjeld. Slike spesialregler er dels drøftet i kapittel 7 om små foretak, og dels i øvrige deler av kapittel 10.

Som det framgår av kapittel 2 mener utvalgflertallet at regnskapsloven bør være en ramme lov som blant annet tar sikte på å sikre at norske finansregnskaper skal kunne avlegges i henhold til IAS/IFRS-regelverket. For å unngå at framtidige endringer i IAS/IFRS-regelverket er i strid med norsk lovgivning, er det etter utvalgets oppfatning fornuftig å unngå unødig detaljerte lovbestemmelser.

Utvalget finner det også naturlig å utforme lovgivningen slik at norske regnskaper blir sammenlignbare. Eksplisitte valgadganger i lovgivningen bør derfor unngås i størst mulig utstrekning.

EFs fjerde og syvende direktiv danner den EF-rettslige rammen for regnskapsloven. Ønsket om å redusere detaljnivået og fleksibiliteten i regelverket må derfor tilpasses de mulighetene direktivbestemmelsene gir.

Utvalgets mandat forutsetter at det ikke skal gjennomføres en fornyet vurdering av alle bestemmelsene i regnskapsloven. Utvalget legger derfor til grunn at lovbestemmelsene skal beholdes uendret dersom ovenstående kriterier ikke tilsier noe annet.

10.1.2 Bør finansielle instrumenter omfattes av de generelle vurderingsreglene?

I utgangspunktet omfattes alle eiendeler av de generelle vurderingsreglene. I tråd med EF-retten inndeler regnskapsloven § 5-1 eiendelene i to

hovedgrupper, omløpsmidler og anleggsmidler; og vurderingsreglene i §§ 5-2 og 5-3 bygger på denne inndelingen.

Vurderingsreglene for omløpsmidler og anleggsmidler er etter gjeldende rett forskjellige, og etter utvalgets syn vil den forskjellen måtte videreføres, jf. drøftelsen av §§ 5-2 og 5-3 nedenfor. Med dette som utgangspunkt kan en stille spørsmål om det er fornuftig at *finansielle instrumenter* også i fremtiden omfattes av de generelle vurderingsreglene. Både EF-retten (direktivet om virkelig verdi) og IAS/IFRS-regelverket (IAS 32 og IAS 39), behandler således *finansielle instrumenter* i separate, omfattende regelverk, og disse regelverkene tar i motsetning til regnskapsloven kapittel 5 ikke utgangspunkt i et skille mellom finansielle *omløpsmidler* og finansielle *anleggsmidler*. Det kan derfor argumenteres for at strukturen i regnskapsloven kapittel 5 passer dårlig for slike instrumenter.

I praksis har det vist seg at nedskrivningsregelen i § 5-3 byr på spesielle utfordringer for finansielle instrumenter. Bestemmelsen tillater at nedskrivninger skal unnlates når verdinedgangen er av "forbigående art". Denne regelen har vært praktisert forskjellig, og dette er egnet til å redusere informasjonsverdien og sammenlignbarheten i regnskapene.

Det kan argumenteres for at en logisk oppbygget lovstruktur forutsetter at generelle vurderingsregler bør omfatte alle eiendeler. Etter en totalvurdering er utvalget likevel kommet til at finansielle instrumenter bør behandles samlet i egen lovbestemmelse med tilhørende forskrifter, jf. drøftelsen i avsnitt 10.2. Utvalget mener at en slik inndeling er egnet til å gi bedre oversikt over regelverket for finansielle instrumenter.

En særskilt regulering av finansielle instrumenter er i tråd med den nye danske regnskapsloven av 2001, som må anses å være den første europeiske regnskapslov som er utformet spesielt med sikte på å tilpasse seg IAS/IFRS-regelverket.

Utvalget legger til grunn at EF-direktivene ikke er til hinder for å unnta finansielle instrumenter fra de alminnelige bestemmelsene om anleggsmidler,

jf. fjerde direktiv art 35 c) aa). Denne særbestemmelsen ble ikke implementert i regnskapsloven av 1998.

Det kan argumenteres for at utvalgets konklusjon fører til at betegnelsen "generelle vurderingsregler" ikke lenger er særlig treffende. Således vil regelverket om "omløpsmidler" i § 5-2 i hovedsak bare gjelde varelager. Utvalget er likevel kommet til det ikke er tilstrekkelig grunn til å endre lovens begrepsbruk.

10.1.3 De enkelte bestemmelser – utvalgets vurderinger og forslag

10.1.3.1 § 5-2. Omløpsmidler

Bestemmelsen lyder:

"Omløpsmidler skal vurderes til laveste av anskaffelseskost og virkelig verdi."

Bestemmelsen implementerer fjerde direktiv art 39.1. Utvalget legger til grunn at bestemmelsen normalt bare bør få anvendelse på varebeholdninger. Verdsettelse av finansielle instrumenter er behandlet i avsnitt 10.7.

Utvalget finner ikke grunn til å foreslå endringer i bestemmelsen.

10.1.3.2 § 5-3. Anleggsmidler

Bestemmelsen lyder:

"Anleggsmidler skal vurderes til anskaffelseskost.

Anleggsmidler som har begrenset økonomisk levetid, skal avskrives etter en fornuftig avskrivningsplan.

Anleggsmidler skal nedskrives til virkelig verdi ved verdifall som forventes ikke å være forbigående. Nedskrivningen skal reverseres i den utstrekning grunnlaget for nedskrivningen ikke lenger er til stede."

Bestemmelsen implementerer fjerde direktiv art 35.1.

Utvalget legger til grunn at finansielle anleggsmidler ikke bør underlegges disse reglene, jf. behandlingen i avsnitt 10.2.

Bestemmelsen innebærer også at oppskrivning av anleggsmidler ikke er tillatt; Norge har altså ikke implementert adgang til å gjennomføre oppskrivninger i medhold av fjerde direktiv artikkel 33. Så vidt utvalget kjenner til, er det bare Tyskland som har innført et tilsvarende oppskrivnings-

forbud blant EU-landene. IAS 16.29 tillater oppskrivninger etter bestemte regler.

Utvalget har vurdert om oppskrivningsforbudet bør videreføres. Det er utvalgets generelle utgangspunkt at norsk lov bør inneholde en mulighet for norske selskaper til å tilpasse alle valgdanger som IAS/IFRS tillater. Når det gjelder oppskrivninger, mener utvalget likevel at tiden ikke er inne til å fjerne forbudet som ble innført i 1998. Hovedgrunnen til dette er at oppskrivninger er valgfritt, og en oppskrivningsadgang vil derfor redusere sammenlignbarheten mellom norske selskaper. Det er også en risiko for at estimeringen av den verdi som skal oppskrives kan føre til redusert pålitelighet. På den annen side kan det argumenteres for at oppskrivninger vil øke informasjonsverdien av en balanse.

I sitt standpunkt har utvalget lagt avgjørende vekt på at det er usikkert om oppskrivningsadgangen ifølge IAS 16 vil beholdes i fremtiden. Således er oppskrivninger ikke tillatt i henhold til US GAAP, og IASB og FASB er inngått en avtale om å tilpasse regelsettene.

Utvalget har vurdert om formuleringen "som forventes ikke å være forbigående" i nedskrivningsbestemmelsen i tredje punktum er forenlig med IAS 36 – Impairment of Assets; som ubetinget krever nedskrivning når standardens vilkår er tilfredsstillt. EF-kommisjonen har vurdert dette spørsmålet i det interne dokumentet "Examination of the conformity between IAS 1 to IAS 41 and the European Accounting Directives" (April 2001), og uttaler på s. 34 følgende:

"It should also be noted that IAS 36 does not require the distinction between temporary and permanent impairments. Under the standard, an impairment is recognised in all cases where the recoverable amount of an asset is less than its carrying amount (see paragraph 88), which means that all impairments should, in the context of the Fourth Directive, be regarded as permanent. This is because IAS36's intrinsic discounted cash flow methodology for the measurement of an impairment loss means that only a permanent impairment will be recognised, and a temporary impairment will not be revealed by the application of the test."

På bakgrunn av uttalelsen finner utvalget at regnskapslovens nedskrivningsregel er i overensstemmelse så vel med direktivet som med IAS 36.

Utvalgets konklusjon er etter dette at regnskapsloven § 5-3 bør videreføres uendret.

10.1.3.3 § 5-4. Anskaffelseskost

Bestemmelsen lyder:

”Anskaffelseskost ved kjøp er kjøpspris med tillegg av kjøpsutgifter.

Anskaffelseskost ved tilvirkning omfatter variable og faste tilvirkningskostnader. Små foretak kan likevel unnlate å medta faste tilvirkningskostnader ved beregning av anskaffelseskost.”

Bestemmelsen implementerer fjerde direktiv artikkel 3 og 4. Selv om artikkel 39 nr. 4 i samme direktiv klargjør at foretakene skal ha en valgadgang når det gjelder behandling av finansieringsutgifter, klargjør lovforarbeidene (NOU 1995:30, s 128) at finansieringsutgifter skal inkluderes i anskaffelseskost. I motsetning til den norske regelen klargjør IAS 23.7 og 11 at finansieringsutgifter som hovedregel skal kostnadsføres løpende, og at balanseføring tillates som et alternativ.

Utvalget ønsker å klargjøre at det her er snakk om finansieringsutgifter knyttet til tilvirkning av anleggsmidler med lang tilvirkningstid, hvor renteutgifter er en av komponentene knyttet til finansieringen. I tillegg til renteutgifter vil også amortiseringer av underkurs og overkurs knyttet til lån og andre direkte kostnader knyttet til låneopptak være elementer som inngår. Valutagevinster eller valutatap knyttet til lån i utenlandsk valuta vil også inngå i finansieringsutgiftene i den grad de betraktes som justeringer til renteutgiftene. Denne forståelsen er i tråd med definisjonen av ”Borrowing costs” i IAS 23.5.

Så lenge både EF-retten og IAS 23 tillater alternative løsninger for finansieringsutgifter, er det utvalgets oppfatning at norske foretak bør stå overfor den samme valgadgangen. Som nytt tredje ledd i bestemmelsen foreslås derfor:

”Finansieringsutgifter på kapital som kan knyttes til tilvirkning av et anleggsmiddel kan kostnadsføres når de påløper.”

Balanseføring av finansieringsutgifter skal opplyses i notene til årsregnskapet, jf. nærmere drøftelse i kapittel 15.

10.1.3.4 § 5-5. Tilordning av anskaffelseskost

Bestemmelsen lyder:

”Eiendeler skal tilordnes anskaffelseskost spesifikt. Varer kan tilordnes anskaffelseskost ved

FIFO-metoden (først inn, først ut) eller gjennomsnittlig anskaffelseskost dersom spesifikk tilordning ikke er praktisk eller hensiktsmessig. Ombyttbare finansielle eiendeler skal tilordnes gjennomsnittlig anskaffelseskost. Små foretak kan likevel tilordne ombyttbare finansielle eiendeler anskaffelseskost etter FIFO-metoden.”

Bestemmelsens annet ledd implementerer fjerde direktiv artikkel 40.1.

Bestemmelsen om tilordning av varer i annet punktum tilsvarende bestemmelsen i IAS 2.21 om varelager. Utvalget foreslår derfor ingen endringer i bestemmelsen.

Tilordning av finansielle eiendeler, jf. tredje punktum, er ikke regulert i IAS/IFRS-regelverket. Det må derfor antas at FIFO-metoden er tillatt i henhold til IAS/IFRS. Utvalget finner ikke grunn til at forholdet reguleres i lovgivningen, og foreslår derfor at tredje og fjerde punktum i bestemmelsen utgår.

10.2 Finansielle instrumenter og varederivater

10.2.1 Innledning

Utvalget har i høringsnotat av 20. desember 2002, jf vedlegg 1 foreslått endringer i regnskapsloven vedrørende regnskapsmessig behandling av finansielle instrumenter som følge av endringer i regnskapsdirektivene gjennom direktiv 2001/65/EØF (virkelig verdi direktivet). Sistnevnte direktiv skal være gjennomført og trått i kraft innen 1. januar 2004, mens øvrige deler av endringene i EØS-rammeverket først skal gjennomføres fra 1. januar 2005. Det er presisert i høringsnotatet at utvalgets vurderinger der kun relaterer seg til regnskapsåret 2004, og at de vurderingene anses som foreløpige i forhold til utvalgets endelige innstilling.

Utvalget viser generelt til høringsnotatet når det gjelder omtale av gjeldende norsk rett, EØS-rett og IAS 39 vedrørende regnskapsmessig behandling av finansielle instrumenter. Denne utredningen legger til grunn de vurderinger som er gjort i høringsnotatet med mindre annet fremkommer her.

Den internasjonale regnskapsstandarden om regnskapsmessig behandling av finansielle instrumenter (IAS 39) er under utvikling. IASB utga i juni 2002 et forslag til revidert IAS 39 som ikke ventes vedtatt før tidligst i slutten av 2003. Det er sannsynlig at revidert IAS 39 nødvendigvis ytter-

ligere endringer i EUs regnskapsdirektiver utover de endringer som følger av direktivet om virkelig verdi og moderniseringen av regnskapsdirektivene. Et ytterligere usikkerhetsmoment er hvorvidt EU kommer til å godkjenne den reviderte standarden for bruk innen EU slik IAS-forordningen forutsetter. Det vises her til at EU nylig godkjente alle IAS-standarder gjeldende per mai 2002, med unntak av IAS 32 og 39. Utvalget er kjent med at forslaget til reviderte standarder er omstridt og at det ikke er åpenbart at standardene vil bli godkjent. Det vil i så fall også kunne få konsekvenser for foretak som ikke følger "forordningsveien". Uansett må myndighetene som følge av overnevnte forhold følge opp utviklingen i tiden etter at utredningen er avlagt.

Vurderingsregler for finansielle instrumenter for små foretak er nærmere omtalt i kapittel 7.

10.2.2 Definisjon av finansielle instrumenter

Definisjoner av finansielle instrumenter er behandlet i utvalgets høringsnotat av 20. desember 2002. Utvalget la i høringsnotatet til grunn en definisjon basert på IAS 39:

"Et finansielt instrument er enhver kontrakt som både gir opphav til en finansiell eiendel for et foretak og en finansiell forpliktelse eller et egenkapitalinstrument for et annet foretak.

En finansiell eiendel er:

- kontanter
- en kontraktsfestet rettighet til å motta kontanter eller en annen finansiell eiendel fra et annet foretak
- en kontraktsfestet rettighet til å bytte finansielle instrumenter med et annet foretak til vilkår som er potensielt gunstige for innehaver
- et egenkapitalinstrument i et annet foretak

En finansiell forpliktelse er enhver kontraktsfestet plikt til:

- å levere kontanter eller en annen finansiell eiendel til et annet foretak
- å bytte finansielle instrumenter med et annet foretak til vilkår som er potensielt ugunstige for innehaver "

Eksempler på finansielle eiendeler er utlån, fordringer, obligasjoner, sertifikater, eierinteresser i et annet foretak (aksjer, grunnfondsbevis, andeler i ansvarlig selskap o.l.), samt finansielle derivater (herunder rente- og valutabytteavtaler, opsjoner, fremtidige renteavtaler og finansielle terminkontrakter) Eksempler på finansielle forpliktelser er

(inn)lån, utstedte obligasjoner, finansielle derivater og leverandørgjeld.

Utvalget antar som i høringsnotatet at det er mest hensiktsmessig ikke å regulere definisjon av finansielle instrumenter i lov eller forskrift, slik at definisjonen, gjennom utvikling av god regnskapsskikk, til enhver tid kan være i samsvar med den internasjonale regnskapsstandarden om finansielle instrumenter.

Utvalget la til grunn i høringsnotatet av 20. desember 2002 at fjerde direktiv artikkel 42a nr. 2 om varebaserte kontrakter var gjennomført gjennom begrepet finansielle instrumenter i § 5-8. På den bakgrunn mente utvalget at det ikke var nødvendig med ytterligere presisering verken i lov eller forskrift. På bakgrunn av innspill til utvalget, finner utvalget å endre sitt standpunkt her. Varebaserte kontrakter er ikke omfattet av begrepet finansielle instrumenter slik definisjonen er i IAS 32 (som legges til grunn også i IAS 39). Slike kontrakter skal under gitte forhold likevel behandles som om de var finansielle instrumenter, jf. IAS 39.6 (sammenhengen fremgår mer eksplisitt av forslaget til revidert IAS 39). Utvalget legger derfor til grunn at artikkel 42a nr. 2 i fjerde direktiv likevel må inntas i lov eller forskrift.

10.2.3 Finansielle instrumenter til virkelig verdi

Utvalgets høringsnotat av 20. desember 2002 omhandler blant annet gjennomføring av direktivet om virkelig verdi (2001/65/EF). Direktivet gir medlemsstatene enkelte valgmuligheter:

1. Foretakene kan gis plikt eller adgang til å anvende virkelig verdi.
2. Adgangen ellerplikten kan begrenses til visse kategorier av foretak.
3. Adgangen ellerplikten kan begrenses til konsernregnskapet.

Utvalgets forslag til gjennomføring av direktivet, var at alle foretak i konsernregnskapet kan vurdere finansielle instrumenter til virkelig verdi gitt de begrensninger som ellers følger av direktivet. Forslaget var blant annet begrunnet i at lovreglene trår i kraft 1. januar 2004 og således har karakter av å være overgangsbestemmelser i påvente av at IAS-forordningen får virkning.

Det at forslaget begrenset adgangen til utvidet anvendelse av virkelig verdi til konsernregnskapet, ble begrunnet med at selskapsrettslige og skatterettslige konsekvenser ville bli vurdert på generelt grunnlag i hovedinnstillingen. Det vises til denne utredningens kapittel 21 hvor det er redegjort nær-

mere for overnevnte konsekvenser. Utvalget legger til grunn at adgangen til utvidet bruk av virkelig verdi, fra 2005 også bør gjøres gjeldende for selskapsregnskapet.

Det at det for regnskapsåret 2004 ble foreslått en adgang, men ikke plikt til å anvende virkelig verdi i samsvar med direktivet, var blant annet begrunnet med en antagelse om at mange morselskap ønsker å bruke de samme regnskapsprinsippene i selskaps- og konsernregnskap. Videre var det også et moment at god regnskapsskikk for finansielle instrumenter er under utvikling både i Norge og internasjonalt. Hensynet til sammenlignbarhet tilsier at andre regnskap enn børsnoterte foretaks konsernregnskap bør kreves utarbeidet med anvendelse av virkelig verdi på finansielle instrumenter i samsvar med bestemmelsene i direktivet. Når det gjelder små foretak vises det til kapittel 7.

Det er fortsatt knyttet usikkerhet til hvilke regnskapsregler som vil gjelde internasjonalt for finansielle instrumenter fremover. Utvalget legger til grunn at overgangen til anvendelse av IAS 39 best kan skje gjennom god regnskapsskikk.

10.2.4 Finansielle instrumenter som ikke vurderes til virkelig verdi

Utvalget har i høringsnotatet av 20. desember 2002 ikke foretatt en fullstendig vurdering av forholdet mellom regnskapsloven og IAS 39. Det er likevel i høringsnotatets avsnitt 6.2.2 stilt spørsmål om hvorvidt enkelte bestemmelser er til hinder for anvendelse av gjeldende og foreslått revidert IAS 39.

Forholdet til regnskapsloven § 5-3 er omtalt på følgende måte i høringsnotatet (avsnitt 6.2.2):

”Finansielle eiendeler som ikke vurderes til virkelig verdi skal etter IAS 39 vurderes til amortisert kost hvis mulig, ellers til kost. Standardens krav til nedskrivning av finansielle eiendeler samsvarer ikke nødvendigvis med regnskapsloven § 5-3 som følge av at standarden krever anvendelse av opprinnelig effektiv rente som diskonteringsrente. Det vil si at endringer i markedsrenten ikke hensyntas. Som nevnt i kapittel 2.1 følger det av lovens forarbeider at observert verdiendring av finansielle instrumenter som utgangspunkt må anses å være ikke forbigående. Nedskrivningsplikten foreligger uavhengig av om det observerte verdifallet er forårsaket av endring i markedsrente eller av andre forhold. Det kan således stilles spørsmål ved om regnskapsloven § 5-3 er til hinder for anvendelse av IAS 39 på finan-

sielle eiendeler som ikke vurderes til virkelig verdi.”

I tillegg til det som er anført ovenfor, kan det også stilles spørsmål ved hensiktsmessigheten av å la de generelle vurderingsreglene for omløps- og anleggsmidler fortsette å gjelde for finansielle instrumenter som ikke vurderes til virkelig verdi, all den tid IAS 39 ikke har en slik inndeling, jf. avsnitt 10.1.3. Utvalget foreslår derfor særskilt regulering av finansielle eiendeler som ikke vurderes til virkelig verdi i § 5-8.

Et annet forhold som berøres i høringsnotatet er bestemmelsen om tilordning av anskaffelseskost for ombyttbare finansielle eiendeler i § 5-5 tredje punktum. IAS 39 legger til grunn en individuell identifisering av kost, men har ingen regler for tilordning av anskaffelseskost for ombyttbare eiendeler. Det antas derfor at både bruk av FIFO og gjennomsnittlig anskaffelseskost kan benyttes. Gjeldende lovbestemmelse er ikke til hinder for at et foretak kan avlegge et regnskap etter IFRS, men synes å begrense foretakenes valgmulighet innenfor IFRS. Utvalget foreslår derfor at bestemmelsen i § 5-5 tredje punktum fjernes.

Et tredje forhold som er omtalt i høringsnotatet vedrører en tilsynelatende forskjell mellom direktivet og IAS 39 når det gjelder investeringer i datterselskap, tilknyttet selskap og felles kontrollert virksomhet. Etter forslaget til revidert IAS 27.13 skal datterselskap som holdes for midlertidig eie vurderes i samsvar med IAS 39 til virkelig verdi med resultatføring av periodens verdiendringer. Tilsvarende gjelder for investeringer i tilknyttet selskap, jf. forslaget til revidert IAS 28.13. Etter IAS 31.35 skal investeringer i felles kontrollert virksomhet i midlertidig eie vurderes i samsvar med IAS 39. Artikkel 42a nr. 4c i fjerde direktiv forbyr virkelig verdi vurdering av investeringer i datterselskap, tilknyttet selskap og felles kontrollert virksomhet. I utvalgets rapport er direktivbestemmelsen foreslått gjennomført i § 1 i utkast til forskrift om finansielle instrumenter i konsernregnskapet. I fortalen til moderniseringsdirektivet avsnitt 15 legges det til grunn at alle uoverensstemmelser mellom regnskapsdirektivene og gjeldende IAS pr. 1. mai 2002 er fjernet som følge av moderniseringsdirektivet. Gjeldende IAS 39 pr. 1. mai 2002 krever at investeringer i datterselskap som holdes for midlertidig eie skal vurderes etter reglene i IAS 39, hvilket normalt tilsier virkelig verdi. Utvalget legger til grunn at regnskapsdirektivene ikke er til hinder for at investeringer som holdes for midlertidig eie vurderes til virkelig verdi. Nærmere omtale er gitt i avsnitt 10.4 for investeringer i datterselskap og

tilknyttet selskap, samt i avsnitt 10.5 for investeringer i felles kontrollert virksomhet.

Finansielle instrumenter som er gjeld kan bare vurderes til virkelig verdi dersom instrumentet inngår i handelsporteføljen, eller dersom instrumentet er et finansielt derivat, jf. artikkel 42a nr. 3. Det er ikke gitt noen andre vurderingsregler for gjeld i fjerde direktiv. Finansielle instrumenter som er gjeld skal etter IAS 39 vurderes til amortisert kost, med unntak av finansielle instrumenter i handelsporteføljen og derivater som er gjeld. Utvalget antar regnskapsloven § 5-13 ikke er i konflikt med IAS 39, men lovbestemmelsen åpner for andre løsninger. Utvalget foreslår at vurdering av finansielle instrumenter som er gjeld reguleres i § 5-8 sammen med finansielle eiendeler.

I IAS 39 anvendes begrepene kost og amortisert kost. Slik begrepene er definert i gjeldende og foreslått IAS 39 omfatter amortisert kost også nedskrivninger for tapsutsatthet (impairment), jf. IAS 39.10. Utvalget finner det mest hensiktsmessig å anvende regnskapslovens eksisterende begreper. Det innebærer at kost og amortisert kost i lov- og forskriftsforslaget er erstattet med anskaffelseskost med tillegg om at instrumentene som vurderes til anskaffelseskost, skal nedskrives. Utvalget legger til grunn at begrepet anskaffelseskost også hensyntar periodisering av over-/underkurs, samt avdrag.

Utvalget har etter en fornyet vurdering funnet at artikkel 42a nr 4 ikke fullt ut er gjennomført i lov- og forskriftsforslaget i høringsnotatet av 20. desember 2002. Følgende del av direktivbestemmelsen er ikke hensyntatt (finansielle instrumenter som ikke kan vurderes til virkelig verdi):

”– contracts for contingent consideration in a business combination as well as other financial instruments with such special characteristics that the instruments, according to what is generally accepted, should be accounted for differently from other financial instruments.”

Utvalget forstår det slik at denne delen av bestemmelsen er ment å dekke de finansielle instrumenter som eksplisitt er utenfor virkeområde til IAS 39, jf. IAS 39.1. Utvalget legger til grunn at denne del av artikkel 42a nr 4 også må inntas i lov eller forskrift.

10.2.5 Sikringsvurdering

I høringsnotatet av 20. desember 2002 er det lagt til grunn at regnskapsloven § 4-1 første ledd nr. 5 åpner for anvendelse av bestemmelsene om

sikringsvurdering i IAS 39. Det foreslås ikke noen innstramming av lovbestemmelsen i samsvar med IAS 39, men utvalget antar at nærmere regulering mest hensiktsmessig kan gjennomføres i en egen regnskapsstandard om regnskapsføring av finansielle instrumenter.

10.2.6 Føring direkte mot egenkapitalen

Det er i høringsnotatet av 20. desember 2002 lagt til grunn at regnskapsloven ikke er til hinder for at urealisert gevinst og tap føres direkte mot egenkapitalen, jf. § 4-3 annet ledd annet punktum. Det foreslås i høringsnotatet som følge av artikkel 42c i fjerde direktiv at dersom urealiserte gevinster og tap føres direkte mot egenkapitalen, så skal verdiendringen føres mot fond for verdiendringer, jf. forslaget til § 6-2 post C II ny post 2, samt til § 5-8 nytt annet ledd.

Det forhold at denne utredningen åpner for at verdiendringer på finansielle instrumenter tilgjengelig for salg kan føres direkte mot egenkapitalen i et fond for verdiendringer også i selskapsregnskapet, reiser spørsmålet om hvorvidt fond bør være fritt eller bundet. Gjeldende IAS 39 inneholder en valgadgang mellom å føre slike verdiendringer direkte mot egenkapitalen eller over resultatregnskapet. I foreslått revidert IAS 39 er det imidlertid foreslått en plikt til å føre slike verdiendringer direkte mot egenkapitalen. Spørsmålet om binding av fond for verdiendringer synes mest relevant dersom det er et krav til at alle verdiendringer fra finansielle instrumenter tilgjengelig for salg føres mot dette fondet. Det vises til kapittel 21 for nærmere vurdering av dette spørsmålet. For øvrig vises det til høringsnotatet av 20. desember 2002 avsnitt 6.2.5 for nærmere drøftelse av føring av verdiendringer direkte mot egenkapitalen.

10.2.7 Klassifisering

Bestemmelsen i gjeldende regnskapslov § 5-1 om klassifisering av eiendeler har betydning både i forhold til vurdering og i forhold til føring i balansen. Finansielle eiendeler som er bestemt til varig eie eller bruk er anleggsmidler og vurderes etter den generelle vurderingsregelen i § 5-3. Øvrige finansielle eiendeler er omløpsmidler. Fordringer som skal tilbakebetales innen ett år, kan ikke klassifiseres som anleggsmidler, jf. § 5-1 annet ledd. Markedsbaserte finansielle omløpsmidler vurderes etter § 5-8, mens øvrige finansielle omløpsmidler vurderes etter den generelle vurderingsregelen i § 5-2.

Vurderingsreglene for finansielle instrumenter

i IAS 39 skiller ikke finansielle eiendeler mellom omløpsmidler og anleggsmidler. Standarden skiller derimot mellom:

- finansielle eiendeler i handelsporteføljen,
- finansielle eiendeler som er tilgjengelig for salg,
- lån og fordringer etablert av foretaket og
- investeringer som holdes til forfall.

Bestemmelsen i regnskapsloven § 5-1 har således ikke betydning for vurdering av finansielle instrumenter. I forhold til balanseføring vil lovbestemmelsen likevel ha betydning i forhold til finansielle instrumenter som følge av at IAS 1 krever inndeling i omløpsmidler og anleggsmidler, med mindre klassifisering etter likviditet er mer relevant, jf. kapittel 14. Det kan stilles spørsmål ved hensiktsmessigheten av at klassifisering i forhold til balanseføring reguleres i lovens kapittel om vurderingsregler. Isolert sett kan det argumenteres for at det er mer naturlig å regulere forholdet i samme kapittel som oppstillingsplanen for balansen – det vil si regnskapsloven kapittel 6. Utvalget har vurdert forhold i sammenheng med klassifisering generelt i avsnitt 10.7.

10.2.8 Utvalgets forslag

Utvalget foreslår at regnskapsloven § 5-8 erstattes med følgende:

“§ 5-8. Finansielle instrumenter og varederivater

Finansielle instrumenter og varederivater skal vurderes til virkelig verdi når virkelig verdi kan måles pålitelig.

Fond for verdiendringer skal være lik balanseførte verdiendringer på finansielle instrumenter som i henhold til § 4-3 annet ledd ikke er resultatført.

Departementet kan i forskrift gi nærmere bestemmelser om regnskapsføring av finansielle instrumenter og varederivater, herunder om hvilke finansielle instrumenter og varederivater som ikke kan vurderes til virkelig verdi.

Små foretak kan uten hinder av bestemmelsen i første ledd, vurdere finansielle instrumenter og varederivater etter generelle vurderingsregler.”

Utvalget foreslår videre følgende bestemmelser i utkast til samleforskrift til regnskapsloven:

“§ 5-8-1 Finansielle instrumenter og varederivater som ikke kan vurderes til virkelig verdi

Følgende finansielle instrumenter og varederivater kan ikke vurderes til virkelig verdi:

1. Finansielle instrumenter som etter regnskapsloven §§ 5-17 eller 5-18 skal vurderes etter egenkapitalmetoden, bruttometoden eller generelle vurderingsregler.
2. Egenkapitalinstrumenter utstedt av den regnskapspliktige.
3. Utlån og fordringer etablert av foretaket og som ikke inngår i handelsporteføljen.
4. Investeringer som holdes til forfall.
5. Finansiell gjeld med unntak av gjeld som inngår i handelsporteføljen og derivater som er gjeld.
6. Kontrakter om betinget vederlag i forbindelse med sammenslåing av virksomheter.
7. Finansielle instrumenter som på grunn av særlige egenskaper ved instrumentet, etter god regnskapsskikk, skal gis en annen regnskapsmessig behandling enn andre finansielle instrumenter.
8. Andre finansielle instrumenter og varederivater der virkelig verdi ikke kan måles pålitelig.

§ 5-8-2 Vurdering av finansielle instrumenter og varederivater som ikke kan vurderes til virkelig verdi

Finansielle instrumenter som nevnt i § 5-8-1 nr. 1 vurderes i samsvar med regnskapsloven §§ 5-17 og 5-18.

Finansielle instrumenter som nevnt i § 5-8-1 nr. 3 og 4 skal nedskrives for verdifall som ikke skyldes renteendringer. Nedskrivningen skal reverseres i den utstrekning grunnlaget for nedskrivningen ikke lenger er til stede.

Finansielle instrumenter som nevnt i § 5-8-1 nr. 5 vurderes til anskaffelseskost.

Finansielle instrumenter som nevnt i § 5-8-1 nr. 8 skal vurderes til anskaffelseskost og nedskrives for verdifall. Nedskrivningen skal reverseres i den utstrekning grunnlaget for nedskrivningen ikke lenger er til stede.

§ 5-8-3 Beregning av virkelig verdi

Én av følgende metoder skal anvendes ved verdifastsettelsen av virkelig verdi:

1. for de finansielle instrumenter hvor det finnes et velfungerende marked anvendes instrumentets markedsverdi,
2. for de finansielle instrumenter hvor velfungerende marked ikke finnes, utledes virkelig verdi av markedsverdien for instrumentets komponenter dersom det finnes velfungerende markeder for disse komponentene. Tilsvarende gjelder der velfungerende markeder finnes for liknende finansielle instrumenter,
3. for de finansielle instrumenter hvor vel-

fungerende markeder ikke kan identifiseres kan virkelig verdi beregnes ved hjelp av generelt aksepterte verdsettelsesmodeller og teknikker. Slike verdsettelsesmetoder skal sikre en forsvarlig tilnærming til markedsverdien.

§ 5-8-4 Varederivater

Med varederivater menes varebaserte kontrakter som gir begge parter rett til finansielt oppgjør, med unntak av kontrakter som:

1. er inngått for å oppfylle og fortsatt oppfyller foretakets forventede behov for kjøp, salg eller anvendelse,
2. ble utformet på bakgrunn av en slik hensikt, og
3. forventes å bli avregnet ved levering av varen.”

10.2.9 Mindretallsinnstilling

Et mindretall bestående av medlemmet Voldnes mener generelt at vurderinger til virkelig verdi bør begrenses. Når det gjelder finansielle instrumenter spesielt, er begrunnelsen knyttet både til målemetoden og til konsekvensene av den utvidede bruken av virkelig verdi som er varslet med utvidelsen av definisjonen av finansielle instrumenter i IAS 39. Mindretallet mener dette vil medføre økte manipulasjonsmuligheter fordi effekten av vurdering til virkelig verdi vil inngå i fri egenkapital og utbyttegrunnlaget, noe mindretallet mener er uheldig. Det vises til mindretallsforslag i kapittel 21.

Selve målemetoden er én årsak til mindretallets skepsis til bruken av virkelig verdi. Dersom det ikke finnes et aktivt marked skal virkelig verdi fastsettes etter metoder som i stor grad er basert på skjønn og subjektive vurderinger. Med utvidelsen av definisjonen i IAS 39 vil omfanget av denne typen finansielle instrumenter bli større. Mindretallet mener usikkerheten knyttet til metodene tilsier en videreføring av gjeldende regler inntil man har etablert bedre målemetoder.

Fastsettelse av virkelig verdi kan være problematisk selv for de finansielle instrumenter som omsettes på børs, som oppfattes som selve definisjonen på et velfungerende, aktivt marked. Dette har sammenheng med at målingene skjer på kjente tidspunkter, for årsregnskapets del vanligvis 31.12, noe som åpner for manipulasjonsmuligheter. Høyesterettsdommen om verdifastsettelsen av minoritetsaksjene i Norway Seafood våren 2003 kan illustrere dette.

Mindretallet er av den oppfatning at reguleringen av finansielle instrumenter bør videreføres i

tråd med gjeldene regler, i påvente av internasjonale avklaringer med hensyn til den utvidet definisjon av finansielle instrumenter og bedre målemetoder. Det betyr at finansielle instrumenter skal kunne vurderes til virkelig verdi i selskapsregnskapet bare i den grad de inngår i en handelsportefølje. Dette innebærer en videreføring av gjeldende regler for selskapsregnskapet. For konsernregnskapet vil IAS forordningens regler gjelde, jf. kapittel 2 og mindretallsinnstilling.

10.3 Virkelig verdi av ikke-finansielle eiendeler

10.3.1 Innledning

De internasjonale regnskapsstandardene tillater virkelig verdi vurdering også for andre eiendeler enn finansielle instrumenter. Etter IAS 40 om investeringseiendommer er virkelig verdi tillatt men ikke påkrevd. IAS 41 om biologiske eiendeler, krever virkelig verdi vurdering, som hovedregel. Regnskapsdirektivene er gjennom moderniseringsdirektivet blitt endret som følge av disse standardene.

10.3.2 Gjeldende rett og EØS rett

Etter gjeldende regnskapslov er det ikke adgang til å vurdere andre eiendeler enn finansielle instrumenter til virkelig verdi. Investeringseiendommer og biologiske eiendeler vurderes etter generelle vurderingsregler. Investeringseiendommer vurderes til anskaffelseskost redusert for avskrivninger og eventuelt nedskrivninger. For biologiske eiendeler som oppdrettsfisk og skog betyr det vurdering til tilvirkningskost. Verdistingning på investeringseiendommer eller biologiske eiendeler som skyldes biologiske prosesser vil ikke opptjenes før det foreligger en salgstransaksjon. Det kan oppstå betydelige avvik mellom regnskapsmessig og virkelig verdi. Spesielt gjelder dette skog hvor produksjonssyklusen er svært lang.

Tidligere regnskapslovgivning tillot oppskrivning av anleggsmidler til virkelig verdi i den grad anleggsmidlet ”må anses å ha en verdi som vesentlig overstiger det beløp den er oppført med i forutgående balanse”. Det var ikke noen nærmere regler om hvordan virkelig verdi skulle beregnes eller om konsistent anvendelse av prinsippet. I tillegg var det krav til at oppskrivningsbeløpet ble ført direkte mot egenkapitalen i et oppskrivningsfond. Bygninger var typiske eiendeler hvor oppskrivningsadgangen ble benyttet. Begrunnelsen

for å ikke å videreføre oppskrivningsadgangen i gjeldende regnskapslov var at oppskrivning er et fremmedelement i et transaksjonsbasert historisk kost regnskap, jf. Ot.prp. nr. 42 (1997-98) s. 115.

Det er gjort et unntak fra regnskapslovens bestemmelser for eiendommer som eies av livsforsikringsselskaper og pensjonskasser, da det finnes en særskilt bestemmelse i forsikringsregnskapsdirektivet (91/674/EØF) som muliggjør virkelig verdi vurdering. Etter forskrift om årsregnskap m.m. for forsikringsselskaper § 3-14 skal bygninger og andre faste eiendommer vurderes til virkelig verdi. Virkelig verdi må beregnes ved anvendelse av en nærmere definert verdsettelsesmetode, jf. også forskrift av 20. februar 2000 om beregning av virkelig verdi av bygninger og andre faste eiendommer. Verdiendringer skal resultatføres. Forskriftsbestemmelsen har sin bakgrunn i de særlige forhold som gjelder i livsforsikring, der verdiskapningen i selskapet søkes rimelig fordelt mellom kunder og eiere med utgangspunkt i selskapets resultatregnskap. Innenfor et historisk kost basert regnskap vil ikke verdistigning på eiendommer tilflyte livsforsikringskundene med mindre eiendommen blir realisert. Da investeringer i eiendommer ofte har en langsiktig tidshorisont, vil historisk kost prinsippet kunne gi en skjev fordeling av verdiskapningen mellom de ulike generasjoner livsforsikringskunder.

EØS rett

Gjennom moderniseringsdirektivet åpnes det for at medlemsstatene kan kreve eller tillate virkelig verdi vurdering av andre eiendeler enn finansielle instrumenter. Ny artikkel 42 e i fjerde direktiv lyder som følger:

"By way of derogation from Article 32, Member States may permit or require in respect of all companies or any classes of company the valuation of specified categories of assets other than financial instruments at amounts determined by reference to fair value.

Such permission or requirement may be restricted to consolidated accounts as defined in Directive 83/349/EEC."

Moderniseringsdirektivet åpner videre for at medlemsstatene kan tillate eller kreve at verdiendringer på nevnte eiendeler resultatføres. Ny artikkel 42 f i fjerde direktiv lyder som følger:

"Notwithstanding Article 31(1)(c), Member States may permit or require in respect of

all companies or any classes of company that, where an asset is valued in accordance with

Article 42e, a change in the value is included in the profit and loss account."

I fortalen til moderniseringsdirektivet begrunnes bestemmelsen på følgende måte:

"Member States should be able to permit or require the application of revaluations and of fair value in accordance with international developments, as expressed through standards issued by the IASB."

I Kommisjonens forslag til moderniseringsdirektivet av 3. juni 2002 Explanatory Memorandum fremkommer det i denne sammenheng at:

"It is expected that a Member State permitting, and any company adopting, a policy of fair value should only do so in accordance with a recognised, generally accepted accounting system, such as that provided by adopted IAS"

10.3.3 Investerings eiendommer

10.3.3.1 IAS 40 Investment Property

IAS 40 inneholder bestemmelser om balanseføring, verdsettelse av investeringseiendommer, samt krav til noteopplysninger. Investerings eiendommer defineres som eiendom (tomt og/eller bygning – eller deler av en bygning) som eies med det formål å få inntjening gjennom leieinntekter og/eller gjennom økning av markedsverdi (capital appreciation). Investerings eiendommer genererer kontantstrømmer i stor grad uavhengig av foretakets øvrige eiendeler. Dette skiller investerings eiendommer fra eiendommer som benyttes av eier. Eiendommer som benyttes av eier vurderes etter IAS 16. Standarden tillater foretak å velge mellom en virkelig verdi modell og en kost modell. Der som kostmodellen velges verdsettes eiendommen i samsvar med hovedløsningen i IAS 16 Property, Plant and Equipment. Det vil si anskaffelseskost redusert for eventuelle av- og nedskrivninger. Standarden krever at det for investeringseiendommer som vurderes etter kostmodellen, skal gi opplysninger om eiendommens virkelige verdi i noter, jf. IAS 40.69(e).

Etter en virkelig verdi modell vurderes investeringseiendommer til virkelig verdi, med resultatføring av verdiendringer. Virkelig verdi er definert som "the amount for which an asset could be exchanged between knowledgeable, willing par-

ties in an arm's length transaction". Standarden inneholder nærmere beskrivelse av beregning av virkelig verdi. Den beste dokumentasjonen av virkelig verdi er normalt gitt ved aktuelle priser på et aktivt marked for liknende eiendommer. I mangel av aktuelle priser i et aktivt marked skal foretaket vurdere informasjon fra ulike kilder (jf. IAS 40.40):

1. aktuelle priser på et aktivt marked for eiendommer som er av en annen karakter, har andre betingelser eller annen lokalisering, korrigert for å reflektere disse betingelsene.
2. priser på mindre aktive markeder, justert for å reflektere eventuell endringer i økonomiske forhold siden transaksjonsdatoen for disse prisene
3. estimerte nåverdier basert på pålitelige estimater av fremtidige kontantstrømmer, og bruk av diskonteringsrente som reflekterer gjeldende markedsvurderinger av usikkerheten i beløpsstørrelse og i timing av kontantstrømmene.

Dersom informasjonen fra de ulike kildene indikerer ulike verdier, skal foretaket vurdere årsakene til forskjellene med henblikk på å komme frem til det mest pålitelige estimatet på virkelig verdi innenfor en relativt begrenset spredning av verdierestimer.

I helt spesielle tilfeller der det foreligger helt klare bevis for at foretaket ikke er i stand til å måle virkelig verdi på en pålitelig måte, vurderes investeringseiendommen etter kostmodellen selv om en ellers benytter virkelig verdi, jf. IAS 40.47. Disse tilfellene inntreffer bare når sammenlignbare markedstransaksjoner ikke forekommer jevnlig (infrequent) og alternative estimater på virkelig verdi ikke er tilgjengelig.

IASB har i sin begrunnelse for at standarden tillater en kostmodell som alternativ til virkelig verdi modellen, vist til at enkelte har hevdet at visse eiendomsmarkeder ikke ennå er tilstrekkelig modne for at en virkelig verdi modell skal fungere tilfredsstillende. Videre er det vist til at enkelte mener det er umulig å etablere et entydig skille mellom investeringseiendommer mot andre eiendommer, og at dette gjør det uhensiktsmessig å kreve en virkelig verdi modell på det nåværende tidspunkt. IASB mener likevel at det er ønskelig å tillate en virkelig verdi modell. Det muliggjør etter deres mening at regnskapsprodusenter og regnskapsbrukere vinner erfaring med en virkelig verdi modell som på sikt vil medføre mer modne eiendomsmarkeder.

10.3.3.2 Utvalgets vurderinger og forslag

Den internasjonale regnskapsstandarden om

investeringseiendommer vil være av stor betydning for de foretak som driver med kjøp, salg og utleie av eiendommer som sin hovedaktivitet. Flere av disse foretakene er børsnotert, eller inngår i børsnoterte konsern. Det er også slik at flere av livsforsikringsselskapene har betydelig omfang av investeringseiendommer.

Vurdering av investeringseiendommer til anskaffelseskost med betinget nedskrivningsplikt, kan medføre lite informative regnskaper, spesielt i tilfeller der det er lang tid siden eiendommen ble anskaffet. Bruk av virkelig verdi vil bedre reflektere foretakets økonomiske stilling, forutsatt at virkelig verdi kan måles på en pålitelig måte. I tillegg vil bruk av virkelig verdi på investeringseiendommer, i større grad muliggjøre lik regnskapsmessig behandling med indirekte investeringer i eiendomsmarkedet gjennom kjøp av aksjer i eiendomsselskaper. Slike aksjeinvesteringer skal normalt etter IAS 39 vurderes til virkelig verdi.

Utvalget antar at kravet til aktuelle priser i et aktivt marked for liknende typer eiendommer (jf. IAS 40.39) vil enklest kunne tilfredstilles for investeringseiendommer i de største norske byene. I tilfeller der aktuelle priser på et aktivt marked for liknende typer av eiendommer ikke finnes, åpner IAS 40 for anvendelse av nåverdiberegninger av forventede fremtidige kontantstrømmer fra investeringseiendommer som en av flere beregningskilder. I estimering av forventede fremtidige kontantstrømmer vil faktorer som beliggenhet, type eiendom (kontorlokaler, butikkssenter, lager, bolig osv), nåværende og fremtidig utleiegrad, eventuelle eksisterende langsiktige leieavtaler, leietakernes evne til å betale (leietakernes soliditet), samt vedlikeholdsutgifter, være av sentral betydning. Vurdering av flere disse faktorene påvirkes i stor grad av oppfatningen av den generelle konjunkturutviklingen fremover. Standarden stiller krav til at andre beregningskilder enn nåverdiberegningen også benyttes. Her nevner standarden aktuelle priser i et aktivt marked for eiendommer av ulik karakter eller beliggenhet og priser i mindre aktive markeder. I den grad de ulike beregningskildene gir avvikende verdier skal foretaket vurdere årsakene til disse forskjellene med den hensikt å komme frem til det mest pålitelige estimatet på virkelig verdi innenfor en relativt begrenset spredning av rimelige estimater på virkelig verdi. Standarden refererer også til ytterligere veiledning om verdsettelse som finnes i International Valuation Standards (IVS) som utgis av the International Valuation Standards Committee (IVSC)¹⁾. I IAS

¹⁾ IVSC er en "Non-Government-Organisation" medlem av FN

40 er det ved anvendelse av "fair value" modellen, lagt til grunn at virkelig verdi normalt vil kunne beregnes på en pålitelig måte, for de tilfeller hvor sammenlignbare transaksjoner ikke forekommer jevnlig (infrequent) og/eller alternative estimater på virkelig verdi ikke er tilgjengelig. I sistnevnte tilfelle der virkelig verdi ikke kan måles pålitelig, skal investeringseiendommen vurderes etter hovedløsningen i IAS 16 *Property, Plant and Equipment*. Etter flertallets vurdering bør det kunne legges til grunn at reglene i IAS 40 i tilstrekkelig grad sikrer pålitelig måling av virkelig verdi.

I en regnskapsstandard vil det være nødvendig å spesifisere krav til noteinformasjon som setter regnskapsbrukeren i stand til vurdere de verdier foretaket har fastsatt for sine investeringseiendommer. Dette forholdet er imidlertid så avgjørende at det også bør fremgå av loven. Den lovbestemmelsen som utvalget foreslår på dette punkt, er relativt generelt utformet, og det vil være naturlig at den utdypes gjennom god regnskapsskikk.

Utvalgets flertall foreslår at investeringseiendommer kan vurderes til virkelig verdi i samsvar med IAS 40. Inntil det foreligger en norsk regnskapsstandard om investeringseiendommer, vil det være nødvendig å kreve at bruk av virkelig verdi begrenses til foretak som avlegger regnskap i samsvar med IAS 40. Spesifikasjon i balansen og problemstillinger knyttet til binding av urealisert vinning er drøftet i henholdsvis kapittel 14 og kapittel 21 i utredningen.

10.3.3.3 Mindretallsinnstilling

Et mindretall bestående av medlemmet Voldnes er av den oppfatning at man ikke bør åpne opp for vurdering til virkelig verdi av investeringseiendommer i selskapsregnskapet. Begrunnelsen er at det er grunn til å stille spørsmål ved påliteligheten i målemetodene for vurdering av virkelig verdi av investeringseiendommer. Vurdering til virkelig verdi forutsetter et pålitelig eiendomsmarked for investeringseiendommer, noe det kan stilles spørsmål ved om er tilfellet i norsk eiendomsmarked. Det finnes heller ingen standard eller retningslinjer for hvilke kriterier som skal være tilstede for å tilfredsstillende et pålitelig marked. Det er derfor vanskelig å se at måling til virkelig verdi av investeringseiendommer vil gi en bedre måling i betydningen mer pålitelig, enn det anskaffelseskost gjør.

Mindretallet er av den oppfatning at investe-

ringseiendommer, i påvente av en mer pålitelig målemetode, skal verdifastsettes til anskaffelseskost i selskapsregnskapet i henhold til gjeldende regler, og at det ikke åpnes for vurdering til virkelig verdi. I konsernregnskapet gjelder IAS-forordningens regler. Det vises til mindretallets forslag i kapittel 2.

10.3.4 Biologiske eiendeler

10.3.4.1 IAS 41 Agriculture

IAS 41 omhandler verdsettelse av eiendeler som er av biologisk natur. Standarden gir også regler for beregning av anskaffelseskost for produkter som er høstet av biologiske eiendeler. Biologiske eiendeler er levende organismer slik som dyr, fisk og planter. IAS 41 omfatter ikke verdsettelse av produkter etter høsting og heller ikke viderefordlede produkter. Vintrær og druer er således omfattet, men ikke vin. Det er ikke bare jordbruk som omfattes av IAS 41, men også hagebruk, skogbruk og havbruk. For norske forhold er antakelig de to siste næringene av størst interesse i denne sammenheng. De fleste norske bønder har ikke regnskapsplikt etter regnskapsloven. På den annen side er det mange regnskapspliktige foretak med betydelige verdier bundet i skog eller oppdrettsfisk. Det må antas at verdsettelsen av disse eiendelene i enkelte tilfeller også kan ha betydning for om foretaket vil være regnskapspliktig. Det er viktig å understreke at land ikke er omfattet av standarden. For skogeiendommer er det bare trærne som er inkludert, men ikke grunnen. Fangst er heller ikke omfattet slik at oppdrettsfisk inngår, men ikke vill fisk. Endelig omhandler IAS 41 offentlig støtte til virksomheter innen de aktuelle næringer.

IAS 41 ble vedtatt i 2001 og gjelder fra og med regnskapsåret 2003. Hovedregelen er at biologiske eiendeler skal vurderes til virkelig verdi, og at verdiendringer resultatføres. Produkter som er høstet av biologiske eiendeler skal vurderes til virkelig verdi ved tidspunktet for høsting. Det siste følger logisk av det første. Verdiøkninger som følger av viderefordeling skal ikke betraktes som opptjent. Foredlede produkter vurderes til tilvirkningskost i samsvar med generelle vurderingsregler, men anskaffelseskost for råvaren skal altså være virkelig verdi.

I henhold til IAS 41 er virkelig verdi markedsverdi i et velfungerende marked. Hvis det ikke eksisterer et velfungerende marked kan andre metoder brukes for å estimere virkelig verdi. En skal i så fall søke å beregne hva markedsprisen ville vært dersom det hadde eksistert et marked for eiendelen i

som samarbeider med organisasjoner som Verdensbanken, OECD, IFAC, IASB og andre for å harmonisere og søke større forståelse for verdsettelsesstandarder

sin nåværende tilstand og lokalisering. Det er flere metoder som kan benyttes for å estimere virkelig verdi (IAS 41, avsnitt 18 – 21). En kan ta utgangspunkt i tidlige prisnoteringen eller priser for tilsvarende produkter. En kan også benytte bransjenormer. Under noen omstendigheter vil det ikke være tilgang til egnede markedsdata. I så fall skal verdien beregnes som nåverdien av fremtidige kontantstrømmer.

Bruk av virkelig verdi vil alltid forutsette at verdien kan måles pålitelig. I motsatt fall må en falle tilbake på generelle vurderingsregler. IAS 41 bygger på den premiss at virkelig verdi normalt kan bestemmes pålitelig for biologiske eiendeler. Foretak som ikke ønsker virkelig verdi vurdering, må derfor begrunne hvorfor det er nødvendig å fravike hovedregelen. Produkter som er høstet, skal alltid vurderes til virkelig verdi på tidspunkt for høsting fordi det alltid eksisterer et marked for slike produkter.

Standarden inneholder også bestemmelse om regnskapsmessig behandling av offentlige støtteordninger; slike har et visst omfang innen disse næringer. Offentlig støtte skal inntektsføres når og bare når støtten kan utbetales og alle betingelser knyttet til støtten faktisk er oppfylt. Dette er strengere krav til inntektføring enn reglene både i IAS 20 og IAS 37. I forhold til et virkelig verdi prinsipp har en her nærmest gått til motsatt ytterlighet.

Et annet problematisk område i IAS41 er kontrakter som er inngått for salg av biologiske eiendeler eller produkter som høstes av disse. Reglene sier at slike kontrakter skal være uten betydning for verdsettelsen. Dette kan synes merkelig, og begrunnelsen for regelen er langt på vei at en ikke har funnet en tilfredsstillende løsning på problemet. Noen kontrakter vil falle inn under IAS 39 (finansielle varekontrakter) eller IAS 37 (tapskontrakter, såkalte "onerous contracts").

IAS 41 har også omfattende regler for spesifikasjon i resultatregnskap og balanse, og krav om tilleggsinformasjon. Det stilles blant annet krav om opplysninger vedrørende fysiske beholdninger av ulike typer eiendeler slik at regnskapsleseren har et grunnlag for å bedømme vurderingene. Det skal også redegjøres for de metoder som er benyttet for å beregne virkelig verdi; eventuelt skal det gies en begrunnelse for hvorfor virkelig verdi ikke er benyttet.

10.3.4.2 Utvalgets vurderinger

Som nevnt innledningsvis antas det at regelverket i IAS 41 for norske forhold først og fremst har implikasjoner for regnskapsføring innen havbruk og

skogbruk. Drøftingen i dette avsnittet tar sikte på å vurdere hvordan standardens regler vil fungere for disse næringene i Norge. Det tas videre sikte på å drøfte hvordan standarden bør implementeres i norsk lovgivning. Drøftingen kan i prinsippet også være veiledende for hvordan norsk børsnoterte selskaper implementerer standarden.

Havbruk

Havbruk er en stor næring i Norge. Selv om det har vært store strukturendringer på eiersiden de seneste årene, er selve produksjonen relativt homogen. Matfiskproduksjonen skjer ved at det anskaffes settefisk (smolt) som plasseres i nett (såkalte mærer) og fores i anslagsvis to år før den selges. I tilknytning til matfiskproduksjonen er det også settefiskproduksjon og videreforedling. Beholdning av fisk er den dominerende eiendel i oppdrettselskaper, og verdsettelsen av denne har stor betydning for resultatregnskap og balanse. Oppdrettsnæringen driver risikofyllt virksomhet. Anleggene er utsatt for tap som følge av sykdom og skade på mærer. Dette er imidlertid risiki en langt på vei kan forsikre seg imot. Dessuten har produktpriser i norske kroner vist seg å variere mye over tid.

I Norge vurderes oppdrettsfisk til tilvirkningskost etter regnskapslovens generelle regler. Bruk av tilvirkningskost vil ofte gi lite informasjon om verdiskapningen i foretaket; spesielt gjelder dette dersom forsiktige varianter av begrepet tilvirkningskost benyttes, og salget er varierende. I praksis varierer dessuten vurderingen svært mye både mellom foretak og for et gitt foretak over tid. Det er derfor et klart behov for bedre og mer ensartede regler for vurdering av oppdrettsfisk.

Oppdrettsfisk fores som nevnt over en periode på omlag to år. Det er ikke lønnsomt å selge fisken før den har nådd en viss størrelse. Etter dette tidspunkt må fisken selges før det har gått for lang tid. Det finnes ikke noe velfungerende marked for småfisk. Årsaken er for det første at fisken normalt ikke skal slaktes før den er blitt større. Det er heller ikke særlig mye omsetning mellom produsenter fordi fisken er vanskelig å transportere. Det er også vanskelig å fastslå mengde fisk i en mær uten å slakte fisken.

Med normal driftssyklus (utsetting av smolt om sommeren) og vanlig regnskapsår, vil det ikke være markedspriser i velfungerende markeder som kan benyttes til å fastslå beholdningsverdier ved regnskapsavslutningen pr. 31.12. Det vil imidlertid være mulig å benytte seg av alternative måter å beregne virkelig verdi på. Disse burde kunne gi

pålitelige estimater i de fleste tilfeller. Det siktes her til nåverdiberegninger eventuelt nåverdiberegninger kombinert med bransjenormer.

Siden produksjonsprosessen er standardisert og velkjent, er det relativt enkelt å beregne verdi av fisk uansett størrelse med utgangspunkt i forventninger om salgspris og resterende kostnader. Det er også enkelt for den regnskapspliktige å redegjøre for de verdier som benyttes, og om de forutsetninger som er lagt til grunn. Det bør være krav om slike opplysninger i noter. En informert regnskapsleser vil også være i stand til å vurdere de tall som er lagt frem og eventuelt erstatte dem med sine egne. Et usikkerhetsmoment er at beholdningen av fisk må estimeres fordi det ikke er praktisk mulig å foreta optelling (og veiing).

Målingens pålitelighet kunne økes ytterligere dersom kalkyler og generelle parametere ble standardisert. Fiskeridirektoratet utarbeider i dag standardisert tilvirkningskost som benyttes ved lønnsomhetsmålinger. På samme måte kunne en utarbeide standardiserte kalkyler og utgi anbefalinger med hensyn til viktige parametere slik som forventet salgspris. Slike prosedyrer ville utvilsomt gjøre regnskapene mer sammenlignbare.

Utvalget vil konkludere med at vurdering av beholdninger til virkelig verdi innen havbruksnæringen, regulert på en betryggende måte, vil øke regnskapet relevans og pålitelighet.

Skogbruk

Skog har et betydelig omfang i Norge. Skogbruk er kjennetegnet ved en spesielt lang produksjonsyklus, og veksten skjer med svært lite input av arbeidskraft og råstoff. Dette innebærer at skog vil ha særdeles lav regnskapsmessig verdi før salg dersom den vurderes etter generelle vurderingsprinsipper. Differansen mellom regnskapsmessig og virkelig verdi vil øke med alderen. For de fleste skogforetak vil dermed regnskapet gi lite informasjon om reelle verdier. Resultatmålingen vil være svært avhengig av hvordan skogen drives.

Skogbruk er en heterogen næring i Norge. Mye skog eies av småbønder som driver skogen sammen med andre utmarksnæringer. Det finns imidlertid også mange store, mer profesjonelle skogeiere, industriselskaper kan også i enkelte tilfeller ha store skogeiendommer. Endelig er staten en stor skogeiер gjennom Statskog.

Skog er også en svært heterogen eiendel. En skogs verdi vil ikke bare avhenge av utstrekning og masse, men også av forhold som geografisk beliggenhet, miks av treslag, tilgjengelighet, jordsmonn, klima og høyde over havet. Dette er faktorer

som er spesifikke for den enkelte skog. Siden hver skog er spesiell er det vanskelig å utlede virkelig verdi basert på observerbare omsetningsverdier selv om det skulle eksistere rimelig velfungerende markeder.

Med hensyn til markedets funksjon er det grunn til å peke på at markedet for skog i Norge er svært spesielt. Skog er konsesjonsbelagt. Omsetning av skog blir dermed fort et politisk spørsmål hvor ulike interessegrupper vil ha synspunkter på hvem som bør få kjøpe, og hvilke betingelser som bør stilles. Under slike omstendigheter er det vanskelig å snakke om markedsverdier.

Dersom skog skal verdsettes til virkelig verdi i Norge, er det rimelig å forvente at en må falle tilbake på nåverdiberegninger hvor observerte omsetningsverdier bare er en av flere parametere som inngår. Verdsetting av skog ved hjelp av standardisert metodikk er et vanlig innslag i skogsplanleggingen i Norge, og gjøres ved jevnlig mellomrom for større eiendommer (f.eks. hvert femte år). Det finnes ekspertise som påtar seg å utføre verdsettelse. Det sier seg selv at det er en relativt omfattende prosess å beregne virkelig verdi for skog.

Utvalget konkluderer med at vurdering av skog til virkelig verdi helt klart ville øke regnskapenes relevans for foretak med betydelige innslag av skog blant sine eiendeler. Det er imidlertid ikke opplagt at kostnadene, som er nødvendig for å få frem årlige verdiansettelser med tilstrekkelig relevans og pålitelighet, alltid kan rettferdiggjøres.

10.3.4.3 Utvalgets forslag

Utvalget vil konkludere med at bruk av virkelig verdi for biologiske eiendeler mv. utvilsomt vil øke regnskapenes relevans. I de fleste tilfeller vil det også være mulig å måle virkelig verdi pålitelig. Utvalget er imidlertid av den oppfatning at kostnadene knyttet til å måle virkelig verdi på en pålitelig måte i mange tilfeller vil være betydelige. Siden mange regnskapspliktige i de aktuelle næringer er små eller mellomstore foretak, vil bruk av virkelig verdi kunne føre til relativt store ulemper. Utvalget vil derfor ikke foreslå plikt til å bruke virkelig verdi for biologiske eiendeler mv.

Utvalget er imidlertid kommet til at hensynet til internasjonal harmonisering og utvikling av mer relevant regnskapsinformasjon, tilsier at lovgivningen åpner opp for bruk av virkelig verdi for denne type eiendeler. En slik løsning vil gi den regnskapspliktige flere valgmuligheter og dermed svekke regnskapenes sammenlignbarhet. Dette hensynet veier imidlertid mindre tungt siden sam-

menlighbarheten i utgangspunktet ikke er særlig god.

Som redegjort for ovenfor, stiller EU-retten få eksplisitte krav til bruk virkelig verdi for biologiske eiendeler mv. Det er imidlertid en forutsetning at bruk av virkelig verdi skal underlegges regulering; dette må i denne forbindelse tolkes som standardsetting. Det er derfor viktig å presisere at virkelig verdi bare skal brukes i samsvar med god regnskapsskikk.

I en regnskapsstandard vil det være nødvendig å spesifisere krav til noteinformasjon som setter regnskapsbrukeren i stand til vurdere de verdier foretaket har fastsatt for sine biologiske eiendeler. Dette forholdet er imidlertid så avgjørende at det også bør fremgå av loven. Den lovbestemmelsen som utvalget foreslår på dette punkt, er relativt generelt utformet, og det vil være naturlig at den utdypes gjennom god regnskapsskikk.

Inntil det foreligger en norsk regnskapsstandard om biologiske eiendeler mv., vil det være nødvendig å kreve at bruk av virkelig verdi begrenses til foretak som avlegger regnskap i samsvar med IAS 41. Spesifikasjon i balansen og problemstillinger knyttet til binding av urealisert vinning er drøftet i henholdsvis kapittel 14 og kapittel 21 i utredningen.

10.3.4.4 Mindretallsinnstilling

Havbruk

Medlemmet Voldnes er at den oppfatning at man ikke bør åpne for å vurdere biologiske eiendeler innen havbruk til virkelig verdi, men fortsatt vurdere slike eiendeler til tilvirkningskost. Virkelig verdi på slike eiendeler bygger på forutsetninger om forventede salgspriser med betydelige svingninger, forventede produksjonskostnader samt valg av diskonteringsfaktor. Dette er forhold som bidrar til at verddivurderingen blir mindre pålitelig.

Skogbruk

Medlemmet Voldnes er av den oppfatning at man ikke bør åpne for vurdering til virkelig verdi på skogbruk i selskapsregnskapet. Verdifastsetting av skogbruk er komplisert på grunn av den svært lange tilvirkningstiden. Mindretallet er enig i at regnskapet derfor kan ha lav informasjonsverdi i denne perioden fordi regnskapsmessig verdi vil avvike fra virkelig verdi. Imidlertid vil virkelig verdi medføre framskyving av inntekten som vil være forbundet med stor usikkerhet på grunn av den

lange tilvirkningstiden. Dessuten er det liten grunn til å tro at virkelig verdifastsetting av skogseiendommer vil bli en mer pålitelig målemetode enn dagens tilvirkningskost.

Mindretallet foreslår derfor en videreføring av gjeldende regler slik at skogbruk vurderes til tilvirkningskost i selskapsregnskapet. Når det gjelder konsernregnskapet gjelder IAS-forordningens regler. Det vises til mindretallets forslag i kapittel 2.

10.3.5 Utvalgets forslag til lovbestemmelser

Utvalget foreslår ny § 5-8a Investeringseiendommer:

”Investeringseiendommer kan vurderes til virkelig verdi når virkelig verdi kan måles pålitelig.”

Utvalget foreslår ny § 5-8b Biologiske eiendeler:

”Biologiske eiendeler kan vurderes til virkelig verdi når virkelig verdi kan måles pålitelig. Det samme gjelder produkter som er produsert av biologiske eiendeler, ved tidspunkt for høsting.”

Utvalget foreslår ny § 7-17a Virkelig verdi av investeringseiendommer:

”Dersom investeringseiendommer vurderes til virkelig verdi, skal det opplyses om hvilke verdsettelsesmetoder som er benyttet og om vesentlige forutsetninger som beregningene bygger på. Det skal videre opplyses i hvilken grad verdsettelsen bygger på ekstern takst.

Ytterligere opplysninger skal gis i den utstrekning dette er nødvendig for å bedømme de vurderinger som ligger til grunn for regnskapet.”

Utvalget foreslår ny § 7-17b Virkelig verdi av biologiske eiendeler:

”Dersom biologiske eiendeler og produkter produsert av slike vurderes til virkelig verdi, skal det opplyses om hvilke verdsettelsesmetoder som er benyttet, og om vesentlige forutsetninger som beregningene bygger på.

For hver gruppe av biologiske eiendeler skal det opplyses om beholdningskvanta ved periodens slutt og gjennomsnittsverdier per enhet. Det skal spesifiseres hvordan behold-

ningsendringer er fremkommet. For produkter produsert av biologiske eiendeler skal det opplyses om periodens produksjonskvanta.

Ytterligere opplysninger skal gis i den utstrekning dette er nødvendig for å bedømme de vurderinger som ligger til grunn for regnskapet.”

10.4 Investering i tilknyttet selskap og datterselskap

10.4.1 Innledning

Regnskapsloven krever i utgangspunktet anvendelse av egenkapitalmetoden i selskapsregnskapet for vurdering av investeringer i datterselskap og tilknyttet selskap. I konsernregnskapet skal tilknyttet selskap vurderes i samsvar med egenkapitalmetoden, datterselskap konsolideres med mindre kriteriene for konsolideringsutelatelse er tilfredsstillt eller foretaket er unntatt fra konsernregnskapsplikt. Krav om anvendelse av metoden i selskapsregnskapet har vært omdiskutert, og ved lov av 10. mars 2000 ble det gitt en midlertidig valgdagang for regnskapsåret 1999, slik at generelle vurderingsregler kunne anvendes i stedet for egenkapitalmetoden. Det ble deretter gitt en ny overgangsregel ved lov av 21. desember 2000, gjeldende til og med regnskapsår påbegynt i løpet av 2003.

Om bakgrunnen for lovforslaget som førte til endring av loven i desember 2001, skriver departementet i Ot.prp. nr. 13 (2000-2001) blant annet (avsnitt 4.2):

”Innføring av plikt til å anvende egenkapitalmetoden i selskapsregnskapet ble i Ot.prp. nr. 42 (1997-98) begrunnet i at metoden gir en bedre periodisering av avkastningen på investeringer i tilknyttet selskap og datterselskap enn de generelle vurderingsreglene (kostmetoden). Plikt til å anvende egenkapitalmetoden eller bruttometoden på deltakelse i felles kontrollert virksomhet ble begrunnet på tilsvarende måte. I proposisjonen ble det lagt til grunn at anvendelse av egenkapitalmetoden i selskapsregnskapet ikke ville gi vesentlige merknader i forhold til kostmetoden for foretak som utarbeider konsernregnskap. Det vises til omtale i Ot.prp. nr. 42 (1997-98) pkt. 7.12.5 på s. 140.

Næringslivets Hovedorganisasjon (NHO) presenterte høsten 1999 beregninger som antydde til dels vesentlige merknader ved å anvende egenkapitalmetoden. I tillegg har bl.a.

Norsk RegnskapsStiftelse og Den norske Revisorforening gitt uttrykk for at plikt til å anvende egenkapitalmetoden kan gi selskapsrettslige og skattemessige konsekvenser som neppe har vært tilstrekkelig vurdert. Usikkerheten om selskapsrettslige og skattemessige konsekvenser har særlig vært knyttet til bestemmelsen i regnskapsloven § 5-17 tredje ledd nr. 4 om avsetning til fond for vurderingsforskjeller.”

Departementet skriver videre (avsnitt 4.5):

”Departementet slutter seg i det vesentlige til de argumenter som er anført for å utsette den endelige vurderingen av om det bør være plikt til å anvende egenkapitalmetoden til evalueringen av regnskapsloven etter tre regnskapsår. Denne evalueringen kan påbegynnes etter innleveringen av årsregnskapene for 2001. (...) I høringen av egenkapitalmetoden som er gjennomført nå, har departementet mottatt grundige innspill som bør kunne danne et godt utgangspunkt for en endelig vurdering av egenkapitalmetoden ved den kommende evalueringen av regnskapsloven.”

Eventuelle endringer i regnskapsloven som følge av utvalgets vurderinger og forslag, vil ikke kunne tre i kraft før den midlertidige valgdgangen utløper, og regnskapspliktige vil derved være forpliktet til å anvende lovens hovedregel frem til eventuell lovendring. Utvalget har derfor foreslått at overgangsregelen forlenges inntil videre. Forslaget ble sendt på høring av Finansdepartementet 20. januar 2003.

10.4.2 Gjeldende rett

10.4.2.1 Norsk lovgivning/regnskapsstandarder

Etter de generelle vurderingsreglene for anleggsmidler (kostmetoden) skal investeringer i selskapsandeler vurderes til anskaffelseskost, og nedskrives ved et eventuelt verdifall som ikke forventes å være forbigående, jf. regnskapsloven § 5-3. Utbytte og andre utdelinger fra datterselskap skal normalt resultatføres. Egenkapitalmetoden er et unntak fra de generelle vurderingsreglene. Metoden medfører at investeringen skal vurderes til investors andel av egenkapitalen, og at investors resultatandel skal inntektsføres eller kostnadsføres.

Reglene for investering i tilknyttet selskap og datterselskap fremgår av regnskapsloven § 5-17:

”Investering i tilknyttet selskap skal vurderes

etter egenkapitalmetoden. Dersom det ikke utarbeides konsernregnskap, kan investeringen likevel vurderes etter generelle vurderingsregler.

Investering i datterselskap som konsolideres skal vurderes etter egenkapitalmetoden i selskapsregnskapet. Investering i andre datterselskap kan vurderes etter egenkapitalmetoden i selskapsregnskapet.

Vurdering etter egenkapitalmetoden innebærer at:

1. Investeringen skal vurderes til den regnskapspliktiges andel av egenkapitalen, og resultatandelen skal inntektsføres eller kostnadsføres.
2. På kjøpstidspunktet skal investeringen vurderes til anskaffelseskost.
3. Resultatandelen fratrukket utdelinger fra selskapet skal tillegges investeringen i balansen. Ved beregning av resultatandelen skal det tas hensyn til mer- eller mindreverdi på kjøpstidspunktet og interngevinster.
4. I selskapsregnskapet skal fond for vurderingsforskjeller være lik en positiv differanse mellom investeringenes balanseførte verdi og deres anskaffelseskost. Ved beregning av differansen skal det tas hensyn til interngevinst også ved vurdering av anskaffelseskost. Differanse mellom balanseført verdi og anskaffelseskost som oppstår som følge av omsetning av andeler i selskapet, egenkapitaltransaksjoner eller transaksjoner mellom foretak i samme konsern kan i samsvar med god regnskapsskikk avsettes til fond for vurderingsforskjeller slik at fri egenkapital ikke endres i forhold til vurdering etter generelle vurderingsregler.”

Ved overgangsbestemmelse i regnskapsloven § 10-3 gis regnskapspliktige en valgadgang, slik

at kostmetoden kan anvendes som et alternativ til egenkapitalmetoden eller bruttometoden i selskapsregnskapet. Bestemmelsen gjelder for regnskapsår påbegynt i 2003 eller tidligere.

Regnskapsmessig behandling av investering i datterselskap, både for morselskapets selskapsregnskap og konsernregnskapet, er beskrevet i NRS (F) Konsernregnskap. Regnskapsføring av investering i tilknyttet selskap og felles kontrollert virksomhet er beskrevet i én felles standard, NRS(F) Investering i tilknyttet selskap og deltakelse i felles kontrollert virksomhet. I tabell 10.1 er det gitt en oppsummering av gjeldende vurderingsregler for datterselskap og tilknyttet selskap.

Små foretak

Små foretak er i henhold til regnskapsloven § 3-2 unntatt fra plikten til å utarbeide konsernregnskap. Morselskap regnes bare som lite foretak dersom vilkårene i regnskapsloven § 1-6 er oppfylt for konsernet som helhet. Små foretak er unntatt fra §§ 5-17 og 5-18, og kan således uavhengig av overgangsregelen anvende generelle vurderingsregler i selskapsregnskapet.

Definisjon av tilknyttet selskap

Regnskapsloven § 1-4 definerer tilknyttet selskap:

”Som tilknyttet selskap regnes foretak hvor den regnskapspliktige har betydelig innflytelse, men som ikke er datterselskap eller felles kontrollert virksomhet, jf. § 5-17 første ledd. Betydelig innflytelse skal normalt anses å foreligge når den regnskapspliktige eier så mange aksjer eller andeler at de representerer minst 20 pro-

Tabell 10.1 Oppsummering av gjeldende vurderingsregler:

	Selskapsregnskapet når investor ikke utarbeider konsernregnskap	Selskapsregnskapet når investor utarbeider konsernregnskap	Konsernregnskapet
Datterselskap	Egenkapitalmetoden/kostmetoden for datterselskap som ikke konsolideres	Egenkapitalmetoden/kostmetoden ¹⁾	Konsolideres ²⁾
Tilknyttet selskap	Egenkapitalmetoden/kostmetoden	Egenkapitalmetoden/kostmetoden ³⁾	Egenkapitalmetoden ⁴⁾

¹⁾ Kostmetoden kan etter hovedregelen anvendes for datterselskap som ikke konsolideres. Kostmetoden kan etter overgangsregelen anvendes for alle investeringer i datterselskaper

²⁾ Se dog kriteriene for konsolideringsutelatelse, jf. regnskapsloven § 3-8, og unntak fra konsernregnskapsplikten, jf. § 3-7.

³⁾ Kostmetoden kan etter overgangsregelen anvendes uavhengig av om det utarbeides konsernregnskap.

⁴⁾ NRS (F) *Investering i tilknyttet selskap og deltakelse i felles kontrollert virksomhet* gir unntak for anvendelse av egenkapitalmetoden for investeringsselskaper. Loven gir ikke slikt unntak.

sent av stemmene i foretaket, med mindre aksjene eller andelene er anskaffet med sikte på midlertidig eie og holdes i påvente av salg.”

Regnskapslovens definisjon av konsern, herunder datterselskap, er behandlet i kapittel 11.

10.4.2.2 EØS-rett

EØS-regler for vurdering av investering i datterselskap og tilknyttet selskap i selskapsregnskapet er fastsatt i fjerde direktiv artikkel 59, og tillater både kostmetoden og egenkapitalmetoden. Medlemsstatene kan fastsette at bare en av metodene skal være tillatt.

Bestemmelse for vurdering av tilknyttet selskap i konsernregnskapet er fastsatt i syvende direktiv artikkel 33, hvor det kreves at egenkapitalmetoden anvendes i konsernregnskapet.

I fjerde direktivs artikkel 59 nr. 6 bokstav b, heter det at når resultatandelen ”er høyere enn beløpet for allerede mottatt eller forfalt utbytte, skal differansen føres til en reserve som ikke kan utbetales til eierne.” Kapitalinteresser som skal omfattes av bestemmelsen er, slik direktivet er gjennomført i Norge, datterselskap, tilknyttet selskap og felles kontrollert virksomhet. Systemet med fond for vurderingsforskjeller er gjennom fjerde direktiv obligatorisk for EØS-medlemsstatene.

10.4.2.3 IAS/IFRS

Regnskapsreglene etter IAS/IFRS gjelder både selskaps- og konsernregnskaper. Egne løsninger for selskapsregnskapet fremkommer i regler for regnskapsføring av investering i datterselskap, tilknyttet selskap og felles kontrollert virksomhet. Selv om standardene angir løsninger både for selskaps- og konsernregnskapet, vil foretak som anvender IAS/IFRS-løsninger i konsernregnskapet og nasjonal lovgivning i selskapsregnskapet, ha avlagt sitt konsernregnskap i samsvar med IAS/IFRS.

Datterselskaper kan regnskapsføres etter egenkapitalmetoden eller kostmetoden i selskapsregnskapet, jf. IAS 27 Consolidated Financial Statements and Accounting for Investments in Subsidiaries. Dette tilsvarer dagens overgangsregler i regnskapsloven. Investeringer i datterselskaper som er klassifisert som ”available for sale”, en gruppering av investeringer som ikke gjennomføres etter norsk regnskapslovgivning, kan regnskapsføres i samsvar med retningslinjer for finansielle eiendeler i IAS 39 i selskapsregnskapet.

Datterselskaper som ikke konsolideres skal regnskapsføres i samsvar med IAS 39 i konsernregnskapet, jf. IAS 27.13.

I selskapsregnskapet kan man etter IAS velge mellom kostmetoden og egenkapitalmetoden, jf. IAS 28 Accounting for Investments in Associates. Dette tilsvarer dagens overgangsregler i regnskapsloven. Investeringer i tilknyttet selskap som er klassifisert som ”available for sale”, kan regnskapsføres i samsvar med retningslinjer for finansielle eiendeler i IAS 39 i selskapsregnskapet.

Når investor ikke avlegger konsernregnskap, forutsetter bruk av egenkapitalmetoden i selskapsregnskapet at investeringen tilfredsstillere kravene for anvendelse av egenkapitalmetoden i et konsernregnskap. Investering i tilknyttet selskap som inngår i handelsporteføljen (held for trading) regnskapsføres i samsvar med IAS 39 i selskapsregnskapet hvis det ikke utarbeides konsernregnskap (jf. IAS 28.14).

Ved regnskapsføring av investering i tilknyttet selskap i konsernregnskapet, anvendes egenkapitalmetoden med mindre investeringen kun besittes med hensikt på videresalg eller langvarige restriksjoner hindrer utøvelsen av betydelig innflytelse. For disse unntakene skal investeringen regnskapsføres i samsvar med IAS 39.

IAS 28.3 *Accounting for Investments in Associates* definerer tilknyttet selskap som følger:

“An associate is an enterprise in which the investor has significant influence and which is neither a subsidiary nor a joint venture of the investor.

Significant influence is the power to participate in the financial and operating policy decisions of the investee but is not control over those policies.”

IASB foreslår i forslag til revidert IAS 27 å fjerne adgangen til å anvende egenkapitalmetoden i selskapsregnskapet for investering i datterselskap og tilknyttet selskap, når det avlegges konsernregnskap. I stedet skal investeringen regnskapsføres til kost (revised IAS 27.29), alternativt i samsvar med IAS 39. Hvis investering i datterselskap, tilknyttet selskap eller felles kontrollert virksomhet regnskapsføres i samsvar med IAS 39 i konsernregnskapet, skal det regnskapsføres på samme måte i selskapsregnskapet (revised IAS 27.30).

Hvis investor ikke avlegger konsernregnskap, skal investering i tilknyttet selskap regnskapsføres etter egenkapitalmetoden i selskapsregnskapet, med mindre intensjonen ved anskaffelsen var avhendelse innen 12 måneder. Ved intensjon om

Tabell 10.2 Oppsummering av gjeldende vurderingsregler etter IAS/IFRS

	Selskapsregnskapet når investor ikke utarbeider konsernregnskap	Selskapsregnskapet når investor utarbeider konsernregnskap	Konsernregnskapet
Datterselskap	Kostmetoden/egenkapitalmetoden /IAS 391 ¹⁾	Kostmetoden/egenkapitalmetoden /IAS 391 ¹⁾	Konsolideres/IAS 392 ²⁾
Tilknyttet selskap	Kostmetoden/egenkapitalmetoden ³⁾ /IAS 394 ⁴⁾	Kostmetoden/egenkapitalmetoden /IAS 391 ¹⁾	Egenkapitalmetoden/IAS 395 ⁵⁾

- ¹⁾ Kan regnskapsføres i samsvar med IAS 39 (virkelig verdi) når investeringen er klassifisert som "available for sale"
- ²⁾ Datterselskaper som skal utelates fra konsolidering, regnskapsføres i samsvar med IAS 39. Et datterselskap utelates fra konsolidering hvis a) investeringen utelukkende er anskaffet under hensikt av et påfølgende salg i nær fremtid (midlertidig eie) b) investeringen opererer under langvarige restriksjoner som påvirker muligheten til å overføre midler til investor
- ³⁾ Hvis investor ikke utarbeider konsernregnskap, kan egenkapitalmetoden kun anvendes hvis investeringen oppfyller de samme kriterier som skal oppfylles ved regnskapsføring etter egenkapitalmetoden i et konsernregnskap
- ⁴⁾ Tilknyttet selskap regnskapsføres i samsvar med IAS 39 (virkelig verdi) når investeringen er klassifisert som "available for sale" eller "held for trading"
- ⁵⁾ Investeringen regnskapsføres i samsvar med IAS 39 hvis a) investeringen utelukkende er anskaffet under hensikt av et påfølgende salg i nær fremtid (midlertidig eie) b) investeringen opererer under langvarige restriksjoner som påvirker muligheten til å overføre midler til investor

Tabell 10.3 Vurderingsregler ved foreslåtte endringer fra IASB:

	Selskapsregnskapet når investor ikke utarbeider konsernregnskap	Selskapsregnskapet når investor utarbeider konsernregnskap	Konsernregnskapet
Datterselskap	Kostmetoden/IAS 39 ¹⁾	Kostmetoden/IAS 39 ²⁾	Konsolideres/IAS 39 ³⁾
Tilknyttet selskap	Egenkapitalmetoden/IAS 39 ⁴⁾	Kostmetoden/IAS 39 ²⁾	Egenkapitalmetoden/IAS 39 ⁴⁾

- ¹⁾ Foreslåtte endringer i IAS 27.8 angir kriterier for når et underkonsern kan unnlate å utarbeide konsernregnskap. En av forutsetningene for ikke å utarbeide konsernregnskap er at "immediate or ultimate parent" utarbeider konsernregnskap i samsvar med IFRS. Hvis kriteriene for ikke å utarbeide konsernregnskap er oppfylt, skal foretaket likevel anvende de regler som gjelder for selskapsregnskap hvor det utarbeides konsernregnskap.
- ²⁾ Hvis investeringen regnskapsføres i samsvar med IAS 39 i konsernregnskapet skal den regnskapsføres på samme måte i selskapsregnskapet.
- ³⁾ Investeringen regnskapsføres i samsvar med IAS 39 hvis investeringen utelukkende er anskaffet under hensikt av et påfølgende salg innen 12 mdr. Det er foreslått å fjerne unntak fra konsolidering for datterselskaper som opererer under varige restriksjoner, samtidig presiseres det at dette er en indikasjon på at kontroll ikke eksisterer
- ⁴⁾ Investeringen regnskapsføres i samsvar med IAS 39 hvis investeringen utelukkende er anskaffet under hensikt av et påfølgende salg innen 12 md.

slik påfølgende avhendelse, regnskapsføres investeringen i samsvar med IAS 39. Tabell 10.2 gir en oppsummering av vurderingsreglene for datterselskap og tilknyttet selskap etter gjeldende IAS/IFRS.

Følgende endring i definisjonen er foreslått (forslag til revidert IAS 28.3):

"An associate is an entity enterprise, including an unincorporated entity such as a partnership, in which the investor has significant influence and which is neither a subsidiary nor a joint venture of the investor.

Significant influence is the power to participate in the financial and operating policy deci-

sions of the investee but is not control or joint control over those policies."

Tabell 10.3 gir en oppsummering av vurderingsreglene for datterselskap og tilknyttet selskap etter de endringer i IAS/IFRS som er foreslått av IASB.

10.4.3 Utvalgets vurderinger og forslag – regnskapsmessig behandling

Generelt

Ved innføringen av ny regnskapslov vekket kravet om anvendelse av egenkapitalmetoden i selskapsregnskapet betydelige reaksjoner. Innsigel-

sene som fremkom var sterke og kom fra mange parter. De vesentligste synspunkter på anvendelse av egenkapitalmetoden (og bruttometoden) i selskapsregnskapet fremkom i Finansdepartementets høring av 10. april 2000 (se omtale nedenfor).

Internasjonalt er synet på egenkapitalmetoden i utvikling. I forslag til revidert IAS 27 foreslås adgangen til å anvende egenkapitalmetoden i selskapsregnskapet opphevet, med unntak for foretak som ikke avlegger konsernregnskap. Adgangen til å anvende egenkapitalmetoden i selskapsregnskapet når det ikke utarbeides konsernregnskap, innebærer at man oppnår sammenlignbarhet mot foretak som avlegger konsernregnskap. Den internasjonale utvikling bør etter utvalgets oppfatning tillegges betydelig vekt ved vurdering av om anvendelse av egenkapitalmetoden i selskapsregnskapet eventuelt skal være obligatorisk.

Det er så vidt utvalget er kjent med, ikke gjort noen undersøkelse av hvor mange foretak som anvender egenkapitalmetoden i sitt selskapsregnskap. Tiden har ikke tillatt utvalget å gjennomføre en slik undersøkelse, men inntrykket er at det er et klart mindretall.

Høringskommentarer og andre innspill

Ved utvalgets muntlige høring i oktober 2002 tok enkelte av høringsinstansene opp spørsmålet om anvendelse av egenkapitalmetoden i selskapsregnskapet. Av disse ønsket Den norske Revisorforening, Næringslivets Hovedorganisasjon, Finansnæringens Hovedorganisasjon, Norges Autoriserte Regnskapsføreres Forening og enkelte børsnoterte foretak via Oslo Børs, at regnskapsproducentene ikke pålegges å anvende egenkapitalmetoden i selskapsregnskapet. Ingen av de ovennevnte høringsinstanser tok særskilt opp eventuelt krav om egenkapitalmetoden i selskapsregnskapet for foretak som ikke avlegger konsernregnskap. NHO og FNH har i tidligere høring (Finansdepartementets høring av 10. april 2000) uttrykt at obligatorisk bruk av egenkapitalmetoden kan vurderes i slike tilfeller.

To av høringsinstansene fremmet synspunkter om at egenkapitalmetoden skal være obligatorisk for selskapsregnskapet - Økokrim og Statistisk Sentralbyrå. Økokrim sier at investering i ANS mv uansett deltakerlignes skattemessig, og at det derfor er særlig relevant for disse typer investeringer å anvende egenkapitalmetoden eller bruttometoden. Statistisk Sentralbyrå ser helst at egenkapitalmetoden benyttes. Begrunnelsen er at metoden gir et markedsverdielement og viser reinvestert

fortjeneste. Sistnevnte fremholdes å være spesielt viktig i forhold til utlandet.

Egenkapitalmetoden - eventuelle metodeavvik mot IAS/IFRS

Regnskapsloven beskriver i § 5-17 tredje ledd hva egenkapitalmetoden innebærer. § 5-17 tredje ledd samsvarer med IAS/IFRS med unntak av tredje ledd nummer 4, som regulerer fond for vurderingsforskjeller. Tredje ledd nummer 4 er knyttet til selskapsrettslige forhold, og skaper ingen konflikt i forhold til IAS/IFRS.

Egenkapitalmetoden i konsernregnskapet

Ved utvalgets høring har det ikke fremkommet kommentarer knyttet til anvendelse av egenkapitalmetoden og bruttometoden i konsernregnskapet. Det er anvendelse av metodene i selskapsregnskapet som fremheves som problematisk. I henhold til syvende direktiv er egenkapitalmetoden obligatorisk for tilknyttet selskap og felles kontrollert virksomhet, dog kan bruttometoden anvendes som et alternativ for felles kontrollert virksomhet. IASB har foreslått unntak fra egenkapitalmetoden for enkelte typer investorer, dette er drøftet i avsnitt 10.4.2.3. På grunnlag av forventet internasjonal utvikling, foreliggende direktivkrav og fravær av innsigelser fra brukerne, anser utvalget at gjeldende bestemmelser om anvendelse av egenkapitalmetoden videreføres for konsernregnskapet for andre foretak enn omtalt i avsnitt 10.4.2.3. Utvalget viser for øvrig til lovens forarbeider på området.

Anvendelse av egenkapitalmetoden i selskapsregnskapet - informasjonshensyn

Årsregnskapets formål er å gi brukerne opplysninger som kan være til nytte når de skal ta økonomiske beslutninger. Det følger av forarbeidene, Ot.prp. nr. 42 (1997-98) side 100, at både selskapsregnskapet og konsernregnskapet skal bygge på de regnskapsprinsipper som gir best informasjon om selskapets inntjening. Forarbeidene til loven drøfter i liten grad skillet mellom selskapsregnskapet og konsernregnskapet, og hvorvidt disse kan anses å ha ulike formål ved forskjellige brukere med ulikt informasjonsbehov. De fleste land åpner for ulik prinsippanvendelse i konsern- og selskapsregnskapet, blant annet begrunnet med at selskapsregnskapet også skal dekke andre formål enn konsernregnskapet.

Enkelte selskapsrettslige bestemmelser viser

til regnskapsmessige størrelser i selskapsregnskapet, og selskapslovgivningen inneholder en rekke regler som har til hensikt å beskytte kreditorerne. Dette er for eksempel bestemmelser om minstekrav til egenkapital, begrensninger i hva selskapet kan dele ut til sine eiere, begrensninger i kjøp av egne aksjer og begrensninger i hva som kan ytes som lån til aksjonærer. De fleste av bestemmelsene som er gitt for å beskytte kreditorer, bygger på selskapsregnskapet som beregningsgrunnlag for hvorvidt disposisjonen er lovlig. Betydningen av selskapsregnskapet i så måte underbygges av forslaget til utdelingsregler i NOU 1992:29, Lov om aksjeselskaper som forutsatte at reglene om årsoppgjør ikke ble endret på vesentlige punkter²⁾. Selskapsregnskapet er også utgangspunkt for skatterettslig bestemmelser på noen områder.

Egenkapitalmetoden gir i de fleste tilfeller bedre informasjon om inntjeningen fra omtalte investeringer, men ulike regnskapsbrukere har ulikt behov for informasjon. Investors informasjonsbehov er i stor grad dekket ved konsernregnskapet, mens brukere som for eksempel kreditorer, i tillegg vil fokusere på selskapsregnskapet. For å få dekning for sine krav er det morselskapet som juridisk enhet, ikke konsernet, kreditor kan ta dekning i. Kostmetoden i selskapsregnskapet kan derfor gi relevant informasjon, eksempelvis ved vurdering av selskapets betalingsevne, fordi det er kontantstrømmene knyttet til investeringene som fremkommer.

Anvendelse av egenkapitalmetoden i både konsernregnskapet og selskapsregnskapet gir et konsolidert resultat for begge typer regnskap. Anvendelse av ulike metoder i selskapsregnskapet og konsernregnskapet, henholdsvis kostmetoden og egenkapitalmetoden, kan øke informasjonsverdien ved at skillet mellom realisert og ikke-realisert inntjening fra enkelte investeringer, tydeliggjøres.

Der det ikke avlegges konsernregnskap vil situasjonen være en annen. Både hensyn til sammenlignbarhet og det forhold at egenkapitalmetoden anses å gi best informasjon om selskapets inntjening, kan tilsi at egenkapitalmetoden i slike tilfeller skal være obligatorisk for selskapsregnskapet. Se særskilt omtale nedenfor av anvendelse av egenkapitalmetoden for foretak hvor det ikke avlegges konsernregnskap.

Egenkapitalmetoden i selskapsregnskapet - internasjonal harmonisering

Med unntak av enkelte grupper av foretak i et

fåttall land (f.eks. Danmark), har ikke land innenfor EØS-området plikt til bruk av egenkapitalmetoden i selskapsregnskapet. Som vist i avsnitt 10.4.2.3 har man heller ikke etter IAS plikt til å anvende egenkapitalmetoden i selskapsregnskapet. Tvert i mot, foreslås det å forby anvendelse av metoden i tilfeller hvor det avlegges konsernregnskap. Regnskapspliktige som ikke avlegger konsernregnskap, skal i henhold til samme forslag pålegges å anvende egenkapitalmetoden.

Utkastet til endringer fra IASB når det gjelder anvendelse av egenkapitalmetoden i selskapsregnskapet må tillegges stor vekt i vurderingen. Det vil ikke være hensiktsmessig å pålegge bruk av egenkapitalmetoden i norsk regnskapslovgivning, når man internasjonalt vurderer å redusere anvendelsen av metoden. Ønsket om en internasjonal harmonisering tilsier isolert sett at plikt til å anvende egenkapitalmetoden i selskapsregnskapet hvor det avlegges konsernregnskap ikke bør foreligge i Norge.

Et forbud mot egenkapitalmetoden anses i slike tilfeller å være en unødig radikal endring i forhold til dagens regelverk. Dette blant annet fordi en endring foreløpig ikke er vedtatt av IASB, metoden er et tillatt alternativ etter fjerde direktiv og tillates anvendt i flere land per i dag. Utvalget mener derfor at valgdgangen foreløpig ikke skal fjernes.

Egenkapitalmetoden i selskapsregnskapet - kostnad/nytte

Ved Finansdepartementets høring knyttet til egenkapitalmetoden ble det fra Næringslivets Hovedorganisasjon presentert beregninger som antydte samlede kostnader ved innføring av egenkapitalmetoden, herunder fond for vurderingsforskjeller, på 2,5 mrd. kroner første år og 1,3 mrd. kroner senere år. I Ot.prp. nr. 19 (1999-2000) uttrykte Finansdepartementet en viss skepsis til at kostnadene ved å anvende egenkapitalmetoden var i den størrelsesorden NHO hevdet. Beregningen indikerer uansett at det er betydelige kostnader forbundet med anvendelse av metoden, og kostnadene bør vurderes opp mot informasjonsverdien.

Det er uttalt, både i forarbeidene til loven og mandatet for utvalgets arbeid, at brukernes behov for informasjon må avveies mot de kostnader ulike krav til regnskapsføring medfører for de regnskapspliktige. Det siteres fra punkt 1 i utvalgets mandat:

”Det skal være retningsgivende for utvalget at regnskapsinformasjon skal være relevant, pålitelig og sammenlignbar innenfor rammene av

²⁾ Forholdet er ikke kommentert i senere forarbeider

Norges internasjonale forpliktelser på regnskapsområdet og at kostnadene med å fremstille regnskapsinformasjonen bør stå i et rimelig forhold til informasjonsverdien.”

En sentral kostnadsfaktor ved anvendelse av egenkapitalmetoden er beregning av fond for vurderingsforskjeller. Krav om fond for vurderingsforskjeller er ikke begrunnet i informasjonshensyn, men er en selskapsrettslig bestemmelse knyttet til kapitalbinding og gjelder derfor bare når metoden anvendes i selskapsregnskapet. Beregningen kan være komplisert, i mange konsernstrukturer meget komplisert, og krever betydelige ressurser og kompetanse. Det forhold at systemet er komplisert gir også en betydelig feilrisiko. Med risiko for feil i avsetningen for fond for vurderingsforskjeller øker risikoen for feil i fri egenkapital og derved feil i blant annet utbytteutdelingen og eventuelle tilleggsskatt som følge av dette. Se nærmere om fond for vurderingsforskjeller i avsnitt 10.4.4.

En vurdering etter egenkapitalmetoden i selskapsregnskapet vil generelt sett være mer ressurskrevende enn en vurdering etter kostmetoden, også om man ser bort i fra de kostnader som er forbundet med beregning av fond for vurderingsforskjeller. Metoden krever periodiske beregninger, og gjennomføring av beregningene kan være komplisert. Særlig for mindre foretak, er anvendelse av metoden uforholdsmessig ressurskrevende.

Når investor inngår i et konsernforhold skal de samme beregninger også gjennomføres for konsernregnskapsformål, men gjennomføring av metoden kun på konsernregnskapsnivå kan gi en betydelig effektiviseringsgevinst ved at spisskompetanse på feltet kan begrenses til morselskapet. Enkelte problemstillinger kan også unngås, som eksempel nevnes situasjoner hvor flere selskaper i konsernet har eierandeler i samme selskap, slik at man samlet sett har for eksempel betydelig innflytelse. På konsernnivå vil dette regnskapsmessig behandles som tilknyttet selskap etter egenkapitalmetoden, på selskapsnivå er det usikkert hvorledes eierandelene skal vurderes.

Som påpekt ved utvalgets vurdering av informasjonshensyn, synes informasjonsverdien ved å anvende egenkapitalmetoden i selskapsregnskapet forholdsvis liten for foretak som også avlegger konsernregnskap. Informasjonshensyn kan tvert imot tilsi at kostmetoden i slike tilfeller bør anvendes i selskapsregnskapet. Sammenholdes dette med de betydelige kostnader som er knyttet til anvendelse av metoden i selskapsregnskapet, er det utvalgets oppfatning at krav om metoden ikke

kan begrunnes i en nytte som tilsvarende eller overstiger kostnaden, i tilfeller hvor det avlegges konsernregnskap. Foretak som ikke avlegger konsernregnskap er drøftet i avsnitt 10.4.3.3.

Utvalgets forslag om anvendelse av egenkapitalmetoden i selskapsregnskapet for foretak som avlegger konsernregnskap

Ved en samlet avveining er det utvalgets oppfatning at foretakene ikke skal pålegges å anvende egenkapitalmetoden i selskapsregnskapet når det avlegges konsernregnskap. Verken informasjonshensyn eller formålet om internasjonal tilpasning tilsier at egenkapitalmetoden skal anvendes i slike tilfeller. Foretak som likevel ønsker å anvende egenkapitalmetoden i selskapsregnskapet, bør ha adgang til det. Gjennomføring av forslaget innebærer at gjeldende IAS/IFRS og foreslåtte endringer fra IASB, kan gjennomføres innenfor regnskapsloven. Utvalgets målsetting om tilpasning til internasjonale regler er således oppfylt ved forslaget.

Utvalgets forslag om anvendelse av egenkapitalmetoden i selskapsregnskapet for foretak som ikke avlegger konsernregnskap

Mange brukergrupper forholder seg i første rekke til konsernregnskapet for å vurdere foretakets inntjening. Foretak som ikke avlegger konsernregnskap vil ved nåværende regnskapslovgivning ikke være pålagt å anvende egenkapitalmetoden i selskapsregnskapet, og den økonomiske informasjon som gis ved egenkapitalmetoden vil derfor ikke tilflytte brukerne. Regnskapene vil heller ikke fullt ut være sammenlignbare med regnskaper for foretak som avlegger konsernregnskap. Dette er forhold som også ble påpekt av Økokrim, NHO og FNH i høringen av 2000. I Ot.prp. nr. 13 (2000-2001) heter det (avsnitt 4.5):

”Departementet viser til at Økokrim, NHO og FNH mener at en bør vurdere obligatorisk bruk av egenkapitalmetoden for store og mellomstore foretak som ikke har datterselskaper og dermed heller ikke utarbeider konsernregnskap, og som samtidig har investeringer i tilknyttede selskaper eller deltar i felles kontrollert virksomhet. Departementet anser at hensynene til informasjon og sammenlignbarhet tilsier en særskilt plikt for disse foretakene til å anvende egenkapitalmetoden (bruttometoden) i selskapsregnskapet. Departementet anser likevel at også denne vurderingen mest hensiktsmessig kan gjøres ved evalueringen av

regnskapsloven etter tre regnskapsår og foreslår ikke særregler om dette i proposisjonen her.”

Som nevnt i avsnitt 10.4.2.3, har IASB foreslått å pålegge bruk av egenkapitalmetoden for foretak som ikke avlegger konsernregnskap. Utvalget ser at argumentene om informasjon og sammenlignbarhet har gyldighet for alle foretak, og kan tilsi at bruk av egenkapitalmetoden skal pålegges alle foretak som ikke avlegger konsernregnskap. Som påpekt er egenkapitalmetoden ressurs- og kompetansekrevene, og utvalget mener det vil være en uforholdsmessig stor byrde å pålegge regnskapspliktige å anvende metoden i selskapsregnskapet.

Utvalget har i kapittel 2 foreslått å unnta alle foretak fra å anvende forordningsløsningen i selskapsregnskapet, også børsnoterte foretak som ikke avlegger konsernregnskap. Hvis egenkapitalmetoden ikke pålegges anvendt i selskapsregnskapet for foretak som ikke avlegger konsernregnskap, betyr dette at også børsnoterte foretak som ikke avlegger konsernregnskap kan velge en regnskapsmessig løsning som er i strid med IAS/IFRS, forutsatt at IASB vedtar sitt forslag. Utvalget har vurdert om dette bør føre til et særskilt krav om anvendelse av egenkapitalmetoden i selskapsregnskapet for børsnoterte foretak som ikke avlegger konsernregnskap, men har konkludert med at et slikt krav ikke bør foreslås. Med den løsningen utvalget har foreslått, kan børsnoterte foretak som ikke avlegger konsernregnskap uansett velge å anvende egenkapitalmetoden, men vil ikke være pålagt å anvende den. Utvalget anser ikke at investering i datterselskap og tilknyttet selskap skiller seg ut fra øvrige i regnskapsposter i en slik grad at det krever en særskilt regulering av området. I den grad foretakene bør ha særlige krav på området, anser utvalget det som mer naturlig at disse pålegges av den aktuelle markeds plass som foretakets egenkapitalinstrumenter eller gjeldsinstrumenter er notert på (herunder Oslo Børs).

Hensyn til internasjonal harmonisering vil være av betydning for alle norske foretak, men vil ikke nødvendigvis veie like tungt for selskapsregnskapet som for børsnoterte foretaks konsernregnskap. I spørsmålet om krav til anvendelse av egenkapitalmetoden i selskapsregnskapet når det ikke utarbeides konsernregnskap, er det utvalgets oppfatning at ønsket om internasjonal harmonisering må vike for en kostnad /nyttetraktning. Det bemerkes at brukere som enkelte kreditorer eller investorer ved en valgadgang uansett vil ha mulighet for å kreve informasjon i samsvar med egenkapitalmetoden i kraft av sin posisjon.

Utvalget foreslår at alle andre foretak enn de som går innunder IAS-forordningens system, fritt kan velge om egenkapitalmetoden skal anvendes i selskapsregnskapet når det ikke avlegges konsernregnskap. Selv om IASB skulle fastsette at foretak som ikke avlegger konsernregnskap skal anvende egenkapitalmetoden, er det utvalgets oppfatning at et slikt krav vil være byrdefullt å gjennomføre for flertallet av norske foretak.

Differensiering mellom ulike typer foretak

Utvalget har vurdert om det skal være særlige regler for anvendelse av egenkapitalmetoden for enkelte investorer. I *NRS (F) Investering i tilknyttet selskap og deltakelse i felles kontrollert virksomhet* unntas investeringsselskaper fra å anvende egenkapitalmetoden. I forslag til revidert IAS 28 *Accounting for Investments in Associates* gis det unntak for anvendelse av egenkapitalmetoden i enkelte tilfeller:

“1. This Standard *shall* be applied by an investor in accounting for investments in associates. However, it does not apply to investments in associates held by venture capital organisations, mutual funds, unit trusts and similar entities that are measured at fair value in accordance with IAS 39, *Financial Instruments: Recognition and Measurement*, when such measurement is well-established practice in those industries. When such investments are measured at fair value, changes in fair value are included in profit or loss in the period of the change.”

For børsnoterte foretak vil IAS/IFRS gjelde fullt ut i konsernregnskapet, og hvis forslaget vedtas vil nevnte investorer være unntatt for anvendelse av egenkapitalmetoden. Utvalget ser fordeler ved at også ikke-børsnoterte foretak av typen som nevnt i IAS 28, skal kunne anvende IAS 39 på samme måte for sine investeringer. Under forutsetning av at forslaget vedtas, mener utvalget at investorer som nevnt i forslaget til endringer i IAS 28 bør gis adgang til å regnskapsføre sine investeringer i samsvar med IAS 39. Utvalget ønsker ikke på nåværende tidspunkt å påby regnskapsføring i samsvar med IAS 39.

Ovennevnte endring fra IASB er et forslag, og det er etter utvalgets oppfatning ikke hensiktsmessig å foreslå en lovregulering som baserer seg på en ikke-vedtatt løsning. Forventning om endringer internasjonalt tilsier i stedet at regnskapsloven gir hjemmel for forskrift på området, slik at enkelte typer foretak både kan tillates og pålegges løsninger som avviker fra de generelle reglene. For-

skriftshjemmelen er kun begrunnet i mulighet for rask tilpasning til internasjonal utvikling, slik at norsk regelverk kan være i samsvar med IASBs løsninger.

Definisjon av tilknyttet selskap – vurderingsregler for midlertidig eie

Regnskapslovens definisjon av tilknyttet selskap i § 1-4 omhandler i annet punktum betydelig innflytelse, og det uttrykkes at betydelig innflytelse ikke foreligger når aksjer/andeler er anskaffet med sikte på midlertidig eie og holdes i påvente av salg.

Ifølge IAS 28.4 foreligger det en presumpsjon for betydelig innflytelse ved 20 pst. eie, uavhengig av om andelen er anskaffet midlertidig eller ei. Midlertidig eie skal likevel ikke regnskapsføres etter egenkapitalmetoden i konsernregnskapet, men i samsvar med IAS 39 (IAS 28.8).

Regnskapsloven § 1-4 bør etter utvalgets oppfatning endres, slik at unntaket for midlertidig eie fjernes. På denne måten unngås konflikt mot IAS/IFRS. Forslaget forutsetter at regnskapsloven i en bestemmelse for vurderingsregler, fastsetter at midlertidig investering i tilknyttet selskap ikke kan regnskapsføres i samsvar med egenkapitalmetoden (se nærmere om bruk av virkelig verdi for slike investeringer i avsnitt 10.2). Videre forutsetter løsningen at standardsetter utfyller innholdet i begrepet midlertidig eie, en løsning som etter utvalgets oppfatning er uproblematisk. Utvalget foreslår at regnskapsloven § 1-4 annet punktum endres til:

”Betydelig innflytelse skal normalt anses å foreligge når den regnskapspliktige eier så mange aksjer eller andeler at de representerer minst 20 prosent av stemmene i *foretaket*.”

IAS 28.8 pålegger vurdering i samsvar med IAS 39 ved midlertidig eie. Dette bør etter utvalgets oppfatning være et valgalternativ, ikke et pålegg av hensyn til mindre foretak som kan ha et tilknyttet selskap i midlertidig eie. Ved denne løsningen kan samsvar mot IFRS oppnås, men kan også velges bort.

10.4.4 Utvalgets vurderinger og forslag – fond for vurderingsforskjeller

Generelt

Ved anvendelse av egenkapitalmetoden i selskapsregnskapet krever regnskapsloven at en eventuell

positiv differanse mellom investeringenes balanseførte verdi og anskaffelseskost skal føres mot fond for vurderingsforskjeller. Fondet er bundet, og bestemmelsen har kun en selskapsrettslig begrunnelse. På grunn av at bestemmelsen bare er knyttet til bruk av egenkapitalmetoden og bruttometoden, drøftes den likevel i dette kapitlet, ikke i kapittel 21 om selskapsrettslige konsekvenser.

Som nevnt i avsnitt 10.4.3 er beregning av fond for vurderingsforskjeller en sentral kostnadsfaktor ved anvendelse av egenkapitalmetoden. Beregningen kan være svært komplisert og kreve betydelige ressurser og kompetanse. Videre gir et komplisert system en betydelig feilrisiko. Dette kan bety feil i fri egenkapital og derved feil i blant annet utbytteutdeling/konsernbidrag og eventuell tilleggsskatt som følge av dette.

Flere instanser har påpekt at bestemmelsen om fond for vurderingsforskjeller ikke klart regulerer alle problemstillinger som kan komme opp ved beregning av fondets størrelse, sist påpekt ved Finansdepartementets høring av 10. april 2000. De problemer som har vært tatt opp i forhold til fond for vurderingsforskjeller, er primært knyttet til ulike egenkapitaltransaksjoner og transaksjoner mellom foretak i samme konsern. Den norske Revisorforening (DnR) har i sirkulære til sine medlemmer påpekt en rekke transaksjoner som skaper uklarhet.

Departementet foreslo etter nevnte høring endring i bestemmelsen om fond for vurderingsforskjeller slik at fondet *samlet* ikke kunne være negativt (tidligere måtte hver investering vurderes for seg, og kunne ikke gi negativt bidrag til fondet) og utformet videre en regel slik at fri egenkapital ikke skulle endres i forhold til om vurderingen var gjennomført etter generelle vurderingsregler. Forslaget førte til endring i loven, og endringen trådte i kraft fra 1. januar 2001.

Lovendringen førte til at enkelte problemstillinger ble løst, men bestemmelsen om at fri egenkapital ikke skulle endres i forhold til vurdering etter generelle vurderingsregler har etter utvalgets oppfatning en utforming som er vanskelig tilgjengelig. Dette skaper uklarhet i forhold til bestemmelsens innhold og setter meget store krav til kompetanse hos den regnskapspliktige. I tillegg anses ikke alle problemer å være løst ved tilføyelsen.

Norsk lovgivning

Regnskapsloven § 5-17 tredje ledd nummer 4 lyder, jf. også henvisningen i § 5-18 annet ledd:

”I selskapsregnskapet skal fond for vurderings-

forskjeller være lik en positiv differanse mellom investeringenes balanseførte verdi og deres anskaffelseskost. Ved beregning av differansen skal det tas hensyn til internegevinst også ved vurdering av anskaffelseskost. Differanse mellom balanseført verdi og anskaffelseskost som oppstår som følge av omsetning av andeler i selskapet, egenkapitaltransaksjoner eller transaksjoner mellom foretak i samme konsern kan i samsvar med god regnskapsskikk avsettes til fond for vurderingsforskjeller slik at fri egenkapital ikke endres i forhold til vurdering etter generelle vurderingsregler.”

Aksjelovene § 3-3 angir også krav om fond for vurderingsforskjeller, og viser til regnskapsloven for regler om størrelsen på avsetningen:

”Selskapet skal ha et fond for vurderingsforskjeller. Det skal avsettes til fondet i samsvar med regnskapsloven § 5-17 tredje ledd nr. 4.”

EØS-regler

Fjerde direktiv krever i artikkel 59 nr. 6 bokstav b) etablering av et bundet fond ved anvendelse av egenkapitalmetoden/bruttometoden:

“Where that amount exceeds the amount of dividends already received or the payment of which can be claimed, the amount of the difference must be placed in a reserve which cannot be distributed to the shareholders.”

IAS/IFRS

Krav om fond for vurderingsforskjeller er en selskapsrettslig bestemmelse, og IAS/IFRS har naturlig nok ingen krav om slik avsetning.

Ulemper ved dagens regulering

Det har vært reist diskusjoner knyttet til gjeldende § 5-17 tredje ledd nr. 4 ved flere anledninger. Bakgrunnen for diskusjonene slik de fremmes, er hovedsaklig knyttet til at reglene oppfattes som uklare, spesielt tillegget i annet punktum. De regnskapspliktige har et betydelig og legitimt behov for et regelsett som entydig definerer selskapets frie (og bundne) egenkapital. Uklarhet i reglene oppfattes å ha stor betydning for selskapets øvrige disposisjoner, idet det skaper uklarhet om hva som er selskapets frie egenkapital. Dette får betydning for skattemessige og selskapsrettslige disposisjoner. For selskaper som faller innenfor reglenes virkeområde er det i liten grad mulig å omgå problem-

stillingene ved å beregne en ”buffer” i egenkapitalen, siden beløpene i mange tilfeller vil bli svært betydelige.

Henvielse til god regnskapsskikk har liten reell betydning, siden det ikke foreligger en regnskapsstandard på området. Dette området har ikke vært oppfattet å ligge innenfor det som naturlig reguleres i god regnskapsskikk, siden det ikke er knyttet til måling av eiendeler, forpliktelser, inntekter eller kostnader. Bestemmelsen har et selskapsrettslig formål, nemlig å regulere et element i bundet egenkapital. Det har heller ikke vært utviklet noen ”skikk” på området siden det først er fra 1999 dette har vært aktuelt. Tilsvarende problemstillinger finnes ikke i tidligere praksis.

Praktiske problemstillinger er som nevnt drøftet i et notat fra DnR. Nevnte notat omtaler 16 problemstillinger knyttet til forskjellige transaksjonstyper. En del av disse problemstillingene er løst gjennom lovendringen som tillater at fond for vurderingsforskjeller beregnes samlet for alle investeringene. Følgende problemstillinger ble drøftet:

- Utbytte fra datterselskap til morselskap
- Konsernbidrag fra datterselskap til morselskap
- Konsernbidrag fra morselskap til datterselskap
- Konsernbidrag fra et datterselskap til et annet
- Salg av eiendel med internegevinst fra datterselskap til morselskap (oppstrømssalg)
- Salg av eiendel med internegevinst fra morselskap til datterselskap (nedstrømssalg)
- Salg av eiendel med internegevinst fra ett datterselskap til et annet
- Salg av datterselskap med internegevinst fra datterselskap til morselskap (oppstrømssalg)
- Salg av datterselskap med internegevinst fra morselskap til datterselskap (nedstrømssalg)
- Salg med internegevinst fra ett datterselskap til et annet
- Kapitalnedsettelse i datterselskap
- Kapitaløkning med innbetaling i datterselskap
- Fusjon som transaksjon, der overdragende selskap er morselskap
- Fusjon som kontinuitet, der overdragende selskap er morselskap er morselskap
- Fusjon mellom morselskap og datterselskap
- Overgang fra egenkapitalmetoden /bruttometoden til kostmetoden.

Av disse er det enkelte transaksjonstyper som skaper problemer i tilknytning til fond for vurderingsforskjeller. Det gjelder særlig transaksjoner mellom morselskap og datterselskap der det oppstår internegevinst, og egenkapitaltransaksjoner. Problemstillingene er grunnleggende forskjellige, og omtales hver for seg.

Interngevinst

Ved salg mellom morselskap og datterselskap kan det oppstå en intern gevinst. Denne vil elimineres ved morselskapets regnskapsføring av eierandelen i datterselskapet etter egenkapitalmetoden (egenkapitalmetoden), men påvirker balanseverdier av hhv. eierandelen og overført eiendel. Ved salg fra morselskap til datterselskap oppstår i utgangspunktet en gevinst i morselskapet. Denne elimineres, og reduserer verdien av kjøpende datterselskap, og reduserer derved fond for vurderingsforskjeller. Dette har samme effekt på morselskapets frie egenkapital som ved kostmetoden. I senere perioder reverseres effekten ved at resultater fra kjøpende datterselskap korrigeres for de meravskrivninger på eiendelen som følger av interngevinsten. Dette representerer en fullstendig reverseering av opprinnelig eliminering, slik at bevegelser i fond for vurderingsforskjeller er midlertidige.

Motsatt problemstilling oppstår ved salg fra datterselskap til morselskap. Ved salg oppstår i utgangspunktet en gevinst i datterselskapet. Denne elimineres, og reduserer verdien av kjøpt eiendel i morselskapet, mens verdien av datterselskapet, og dermed fond for vurderingsforskjeller, økes med interngevinsten. Denne økningen er ikke begrunnet i økt egenkapital i morselskapet som følge av inntjening i datterselskapet, men skyldes en omfordeling av morselskapets midler. I senere perioder reverseres effekten ved at resultater i morselskapet er påvirket av interngevinsten gjennom at kun den regnskapsførte nettoverdien avskrives. Dette medfører at morselskapets egenkapital øker. Fond for vurderingsforskjeller reduseres ved senere utdelinger fra datterselskapet som følge av datterselskapets økte utbyttegrunnlag.

For disse transaksjonstypene er det ønskelig at det ikke oppstår økning i fond for vurderingsforskjeller som ikke har bakgrunn i inntektsføringer etter egenkapitalmetoden, siden dette er innlåningseffekter som ikke skyldes inntektsførte resultater fra investeringene, og således ikke er begrunnet i fondets formål. Dette kan løses gjennom å gi den regnskapspliktige adgang (men ikke plikt) til å ikke sette av til fond for vurderingsforskjeller en økning i forskjell mellom balanseført verdi av investeringen og anskaffelseskost som skyldes interngevinst som ikke er inntektsført i investors regnskap. En slik adgang må utløse plikt til ved hver balansedag kun å korrigere med gjenværende interngevinst, slik at det ikke oppstår en permanent forskyvning.

Dersom lovgiver tilsvarende ønsker å unngå

at fond for vurderingsforskjeller reduseres som følge av interne overføringer, bør dette lovreguleres direkte for å sikre de regnskapspliktige tilstrekkelig klare regler.

Egenkapitaltransaksjoner

Egenkapitaltransaksjoner kan gjøres i mange former, og ha forskjellig innhold. Regnskapsmessig skille i kostmetoden går mellom transaksjoner som representerer utdeling av resultater (vanligvis i form av utbytte eller konsernbidrag, men kan også gjøres i form av kapitalnedsettelse), transaksjoner som representerer tilbakebetaling av kapital som var til sted på investeringstidspunktet (vanligvis i form av kapitalnedsettelser, men kan også omfatte utbytte eller konsernbidrag) og egenkapitaltransaksjoner som representerer kapitalinnskudd i datterselskaper (kan gjennomføres i form av kapitalinnskudd eller konsernbidrag). Det har vært oppfattet som usikkert hvordan denne type transaksjoner påvirker begrepet "anskaffelseskost", og det er behov for en klargjøring. Gjeldende § 5-17 angir at interngevinster skal påvirke anskaffelseskost i relasjon til beregning av fond for vurderingsforskjeller. Dette innebærer at anskaffelseskost kan ha et annet innhold i denne bestemmelsen enn i de generelle vurderingsreglene, siden slike interngevinster ikke påvirker anskaffelseskost etter de generelle reglene.

Mulige alternativer hvorledes anskaffelseskost i forhold til § 5-17 skal oppfattes er etter utvalgets oppfatning:

- Egenkapitaltransaksjoner gjort i form av kapitaløkning, kapitalnedsettelse eller konsernbidrag til datterselskapet skal påvirke anskaffelseskost
- Egenkapitaltransaksjoner som etter kostmetoden påvirker balanseført verdi skal påvirke anskaffelseskost, det vil si at anskaffelseskost i relasjon til denne bestemmelsen har samme innhold som i forhold til de generelle vurderingsreglene i regnskapsloven.

Det er etter utvalgets mening sistnevnte alternativ som er relevant. Utvalget anser at en slik presisering i forarbeider er tilstrekkelig, og foreslår derfor ikke at innholdet i begrepet anskaffelseskost, i relasjon til bestemmelsen om fond for vurderingsforskjeller, lovfestes.

Andre aktuelle problemstillinger knytter seg til fond for vurderingsforskjeller når investeringen anskaffes gjennom fusjon. For fusjoner som regnskapsføres som transaksjon til virkelig verdi er det naturlig at dette også legges til grunn i for-

hold til fond for vurderingsforskjeller, for å sikre sammenheng med regnskapsmessig og selskapsrettslig behandling. For fusjoner som regnskapsføres til kontinuitet (kontinuitetsgjennomskjæring og evt. kontinuitetsunntak) er problemstillingene noe mer komplekse. Fondets formål tilsier at kontinuitet også for anskaffelseskost er naturlig.

Regulering i regnskapsloven eller aksjelovene

Bestemmelsen er som nevnt selskapsrettslig begrunnet, men i og med at kravet om fond for vurderingsforskjeller fremkommer av regnskapsloven betyr dette at også regnskapspliktige som ikke er aksjeselskaper må beregne fond for vurderingsforskjeller ved anvendelse av egenkapitalmetoden. For denne typen foretak vil ikke fondet være bundet, og har således ingen betydning i forhold til disponering mv.

Ved å flytte bestemmelsen om fond for vurderingsforskjeller fra regnskapsloven til aksjelovene, kan foretak som ikke er aksjeselskap unngå å beregne fond for vurderingsforskjeller.

Mulige endringer i bestemmelsen

Bestemmelsen hadde tidligere en resultatorientert utforming, og det har vært reist spørsmål om en resultatorientert løsning kan løse noen av problemstillingene nevnt ovenfor.

Interngevinster

Ved en resultatorientert bestemmelse vil det ikke oppstå noen endring i fond for vurderingsforskjeller på transaksjonstidspunktet, men fondet vil bli påvirket av etterfølgende konsekvenser av transaksjonen i form av reduserte avskrivninger i datterselskapet ved salg fra morselskap til datterselskap, noe som medfører en permanent økning i fond for vurderingsforskjeller. Ved salg fra datterselskap til morselskap vil inntektsføringen skje i morselskapet, ikke i datterselskapet. Datterselskapet har likevel fått økt sitt utbyttegrunnlag, og løsningen vil medføre en permanent reduksjon i fond for vurderingsforskjeller.

Et ytterligere ankepunkt mot resultatorientert bestemmelse er at fond for vurderingsforskjeller ikke lar seg avstemme mot verdien av investeringen i balansen. Man må, for å kontrollere om fond for vurderingsforskjeller er korrekt beregnet, reberegne avsetninger til fond for vurderingsforskjeller fra det tidspunktet selskapet anskaffet sin første investering regnskapsført etter egenkapitalmetoden. Dette vil over tid bli uoversiktlig og van-

skelig kontrollerbart, både for selskapet selv, dets revisor og for kontrollmyndighetene.

Egenkapitaltransaksjoner

Egenkapitaltransaksjoner vil være et mindre problem ved resultatorientert utforming, siden anskaffelseskost ikke er et element i beregningen. Det er imidlertid behov for å definere utdelinger på en treffsikker måte. For å gi et resultat som ikke gir tilfeldige utfall må utdelinger uansett juridisk form påvirke fond for vurderingsforskjeller.

Forslag til løsning

Bestemmelsens første punktum beholdes. Bestemmelsens øvrige deler erstattes med en adgang til å unnlate å avsette til fond for vurderingsforskjeller forskjeller mellom balanseført verdi og anskaffelseskost som ikke skyldes inntektsførte resultater i investors regnskap.

I selskapsregnskapet skal fond for vurderingsforskjeller være lik en positiv differanse mellom investeringenes balanseførte verdi og deres anskaffelseskost. En forskjell som skyldes gevinst ved transaksjon mellom investor og et selskap regnskapsført etter egenkapitalmetoden kan unnlates avsatt til fond for vurderingsforskjeller. En slik forskjell skal til enhver tid ikke være større enn investors gjenværende urealiserte gevinst.

Regulering i regnskapsloven eller aksjelovene

Utvalget foreslår at bestemmelsen flyttes fra regnskapsloven til aksjelovene § 3-3. Ved en slik løsning unngår man at bestemmelsen omfatter regnskapspliktige som ikke er aksjeselskaper. Fondsavsetning for andre foretak enn aksjeselskaper fører ikke til at slike egenkapitalelementer bindes og har således ikke noe reelt formål, men innebærer et betydelig merarbeid.

Direktivkravet er ikke til hinder for en slik løsning.

10.4.5 Oppsummering av utvalgets forslag

Regnskapslovens vurderingsregler for investering i tilknyttet selskap og datterselskap endres, slik at den regnskapspliktige i utgangspunktet fritt kan velge mellom egenkapitalmetoden og kostmetoden i selskapsregnskapet. Dette skal gjelde både for foretak som avlegger konsernregnskap og foretak som ikke avlegger konsernregnskap. Regnskapsloven må åpne for at investeringer i tilknyttet selskap og datterselskap regnskapsføres til vir-

kelig verdi når dette er i samsvar med IAS/IFRS. Gjennomføring av forslaget innebærer at gjeldende IAS/IFRS og foreslåtte endringer fra IASB, kan følges innenfor regnskapsloven. Utvalgets målsetting om tilpasning til internasjonale regler er således oppfylt ved forslaget.

Internasjonal utvikling kan tilsi at man på et senere tidspunkt ønsker å pålegge eller fjerne en vurderingsregel for alle regnskapspliktige, enten på selskapsregnskapsnivå eller på konsernregnskapsnivå. En slik endring vil være av så vesentlig karakter at den bør være gjenstand for lovendring.

Utvalget foreslår en endring i bestemmelsen om fond for vurderingsforskjeller. Utvalget foreslår videre at bestemmelsen om fond for vurderingsforskjeller flyttes fra regnskapsloven til aksjelovene § 3-3.

Oppsummert foreslår utvalget at § 5-17 første og annet ledd endres til:

”Investering i tilknyttet selskap og datterselskap skal vurderes etter generelle vurderingsregler eller egenkapitalmetoden i selskapsregnskapet. Investering i tilknyttet selskap skal regnskapsføres etter egenkapitalmetoden i konsernregnskapet. Egenkapitalmetoden kan likevel ikke anvendes for midlertidig investering i tilknyttet selskap eller datterselskap.

Midlertidig investering i tilknyttet selskap og datterselskap kan vurderes i samsvar med § 5-8.”

Utvalget foreslår at gjeldende § 5-17 tredje ledd nr 4 erstattes av følgende bestemmelse som inntas i aksjelovene § 3-3:

”Selskapet skal ha et fond for vurderingsforskjeller. Dersom selskapet regnskapsfører selskapsinvesteringer i datterselskap, tilknyttet selskap eller felles kontrollert virksomhet etter egenkapitalmetoden eller bruttometoden i henhold til regnskapsloven §§ 5-17 eller 5-18, skal det sette av til fondet en positiv differanse mellom investeringenes balanseførte verdi og deres anskaffelseskost. En forskjell som skyldes gevinst ved transaksjon mellom investor og et selskap regnskapsført etter egenkapitalmetoden kan unnlates avsatt til fond for vurderingsforskjeller. En slik forskjell skal til enhver tid ikke være større enn investors gjenværende urealiserte gevinst.”

Utvalget foreslår at regnskapsloven § 1-4 annet punktum endres til:

”Betydelig innflytelse skal normalt anses å fore-

ligge når den regnskapspliktige eier så mange aksjer eller andeler at de representerer minst 20 prosent av stemmene i *foretaket*.”

10.5 Deltakelse i felles kontrollert virksomhet

10.5.1 Innledning

Regnskapsloven krever i utgangspunktet anvendelse av egenkapitalmetoden eller bruttometoden i selskaps- og konsernregnskapet for vurdering av deltakelse i felles kontrollert virksomhet. På samme måte som for investering i tilknyttet selskap har kravet vært omdiskutert, og det ble ved overgangsregel gitt en midlertidig valgadgang slik at generelle vurderingsregler kunne anvendes i stedet for egenkapitalmetoden/bruttometoden. Se nærmere om dette under avsnitt 10.4.1.

10.5.2 Gjeldende rett

10.5.2.1 Norsk lovgivning/regnskapsstandarder

Etter de generelle vurderingsreglene for anleggsmidler (kostmetoden) skal investeringer i selskapsandeler vurderes til anskaffelseskost, og nedskrives ved et eventuelt verdifall som ikke forventes å være forbigående, jf. regnskapsloven § 5-3. Utbytte og andre utdelinger fra datterselskap skal normalt resultatføres. Både egenkapitalmetoden og bruttometoden er unntak fra de generelle vurderingsreglene.

Regnskapsloven § 5-18 fastsetter at egenkapitalmetoden eller bruttometoden skal anvendes både i selskapsregnskapet og konsernregnskapet for deltakelse i felles kontrollert virksomhet. Dersom det ikke utarbeides konsernregnskap kan deltakelsen vurderes etter generelle vurderingsregler.

Regnskapsloven § 5-18:

”Dersom to eller flere deltakere ved avtale i fellesskap kontrollerer en virksomhet, skal deltakelse i virksomheten regnskapsføres etter bruttometoden eller egenkapitalmetoden. Deltakelse som regnskapsføres etter bruttometoden i konsernregnskapet, kan regnskapsføres etter egenkapitalmetoden i selskapsregnskapet. Dersom det ikke utarbeides konsernregnskap, kan deltakelsen likevel vurderes etter generelle vurderingsregler.

Regnskapsføring etter bruttometoden innebærer at deltakeren regnskapsfører sin andel av inntekter, kostnader, eiendeler og gjeld. Når den felles kontrollerte virksomheten er et sel-

Tabell 10.4 Oppsummering av gjeldende vurderingsregler:

	Selskapsregnskapet når investor ikke utarbeider konsernregnskap	Selskapsregnskapet når investor utarbeider konsernregnskap	Konsernregnskapet
Felles kontrollert virksomhet	Egenkapitalmetoden/ bruttometoden/kostmeto- den	Egenkapitalmetoden/ bruttometoden/ kostme- toden ¹⁾	Egenkapitalmetoden/ bruttometoden

¹⁾ Etter overgangsregelen kan kostmetoden anvendes uavhengig om det utarbeides konsernregnskap

skap, gjelder § 5-17 tredje ledd nr. 4 tilsvarende.”

Bruttometoden tilsvarende egenkapitalmetoden, men innebærer en mer omfattende spesifisering. Egenkapitalmetoden er presentert i avsnitt 10.4.2.1. Tabell 10.4 gir en oppsummering av vurderingsreglene for felles kontrollert virksomhet.

Ved overgangsbestemmelse i regnskapsloven § 10-3 gis regnskapspliktige en valgadgang, slik at kostmetoden kan anvendes som et alternativ til egenkapitalmetoden eller bruttometoden i selskapsregnskapet. Bestemmelsen gjelder for regnskapsår påbegynt i 2003 eller tidligere.

Regnskapsføring av felles kontrollert virksomhet er beskrevet i *NRS Investering i tilknyttet selskap og deltakelse i felles kontrollert virksomhet*.

Små foretak

Små foretak er i henhold til regnskapsloven § 3-2 unntatt fra plikten til å utarbeide konsernregnskap. Morselskap regnes bare som lite foretak dersom vilkårene i regnskapsloven § 1-6 er oppfylt for konsernet som helhet. Små foretak er unntatt fra § 5-18, og kan således uavhengig av overgangsregelen anvende generelle vurderingsregler i selskapsregnskapet.

Definisjon av felles kontrollert virksomhet

Felles kontrollert virksomhet er definert i regnskapsloven § 5-18, og er økonomisk virksomhet regulert ved avtale mellom to eller flere deltakere slik at disse har felles kontroll over virksomheten.

10.5.2.2 EØS-rett

EØS-regler som gjelder for selskapsregnskapet er fastsatt i fjerde direktiv artikkel 59, og tillater både kostmetoden og egenkapitalmetoden. Medlemsstatene kan fastsette at bare en av metodene skal være tillatt.

Tilsvarende bestemmelse for konsernregnska-

pet er fastsatt i syvende direktiv artikkel 33. Artikkel 33 krever at egenkapitalmetoden anvendes i konsernregnskapet. Etter artikkel 32 er bruttometoden et tillatt alternativ for felles kontrollert virksomhet.

I fjerde direktivs artikkel 59 nr. 6 bokstav b, heter det at når resultatandelen ”er høyere enn beløpet for allerede mottatt eller forfalt utbytte, skal differansen føres til en reserve som ikke kan utbetales til eierne.” Kapitalinteresser som skal omfattes av bestemmelsen er, slik direktivet er gjennomført i Norge, datterselskap, tilknyttet selskap og felles kontrollert virksomhet. Systemet med fond for vurderingsforskjeller er gjennom fjerde selskapsdirektiv obligatorisk for EØS-medlemsstatene.

10.5.2.3 IAS/IFRS

IAS 31 Financial Reporting of Interests in Joint Ventures skiller i motsetning til den norske standarden mellom tre ulike former for felles kontrollert virksomhet; drift, eiendel og enhet.

For felles kontrollert drift og eiendel krever IAS 31 lik behandling i selskaps- og konsernregnskapet, og bruttometoden må anvendes. Vurderingsreglene for selskapsregnskapet gjelder uavhengig av om deltakeren utarbeider konsernregnskap eller ikke.

Kravet om lik behandling i selskaps- og konsernregnskapet betyr ikke at foretak som anvender bruttometoden i konsernregnskapet, men i samsvar med nasjonal lovgivning anvender andre vurderingsregler i selskapsregnskapet, ikke har avlagt sitt konsernregnskap i samsvar med IAS/IFRS. Selskapsregnskapet derimot, vil i et slikt tilfelle ikke være i samsvar med IAS/IFRS.

Bruttometoden anbefales for regnskapsføring i selskapsregnskapet av deltakelse i felles kontrollert enhet, men egenkapitalmetoden er tillatt alternativ. Investeringen kan vurderes i samsvar med IAS 39 hvis investeringen kun besittes med hensikt på videresalg eller langvarige restriksjoner hindrer utdeling til investor. Når det gjelder felles kontrol-

Tabell 10.5 Oppsummering av vurderingsregler etter IAS/IFRS, inkl foreslåtte endringer

	Selskapsregnskapet når investor ikke utarbeider konsernregnskap	Selskapsregnskapet når investor utarbeider konsernregnskap	Konsernregnskapet
Felles kontrollert drift og felles kontrollert eiendel	Bruttometoden Ikke foreslått endringer	Bruttometoden Ikke foreslått endringer	Bruttometoden Ikke foreslått endringer
Felles kontrollert enhet	Standarden indikerer ikke foretrukket metode Ikke foreslått endringer	Standarden indikerer ikke foretrukket metode Foreslått endring: Kostmetoden/IAS 39	Bruttometoden (proporsjonal konsolidering)/ egenkapitalmetoden ¹⁾ / IAS 39 ²⁾ Ikke foreslått endringer

¹⁾ Bruttometoden er anbefalt metode. Egenkapitalmetoden er et tillatt alternativ.

²⁾ 2 Investeringen regnskapsføres i samsvar med IAS 39 hvis a) investeringen utelukkende er anskaffet under hensikt av et påfølgende salg i nær fremtid (midlertidig eie) b) investeringen opererer under langvarige restriksjoner som påvirker muligheten til å overføre midler til investor

lert enhet sier IAS 31 at standarden ikke indikerer noen foretrukket metode for regnskapsmessig behandling i selskapsregnskapet.

IASB foreslår i forslag til revidert IAS 27 å fjerne adgangen til å anvende bruttometoden/egenkapitalmetoden i selskapsregnskapet for felles kontrollert enhet. I stedet skal investeringen regnskapsføres til kost, alternativt i samsvar med IAS 39 (forslag til revidert IAS 27.29). Hvis deltakelse i felles kontrollert virksomhet regnskapsføres i samsvar med IAS 39 i konsernregnskapet, skal det regnskapsføres på samme måte i selskapsregnskapet (forslag til revidert IAS 27.30).

IAS 31 er foreløpig ikke revidert. Anvendelse av bruttometoden er omdiskutert, og det er sannsynlig at metoden ikke vil være et tillatt alternativ i en fremtidig standard, verken i selskaps- eller konsernregnskapet. Dette er primært begrunnet i at deltakeren ved anvendelse av bruttometoden balansefører poster som ikke er under deltakerens kontroll – eiendelene er pr. definisjon under felles kontroll.

I og med at IAS 31 ikke er revidert, kan bruttometoden fortsatt anvendes i konsernregnskapet, og det er ingen endringer for selskapsregnskapet for foretak som ikke avlegger konsernregnskap.

Det nevnes at US GAAP normalt ikke tillater bruk av bruttometoden, men den anvendes innenfor visse bransjer hvor det foreligger egne industristandarder, for eksempel innenfor olje- og gassvirksomhet.

IAS 31 Financial Reporting of Interest in Joint Ventures er i utgangspunktet ikke en del av IASBs forbedringsprosjekt. I tilknytning forbedringsprosjektet vedrørende IAS 27 Consolidated Financial

Statements and Accounting for Investments in Subsidiaries og IAS 28 Accounting for Investments in Associates er det imidlertid foreslått endringer som også berører regnskapsføring av deltakelse i felles kontrollert virksomhet.

Tabell 10.5 gir en oppsummering av vurderingsreglene for for felles kontrollert virksomhet etter IAS/IFRS.

Definisjon av felles kontrollert virksomhet

IAS 31.2 definerer joint venture:

“A joint venture is a contractual arrangement whereby two or more parties undertake an economic activity which is subject to joint control.

Control is the power to govern the financial and operating policies of an economic activity so as to obtain benefits from it.

Joint control is the contractually agreed sharing of control over an economic activity.

10.5.3 Utvalgets vurderinger

Ved innføringen av ny regnskapslov vekket som nevnt i avsnitt 10.4, kravet om anvendelse av egenkapitalmetoden og bruttometoden i selskapsregnskapet betydelige reaksjoner. De innsigelser som har vært ført mot anvendelse av egenkapitalmetoden i selskapsregnskapet for investering i tilknyttet selskap og datterselskap, er også gyldige for anvendelse av egenkapitalmetoden/bruttometoden ved deltakelse i felles kontrollert virksomhet. Vurdering av om egenkapitalmetoden eller bruttometoden i selskapsregnskapet skal pålegges eller være frivillig, er derfor den samme. Den drøfting utval-

get har gjennomført for anvendelse av egenkapitalmetoden for investering i tilknyttet selskap og datterselskap, gjelder derved tilsvarende for anvendelse av bruttometoden/egenkapitalmetoden for deltakelse i felles kontrollert virksomhet, se avsnitt 10.4.3.

Utvalgets foresår at den regnskapspliktige i utgangspunktet fritt kan velge mellom egenkapitalmetoden, bruttometoden og kostmetoden i selskapsregnskapet.

Regnskapsføring av felles kontrollert virksomhet reiser en særskilt problemstilling. Ved dagens bestemmelser kan bruttometoden anvendes både i selskaps- og konsernregnskapet. Internasjonal utvikling peker i retning av at bruttometoden avskaffes (IASB). Hvis dette også følges opp i direktiver, kan loven være foreldet i løpet av forholdsvis kort tid. Det er derfor et spørsmål om man skal ta hensyn til forventet utvikling ved å fjerne adgangen til å anvende bruttometoden, noe som fullt ut er mulig i forhold til regnskapsdirektivene.

Det er heller ikke opplagt at direktivene tillater bruttometoden anvendt i selskapsregnskapet. I NOU 1995:30 drøftes forholdet, og utvalget foreslo en regulert overstyring for selskapsregnskapet (avsnitt 4.5.4):

”Etter utvalgets³⁾ syn må en skille mellom to tilfeller. Når den felles kontrollerte virksomheten ikke er et selskap, må anvendelsen av bruttometoden i selskapsregnskapet og konsernregnskapet være fullt ut forenlig med direktivene. I de tilfeller den felles kontrollerte virksomheten er et selskap, er det tvilsomt om det er i samsvar med fjerde direktiv å anvende bruttometoden i selskapsregnskapet. Derimot kan egenkapitalmetoden nyttes i dette tilfellet. Utvalget har kommet til at det bør være valgdagang mellom egenkapitalmetoden og bruttometoden for regnskapsføring av felles kontrollert virksomhet både i konsernregnskapet og selskapsregnskapet. Dette innebærer at det skal være tillatt å anvende bruttometoden i selskapsregnskapet også i det tilfellet at den felles kontrollerte virksomheten er et selskap. På dette punktet foreslås det dermed en regulert overstyring av direktivet. Grunnlaget for overstyring, nemlig nødvendigheten av å gi et TFV⁴⁾, tilsier imidlertid en viss restriksjon på valgfriheten i et slikt tilfelle. Deltaker bør ikke kunne velge å anvende bruttometoden i selskapsregnskapet uten også å velge bruttometoden i konsernregnskapet. Det anses ikke

nødvendig å ta denne nyansen med i lovteksten”

Ovenstående tvil om fortolkning av direktivene gir grunn til å stille spørsmålsteget ved anvendelse av bruttometoden i selskapsregnskapet, men det er uansett klart at bruttometoden kan anvendes for konsernregnskapet.

Utvalget ser det ikke som hensiktsmessig å forskuttere forventet utvikling ved å fjerne adgangen til å anvende bruttometoden, verken i selskaps- eller konsernregnskapet. Ved investering i felles kontrollert drift og eiendel krever IAS fortsatt at dette skal vurderes i samsvar med bruttometoden (proporsjonal konsolidering), både i selskaps- og konsernregnskapet. Norsk regnskapslovgivning har som nevnt, ikke en tilsvarende inndeling av virksomhet som er under felles kontroll, men hvis man fjerner muligheten til å anvende bruttometoden, kan ikke gjeldende regler fra IASB anvendes fullt ut.

Utvalget foreslår:

- Regnskapspliktige kan i utgangspunktet fritt velge mellom bruttometoden, egenkapitalmetoden og kostmetoden i selskapsregnskapet
- Ingen differensiering i reglene ved at enkelte typer foretak har en begrensning i valg av vurderingsregler
- Bestemmelsen om fond for vurderingsforskjeller endres, jf. forslag i avsnitt 10.4, og overføres fra regnskapsloven til aksjelovene

Definisjon av felles kontrollert virksomhet

IAS/IFRS definerer ”joint venture”, og identifiserer 3 hovedformer av felles kontrollert virksomhet. Regnskapsloven definerer felles kontrollert virksomhet, men gir ingen ytterligere inndeling i former for felles kontrollert virksomhet. Det fremgår av lovens forarbeider (NOU 1995:30, avsnitt 4.5.4) at felles kontrollert virksomhet kan være både felles kontrollert drift, eiendel og enhet.

Regnskapslovens definisjon er ikke i strid med definisjonen i IAS 31.2. Den videre inndeling er heller ikke strid med regnskapsloven. Utvalget anser at en inndeling av former for felles kontrollert virksomhet, for å oppnå samsvar mot IAS/IFRS, kan skje gjennom standardsetting.

10.5.4 Utvalgets forslag

Regnskapslovens vurderingsregler for deltakelse i felles kontrollert virksomhet endres, slik at den regnskapspliktige i utgangspunktet fritt kan velge mellom egenkapitalmetoden, bruttometoden og

³⁾ Utvalget som det refereres til er utvalget bak NOU 1995:30

⁴⁾ TFV er en forkortelse for True and Fair View

kostmetoden i selskapsregnskapet. Dette skal gjelde både for foretak som avlegger konsernregnskap og foretak som ikke avlegger konsernregnskap. Regnskapsloven må åpne for at deltakelse i felles kontrollert virksomhet regnskapsføres til virkelig verdi når dette er i samsvar med IAS/IFRS. Gjennomføring av forslaget innebærer at gjeldende IAS/IFRS og foreslåtte endringer fra IASB, kan følges innenfor regnskapsloven. Utvalgets målsetting om tilpasning til internasjonale regler er således oppfylt ved forslaget.

Internasjonal utvikling kan tilsi at man på et senere tidspunkt ønsker å fjerne adgangen til å anvende bruttometoden, enten på selskapsregnskapsnivå eller på konsernregnskapsnivå. En slik endring vil være av så vesentlig karakter at den bør være gjenstand for lovendring.

Bestemmelsen om fond for vurderingsforskjeller overføres fra regnskapsloven til aksjelovene

Utvalget foreslår at § 5-18 første ledd endres til:

”Dersom to eller flere deltakere ved avtale i fellesskap kontrollerer en virksomhet (felles kontrollert virksomhet), skal deltakelse i virksomheten regnskapsføres etter generelle vurderingsregler, bruttometoden eller egenkapitalmetoden i selskapsregnskapet. Deltakelse i felles kontrollert virksomhet skal regnskapsføres etter bruttometoden eller egenkapitalmetoden i konsernregnskapet. Midlertidig deltakelse i felles kontrollert virksomhet kan likevel ikke regnskapsføres etter egenkapitalmetoden eller bruttometoden.”

Utvalget foreslår et nytt annet ledd i § 5-18:

”Midlertidig deltakelse i felles kontrollert virksomhet kan vurderes i samsvar med § 5-8.”

10.6 Andre vurderingsregler

10.6.1 Innledning

Dette kapittel omhandler vurderingsregler som for øvrig ikke er omtalt. Følgende bestemmelser omhandles: vurdering av forskning og utvikling (§ 5-6), vurdering av goodwill (§ 5-7), vurdering av utenlandsk valuta (§ 5-8) og vurdering av gjeld (§ 5-13). I tillegg omtales aksjebasert betaling i avsnitt 10.6.6.

Nedenfor følger en nærmere vurdering av disse bestemmelsene med samme utgangspunkt som omtalt i avsnitt 10.1.2.

10.6.2 Forskning og utvikling

§ 5-6. Forskning og utvikling

Bestemmelsen lyder:

”Utgifter til egen forskning og utvikling kan kostnadsføres.”

Bestemmelsen implementerer fjerde direktiv artikkel 37, jf. også artikkel 34. IAS 38.45 krever at utviklingsutgifter skal balanseføres når visse kriterier er oppfylt. Tilsvarende krever IAS 38.42 at forskningsutgifter skal kostnadsføres løpende.

Utvalget er av den oppfatning at regnskapsloven bør implementeres slik at reglene i IAS 38 blir rettslig bindende. Plikt til balanseføring av utviklingsutgifter antas å følge av de grunnleggende prinsippene. Plikten til løpende kostnadsføring av forskningsutgifter bør framgå eksplisitt av lovteksten. Utvalget foreslår følgende endring i § 5-6:

”Utgifter til egen forskning skal kostnadsføres.”

I tillegg foreslår utvalget en særbestemmelse for små foretak i § 5-6 annet ledd. Forholdet er nærmere omtalt i kapittel 7.

Utvalget ønsker i tillegg å påpeke at bestemmelsen i § 5-6 om forskning og utvikling ikke er til hinder for at foretak som driver leting og utforskning av ikke fornybare naturforekomster følger anerkjente internasjonale regnskapsstandarder knyttet til utgifter til leting og utforskning av slike naturforekomster. Utgifter til slik leting og utforskning omfattes heller ikke av foreløpig norsk regnskapsstandard for immaterielle eiendeler, og god regnskapsskikk i Norge i dag er å benytte anerkjente internasjonale bransjestandard på dette området. I Norge gjelder dette særlig for lete- og utforskningsutgifter knyttet til olje- og gassforekomster.

10.6.3 Goodwill

§ 5-7. Goodwill

Bestemmelsen lyder:

”Goodwill er differansen mellom anskaffelseskost ved kjøp av en virksomhet og virkelig verdi av identifiserbare eiendeler og gjeld i virksomheten. Goodwill skal vurderes etter vurderingsregelen for anleggsmidler i § 5-3.”

Bestemmelsens annet punktum implementerer fjerde direktiv artikkel 37.2, jf. artikkel 34.1a).

I forslag til endret standard om foretaksintegrasjon (ED 3) foreslår IASB at avskrivningsplikten på goodwill skal erstattes av en årlig nedskrivningstest. Det kan reises spørsmål om en slik regnskapsmetode kan anses å være i overensstemmelse med avskrivningsregelen i regnskapsloven 5-3, som § 5-7 refererer til. Utvalget foreslår en presisering av at avskrivning på goodwill kan unnlates. Spørsmålet er nærmere drøftet i kapittel 11.

10.6.4 Utenlandsk valuta

§ 5-9. Utenlandsk valuta

Bestemmelsen lyder:

”Pengeposter i utenlandsk valuta skal vurderes etter kursen ved regnskapsårets slutt.”

Bestemmelsen bygger ikke på noen eksplisitt bestemmelse i EF-retten. Den er ikke i strid med IAS 21 – The Effects of Changes in Foreign Exchange Rates.

Utvalget har vært noe i tvil om en særlig lovbestemmelse om valuta er nødvendig, særlig fordi finansielle instrumenter er foreslått behandlet samlet i en egen bestemmelse, jf. avsnitt 10.2. Bestemmelsen fremstår imidlertid som klargjørende, særlig for små foretak, og utvalgets konklusjon er derfor at bestemmelsen ikke bør endres.

10.6.5 Gjeld

§ 5-13. Vurdering av gjeld

Bestemmelsen lyder:

”Bestemmelsene i dette kapittel gjelder tilsvarende for gjeld.

Kravene til resultatføring av urealisert tap, jf. § 4-1 nr. 4, § 5-2 og § 5-3 tredje ledd, gjelder ikke urealisert tap som følge av renteendring på annen langsiktig gjeld og kortsiktig gjeld, jf. § 6-2 første ledd D II og III.

Første års avdrag på langsiktig gjeld kan klassifiseres som kortsiktig gjeld.”

Bestemmelsen har intet direkte motstykke i EF-retten. Første og annet ledd gjelder verdsettelse av gjeld, og er behandlet i avsnitt 10.2 om finansielle instrumenter. Tredje ledd er en klassifiseringsbestemmelse, som har betydning utelukkende når det gjelder klassifiseringen i balansen. Bestemmelsen er drøftet i avsnitt 10.7.

Fjerde direktiv artikkel 20, 31.1a) og art 31.1c) bb) inneholder bestemmelser om identifisering og verdsettelse av avsetninger. Gjennom moderniseringsdirektivet er disse reglene endret, slik at det i fremtiden ikke skal foreligge noen konflikt mellom direktivbestemmelsene og IAS 37.

Norge har ikke implementert direktivbestemmelsene, men gjennom de grunnleggende prinsippene i regnskapslovens kapittel 4 antas at bestemmelsenes materielle innhold er innarbeidet i gjeldende norsk regnskapsrett.

Avsetninger til forpliktelser anses ikke som finansielle instrumenter, og er derfor ikke behandlet i kapitlet om slike instrumenter. Utvalget har vurdert om regnskapsloven § 5-13 bør beholdes; og utelukkende inneholde en bestemmelse om avsetninger til forpliktelser. Etter utvalgets vurdering kan imidlertid lovens kapittel 4 fortsatt anses som en tilstrekkelig implementering av de aktuelle bestemmelsene. Utvalget har således i innstillingens kapittel 9 fremmet endringsforslag til lovens kapittel 4 om grunnleggende prinsipper som at en gjeldsdefinisjon i overensstemmelse med IASB Framework i realiteten innføres. Lovforslaget innebærer et krav om å regnskapsføre avsetninger i tråd med direktivene og i tråd med prinsippene i IAS 37.

Utvalget foreslår i avsnitt 10.2 å regulere finansielle instrumenter som er gjeld i § 5-8. Videre foreslår utvalget i avsnitt 10.7 foreslår å regulere klassifisering av gjeld i § 5-1. Utvalget foreslår derfor å fjerne gjeldende bestemmelse i § 5-13.

EU-kommisjonen har i miljørekommandasjonen kapittel 3 utarbeidet prinsipper for identifisering og måling av miljøforpliktelser og miljøutgifter. Etter å ha gjennomgått anbefalingen er det utvalgets oppfatning at dens kapittel 3 kan gjennomføres ved at tre internasjonale regnskapsstandarder, IAS 36 (Nedskrivninger), IAS 37 (Avsetninger) og IAS 38 (Immaterielle eiendeler) gjennom ”god regnskapsskikk” gjøres bindende i Norge. I anbefalingens fortale (art 15) angis eksplisitt at anbefalingen anses konsistent med disse tre IAS-standardene. Utvalget anbefaler i kap. 4 at det arbeides en miljøstandard.

10.6.6 Aksjebasert betaling

10.6.6.1 Innledning

IASB vil i 2003 komme med en IFRS om aksjebasert betaling – ”Share-based payments”. Hovedspørsmålet har vært om og når oppdragsgiver skal kostnadsføre betaling for ytelser som skjer i form av aksjer eller lignende instrumenter.

10.6.6.2 Norsk lovgivning/regnskapsstandarder

Transaksjonsprinsippet i regnskapsloven § 4-1 nr 1 innebærer at transaksjoner skal regnskapsføres til virkelig verdi av vederlaget på transaksjonstidspunktet. Det betyr at dersom det ytes vederlag for arbeid eller andre tjenester eller varer, så skal det regnskapsføres på transaksjonsprinsippet. Når det er vederlag for arbeid som ikke skal balanseføres, så skal verdien av vederlaget kostnadsføres.

I Ot.prp. nr. 42 (1997-98) uttaler departementet i avsnitt 6.2.5 at

”For øvrig innebærer transaksjonsprinsippet bl.a. at opsjonsordninger til ansatte skal regnskapsføres til virkelig verdi, jf. Oslo Børs’ merknad om dette”.

Praksis har ikke vært ensartet etter ikrafttredelse av regnskapsloven. Oslo Børs uttaler i Regnskaps-sirkulære 2001:

”Oslo Børs omtalte regnskapsmessig behandling av bruk av egenkapitalinstrumenter som inneholder lønn senest i fjorårets regnskaps-sirkulære. Av uttalelsen fremgikk at Oslo Børs prinsipielt mener at slike vederlag skal regnskapsføres til virkelig verdi. Tatt i betraktning manglende internasjonal praksis, og at måleproblemer kan gjøre det vanskelig å sette en riktig verdi på et eventuelt lønnelement, uttalte Oslo Børs i fjorårets sirkulære at det som et minimum må gis tilfredsstillende informasjon om slike ordninger i årsregnskapet. Det ble presisert at Oslo Børs forventer at selskapene regnskapsfører lønnelementet i tilfeller hvor lønnelementet i ordningene representerer en ikke-uvesentlig del av selskapets avlønning til de ansatte og tillitsvalgte, og hvor det er mulig å foreta en fornuftig verdsettelse av instrumentene.

(...)

Oslo Børs er derfor av den oppfatning at den delen av lønnelementet som det er mulig å foreta en fornuftig verdsettelse av må regnskapsføres som lønn. Dette betyr at dersom det på tidspunktet for utstedelse/tildeling av en opsjon eller en tegningsrett foreligger en egenverdi, forventer Oslo Børs at denne verdien regnskapsføres som lønn, og periodiseres i henhold til sammenstillingsprinsippet over den perioden det skal ytes arbeid. Den beregnede verdien av denne er forskuddsbetalt lønn og innskutt egenkapital.”

Det er foreløpig ikke utgitt noen norsk regnskapsstandard om regnskapsføring av aksjebasert avlønning. I NRS’ Statusrapport 2002 uttaler NRS:

”NRS har arbeidet med spørsmål om hvordan og når ansatteopsjoner skal regnskapsføres og hvilke opplysninger som skal gis. Det vil ikke bli utgitt noe diskusjonsnotat fra NRS før forholdet til internasjonale regnskapsstandarder er avklart. IASB planlegger å sende et utkast på høring i løpet av 2002.”

Finansministeren uttaler i brev av 16. august 2002 til Sosialistisk Venstrepartis stortingsgruppe:

”Etter gjeldende regnskapsregler/-standarder både i USA og Europa (inkludert Norge), er det ingen plikt til å kostnadsføre verdien av opsjoner til ledere og andre sentrale ansatte etter hvert som de blir gitt som vederlag. Slike opplysninger skal imidlertid, både etter amerikanske og norske regnskapsregler, gis i noter til regnskapet. Den internasjonale regnskapsorganisasjonen IASB (International Accounting Standard Board) er i ferd med å utarbeide et høringsutkast til ny regnskapsstandard om aksjebasert avlønning. Etter beslutninger i IASB skal standarden baseres på full kostnadsføring av opsjoner til ansatte og styremedlemmer til virkelig verdi. En slik regnskapsendring vil synliggjøre kostnadene ved opsjonene.”

I St.meld. nr. 8 (2002-2003) Kredittmeldinga 2001 uttaler departementet i avsnitt 3.2 blant annet:

”Verken i USA eller i Noreg og resten av Europa er det plikt til å kostnadsføre verdien av opsjonar og liknande rettar som føretaket nyttar som betaling til tilsette, tillitsvalde eller andre. Både etter reglane i USA og Noreg skal føretaka gi informasjon om opsjonar og liknande i notar til rekneskapen. Slike notekrav er til dels meir utvikla for børsnoterte føretak i USA enn det som gjeld etter reglane i rekneskapslova. Etter departementet sitt syn vil kostnadsføring av opsjonar vere med på å høgne informasjonsverdien av resultatrekneskapen. Departementet legg vekt på at dei norske reglane for dette følgjer det som blir gjort gjeldande internasjonalt, særleg gjennom utviklinga av internasjonale rekneskapsstandardar (IAS/IFRS). IASB, organisasjonen som fastset IAS/IFRS, arbeider for tida med ein standard om aksjebasert betaling, og har vedteke at opsjonar o.a. skal rekneskapsførast til verkeleg verdi og kostnadsførast i resultatrekneskapen.”

I Innst.S. nr.88 (2002-2003) kapittel 3 uttaler flertallet av finanskomiteens medlemmer blant annet:

”Flertallet vil understreke betydningen av internasjonale regnskapsstandarder som bidrar til

at det gis et mest mulig korrekt bilde av økonomien i selskapene, og viser til at IASB bl.a har vedtatt at opsjoner og lignende skal regnskapsføres til virkelig verdi og kostnadsføres i resultatregnskapet.”

Et mindretall i komiteen uttaler at:

”(...) Tiltak som krav om utgiftsføring av opsjonsforpliktelse, gjennomgang av regnskapsreglementet, vurdering av en klarere avgrensning av revisors mulighet til å drive rådgivning for selskapet som revideres, mv. som beskrives i meldinga, har disse medlemmers støtte.”

10.6.6.3 EØS-rett

Det er ingen direkte regler om regnskapsføring av aksjebasert avlønning i EØS-reglene.

10.6.6.4 IAS/IFRS

IASB utga i november 2002 et forslag til ny IFRS om aksjebasert betaling (ED 2 Share-based payments). Etter utkastet skal all aksjebasert betaling regnskapsføres i finansregnskapet målt til virkelig verdi og kostnadsføres på det tidspunkt hvor varene eller tjenestene forbrukes. Aksjebasert avlønning er et eksempel på tjenester som etter utkastet vil bli kostnadsført samtidig som arbeidet opsjoner eller aksje er vederlag for, blir utført. Utkastet inneholder beskrivelse av hvordan beregning av virkelig verdi skal skje.

Informasjon fra styremøter i IASB etter behandling av høringssvarene tyder på at konklusjonene i høringstilkastet vil bli beholdt i regnskapsstandarden.

10.6.6.5 Utvalgets vurderinger og forslag

Som nevnt under avsnitt 9.1.1.4 innebærer transaksjonsprinsippet at transaksjoner skal regnskapsføres til virkelig verdi av vederlaget på transaksjonstidspunktet. Transaksjonsprinsippet foreslås videreført uten endringer, jf. avsnitt 9.3.3.

Transaksjonsprinsippet er en bestemmelse om regnskapsføring og verdimåling av transaksjoner. Historisk kost-modellen blir ofte beskrevet som en transaksjonsbasert modell, hvor salgstransaksjoner er grunnlaget for regnskapsføring og måling. En transaksjon består av en overdragelse og et vederlag. Overdragelsen skjer mellom to eller flere parter, og vederlaget i transaksjonen skal i henhold til prinsippet fastsettes til verdien på transaksjonstidspunktet. Transaksjonstidspunktet inntre-

når risiko og kontroll knyttet til overdratte ressurser er overført fra den ene part i transaksjonen til den annen part.

Ved transaksjoner med egenkapitalinstrumenter som vederlag legger høringsutkastet ED 2 opp til at man skal måle virkelig verdi (fair value) på de varer eller tjenester man mottar. Dette kan gjøres ved å måle verdien på varene eller tjenestene, eller på de tildelte egenkapitalinstrumentene, avhengig av hva som er mest pålitelig. Dersom verdien av de varene eller tjenestene måles, skal disse vurderes på tidspunktet for mottak av varene eller tjenestene. Dersom man derimot måler verdien ved å måle verdien på egenkapitalinstrumentene, skal vurderingen gjøres på tidspunktet for utstedelse (grant date).

Det at praksis i Norge ikke har vært ensartet, reiser spørsmål om det er behov for å presisere loven på dette området. Utvalget har gått inn for at loven fortsatt bør være en rammelov, jf. avsnitt 2.7.2. Ved at det kommer internasjonal regnskapsstandard som vil gjelde for alle i forordningslinjen, vil det normalt også komme en norsk regnskapsstandard og kravet til samsvar med god regnskaps-skikk vil sikre en enhetlig regnskapsføring. Utvalget legger til grunn at standardsetter vil prioritere denne standarden. En egen lovbestemmelse om regnskapsføring av aksjebasert betaling vil da ikke være nødvendig. Utvalget foreslår ingen endring av regnskapsloven.

Utvalget foreslår at små foretak kan unnlate å kostnadsføre aksjebasert avlønning, jf. avsnitt 7.5.4.

10.7 Klassifisering av eiendeler og gjeld

10.7.1 Innledning

Regnskapsmessig klassifisering av eiendeler har tradisjonelt vært lovregulert både av hensyn til *spesifikasjon* i balansen, jf. regnskapsloven § 6-2, og av hensyn til at *vurderingsreglene* bygger på en slik sonndring, jf. regnskapsloven § 5-1.

Utvalget foreslår i avsnitt 10.1, jf. avsnitt 10.2 at *finansielle instrumenter* ikke skal omfattes av de generelle vurderingsreglene i regnskapsloven §§ 5-2 – 5-5, men i stedet skal reguleres i spesialregelen i § 5-8. Ved oppstilling av balansen skal imidlertid alle eiendeler inndeles i omløpsmidler og anleggsmidler, mens alle gjeldsposter skal inndeles i kortsiktig og langsiktig gjeld. Av denne grunn må derfor regnskapsloven også inneholde klassifiseringsregler for finansielle instrumenter.

10.7.2 Gjeldende rett

Alle eiendeler er etter gjeldende rett underlagt den alminnelige klassifiseringsregelen i regnskapsloven § 5-1 første ledd, som lyder

”Anleggsmidler er eiendeler bestemt til varig eie eller bruk. Andre eiendeler er omløpsmidler”

Bestemmelsen innebærer at det må gjøres en konkret bedømmelse av formålet med investeringen i eiendelen. Når det gjelder investeringer i aksjer, innebærer kravet at investering i datterselskap, tilknyttede selskaper, felleskontrollert virksomhet, og andre langsiktige investeringer, må anses som anleggsmidler. Andre aksjeinvesteringer klassifiseres normalt som omløpsmidler.

Regnskapsloven § 5-1 annet ledd inneholder denne særregelen for klassifisering av fordringer:

”Fordringer som skal tilbakebetales innen ett år, kan ikke klassifiseres som anleggsmidler”

Det er forutsatt at denne ”ettårsregelen” skal beregnes med utgangspunkt i det tidspunkt da fordringen oppsto, jf. Ot.prp. nr. 42 (1997-98) avsnitt 7.2.5:

”Departementet foreslår i samsvar med utvalgets forslag at fordringer som skal tilbakebetales innen ett år etter at fordringen oppstår, ikke kan klassifiseres som anleggsmiddel. Dette er i samsvar med gjeldende regler. Ingen av høringsinstansene har hatt merknader til utvalgets forslag på dette punktet.”

Regnskapsloven § 7-19 krever dessuten at fordringer som forfaller innen ett år etter balansedagen, skal opplyses. Et slikt opplysningskrav fremstår som nødvendig fordi disse opplysningene ikke fremgår eksplisitt av balansen. Lovbestemmelsen er nærmere vurdert i utredningens kapittel 15 Noteopplysninger.

Klassifiseringsregelen for fordringer gjelder tilsvarende for gjeld, jf. regnskapsloven § 5-13 første ledd. Sistnevnte bestemmelse inneholder i tredje ledd en særregel om klassifisering av første års avdrag på langsiktig gjeld:

”Første års avdrag på langsiktig gjeld kan klassifiseres som kortsiktig gjeld”

Denne bestemmelsen kom inn i regnskapsloven

under stortingsbehandlingen. Utvalget viser til Innst.O. nr. 61 (1997-98) avsnitt t 6.12, hvor det heter:

”Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Venstre, konstaterer at IAS-reglene krever første års avdrag på langsiktig gjeld presentert som kortsiktig gjeld. Lovforslaget krever første års avdrag på langsiktig gjeld presentert som langsiktig gjeld.

Flertallet finner det hensiktsmessig generelt å harmonisere norsk regnskapslovgivning til IAS-reglene også på dette punkt, og fremmer forslag til nytt tredje ledd i § 5-13 i samsvar med dette.

Flertallet fremmer følgende forslag:

’§ 5-13 tredje ledd skal lyde:

Første års avdrag på langsiktig gjeld kan klassifiseres som kortsiktig gjeld’ ”

Med utgangspunkt i at formålet med § 5-13 tredje ledd er å tillate bruk IAS-reglene i Norge, kan det stilles spørsmål om ett-årsregelen, også i *andre tilfeller* enn det som eksplisitt omfattes av bestemmelsen, kan beregnes ut ifra balansedagen. Hvorvidt balansedagen generelt kan anvendes som utgangspunkt for anvendelse av ett-årsregelen for eiendeler og gjeld, må anses som uavklart.

10.7.3 EØS-rett

Den generelle klassifiseringsregelen for eiendeler i regnskapsloven 5-1 bygger på en tilsvarende regel i fjerde direktiv artikkel 15. Bestemmelsen er inn tatt i direktivets kapittel 4 – ”Særlige bestemmelser for visse porter i balansen”. Artikkel 15 lyder:

”Hvorvidt spesielle eiendeler skal oppføres som anleggsmidler eller omløpsmidler skal avgjøres ut ifra formålet de er bestemt for.”

EF-retten har ingen spesifikk klassifiseringsregel for fordringer og gjeld. Oppstillingsplanen for balansen i fjerde direktiv artiklene 9 og 10 krever imidlertid at fordringer og gjeld som forfaller innen ett år etter balansedagen, skal opplyses.

10.7.4 IAS/IFRS

IAS 1 – Presentation of Financial Statements krever at balansen *enten* skal klassifiseres etter inndelingen omløpsmiddel/anleggsmiddel eller på grunnlag av *likviditet*. Sistnevnte inndeling skal anvendes når informasjonen derved blir mer relevant og pålitelig, jf. IAS 1.49.

Omløpsmiddel defineres slik etter IAS 1.49:

"An asset shall be classified as current when it:

- (a) is expected to be realised in, or held for sale or consumption in, the normal course of the entity's operating cycle
- a) is held primarily for trading purposes
- b) is expected to be realised within twelve months of the balance sheet date; or
- c) is cash or a cash equivalent asset that is not restricted from being exchanged or used to settle a liability for at least twelve months from the balance sheet date

All other assets shall be classified as non-current."

Tilsvarende gjelder følgende regler for klassifisering av kortsiktig/langsiktig gjeld i IAS 1.57:

"A liability shall be classified as current when it:

- a) is expected to be settled in the normal course of the entity's operating cycle; or
- b) is due to be settled within twelve months of the balance sheet date.

All other liabilities shall be classified as non-current."

Sammenlignet med gjeldende rett i Norge, er det et hovedpoeng at ett-årsregelen i henhold til IAS 1 ikke skal beregnes på grunnlag av fordringens/gjeldens etableringstidspunkt, men i forhold til tidspunkt for balansedagen. At det også gjelder første års avdrag på en langsiktig fordring eller gjeld, framgår eksplisitt av IAS 1.56 og 59.

IAS 1.54-64 inneholder for øvrig en del detaljregulering knyttet til grensetrekkingen langsiktig/kortsiktig. Det henvises til disse bestemmelsene.

10.7.5 Utvalgets vurderinger og forslag

Etter utvalgets oppfatning bør regnskapsloven klargjøres, slik at IAS-regelverkets klassifiseringsregler kan anvendes i Norge. Ikke minst gjelder dette klassifisering av fordringer og gjeld, der "ett-årsregelen" i tråd med IAS 1 bør forstås lik at den skal gjelde med utgangspunkt i balansedagen.

Utvalget har vurdert om det bør inntas en omfattende klassifiseringsregel i regnskapsloven, slik at denne omfatter både hovedreglene og detaljreglene i IAS 1.49-64. Utvalget er imidlertid kommet til at en slik lovregel i tilfelle blir omfattende, og detaljene egner seg antakelig bedre for en regnskapsstandard. Med IAS 1 som retningsgivende,

bør derfor den norske standardsetteren utforme egnede klassifiseringsregler.

Hovedregelen om klassifisering av eiendeler og gjeld bør imidlertid fortsatt stå i loven. Det er i kapittel 14 om oppstillingsplaner lagt til grunn at det forstas skal være en rigid oppstillingsplan med krav til inndeling i anleggsmidler og omløpsmidler.

Utvalget har vurdert hvor klassifiseringsbestemmelsen bør plasseres i loven. I gjeldende regnskapslov har klassifiseringsbestemmelsen i § 5-1 både betydning i forhold til verdsettelse og i forhold til balanseføring. Dette endres gjennom at vurderingsreglene for finansielle instrumenter ikke lenger knyttes opp mot en slik klassifiseringsbestemmelse om inndeling i omløpsmidler og anleggsmidler bare ha betydning i forhold til spesifikasjon i balansen. Isolert sett kan det argumenteres for at bestemmelsen mest hensiktsmessig bør plasseres i regnskapsloven kapittel 6 om oppstillingsplaner. På den annen side vil klassifiseringsbestemmelsen for øvrige eiendeler fortsatt ha betydning for både balanseføring og for verdsettelse. Utvalget har derfor valgt å videreføre plasseringen av bestemmelsen i § 5-1. Som følge av at gjeldende § 5-13 første og annet ledd foreslås fjernet, foreslår utvalget å flytte klassifiseringsregelen i § 5-13 tredje ledd til § 5-1, med endringer som nevnt ovenfor. Bestemmelsen om klassifisering av gjeld foreslås utformet slik at det klargjøres at gjeld som forfaller til betaling innen 12 måneder etter balansedagen, skal klassifiseres som kortsiktig gjeld. Dette innebærer at første års avdrag på langsiktig gjeld skal klassifiseres som kortsiktig gjeld. Utvalget foreslår at § 5-1 annet og tredje ledd erstattes med:

"Finansielle eiendeler som inngår i handelsporteføljen, skal alltid klassifiseres som omløpsmiddel. Det samme gjelder finansielle eiendeler er som forventes å bli realisert innen 12 måneder etter balansedagen.

Gjeld som forfaller til betaling innen 12 måneder etter balansedagen, skal klassifiseres som kortsiktig gjeld."

For små foretak foreslås gjeldende valgmulighet videreført gjennom et nytt fjerde ledd i § 5-1, slik at første års avdrag på langsiktig gjeld kan klassifiseres som langsiktig gjeld, jf avsnitt 7.5.4.

10.8 Oppsummering av utvalgets forslag

Utvalgets foreslåtte lovendringer i kapittel 10 oppsummeres nedenfor. Det vises til avsnittene 10.1 til 10.7 for drøfting og begrunnelse for lovforslagene.

Utvalget foreslår en endring av definisjonen av tilknyttet selskap i regnskapsloven § 1-4 ved at § 1-4 annet punktum endres til:

”Betydelig innflytelse skal normalt anses å foreligge når den regnskapspliktige eier så mange aksjer eller andeler at de representerer minst 20 prosent av stemmene i foretaket.”

Utvalget foreslår at regnskapsloven § 5-1 skal gjelde både klassifisering av eiendeler og gjeld. Bestemmelsens annet og tredje ledd foreslås endret til:

”Finansielle eiendeler som inngår i handelsporteføljen, skal alltid klassifiseres som omløpsmiddel. Det samme gjelder finansielle eiendeler som forventes å bli realisert innen 12 måneder etter balansedagen.

Gjeld som forfaller til betaling innen 12 måneder etter balansedagen, skal klassifiseres som kortsiktig gjeld.

For små foretak foreslås gjeldende valgmulighet videreført gjennom et nytt fjerde ledd i § 5-1, slik at første års avdrag på langsiktig gjeld kan klassifiseres som langsiktig gjeld, jf avsnitt 7.5.4.

Utvalget foreslår at § 5-4 om anskaffelseskost endres gjennom et nytt tredje ledd:

”Finansieringsutgifter på kapital som kan knyttes til tilvirkning av et anleggsmiddel kan kostnadsføres når de påløper.”

Utvalget foreslår at § 5-5 tredje og fjerde punktum om tilordning av anskaffelseskost på ombyttbare finansielle eiendeler oppheves.

Utvalget foreslår endring av § 5-6 om forskning og utvikling til:

”Utgifter til egen forskning skal kostnadsføres.”

I tillegg foreslår utvalget en særbestemmelse for små foretak i § 5-6 annet ledd. Forholdet er nærmere omtalt i kapittel 7.

Utvalget foreslår følgende vurderingsregler om finansielle instrumenter og varederivater i regnskapsloven § 5-8:

”Finansielle instrumenter og varederivater skal

vurderes til virkelig verdi når virkelig verdi kan måles pålitelig.

Fond for verdiendringer skal være lik balanseførte verdiendringer på finansielle instrumenter som i henhold til § 4-3 annet ledd ikke er resultatført.

Departementet kan i forskrift gi nærmere bestemmelser om regnskapsføring av finansielle instrumenter og varederivater, herunder om hvilke finansielle instrumenter og varederivater som ikke kan vurderes til virkelig verdi.”

I tillegg foreslår utvalget en særbestemmelse for små foretak i § 5-8 fjerde ledd. Forholdet er nærmere omtalt i kapittel 7.

Medlemmet Voldnes foreslår at § 5-8 ikke endres.

Utvalget foreslår nærmere bestemmelser om regnskapsføring av finansielle instrumenter og varederivater i forskrift med hjemmel i foreslått § 5-8 tredje ledd. Forslag til forskriftsbestemmelser er gjengitt i avsnitt 10.2.8.

Utvalgets flertall foreslår i regnskapsloven nye §§ 5-8a og 5-8b at investeringseiendommer og biologiske eiendeler kan vurderes til virkelig verdi når virkelig verdi kan måles pålitelig. Medlemmet Voldnes foreslår at disse bestemmelsene ikke tas inn i loven.

Utvalget foreslår i tillegg at det stilles krav til å gi opplysninger i note dersom investeringseiendommer og biologiske eiendeler vurderes til virkelig verdi. Bestemmelsene foreslås regulert i regnskapsloven nye §§ 7-17a og 7-17b.

Utvalget foreslår at regnskapsloven § 5-13 om gjeld oppheves, da gjeld som er finansielle instrumenter foreslås regulert i regnskapsloven § 5-8, mens klassifisering av gjeld foreslås regulert i regnskapsloven § 5-1.

Utvalget foreslår at regnskapsloven § 5-17 første og annet ledd om investeringer i tilknyttet selskap og datterselskap endres til:

”Investering i tilknyttet selskap og datterselskap skal vurderes etter generelle vurderingsregler eller egenkapitalmetoden i selskapsregnskapet. Investering i tilknyttet selskap skal regnskapsføres etter egenkapitalmetoden i konsernregnskapet. Egenkapitalmetoden kan likevel ikke anvendes for midlertidig investering i tilknyttet selskap eller datterselskap.

Midlertidig investering i tilknyttet selskap og datterselskap kan vurderes i samsvar med § 5-8.”

Utvalget foreslår at gjeldende § 5-17 tredje ledd nr. 4 erstattes av følgende bestemmelse som inntas i aksjelovene § 3-3:

”Selskapet skal ha et fond for vurderingsforskjeller. Dersom selskapet regnskapsfører selskapsinvesteringer i datterselskap, tilknyttet selskap eller felles kontrollert virksomhet etter egenkapitalmetoden eller bruttometoden i henhold til regnskapsloven §§ 5-17 eller 5-18, skal det sette av til fondet en positiv differanse mellom investeringenes balanseførte verdi og deres anskaffelseskost. En forskjell som skyldes gevinst ved transaksjon mellom investor og et selskap regnskapsført etter egenkapitalmetoden kan unnlates avsatt til fond for vurderingsforskjeller. En slik forskjell skal til enhver tid ikke være større enn investors gjenværende urealiserte gevinst.”

Utvalget foreslår at § 5-18 om deltakelse i felles kontrollert virksomhet endres gjennom følgende

endring i første ledd og gjennom et nytt annet ledd (nåværende annet ledd blir nytt tredje ledd):

”Dersom to eller flere deltakere ved avtale i fellesskap kontrollerer en virksomhet (felles kontrollert virksomhet), skal deltakelse i virksomheten regnskapsføres etter generelle vurderingsregler, bruttometoden eller egenkapitalmetoden i selskapsregnskapet. Deltakelse i felles kontrollert virksomhet skal regnskapsføres etter bruttometoden eller egenkapitalmetoden i konsernregnskapet. Midlertidig deltakelse i felles kontrollert virksomhet kan likevel ikke regnskapsføres etter egenkapitalmetoden eller bruttometoden.

Midlertidig deltakelse i felles kontrollert virksomhet kan vurderes i samsvar med § 5-8.”

Kapittel 11

Konsernregnskap

11.1 Innledning

Formålet med konsernregnskapet er å vise resultat og stilling for konsernselskapene som en økonomisk enhet. Regnskapsloven regulerer plikten til å avlegge konsernregnskap samt prinsipper for utarbeiding av konsernregnskap, inklusive regnskapsføring av konserndannelse. Norsk RegnskapsStiftelse har utgitt en foreløpig standard om konsernregnskap som omhandler prinsippene for utarbeiding av konsernregnskap.

I henhold til regnskapsloven § 3-2 tredje ledd består morselskapets årsregnskap av selskapsregnskap og konsernregnskap, og konsernregnskapet skal omfatte morselskapet og alle datterselskapene.

Foretaksintegrasjon er et av IASBs prioriterte prosjekter og det kan forventes endringer på sentrale punkter, både i forhold til gjeldende regler etter IAS og i forhold til god regnskapskikk. Utgangspunktet for utvalgets arbeid har vært å sikre at alle IASBs løsninger fullt ut kan gjennomføres etter regnskapsloven. Man står derved ovenfor utfordringen å finne løsninger på en lovregulering som åpner for fremtidige regler fra IASB, samtidig som reglene skal gi klare rammer og et meningsfylt innhold. I denne situasjonen mener utvalget den beste løsningen er at loven trekker opp overordnede retningslinjer på sentrale områder i henhold til direktivenes krav, og overlater utfylling av reglene, i samsvar med videre utvikling av IFRS, til standardsetter.

11.2 Konserndefinisjon

11.2.1 Gjeldende rett

11.2.1.1 Norsk lovgivning

Konsern defineres i regnskapsloven § 1-3:

”Et morselskap utgjør sammen med et datterselskap eller datterselskaper et konsern.

Regnskapspliktig etter § 1-2 første ledd som

ikke faller under nr. 11 eller 12¹⁾, er morselskap hvis vedkommende på grunn av avtale eller som eier av aksjer eller andeler har bestemmende innflytelse over et annet foretak. En regnskapspliktig skal alltid anses å ha bestemmende innflytelse hvis vedkommende:

1. eier så mange aksjer eller andeler i et annet foretak at de representerer flertallet av stemmene i det andre foretaket, eller

2. har rett til å velge eller avsette et flertall av medlemmene i det andre foretakets styre.

Et foretak som står i forhold som nevnt i annet ledd til et morselskap, anses som datterselskap.

Ved beregningen av stemmerettigheter og rettigheter til å velge eller avsette medlemmer til styret skal rettigheter som morselskapet og morselskapets datterselskaper innehar, regnes med. Det samme gjelder rettigheter som innehas av noen som handler i eget navn, men for morselskapets eller et datterselskaps regning.”

Bestemmende innflytelse kan følge av juridisk eller faktisk kontroll. Ved juridisk kontroll anses bestemmende innflytelse alltid å foreligge, jf. annet ledd nr 1 og 2. Bestemmende innflytelse gjennom faktisk kontroll er ikke nærmere definert i regnskapsloven, men NRS(F) Konsernregnskap nevner eksempler på faktisk kontroll, herunder foretak med et avgrenset formål (Special Purpose Entities).

NRS(F) Konsernregnskap utdyper kravet om at bestemmende innflytelse skal anses å foreligge ved juridisk kontroll:

”Det må vurderes konkret om morselskapet har bestemmende innflytelse over den andre virksomheten. En virksomhets organisasjonsform kan påvirke grensen for stemmeandel som kreves for å oppnå bestemmende innflytelse. Som eksempel krever selskapsloven full enig-

¹⁾ § 1-2 første ledd nr. 11 og 12 lyder:

11. enhver som driver enkeltmannsforetak og som samlet har eiendeler med verdi over 20 millioner kroner eller flere enn 20 ansatte,

12. utenlandsk foretak som utøver eller deltar i virksomhet her i riket eller på norsk kontinentalsokkel, og som er skattepliktig til Norge etter norsk intern lovgivning,

het blant eierne i vesentlige beslutninger. I slike tilfeller kan ikke én eier anses å ha bestemmende innflytelse med mindre det foreligger en selskapsavtale med stemmeregler som underbygger dette.”

11.2.1.2 EØS-rett

Regnskapsloven § 1-3 er hentet fra EFs syvende direktiv, hvor artiklene 1 og 2 om konsernregnskapsplikt implisitt definerer konsern. Artikkel 1(1) beskriver juridisk kontroll, artikkel 1 (2) som er valgfri for medlemslandene, beskriver faktisk kontroll.

Regnskapslovens konserndefinisjon er i kombinasjon med bestemmelsen om årsregnskapsplikten en implementering av artikkel 1. Artikkel 2 om stemmerettigheter presiserer innholdet i artikkel 1, og er implementert ved regnskapsloven § 1-3 fjerde ledd om stemmerettigheter mv.

Artikkel 1 (2) i syvende direktiv er nylig endret gjennom moderniseringsdirektivet artikkel 2 (1) for å oppnå samsvar med IASBs konserndefinisjon. Definisjonen på datterselskap endres, slik at et foretak vil være å anse som datterselskap selv om morselskapet ikke har eierandeler i datterselskapet – kun bestemmende innflytelse. Dette er særlig aktuelt i forhold til ”Special Purpose Entities”.

11.2.1.3 IAS/IFRS

Konsern defineres i IAS 27.12 *Consolidated Financial Statements and Accounting for Investments in Subsidiaries*:

“The consolidated financial statements include all enterprises that are controlled by the parent, other than those subsidiaries excluded for the reasons set out in paragraph 13. Control is presumed to exist when the parent owns, directly or indirectly through subsidiaries, more than one half of the voting power of an enterprise unless, in exceptional circumstances, it can be clearly demonstrated that such ownership does not constitute control. Control also exists even when the parent owns one half or less of the voting power of an enterprise when there is: 1²⁾ 2³⁾

- a) power over more than one half of the voting rights by virtue of an agreement with other investors;

- b) power to govern the financial and operating policies of the enterprise under a statute or an agreement;
- c) power to appoint or remove the majority of the members of the board of directors or equivalent governing body; or
- d) power to cast the majority of votes at meetings of the board of directors or equivalent governing body.”

Definisjonen dekker både juridisk og faktisk kontroll. Det vil foreligge presumsjon for kontroll når mor eier mer enn 50 pst. av foretaket, men standarden åpner for unntak ”in exceptional circumstances”. Standarden angir forhold som tilsier bestemmende innflytelse når eierandel eller stemmerett er 50 pst. eller lavere.

IAS 27 er foreslått endret. Forslag til ny IAS 27.12A angir situasjoner som kan indikere at kontroll ikke foreligger. Dette gjelder blant annet for investering i foretak hvor langvarige restriksjoner forhindrer overføring av midler til investor. Ved forslag til ny IAS 27.12B foreslås en bestemmelse om potensielle stemmerettigheter som skal inkluderes i en vurdering av om bestemmende innflytelse foreligger. Foreslåtte endringer:

”The consolidated financial statements include all *entities* that are controlled by the parent, other than those subsidiaries excluded *in accordance with* paragraph 13. Control is presumed to exist when the parent owns, directly or indirectly through subsidiaries, more than half of the voting power of an *entity* unless, in exceptional circumstances, it can be clearly demonstrated that such ownership does not constitute control. Control also exists when the parent owns half or less of the voting power of an *entity* when there is: 1⁴⁾

- a) power over more than one half of the voting rights by virtue of an agreement with other investors;
- b) power to govern the financial and operating policies of the *entity* under a statute or an agreement;
- c) power to appoint or remove the majority of the members of the board of directors or equivalent governing body *and control of the entity is by that board or body*; or
- d) power to cast the majority of votes at meetings of the board of directors or equivalent governing body *and control of the entity is by that board or body*.

12A. Control may be precluded when an investee

²⁾ See also SIC-12, Consolidation - Special Purpose Entities

³⁾ See also SIC-33: Consolidation and Equity Method - Potential Voting Rights and Allocation of Ownership Interests

⁴⁾ See also SIC-12, Consolidation - Special Purpose Entities

is in legal reorganisation or in bankruptcy or operates under severe long-term restrictions on its ability to transfer funds to the investor.

12B. An entity may own share warrants, share call options, debt or equity instruments that are convertible into ordinary shares, or other similar instruments that have the potential, if exercised or converted, to give the entity voting power or reduce another party's voting power over the financial and operating policies of another entity (potential voting rights). The existence and effect of potential voting rights that are presently exercisable or presently convertible, including potential voting rights held by another entity, are considered when assessing whether an entity has the power to govern the financial and operating policies of another entity."

11.2.2 Utvalgets vurderinger og forslag

Regnskapslovens definisjon er på ett punkt i konflikt med IASBs definisjon. Dette gjelder juridisk kontroll, hvor regnskapsloven § 1-3 fastslår at bestemmende innflytelse alltid foreligger ved mer enn 50 pst. eierskap. I henhold til IAS 27 kan det, helt unntaksvis, forekomme at bestemmende innflytelse ikke foreligger selv om foretaket har juridisk kontroll. Det er ikke opplagt at direktivet åpner for slikt unntak, men tatt i betraktning at et av formålene med endringene i fjerde og syvende direktiv er å fjerne alle konflikter i forhold til IAS/IFRS, anser utvalget av IASBs løsning kan aksepteres innenfor direktivene. Det er utvalgets oppfatning at avviket mellom regnskapsloven og IAS 27 fjernes, slik at bestemmelsen samsvarer med praksis og IAS/IFRS.

Aksjelovens konserndefinisjon samsvarer med regnskapslovens definisjon. I forarbeider til aksjeloven (NOU 1996:3, avsnitt 10.2) fremgår det at man ved utforming av konserndefinisjonen har tatt utgangspunkt i syvende direktivs konserndefinisjon. Forarbeidene uttaler at sammenhengen mellom regnskapsretten og selskapsretten tilsier at det regnskapsmessige konsernbegrep bør ligge så tett opp til det selskapsrettslige som mulig, med mindre særlige regnskapsmessige hensyn tilsier at regnskapsretten gjør bruk av et videre konsernbegrep. Videre uttales det at hensynet til forenkling av regelverket tilsier at slik forskjell bør unngås hvis mulig.

Etter utvalgets oppfatning vil det være hensiktsmessig å samordne definisjonen i regnskapsretten og selskapsretten. Utvalget ser ikke at det foreligger forhold som tilsier at selskapsrettens definisjon bør opprettholdes ved den foreslåtte endring i regnskapsloven, og anbefaler at også selskapsret-

tens definisjon endres hvis utvalgets forslag fører til endring i regnskapsloven.

Utvalget foreslår følgende endring i § 1-3 annet ledd:

"Regnskapspliktig etter § 1-2 første ledd, jf. tredje og fjerde ledd som ikke faller inn under nr. 11 eller 12 og regnskapspliktig etter § 1-2 annet ledd, er morselskap hvis vedkommende på grunn av avtale eller som eier av aksjer eller andeler har bestemmende innflytelse over et annet foretak. En regnskapspliktig skal anses å ha bestemmende innflytelse hvis vedkommende:

1. eier så mange aksjer eller andeler i et annet foretak at de representerer flertallet av stemmene i det andre foretaket, eller
2. har rett til å velge eller avsette et flertall av medlemmene i det andre foretakets styre,

med mindre det i unntakstilfeller klart kan påvises særlige forhold som tilsier at bestemmende innflytelse likevel ikke foreligger."

Utvalget anser at en slik endring i formuleringen gir samsvar med IAS/IFRS samtidig som bestemmelsen åpner for fremtidig internasjonal utvikling av kontrollbegrepet gjennom standardsetting. Potensielle stemmerettigheter er ikke omtalt i gjeldende lov eller forarbeider. Foreslått løsning fra IASB kan gjennomføres innenfor ovenstående lovtekst.

Endringen bør etter utvalgets mening følges opp av et krav om tilleggsopplysning i note når unntakstilfelle som nevnt i annet ledd foreligger. Se avsnitt 15.3 for foreslått endring i notekrav.

11.3 Konsernregnskapsplikt

Avsnitt 11.3 omhandler ikke konsernregnskapsplikten for små foretak og eventuell heving av grensen for konsernregnskapsplikt. Dette er drøftet i utredningens avsnitt 6.4.4.

11.3.1 Gjeldende rett

11.3.1.1 Norsk lovgivning

I henhold til regnskapsloven § 3-1 skal regnskapspliktige for hvert år utarbeide årsregnskap, og årsregnskapet består for morselskap av selskapsregnskap og konsernregnskap, jf. § 3-2. Konsernregnskapsplikten sammenfaller likevel ikke alltid med konsernbegrepet, i det regnskapsloven §§ 3-2 og 3-7 unntar konsern fra konsernregnskapsplikten i enkelte situasjoner:

”§ 3-7. Unntak fra konsernregnskapsplikt for morselskap i underkonsern

Plikten til å utarbeide konsernregnskap gjelder ikke for regnskapspliktig som selv er datterselskap dersom den regnskapspliktiges morselskap hører hjemme i en EØS-stat og utarbeider konsernregnskap som omfatter den regnskapspliktige og dennes datterselskaper, og dette konsernregnskapet er utarbeidet og revidert i samsvar med lovgivningen i denne staten. Dette konsernregnskapet skal være på norsk, med mindre departementet ved forskrift eller enkeltvedtak bestemmer noe annet. Bestemmelsene i kapittel 8 gjelder tilsvarende for dette konsernregnskapet.

Dersom den regnskapspliktige er foretak hvor én aksje- eller andelseier eier mer enn 90 prosent av selskapskapitalen gjelder adgangen til ikke å utarbeide konsernregnskap bare dersom de øvrige aksje- eller andelseierne godkjenner dette.

Aksje- eller andelseiere som eier minst 10 prosent av selskapskapitalen kan kreve at det utarbeides konsernregnskap i tilfeller som omfattes av første ledd. Slikt krav må framsettes senest seks måneder før regnskapsårets slutt. Kravet kan sendes ved bruk av elektronisk kommunikasjon til den e-postadressen eller på den måten selskapet har oppgitt til dette formålet dersom det er benyttet en betryggende metode som autentiserer avsender og sikrer kravets innhold.

Departementet kan i enkeltvedtak gjøre tilsvarende unntak fra konsernregnskapsplikten når morselskapet hører hjemme i annen stat enn EØS-stat.”

Små foretak er unntatt fra konsernregnskapsplikten, jf. regnskapsloven § 3-2 fjerde ledd. Se nærmere om terskelen for konsernregnskapsplikt i avsnitt 6.4.3.

11.3.1.2 EØS-rett

Regnskapsloven § 3-7 er en implementering av syvende direktiv artiklene 7 til 10 som krever/tillater at medlemslandene gir unntak fra konsernregnskapsplikten for regnskapspliktig som selv er datterselskap, såfremt morselskapet er hjemmehørende i en EØS-stat. Etter artikkel 11 kan medlemslandene også gi unntak når konsernspissen ikke er medlemsland, såfremt konsernspissen avlegger konsernregnskap i samsvar med direktivet.

Etter artikkel 7 skal datterselskap som er heleiet eller nesten heleiet unntas fra konsernregnskapsplikten. Etter artikkel 8 kan unntak fra konsernregnskapsplikten gjøres for ethvert underkonsern, med mindre minoritetseiere under en viss

prosentandel ikke krever utarbeidelse av konsernregnskap. Artikkel 9 angir hvilke tilleggsopplysninger som kan kreves i konsernspissens regnskap når unntak fra konsernregnskapsplikten er benyttet i underkonsernet.

Syvende direktiv artikkel 5 gir unntak for konsernregnskapsplikt når morselskapet er et finansielt holdingselskap. Norsk regnskapslovgivning gir med følgende begrunnelse ikke adgang til unntak for slike foretak (NOU 1995:30 avsnitt 3.7.3):

”Finansielt holdingselskap er ikke noe rettslig begrep i Norge og heller ikke i de større europeiske land. Artikkel 5 er derfor uaktuell for norsk lovgivning, og omtales ikke videre i det følgende.”

Syvende direktiv artikkel 6 tillater medlemslandene å gi små og mellomstore foretak unntak fra konsernregnskapsplikten. Se nærmere om dette i avsnitt 5.6.

Syvende direktivs artikkel 12 gir adgang til å pålegge horisontale konsern å utarbeide konsernregnskap. Denne er ikke implementert i norsk lovgiving. Med horisontale konsern menes at to eller flere selskaper har felles ledelse i henhold til avtale eller vedtektsbestemmelse. I NOU 1995:30, avsnitt 3.7.3 begrunnes fraværet av bestemmelse om horisontale konsern slik: ”Horisontale konsern forekommer sjelden i Norge. Informasjonsverdien av konsernregnskapet for horisontale konsern er tvilsom. I tillegg vil det i praksis være enkelt å omgå en slik konsernregnskapsplikt.”

I henhold til det nylig vedtatte moderniseringsdirektivet (artikkel 2 (4c)) ekskluderes børsnoterte foretak fra unntaksadgangen i syvende direktiv artikkel 7. Direktivene synes ikke å kreve at børsnoterte foretak ekskluderes fra unntaksadgangen i artiklene 8 og 11, men medlemslandene kan velge ikke å inkludere børsnoterte foretak i disse unntaksmulighetene.

11.3.1.3 IAS/IFRS

Konsernregnskapsplikten og unntak fra denne reguleres i IAS 27.7-10. Morselskap som selv er heleid datterselskap er unntatt fra plikten til å utarbeide konsernregnskap etter IAS 27. Unntaket gjelder også for morselskap som er tilnærmet heleid (minst 90 prosent), dersom minoriteten godkjenner dette. Morselskap som eies med mindre enn 90 prosent vil etter IAS/IFRS ikke være fritatt for plikten til å utarbeide konsernregnskap.

IAS 27. 7-10:

“7. A parent, other than a parent mentioned in paragraph 8, should present consolidated financial statements.

8. A parent that is a wholly owned subsidiary, or is virtually wholly owned, need not present consolidated financial statements provided, in the case of one that is virtually wholly owned, the parent obtains the approval of the owners of the minority interest. Such a parent should disclose the reasons why consolidated financial statements have not been presented together with the bases on which subsidiaries are accounted for in its separate financial statements. The name and registered office of its parent that publishes consolidated financial statements should also be disclosed.

9. Users of the financial statements of a parent are usually concerned with, and need to be informed about, the financial position, results of operations and changes in financial position of the group as a whole. This need is served by consolidated financial statements, which present financial information about the group as that of a single enterprise without regard for the legal boundaries of the separate legal entities.

10. A parent that is itself wholly owned by another enterprise may not always present consolidated financial statements since such statements may not be required by its parent and the needs of other users may be best served by the consolidated financial statements of its parent. In some countries, a parent is also exempted from presenting consolidated financial statements if it is virtually wholly owned by another enterprise and the parent obtains the approval of the owners of the minority interest. Virtually wholly owned is often taken to mean that the parent owns 90% or more of the voting power.”

IASBs forbedringsprosjekt foreslår omfattende endringer i gjeldende regler. Flere krav må oppfylles for at foretaket skal kunne unnlate å utarbeide konsernregnskap:

Foretaket må selv være et heleid datterselskap. Hvis foretaket er deleid må minoritetsaksjonærene enstemmig gi tilslutning til at det ikke utarbeides konsernregnskap

Foretaket må ikke være børsnotert eller være inne i en prosess for børsnotering

Foretakets morselskap eller ”øverste morselskap” må utarbeide konsernregnskap i samsvar med IFRS

Forslag til revidert IAS 27.8-9:

“7. A parent, other than a parent *described in*

paragraph 8, *shall* present consolidated financial statements.

8. *A parent need not present consolidated financial statements to comply with International Financial Reporting Standards if and only if:*

(a) *it is a wholly-owned subsidiary or the owners of the minority interests, including those not otherwise entitled to vote, unanimously agree that the parent need not present consolidated financial statements;*

(b) *its securities are not publicly traded;*

(c) *it is not in the process of issuing securities in public securities markets; and*

(d) *the immediate or ultimate parent publishes consolidated financial statements that comply with International Financial Reporting Standards.*

Such a parent shall prepare financial statements in accordance with the requirements in paragraphs 29, 30, and 33 of this Standard for separate financial statements.

9. *The financial statements of such a parent as is described in paragraph 8, and prepared in accordance with paragraphs 29, 30 and 33, are the only financial statements prepared for the entity.*

10. [Deleted]”

11.3.2 Utvalgets vurderinger og forslag

Gjeldende og foreslått løsning på unntak fra konsernregnskapsplikten etter IAS/IFRS representerer en innstramming i forhold til regnskapslovens bestemmelser, og det må vurderes om slik innstramming også skal gjøres gjeldende for norske regnskapspliktige. Syvende direktiv tillater at regnskapslovens bestemmelser for andre enn børsnoterte foretak opprettholdes, mens børsnoterte foretak i stor grad skal ekskluderes fra direktivens unntaksadgang.

Forordningen krever at børsnoterte foretak avlegger sitt konsernregnskap i samsvar med IAS/IFRS. For å komme innunder forordningen må imidlertid foretaket være konsernregnskapspliktig. Om konsernregnskapsplikt foreligger, skal etter kommisjonens oppfatning vurderes mot nasjonal lovgivning. Utvalget ser det som særlig viktig at børsnoterte foretak på området konsernregnskapsplikt underlegges en nasjonal lovgivning som samsvarer med IAS/IFRS. Hvis norsk lovgivning gir flere unntak fra plikten enn IAS/IFRS, kan man risikere at et norsk foretak unngår å avlegge konsernregnskap og derved ikke behøver å følge forordningen, mens foretaket etter IAS/IFRS ville vært pålagt konsernregnskapsplikt. Etter utvalgets mening er et slikt eventuelt problem løst såfremt konserndefinisjonen i norsk lovgivning sammen-

faller med IASBs definisjon (jf. utvalgets forslag til endring). Videre må underkonsern som er notert på børs innenfor EØS ekskluderes fra regnskapslovens unntak fra konsernregnskapsplikten. Dette vil være i samsvar med foreslåtte endringer etter IAS/IFRS som ikke tillater unntak fra konsolideringsplikten for foretak hvor "securities are publicly traded".

Forslaget fra IASB innebærer at eventuelle minoritetsaksjonærer enstemmig må gi sin tilslutning til at det ikke utarbeides konsernregnskap, mens regnskapsloven kun krever tilslutning fra minoritetsaksjonærer når én aksje- eller andelseier eier mer enn 90 pst. av selskapskapitalen. Eier en aksje- eller andelseier minst 10 prosent av selskapskapitalen kan denne kreve at konsernregnskap utarbeides.

Ved foreslåtte endringer fra IASB er det en forutsetning for unntak fra konsernregnskapsplikten at morselskapet (konsernspissen) avlegger sitt konsernregnskap i samsvar med IAS/IFRS. Regnskapsloven krever at morselskapet avlegger konsernregnskap og er hjemmehørende i en EØS-stat (kan ved enkeltvedtak utvide dette til annen stat enn EØS-stat). Ved utvalgets høring har det ikke fremkommet momenter som tilsier en reduksjon i adgangen til unntak, og utvalget kan heller ikke se at det foreligger forhold som tilsier en innstramning i unntaksadgangen. Å utarbeide konsernregnskap kan være ressurskrevende, og anvendelse av direktivets unntaksadgang bør beholdes slik at man ikke pålegger den regnskapspliktige unødige byrder. Unntaksadgangen gjelder tilfeller hvor morselskapet til underkonsernet avlegger konsernregnskap, og informasjonen gis der ved høyere opp i konsernet.

Konsern kan være organisert ved en pyramide av selskaper, med en konsernspiss på toppen. Konsernspissen vil være morselskap for alle underliggende datterselskaper, enten de er direkte eid av konsernspissen eller indirekte gjennom underliggende selskaper. Regnskapslovens unntaksbestemmelse vil derfor gjelde i tilfeller hvor det ikke er nærmeste overliggende eier som utarbeider konsernregnskap, men konsernspissen. Dette forutsetter selvsagt at underliggende selskaper som i utgangspunktet er konsernregnskapspliktige, inngår i konsernspissens (morselskap) konsernregnskap og at konsernspissen er hjemmehørende i en EØS-stat.

Utvalget foreslår følgende tillegg i § 3-7 nytt femte ledd:

"Regnskapspliktig hvis aksjer, andeler, grunnfondsbevis eller obligasjoner noteres på børs

eller regulert marked kan ikke anvende unntaksbestemmelsene etter denne paragraf."

11.4 Konsolideringsutelatelse

11.4.1 Gjeldende rett

11.4.1.1 Norsk lovgivning

Regnskapslovens utgangspunkt er at alle datterselskaper konsolideres, men loven åpner i særlige tilfeller for utelatelse av datterselskaper i konsolideringen. At et foretak defineres som datterselskap betyr at det foreligger et konsernforhold. Å utelate et datterselskap fra konsolidering har ingen betydning i forhold til konserndefineringen.

Regnskapsloven § 3-8:

"Et datterselskap skal utelates fra konsolideringen etter § 3-2 tredje ledd hvis:

1. det foreligger vesentlige og varige begrensninger som hindrer morselskapet i å utøve bestemmende innflytelse over datterselskapet,
2. aksjene eller andelene i datterselskapet er anskaffet med sikte på midlertidig eie og holdes i påvente av salg, eller
3. datterselskapet driver virksomhet som er vesentlig forskjellig fra virksomheten i konsernet for øvrig, og konsolidering vil være i strid med god regnskapsskikk.

Datterselskap kan utelates fra konsolideringen dersom utelatelsen ikke har betydning for å bedømme konsernets stilling og resultat. Når det er flere datterselskaper som hver for seg kan utelates etter første punktum, skal de likevel tas med i konsolideringen dersom de samlet er av betydning for å bedømme konsernets stilling og resultat."

Manglende evne til å styre et datterselskaps økonomiske disposisjoner, ved for eksempel varige betydelige restriksjoner på utbytteutdeling, politiske forhold eller valutarestriksjoner i datterselskapets hjemland er nevnt i NRS(F) Konsernregnskap i tilknytning til "vesentlige og varige begrensninger".

For midlertidig eie presiserer lovbestemmelsen at midlertidig eie skal være intensjonen på anskaffelsestidspunktet. En beslutning om salg på et senere tidspunkt vil derfor ikke kvalifisere som midlertidig eie.

Det følger av merknader til foreslåtte bestemmelser i Ot.prp. nr. 42 (1997-98), kapittel 15, at det ikke vil være aktuelt med konsolideringsutelatelse begrunnet i forskjelligartet virksomhet før det er

utarbeidet en standard for god regnskapsskikk på området. Ifølge NRS (F) Konsernregnskap er det ikke tillatt å utelate et datterselskap fra konsolidering pga forskjelligartet virksomhet med mindre dette er bestemt i lov eller forskrift.

11.4.1.2 EØS-rett

Regnskapslovens regler om konsolideringsutelatelse er en implementering av syvende direktiv, artiklene 13 og 14. Adgangen til konsolideringsutelatelse ved tidsmessig vanskelig og kostbar innhentning av informasjon er ikke anvendt (jf. i artikkel 13 nr. 3 bokstav b). Det er vanskelig å se i hvilke situasjoner en slik bestemmelse skal få betydning, og bestemmelsene om utelatelse ved hindringer for innflytelse og uvesentlige datterselskaper anses å dekke aktuelle situasjoner.

Artikkel 14 omhandler utelatelse begrunnet i ulikeartet virksomhet. Direktivbestemmelsen er gjennom moderniseringsdirektivet (artikkel 2 (6)) nå fjernet. Det er generelt aksept for at konsolidering av ulikeartet virksomhet gir mer informasjon enn om man ikke konsoliderte, gitt at foretaket gir utfyllende noteopplysninger. Regnskapsloven § 3-8 første ledd nr. 3 må derfor endres på dette punktet.

Direktivets artikkel 15 tillater at man i særlige tilfeller kan utelate morselskapet fra konsolidering. Denne adgangen er ikke anvendt i norsk lovgivning.

11.4.1.3 IAS/IFRS

I henhold til IAS 27.13 skal datterselskaper utelates fra konsolidering når:

Intensjonen ved anskaffelsen er midlertidig eie.

Foretaket opererer under langvarige restriksjoner som hindrer overføring av midler til investor. I slike tilfeller skal investeringen regnskapsføres i samsvar med IAS 39.

IAS 27 tillater ikke konsolideringsutelatelse ved forskjelligartet virksomhet (jf. IAS 27.14). IAS 27 spesifiserer ikke at uvesentlige datterselskaper kan utelates fra konsolidering.

Reglene om konsolideringsutelatelse er foreslått endret (jf. IASBs forbedringsprosjekt, forslag til revidert IAS 27). Forslag til ny IAS 27.12A sier at det ved "investering" som opererer under varige restriksjoner slik at det ikke kan overføre midler til investor, foreligger en indikasjon på at kontroll ikke eksisterer. Varige restriksjoner skal altså ikke lenger være noen grunn til konsolideringsutelatelse, men en indikasjon på at det ikke er noe datterselskap.

Midlertidig eie som grunnlag for konsolideringsutelatelse er opprettholdt, men midlertidig eie begrenses til intensjon om salg innen tolv måneder etter oppkjøpet. Investeringer som ikke konsolideres med begrunnelse i midlertidig eie, skal regnskapsføres i samsvar med IAS 39, det vil si til virkelig verdi med resultatføring av endring i balanseført verdi.

Plikt til konsolidering ved forskjelligartet virksomhet er opprettholdt.

11.4.2 Utvalgets vurderinger og forslag

Regnskapslovens bestemmelse om konsolideringsutelatelse ved vesentlige og varige begrensninger, er i konflikt med foreslåtte endringer fra IASB. I henhold til IASB er slike begrensninger å oppfatte som indikasjon på at kontroll ikke eksisterer. Direktivets bestemmelser er ikke endret på dette punktet, men medlemslandene er ikke pålagt å åpne for unntak. Utvalget foreslår at bestemmelsen fjernes, slik at man oppnår samsvar med internasjonal utvikling. Som påpekt fra IASB vil kontroll i slike tilfeller vanligvis ikke foreligge, og konsolidering skal derved uansett ikke gjennomføres.

Det oppstår en mulig forskjell ved endring av loven i tråd med IASBs løsning. Gjeldende lov definerer slike foretak som datterselskaper, men de unntas fra konsolidering. Ved IASBs løsning er foretaket normalt ikke definert som datterselskap. Interne transaksjoner med datterselskaper som ikke er konsolidert, skal i henhold til god regnskapsskikk elimineres i konsernregnskapet. Ved utvalgets forslag til endring er foretaket normalt ikke å anse som datterselskap, og transaksjoner skal derfor ikke elimineres. Dette forholdet er ikke særskilt påpekt i foreslåtte endringer fra IASB, utvalget anser ikke at spørsmålet skal ha konsekvens for den lovendring som foreslås.

Lovens bestemmelse om midlertidig eie sier ikke noe om tidshorizonten for "midlertidig". Det samme gjelder for direktivet som åpner for unntak, men ikke sier hva som ligger i begrepet "subsequent resale". Det er utvalgets oppfatning at bestemmelsen om midlertidig eie kan opprettholdes i nåværende form. Bestemmelsen er klart rettet mot midlertidig eie, og hva som skal ligge i begrepet kan utvikles gjennom god regnskapsskikk i tråd med internasjonal utvikling.

Regnskapslovens bestemmelse om konsolideringsutelatelse ved forskjelligartet virksomhet må fjernes. Direktivene åpner ikke lenger for slikt unntak, og regelen er i strid med gjeldende IAS og foreslåtte endringer fra IASB.

Gjeldende bestemmelse om at datterselskaper

kan utelates når det ikke har betydning for konsernets resultat og stilling er som nevnt, ikke spesifikt tatt opp i IAS 27. Internasjonale regnskapsstandarder bygger på et vesentlighetsprinsipp, og utvalget anser at den norske bestemmelsen ikke er i konflikt med IAS.

Under drøftingen om konsernregnskapsplikt er det påpekt at konsernregnskapsplikt også for børsnoterte foretak reguleres av nasjonal lovgivning. Det vil ikke være tilfellet for konsolideringsunntak. Konsolideringsunntak er bare aktuelt i tilfeller hvor man i utgangspunktet er konsernregnskapspliktig. Når børsnotert foretak er konsernregnskapspliktig, skal det avlegges konsernregnskap etter forordningen. Om et datterselskap skal unntas fra konsolidering må derfor vurderes opp mot IASBs regler.

Utvalget foreslår at § 3-8 første ledd endres til følgende:

Et datterselskap skal utelates fra konsolideringen etter § 3-2 tredje ledd *hvis aksjene* eller andelene i datterselskapet er anskaffet med sikte på midlertidig eie og holdes i påvente av *salg*.

Midlertidig eie er eneste grunnlag for utelattelse etter foreslåtte endringer fra IASB. Ved foreslått endring er regnskapsloven i samsvar med internasjonal utvikling, og åpner samtidig for at begrepet midlertidig eie kan utvikles gjennom god regnskapsskikk.

11.5 Utarbeiding av konsernregnskap

11.5.1 Gjeldende rett

11.5.1.1 Norsk lovgivning

Utgangspunktet for utarbeidelse av konsernregnskap er den samme regnskapsreguleringen som gjelder for selskapsregnskapet. Konsernregnskapet må utarbeides i samsvar med rammelovgivning, grunnleggende regnskapsprinsipper og god regnskapsskikk.

Regnskapsloven § 3-2 tredje ledd fastslår at konsernregnskapet omfatter morselskapet og alle datterselskapene, at disse vises som en enhet og at transaksjoner mellom foretakene elimineres ved konsolidering. Kravet om eliminering er en understreking av transaksjonsprinsippet. Bestemmelsen lyder:

”For morselskap består årsregnskapet av selskapsregnskap og konsernregnskap. Konsernregnskapet skal omfatte morselskapet og alle datterselskapene. Konsernregnskapet skal vise disse foretakene som en enhet (konsolidering).

Transaksjoner mellom konsoliderte foretak skal ikke regnskapsføres i konsernregnskapet.”

Enhetssynet som følger av § 3-2 tredje ledd, tredje punktum drøftes nærmere i avsnitt 11.6.

Det er en grunnleggende forutsetning for utarbeidelse av konsernregnskap at konsernregnskapet skal bygge på de konsoliderte selskapenes regnskaper. Dette kommer direkte til uttrykk i regnskapsloven § 3-6 første ledd. Regnskapsloven § 3-6 lyder:

”Konsernregnskapet skal bygge på de konsoliderte foretakenes selskapsregnskaper.

Datterselskap som konsolideres skal utarbeide selskapsregnskap etter de samme prinsipper som morselskapet. Ved endring av regnskapsprinsipp kan datterselskap i en overgangsperiode likevel utarbeide selskapsregnskap etter andre prinsipper når lik prinsipp-anvendelse er praktisk umulig. Utenlandsk datterselskap kan utarbeide selskapsregnskap etter andre prinsipper dersom dette er nødvendig etter lovgivningen i det landet datterselskapet er etablert. Konsernregnskapet skal i tilfelle bygge på dette selskapsregnskapet omarbeidet i samsvar med de prinsipper konsernregnskapet utarbeides etter.

Dersom utenlandsk datterselskap følger et annet regnskapsår enn morselskapet, skal konsernregnskapet bygge på et delårsregnskap som avgis ved regnskapsårets slutt.”

Årsregnskapet består for morselskapet av selskapsregnskap og konsernregnskap. Etter gjeldende regnskapslovgivning skal konsernregnskapet utarbeides etter de samme prinsipper som selskapsregnskapet. Utvalget foreslår en endring, slik at prinsipp-anvendelsen i selskaps- og konsernregnskapet kan være ulik. Se nærmere om dette i kapittel 9.

Gjeldende regnskapslovgivning krever at også datterselskaper som konsolideres, skal anvende de samme prinsipper som morselskapet. Dette kravet er gjennomført ved regnskapsloven § 3-6 annet ledd. Bestemmelsen innebærer at morselskapet må pålegge sine datterselskaper å avlegge regnskap etter samme prinsipper som anvendt i morselskapet. Utenlandske datterselskaper kan ikke pålegges et slikt krav der nasjonal lovgivning er til hinder for å anvende morselskapets prinsipper. For slike tilfeller gir § 3-6 annet ledd en unntaksbestemmelse, slik at regnskapet i stedet kan omarbeides i samsvar med morselskapets prinsipper. Det er også innarbeidet en unntaksbestemmelse for datterselskap ved endring av regnskapsprinsipp, hvis

hindringer tilsier at ensartet prinsippanvendelse i en overgangsperiode er praktisk umulig.

Uavhengig av prinsippanvendelsen i de selskapsregnskapene som inngår i konsolideringen, vil det grunnleggende prinsippet om konsistens og ensartethet i anvendelse av prinsipper og metoder (jf. § 4-4) gjelde konsernet som enhet. I tilfeller hvor de konsoliderte foretaks selskapsregnskaper er utarbeidet etter andre prinsipper og metoder enn anvendt i konsernregnskapet må disse omarbeides for å oppnå ensartethet og konsistens.

Utenlandsk datterselskap med avvikende regnskapsår konsolideres ved delårsregnskap på konsernregnskapets dato for regnskapsavslutning.

11.5.1.2 EØS-rett

Syvende direktiv fastslår at konsernregnskapet skal utarbeides i samsvar vurderingsreglene i fjerde direktiv (artikkel 29) og ved ensartet prinsippanvendelse. Prinsipper ved konsolideringen skal anvendes konsistent fra et regnskapsår til et annet (artikkel 25). Artikkel 18 krever at eiendeler og gjeld i de selskapene som konsolideres skal tas med i sin helhet i konsernbalansen. Artikkelen 22 krever tilsvarende at inntekter og kostnader skal konsolideres. Konserninterne transaksjoner og mellomværende skal elimineres (artikkel 26).

I henhold til artikkel 29 (2a) skal morselskap som utarbeider konsernregnskap anvende de samme prinsipper i selskaps- og konsernregnskapet. Bestemmelsen gjelder kun morselskapet i konsernet, og inneholder en medlemslandopsjon til å tillate eller kreve andre vurderingsprinsipper i konsernregnskapet enn de som er anvendt i morselskapets selskapsregnskap. Hvis morselskapets prinsipper i selskapsregnskapet avviker fra anvendte prinsipper i konsernregnskapet skal det opplyses om dette og årsaken til avviket skal angis. Andre vurderingsprinsipper må uansett ligge innenfor reglene i fjerde direktiv.

Direktivet krever ikke at andre konsernselskaper skal anvende samme prinsipper som anvendt i konsernregnskapet. Hvis andre prinsipper anvendes, må regnskapet omarbeides i samsvar med regnskapsprinsippene i konsernregnskapet, jf. artikkel 29 (3).

Syvende direktiv tillater konsolidering av datterselskap med avvikende regnskapsår, såfremt ikke balansedato for datterselskapet avviker med mer enn tre måneder. Overskrides grensen, skal konsernregnskapet bygge på et delårsregnskap på konsernregnskapets dato for regnskapsavslutning.

11.5.1.3 IAS/IFRS

IAS 27 fastslår at konsernregnskapet bygger på morselskapets og datterselskapenes regnskaper, og har bestemmelser om ensartet prinsippanvendelse i konsernregnskapet (IAS 27.21-22). Det er ikke krav om anvendelse av samme prinsipper i selskapsregnskaper og konsernregnskap, noe som innebærer omarbeiding ved konsolidering slik at konsernregnskapet er avlagt ved ensartet prinsippanvendelse. Bestemmelsen om ensartet prinsippanvendelse kan fravikes i tilfeller hvor det er praktisk umulig å gjennomføre en slik omarbeiding. I så fall skal det informeres om manglende omarbeiding i noter.

Ved IASBs forbedringsprosjekt (forslag til revidert IAS 27.21) foreslås det å fjerne muligheten til ikke å omarbeide selskapsregnskapet for konsolideringsformål. Det er ikke foreslått endringer som påvirker muligheten for ulik prinsippanvendelse i konsernregnskap og selskapsregnskaper.

Hovedregelen etter IAS 27.19-20 er at datterselskap utarbeider et regnskap for konsolideringsformål med samme balansedato som morselskapet. Dersom det er praktisk umulig ("impracticable") å gjøre dette, kan man konsolidere regnskap med avvikende balansedato. Det må i så fall foretas korrigeringer for vesentlige transaksjoner og hendelser i perioden mellom datterselskapets og morselskapets balansedag. Balansedato kan uansett ikke avvike med mer enn 3 måneder.

Krav om eliminering av konserninterne transaksjoner og mellomværende fremkommer av IAS 27.17.

11.5.2 Utvalgets vurderinger og forslag

Bestemmelsen i § 3-6 første ledd lovfester den grunnleggende forutsetningen for konsernregnskap, og må etter utvalgets oppfatning opprettholdes. Bestemmelsen er i samsvar med direktiver og IAS/IFRS.

Utvalget foreslår i kapittel 9 at kravet om samme prinsippanvendelse i morselskapets selskapsregnskap og konsernregnskap oppheves. En følge av dette må være at heller ikke datterselskaper skal underlegges krav om bruk av samme prinsipper som anvendt i konsernregnskapet. Det vil etter utvalgets oppfatning heller ikke være grunnlag for å kreve bruk av samme prinsipper som anvendt i morselskapets selskapsregnskap. Eventuelle krav til prinsippanvendelsen må betraktes i relasjon til konsernregnskapet, ikke til morselskapet. Dette er i tråd med både direktivene og IAS/IFRS.

Konsernregnskapet skal uansett avlegges etter ensartede prinsipper, dette fremkommer av regnskapslovens grunnleggende prinsipper. Utvalgets forslag innebærer derfor at loven må inneholde et krav om omarbeiding av konsoliderte foretaks regnskaper når disse ikke er avlagt i samsvar med anvendte prinsipper i konsernregnskapet.

Gjeldende lov krever at det utarbeides delårsregnskap ved avvikende regnskapsår. Syvende direktiv og IAS 27 tillater konsolidering av regnskaper med avvikende regnskapsår, såfremt avviket ikke overstiger tre måneder. Etter IAS 27 skal det i så fall korrigeres for vesentlige transaksjoner eller andre hendelser i mellomliggende periode. Regnskapsloven bør etter utvalgets oppfatning åpne for samme mulighet. Det kan være en betydelig forenkling ikke å avlegge delårsregnskap i slike situasjoner, og utvalget ser ikke gode grunner til å pålegge foretak som ikke er børsnotert, strengere regler enn de som gjelder for børsnoterte foretak.

Utvalget foreslår at § 3-6 annet og tredje ledd endres til følgende:

”Selskapsregnskaper som ikke er avlagt i samsvar med anvendte prinsipper i konsernregnskapet, skal for konsolideringsformål omarbeides i samsvar med de prinsipper som er anvendt i konsernregnskapet.

Dersom datterselskap følger et annet regnskapsår enn morselskapet, skal konsernregnskapet bygge på et delårsregnskap som avgis ved regnskapsårets slutt. Er avviket 3 måneder eller mindre er det tilstrekkelig at datterselskapets årsregnskap korrigeres for vesentlige transaksjoner og hendelser i mellomliggende periode.”

Ved ovenstående lovendring vil krav i syvende direktiv artikkel 29 fordre en endring i gjeldende notekrav. Det skal opplyses i noter at prinsipper i selskapsregnskapet avviker fra anvendte prinsipper i konsernregnskapet, og årsaken til avviket skal angis.

Utvalget foreslår følgende endring i § 7-2 tredje punktum om regnskapsprinsipper:

”Forskjellig prinsippanvendelse i selskapsregnskap og konsernregnskap skal opplyses og begrunnes.”

Eventuelle endringer i regnskapsloven § 3-2 er drøftet i avsnitt 11.6.

11.6 Konserndannelse

11.6.1 Gjeldende rett

11.6.1.1 Norsk lovgivning

Regnskapsloven skiller mellom konserndannelse som er et oppkjøp (§ 5-19) og konserndannelse som er sammenslåing av tilnærmet likeverdige interesser (§ 5-20). Bestemmelsene gir sammen med lovens forarbeider en forholdsvis grov ramme som utgangspunkt for god regnskapsskikk ved konserndannelse. Norsk RegnskapsStiftelse omhandler konserndannelse i NRS(F) Konsernregnskap.

Bestemmelsene om konserndannelse ved oppkjøp og kontinuitetsunntak reiser en rekke spørsmål om metodeanvendelse i ulike situasjoner. Utvalget begrenser gjennomgangen i avsnitt 11.6.1 til en presentasjon av lovens bestemmelser. Løsninger som er utledet av lovens bestemmelser og kan være i konflikt med IAS/IFRS, drøftes i avsnitt 11.6.2.

Bestemmelser om konserndannelse må sees i sammenheng med regnskapsloven § 3-2, tredje ledd, tredje punktum:

”Konsernregnskapet skal vise disse foretakene som en enhet (konsolidering).”

Bestemmelsen innebærer full konsolidering, slik at alle datterselskaper i sin helhet skal inngå i konsernregnskapet. Det er likevel et spørsmål om merverdier skal regnskapsføres både på minoritetens og majoritetens andel av eiendeler og gjeld. I henhold til forarbeider (NOU 1995:30, avsnitt 6.2.2) vil enhetssynet best ivaretas ved at 100 pst. av merverdiene balanseføres på oppkjøpstidspunktet, slik som gjennomført ved gjeldende god regnskapsskikk.

Oppkjøp

Regnskapsloven § 5-19 om konserndannelse lyder:

”§ 5-19. Konserndannelse

Ved konserndannelse som gjennomføres ved kjøp av aksjer eller andeler mv., skal investeringens anskaffelseskost i konsernregnskapet tilordnes datterselskapets identifiserbare eiendeler og gjeld samt goodwill. Tilordningen kan korrigeres inntil utløpet av første hele regnskapsår etter konserndannelsen.”

Vurderingsreglene er utledet av grunnleggende prinsipper, og oppkjøpsmetoden for behandling av konserndannelse er en anvendelse av trans-

aksjonsprinsippet. Anskaffelseskost er, i samsvar med transaksjonsprinsippet, virkelig verdi av vederlaget på transaksjonstidspunktet og skal tilordnes identifiserbare eiendeler og gjeld som er anskaffet ved kjøpet. Eventuell mer- eller mindreverdi som ikke kan henføres til identifiserbare eiendeler og gjeld, skal balanseføres som goodwill eller negativ goodwill. Tilordningen kan korrigeres innen utløpet av første hele regnskapsår.

Regnskapsloven § 5-7 angir vurderingsregelen for goodwill, og bestemmelsen viser til den generelle vurderingsregelen for anleggsmidler i § 5-3. Goodwill er i henhold til forarbeidene å betrakte som en residual, og skal kun regnskapsføres med majoritetens andel i konsernregnskapet.

Nedskrivning av goodwill skal som hovedregel ikke reverseres. Begrunnelsen er i følge NRS(F) Nedskrivning av anleggsmidler, kapittel 7 at det vil være vanskelig å skille mellom reversering og balanseføring av egenutviklet goodwill. Regnskapsloven § 5-7 om goodwill lyder:

”§ 5-7. Goodwill

Goodwill er differansen mellom anskaffelseskost ved kjøp av en virksomhet og virkelig verdi av identifiserbare eiendeler og gjeld i virksomheten. Goodwill skal vurderes etter vurderingsregelen for anleggsmidler i § 5-3.”

Regnskapsloven inneholder ikke bestemmelser om eventuell negativ goodwill oppstått ved oppkjøp. Forarbeider gir ikke eksplisitte retningslinjer for behandling av negativ goodwill, og det uttrykkes at det ikke er behov for egne bestemmelser om negative elimineringsdifferanser.

I henhold til NRS(F) Konsern skal negativ goodwill knyttet til forventet fremtidig tap eller planlagte kostnader (må tilfredsstillere nærmere angitte kriterier) periodiseres i samsvar med de fremtidige utgifter eller tap. Resterende negativ goodwill, oppad begrenset til verdien av eiendeler som ikke er pengeposter, resultatføres systematisk over et veid gjennomsnitt av avskrivbare eiendeler levetid. Hvis negativ goodwill overstiger eiendeler som ikke er pengeposter, resultatføres overskytende beløp. Negativ goodwill klassifiseres som en eiendel i balansen, selv om dette medfører en negativ eiendelspost.

Kontinuitetsunntak

Regnskapsloven § 5-20 lyder:

”§ 5-20. Kontinuitetsunntak ved konserndannelse

Dersom konserndannelse som nevnt i § 5-19 er en sammenslåing av tilnærmet likeverdige interesser, skal eiendeler og gjeld i datterselskapet videreføres i konsernregnskapet til balanseførte verdier. I selskapsregnskapet skal investeringen regnskapsføres til balanseført verdi av egenkapitalen i datterselskapet dersom minst 90 prosent av vederlaget ved kjøp av datterselskapet er ordinære stemmeberettigede aksjer eller andeler utstedt av morselskapet.

Konserndannelse kan bare regnes som sammenslåing av tilnærmet likeverdige interesser dersom minst 90 prosent av vederlaget ved kjøp av datterselskapet er ordinære stemmeberettigede aksjer eller andeler utstedt av morselskapet eller konsolidert datterselskap, og morselskapet etter bytte av aksjer eller andeler direkte eller indirekte eier minst 90 prosent av aksjene eller andelene i datterselskapet.”

Bestemmelsens første ledd regulerer regnskapsføring for konserndannelse ved sammenslåing av tilnærmet likeverdige parter, og krever kontinuitet for konsernregnskapsformål. Dette innebærer at eiendeler og gjeld skal videreføres til balanseførte verdier, ikke til virkelig verdi. Bestemmelsen er således et unntak fra transaksjonsaksjonsprinsippet. Som begrunnelse for kontinuitetsunntaket heter det i NOU 1995:30:

”I kapittel 5 har utvalget foreslått et kontinuitetsunntak ved fusjon som er en sammenslåing av tilnærmet likeverdige interesser. Begrunnelsen for forslaget er at det gir et misvisende bilde av transaksjonens karakter at et av selskapene fremstår som overtakende. Lik behandling av eiendeler og gjeld fra partene som slås sammen, kan oppnås ved videreføring av balanseførte verdier for begge selskapene.”

Første ledds annet punktum ble gjennomført ved lovendring i 1999, slik at også morselskapets regnskapsføring i selskapsregnskapet omfattes av bestemmelsen. Ved bestemmelsen skal det anvendes kontinuitet også i selskapsregnskapet, når konserndannelsen er en sammenslåing av tilnærmet likeverdige interesser. På den måten oppnås samsvar i regnskapsmessig behandling mellom konserndannelse og fusjon ved kontinuitetsunntak.

Bestemmelsens annet ledd angir noen kriterier for hva som skal anses som sammenslåing av tilnærmet likeverdige interesser, men kriteriene er ikke utfyllende. Kriteriene er utviklet videre gjennom god regnskapsskikk, jf. NRS(F) Konsern kapittel 3 om kontinuitetsunntak, hvor hovedkriteriet er at det ikke kan identifiseres en overtakende

part. Finansdepartementet uttaler i Ot. prp nr. 42 (1997-98) avsnitt 7.14.5:

”Departementet legger til grunn at de øvrige kriteriene vil videreføres og utvikles gjennom god regnskapsskikk.”

Konserndannelse kan skje ved kontinuitet uten at dette er regulert av kontinuitetsunntaket i § 5-20. Kontinuitet i disse tilfellene, såkalt kontinuitetsgjennomskjæring, er regulert av transaksjonsprinsippet og av bestemmelsen om konsernregnskapsformål og vil ikke bli drøftet i utredningen.

11.6.1.2 EØS-rett

Kapitlet gir ikke en uttømmende beskrivelse av direktivenes regler for konserndannelse, men begrenses til omtale av direktivbestemmelser som er knyttet til regnskapslovens eksplisitte bestemmelser om konserndannelse. Direktivenes bestemmelser er grundig presentert i lovens forarbeider.

Enhetssynet kommer til uttrykk i syvende direktivs artikkel 16 nr 3, men direktivet krever ikke at merverdier skal tilordnes både minoritetens og majoritetens andel. Det er derfor mulig innenfor direktivets bestemmelser å tilordne merverdier kun til majoritetens andel av eiendeler og gjeld, jf. artikkel 19. Samme direktivs artikkel 26 om eliminering uttrykker også innledningsvis at formålet med konsernregnskapet er å vise stilling og resultat for de konsoliderte foretakene som om de utgjør en enhet.

Kontinuitetsmetoden er beskrevet i artikkel 20, og tillater medlemsstatene å kreve eller gi adgang til å anvende kontinuitetsunntak ved konserndannelse. Metoden begrenses til konsernforhold hvor datterselskapet er minst 90 pst. eid, og hvor vederlaget for konserndannelsen har bestått av aksjer fra morselskap eller annet konsernselskap. Vederlaget kan maksimalt bestå av 10 pst. kontanter. Utvalget bak NOU 1995:30 mente bestemmelsene om kontinuitetsunntak måtte lovfestes for å kunne anvendes.

Syvende direktiv beskriver oppkjøpsmetoden i artikkel 19. Her åpnes det som nevnt for en annen løsning enn den som følger av god regnskapsskikk, i og med at direktivet også tillater at bare majoritetens andel av merverdier balanseføres i konsernregnskapet.

Goodwill er i henhold til syvende direktiv artiklene 19 (1c) og 30, å anse som en residual. Syvende direktivs artikkel 30 viser til reglene i fjerde direktiv, og fjerde direktivs artikkel 37 inneholder en avskrivningsregel for goodwill. Artikkel 37

angir, ved henvisning til artikkel 34, i utgangspunktet en maksimal avskrivningsperiode på 5 år. Goodwill kan imidlertid tillates avskrevet over en lengre periode, begrenset til økonomisk levetid. I så fall skal dette begrunnes i noter. Direktivet tillater at goodwill føres direkte mot egenkapitalen, en opsjon som ikke er anvendt i norsk lovgivning.

Negativ goodwill som ikke er ført mot egenkapitalen, skal i henhold til artikkel 19 (1c) føres opp i konsernbalansen. I NOU 1995:30 uttaler man at en avkorting av eventuell elimineringsdifferanse mot de foreløpig tilordnede verdier av anleggsmidler er forenlig med direktivet. Etter artikkel 31 kan eventuell resterende negativ differanse ved eliminering av aksjer i datterselskap ikke føres som inntekt i konsernets resultatregnskap med mindre

- a) ”denne differanse på tidspunktet for ervervet svarer til en forventet ugunstig utvikling i vedkommende selskaps fremtidige resultat eller til forventede kostnader for selskapet, og i den utstrekning dette virkelig skjer, eller
- b) i den utstrekning denne differanse svarer til en oppnådd gevinst.”

Direktivene har ikke bestemmelser om endring i tilordning, jf. regnskapsloven § 5-19 første ledd.

11.6.1.3 IAS/IFRS

På samme måte som ved presentasjon av norsk regelverk og EØS-regler gis ikke en uttømmende beskrivelse av løsninger på alle spørsmål i tilknytning til metodeanvendelse ved konserndannelse. Kapitlet presenterer kun løsninger som anses å kunne være i konflikt med gjeldende norsk rett. Konserndannelse omhandles i IAS 22 *Business Combinations*.

Enhetssynet/eiersynet

Etter IAS 22.32 er anbefalt metode å tilordne kun majoritetens andel av merverdier i konsernregnskapet. Minoritetens andel blir regnskapsført til de overtatte eiendeler og gjelds balanseførte verdi. Den norske løsningen (tilordning av 100 pst. av merverdiene) er tillatt etter IAS 22.34.

I forslag til ny IFRS om foretaksintegrasjon (ED 3 Business Combinations) foreslår IASB en endring i samsvar med gjeldende norske regler, slik at merverdier skal tilordnes både majoritetens og minoritetens andel av eiendeler og gjeld. Gjeldende anbefalt løsning etter IAS/IFRS vil ikke lenger være tillatt.

For behandlingen av trinnvise kjøp i IAS 22.36-38 er hovedregelen at hvert kjøp behandles for seg, og virkelig verdi av identifiserbare eiendeler og gjeld beregnes ved hvert kjøp. IAS 22 tillater også at verdiene på konsernetableringstidspunktet anvendes.

I ED 3.57-59 foreslås det endring i regnskapsmessig behandling av trinnvise kjøp, slik at verdiene på konsernetableringstidspunktet skal legges til grunn.

Goodwill

Goodwill er på samme måte som ved god regnskapsskikk ansett som en residual og vurderes til anskaffelseskost. Anskaffelseskost reduseres for avskrivning i samsvar med økonomisk levetid og eventuell nedskrivning. Det uttrykkes eksplisitt en presumsjon om maksimal levetid på 20 år. Hvis foretaket anvender en avskrivningsperiode som overstiger 20 år, skal det foretas en årlig test for verdifall og foretaket skal begrunne hvorfor presumsjon om maksimalt 20 års levetid ikke er lagt til grunn (jf. IAS 22.88 b). IAS 22.45 angir lineær avskrivning som metode for avskrivninger av goodwill, men tillater andre metoder når forholdene tilsier at disse er bedre egnet.

Det er i ED 3 foreslått at goodwill anskaffet ved "business combinations" ikke lenger skal avskrives, men kun vurderes for nedskrivning etter egne regler for goodwill (ED 3.53). Videre er det ved forslag til endringer i IAS 36 Impairment of Assets foreslått at nedskrivning av goodwill ikke skal kunne reverseres (forslag til revidert IAS 36.123).

Ved styrebeslutning i IASB mars 2003, ble det vedtatt at goodwill ved oppkjøp skal tilordnes både minoritetens og majoritetens andel. Dette er en endring i forhold til forslagene i ED 3 og gjeldende løsning etter IAS 22.

INRS (F) Konsern, avsnitt 2.3 uttrykkes at regnskapsføring av negativ goodwill etter god regnskapsskikk i hovedsak er i samsvar med løsninger etter IAS. I ED 3 er det foreslått å fjerne begrepet negativ goodwill. Dersom slik differanse oppstår, skal identifisering og måling av eiendeler og forpliktelser vurderes på nytt. Eventuell gjenstående forskjell skal inntektsføres i resultatregnskapet (ED 3.55).

Korrigerende av tilordning

Korrigerende av tilordning er omhandlet i IAS 22.71 b): "such adjustment is made by the end of the first annual accounting period commencing after acquisition"

Bestemmelsene synes å ha samme innhold som regnskapsloven § 5-19. I ED 3.61-62 foreslås gjeldende regler endret. Bestemmelsen strammes inn, og det kan bare unntaksvis foretas korrigerende av tilordningen:

"61 If the initial accounting for a business combination can be determined only provisionally by the end of the reporting period in which the combination is effected because either the fair values to be assigned to the acquiree's identifiable assets, liabilities or contingent liabilities or the cost of the combination can be determined only provisionally, the acquirer shall account for the combination using those provisional values. The acquirer shall recognise any adjustments to those provisional values as a result of completing the initial accounting within twelve months of the acquisition date."

"62 Except as outlined in paragraphs 32, 33 and 64, adjustments to the initial accounting for a business combination after that initial accounting is complete shall be recognised only to correct an error in accordance with [draft] IAS 8 Accounting Policies, Changes in Accounting Estimates and Errors. Adjustments to the initial accounting for a business combination after that accounting has been completed shall not be recognised for the effect of changes in accounting estimates. In accordance with IAS 8, the effect of a change in an accounting estimate shall be recognised prospectively."

Kontinuitetsunntak

I henhold til IAS 22.13 kan det rent unntaksvis være umulig å identifisere en overtakende part. I så fall skal sammenslåingen regnskapsføres ved kontinuitet, jf. IAS 22.77. Kriteriene er i hovedsak sammenfallende med god regnskapsskikk, jf. NRS (F) Konsern avsnitt. 3.2, men de spesifikke kravene som er uttrykt i §5-20 annet ledd kommer ikke til uttrykk i IAS 22. Det er derved mulig at man kan få en konflikt mellom IAS og regnskapsloven, for eksempel i en situasjon hvor det i samsvar med IAS 22 skal anvendes kontinuitet, mens man etter regnskapsloven vil være pålagt å anvende virkelig verdi fordi kravene i annet ledd ikke er oppfylt. Det motsatte kan også være tilfellet, slik at kravene i IAS 22.13-16 kan tilsi virkelig verdi, mens man etter regnskapsloven kan anvende kontinuitet. Ved ED 3 foreslår IASB at bruk av kontinuitetsmetoden skal avskaffes. Det bemerkes at ED 3 ikke omfatter sammenslåing ved etablering av felles kontrollert virksomhet eller sammenslåing av enheter under felles kontroll.

IAS/IFRS regulerer ikke morselskapets regn-

skapsføring ved kontinuitetsunntak, men regnskapslovens bestemmelse i § 5-20 første ledd, annet punktum anses ikke å være i konflikt med IAS/IFRS.

11.6.2 Utvalgets vurderinger og forslag

Utvalget har ved ovenstående gjennomgang av regelverket for konserndannelse fokusert på områder hvor gjeldende og foreslåtte løsninger i henhold til IAS/IFRS kan være i konflikt med norsk lovgivning. Dette innebærer at en rekke sentrale temaer innenfor konserndannelse er utelatt ved gjennomgangen fordi de ikke er ansett å være i konflikt med lovgivningen. Det betyr ikke at standarder fra NRS og IASB har identiske løsninger på alle områder som ikke er omtalt, men løsningene fra begge standardsettere anses å ligge innenfor rammen av gjeldende regnskapslov.

Det kan i utgangspunktet synes som om bestemmelsene i §§ 5-19 og 5-20 kan tas ut av loven. I henhold til syvende direktiv er det opp til medlemslandene om de ønsker å ha krav, eventuelt adgang, til bestemmelser om kontinuitetsunntak. I forarbeider er det uttalt at kontinuitetsunntaket (§ 5-20) må lovfestes for å kunne anvendes (NOU 1995:30, kapittel 6.2.3). Videre er det uttalt at bruk av oppkjøpsmetoden ved konserndannelse (§ 5-19) følger av transaksjonsprinsippet, slik at en lovfesting på dette området ikke er nødvendig. Finansdepartementet uttrykte i Ot.prp. nr. 42 (1997-98), avsnitt 7.14.5 at de er enige i en slik betraktning, men anser det som hensiktsmessig å lovfeste hovedregelen når unntaksregelen skal lovfestes.

Ved ovenstående resonnering vil begrunnelsen for å lovfeste reglene i § 5-19 falle bort hvis bestemmelsene i § 5-20 skal tas ut av loven. En angrepsvinkel som følge av dette kan være å ta utgangspunkt i behovet for å opprettholde bestemmelsen i § 5-20. Hvis bestemmelsen bør tas ut, behøver ikke utvalget å vurdere eventuelt behov for endringer av § 5-19, men kan ta ut bestemmelsen i og med at innholdet er regulert av transaksjonsprinsippet.

Utvalget har likevel valgt å vurdere både § 5-19 og § 5-20 opp mot IASBs gjeldende regelverk og foreslåtte endringer, uavhengig av en mulighet for å eliminere en vurdering av § 5-19. I drøftingen tar utvalget standpunkt til om bestemmelsene må endres eller eventuelt tas ut pga avvik mot IAS/IFRS.

Enhetssynet

Det fremgår av forarbeider at enhetssynet best iva-

retas ved at 100 pst. av merverdiene, både majoritetens og minoritetens andel, balanseføres på oppkjøpstidspunktet. Dette er gjennomført ved god regnskapsskikk. Den norske løsningen er imidlertid i strid med foretrukket løsning etter IAS/IFRS. IASB har foreslått endringer i reglene for konserndannelse ved ED 3, og foreslåtte endringer er i tråd med god regnskapsskikk når det gjelder tilordning av merverdier. IASBs styre vedtok i mars 2003 tilordning av goodwill også for minoritetens andel. Dette er verken i samsvar med god regnskapsskikk eller gjeldende løsninger fra IASB.

Enhetssynet fremkommer av §§ 3-2 og 5-19, og spørsmålet utvalget må ta stilling til er om bestemmelsene ved nåværende ordlyd tillater gjeldende og foreslåtte løsninger fra IASB. Foreslått løsning fra IASB er i samsvar med god regnskapsskikk, og er uproblematisk i forhold til bestemmelsene. Det samme gjelder tillatt løsning etter IAS 22. Det er derved foretrukket løsning etter IAS 22 som eventuelt er i konflikt med regnskapsloven. Hvis det konstateres at denne ikke kan gjennomføres ved nåværende ordlyd, må utvalget ta stilling til eventuelt behov for lovendring.

Regnskapsloven stiller klart krav om full konsolidering av datterselskaper i konsernregnskapet. Ytterpunktet ved eiersynet, proporsjonal konsolidering, kan derfor ikke gjennomføres ved gjeldende bestemmelser. Eiersynet i den mer modifiserte formen, med merverdier kun på majoritetens andel, må etter utvalgets syn kunne gjennomføres innenfor nåværende ordlyd. Syvende direktiv uttrykker et enhetssyn, men tillater innenfor dette synet at konsernregnskapet utarbeides ved tilordning av merverdier kun på majoritetens andel.

Lang etablert praksis og forarbeider til regnskapsloven gir klare føringer på gjeldende løsninger ved god regnskapsskikk, og kan være til hinder for en endring av praksis i samsvar med foretrukket løsning etter IAS/IFRS. Utvalget kan vanskelig mene noe om hvilke beslutninger IASB vil ta til metodeanvendelse, men hvis gjeldende løsninger fra IASB opprettholdes, er det utvalgets oppfatning at tidligere forarbeider og etablert praksis ikke skal være til hinder for at foretrukket løsning fra IASB skal kunne anvendes. Tilsier internasjonal utvikling at også goodwill skal tilordnes 100 pst., er det utvalgets oppfatning at dette kan skje innenfor regnskapslovens nåværende bestemmelser relatert til enhetssynet/eiersynet.

Trinnvise kjøp er ikke direkte omtalt i loven, men gjeldende løsning er i følge forarbeidene en konsekvens av enhetssynet. Som en følge av utvalgets standpunkt til enhetssynet, må også løsninger etter IAS/IFRS på området trinnvise oppkjøp

kunne gjennomføres innenfor lovens ordlyd. Dette betyr at nåværende praksis og føringer i tidligere forarbeider ikke skal være til hinder for endring i praksis hvis IASB opprettholder nåværende løsninger.

Oppsummert mener utvalget at det i forhold til enhetssynet ikke er behov for endringer av § 3-2 tredje ledd og § 5-19 av hensyn til en tilpasning til IAS/IFRS. Ordlyden åpner for en fortolkning i samsvar med IASBs gjeldende og foreslåtte løsninger.

Goodwill

Etter utvalgets oppfatning bør norske foretak utenfor børs kunne anvende de samme regler om regnskapsføring av goodwill som gjelder for norske børsnoterte foretak og internasjonalt. I den grad IASBs løsninger ikke kan gjennomføres innenfor gjeldende bestemmelser, bør loven endres.

Goodwill skal i henhold til regnskapsloven § 5-7 vurderes etter vurderingsregelen for anleggsmidler, jf. § 5-3. § 5-7 angir ikke en presumsjon for levetid som ved IAS 22 (maks 20 år), men etter god regnskapsskikk antas det at levetid for goodwill sjelden vil overstige 20 år (jf. NRS(F) Konsern). Regnskapsloven anses ikke å være til hinder for at man gjennom god regnskapsskikk kan kreve en årlig test for verdifall ved levetid som overstiger 20 år, i samsvar med gjeldende IAS/IFRS. Det er uttalt i NRS(F) Konsernregnskap, avsnitt 2.3 at standarden bygger på de samme prinsipper som IAS.

Ved IASBs forslag til endringer kan ikke lenger goodwill avskrives. En slik løsning er i strid med god regnskapsskikk, og det er ikke opplagt at den kan gjennomføres innenfor regnskapsloven § 5-3 annet ledd. Regnskapslovens bestemmelser om goodwill i § 5-7, er imidlertid så vidt generelle at god regnskapsskikk må kunne utvikles i samsvar med gjeldende og foreslåtte løsninger fra IASB.

Utvalget mener at foreslått løsning fra IASB ikke åpenbart ligger innenfor ordlyden i regnskapsloven § 5-3 tredje ledd, annet punktum.

Vurderingsregelen for anleggsmidler i § 5-3:

”Anleggsmidler skal vurderes til anskaffelseskost.

Anleggsmidler som har begrenset økonomisk levetid, skal avskrives etter en fornuftig avskrivningsplan.

Anleggsmidler skal nedskrives til virkelig verdi ved verdifall som forventes ikke å være forbigående. Nedskrivningen skal reverseres i

den utstrekning grunnlaget for nedskrivningen ikke lenger er til stede.”

Regnskapsloven § 5-3 annet ledd åpner for at eiendeler med ubegrenset økonomisk levetid ikke avskrives. Goodwill vil etter utvalgets oppfatning ha en begrenset økonomisk levetid, selv om denne kan være vanskelig å fastslå. Bestemmelsen i § 5-3 annet ledd er i samsvar med direktivene, og Kontaktkomiteén har drøftet om bestemmelsen åpner for IASBs foreslåtte løsning, eller om den må endres. Kontaktkomiteén har fastslått at ordlyden ikke er til hinder for IASBs foreslåtte løsning med forbud mot avskrivning. Utvalget mener likevel at det er mer hensiktsmessig med en bestemmelse for goodwill som klart uttrykker hvilke vurderingsregler som gjelder. Bestemmelsene i § 5-3 annet ledd og tredje ledd, annet punktum kan vanskelig tilpasses slik at både gjeldende og foreslåtte løsninger fra IASB vedrørende goodwill kan gjennomføres innenfor en presis ordlyd.

En løsning med periodisk testing mot nedskrivning etter egne nedskrivningsregler på området, fremfor avskrivning, kan være krevende for regnskapsprodusentene. Dette er etter utvalgets oppfatning et forhold som tilsier at regnskapspliktige fortsatt bør tillates å gjennomføre avskrivninger, uavhengig av IASBs foreslåtte forbud. For ordens skyld bemerkes at gjennomføring av gjeldende krav om avskrivning selvsagt ikke vil unnta den regnskapspliktige fra å vurdere behov for nedskrivning.

IASBs forslag innebærer også at nedskrivning av goodwill ikke kan reverseres. Reversering er også omtalt i NRS(F) Nedskrivning av anleggsmidler, og skal som hovedregel ikke skje for goodwill. Regnskapslovens bestemmelse om reversering i § 5-3 uttrykker ikke klart at nedskrivning av goodwill ikke kan reverseres. Ordlyden ”i den utstrekning grunnlaget for nedskrivning ikke lenger er til stede” åpner etter utvalgets oppfatning for fortolkning, og gir hjemmel for å hindre reversering. Dette er i tråd med løsningen fra Norsk RegnskapsStiftelse, hvor hovedregelen er at reversering ikke skal gjennomføres.

Utvalget foreslår at gjeldende § 5-7 om goodwill fortsatt inneholder en henvisning til gjeldende § 5-3, men med en tilføyelse slik at den regnskapspliktige ikke pålegges å avskrive goodwill. Unnlatt avskrivning av goodwill forutsetter at den omtalte foreslåtte endringen fra IASB gjennomføres, slik at unnlatt avskrivning er i samsvar med god regnskapsskikk. En ytterligere forutsetning for at unnlatt avskrivning skal være i samsvar med god regnskapsskikk er at foretak som velger ikke å foreta

en periodisk avskrivning av goodwill, må gjennomføre periodisk testing mot nedskrivning. Regler for slik nedskrivning må følge av god regnskapsskikk, og utvikles i samsvar med IAS/IFRS.

Utvalget foreslår følgende tilføyelse i § 5-7 nytt tredje punktum (se også oppsummering avslutningsvis i avsnitt 11.6.2 for totaloversikt over alle foreslåtte endringer i §§ 5-7, 5-19 og 5-20):

”Avskrivning av goodwill kan unnlates.”

IASB har foreslått å fjerne begrepet negativ goodwill. Negativ goodwill er ikke behandlet i regnskapsloven, men i god regnskapsskikk ved regnskapsstandard fra Norsk RegnskapsStiftelse. Det er et faktum at foretak ved oppkjøp kan komme i situasjoner hvor kostpris er lavere enn virkelig verdi på identifiserbare eiendeler og gjeld. Dette anses imidlertid å skje svært sjelden. Slik differanse oppfyller etter IASBs oppfatning ikke kriteriene for gjeld og kan derved ikke balanseføres. Inntektsføring som foreslått av IASB kan etter utvalgets oppfatning ikke utledes av regnskapslovens generelle prinsipper, og det foreslås derfor en egen bestemmelse for resultatføring av slik differanse, forutsatt at IASBs konklusjoner på et senere tidspunkt er i samsvar med forslaget i ED3.

Det understrekes fra IASBs side, at virkelig verdi på eiendeler og gjeld sjelden overstiger kostpris. Når dette oppstår skal den regnskapspliktige gjennomføre følgende (ED 3.55):

“If the acquirer’s interest in the net fair value of the identifiable assets, liabilities and contingent liabilities recognised under paragraph 35 exceeds the cost of the business combination, the acquirer shall:

- (a) reassess the identification and measurement of the acquiree’s identifiable assets, liabilities and contingent liabilities and the measurement of the cost of the combination; and
- (b) recognise immediately in profit or loss any excess remaining after that reassessment.”

I dokumentet Basis for Conclusions knyttet til ED 3, BC110 uttales:

”The Board agreed that an excess should rarely remain if the valuations inherent in the accounting for a business combination are properly performed and all of the acquiree’s identifiable liabilities and contingent liabilities have been properly identified and recognised. Therefore, when such an excess exists, the acquirer should first reassess the identification and mea-

surement of the acquiree’s identifiable assets, liabilities and contingent liabilities and the measurement of the cost of the business combination.”

Utvalgets forslag forutsetter at man ved standardsetting innfører tilsvarende strenge krav for identifikasjon og resultatføring av et slikt element.

Korrigerende av tilordning

Loven fastslår at tilordningen kan endres innen utgangen av første hele regnskapsår etter konserndannelsen. Adgangen omfatter kun forhold som forelå på oppkjøpstidspunktet. Bestemmelsen anses å være i samsvar med IAS 22, men er i konflikt med foreslåtte endringer fra IASB. Utvalget ser ikke gode grunner til at norske foretak utenfor børs skal ha mer liberale regler for endring i tilordning enn de som eventuelt vil gjelde internasjonalt. Innføringen av regelen i norsk lovgivning var primært begrunnet i samsvar mot IAS 22.

Det kan ikke forutses hva som vil være endelige regler fra IASB på området. I og med at spørsmålet om endring i tilordning ikke er regulert i direktivene, mener utvalget den beste løsningen vil være å ta bestemmelsen om endring i tilordning ut av regnskapsloven og overlate området til standardsetting. Direktivene er ikke foreslått endret på dette punktet, et forhold som etter utvalgets oppfatning må bety at IASBs bestemmelser om endring i tilordning ikke er i konflikt med direktivene.

Utvalget foreslår å fjerne bestemmelsen i regnskapsloven § 5-19 annet punktum, slik at endring i tilordning reguleres gjennom god regnskapsskikk. Dette forutsetter at standardsetter innarbeider regler for endring i tilordning som samsvarer med IASBs løsninger.

Tilordning til virkelig verdi

Utvalget foreslår en presisering i § 5-19, slik at det klart fremkommer av bestemmelsen at konserndannelse regnskapsføres til virkelig verdi:

”Ved konserndannelse som gjennomføres ved kjøp av aksjer eller andeler mv., skal investeringens anskaffelseskost i konsernregnskapet tilordnes *virkelig verdi* av datterselskapets identifiserbare eiendeler og gjeld samt goodwill.”

Kontinuitetsunntak

Regnskapsloven § 5-20 om kontinuitetsunntak ved konserndannelse, anses ikke å være i konflikt med

gjeldende regler etter IAS/IFRS for konsernregnskapet. Ved IASBs foreslåtte endringer skal det imidlertid alltid identifiseres en overtakende part. Kontinuitet i de situasjoner som loven angir vil i så fall være i konflikt med IAS/IFRS. Dersom man ønsker samme løsning på området også for norske foretak utenfor børs, krever det en endring av regnskapsloven § 5-20.

Begrunnelsen for bestemmelsen om kontinuitetsunntak er primært at det gir et misvisende bilde av transaksjonens karakter at et av foretakene i situasjoner ved tilnærmet likeverdige interesser fremstår som overtakende. IASB har ved sine forslag til endringer konkludert med at det alltid kan identifiseres en overtakende part. Etter utvalgets oppfatning bør alle foretak gis mulighet til å anvende internasjonale regler for konserndannelse. Dette innebærer som et minimum at regnskapslovens regler tillater at alle konserndannelser kan anses å ha en overdragende og en overtakende part, og ikke pålegger foretakene et kontinuitetsunntak. Videre må det vurderes om kontinuitetsunntaket fortsatt skal kunne anvendes for foretak som ønsker det, innenfor angitte kriterier for tilnærmet likeverdige interesser.

Formålet om størst mulig grad av sammenlignbarhet tilsier lik løsning på like transaksjoner. Likevel, gjeldende lov er ikke til hinder for anvendelse av virkelig verdi hvis det kan identifiseres en overtakende og overdragende part selv om man ligger innenfor de minimumskriterier § 5-20 annet ledd angir for tilnærmet likeverdige parter. Likeverdige interesser foreligger kun dersom ingen av partene kan identifiseres som overtakende (jf. NRS (F) Konsern avsnitt 3.1). Slik sett kan to konserndannelser som i utgangspunktet fremstår som like etter dagens bestemmelser, regnskapsføres ulikt fordi man ved den ene transaksjonen kan identifisere hvem som er overdragende og overtakende part, mens man i den andre transaksjonen anser partene som tilnærmet likeverdige. Nåværende lovgivning er derved ikke til hinder for å anvende gjeldende og foreslåtte løsninger fra IASB, samtidig som man opprettholder muligheten for kontinuitetsunntak. Foretak som ønsker samsvar med IAS/IFRS vil anvende hovedregelen om virkelig verdi (forutsetter identifikasjon av overtakende og overdragende part), mens foretak som anser partene som likeverdige kan anvende unntaket i § 5-20 som er utdypet ved god regnskapsskikk.

IASBs forslag er ikke vedtatt. Dette forhold samt det forhold at utvalget ikke vil avvise at det kan foreligge situasjoner hvor kontinuitetsunntak vil være relevant, gjør at utvalget foreslår å fjerne § 5-20. I stedet gir § 5-19 en unntaksbestemmelse,

slik at oppkjøpsmetoden kan fravikes når det er i samsvar med god regnskapsskikk. IASBs forslag om å fjerne kontinuitet (ED 3) er omdiskutert, og det har blant annet vært foreslått å tillate virkelig verdi for begge parter i situasjoner hvor det er vanskelig å identifisere en overtakende part. Den løsningen som utvalget foreslår, åpner for ulike unntak fra oppkjøpsmetoden, ikke bare IASBs løsning.

Foreslått endring åpner for at standardsetter også kan gi regler for regnskapsmessig behandling i selskapsregnskapet, slik som ved regnskapsloven § 5-20 første ledd annet punktum.

Det er i henhold til direktivene opp til den enkelte nasjon om kontinuitet skal tillates eller ikke, men hvis kontinuitet tillates må visse minimumskriterier oppfylles. Utvalget anser ikke at kriteriene må lovfestes, men understreker at direktivenes begrensninger i forhold til kontinuitetsunntak uansett vil være en ramme for de løsninger som fremkommer ved standardsetting.

Utvalget foreslår oppsummert følgende endringer i §§ 5-7, 5-19 og 5-20:

§ 5-7 skal lyde:

”Goodwill er differansen mellom anskaffelseskost ved kjøp av en virksomhet og virkelig verdi av identifiserbare eiendeler og gjeld i virksomheten. Goodwill skal vurderes etter vurderingsregelen for anleggsmidler i § 5-3. *Avskrivning av goodwill kan unnlates. Dersom virkelig verdi av identifiserbare eiendeler og gjeld overstiger anskaffelseskost, skal differansen resultatføres på oppkjøpstidspunktet.*”

§ 5-19 første og nytt annet ledd skal lyde:

”Ved konserndannelse som gjennomføres ved kjøp av aksjer eller andeler m.v., skal investeringens anskaffelseskost i konsernregnskapet tilordnes *virkelig verdi av datterselskapets identifiserbare eiendeler og gjeld samt goodwill.*

Bestemmelsen i første ledd skal fravikes når det er i samsvar med god regnskapsskikk.”

§ 5-20 oppheves.

11.7 Oppsummering av utvalgets forslag

Utvalget foreslåtte lovendringer oppsummeres nedenfor. Det vises til avsnittene 11.2 til 11.6 for drøfting og begrunnelse for lovforslagene.

Utvalget foreslår i avsnitt 11.2.2 at konserndefinisjonen i regnskapsloven § 1-3 endres gjennom at § 1-3 annet ledd endres til:

”Regnskapspliktig etter § 1-2 første ledd, jf. tredje og fjerde ledd som ikke faller inn under nr. 11 eller 12 og regnskapspliktig etter § 1-2 annet ledd, er morselskap hvis vedkommende på grunn av avtale eller som eier av aksjer eller andeler har bestemmende innflytelse over et annet foretak. En regnskapspliktig skal anses å ha bestemmende innflytelse hvis vedkommende:

1. eier så mange aksjer eller andeler i et annet foretak at de representerer flertallet av stemmene i det andre foretaket, eller
2. har rett til å velge eller avsette et flertall av medlemmene i det andre foretakets styre,

med mindre det i unntakstilfeller klart kan påvises særlige forhold som tilsier at bestemmende innflytelse likevel ikke foreligger.”

Utvalget påpeker at det vil være hensiktsmessig å samordne definisjonen i regnskapsretten og selskapsretten, og anbefaler at også selskapsrettens definisjon endres hvis utvalgets forslag fører til endring i regnskapsloven.

Utvalget foreslår i avsnitt 11.3.2 at bestemmelsen om unntak fra konsernregnskapsplikt i regnskapsloven § 3-7 endres gjennom et nytt femte ledd med følgende ordlyd:

”Regnskapspliktig hvis aksjer, andeler, grunnfondsbevis eller obligasjoner noteres på børs eller regulert marked kan ikke anvende unntaksbestemmelsene etter denne paragraf.”

Utvalget foreslår i avsnitt 11.4.2 at bestemmelsen om utelatelse av datterselskap fra konsolidering i regnskapsloven § 3-8 endres, gjennom at § 3-8 første ledd endres til:

”Et datterselskap skal utelates fra konsolideringen etter § 3-2 tredje ledd hvis aksjene eller andelene i datterselskapet er anskaffet med sikte på midlertidig eie og holdes i påvente av salg.”

Utvalget foreslår i avsnitt 11.5.2 at bestemmelsen om utarbeidelse av konsernregnskap i regnskapsloven § 3-6 endres, gjennom at § 3-6 annet og tredje ledd endres til:

”Selskapsregnskaper som ikke er avlagt i samsvar med anvendte prinsipper i konsernregnskapet, skal for konsolideringsformål omarbeides

des i samsvar med de prinsipper som er anvendt i konsernregnskapet.

Dersom datterselskap følger et annet regnskapsår enn morselskapet, skal konsernregnskapet bygge på et delårsregnskap som avgis ved regnskapsårets slutt. Er avviket 3 måneder eller mindre er det tilstrekkelig at datterselskapets årsregnskap korrigeres for vesentlige transaksjoner og hendelser i mellomliggende periode.”

Ved ovenstående lovendring vil krav i syvende direktiv artikkel 29 fordre en endring i gjeldende notekrav. Det skal opplyses i noter at prinsipper i selskapsregnskapet avviker fra anvendte prinsipper i konsernregnskapet, og årsaken til avviket skal angis.

Utvalget foreslår følgende endring av § 7-2 tredje punktum om regnskapsprinsipper:

”Forskjellig prinsippanvendelse i selskapsregnskap og konsernregnskap skal opplyses og begrunnes.”

Utvalget foreslår i avsnitt 11.6.2 at bestemmelsen i regnskapsloven § 5-7 om goodwill endres til:

”Goodwill er differansen mellom anskaffelseskost ved kjøp av en virksomhet og virkelig verdi av identifiserbare eiendeler og gjeld i virksomheten. Goodwill skal vurderes etter vurderingsregelen for anleggsmidler i § 5-3. Avskrivning av goodwill kan unnlates. Dersom virkelig verdi av identifiserbare eiendeler og gjeld overstiger anskaffelseskost, skal differansen resultatføres på oppkjøpstidspunktet.”

Utvalget foreslår at regnskapsloven fortsatt skal inneholde en egen bestemmelse om konserndannelse, og anser at gjeldende § 5-19 skal bestå korrigert for de forhold utvalget har påpekt. Regnskapsloven § 5-19 foreslås endret til:

”Ved konserndannelse som gjennomføres ved kjøp av aksjer eller andeler m.v., skal investeringens anskaffelseskost i konsernregnskapet tilordnes virkelig verdi av datterselskapets identifiserbare eiendeler og gjeld samt goodwill.

Bestemmelsen i første ledd skal fravikes når det er i samsvar med god regnskapsskikk.”

Utvalget foreslår at regnskapsloven § 5-20 om kontinuitetsunntak ved konserndannelse oppheves.

Kapittel 12 Fusjon

12.1 Gjeldende rett

Regnskapsmessig vil fusjon og konserndannelse ha en rekke parallelle problemstillinger og løsninger, i det både fusjon og konserndannelse dreier seg om foretak som integreres. Der problemstillinger knyttet til fusjon også er drøftet i kapittel 11 om konserndannelse, henvises det til denne drøftingen fremfor å gjenta forhold som allerede er omtalt.

Utvalget har ved sin gjennomgang av regler for fusjon kun vurdert områder hvor gjeldende og foreslåtte løsninger fra IASB kan være i konflikt med norsk lovgivning. Det innebærer at en rekke sentrale problemstillinger er utelatt fordi angitte løsninger fra IASB ikke anses å være i konflikt med loven. At angitte løsninger fra IASB ikke er i konflikt med regnskapsloven betyr ikke at de samsvarer med gjeldende god regnskapsskikk, men løsninger fra både NRS og IASB anses å ligge innenfor regnskapslovens rammer.

12.1.1 Norsk lovgivning

Regnskapslovens bestemmelser om fusjon omhandler fusjoner som regnskapsmessig er å anse som transaksjoner, og skiller mellom fusjoner hvor det kan identifiseres en overtakende part (§ 5-14) og fusjoner hvor en overtakende part ikke kan identifiseres (§ 5-15).

Etter regnskapslovens hovedregel om fusjon (§ 5-14) skal fusjon regnskapsføres som en egenkapitaltransaksjon til virkelig verdi. Det fremgår av forarbeider til loven at regnskapslovens hovedbestemmelse om fusjon kun er en presisering av transaksjonsprinsippet, og det påpekes, på samme måte som for konserndannelse, at det ikke er påkrevet med egne regler for transaksjonsprinsippets anvendelse ved fusjon (NOU 1995:30 avsnitt 5.4).

Regnskapsføring av fusjon som transaksjon innebærer at vederlag og overdratt virksomhet skal måles til virkelig verdi. Eventuell mer- eller mindreverdi som ikke kan henføres til identifiserbare eiendeler og gjeld, skal balanseføres som goodwill eller negativ goodwill. Endring i tilord-

ning er, i motsetning til ved konserndannelse, ikke regulert i loven.

Regnskapsloven § 5-14 om fusjon lyder:

”Fusjon skal regnskapsføres som egenkapitaltransaksjon med overdratte eiendeler og gjeld som tingsinnskudd i det overtakende foretaket. Ved fusjon ved stiftelse av nytt foretak skal eiendeler og gjeld i et overdragende foretak som i realiteten må anses som et overtakende foretak, likevel videreføres til balanseførte verdier.

Ved fusjon som nevnt i aksjeloven § 13-2 annet ledd første punktum og allmennaksjeloven § 13-2 annet ledd første punktum, regnskapsføres fordringen på det overtakende selskap som tingsinnskudd ved kapitalforhøyelsen.”

Bestemmelsens første ledd regulerer regnskapsføring av overtakelser hvor vederlaget er aksjer i det juridisk sett overtakende selskap. Formuleringen ”videreføres til balanseførte verdier” åpner for videreføring av balanseførte verdier enten i selskapsregnskapet eller konsernregnskapet. Hvilket alternativ som skal anvendes avhenger av hva som er korrekt betraktningssmåte i det enkelte tilfellet.

Aksjelovene § 13-2 definerer overtakende og overdragende selskap med utgangspunkt i hvem som mottar og utsteder aksjer. Økonomiske realiteter kan tilsi at det foretak som formelt sett er overtakende, reelt sett er å anse som det overdragende, såkalt omvendt overtakelse. Økonomisk realitet vil ha gjennomslag i regnskapsføringen, slik at regnskapet reflekterer hvem som reelt sett er overtakende og overdragende part.

Regnskapsloven § 5-14 første ledd, annet punktum fastslår at man ved fusjon som er nystiftelse, identifiserer hvem som reelt sett er overtakende part og overdragende part, og viderefører balanseførte verdier på den overtakende part ved fusjonen. Ved nystiftelse som er sammenslåing av tilnærmet likeverdige parter, vil kontinuitetsunntaket i § 5-15 gjelde.

Regnskapsloven § 5-14 annet ledd regulerer konsernfusjoner (jf. aksjelovene § 13-2 annet ledd).

Ved konsernfusjon utstedes vederlagsaksjene av et foretak i samme konsern som det overtakende foretaket. Utsteder av aksjene etablerer derved en fordring på overtakende selskap, og fordringen behandles som tingsinnskudd ved kapitalforhøyelsen.

Regnskapsloven § 5-15 angir unntak fra virkelig verdi når fusjonen innebærer en sammenslåing av tilnærmet likeverdige interesser, såkalt kontinuitetsunntak:

”Dersom en fusjon innebærer en sammenslåing av tilnærmet likeverdige interesser, skal eiendeler og gjeld i de fusjonerende foretakene videreføres til balanseførte verdier.”

Loven angir ikke kriterier for hva som er å anse som tilnærmet likeverdige interesser, og i forarbeider (Ot.prp. nr. 42 (1997-98) avsnitt 7.13.5) uttaler Finansdepartementet at disse bør utvikles gjennom god regnskapsskikk.

Fusjon kan skje ved kontinuitet uten at dette er regulert av kontinuitetsunntaket i § 5-15. Dette gjelder der fusjoner er å anse som omorganisering med uendret eierskap. Kontinuitet i disse tilfellene, såkalt kontinuitetsgjennomskjæring, er regulert av transaksjonsprinsippet, og vil ikke bli drøftet i utredningen.

Ved fusjon mellom små foretak kan eiendeler og gjeld videreføres til balanseførte verdier, jf. regnskapsloven § 5-16. Regler for små foretak er omhandlet i et eget kapittel i utredningen.

Det fremgår av forarbeider til loven at en rekke problemstillinger knyttet til fusjon må løses gjennom god regnskapsskikk. Norsk RegnskapsStiftelse har utgitt NRS 9 Fusjon, og omhandler her sentrale problemstillinger.

Aksjelovenes krav til verdsettelse

I henhold til aksjelovene §§ 13-4 og 10-12 skal ethvert innskudd regnskapsføres til virkelig verdi, med mindre det følger av regnskapsloven at innskuddet skal videreføres til balanseførte verdier. Det fremgår av forarbeider til aksjelovgivningen at henvisningen til regnskapsloven også inkluderer regnskapsrettslige regler og prinsipper, ikke bare loven alene.

Definisjon

Regnskapsloven definerer fusjon i § 1-9:

”Som fusjon regnes sammenslåing som nevnt i

aksjeloven § 13-2 og allmennaksjeloven § 13-2, samt sammenslåing som omfatter annen regnskapspliktig og som gjennomføres på tilsvarende måte.”

Definisjonen inkluderer kun fusjoner med vederlag. Fusjon uten vederlag, for eksempel fusjon mellom morselskap og heleid datterselskap er ikke inkludert. Aksjelovgivningen inneholder også bestemmelser om fusjon uten vederlag, jf. §§ 13-23 og 13-24. Denne typen fusjoner er regnskapsmessig ikke å anse som transaksjoner, enten de er mellom aksjeselskaper eller andre former for regnskapspliktige, og ved regnskapsføringen anvendes en kontinuitetsbetraktning.

12.1.2 EØS-regler

Regnskapsmessig behandling av fusjon er ikke regulert av EØS' direktiver. Norge står således fritt i forhold til direktivkrav når det gjelder regler for regnskapsføring av fusjon, men reglene i fjerde direktiv vil selvsagt gjelde for den fusjonerte enheten mht. vurderingsregler mv. som skal anvendes etter at fusjonen er gjennomført.

12.1.3 IAS/IFRS

Sammenslåing av virksomhet omhandles i IAS 22 *Business Combinations*. Nedenfor presenteres kun løsninger som anses å kunne være i konflikt med gjeldende norsk rett, og områdene er i hovedsak omtalt i avsnitt 11.6 om konserndannelse.

Goodwill, negativ goodwill, korrigering av tilordning og kontinuitetsunntak

Det vises til avsnitt 11.6.1.3 for omtale av områdene.

Konsernfusjon

IAS/IFRS har ingen særlige bestemmelser om konsernfusjon slik som norsk lovgivning, jf. regnskapsloven § 5-14 annet ledd. Eventuell konflikt som følge av dette er drøftet i avsnitt 12.2.

12.2 Utvalgets vurderinger og forslag

Goodwill og negativ goodwill

Utvalget har i avsnitt 11.6.2 foreslått endringer i reglene for goodwill, slik at vurderingsreglene endres. Utvalget foreslår også en bestemmelse som

åpner for resultatføring av differanse som pr. i dag benevnes negativ goodwill i samsvar med IASBs forslag. Drøftingen og forslagene i avsnitt 11.6.2 vil også gjelde for området fusjon, og det vises til drøftingen i nevnte avsnitt.

Korrigerings av tilordning

I motsetning til ved konserndannelse regulerer ikke regnskapsloven korreksjon av tilordning ved fusjoner. Utvalget viser til drøftingen av området i kapittel 11.6.2 og foreslår at dagens rettstilstand på området videreføres, slik at det overlates til god regnskapsskikk å angi regler for korrigerings av tilordning.

Fusjon ved nystiftelse

Regnskapsloven § 5-14 første ledd, annet punktum presiserer at man i fusjon ved nystiftelse viderefører balanseførte verdier i den reelt sett overtakende parts regnskap. IAS/IFRS har ingen slik presisering, men bestemmelsen må anses å være i samsvar med IAS 22. Bestemmelsen ble foreslått ved Ot.prp. nr. 42 (1997-98) (se avsnitt 7.13.5), og er en presisering av at fusjon ved nydannelse som ikke er sammenslåing av tilnærmet likeverdige parter, er å betrakte som fusjon ved opptak.

Bestemmelsen setter ingen begrensning i hvem som skal anses som overtakende og overdragende part, og det er ikke nødvendig å endre eller fjerne bestemmelsen. Kriterier for hvem av partene som skal anses som overtakende og overdragende, må etter utvalgets oppfatning utvikles gjennom god regnskapsskikk i samsvar med IASBs løsninger.

Konsernfusjon

IAS/IFRS regulerer ikke regnskapsføring av fusjon

som gjennomføres som nevnt i § 5-14 annet ledd. Utvalget kan ikke se at det er nødvendig med en særskilt regel for regnskapsføring av konsernfusjon. Regnskapsføring av slike fusjoner kan utledes av generelle regler og utdypes ved god regnskapsskikk. Det foreslås derfor å fjerne bestemmelsen om konsernfusjon i § 5-14 annet ledd.

Kontinuitetsunntak

Utvalget foreslår at reglene for kontinuitetsunntak ved fusjon og kontinuitetsunntak ved konserndannelse skal være parallelle. Det vises til drøftingen i avsnitt 11.6.2.

Definisjon

Bestemmelsen i regnskapsloven § 1-9 gir ikke føringer for regnskapsmessig behandling, og definisjonen er ikke i konflikt med forhold som etter IAS/IFRS skal anses som foretaksintegrasjon. Det er derfor ikke behov for endringer i § 1-9.

12.3 Oppsummering av utvalgets forslag

Utvalgets foreslåtte lovendringer på området fusjon oppsummeres nedenfor. Det vises til avsnitt 12.2 for drøfting og begrunnelse for lovforslagene.

Utvalget foreslår at regnskapsloven § 5-14 om fusjon endres ved at bestemmelsens annet ledd erstattes av følgende:

”Bestemmelsene i første ledd skal fravikes når dette er i samsvar med god regnskapsskikk.”

Utvalget foreslår at regnskapsloven § 5-15 om kontinuitetsunntak ved sammenslåing av tilnærmet likeverdige interesser oppheves.

Kapittel 13

Fisjon

Fisjon er ikke regulert i regnskapsloven og omfattes heller ikke av egne direktivbestemmelser. I forarbeider til loven uttales det at regnskapsmessig behandling av fisjon reguleres av transaksjonsprinsippet, og at man ikke ser grunn til å foreslå særskilte regler om fisjon. Utvalget er enig i at det ikke skal innarbeides egne bestemmelser om fisjon i loven, særlig tatt i betraktning at IAS/IFRS ikke omhandler fisjon.

Norsk Regnskapsstiftelse har utarbeidet en foreløpig regnskapsstandard om fisjon. Utvalget har ikke vurdert om denne bør justeres som følge av tilpasningen til IASBs rammeverk, men anser at det standardsettende organ vil ivareta dette på en tilfredsstillende måte.

Det kan stilles spørsmål ved om man bør ha en regnskapsstandard på området fisjon, så lenge IASB ikke har standarder som omhand-

ler området. Det er utvalgets oppfatning at det er viktig å ha en regnskapsstandard på sentrale og komplekse temaer, selv om dette er områder som ikke eksplisitt dekkes av IAS/IFRS. Brukernes behov for ensartede og klare retningslinjer, gjerne relatert til særnorske forhold, bør ikke settes til side på grunn av fravær av veiledning fra IASB. Det er opplagt at en slik "særnorsk standard" ikke kan kreves fulgt av IAS-foretakene i den grad man kan anse andre løsninger å ligge innenfor IAS/IFRS, men for disse foretakene kan slike standarder fungere som en veiledning.

Små foretak har en egen unntaksbestemmelse for fusjon, slik at kontinuitet kan anvendes. Det er uttalt at unntaksbestemmelse for små foretak er ønskelig også på fisjonsområdet. Se nærmere om dette i avsnitt 7.5.4.

Kapittel 14

Resultatregnskap, balanse og kontantstrømoppstilling

14.1 Oppstillingsplan for resultatregnskap og balanse

14.1.1 Innledning

Regnskapsloven §§ 6-1 og 6-2 har krav til én oppstillingsform av resultatregnskap og balanse. EF-direktivene tillater flere oppstillingsformer, men dette ble begrenset ved vedtakelse av regnskapsloven begrunnet med hensynet til sammenlignbarhet. IAS 1 har mindre detaljerte krav til oppstillingene.

14.1.2 Gjeldende rett

14.1.2.1 Norsk lovgivning/regnskapsstandarder

Departementet sluttet seg i Ot.prp.nr. 42 (1997-98) s. 166 til forslaget fra Regnskapslovutvalget i NOU 1995:30 om at det skal være én obligatorisk oppstillingsplan for henholdsvis resultatregnskap og balanse.

”Departementet legger avgjørende vekt på argumentene om at ensartede oppstillingsplaner fremmer sammenlignbarhet av regnskapsinformasjonen mellom selskaper, og at hensynet til statistikkinnhenting fordrer en viss standardisering.

Departementet er også enig i de valg av oppstillingsplaner som utvalget gjør. Departementet har merket seg merknadene fra noen av høringsinstansene om at utviklingen internasjonalt går i retning av funksjonsinndelte resultatregnskaper. Dette er imidlertid ikke noen klar og entydig trend, og argumentene om å videreføre en inndeling som ligger tett opp til gjeldende oppstillingsplan, veier etter departementets syn tyngre.”

Stortinget sluttet seg til dette i Innst.O. nr. 61 (1997-98).

14.1.2.2 EØS-rett

Det heter i fjerde direktiv artikkel 8 om balansen:

«Ved oppstilling av balansen skal medlemssta-

tene gi pålegg om at en eller begge oppstillingsplaner fastsatt i artikkel 9 og 10 benyttes. Dersom en medlemsstat fastsetter bruk av begge, kan den tillate at selskapene velger mellom dem.»

Det heter tilsvarende i artikkel 22 om resultatet:

«Ved oppstilling av resultatregnskapet skal medlemsstatene fastsette en eller flere av oppstillingsplanene angitt i artikkel 23 og 26. Dersom en medlemsstat fastsetter flere oppstillingsplaner, kan den tillate at selskapene velger mellom dem.»

Direktivet har fire forskjellige oppstillingsplaner for resultatregnskapet:

- rapportform med artsinndeling (artikkel 23),
- kontoform med artsinndeling (artikkel 24),
- rapportform med funksjonsinndeling (artikkel 25)
- kontoform med funksjonsinndeling (artikkel 26).

Storbritannia og Danmark tillater alle oppstillingsplaner. I Storbritannia har det utviklet seg en praksis i retning av én oppstillingsplan, rapportform med funksjonsinndeling. I Tyskland gjelder bare kontoformen, men både funksjons- og artsinndeling er tillatt. Artsinndeling er mest vanlig. Rapportform med funksjonsinndeling er det mest vanlige i USA.

I 2003 er det gjort endringer i regnskapsdirektivenes bestemmelser om oppstillingsplaner. Moderniseringsdirektivet artikkel 1 nr. 3-6 (som endrer fjerde direktiv) lyder:

”3. in Article 8 the following paragraph shall be added:

’Member States may permit or require companies to adopt the presentation of the balance sheet set out in Article 10a as an alternative to the layouts otherwise prescribed or permitted.’;

4. in Article 9, under ‘Liabilities’, in point B, the title ‘Provisions for liabilities and charges’ shall be replaced by ‘Provisions’;

5. in Article 10, point J, the title ‘Provisions

for liabilities and charges' shall be replaced by 'Provisions';

6. the following Article shall be inserted:
'Article 10a

Instead of the presentation of balance sheet items in accordance with Articles 9 and 10, Member States may permit or require companies, or certain classes of company, to present those items on the basis of a distinction between current and non-current items provided that the information given is at least equivalent to that otherwise required by Articles 9 and 10';"

I moderniseringsdirektivet artikkel 1 nr 8 endres det videre i fjerde direktiv:

"8. in Article 22, the following paragraph shall be added:

'By way of derogation from Article 2(1), Member States may permit or require all companies, or any classes of company, to present a statement of their performance instead of the presentation of profit and loss items in accordance with Articles 23 to 26, provided that the information given is at least equivalent to that otherwise required by those Articles.!'";

14.1.2.3 IAS/IFRS

Etter IAS 1.66¹⁾ skal balanse minst inneholde følgende spesifikasjoner:

"66. As a minimum, the face of the balance sheet should include line items which present the following amounts:

- a) property, plant and equipment;
- b) intangible assets;
- c) financial assets (excluding amounts shown under (d), (f) and (g));
- d) investments accounted for using the equity method;
- e) inventories;
- f) trade and other receivables;
- g) cash and cash equivalents;
- h) trade and other payables;
- i) tax liabilities and assets as required by IAS 12, Income Taxes;
- j) provisions;
- k) non-current interest-bearing liabilities;
- l) minority interest; and
- m) issued capital and reserves.

67. Additional line items, headings and sub-totals should be presented on the face of the

balance sheet when an International Accounting Standard requires it, or when such presentation is necessary to present fairly the enterprise's financial position.

Resultatregnskapet skal etter IAS 1.75²⁾ minst inneholde følgende spesifikasjon:

75. As a minimum, the face of the income statement should include line items which present the following amounts:

- a) revenue;
- b) the results of operating activities;
- c) finance costs;
- d) share of profits and losses of associates and joint ventures accounted for using the equity method;
- e) tax expense;
- f) profit or loss from ordinary activities;
- g) extraordinary items;
- h) minority interest; and
- i) net profit or loss for the period.

Additional line items, headings and sub-totals should be presented on the face of the income statement when required by an International Accounting Standard, or when such presentation is necessary to present fairly the enterprise's financial performance."

IAS 1.7, jf. IAS 1.86 forutsetter at det skal settes opp en egen oppstilling som viser alle endringer i egenkapital, eventuelt med unntak av egenkapitaltransaksjoner med eierne. Oppstillingen kan utarbeides på flere ulike sett og praktiseres forskjellig i forskjellige land. Oppstillingen kan ikke gis som noteopplysninger. Regnskapsloven § 7-25 krever at det i note skal opplyses om endringer i egenkapitalen i løpet av regnskapsåret. Det skal gis opplysning om innholdet i hver enkelt egenkapitaltransaksjon.

IASB arbeider med et prosjekt om hvordan verdiskapning i form av inntekter, kostnader og verdi-regulering skal presenteres. Prosjektet vil medføre endringer i oppstillingene for resultatregnskap, endringer i egenkapital og kontantstrømoppstilling. Det kan muligens også bli enkelte mindre endringer i balansen.

Begrunnelsen for prosjektet er blant annet at begrepet "årsresultat" er sammensatt av poster som måles på forskjellig vis og som ikke bør slås sammen til ett beløp. En annen grunn er at de regnskapspliktige kan påvirke driftsresultatet blant annet gjennom bruk av "andre poster" og spesifikasjon av finansielle poster dels som driftsposter og dels som finansposter.

IASB planlegger å komme med et høringsut-

¹⁾ Foreslått noe endret i forslag til revidert IAS 1

²⁾ Foreslått noe endret i forslag til revidert IAS 1

kast i løpet av 2003. Slik status på prosjektet er juli 2003 antas det at det vil bli vesentlige endringer i forhold til de oppstillingsplaner som følger av regnskapsloven §§ 6-1 til 6-3. En standard ventes ikke å være i kraft før etter 2005.

14.1.3 Høringskommentarer og andre innspill

Statistisk Sentralbyrå (SSB) uttrykte i utvalgets høring 8. oktober 2002 behov for ett rapporteringsformat og at dette for resultatregnskapet måtte baseres på en spesifisering etter kostnadens art. En artsinndelt oppstilling er nødvendig grunnlag for nasjonalregnskapet. Dersom informasjonen ikke fremgår direkte av regnskapsoppstillingene kan det finnes alternative måter for å oppfylle SSBs behov for informasjon, SSB legger i denne forbindelse stor vekt på at det ikke er ønskelig å øke de totale byrdene for dem som omfattes av rapporteringsplikten.

Andre høringsinstanser, blant annet Den norske Revisorforening, Norsk RegnskapsStiftelse og NHO, argumenterte for at det må tillates en funksjonsinndeling av resultatregnskapet. DnR uttalte blant annet at "Artsinndeling gir ikke fornuftig informasjon for alle typer virksomhet".

14.1.4 Utvalgets vurderinger og forslag

Lov- eller forskriftsregulering

Oppstillingsplanene for resultatregnskap og balanse er i dag spesifisert i regnskapsloven, mens oppstillingen av kontantstrømpoppstillingen er spesifisert i en regnskapsstandard. Det kan diskuteres hvorvidt oppstillingsplanene bør flyttes fra lov til forskrift. Dette blir mer aktuelt dersom man vil tillate andre oppstillingsplaner som så langt ikke er tillatt i Norge. Utvalget foreslår i kapittel 2 at loven fortsatt må fremstå som en rammelov og at en del bestemmelser bør fremgå av forskrift fremfor lov. Oppstillingsplanene for balanse og resultatregnskap kan være eksempler på hva som kan reguleres gjennom forskrift. Hensynet til tilgjengelighet tilsier på den annen side at slike krav som oppstillingsplanene bør fremgå direkte av loven. Utvalget foreslår derfor at oppstillingsplanene beholdes i regnskapsloven §§ 6-1 og 6-2.

Alternative oppstillingsplaner

Regnskapsloven har med bakgrunn i EF direktivene vesentlig mer detaljerte oppstillingsplaner enn IAS 1 har. IAS 1 er minimumskrav til spesifi-

sering og forutsetter at den regnskapspliktige må gi ytterligere spesifisering når dette er nødvendig, IAS 1.67 og IAS 1.75. Regnskapsloven forutsetter at poster skal slås sammen eller spesifiseres ytterligere når dette er nødvendig. Det er således ikke sikkert at et regnskap etter IAS og et regnskap etter regnskapsloven vil være vesentlig forskjellig når det gjelder spesifikasjonsnivået.

Norge har gjennom EØS-avtalen vært forpliktet til å spesifisere oppstillingsplanen i samsvar med direktivene. Moderniseringsdirektivet gjør enkelte endringer i oppstillingsplanene, men legger ikke opp til at man unnlater å følge dem. I for-talen til moderniseringsdirektivet uttales det at:

"Member States should be able to modify the presentation of the profit and loss account and balance sheet in accordance with international developments, as expressed through standards issued by the International Accounting Standards Board (IASB)."

Utvalget er usikre på om det er nødvendig å opprettholde en detaljert oppstillingsplan som i fjerde direktiv. EU-kommisjonens uttalelse om at det nå ikke skal være konflikter mellom IAS og direktivene, taler for at oppstillingsplanene kunne endres lik kravene i IAS 1. Utvalget har under tvil foreslått å opprettholde oppstillingsplanene i påvente av at det skjer en avklaring på i hvilken utstrekning oppstillingsplanene i direktivet kan fravikes. Utvalget mener imidlertid at det vil være mulig å avlegge et regnskap etter IAS 1 innen de rammer som oppstillingsplanene oppstiller.

Utvalget har foreslått en del forenklinger i oppstillingsplanen for resultatregnskapet. I oppstillingsplanen for balansen er det tatt inn poster for biologiske eiendeler og investeringseiendommer i tråd med forslaget i avsnitt 10.3. Oppstillingsplanen er også foreslått justert som følge av endringene som er foreslått om regnskapsføring av finansielle instrumenter i avsnitt 10.2.

Regnskapsloven har ikke utnyttet den adgang som ligger i EF-direktivene til å tillate alternative oppstillingsplaner begrunnet med hensynet til sammenlignbarhet. Vedtaket av IAS-forordningen er gjort for å sikre sammenlignbarhet på et felles europeisk kapitalmarked, og balanse og resultatregnskap skal inneholde enkelte spesifiserte opplysninger. De internasjonale standarder forutsetter imidlertid ikke at oppstillingen skal gis i én form uavhengig av hva slags virksomhet som drives. For regnskapspliktige som må følge forordningens system, tilsier hensynet til sammenlignbarhet ikke at ett format må brukes, og det er heller

ikke adgang for nasjonale myndigheter til å kreve dette.

Statistisk Sentralbyrå uttrykte i utvalgets høring 8. oktober 2002 behov for ett rapporteringsformat og at dette for resultatregnskapet måtte baseres på en spesifisering etter kostnadenes art. Andre høringsinstanser, blant annet Den norske Revisorforening, Norsk RegnskapsStiftelse og NHO, argumenterte for at det må tillates en funksjonsinndeling av resultatregnskapet.

Det pågår for tiden arbeid med å utvikle en felles innrapportering for opplysninger som skal gis til offentlige myndigheter - AltInn. AltInn skal bli en felles Internett portal for elektronisk innrapportering fra næringslivet til det offentlige. Hensikten med portalen er å samle flest mulig oppgaveplikter på ett sted og gjøre det enklest mulig å sende opplysningene inn. AltInn skal etter planen være tilgjengelig for innrapportering fra næringslivet i november 2003.

Også skattemyndighetene vil ha behov for standardiserte opplysninger og har til nå fått opplysninger etter resultatpostenes art. Skattemyndighetene har imidlertid ikke kommentert en mulig endring for å tillate funksjonsinndeling. Skattemyndighetene antas å få de opplysninger de ønsker gjennom ulike typer næringsoppgaver og i fremtiden gjennom AltInn-prosjektet. En adgang til funksjonsinndeling i resultatregnskapet skulle ikke medføre endringer i hva skattemyndighetene får av opplysninger.

Foreløpig er AltInn et samarbeid mellom Brønøysundregistrene, Skattedirektoratet og Statistisk Sentralbyrå. Planen er at de innrapporteringspliktige skal rapportere opplysninger én gang til ett sted over Internett og de offentlige myndigheter som har krav på opplysninger, skal hente de opplysninger de trenger ut fra denne databasen. Utvalget antar at dette vil forenkle rapporteringen og samtidig gjøre at mottakerne kan ta ut den informasjon som de trenger.

Utvalget er enig at hensynet til rapportering av offentlige myndigheter er viktig. Utvalget ser på den annen side at de fleste land i EU har tillatt ulike rapporteringsformater. AltInn-prosjektet, hvor SSB deltar, vil sammen med kravet til noteopplysninger kunne gi nødvendige opplysninger også til offentlige myndigheter.

IAS 1 forutsetter at dersom man velger en funksjonsinndeling av resultatregnskapet, må det gis tilleggsopplysninger om kostnadene etter art (IAS 1.83), jf. forslag til ny § 7-11a. Utvalget legger derfor til grunn at hensynet til sammenlignbarhet ikke lenger kan være tilstrekkelig begrunnelse for å forby den valgdgang direktivene åpner for.

Direktivet tillater oppstilling av resultatregnskapet etter en rapportform, som brukt i Norge, og en kontoform. Ingen av høringsinstansene har tatt opp forslaget om å åpne for kontoformen. Kontoformen er heller ikke en del av IAS 1, selv om det trolig ikke vil være i strid med IAS 1. Utvalget tar derfor ikke opp forslag om å innføre kontoformen.

Utvalget foreslår at det åpnes for valg av mellom en arts- og funksjonsinndeling etter en rapportform i oppstillingsplanene i samsvar med EFs fjerde direktiv artikkel 23 og artikkel 25. Dersom resultatregnskapet utarbeides med en funksjonsdeling må det gis opplysninger etter en artsinndeling i noter. Sammen med AltInn prosjektet og notekravet antar Utvalget at de ulike brukergrupper vil få ivaretatt sine informasjonsbehov.

Som omhandlet i avsnitt 8.9 vil de vanlige oppstillingsplanene gi resultatregnskap og balanse med begrenset verdi for regnskapspliktige uten økonomisk vinning som formål. Den praktiske utfordring ligger ofte i at det er av interesse for bidragsytere å kunne finne igjen de tilskudd/gaver og lignende som er ytt som inntekt i det år ytelsen er gitt. Samtidig er det vesentlig at inntekter og kostnader sammenstilles på en mest mulig riktig måte. En praktisk løsning, som verken representerer noe unntak fra grunnleggende prinsipper eller en spesiell fortolkning, kan være en bruttopresentasjon av innsamlede midler, hvor nettoinntekter gir et uttrykk for opptjent inntekt i perioden. En slik spesiell presentasjonsmåte vil både gi opplysning om de midler som er innsamlet/mottatt i perioden og om hvor mye som anses henholdsvis opptjent i denne eller først i senere perioder. Utvalget foreslår på denne bakgrunn en mulighet for å gjøre unntak fra oppstillingsplanene, med den begrensning som ligger i at unntakene må være i samsvar med god regnskapsskikk for organisasjoner uten økonomisk formål. Forslaget vil omfatte alle regnskapspliktige, med unntak av regnskapspliktige etter § 1-2, første ledd nr. 1, 2 og 4, jf. avsnitt 8.9.5.

Inndeling av balansen etter likviditet

Etter regnskapsloven § 6-2 skal balansen spesifiseres i omløpsmidler, anleggsmidler, kortsiktig gjeld og langsiktig gjeld. Dette kan unnlates etter IAS 1.53 hvor balansen i stedet kan settes opp etter likviditet. I forbedringsprosjektet for IAS 1 strammes dette inn, slik at det kreves klassifisering i balansen i omløpsmidler, anleggsmidler, kortsiktig gjeld og langsiktig gjeld med mindre en likviditetspresentasjon gir mer relevant og pålitelig informasjon. Direktivene krever spesifisering i omløpsmidler,

anleggsmidler, kortsiktig gjeld og langsiktig gjeld. Ved moderniseringsdirektivet artikkel 1 nr. 3, jf. 6 kan medlemsstatene likevel tillate eller kreve av de regnskapspliktige, eller visse grupper av regnskapspliktige, at balansepostene spesifiseres etter en inndeling mellom kortsiktige og langsiktige poster så lenge opplysningene er minst motsvarende det som kreves etter regnskapsloven § 6-2. Utvalget foreslår en endring i regnskapsloven § 6-2 på dette punktet slik at balansen kan settes opp etter likviditet på samme måte som etter IAS 1.

Forpliktelser

Moderniseringsdirektivet artikkel 1 nr 4 og 5 (som endrer fjerde direktiv artikkel 9 og 10) om endret begrepsbruk for "provisions" er i samsvar med regnskapsloven § 6-2 D I bruk av begrepet "forpliktelser". Det er etter Utvalgets vurdering ikke nødvendig å gjøre endringer i regnskapsloven som følge av denne endringen av direktivet.

Egenkapitalspesifikasjon

Egenkapital i balansen er spesifisert i innskutt og opptjent kapital. Før regnskapsloven av 1998 var egenkapitalen spesifisert i bundet og fri kapital. I regnskapsloven av 1998 fremgår det bare til dels hvilke midler som kan utdeles og disponeres på annen måte. Selskapskapital og overkursfond kan disponeres i en begrenset utstrekning, mens fond for vurderingsforskjeller og det foreslåtte virkelige verdi fond ikke kan disponeres. Dette følger bestemmelser i aksjeloven §§ 3-1 – 3-3 og regnskapsloven § 5-17, jf. foreslått endring av aksjeloven §§ 3-3 og 3-3a, og er innarbeidet i oppstillingsplanen for balansen. I tillegg begrenser aksjeloven § 8-1 utbytteutdeling mv ved at annen egenkapital må reduseres med enkelte regnskapsposter. Denne begrensningen vil ikke fremgå av balansen. Begrepet "annen egenkapital" i oppstillingsplanen for balansen er således ofte forskjellig fra hva som kan utdeles.

Utvalget foreslår i avsnitt 21.6.2 å nøytralisere enkelte virkninger av utvalgets forslag i forhold til blant annet utbytteutdeling. Nøytraliseringen av virkningene kan medføre at det kommer nye egenkapitalposter for å forhindre økt utbyttegrunnlag, men en slik begrensning kan imidlertid også skje uten at dette spesifiseres i balansen. Utvalget kan ikke se at det skaper noe problem sammenlignet med IAS 1 å kreve spesifisert slike egenkapitalposter som allerede fremgår av oppstillingsplanen i regnskapsloven og som kan bli foreslått. IAS 1.66 har krav til den spesifisering som minimum må

skje og IAS 1.67 forutsetter at ytterligere inndeling skjer når det er nødvendig for å gi en fair presentasjon av foretakets finansielle stilling. Utvalget foreslår i tråd med IAS 1.73 å kreve spesifisering av opptjent egenkapital i noter i stedet for i balansen. Notespesifikasjonen vil omfatte fond for vurderingsforskjeller, de foreslåtte fond for verdiendringer og virkelig verdi fond.

Oppstilling over endringer i egenkapitalen

IAS 1.7, jf. IAS 1.86 forutsetter at det skal settes opp en egen oppstilling som viser alle endringer i egenkapital, eventuelt med unntak av egenkapitaltransaksjoner med eierne. Bestemmelsen vil bli vurdert som del av IASBs prosjekt om Performance Reporting. Regnskapsloven § 7-25 krever at det i note skal opplyses om endringer i egenkapitalen i løpet av regnskapsåret. Det skal gis opplysning om innholdet i hver enkelt egenkapitaltransaksjon. Utvalget er usikre på om regnskapsloven bør endres på grunn av det anses som sannsynlig at oppstillingen etter IAS vil bli foreslått endret i løpet av 2003. Utvalget foreslår imidlertid å tilpasse seg IAS/IFRS ved et tillegg til § 7-25 og ved endring av § 3-2 hvorefter opplysningene kan gis i en egen oppstilling i stedet for som note.

Egne aksjer

Etter regnskapsloven § 6-2 annet ledd skal beholdning av egne aksjer føres opp til pålydende på egen linje under posten selskapskapital. Anskaffelseskost på egne aksjer skal etter IAS gå til fradrag i egenkapitalen jf. SIC 16.4, men dette kan spesifiseres i balansen i oppstillingen over endringer i egenkapitalen eller i note. Utvalget foreslår at regnskapsloven § 6-2 annet ledd endres for å tillate at spesifikasjonen kan skje i oppstillingen over endringer i egenkapitalen eller i note.

Utbytte

Etter IAS 10 kan utbytte som ennå ikke er vedtatt, ikke anses som gjeld. "Utbytte" i oppstillingsplanen for balansen inkluderer som gjeld også avsatt, ikke vedtatt utbytte. Etter regnskapsloven § 4-1 første ledd nr. 2 skal inntekt resultatføres når den er opptjent. Ifølge forståelsen av opptjeningsprinsippet, skal morselskap inntektsføre foreslått utbytte fra datterselskap. I IAS 18.30 c) uttales at "dividends should be recognised when the shareholder's right to receive payment is established". Dette skjer først ved godkjenning i generalforsamlingen.

Gjeldende regnskapsføring av utbytte gjelder

tilsvarende for regnskapsføring av konsernbidrag. Et forbud mot inntektsføring av avsatt, men ikke vedtatt utbytte og konsernbidrag, vil kunne få selskapsrettslige og skattemessige konsekvenser. Utvalget vil ikke forby gjeldende regnskapsføring, men vil tillate å videreføre gjeldende praksis i selskapsregnskapet. Samtidig åpnes det for at regnskapsføringen som et alternativ kan følge IAS. Regnskapsføringen av utbytte vil måtte være i samsvar med god regnskapsskikk som vil åpne for begge alternativer. Selv om det å spesifisere utbytte som gjeld er i tråd med gjeldende rett, har utvalget kommet til at det er hensiktsmessig å lovfeste dette som følge av endringer i de grunnleggende prinsipper. Det er foreslått et nytt fjerde ledd i § 6-2 som vil gi en symmetrisk behandling som kortsiktig gjeld hos avgiver og som fordring hos mottaker.

Medlemmet Voldnes viser til sin dissens i avsnitt 2.5.2.4.

Etter regnskapsloven § 6-1 annet ledd skal det i tilknytning til resultatregnskapet opplyses om disponeringer. I avsnitt 16.7.7 foreslås det at resultatdisponeringen skal skje i tilknytning til resultatregnskapet og/eller som noter dersom dette ikke er gjort i årsberetningen. Kravet i § 6-1 annet ledd foreslås opphevet.

Minoritetsinteresser

Etter regnskapsloven inneholder årsresultatet både majoritetens og minoritetens andel av resultat. Etter IAS 1.75 utgjør årsresultatet majoritetens andel. I IAS forbedringsprosjekt (Improvements to IAS) foreslås det en endring slik at årsresultat både skal rapporteres inklusive og eksklusiv minoritetsinteresser. Utvalget foreslår at det gjøres endring i regnskapsloven § 6-5 for å kreve at årsresultatet skal vises både før og etter minoritetsinteresser.

Utvalgets forslag

Det vises til avsnitt 14.4.

14.2 Sammenligningstall

14.2.1 Innledning

Kravet til sammenligningstall har til formål å forbedre regnskapsbrukernes grunnlag for å vurdere et selskaps historiske inntjening og kan gi viktig informasjon om den fremtidige inntjeningsevnen.

14.2.2 Gjeldende rett

14.2.2.1 Norsk lovgivning og regnskapsstandarder

For hver post i resultatregnskap, balanse og kontantstrømoppstilling skal det vises tilsvarende tall fra foregående årsregnskap. Tallene skal om nødvendig omarbeides for å bli sammenlignbare, med mindre annet følger av god regnskapsskikk. Små foretak kan unnlate å omarbeide sammenligningstallene.

Det er tilstrekkelig med sammenligningstall for foregående år, men de børsnoterte selskapene må etter børsforskriften § 6-5 første ledd presentere to års sammenligningstall for hver post i resultatregnskapet. Tallene skal om nødvendig omarbeides for å bli sammenlignbare.

14.2.2.2 EØS-rett

Etter EFs fjerde direktiv artikkel 4 nr. 4 skal tilsvarende tall fra foregående regnskapsår vises for resultatregnskap og balanse. Medlemslandene kan fastsette at tallene fra foregående regnskapsår skal omarbeides dersom de ikke er sammenlignbare. Eventuell manglende sammenlignbarhet eller omarbeidelse av foregående års tall må kommenteres i note. Det er krav om å vise ett år med sammenligningstall.

14.2.2.3 IAS/IFRS

Utgangspunktet etter IAS 1.38-41 er at det skal vises sammenlignbar informasjon om alle tallmessige opplysninger om foregående regnskapsperiode med mindre en annen standard krever eller tillater annet. Sammenlignbare opplysninger skal også gis for beskrivende opplysninger når det er relevant for å forstå årsregnskapet.

Når presentasjon eller klassifisering av regnskapsposter endres, skal sammenligningstall omarbeides med mindre det er vesentlig merarbeid med å omarbeide.

14.2.3 Utvalgets vurderinger og forslag

Regnskapsloven § 6-6 er i samsvar med IAS og EFs direktiver. Det er ikke grunnlag for å gjøre endringer i regnskapsloven § 6-6. Det bør vurderes om børsforskriften bør endres.

14.3 Kontantstrømoppstilling

14.3.1 Innledning

Kontantstrømoppstillingen er den tredje oppstilling av regnskapsinformasjon etter regnskapsloven. Kontantstrømoppstillingen har erstattet tidligere finansieringsanalyser og gir opplysninger om hvordan årets likviditetsutvikling fordeler seg på ulike kilder.

14.3.2 Gjeldende rett

14.3.2.1 Norsk lovgivning / regnskapsstandarder

Kontantstrømoppstillingen er en del av årsregnskapet, og informasjonen i kontantstrømoppstillingen har til formål å komplettere annen informasjon. I denne forbindelse uttaler Regnskapslovutvalget følgende i NOU 1995:30 s. 34:

”En kontantstrømoppstilling kan aldri erstatte de to basisoppstillingene, selv om enkelte regnskapsteoretikere har argumentert for at historisk kontantstrøm kan gi et bedre grunnlag for å vurdere inntjeningssevne enn resultatregnskap i et historisk kost regnskap. Kontantstrømoppstillingen kan gi nyttig informasjon om likviditet, soliditet og finansiell fleksibilitet og sammen med de to basisoppstillingene danne grunnlag for å vurdere inntjeningssevne og risiko knyttet til denne. Analyse av slike forhold kan imidlertid ikke baseres på kontantstrømoppstillingen alene. Kontantstrømoppstillingen har liten informasjonsmessig egenverdi, og bør alltid ses i sammenheng med resultatregnskap og balanse. Dette tilsier at kontantstrømoppstillingen bør presenteres sammen med resultatregnskap og balanse som en tredje oppstilling”.

Små foretak er unntatt fra plikten til å utarbeide kontantstrømoppstilling.

14.3.2.2 EØS-rett

Det er ikke gitt bestemmelser om kontantstrømoppstilling eller finansieringsanalyse i EØS-reglene.

14.3.2.3 IAS/IFRS

IAS 7 har regler om utarbeidelse av kontantstrømoppstilling. IAS 7 er i samsvar med den foreløpige regnskapsstandard om kontantstrømoppstilling.

14.3.3 Utvalgets vurderinger og forslag

Det er samsvar mellom IAS 7 og den norske regnskapsstandarden. Det er ingen krav etter regnskapsdirektivene. Det er derfor ikke grunnlag for endringer i regnskapsloven § 6-5.

14.4 Oppsummering av utvalgets forslag

Utvalget foreslår at det i regnskapsloven § 3-2 om årsregnskapets innhold tas inn en bestemmelse i første ledd nytt annet punktum med følgende ordlyd:

”Årsregnskapet kan i tillegg innholde en oppstilling av endringer i egenkapitalen.”

Utvalget foreslår at det åpnes for valg mellom en arts- og funksjonsinndeling av resultatregnskapet. Resultatregnskap etter art foreslås regulert i regnskapsloven § 6-1:

”§ 6-1. Resultatregnskap etter art

Resultatregnskapet etter art skal minst være spesifisert i:

1. Salgsinntekt
2. Endring i beholdning av varer under tilvirkning og ferdig tilvirkede varer
3. Endring i beholdning av egentilvirkede anleggsmidler
4. Varekostnad
5. Lønnskostnad
6. Avskrivning på varige driftsmidler og immaterielle eiendeler
7. Nedskrivning av varige driftsmidler og immaterielle eiendeler
8. Annen driftskostnad
9. Driftsresultat
10. Inntekt på investering i datterselskap og tilknyttet selskap
11. Inntekt på andre investeringer
12. Renteinntekt fra foretak i samme konsern
13. Verdiendring av finansielle instrumenter vurdert til virkelig verdi
14. Annen finansinntekt
15. Rentekostnad til foretak i samme konsern
16. Annen finanskostnad
17. Ordinært resultat før skattekostnad
18. Skattekostnad på ordinært resultat
19. Ordinært resultat
20. Ekstraordinære poster
21. Skattekostnad på ekstraordinære poster
22. Årsresultat

Salgsinntekt etter første ledd nr. 1 skal ikke om-

fatte skatter og avgifter direkte knyttet til salget.”

Utvalget foreslår at resultatregnskap etter funksjon reguleres i regnskapsloven ny § 6-1a:

”§ 6-1a. Resultatregnskap etter funksjon

Resultatregnskapet etter funksjon skal minst være spesifisert i:

1. Salgsinntekt
2. Kostnad solgte varer
3. Brutto resultat
4. Distribusjonskostnader
5. Administrative kostnader
6. Driftsresultat
7. Inntekt på investering i datterselskap og tilknyttet selskap
8. Inntekt på andre investeringer
9. Renteinntekt fra foretak i samme konsern
10. Verdiendring av finansielle instrumenter vurdert til virkelig verdi
11. Rentekostnad til foretak i samme konsern
12. Annen finansinntekt
13. Annen finanskostnad
14. Ordinært resultat før skattekostnad
15. Skattekostnad på ordinært resultat
16. Ordinært resultat
17. Ekstraordinære poster
18. Skattekostnad på ekstraordinære poster
19. Årsresultat

Salgsinntekt etter første ledd nr. 1 skal ikke omfatte skatter og avgifter direkte knyttet til salget.”

Regnskapsloven § 6-2

Utvalget foreslår at det i regnskapsloven § 6-2 om balanseoppstilling gjøres følgende endringer:

Første ledd A II nytt nr. 5 skal lyde:

”5. Investeringseiendommer”

Første ledd B I nye nr. 1 og 2 skal lyde:

*”1. Biologiske eiendeler
2. Andre varer”*

Første ledd B III nr. 2-5 oppheves.

Nytt nr. 2 skal lyde:

”2. Andre finansielle instrumenter”

Første ledd C I nytt nr. 3 skal lyde:

”Annen innskutt egenkapital”

Første ledd C II nr. 1 og 2 oppheves.

Annet ledd skal lyde:

”Beholdning av egne aksjer skal føres opp til pålydende på egen linje under posten selskapskapital eller spesifiseres i note eller i oppstillingen av endringer i egenkapitalen.”

Nye fjerde og femte ledd skal lyde:

”Utbytte kan i selskapsregnskapet føres opp som kortsiktig gjeld under D III.

I stedet for en oppstilling etter første ledd kan den regnskapspliktige inndele eiendeler og gjeld etter likviditet så lenge opplysningene er spesifisert på tilsvarende måte som etter første ledd og dette gir mer relevante og pålitelige opplysninger.”

Regnskapsloven § 6-3

Utvalget foreslår at regnskapsloven § 6-3 om oppdeling og sammenslåing av poster endres til:

”Når den regnskapspliktiges forhold tilsier det, skal det i resultatregnskap og balanse foretas en ytterligere oppdeling av poster og tilføyelser av poster som ikke inngår i oppstillingsplanene.

Poster, unntatt poster under egenkapital, skal slås sammen hvis sammenslåingen fører til et mer oversiktlig årsregnskap.”

Regnskapsloven § 6-5

Utvalget foreslår at regnskapsloven § 6-5 om konsernets oppstillingsplan endres gjennom at tredje og fjerde punktum endres til:

”Minoritetsinteresser oppføres under egenkapital i balansen. I resultatregnskapet vises årsresultat før og etter minoritetsinteresser.”

Noteopplysninger

Utvalget foreslår krav til noteopplysninger dersom resultatregnskapet ikke er spesifisert etter art gjennom en ny bestemmelse i regnskapsloven § 7-11a:

”§ 7-11a. Spesifisering av driftskostnader etter art

Dersom driftskostnadene ikke er spesifisert etter sin art i resultatregnskapet, skal det opplyses om:

1. Lønnskostnad
2. Avskrivning på varige driftsmidler og immaterielle eiendeler
3. Nedskrivning av varige driftsmidler og immaterielle eiendeler.
§ 6–6 om sammenligningstall gjelder tilsvarende.”

Utvalget foreslår et nytt første ledd i regnskapsloven § 7-25 om at opptjent egenkapital skal spesifiseres i note. Nåværende første ledd foreslås som nytt annet ledd, med tillegg av nytt tredje punktum:

”Opplysningene kan i stedet gis i en egen oppstilling i årsregnskapet, jf. § 3-2 første ledd.”

Utvalget foreslår et nytt første ledd i regnskapsloven § 7-27 om egne aksjer med følgende ordlyd:

”Dersom egne aksjer ikke vises på egen linje under selskapskapital i balansen, må spesifisering gis i note eller i oppstilling av endringer i egenkapitalen.”

Kapittel 15

Noteopplysninger

15.1 Innledning

Noteopplysninger er en integrert del av årsregnskapet og skal utfylle informasjonen i resultatregnskap, balanse og kontantstrømoppstilling. Krav til noteopplysninger har som siktemål å øke regnskapets informasjonsverdi og gjøre den samlede regnskapsinformasjon egnet for analyse. Feil eller mangler i regnskapet kan ikke kompenseres ved noteopplysninger.

Krav til noteopplysninger fremgår både av regnskapsloven og god regnskapsskikk. Hvilke krav som bør følge av god regnskapsskikk og hvilke krav som er fastsatt gjennom regnskapslovgivningen er i utgangspunktet ikke knyttet til bestemmelsens innhold, men kilde for bestemmelsen. Ifølge forarbeider til regnskapsloven bør noteopplysningskrav som følger av direktivbestemmelser (fjerde og syvende selskapsdirektiv) gis i lov. Videre er det uttalt at noteopplysningskrav i tidligere lovgivning skulle videreføres i lovs form (Ot. prp. nr. 42 (1997-98), avsnitt 10.3). Ut over dette er omfanget av lovfestede notekrav forholdsvis beskjedent i gjeldende lov.

Utvalget anser gjeldende løsning for lovfestede noteopplysninger som hensiktsmessig, og har ved gjennomgangen av noteopplysningskrav hatt følgende utgangspunkt:

- Lovens utforming av noteopplysningskrav videreføres. Gjeldende krav har i utgangspunktet i en generell utforming, og kompletteres ved en fortsatt utvikling gjennom god regnskapsskikk. Loven skal ikke gi en uttømmende opplisting av noter, men åpne for utvikling i samsvar med internasjonale utvikling.
- Notekrav for foretak som ikke følger forordningsløsningen skal ikke være strengere enn notekrav for foretak som følger IAS/IFRS ved forordningsløsningen. Der gjeldende notekrav er strengere enn krav etter IAS/IFRS må kravene modifiseres, slik at man oppnår en harmonisering mot IAS/IFRS. Direktivene er tilpasset slik at IAS/IFRS kan anvendes innenfor rammen av direktivbestemmelsene, og en slik modifisering av kravene skal i utgangspunktet være mulig.

- Utvalget har foreslått endringer i loven. Enkelte av disse endringene fordrer endringer i notekravene.

Direktivenes krav om noteopplysninger er gjennomført i gjeldende lov. Med unntak av nye notekrav knyttet til anvendelse av virkelig verdi, er ikke direktivenes krav om noteopplysninger endret. Direktivkravene vil derfor ikke bli presentert og drøftet med mindre utvalget foreslår endringer i gjeldende bestemmelser. Det vises til tidligere forarbeider for presentasjon av gjennomførte direktivkrav.

IAS/IFRS er i utvikling og notekravene kan bli endret. I den grad utviklingen skaper konflikt i forhold til lovfestede krav bør loven etter utvalgets oppfatning endres. Hvilke notekrav dette vil gjelde og hvilken utforming endringene vil få, kan ikke overskues på dette tidspunkt.

Noteopplysningskrav som kun gjelder store foretak

Følgende bestemmelser i gjeldende kapittel 7 inneholder utvidede krav for store foretak:

- § 7-5. Store foretak skal opplyse om finansiell markedsrisiko.
- § 7-20 annet ledd. Store foretak skal gi en oversikt over rentereguleringsstidspunkter og gjennomsnittlig rente.
- § 7-21 fjerde ledd. Store foretak skal for obligasjonslån, konvertible lån og langsiktig gjeld til kredittinstitusjoner opplyse om avdragsstruktur, gjennomsnittlig rente og særlige vilkår.
- § 7-26 fjerde ledd. Store foretak skal gi opplysninger som nevnt i tredje ledd spesifisert på de enkelte medlemmer av styret og deres personlig nærstående samt de enkelte ledende ansatte og deres personlig nærstående.
- § 7-31 fjerde ledd. Store foretak skal gi opplysninger som nevnt i annet ledd spesifisert på de enkelte medlemmer av styret og de enkelte ledende ansatte.
- § 7-32 første ledd tredje punktum. Store foretak skal gi slike opplysninger spesifisert på de enkelte medlemmer av styret og de enkelte ledende ansatte.

Bestemmelsene i §§ 7-31 og 7-32 omhandles i kapittel 17.

Utvalget har vurdert om bestemmelsene skal videreføres for regnskapspliktige som ikke faller inn under definisjonen små. I og med at bestemmelsene ikke følger av direktivkrav, foreslår utvalget at kravene i utgangspunktet ikke videreføres for noen gruppe av regnskapspliktige. Det bør i stedet overlates til standardsetter å fastsette notekrav på disse områdene. En slik løsning gir god mulighet for en dynamisk tilpasning av noteopplysningskravene i samsvar med internasjonal utvikling, samtidig som standardsetter vurderer om opplysningskravene for norske formål skal forenkles i forhold til internasjonale krav.

Forenklete noteopplysningskrav for små foretak

Noteopplysningskrav for små foretak er vurdert i kapittel 7 som omhandler regnskapsregler for små foretak.

IAS-foretak

IAS-foretak vil plikte å oppfylle enkelte av regnskapslovens noteopplysningskrav i konsernregnskapet, selv om de følger forordningsløsningen. Dette gjelder:

- Bestemmelser om eierskap og selskapskapital mv - §§ 7-15, 7-18, 7-26, og 7-27,
- Bestemmelser om ansatte, tillitsvalgte og ytelser til ledende personer mv - §§ 7-30, 7-31 og 7-32.

Se nærmere om disse bestemmelsene i avsnitt 2.4.2.2.

15.2 Utvalgets vurderinger og forslag – gjeldende notekrav

§ 7-1 Opplysningsplikt

Gjeldende bestemmelse lyder:

”I noter til årsregnskapet skal det gis opplysninger som nevnt i §§ 7-2 til 7-34. Små foretak kan i stedet gi opplysninger som nevnt i §§ 7-35 til 7-45.

I tillegg til opplysninger som nevnt i første ledd skal det gis opplysninger som er nødvendige for å bedømme den regnskapspliktiges eller konsernets stilling og resultat og som ikke fremgår av årsregnskapet for øvrig. Små foretak som ikke utarbeider konsernregnskap kan unnlate å gi slike tilleggsopplysninger om

forhold knyttet til konsernets stilling og resultat.

Opplysninger kan utelates når de ikke er av betydning for å bedømme den regnskapspliktiges eller i tilfelle, konsernets stilling og resultat. Det skal likevel alltid gis opplysninger som nevnt i §§ 7-26, 7-27 og 7-30 til 7-32. Små foretak skal alltid gi opplysninger som nevnt i §§ 7-42 til 7-45.”

Utvalget foreslår en tilføyelse i bestemmelsen annet ledd, ved en henvisning til § 4-6. Dette representerer en implementering av fjerde direktivs krav i artikkel 2(4) om informasjon i noter når dette er nødvendig for å gi et rettviseende bilde.

Lovbestemmelsens innhold er ikke i konflikt med IAS/IFRS og kravene går etter utvalgets mening ikke lenger enn krav etter IAS/IFRS. Gjeldende ordlyd i § 7-1 kan opprettholdes.

Lovbestemmelsens bruk av begrepet *nødvendige* anses å være i samsvar med krav i IAS 1.91(c) *Presentation of Financial Statements*:

”(…) provide additional information which is not presented on the face of the financial statements but that is necessary for a fair presentation.”

IAS 1.91 er foreslått endret som følger (forslag til revidert IAS 1.97(c)):

”(…) provide additional information that is not presented on the face of the financial statements but is relevant to an understanding of the balance sheet, income statement, statement of changes in equity and cash flow statement.”

Den foreslåtte endringen skaper etter utvalgets oppfatning ingen konflikt i meningsinnhold.

Ved bestemmelsen i § 7-1 tredje ledd tillates det at opplysninger utelates når de ikke er av betydning for å bedømme stilling og resultat (unntak for enkelte opplysninger om selskapskapital og eiere samt opplysninger om ansatte, tillitsvalgte og ytelser til ledende personer mv). En slik presisering av vesentlighetsprinsippet anses å være i tråd med IAS/IFRS. Det fremgår av IAS 1.32 (forslag til revidert IAS 1.27) at angitte opplysningskrav kan unnlates når informasjonen ikke er vesentlig.

Utvalget foreslår følgende tilføyelse i bestemmelsens annet ledd første punktum:

”I tillegg til opplysninger som nevnt i første ledd skal det gis opplysninger som er nødvendige for å bedømme den regnskapspliktiges eller konsernets stilling og resultat, *jf. § 4-6*, og som ikke fremgår av årsregnskapet for øvrig.”

§ 7-2 Regnskapsprinsipper

Gjeldende bestemmelse lyder:

”Det skal gis opplysninger om anvendte regnskapsprinsipper, herunder omregning av utenlandsk valuta. Endringer i hvilke prinsipper som anvendes skal begrunnes. Det skal opplyses om datterselskap anvender andre regnskapsprinsipper enn de som anvendes i konsernregnskapet. Det skal gis opplysninger om og begrunnelse for sikringsvurdering, jf. § 4-1 nr. 5. Tilsvarende gjelder eventuell porteføljevurdering. Kontinuitet ved regnskapsføring av konserndannelse eller fusjon skal opplyses og begrunnes.”

Utvalget foreslår i avsnitt 9.3.2 en endring i grunnleggende prinsipper, slik at prinsippanvendelsen i selskapsregnskapet og konsernregnskapet kan være forskjellig. Ulik anvendelse av prinsipper i konsernregnskapet og selskapsregnskaper som inngår i konsernet er drøftet i avsnitt 11.5.2, og det påpekes at adgang til ulik prinsippanvendelse krever en endring av noteopplysningskravet i § 7-2.

Lovbestemmelsens innhold for øvrig er ikke i konflikt med IAS/IFRS og kravene går etter utvalgets mening ikke lenger enn krav etter IAS/IFRS.

Utvalget foreslår at bestemmelsen endres slik at den inkluderer et eksplisitt opplysningskrav knyttet til anvendte prinsipper for inntektsføring. Dette er begrunnet i prinsippenes sentrale betydning for bedømmelse av foretakets resultat og finansielle stilling. Den senere tids ”regnskaps-skandaler” som blant annet har vært knyttet til anvendte prinsipper for inntektsføring, bekrefter etter utvalgets mening behovet for et slikt eksplisitt krav. Utvalget anser ikke at et slikt krav er i strid med IAS/IFRS. I IAS 1 fremkommer inntektsføringsprinsipper som første element i en opplisting over de ”accounting policies” man som et minimum må vurdere å opplyse om.

Utvalget foreslår følgende endring i § 7-2:

Første punktum skal lyde:

”Det skal gis opplysninger om anvendte regnskapsprinsipper, herunder *prinsipper for inntektsføring* og omregning av utenlandsk valuta.”

Tredje punktum skal lyde:

”*Forskjellig prinsippanvendelse i selskapsregnskap og konsernregnskap skal opplyses og begrunnes.*”

Ved utvalgets foreslåtte lovendringer har den regn-

skapspliktige langt større grad av valgadgang i prinsippanvendelsen enn tidligere. Dette forholdet setter store krav til opplysninger om anvendte prinsipper, og utvalget vil understreke betydningen av opplysningskravet i relasjon til de foreslåtte valgmuligheter.

§ 7-3 Virkning av endring av regnskapsprinsipp mv.

Gjeldende bestemmelse lyder:

”Det skal opplyses om virkningen av endring av regnskapsprinsipp. Det samme gjelder feil i tidligere årsregnskap og korrigering av slike feil, samt omklassifiseringer. Sammenlignings-tall og omarbeiding av disse skal forklares.”

Lovbestemmelsens innhold er ikke i konflikt med IAS/IFRS og kravene går etter utvalgets mening ikke lenger enn krav etter IAS/IFRS. Gjeldende ordlyd i § 7-3 kan opprettholdes.

Bestemmelser om samme området etter IAS/IFRS fremkommer i IAS 8 *Net Profit or Loss for the Period, Fundamental Errors and Changes in Accounting Policies* fra IAS 8.41 og utover (foreslåtte endringer i forslag til revidert IAS 8.9 og utover). Både foreslåtte og gjeldende bestemmelser er mer vidtrekkende enn krav etter § 7-3.

§ 7-4 Virkning av endring i konsernsammensetning

Gjeldende bestemmelse lyder:

”Ved endring i konsernsammensetningen skal det gis opplysninger som muliggjør sammenligning med tidligere årsregnskap.”

Lovbestemmelsens innhold er ikke i konflikt med IAS/IFRS og kravene går etter utvalgets mening ikke lenger enn krav etter IAS/IFRS. Gjeldende ordlyd i § 7-4 kan opprettholdes.

Bestemmelser om samme område fremkommer både i IAS 27 *Consolidated Financial Statements and Accounting for Investments in Subsidiaries* og IAS 35 *Discontinuing Operations*.

§ 7-5 Finansiell markedsrisiko

Gjeldende bestemmelse lyder:

”Store foretak skal opplyse om finansiell markedsrisiko.”

Lovbestemmelsen er i utvalgets høringsnotat av 20. desember 2002 foreslått endret med virkning fra og med regnskapsåret 2004. Det foreslås i høringsnotatet et nytt første ledd med krav til opplysnin-

ger om finansielle derivater. Forslaget til nytt første ledd gjennomfører artikkel 42d bokstav c og artikkel 43 (1) bokstav a romertall II i fjerde direktiv (tilføyd gjennom direktiv 2001/65/EF). Gjeldende lovbestemmelse om at store foretak skal opplyse om finansiell markedsrisiko, foreslås i høringsnotatet som nytt annet ledd med den endring at opplysningene skal gis fordelt på arter av risiko.

Forslag til nytt første ledd følger av fjerde og syvende direktiv og må videreføres. Forslag til nytt annet ledd gjelder kun for store foretak. Da det ikke finnes tilsvarende direktivbestemmelser, foreslår utvalget at foreslått annet ledd ikke videreføres. Børsnoterte foretak må uansett følge IAS 32, ved utarbeidelse av konsernregnskapet, som inneholder langt mer detaljerte krav enn foreslått lovbestemmelse.

Bestemmelser om samme område fremkommer i IAS 32 *Financial Instruments: Disclosure and Presentation*.

§ 7-6 Enkelttransaksjoner

Gjeldende bestemmelse lyder:

”Det skal gis opplysninger om store enkelttransaksjoner.”

Bestemmelser etter IAS/IFRS om enkelttransaksjoner fremkommer i IAS 8.16 og i forslag til revidert IAS 1.80. Lovbestemmelsens innhold er ikke i konflikt med IAS/IFRS, men opplysningskravet følger ikke av direktivkrav og forslås derfor opphevet.

§ 7-7 Sammenlånning av poster i oppstillingsplanen

Gjeldende bestemmelse lyder:

”Poster i oppstillingsplanen som er slått sammen etter § 6-3 annet ledd, skal spesifiseres.

§ 6-6 om sammenligningstall gjelder tilsvarende.”

Bestemmelsen er knyttet til direktivets krav til oppstillingsplan, og pliktes gjennomført. Det er i kapittel 14 forslått en ny bestemmelse i § 7-11a for regnskapspliktige som ikke har spesifisert kostnader etter art, se avsnitt 14.1.

§ 7-8 Salgsinntekter

Gjeldende bestemmelse lyder:

”Salgsinntekter skal spesifiseres på virksomhetsområde og geografisk marked.”

Opplysningskrav etter IAS 14 Segment Reporting

er mer omfattende enn krav som følger etter gjeldende § 7-8. Gjeldende ordlyd i § 7-8 kan opprettholdes.

§ 7-9 Langsiktige tilvirkningskontrakter

Gjeldende bestemmelse lyder:

”Det skal opplyses om igangværende langsiktige tilvirkningskontrakter.”

Lovbestemmelsens innhold er ikke i konflikt med IAS/IFRS og kravene går etter utvalgets mening ikke lenger enn krav etter IAS/IFRS. Bestemmelsen følger imidlertid ikke av direktivkrav, og utvalget foreslår at bestemmelsen fjernes. Krav om langsiktige tilvirkningskontrakter fremkommer av god regnskapskikk, og kan videreutvikles i samsvar med IAS/IFRS.

Notekrav etter IAS/IFRS fremkommer i IAS 11.39-40 *Construction Contracts*.

§ 7-10 Varer

Gjeldende bestemmelse lyder:

”Varer skal spesifiseres på råvarer, varer under tilvirkning og ferdigvarer. § 6-6 om sammenligningstall gjelder tilsvarende.”

Lovbestemmelsens innhold er ikke i konflikt med IAS/IFRS og kravene går etter utvalgets mening ikke lenger enn krav etter IAS/IFRS. Gjeldende ordlyd i § 7-10 kan opprettholdes.

Notekrav etter IAS/IFRS fremkommer i IAS 2.34 *Inventories*

§ 7-11 Lønnskostnader

Gjeldende bestemmelse lyder:

”Lønnskostnader skal spesifiseres på lønninger, folketrygdavgift, pensjonskostnader og andre ytelser. § 6-6 om sammenligningstall gjelder tilsvarende. Det skal opplyses om beregning av pensjonskostnader og pensjonsforpliktelser.”

Lønnskostnader kreves spesifisert i henhold til direktivets oppstillingsplan. I regnskapslovens oppstillingsplan er lønnskostnader trukket sammen i én post, og kravet om spesifisering av er en konsekvens av dette.

Kravet om slike opplysninger gjelder uavhengig av oppstilling etter funksjon eller art, og må

videreføres slik det fremkommer i gjeldende bestemmelse. Det vises også til foreslått tilføyelse i § 7-11a, jf omtale i avsnitt 15.3.

Opplysningskravet i annet ledd om pensjonskostnader og pensjonsforpliktelser er et opplysningskrav i fjerde direktiv artikkel 43 nr. 1 (7) og syvende direktiv artikkel 34 nr. 7. Lovbestemmelsens innhold er ikke i konflikt med IAS/IFRS og kravene går etter utvalgets mening ikke lenger enn krav etter IAS/IFRS.

Gjeldende ordlyd i § 7-11 foreslås opprettholdt.

§ 7-12 Anleggsmidler

Gjeldende bestemmelse lyder:

”For hver post innledet med arabertall under varige driftsmidler og immaterielle eiendeler skal det opplyses om:

1. anskaffelseskost med spesifikasjon av balanseførte lånekostnader knyttet til egentilvirkede anleggsmidler,
2. tilgang og avgang i løpet av regnskapsåret,
3. samlede avskrivninger, nedskrivninger og reverseringer av nedskrivninger, og
4. avskrivninger, nedskrivninger og reverseringer av nedskrivninger i regnskapsåret.

Det skal opplyses om endring i avskrivningsplan.”

IAS 16 inneholder i utgangspunktet noteopplysningskrav som er mer omfattende enn kravene som følger av regnskapsloven. På ett punkt stiller imidlertid regnskapsloven opplysningskrav krav ut over krav som følger av IAS/IFRS. Dette gjelder balanseførte finansieringsutgifter knyttet til egentilvirkede anleggsmidler, hvor loven krever at disse skal spesifiseres akkumulert.

IAS krever opplysninger om balanseførte finansieringsutgifter, men opplysningskravet er mindre omfattende enn regnskapslovens krav i det IAS 23.29 (b) krever at balanseførte finansieringsutgifter i *perioden* skal spesifiseres. Bestemmelsen i § 7-12 innebærer at også tidligere års balanseførte finansieringsutgifter skal spesifiseres.

Fjerde direktiv artikkel 35 krever følgende opplysninger:

”Interest on capital borrowed to finance the production of fixed assets may be included in the production cost to the extent that it relates to the period of production. In that event, the inclusion of such interest under ”Assets” must be disclosed in the notes of the accounts.”

Etter utvalgets oppfatning er direktivets ordlyd

ikke til hinder for at opplysningsplikten begrenses til årets balanseførte finansieringsutgifter. Med bakgrunn i utvalgets overordnede målsetting om at regnskapslovens opplysningskrav ikke skal være mer omfattende enn krav etter IAS/IFRS foreslår utvalget følgende lovendring i § 7-12:

Første ledd innledningen skal lyde:

”For hver *post under* varige driftsmidler og immaterielle eiendeler skal det opplyses om:”

Første ledd nr. 1 skal lyde:

- ” 1. anskaffelseskost med spesifikasjon av *inneværende regnskapsårs* balanseførte *finansieringsutgifter* knyttet til egentilvirkede anleggsmidler,”

Lovbestemmelsens innhold for øvrig er ikke i konflikt med IAS/IFRS og kravene går etter utvalgets mening ikke lenger enn krav etter IAS/IFRS.

§ 7-13 Varige driftsmidler

Gjeldende bestemmelse lyder:

”For hver post innledet med arabertall under varige driftsmidler skal det opplyses om økonomisk levetid og valg av avskrivningsplan. For hver post skal det opplyses om balanseførte leieavtaler. Det skal opplyses om årets tilgang av egentilvirkede varige driftsmidler.

Det skal opplyses om hvilke forutsetninger som er lagt til grunn for nedskrivning og reversering av nedskrivning.

Dersom virkelig verdi av varig driftsmiddel er lavere enn 90 prosent av balanseført verdi, skal det begrunnes hvorfor nedskrivning ikke er foretatt.

Ved leie av varig driftsmiddel som ikke er balanseført skal det opplyses om årlig leie med tilsvarende spesifikasjon som i oppstillingsplanen for balansen.”

Etter § 7-13 tredje ledd skal det begrunnes hvorfor nedskrivning ikke er foretatt hvis virkelig verdi er lavere enn 90 pst. av balanseført verdi. IAS/IFRS har ingen tilsvarende opplysningskrav. Direktivene krever ikke slik opplysning.

Etter § 7-13 siste ledd skal det ved leie av varig driftsmiddel som ikke er balanseført, opplyses om årlig leie. IAS/IFRS ingen tilsvarende opplysningskrav. Direktivene stiller ikke krav om slik opplysning. Opplysningsplikten om leide driftsmidler er en videreføring av en tidligere aksjelovbestemmelse (jf. NOU 1995:30 kapittel 12).

Med bakgrunn i utvalgets overordnede målsetting om at regnskapslovens opplysningskrav ikke skal være mer omfattende enn krav etter IAS/IFRS, foreslår utvalget følgende lovendring i § 7-13:

Første ledd første punktum skal lyde:

”For hver *post under* varige driftsmidler skal det opplyses om økonomisk levetid og valg av avskrivningsplan.”

Tredje og fjerde ledd oppheves.

§ 7-14 Immaterielle eiendeler

Gjeldende bestemmelse lyder:

”For hver post innledet med arabertall under immaterielle eiendeler skal økonomisk levetid og valg av avskrivningsplan opplyses.

Det skal opplyses om utgifter som har gått med til forskning og utvikling i regnskapsåret. Det skal videre opplyses om forventet samlet inntjening av pågående forskning og utvikling motsvarer medgåtte samlede utgifter. Arten av forskning og utvikling som drives skal angis.

Goodwill skal spesifiseres for hvert enkelt virksomhetskjøp. Avskrivningsplan for goodwill som er lenger enn fem år, skal begrunnes.”

Forskning og utvikling

I henhold til fjerde direktiv artikkel 46 nr 2 (c) og syvende direktiv artikkel 36 nr 2 (c) skal det opplyses om foretakets aktiviteter innenfor områdene forskning og utvikling. Utvalget har ikke foreslått et eksplisitt krav om slike opplysninger i årsberetningen, og foreslår at § 7-14 skal inneholde krav til opplysninger om aktiviteter innenfor områdene forskning og utvikling.

Annet ledds første punktum har i første rekke betydning der den regnskapspliktige benytter seg av gjeldende adgang til å kostnadsføre utgifter til egen forskning og utvikling (utvalget foreslår i avsnitt 10.6 en endring i vurderingsregelen for utgifter til egen forskning og utvikling, slik at utgifter til egen forskning skal kostnadsføres). IAS/IFRS har ikke tilsvarende opplysningskrav for kostnadsførte utgifter til egen forskning og utvikling. Opplysningskravene i IAS 38 *Intangible Assets* er knyttet til balanseførte poster, ikke til kostnadsførte utgifter.

Utvalget foreslår at § 7-14 annet ledd skal lyde:

”Det skal gis opplysninger om forsknings- og utviklingsaktiviteter.”

Goodwill

Regnskapslovens krav om begrunnelse for avskrivning over 5 år for goodwill, avviker fra IAS/IFRS. IAS 22.88 krever begrunnelse ved avskrivningsperiode som overstiger 20 år. Som omtalt i kapittel 11, foreslår IASB vesentlige endringer i reglene for goodwill.

Etter fjerde direktiv artikkel 37 nr. 2 skal avskrivningsplan for goodwill utover 5 år begrunnes. Se nærmere om direktivreglene for goodwill i avsnitt 11.6.1.2. Det er ikke foreslått endring i direktivet knyttet til noteopplysningskrav for goodwill.

Utvalget foreslår i kapittel 11 endring i reglene for goodwill, slik at avskrivning på goodwill kan unnlates. Notekravet må ses i sammenheng med dette forslaget. Selv om det foreslåtte forbudet mot avskrivning fra IASB ikke er vedtatt, er det klare indikasjoner på dette vil bli en fremtidig løsning. Ved forutsetning om en slik løsning anser utvalget at gjeldende opplysningskrav ved avskrivningsperiode over 5 år kan bestå for foretak som velger å avskrive. Hvis avskrivning ikke lenger vil være en tillatt løsning etter IAS/IFRS er opplysningskravet knyttet til en løsning som avviker fra IAS/IFRS. Løsningen er tillatt, ikke påbudt. For foretak som ikke avskriver, vil ikke opplysningskravet være relevant. Ved et slikt resonnement vil konflikten mellom IAS/IFRS og direktivene være løst, og direktivets krav er oppfylt.

Regnskapsloven § 7-14 krever spesifisering av goodwill for hvert enkelt virksomhetskjøp. Ved bestemmelsen spesifiseres goodwill for hvert enkelt virksomhetskjøp i inneværende regnskapsår. Tilsvarende krav følger av IAS 7.40 *Cash Flow Statements*.

Lovbestemmelsens første ledd er ikke i konflikt med IAS/IFRS og kravene går etter utvalgets mening ikke lenger enn krav etter IAS/IFRS.

Utvalget foreslår følgende lovendring i § 7-14: Første ledd skal lyde:

”For hver *post under* immaterielle eiendeler skal økonomisk levetid og valg av avskrivningsplan opplyses.”

Annet ledd skal lyde:

”Det skal gis opplysninger om forsknings- og utviklingsaktiviteter.”

§ 7-15 Datterselskap, tilknyttet selskap mv.

Gjeldende bestemmelse lyder:

”Det skal opplyses om firma, forretningskontor, eierandel og stemmeandel for datterselskap, tilknyttet selskap og felles kontrollert virksomhet.

For datterselskap og tilknyttet selskap skal det gis opplysninger om egenkapitalen og resultatet ifølge siste årsregnskap. Dette gjelder likevel ikke datterselskap som er konsolidert eller er regnskapsført etter egenkapitalmetoden i selskapsregnskapet, eller tilknyttet selskap som er regnskapsført etter egenkapitalmetoden.

Regnskapspliktig som er datterselskap, skal opplyse om firma og forretningskontor for morselskap som utarbeider konsernregnskap der den regnskapspliktige inngår i konsolideringen. Det skal opplyses hvor en kan få utlevert konsernregnskapene.

Dersom datterselskap er utelatt fra konsolideringen etter § 3-8, skal dette opplyses og begrunnes.”

Utvalget foreslår ingen endring. Det vises til avsnitt 2.4.2.2 for nærmere omtale. Det vises også til avsnitt 15.3 der utvalget foreslår et nytt femte ledd i § 7-15.

§ 7-16 Investering som regnskapsføres etter egenkapitalmetoden

Gjeldende bestemmelse lyder:

”For investering som regnskapsføres etter egenkapitalmetoden, skal det opplyses om anskaffelseskost og balanseført egenkapital på anskaffelsestidspunktet. For hver investering skal det opplyses om inngående balanse, inntektsført resultat, andre endringer i løpet av året og utgående balanse. Det skal opplyses om merverdier og goodwill samt avskrivning av merverdier og goodwill.”

IAS/IFRS inneholder ikke tilsvarende krav, men utvalget finner ikke at direktivenes krav til opplysninger er lempet på dette punktet. Utvalget anser derfor at kravet må opprettholdes for å oppfylle direktivkravene.

§ 7-17 Virkning av bruk av markedsverdiprinsippet

Gjeldende bestemmelse lyder:

”For finansielle omløpsmidler som er vurdert

etter § 5-8 første ledd, skal det opplyses om anskaffelseskost.”

Lovbestemmelsen er i utvalgets høringsnotat av 20. desember 2002 foreslått endret med virkning fra og med regnskapsåret 2004. Foreslått første ledd gjennomfører artikkel 42d bokstav a, b og d i fjerde direktiv (tilføyd gjennom direktiv 2001/65/EØF) vedrører opplysninger om virkelig verdi vurdering av finansielle instrumenter. Foreslått annet ledd gjennomfører kravet i artikkel 43 (1) nr 14 bokstav a i fjerde direktiv om å opplyse om virkelig verdi på finansielle derivater som ikke er vurdert til virkelig verdi (i regnskapet). Foreslått tredje ledd gjennomfører artikkel 43 (1) nr 14 bokstav b om at det skal gis opplysninger om finansielle anleggsmidler i de tilfeller balanseført verdi overstiger virkelig verdi som følge av den betingede nedskrivningsplikten.

Forslag til ny § 7-17 om virkelig verdi av finansielle instrumenter følger av fjerde direktiv og må videreføres i 2005. Det er likevel nødvendig å foreta en teknisk endring av bestemmelsen som følge av at vurderingsreglene for finansielle instrumenter som vurderes til anskaffelseskost er flyttet fra § 5-3 til § 5-8.

Bestemmelser om samme område fremkommer i IAS 32 *Financial Instruments: Disclosure and Presentation*.

Utvalget foreslår at § 7-17 skal lyde:

”§ 7-17. Virkelig verdi av finansielle instrumenter

For hver kategori av finansielle instrumenter som er vurdert til virkelig verdi etter § 5-8, skal det opplyses om anskaffelseskost, virkelig verdi, periodens resultatførte verdiendring, samt periodens verdiendring ført direkte mot egenkapitalen. Det skal i tillegg gis opplysninger om vesentlige forutsetninger som ligger til grunn for vurderingen, samt en spesifisering av endringer i fond for verdiendringer i løpet av regnskapsåret.

For finansielle derivater som ikke er vurdert til virkelig verdi etter § 5-8, skal det opplyses om virkelig verdi såfremt denne kan estimeres på en pålitelig måte. Opplysningene skal gis separat for hver kategori av finansielle derivater.

For finansielle eiendeler vurdert etter § 5-8 første og annet ledd der balanseført verdi er høyere enn virkelig verdi, skal det opplyses om balanseført verdi og virkelig verdi av den enkelte eiendelen eller en hensiktsmessig gruppering av eiendelene. Det skal gis en begrunnelse for hvorfor nedskrivning ikke er foretatt. Begrunnelsen skal

inkludere holdepunktene for at verdifallet ikke er forbigående.”

§ 7-18 Aksjer og andeler i andre selskaper

Gjeldende bestemmelse lyder:

”Aksjer og andeler i selskaper hvor den regnskapspliktiges eierandel er over 10 prosent eller investeringen utgjør mer enn 50 prosent av den regnskapspliktiges egenkapital, skal spesifiseres etter selskap dersom investeringen ikke omfattes av §§ 7-15 og 7-16. Det skal opplyses om balanseført verdi, eventuell markedsverdi og eierandel i hvert selskap.”

Utvalget foreslår ingen endring. Det vises til avsnitt 2.4.2.2 for nærmere omtale.

§ 7-19 Fordringer

Gjeldende bestemmelse lyder:

”For hver post innledet med arabertall under eiendeler, skal det opplyses om fordringer som forfaller senere enn ett år etter regnskapsårets slutt. § 6-6 om sammenligningstall gjelder tilsvarende.”

Lovbestemmelsen gjennomfører kravet i artikkel 9 i fjerde direktiv om at det skal opplyses om fordringer som forfaller innen ett år etter balanse dagen. Forslag til revidert IAS 1.49 krever at balansen *enten* skal klassifiseres etter inndelingen omløpsmiddel-/anleggsmiddel eller på grunnlag av *likviditet*. Uavhengig av hvilken klassifiseringsmetode som er valgt, skal alle balanseposter i henhold til forslag til revidert IAS 1.50 spesifiseres i forhold til hvor stor del av posten som forventes realisert innen ett år. Spesifikasjonen skal enten fremgå av balansen eller av notene. Samme valgfrihet synes også å foreligge etter direktivet. Utvalget foreslår derfor å endre kravet i § 7-19 tilsvarende.

Bestemmelser om samme område fremkommer i IAS 1 *Presentation of Financial Statements* og IAS 32 *Financial Instruments: Disclosure and Presentation*.

Utvalget foreslår følgende lovendring i § 7-19: Første ledd første punktum skal lyde:

”Med mindre opplysningene gis i balansen skal det for hver post innledet med arabertall under eiendeler, opplyses om fordringer som forfaller senere enn ett år etter regnskapsårets slutt.”

§ 7-20 Obligasjoner

Gjeldende bestemmelse lyder:

”Obligasjoner skal spesifiseres etter debitorkategori og pålydende valuta. Det skal opplyses om balanseført verdi og markedsverdi.

Store foretak skal gi en oversikt over rentereguleringstidspunkter og gjennomsnittlig rente.”

Kravet i første ledd til å opplyse om balanseført verdi og markedsverdi for obligasjoner er delvis overlappende med kravet i foreslått § 7-17 første ledd. Kravet til å spesifisere på debitor kategorier og valuta går imidlertid utover nevnte bestemmelse. Etter IAS 32 skal det for hver gruppe av finansielle eiendeler og annen eksponering for kredittrisiko gis opplysninger om kredittrisiko. Opplysningene som skal gis etter IAS 32 går utover kravet i regnskapsloven § 7-20, men det er ikke krav etter IAS 32 å opplyse om debitor kategorier, som kun krever informasjon om ”significant concentration of credit risk”. Det er heller ikke krav i IAS/IFRS til å spesifisere obligasjoner på valuta. Regnskapsdirektivene stiller ikke krav til å spesifisere obligasjoner på debitor kategorier og valuta. Utvalget foreslår at § 7-20 første ledd oppheves.

Kravet i annet ledd for store foretak til å gi en oversikt over rentereguleringstidspunkter og gjennomsnittlig rente, er ikke regulert i regnskapsdirektivene. Etter IAS 32 skal det gis informasjon om renterisiko i utgangspunktet for hver gruppe av finansielle eiendeler og gjeld. Det skal gis informasjon om renteregulerings-tidspunkter eller eventuelt utløpsdato (maturity dates) dersom denne er tidligere. Videre skal det opplyses om effektiv rentesats når denne kan anvendes (when applicable). Utvalget foreslår at kravet i § 7-20 annet ledd oppheves.

§ 7-21 Gjeld

Gjeldende bestemmelse lyder:

”For hver post innledet med arabertall under gjeld, skal den del av gjelden som forfaller til betaling mer enn fem år etter regnskapsårets slutt, spesifiseres. § 6-6 om sammenligningstall gjelder tilsvarende.

Er den regnskapspliktiges gjeld sikret ved pant eller lignende sikkerhet i den regnskapspliktiges eiendeler, skal det gis opplysninger om den gjeld sikkerheten gjelder og om balanseført verdi av de pantsatte eiendeler. Utlegg skal angis særskilt.

Det skal opplyses hvilke forpliktelser som

er dekket av andre avsetninger som nevnt i § 6-2 D I nr. 3.

Store foretak skal for obligasjonslån, konvertible lån og langsiktig gjeld til kredittinstitusjoner opplyse om avdragsstruktur, gjennomsnittlig rente og særlige vilkår.”

Kravet i første ledd om å spesifisere gjeld som forfaller mer enn fem år etter regnskapsårets slutt for hver post innledet med arabertall under gjeld, gjennomfører artikkel 43 nr. 1 (6) i fjerde direktiv. Utvalget legger til grunn at bestemmelsen må opprettholdes

Kravet i annet ledd om å gi opplysninger om den gjeld som er sikret ved pant eller lignende gjennomfører artikkel 43 nr. 1 (6) i fjerde direktiv. Det er imidlertid ikke krav i direktivet til å gi opplysninger om balanseført verdi av pantsatte eiendeler, men et slikt krav finnes i IAS 32. Utvalget foreslår å fjerne kravet i § 7-21 annet ledd om å gi opplysninger om pantsatte eiendeler. Øvrige deler av § 7-21 annet ledd foreslås videreført.

Kravet i tredje ledd om å opplyse om hvilke forpliktelser som er dekket av andre avsetninger som nevnt i § 6-2 D I nr. 3, gjennomfører artikkel 42 i fjerde direktiv. Bestemmelser om samme område fremkommer i IAS 37 *Provisions, Contingent Liabilities and Contingent Assets*. Utvalget legger til grunn at bestemmelsen må videreføres.

Kravet i fjerde ledd gjeldende for store foretak om å gi opplysninger om avdragsstruktur, gjennomsnittlig rente og særlige vilkår for spesifiserte typer av gjeld, er ikke regulert i regnskapsdirektivene. Etter IAS 32 er det krav til at det for hver klasse av finansiell gjeld gis informasjon om dets eksponering mot renterisiko, herunder informasjon om rentereguleringstidspunkter eller eventuelt utløpsdato (maturity dates) dersom denne er tidligere, samt om effektiv rentesats når denne kan anvendes (when applicable). Det er også krav til å gi opplysninger om signifikante betingelser og lignende som kan påvirke beløp, tidfesting og usikkerhet ved finansielle instrumenters (herunder også gjeld) fremtidige kontantstrømmer. Utvalget foreslår at kravet i § 7-21 fjerde ledd oppheves.

Utvalget foreslår følgende lovendring i § 7-21: Annet ledd første punktum skal lyde:

”Er den regnskapspliktiges gjeld sikret ved pant eller lignende sikkerhet i den regnskapspliktiges eiendeler, skal det gis opplysninger om *de eiendeler som er stilt som sikkerhet* og den gjeld sikkerheten *dekker*.”

Fjerde ledd oppheves.

§ 7-22 *Mellomværende med foretak i samme konsern mv.*

Gjeldende bestemmelse lyder:

”For hver post under fordringer, annen langsiktig gjeld og kortsiktig gjeld skal det angis det samlede beløp som gjelder foretak i samme konsern, tilknyttet selskap og felles kontrollert virksomhet. § 6-6 om sammenligningstall gjelder tilsvarende.

Det skal opplyses om samlet forpliktelse i form av pantstillelse, annen sikkerhetsstillelse og garantier til fordel for foretak i samme konsern.”

Utgangspunkt for bestemmelsen er fjerde direktiv artikkel 9 D II nr. 3 og C nr. 7 om spesifisering av balansen. Kravet er knyttet til oppstillingsplanen og må derfor opprettholdes. Se nærmere om direktivenes krav og utvalgets standpunkter i kapittel 14.

Også bestemmelsens annet ledd har utgangspunkt i direktivkrav. Utvalget anser ikke at lovbestemmelsens annet ledd er i konflikt med krav etter IAS/IFRS.

Gjeldende ordlyd i § 7-22 kan opprettholdes.

§ 7-23 *Skattekostnad*

Gjeldende bestemmelse lyder:

”Det skal opplyses om beregning av skattekostnad og utsatt skatt eller utsatt skattefordel.”

Lovbestemmelsens innhold er ikke i konflikt med IAS/IFRS og kravene går etter utvalgets mening ikke lenger enn krav etter IAS/IFRS. Gjeldende ordlyd i § 7-23 kan opprettholdes.

§ 7-24 *Ekstraordinære inntekter og kostnader*

Gjeldende bestemmelse lyder:

”Det skal opplyses om størrelsen og arten av ekstraordinære inntekter og kostnader.”

I henhold til IAS 8.11 skal det opplyses om art og størrelse for hver enkelt ekstraordinær post. Slik tilleggsopplysning kan unnlates når den i stedet er gitt i resultatregnskapet. Krav etter regnskapsloven går derved ikke lenger enn IAS/IFRS men det uttrykkes eksplisitt at informasjonen i stedet kan gis direkte i resultatregnskapet. IASB foreslår i forslag til revidert IAS 1.78-79 å fjerne adgangen til å presentere poster som ekstraordinære.

Gjeldende § 7-24 gjennomfører krav etter fjerde direktiv artikkel 29 nr. 2.

Utvalget anser at gjeldende bestemmelse kan opprettholdes.

§ 7-25 Egenkapital

Gjeldende bestemmelse lyder:

”Det skal opplyses om endringer i egenkapitalen i løpet av regnskapsåret. Det skal gis opplysning om innholdet i hver enkelt egenkapitaltransaksjon.”

Utvalget foreslår i kapittel 14 et nytt første ledd, slik at opptjent egenkapital kan spesifiseres i note. Videre foreslås en endring i bestemmelsens annet ledd, slik at opplysningene i stedet fremkommer i en egen oppstilling. Utvalget foreslår følgende lovendring i § 7-25:

Nytt første ledd skal lyde:

”Opptjent egenkapital skal spesifiseres i note.”

Nåværende første ledd blir nytt annet ledd, der nytt tredje punktum skal lyde:

”Opplysningene kan i stedet gis i en egen oppstilling i årsregnskapet, jf. § 3-2 første ledd.”

§ 7-26 Antall aksjer, aksjeeiere mv.

Gjeldende bestemmelse lyder:

”Aksjeselskap og allmennaksjeselskap skal opplyse om aksjekapitalen og aksjenes pålydende fordelt på hver aksjeklasse. Det skal opplyses om vedtektsbestemmelser om stemmerett. Det skal opplyses om alle rettigheter som kan medføre at det blir utstedt nye aksjer med angivelse av hovedtrekkene i de vilkår som gjelder for retten.

Aksjeselskap og allmennaksjeselskap skal opplyse om selskapets 20 største aksjeeiere og deres eierandeler. Opplysning om aksjeeiere som eier under 1 prosent av aksjene kan utelates.

Det skal opplyses om aksjer eller andeler i selskapet samt rettigheter til slike, som eies av henholdsvis daglig leder og medlemmer av styret og bedriftsforsamlingen.

Store foretak skal gi opplysninger som nevnt i tredje ledd spesifisert på de enkelte medlemmer av styret og deres personlig nærstående samt de enkelte ledende ansatte og deres personlig nærstående. Som personlig nærstående regnes:

1. ektefelle og en person som vedkommende

bor sammen med i ekteskapslignende forhold,

2. mindreårige barn til vedkommende selv, samt mindreårige barn til en person som nevnt i nr. 1 som vedkommende bor sammen med, og
3. foretak der vedkommende selv eller noen som er nevnt i nr. 1 og 2 har slik bestemmende innflytelse som nevnt i § 1-3 annet ledd.”

Som nevnt innledningsvis til kapittel 15, følger ikke noteopplysningskravene for store foretak av direktivkrav, og utvalget foreslår en endring vedrørende særkravet for disse foretakene i bestemmelsens fjerde ledd.

Som bakgrunn for bestemmelsen refereres det i ot.prp. nr. 42 (1997-98), kapittel 15 til et innspill fra Oslo Børs som har påpekt at det bør være plikt, i hvert fall for store foretak, til også å opplyse om aksjer og andeler eiet av ledende ansatte. Departementet sluttet seg til vurderingen.

Utvalget har vurdert om kravet bør opprettholdes, for alle eller enkelte regnskapspliktige. Etter utvalgets mening bør kravet opplagt ikke stilles for små foretak. Når det gjelder børsnoterte foretak vil informasjon om primærinnsideres handel i selskapets aksjer inngå i en pliktig rapportering til Oslo Børs iht bestemmelsene i verdipapirhandelloven kap. 3. Etter bestemmelsen i verdipapirhandelloven § 3-1 skal melding om handel gis straks, og senest innen børsens åpning den påfølgende dag. Melding om primærinnsiders handel vil være lett tilgjengelig for alle via Oslo Børs' selskapsmeldingssystem. For enkelte foretak som i dag hører inn under gjeldende lovs definisjon av store foretak vil derimot ikke slik informasjon være like lett tilgjengelig. Utvalget har i kapittel 6 foreslått at gruppen ”store foretak” ikke opprettholdes. Det foreligger etter utvalgets mening ikke særlige forhold ved dette opplysningskravet som tilsier at man pålegger enkelte grupper av regnskapspliktige særskilte notekrav, på tvers av de foreslåtte kategorier av regnskapspliktige.

Etter utvalgets oppfatning bør kravet i fjerde ledd utgå.

Det vises til avsnitt 2.4.2.2 for omtale av øvrige opplysningskrav i bestemmelsen.

§ 7-27 Egne aksjer

Gjeldende bestemmelse lyder:

”Aksjeselskap og allmennaksjeselskap skal opplyse om endringer i egen beholdning og datterselskapenes beholdning av aksjer som er

utstedt av selskapet. Det skal minst opplyses om:

1. bakgrunnen for erverv som har funnet sted,
2. antall aksjer som er ervervet og vederlag for aksjene,
3. antall aksjer som er avhendet og vederlag for aksjene.”

Utvalget foreslår en endring i kapittel 14. Det foreslås ingen endringer for øvrig, se avsnitt 2.4.2.2 for nærmere omtale av bestemmelsen.

Utvalget foreslår i kapittel 14 et nytt første ledd i § 7-27 om at spesifikasjon skal gis i note dersom egne aksjer ikke vises på egen linje under selskapskapital i balansen.

§ 7-28 Garantiforpliktelser

Gjeldende bestemmelse lyder:

”Det skal opplyses om summen av garantiforpliktelser som ikke er regnskapsført. Det skal opplyses særskilt dersom slike garantiforpliktelser er sikret ved pant.”

Lovbestemmelsens innhold er ikke i konflikt med IAS/IFRS og kravene går etter utvalgets mening ikke lenger enn krav etter IAS/IFRS. Gjeldende ordlyd i § 7-28 kan opprettholdes.

§ 7-29 Andre forpliktelser

Gjeldende bestemmelse lyder:

”Det skal opplyses om andre forpliktelser enn nevnt i § 7-28 som ikke er regnskapsført. Det skal opplyses særskilt dersom slike forpliktelser er sikret ved pant.”

Lovbestemmelsens innhold er ikke i konflikt med IAS/IFRS og kravene går etter utvalgets mening ikke lenger enn krav etter IAS/IFRS. Gjeldende ordlyd i § 7-29 kan opprettholdes.

§ 7-30 Antall ansatte

Gjeldende bestemmelse lyder:

”Det skal opplyses om det gjennomsnittlige antall ansatte i regnskapsåret.”

Flere høringsinstanser har oppfordret til at årsverk innføres konsekvent som begrep i regnskapsloven istedenfor ansatte, da et stort antall næringsvirksomheter er basert på sesonghjelp og deltidsansatte. Antall årsverk i regnskapsåret vil ofte

gi større informasjonsverdi enn gjennomsnittlig antall ansatte og være et mer entydig begrep.

Det vises til drøftelser av gjennomsnittlig antall ansatte og antall årsverk i avsnitt 5.1 om regnskapsplikt.

I henhold til IAS 1 kan foretaket velge å presentere gjennomsnittlig antall ansatte eller antall ansatte ved årsslutt (foreslått å bortfalle i forslag til revidert IAS 1).

Utvalgets flertall foreslår følgende endring av § 7-30:

Første ledd skal lyde:

”Det skal opplyses om det gjennomsnittlige antall ansatte i regnskapsåret *angitt i årsverk.*”

Medlemmet Voldnes foreslår at det skal opplyse om gjennomsnittlig antall ansatte og antall årsverk i regnskapsåret. Dette vil imøtekomme både behovet for informasjon om bransjer som i stor grad er sesongpregede og bransjer som benytter deltidsansatte.

§ 7-31 Ytelser til ledende personer mv.

Gjeldende bestemmelse lyder:

”Det skal opplyses om de samlede utgifter til henholdsvis lønn, pensjonsforpliktelser og annen godtgjørelse til daglig leder og medlemmer av styret og bedriftsforsamlingen. Det skal opplyses om godtgjørelse til revisor og hvordan godtgjørelsen er fordelt på revisjon og andre tjenester.

Det skal opplyses om arten og omfanget av forpliktelser til å gi daglig leder eller leder av styret særskilt vederlag ved opphør eller endring av ansettelsesforholdet eller vervet. Tilsvarende gjelder avtaler om bonuser, overskuddsdelinger, opsjoner og lignende til fordel for daglig leder eller leder av styret.

Det skal gis opplysninger om den regnskapspliktiges forpliktelser knyttet til tegningsretter, opsjoner og tilsvarende rettigheter som gir ansatte eller tillitsvalgte rett til tegning, kjøp eller salg av aksjer eller grunnfondsbevis.

Store foretak skal gi opplysninger som nevnt i annet ledd spesifisert på de enkelte medlemmer av styret og de enkelte ledende ansatte.”

Bestemmelsen er vurdert i kapittel 17.

§ 7-32 Lån og sikkerhetsstillelse til ledende personer, aksjeeiere mv.

Gjeldende bestemmelse lyder:

“Lån til eller sikkerhetsstillelse til fordel for daglig leder og leder av styret skal spesifiseres. For hvert lån skal det opplyses om hvilke vilkår som gjelder, herunder rentesatsen og avdragsplanen. Store foretak skal gi slike opplysninger spesifisert på de enkelte medlemmer av styret og de enkelte ledende ansatte.

Det skal opplyses om samlede lån til og samlet sikkerhetsstillelse til fordel for ansatte, aksjeeiere og medlemmer av styret og bedriftsforsamlingen. I aksjeselskap og allmennaksjeselskap skal opplysningene også omfatte lån til eller sikkerhetsstillelse til fordel for nærstående til aksjeeiere, og medlemmer av styret og bedriftsforsamlingen. Det skal opplyses om hvilke vilkår som gjelder for slike lån eller sikkerhetsstillelser. Lån eller sikkerhetsstillelser som utgjør mer enn 5 prosent av egenkapitalen etter balansen, skal spesifiseres. Som nærstående etter denne paragraf regnes:

1. ektefelle og en person som vedkommende bor sammen med i ekteskaplignende forhold,
2. slektninger i rett oppstigende eller nedstigende linje og søsken,
3. slektninger i rett oppstigende eller nedstigende linje og søsken til en person som nevnt i nr. 1,
4. ektefelle til, og en person som bor sammen i ekteskaplignende forhold med, noen som er nevnt i nr. 2,
5. foretak der vedkommende selv eller noen som er nevnt i nr. 1 til 4, har slik bestemmende innflytelse som nevnt i § 1-3 annet ledd.”

Bestemmelsen er vurdert i kapittel 17.

§ 7-33 Betingede utfall

Gjeldende bestemmelse lyder:

”Det skal opplyses om forhold ved regnskapsårets slutt med betinget utfall.”

Det er ikke nødvendig etter fjerde og syvende direktiv å kreve opplysninger om betingede utfall. Bestemmelsen bør etter utvalgets oppfatning utgå. Noteopplysningskrav følger av god regnskapskikk, og disse bør videreutvikles i samsvar med IAS/IFRS.

§ 7-34 Utvinning av petroleum, kraftproduksjon mv.

Gjeldende bestemmelse lyder:

”Regnskapspliktig som har betydelig virksomhet innen utvinning av petroleum, kraftproduksjon eller gruvedrift, skal gi opplysning om

antatte reserver og gjenværende utvinnings- eller utnyttelsesperiode, konsesjonsperiode og andre økonomiske betingelser. Det skal opplyses særskilt om framtidige utgifter til disponering og opprydding.”

Det er ikke nødvendig etter fjerde og syvende direktiv å kreve opplysninger om utvinning av petroleum og kraftproduksjon mv. Slik opplysningskrav foreligger heller ikke etter IAS/IFRS.

I merknader til bestemmelsen (Ot.prp. nr. 42 (1997-98), kapittel 15) uttrykkes følgende:

”Det er ikke stilt særskilte krav etter regnskapslovgivningen eller selskapsdirektivene om å gi slike noteopplysninger. Utvalget påpeker at verdien av slike foretak avhenger av naturbestemte forhold, samt av juridiske og økonomiske rammebetingelser knyttet til ressursene, og mener at det derfor bør være en særskilt opplysningsplikt om disse forholdene. Utvalget uttaler videre at enkelte opplysninger som kreves i en slik note ikke er egnet for revisjon, og at slike opplysninger alternativt bør kunne gis i årsberetningen. Kredittilsynet og Norsk RegnskapsStiftelse mener opplysningene heller bør kreves i årsberetningen. Departementet er enig i utvalgets begrunnelse, og mener opplysningene bør gis i note.

Skattedirektoratet støtter en notebestemmelse for utvinning av petroleum mv.

Et mindretall i utvalget, Oljeindustriens Landsforening, NSRF, Oslo Børs og Gruppen av store industriforetak mener notekravet bør utgå. Oljeindustriens Landsforening uttaler:

”Det er ikke tilsvarende krav i IAS, US GAAP (unntatt antatte reserver) eller EU-direktivene. Det er uheldig at selskaper som opererer på norsk sokkel skal bli pålagt flere informasjonskrav enn det tilsvarende selskap må gjøre i andre land. Selskapene i oljeindustrien er internasjonalt orienterte og norske særkrav til opplysninger vil lett kunne føre til misforståelser og representerer etter OLFs mening en unødvendig merkostnad for selskapene.”

Departementet viser til at petroleumsvirksomhet er av særlig betydning i Norge, og mener dette taler for at det skal gis noteopplysninger om slik virksomhet. Videre vil opplysningene som skal gis etter den foreslåtte bestemmelsen normalt være av stor betydning for å bedømme stilling og resultat i de aktuelle foretakene.”

IAS-foretak vil ikke ha krav om slike opplysninger i sitt konsernregnskap. Dette forhold sammenholdt med utvalgets målsetting om ikke å gi krav om noteopplysninger som er strengere enn krav etter IAS/IFRS, tilsier at noteopplysningskravet

bør utgå. Området skiller seg ut fra øvrige bestemmelser, i og med at IASB ikke har standarder mv som dekker denne typen virksomhet særskilt. Det kunne derfor være hensiktsmessig å gjøre et unntak fra målsettingen på dette området. Utvalget har likevel valgt å foreslå kravet fjernet. Dette er primært begrunnet i at IASB har startet opp arbeidet med standardsetting på området ("extractive industries"), opprettholdes noteopplysningskravet kan dette komme i konflikt med senere regler fra IASB. Videre anser utvalget at det uavhengig av område vil være urimelig å pålegge foretak som er utenfor børs et notekrav som går utover kravene som gjelder for børsnoterte foretaks konsernregnskap.

Utvalget er enig at noteopplysningskravet er av verdi for brukere, men anser at manglende direktivkrav, manglende krav fra IASB og derved fravær av slikt krav for børsnoterte foretaks konsernregnskap, veier tyngst i avgjørelsen om lovfesting. Utvalget foreslår at lovbestemmelsen utgår.

15.3 Utvalgets vurderinger og forslag – nye notekrav

Ny § 7-11a skal lyde:

"§ 7-11a. Spesifisering av driftskostnader etter art

Dersom driftskostnadene ikke er spesifisert etter sin art i resultatregnskapet, skal det opplyses om:

1. *Lønnskostnad*
2. *Avskrivning på varige driftsmidler og immaterielle eiendeler*
3. *Nedskrivning av varige driftsmidler og immaterielle eiendeler.*

§ 6–6 om sammenligningstall gjelder tilsvarende."

Bakgrunn for bestemmelsen er omtalt i kapittel 14.

§ 7-15 nytt femte ledd skal lyde:

"I konsernregnskapet skal det opplyses om navnet på foretak der den regnskapspliktige selv eller gjennom datterselskaper eier så mange aksjer eller andeler at de representerer flertallet av stemmene i foretaket, men som ikke er datterselskap fordi det ikke foreligger bestemmende innflytelse."

Bakgrunn for bestemmelsen er omtalt i kapittel 11.1.2

Nye §§ 7-17a og 7-17b skal lyde:

"§ 7-17a Virkelig verdi av investeringseiendommer

Dersom investeringseiendommer vurderes til virkelig verdi, skal det opplyses om hvilke verdsettelsesmetoder som er benyttet og om vesentlige forutsetninger som beregningene bygger på. Det skal videre opplyses i hvilken grad verdsettelsen bygger på ekstern takst.

Ytterligere opplysninger skal gis i den utstrekning dette er nødvendig for å bedømme de vurderinger som ligger til grunn for regnskapet.

§ 7-17b Virkelig verdi av biologiske eiendeler

Dersom biologiske eiendeler og produkter produsert av slike vurderes til virkelig verdi, skal det opplyses om hvilke verdsettelsesmetoder som er benyttet, og om vesentlige forutsetninger som beregningene bygger på.

For hver gruppe av biologiske eiendeler skal det opplyses om beholdningskvanta ved periodens slutt og gjennomsnittsverdier per enhet. Det skal spesifiseres hvordan beholdningsendringer er fremkommet. For produkter produsert av biologiske eiendeler skal det opplyses om periodens produksjonskvanta.

Ytterligere opplysninger skal gis i den utstrekning dette er nødvendig for å bedømme de vurderinger som ligger til grunn for regnskapet."

Bakgrunn for bestemmelsene er omtalt i avsnitt 10.3.

15.4 Oppsummering av utvalgets forslag

§ 7-1 første ledd første punktum skal lyde:

"I noter til årsregnskapet skal det gis opplysninger som nevnt i §§ 7-2 til 7-32."

Annet ledd første punktum skal lyde:

"I tillegg til opplysninger som nevnt i første ledd skal det gis opplysninger som er nødvendige for å bedømme den regnskapspliktiges eller konsernets stilling og resultat, jf. § 4-6, og som ikke fremgår av årsregnskapet for øvrig."

§ 7-2 første punktum skal lyde:

"Det skal gis opplysninger om anvendte regnskapsprinsipper, herunder prinsipper for inntektsføring og omregning av utenlandsk valuta."

Tredje punktum skal lyde:

"Forskjellig prinsippanvendelse i selskapsregnskap og konsernregnskap skal opplyses og begrunnes."

§ 7-5 skal lyde:

"§ 7-5. Finansielle derivater

Det skal gis opplysninger om egenskaper ved og omfang av finansielle derivater fordelt på kategorier av derivater. Opplysningene skal omfatte vesentlige betingelser og forhold som kan påvirke beløpsstørrelse, tidfesting og usikkerhet ved fremtidige kontantstrømmer."

§ 7-9 oppheves.

Ny § 7-11a skal lyde:

"7-11a. Spesifisering av driftskostnader etter art

Dersom driftskostnadene ikke er spesifisert etter sin art i resultatregnskapet, skal det opplyses om:

- 1. Lønnskostnad*
- 2. Avskrivning på varige driftsmidler og immaterielle eiendeler*
- 3. Nedskrivning av varige driftsmidler og immaterielle eiendeler.*

§ 6–6 om sammenligningstall gjelder tilsvarende."

§ 7-12 første ledd innledningen skal lyde:

"For hver post under varige driftsmidler og immaterielle eiendeler skal det opplyses om:"

Første ledd nr. 1 skal lyde:

- " 1. anskaffelseskost med spesifisering av inneværende regnskapsårs balanseførte finansieringsutgifter knyttet til egentilvirkede anleggsmidler,"*

§ 7-13 første ledd første punktum skal lyde:

"For hver post under varige driftsmidler skal det opplyses om økonomisk levetid og valg av avskrivningsplan."

Tredje og fjerde ledd oppheves.

§ 7-14 første ledd skal lyde:

"For hver post under immaterielle eiendeler skal økonomisk levetid og valg av avskrivningsplan opplyses."

Annet ledd skal lyde:

"Det skal gis opplysninger om forsknings- og utviklingsaktiviteter."

§ 7-15 nytt femte ledd skal lyde:

"I konsernregnskapet skal det opplyses om nav-

net på foretak der den regnskapspliktige selv eller gjennom datterselskaper eier så mange aksjer eller andeler at de representerer flertallet av stemmene i foretaket, men som ikke er datterselskap fordi det ikke foreligger bestemmende innflytelse."

§ 7-17 skal lyde:

"§ 7-17. Virkelig verdi av finansielle instrumenter

For hver kategori av finansielle instrumenter som er vurdert til virkelig verdi etter § 5-8, skal det opplyses om anskaffelseskost, virkelig verdi, periodens resultatførte verdiendring, samt periodens verdiendring ført direkte mot egenkapitalen. Det skal i tillegg gis opplysninger om vesentlige forutsetninger som ligger til grunn for vurderingen, samt en spesifisering av endringer i fond for verdiendringer i løpet av regnskapsåret.

For finansielle derivater som ikke er vurdert til virkelig verdi etter § 5-8, skal det opplyses om virkelig verdi såfremt denne kan estimeres på en pålitelig måte. Opplysningene skal gis separat for hver kategori av finansielle derivater.

For finansielle eiendeler vurdert etter § 5-8 første og annet ledd der balanseført verdi er høyere enn virkelig verdi, skal det opplyses om balanseført verdi og virkelig verdi av den enkelte eiendelen eller en hensiktsmessig gruppering av eiendelene. Det skal gis en begrunnelse for hvorfor nedskrivning ikke er foretatt. Begrunnelsen skal inkludere holdepunktene for at verdifallet ikke er forbigående."

Nye §§ 7-17a og 7-17b skal lyde:

"§ 7-17a Virkelig verdi av investeringseiendommer

Dersom investeringseiendommer vurderes til virkelig verdi, skal det opplyses om hvilke verdsettelsesmetoder som er benyttet og om vesentlige forutsetninger som beregningene bygger på. Det skal videre opplyses i hvilken grad verdsettelsen bygger på ekstern takst.

Ytterligere opplysninger skal gis i den utstrekning dette er nødvendig for å bedømme de vurderinger som ligger til grunn for regnskapet.

§ 7-17b Virkelig verdi av biologiske eiendeler

Dersom biologiske eiendeler og produkter produsert av slike vurderes til virkelig verdi, skal det opplyses om hvilke verdsettelsesmetoder som er benyttet, og om vesentlige forutsetninger som beregningene bygger på.

For hver gruppe av biologiske eiendeler skal det opplyses om beholdningskvanta ved periodens slutt og gjennomsnittsverdier per enhet. Det skal spesifiseres hvordan beholdningsendringer

er fremkommet. For produkter produsert av biologiske eiendeler skal det opplyses om periodens produksjonskvanta.

Ytterligere opplysninger skal gis i den utstrekning dette er nødvendig for å bedømme de vurderinger som ligger til grunn for regnskapet.

§ 7-19 første ledd første punktum skal lyde:

”Med mindre opplysningene gis i balansen skal det for hver post innledet med arabertall under eiendeler, opplyses om fordringer som forfaller senere enn ett år etter regnskapsårets slutt.”

§ 7-20 oppheves.

§ 7-21 annet ledd første punktum skal lyde:

”Er den regnskapspliktiges gjeld sikret ved pant eller lignende sikkerhet i den regnskapspliktiges eiendeler, skal det gis opplysninger om de eiendeler som er stilt som sikkerhet og den gjeld sikkerheten dekker.”

Fjerde ledd oppheves.

§ 7-25 nytt første ledd skal lyde:

”Opptjent egenkapital skal spesifiseres i note.”

Nåværende første ledd blir nytt annet ledd, der nytt tredje punktum skal lyde:

”Opplysningene kan i stedet gis i en egen oppstilling i årsregnskapet, jf. § 3-2 første ledd.”

§ 7-26 fjerde ledd oppheves.

§ 7-27 nytt første ledd skal lyde:

”Dersom egne aksjer ikke vises på egen linje under selskapskapital i balansen, må spesifikasjon gis i note eller i oppstilling av endringer i egenkapitalen.”

Nåværende første ledd blir nytt annet ledd.

§ 7-30 første ledd skal lyde:

”Det skal opplyses om det gjennomsnittlige antall ansatte i regnskapsåret angitt i årsverk.”

Medlemmet Voldnes foreslår at § 7-30 skal lyde:

”Det skal opplyses om det gjennomsnittlige antall ansatte og årsverk i regnskapsåret.”

Regnskapsloven §§ 7-31 og 7-32 er omtalt i kapittel 17. § 7-33 og § 7-34 oppheves.

Kapittel 16

Årsberetning

16.1 Innledning

Med årsberetning menes den redegjørelse som styre og daglig leder i regnskapspliktige virksomheter er pliktig til å gi sammen med årsregnskapet. Årsberetningen og årsregnskapet er selvstendige dokumenter som hver skal kunne stå på egne ben.

Mandatet for evalueringen angir at følgende forhold som vil være relevante i forhold bestemmelsen om årsberetningen skal vurderes:

- behovet for endringer i regnskapslovgivningen som følge av den utviklingen i EØS-rammeverket
- kravene til miljøinformasjon i årsberetningen og årsregnskapet,
- EU-kommisjonens anbefaling 2001/453/EF av 30. mai 2001 om miljøinformasjon i årsregnskap og årsberetning. EUs regnskapsdirektiver er tatt inn i EØS-avtalen
- ytterligere forenklinger for små og "normale" foretak der dette anses forsvarlig og hensiktsmessig
- kartlegge erfaringene med anvendelsen av den nye regnskapsloven og vurdere nærmere de deler av regnskapslovgivningen der kartleggingen viser at det er grunn til en ny gjennomgang av reglene
- kostnadene med å fremskaffe regnskapsinformasjonen, bør stå i et rimelig forhold til informasjonsverdien.

Et viktig grunnlag for evalueringen av bestemmelsene av årsberetningen er endringer i EØS-retten. EU vedtok i mai 2003 en modernisering av regnskapsdirektivene (moderniseringsdirektivet), som også endrer direktivbestemmelsene om årsberetning. De nevnte endringer er omtalt i avsnitt 16.3.2. Utvalget har videre mottatt en rekke høringskommentarer og andre innspill, med forskjellige synspunkter og forslag til forandringer av reglene om årsberetning basert på erfaringene med anvendelsen av bestemmelsen. Synspunktene knytter seg blant annet til opplysningenes omfang, innhold og detaljeringsgrad. Flere høringsinstanser har kommentert ikke-finansiell informasjon spesielt. Behovet for forenklinger for små foretak samt kostnad/

nytte betraktninger, er også når det gjelder årsberetningen av sentral betydning for flere høringsinstanser. Høringskommentarer og andre innspill er behandlet i avsnitt 16.6.

16.2 Gjeldende rett

Kravene til opplysninger i årsberetningen er regulert i regnskapsloven § 3-3 og lyder som følger:

"I årsberetningen skal det gis opplysninger om arten av virksomheten og hvor virksomheten drives.

I årsberetningen skal det gis følgende opplysninger om forutsetningen om fortsatt drift, jf. § 4-5:

1. Dersom forutsetning om fortsatt drift legges til grunn for årsregnskapet, skal det bekreftes at forutsetningen er til stede.
2. Dersom det er tvil om den regnskapspliktige kan fortsette virksomheten, skal det redegjøres for usikkerheten.
3. Viser balansen for et aksjeselskap eller allmennaksjeselskap at selskapets egenkapital er mindre enn halvparten av aksjekapitalen, skal dette opplyses. Det skal opplyses om det er vurdert å treffe tiltak for å sikre selskapets drift, eventuelt å oppløse selskapet.
4. Dersom det er sannsynlig at virksomheten vil bli avvirket, skal det redegjøres for hvordan virkelig verdi ved avvikling er beregnet.

Det skal gis opplysninger om arbeidsmiljøet og en oversikt over iverksatte tiltak som har betydning for arbeidsmiljøet. Det skal opplyses særskilt om sykefravær, skader og ulykker.

Det skal redegjøres for den faktiske tilstanden når det gjelder likestilling i virksomheten. Det skal også redegjøres for tiltak som er iverksatt og tiltak som planlegges iverksatt for å fremme likestilling og for å forhindre forskjellsbehandling i strid med lov om likestilling mellom kjønnene.

Det skal gis opplysninger om forhold ved virksomheten, herunder dens innsatsfaktorer og produkter, som kan medføre en ikke ubetydelig påvirkning av det ytre miljø. Det skal opp-

lyses hvilke miljøvirkninger de enkelte forhold ved virksomheten gir eller kan gi, samt hvilke tiltak som er eller planlegges iverksatt for å forhindre eller redusere negative miljøvirkninger.

I årsberetningen skal det gis en utfyllende redegjørelse for årsregnskapet dersom en slik redegjørelse er av betydning for å bedømme stilling og resultat. Hvis det hefter vesentlig usikkerhet ved årsregnskapet, skal det også redegjøres for dette. Det samme gjelder ekstraordinære forhold som har påvirket årsregnskapet. Dersom det etter regnskapsårets slutt har inntruffet forhold av vesentlig betydning for stilling og resultat, skal det opplyses om dette.

Det skal gis en redegjørelse i årsberetningen som gir grunnlag for å vurdere den regnskapspliktiges framtidige utvikling.

Årsberetningen skal inneholde forslag til anvendelse av overskudd eller dekning av tap.

Små foretak kan unnlate å gi opplysninger som nevnt i femte, sjette og syvende ledd."

16.3 EØS-rett

16.3.1 EØS-rett hensyntatt i gjeldende regnskapslov

Fjerde direktiv artikkel 46 og syvende direktiv artikkel 36 regulerer innholdet i årsberetningen. Bestemmelsene ble sist endret gjennom direktivet om virkelig verdi (2001/65/EF). Utvalget oversendte et høringsnotat om gjennomføring av dette direktivet i norsk lovgivning til Finansdepartementet den 20. desember 2002. Direktivbestemmelsene om årsberetning er gjennomført slik i gjeldende regnskapslov, se tabell 16.1.

Til tabellen bemerkes det at regnskapsloven § 3-3 første ledd inneholder krav utover det som følger av direktivene. Mens regnskapslovens bestemmelse stiller krav til opplysninger om virksomhets art og sted, er kravet i direktivet begrenset til "branches of the company". Videre gjelder regnskapslovens krav både konsernregnskapet og selskapsregnskapet, mens direktivkravet er begrenset til selskapsregnskapet.

Utvalget har ikke foretatt noen ny vurdering av gjennomføringen av direktivbestemmelsene i gjeldende regnskapslov.

Tabell 16.1 Direktivbestemmelsene

Fjerde direktiv	Syvende direktiv	Regnskapsloven	Tema
Art 46 nr 1	art 36 nr 1	§ 3-3 sjette ledd første punktum	"fair review of the development of the company's business and of its position"
Art 46 nr 2 bokstav a	art 36 nr 2 bokstav a	§ 3-3 sjette ledd fjerde punktum	Om hendelser etter balansedagen
Art 46 nr 2 bokstav b	art 36 nr 2 bokstav b	§ 3-3 syvende ledd	om fremtidig utvikling
Art 46 nr 2 bokstav c	art 36 nr 2 bokstav c	§ 7-14 annet ledd	om aktiviteter ifm forskning og utvikling
Art 46 nr 2 bokstav d	art 36 nr 2 bokstav d (som åpner for at opplysningene kan gis i note)	§ 7-27	om egne aksjer
Art 46 nr 2 bokstav e		§ 3-3 første ledd	om "branches of the company"
Art 46 nr 2 bokstav f	art 36 nr 2 bokstav e	se høringsnotat vedr finansielle instrumenter	om finansiell risiko
Art 46 nr 3		§ 3-3 niende ledd	unntak for små foretak
Art 50		§ 3-3 åttende ledd	forslag til anvendelse av overskudd eller dekning av tap

Utover kravene som følger av regnskapsdirektivene (forut for modernisering av direktivene) regulerer regnskapsloven følgende i § 3-3 om årsberetningens innhold:

- opplysninger om fortsatt drift, jf. § 3-3 annet ledd
- opplysninger om arbeidsmiljø, jf. § 3-3 tredje ledd
- opplysninger om likestilling, jf. § 3-3 fjerde ledd
- opplysninger om ytre miljø, jf. § 3-3 femte ledd

16.3.2 Endringer i EØS-rett

EUs forordning om anvendelse av internasjonale regnskapsstandarder (IAS-forordningen) gjelder utarbeidelse av konsernregnskap og eventuelt selskapsregnskap. Årsberetning er utenfor virkeområde av forordningen, hvilket betyr at foretak som følger "forordningsveien" må følge direktivenes krav til opplysninger i årsberetning slik de er gjennomført i nasjonal lovgivning.

EU vedtok i mai 2003 en modernisering av regnskapsdirektivene (moderniseringsdirektivet – direktiv 2003/EF), som også endrer direktivbestemmelsene om årsberetning. I fortalen til direktivet punkt 9, omtales innholdet i årsberetningen på følgende måte:

"The annual report and the consolidated annual report are important elements of financial reporting. Enhancement, in line with current best practice, of the existing requirement for these to present a fair review of the development of the business and of its position, in a manner consistent with the size and complexity of the business, is necessary to promote greater consistency and give additional guidance concerning the information a "fair review" is expected to contain. The information should not be restricted to the financial aspects of the company's business. It is expected that, where appropriate, this should lead to an analysis of environmental and social aspects necessary for an understanding of the company's development, performance or position. This is consistent also with Commission Recommendation 2001/453/EC of 30 May 2001 on the recognition, measurement and disclosure of environmental issues in the annual accounts and annual reports of companies. However, taking into account the evolving nature of this area of financial reporting and having regard to the potential burden placed on undertakings below certain sizes, Member States may choose to waive the obligation to provide non-financial information in

the case of the annual report of such undertakings."

Artikkel 46 nr.1 i fjerde direktiv forut for moderniseringsdirektivet lød som følger:

"1. The annual report must include at least a fair review of the development of the company's business and of its position."

Direktivbestemmelsen er gjennomført i regnskapslovens § 3-3 sjette ledd første punktum. Moderniseringsdirektivet erstatter teksten i artikkel 46 nr. 1 med følgende:

"1. (a) The annual report shall include at least a fair review of the development and performance of the company's business and of its position, together with a description of the principal risks and uncertainties that it faces.

The review shall be a balanced and comprehensive analysis of the development and performance of the company's business and of its position, consistent with the size and complexity of the business;

(b) To the extent necessary for an understanding of the company's development, performance or position, the analysis shall include both financial and, where appropriate, non-financial key performance indicators relevant to the particular business, including information relating to environmental and employee matters;

(c) In providing its analysis, the annual report shall, where appropriate, include references to and additional explanations of amounts reported in the annual accounts.;"

Ny artikkel 46 nr 4 åpner for at medlemsstatene kan unnta små foretak fra kravet i artikkel 46 nr 1b om ikke-finansiell informasjon:

"Member States may choose to exempt companies covered by Article 27 from the obligation in paragraph 1(b) above in so far as it relates to non-financial information."

Det fremgår av fortalen til moderniseringsdirektivet at kravet om ikke-finansiell informasjon er i samsvar med EU-Kommisjonens rekommendasjon om miljø. I miljørekommendasjonen fremgår det at

miljøopplysninger skal offentliggjøres i det omfang de er vesentlige for foretakets økonomiske stilling eller resultat, jf. avsnitt 4.1 i rekommandasjonen. Det anbefales i avsnitt 4.2 å gi nærmere spesifiserte opplysninger i årsberetningen når miljøspørsmål er relevante for virksomhetens økonomiske stilling, resultat eller utvikling, herunder opplysninger om:

- den strategi og de programmer virksomheten har utviklet på miljøbeskyttelsesområdet
- de forbedringer som er skjedd på miljøbeskyttelsesområdet etter innføringen av strategien
- i hvilken grad miljøtiltak er i overensstemmelse med gjeldende lovgivning eller foreslåtte lovendringer
- kvantitativ informasjon om virksomhetens miljøresultater, hvis relevant
- henvisning til egen miljørapport, hvis en slik rapport finnes

Utvalget viser for øvrig til utredningens kapittel 4 der miljørekommandasjonen vurderes nærmere.

16.4 Internasjonale regnskapsstandarder

Det er ikke krav etter IAS til å utarbeide årsberetning, men foretak anbefales å gi en "financial review" fra ledelsen som beskriver og forklarer "the main features of the enterprise's financial performance and financial position and the principal uncertainties it faces", jf. IAS 1.8. I forslag til revidert IAS 1 presiseres det at en slik beretning er utenfor virkeområde til IAS/IFRS, jf. forslag til revidert IAS 1.9.

16.5 Krav til opplysninger i årsberetningen i andre land

16.5.1 Sverige

I Sverige er krav til opplysninger i årsberetningen (förvaltningsberättelse) regulert i årsredovisningsslagen (1995:1554) kapittel 6 §§ 1-4, der § 1 er hovedbestemmelsen, med tilleggskrav for aksjeselskaper og økonomiske foreninger i § 2, for økonomiske foreninger i § 3, samt for stiftelser i § 4. Hovedbestemmelsen i § 1 innledes i første ledd med en formålsbestemmelse:

"Förvaltningsberättelsen skall innehålla en rätt-

visande översikt över utvecklingen av företagets verksamhet, ställning och resultat."

Etter annet ledd skal det gis opplysninger om forhold som er viktige for bedømmingen av foretakets stilling og resultat, om hendelser av vesentlig betydning for foretaket, om foretakets forventede fremtidige utvikling, om foretakets virksomhet innen forskning og utvikling, om foretakets filialer i utlandet, samt om beholdning og endringer i beholdning av egne aksjer.

Etter tredje ledd skal foretak som er "tilstands- eller anmelingspliktig enligt miljöbalken (1998:1112)", gi informasjon om virksomhetens åvirkning på ytre miljø utover det som følger av første og annet ledd.

Aksjeselskaper og økonomiske foreninger skal i tillegg opplyse om forslag til disponering av årsresultat.

16.5.2 Danmark

I Danmark er krav til opplysninger i årsberetningen (ledelsesberetningen) regulert i årsregnskapsloven (2001). Beretningen skal etter § 77 beskrive virksomhetens hovedaktiviteter, eventuell usikkerhet og uvanlige forhold ved "innregning eller måling", utviklingen i virksomhetens aktiviteter og økonomiske forhold, samt omtale betydningsfulle hendelser inntruffet etter balansedagen.

Beretningen skal etter § 99 (omfatter ikke små foretak) i tillegg beskrive virksomhetens forventede utvikling, virksomhetens "videnressourcer", særlig risiko utover alminnelig forekommende risiko innenfor virksomhetens bransje, forsknings- og utviklingsaktiviteter i eller for virksomheten, samt omtale filialer i utlandet.

Beretningen skal etter § 100 (omfatter ikke små foretak) også beskrive årets resultat sammenholdt med den forventede utvikling i den senest offentliggjorte årsrapport. Det er i § 101 krav til å presentere enkeltposter fra resultatregnskap og balanse (såkalte nøkkeltall) for de seneste 5 år.

Kravene til opplysninger i beretningen i §§ 77, 99-101 gjelder også for konsernets årsberetning med unntak av kravet om å opplyse om filialer i utlandet, jf. § 128.

Beretningen er etter den nye årsregnskapslov omfattet av kravet om et rettvissende bilde. Dette er en utvidelse i forhold til direktivenes krav. Lovens kvalitetskrav omfatter også beretningen. Etter dansk praksis omfatter begrepet "ledelsesberetning" ikke bare årsberetningen, men all verbal informasjon i årsrapporten fra styret og ledelsen..

Supplerende beretninger om for eksempel virk-

somhetens sosiale ansvar, medarbeiderforhold og miljøforhold betraktes som en naturlig del av årsrapporten og skal derfor også oppfylle de alminnelige kvalitetskrav for årsrapporten.

Supplerende beretninger er frivillige, men i den utstrekning de inngår i årsrapporten skal de oppfylle lovens § 14, som har følgende ordlyd:

”§ 14. Supplerende beretninger om f.eks. virksomhedens sosiale ansvar, viden og medarbeiderforhold, miljøforhold samt etiske målsætning og oppfølging herpå skal give et retvisende bilde inden for rammerne af almindeligt anerkendte retningslinier for sådanne beretninger. De skal opfylde kvalitetskravene i § 12, stk. 3, og med de lempelser, der følger af forholdets natur, de grundlæggende forudsætninger i § 13, stk. 1 og 2.

Stk. 2. Af de supplerende beretninger skal fremgå de metoder og målegrundlag, efter hvilke beretningerne er udarbejdet.”

16.6 Høringskommentarer og andre innspill

16.6.1 Generelt

Utvalget har gjennom mottatte innspill registrert at mange instanser har synspunkter i forhold til regnskapslovens krav til opplysninger i årsberetningen. Kommentarene er i særlig grad knyttet til bestemmelsene om ikke-finansiell informasjon generelt og krav til miljøinformasjon spesielt. Det er redegjort nærmere for disse i avsnitt 16.5.3. Øvrige kommentarer var i stor grad knyttet til behovet for å skille mellom informasjon gitt av styret og daglig ledelse, samt til krav om opplysninger om fortsatt drift. Kommentarene i forhold til de to sistnevnte forhold kommer i stor grad fra instanser som er representert i utvalget, og er hensyntatt i utvalgets vurderinger i avsnitt 16.6.

16.6.2 Ikke finansiell informasjon¹⁾

Høringsinstansenes synspunkter vedrørende ikke-finansiell informasjon i årsberetningen var til dels svært sprikende, der enkelte instanser (herunder Den norske Revisorforening, NARF, NHO, og FNH) ga uttrykk for at disse kravene bør reduseres, mens andre instanser (herunder LO, Miljøverndepartementet og andre miljøvern-interessen-

¹⁾ Med ikke-finansiell informasjon menes her lovkrav som ikke er begrunnet i årsberetningens sentrale formål, jf. avsnitt 16.7

ter) var opptatt av at gjeldende krav opprettholdes. Det var også enkelte forslag til nye krav til ikke-finansiell informasjon.

Begrunnelsen for å redusere kravene til ikke-finansiell informasjon synes å være knyttet til at disse kravene er langt mer omfattende enn hva som må anses å være relevant informasjon for regnskapsbrukerne i deres vurdering av foretakets økonomiske stilling og resultat. FNH har i brev til utvalget foreslått følgende:

”Etter vår oppfatning bør loven § 3-3 gis en slik utforming at det bare vil være krav om å opplyse om ikke-finansielle forhold som er relevant for virksomhetens art og vesentlig for vurdering av virksomheten.”

Begrunnelsen for å opprettholde kravene var knyttet til de spesifikke kravene til opplysninger om henholdsvis indre og ytre miljø – se omtale nedenfor.

16.6.2.1 Opplysninger om arbeidsmiljø

LO mener kravet i § 3-3 tredje ledd om arbeidsmiljø bør opprettholdes og viser til at årsberetningens innhold sammen med årsregnskapet er en viktig informasjonskilde for arbeidstakere og deres representanter i arbeidslivet. Ansattevalgte styre- og representanter kan ved innvendinger i forhold til årsberetningens innhold, undertegne med påtegnet forbehold og gi nærmere redegjørelse i årsberetningen, jf. regnskapsloven § 3-5. Utover opprettholdelse av gjeldende krav til informasjon om arbeidsmiljø, foreslår LO at det innføres et krav til at foretakene opplyser hvorvidt foretaket har inngått avtale om inkluderende arbeidsliv.

Andre instanser ønsker unntak fra kravet om opplysninger om sykefravær for foretak med få ansatte. Begrunnelsen er hensynet til personvernet. NARF skriver følgende i brev til utvalget:

”I slike tilfeller ser vi heller ingen grunn til at offentligheten bør ha interesse av sykefravær som ikke er direkte relatert til arbeidsmiljøet. På den bakgrunn vil vi foreslå at opplysninger om sykefravær i små foretak, alternativt minst i foretak med mindre enn 5 ansatte, begrenses til sykefravær som skyldes skader/ulykker i virksomheten.”

16.6.2.2 Opplysninger om likestilling

Det fremgår av Ot.prp. nr. 77 (2000-2001) avsnitt 4.6.1 at kravet til opplysninger om likestilling i års-

beretningen er ment å skape økt og mer systematisk oppmerksomhet på likestilling og kjønnsperspektiv i virksomheten. Foruten de innvendinger flere av instansene hadde til ikke-finansiell informasjon generelt (jf. omtale ovenfor), mener NARF det uansett bør gjøres unntak for små foretak ut fra en kost/nytte-betraktning.

16.6.2.3 Opplysninger om ytre miljø

Miljøverndepartementet gir uttrykk for at kravet om miljøinformasjon i årsberetningen er en viktig bestemmelse som gir grunnlag for å vurdere virksomheten i en miljømessig sammenheng. Departementet gir følgende beskrivelse av formålet med bestemmelsen:

”Bakgrunnen for bestemmelsen er at det skal gi en positiv effekt på selskapets miljøsatsing. Bestemmelsen skal bidra til å skjerpe styrets oppmerksomhet og ansvarsbevissthet om miljøforhold, og det vil kunne bevisstgjøre selskapets administrasjon om de forhold ved virksomheten som kan medføre en ikke ubetydelig påvirkning av det ytre miljø.”

Flere instanser, for eksempel NHO og GRIP, har gitt uttrykk for at ordlyden i § 3-3 femte ledd første punktum bør endres slik at ”ikke ubetydelig” erstattes av ”vesentlig”. GRIP begrunner det med følgende:

”At vesentlig og betydelig er omtrent det samme er det ikke så mange som betviler. Det som er vanskeligere å gi et sikkert svar på er om betydelig og ikke ubetydelig er det samme. Loven bruker uttrykket ikke ubetydelig, uten at det er definert i lovteksten eller lovens forarbeider. Nå tolker de fleste det som om at uttrykkene er de samme. Det betyr at vi få hjelp av EMAS og ISO arbeidet når det skal defineres. Hvis virksomheter skal ISO sertifiseres eller EMAS registreres har ALLE virksomheter SINE vesentlige aspekter, om det er Norsk Hydro eller en DnB. Denne fortolkningen bør stadfestes i den reviderte versjonen. Dette vil tydeliggjøre at alle virksomheter forventes å rapportere.”

Miljøverndepartementet på sin side ønsker at ordlyden beholdes med den begrunnelse at samme ordlyd er lagt til grunn i forslag til ny lov om miljøinformasjon m.m. Etter deres vurdering er det hensiktsmessig at regelsettene harmonerer.

Enova som er et statsforetak eiet av Olje- og energidepartementet foreslår at det tas inn et

krav om spesifisering av energiforbruk på type og mengde, med den begrunnelse at foretakene gjennom økt fokus og kunnskap om eget energiforbruk vil kunne medvirke til en mer effektiv ressursbruk og at energikostnadene kan bli redusert.

For øvrig har utvalget mottatt kommentarer i forhold til etterlevelse av gjeldende lovbestemmelse og det forhold at det ikke er krav til revisjon av opplysningene. Utvalget har ikke vurdert disse forholdene nærmere, da disse forholdene er utenfor utvalgets mandat. Det vises her til en undersøkelse om etterlevelse av regnskapslovens krav til opplysninger i årsberetning utført av Prosus Senter for utvikling og miljø ved Universitetet i Oslo (undersøkelsen er tilgjengelig på www.prosus.uio.no).

16.7 Utvalgets vurderinger og forslag

16.7.1 Årsberetningens formål

Årsberetningen utgjør sammen med årsregnskapet en viktig del av foretakets regnskapsinformasjon til foretakets interessegrupper. Det sentrale formålet med årsberetningen og årsregnskapet er å gi relevant informasjon om foretakets utvikling, resultat, finansielle stilling og risiko. Årsberetningen skal gi overordnet informasjon om nevnte forhold og er ment å være utfyllende i forhold til den informasjonen som gis i årsregnskapet.

De enkelte selskapene står fritt til å utarbeide eventuelle egne ledelsesrapporter, både knyttet til finansiell gjennomgang, miljø og andre relevante forhold som ledelsen velger å fokusere på. Slike ledelsesrapporter avgis enten som en integrert del av en årsrapport eller i egne rapporter og vil normalt være mer omfattende og ha en større detaljeringsgrad enn det som er kravet til årsberetningen. Utvalget har vurdert om krav om slik ledelsesberetning bør lovfestes, men har kommet til at en lovfesting av slike ledelsesrapporter ikke er aktuelt.

Styrets rolle er av overordnet karakter i forhold til selskapets ledelse. Dersom det utarbeides egne ledelsesrapporter vil dette kunne påvirke behovet for detaljert informasjon i årsberetningen, slik at den inneholder informasjon og beskrivelser som er tilpasset styrets overordnede rollen. Kravene til innhold i årsberetningen bør derfor endres noe slik at hovedinnholdet blir en redegjørelse som på overordnet nivå omhandler mål, måloppnåelse, fremtidsutsikter, risiko osv. Dette vil være en redegjørelse som faller naturlig i forhold til styrets og daglig leders ansvar og oppgaver. Detaljeringsgraden skal kunne tilpasses selskapets størrelse.

Kravene i regnskapsloven § 3-3 tredje til femte ledd om arbeidsmiljø, likestilling og ytre miljø slik de lyder i dag, er begrunnet ut fra andre forhold enn å gi regnskapsinformasjon om foretakets resultat, finansielle stilling og risiko. Selv om slik informasjon kan ha betydning for ovennevnte formål, er informasjonsplikten slik den nå er utformet, ikke begrenset til oppfyllelse av formålet. Moderniseringsdirektivet stiller også krav til ikke-finansiell informasjon i årsberetningen. I motsetning til de norske bestemmelsene, er imidlertid slik informasjon bare påkrevd dersom informasjonen er nødvendig for å forstå foretakets utvikling, resultat eller finansielle stilling. Utvalgets flertall mener det er gode grunner til å vurdere tilsvarende begrensning i regnskapsloven. En nærmere vurdering av forholdet er gjort i avsnitt 16.7.7.

Utvalget har også vurdert om det er behov for og ønskelig å unnta små foretak fra plikten til å utarbeide årsberetning i sin helhet. Utvalget er imidlertid kommet til at det i forhold til årsberetningen neppe er særlige hensyn som taler for å innføre et unntak for små foretak. Også i små foretak anser utvalget at det er av betydning for brukerne av årsregnskapet at det avgis en separat årsberetning hvor styret gir informasjon på overordnet nivå. Detaljeringsgraden skal kunne tilpasses selskapets størrelse. Utvalget mener at nytteverdien av å utarbeide en årsberetning også for små foretak som regel vil overstige kostnadene ved utarbeidelsen. Utvalget finner det i forhold til små foretak mer hensiktsmessig å foreta en konkret vurdering av rapporteringsplikten i tilknytning til enkeltbestemmelsene i § 3-3, noe som er gjort nedenfor.

Et flertall i utvalget har på bakgrunn av de innspill utvalget har mottatt funnet det hensiktsmessig å foreslå en klargjøring av lovbestemmelsens struktur. For å klargjøre hvilket formål som er det sentrale med årsberetningen, foreslås en formålsbestemmelse innledningsvis i § 3-3. Slik bestemmelsen foreslås formulert kan det ikke utelukkes at foretakene vil måtte gi opplysninger i tillegg til dem som følger av de opplistede kravene i de etterfølgende ledd. For små foretak vil denne forståelsen imidlertid ikke gjelde. Dette fordi bestemmelsen inneholder en uttømmende opplisting av hvilke krav som gjelder for små foretak.

Bestemmelsen foreslås for øvrig inndelt i virksomhetens art og sted, finansiell informasjon og som siste del, informasjon om andre forhold. Utvalgets flertall foreslår at informasjon om andre forhold begrenses til de tilfeller hvor slik informasjon er nødvendig for å forstå foretakets utvikling, resultat og finansielle stilling. I forhold til små foretak foreslår utvalget som nevnt at det eksplisitt skal

angis hvilke av bestemmelsene i § 3-3 som skal gjelde for små foretak.

16.7.2 Mindretallsinnstilling

Et mindretall bestående av medlemmet Voldnes ønsker å minne om at bestemmelsen om årsberetning er utenfor forordningens virkeområde og at Norge dermed står fritt til å utforme denne bestemmelsen.

Mindretallet er enig i at en formålsbestemmelse for årsberetningen kan være hensiktsmessig. Imidlertid er mindretallet uenig i at utvalgsflertallets avgrensning til at informasjonen som gis skal være på et overordnet nivå, fordi den kan bidra til å skape uklare ansvarsforhold i forhold til den informasjonen som avgis fra foretaket. Dette skyldes at utvalgsflertallet foreslår at årsberetningen skal inneholde bare overordnet informasjon som flertallet knytter til styrets rolle. Denne begrensningen finnes ikke i gjeldende regler. Mindretallet knytter styrets rolle til styrets ansvar og frykter at utvalgsflertallets forslag vil medføre en pulverisering av ansvaret som i dag påhviler styret. Dette kan ikke i tilstrekkelig grad avhjelpest ved at ledelsen kan komplettere informasjonen med andre rapporter. Mindretallet er på denne bakgrunn uenig i at formålsbestemmelsen skal avgrense informasjonen som avgis til et overordnet nivå.

Mindretallet er også av den oppfatning at utvalgsflertallets forslag til formålsbestemmelse utelukker andre formål med årsberetningen enn de som har som mål å analysere foretakets økonomiske stilling ved regnskapsårets slutt. Dette ivaretar først og fremst investor og andre brukergrupper som skal treffe kortsiktige, økonomiske beslutninger. Utvalgsflertallets forslag ivaretar i liten grad allmenne interesser og ansattes interesser som også har et langsiktig perspektiv.

Den brede oppslutningen om prinsippene i vårt økonomiske system er basert på åpenhet, tillit og tilgang på allsidig informasjon fra foretakene, ikke minst uttrykt gjennom årsberetningen, som er den mest tilgjengelige informasjonskilden. Dette gjelder for allmennheten generelt, men også for arbeidstakernes forutsetning og evne til å vurdere eget foretaks økonomiske stilling. Derfor er årsberetningens innhold også relevant i lønns- og tariffsammenheng og vedrører dermed foretakets framtidige økonomiske stilling. Å avgrense informasjonen til å være nødvendig for å forstå foretakets utvikling, resultat og økonomiske stilling, vil redusere betydningen av årsberetningen som informasjonskilde fordi sentrale områder vil kunne falle utenfor denne definisjo-

nen, noe mindretallet mener er uheldig. Mindretallet er av den oppfatning at også for en potensiell investor vil bortfall av slik informasjon være uheldig.

Årsberetningen har en spesiell betydning i forhold til den bedriftsdemokratiske tradisjonen. Styrerepresentanter som er valgt av de ansatte har mulighet til å påtegne årsregnskapet med forbehold og gi nærmere redegjørelse i årsberetningen i henhold til gjeldende regler. Dersom formålsbestemmelsen begrenser informasjonen i årsberetningen ut fra kriteriet "...i den grad den er nødvendig for å forstå foretakets utvikling, resultat og økonomiske stilling", vil ansattevalgte styrerepresentanter miste muligheten til å synliggjøre uenighet med resten av styret på sentrale områder, slik et påtegnet forbehold i årsberetningen åpner for. Begrensningen av informasjon i årsberetningen vil derfor kunne undergrave den bedriftsdemokratiske tradisjonen.

Mindretallet foreslår på denne bakgrunn at informasjonen i årsberetningen ikke skal begrenses til å være overordnet og at informasjonen ikke skal avgrenses ut fra kriteriet "...i den grad det er nødvendig for å forstå foretakets utvikling, resultat og økonomiske stilling".

16.7.3 Virksomhetens art og sted

Det er krav i regnskapsloven § 3-3 første ledd til å gi opplysninger om virksomhetens art og hvor den drives. Bestemmelsen gjelder både i forhold til selskapsregnskapet og konsernregnskapet og gjennomfører fjerde direktiv artikkel 46 nr. 2 bokstav e) om at årsberetningen skal angi selskapets eventuelle filialer. Direktivkravet gjelder kun i forhold til selskapsregnskapet (det vil si syvende direktiv artikkel 36 om konsernets årsberetning inneholder ikke tilsvarende krav som i fjerde direktiv).

Utvalget har mottatt synspunkter på at bestemmelsen kan oppfattes av å være omfattende for større konsern som driver virksomheter mange forskjellige steder i verdien. Etter utvalgets vurdering må bestemmelsen ses i sammenheng med årsberetningens formål, slik at det ikke er nødvendig å gi en detaljert oppstilling. Det er tilstrekkelig at informasjonen om art og sted gis på et overordnet nivå eller at det fremgår av årsberetningen forøvrig. Utvalget har ikke vurdert bestemmelsen som særlig byrdefull for små foretak, eller at det for øvrig skulle være grunnlag for å foreslå et unntak for disse foretakene. Utvalget finner derfor ikke grunn til å endre bestemmelsen.

16.7.4 Redegjørelse om årsregnskapet

Utvalget foreslår at en videreføring av bestemmelsen i § 3-3 sjette ledd om utfyllende redegjørelse for årsregnskapet. Bestemmelsen innebærer en utdyping av forslått formålsbestemmelse for årsberetningen. Når det gjelder forståelsen av begrepet "ekstraordinære forhold" i tredje punktum, legger utvalget til grunn at det ikke skal likestilles med de kriterier som kreves for klassifisering som ekstraordinære poster i resultatregnskapet. Med dette videreføres gjeldende forståelse av at "ekstraordinære forhold" i § 3-3 sjette ledd omfatter forhold som er av uvanlig karakter for foretaket.

Bestemmelsen omfatter i dag ikke små foretak. Utvalget har imidlertid kommet til at en slik redegjørelse – når den er nødvendig – også bør omfatte små foretak fordi dette er sentral og viktig informasjon også for brukerne av små foretaks regnskaper.

Utvalget anser at kravet i § 3-3 syvende ledd om redegjørelse som gir grunnlag for å vurdere den regnskapspliktiges framtidige utvikling, dekkes gjennom utvalgets foreslåtte formålsbestemmelse for årsberetningen.

16.7.5 Forutsetningen om fortsatt drift

Kravet i regnskapsloven § 3-3 annet ledd om å gi opplysninger knyttet til forutsetningen om fortsatt drift er ikke regulert i regnskapsdirektivene. Enkelte instanser har reist spørsmål ved hensiktsmessigheten av kravet i § 3-3 annet ledd nr. 1 om å bekrefte at forutsetningen om fortsatt drift er tilstede. Etter regnskapsloven § 4-5 skal årsregnskapet utarbeides under forutsetningen om fortsatt drift så lenge det ikke er sannsynlig at virksomheten vil bli avvirket. Det er blitt hevdet at kravet i nr 1 er et unødvendig krav når det ikke er tvil om at den regnskapspliktige kan fortsette virksomheten, i og med at det skal redegjøres for usikkerheten dersom det er tvil om forutsetningen er tilstede, jf. annet ledd nr 2. For foretak med internasjonale investorer har det vært en utfordring å forklare hvorfor forutsetningen om fortsatt drift omtales når det likevel ikke er noen tvil om at foretaket kan fortsette med sin virksomhet.

Departementet har i Ot.prp. nr. 42 (1997-98) s. 189 begrunnet bestemmelsen i annet ledd nr 1 på følgende måte:

"Departementet legger vekt på at et slikt opplysningskrav nødvendiggjør en vurdering fra styret og daglig leder m.h.t. forutsetningen om fortsatt drift. Departementet antar at dette i

enkelte tilfeller vil kunne bidra til å redusere faren for tap for foretakets kreditorer og forebygge økonomisk kriminalitet. En antar videre at et eventuelt informasjonsproblem overfor utenlandske investorer bør kunne løses ved f.eks. å henvise til lovkravet i årsberetningen. Departementet slutter seg på denne bakgrunn til utvalgets forslag om at forutsetningen om fortsatt drift skal bekreftes dersom forutsetningen er lagt til grunn for årsregnskapet.”

Utvalget ser ikke bort fra at bestemmelsen i annet ledd nr 1 i visse tilfeller vil kunne ha en oppdragende effekt på styret og daglig leder. Bestemmelsen kan således hevdes å ha sin berettigelse. Etter det utvalget forstår, har foretak med internasjonale investorer funnet en hensiktsmessig måte å kommunisere lovkravet på, slik at dette ikke lenger skaper noen misforståelser. Utvalget kan ikke se at det er andre uheldige forhold som skulle tilsi at bestemmelsen burde fjernes. Heller ikke i forhold til små foretak gjør det seg etter utvalgets oppfatning gjeldende særlige hensyn som taler for unntak for dette kravet for små foretak. Utvalget foreslår derfor at lovkravet i annet ledd nr. 1 opprettholdes.

Kravet i annet ledd nr. 3 første punktum oppfattes av enkelte instanser som lite hensiktsmessig. Hvorvidt selskapets bokførte egenkapital er mindre enn halvparten av aksjekapitalen kan enkelt leses ut av årsregnskapets balanseoppstilling. Kravet i annet ledd nr 3 annet punktum om å opplyse om det er vurdert å treffe tiltak for å sikre foretakets drift, er relatert til en bokførings-teknisk størrelse som ikke nødvendigvis reflekterer tidspunktet for når styrets handleplikt utløses. I aksjelovenes § 3-5 er styrets handleplikt regulert på følgende måte:

”Hvis det må antas at egenkapitalen er lavere enn forsvarlig ut fra risikoen ved og omfanget av virksomheten i selskapet, skal styret straks behandle saken. Styret skal innen rimelig tid innkalle generalforsamlingen, gi den en redegjørelse for selskapets økonomiske stilling og foreslå tiltak som vil gi selskapet en forsvarlig egenkapital. Det samme gjelder hvis det må antas at selskapets egenkapital er blitt mindre enn halvparten av aksjekapitalen. Generalforsamlingen skal i så fall innkalles innen seks måneder.

Hvis styret ikke finner grunnlag for å foreslå tiltak som nevnt i første ledd, eller slike tiltak ikke lar seg gjennomføre, skal det foreslå selskapet oppløst.”

Utvalget foreslår at kravet i annet ledd nr 3 annet

punktum relateres til aksjelovenes § 3-5 om styrets handleplikt. I og med at opplysningskravet knyttes opp til aksjelovgivningens bestemmelser om handleplikt justeres lovteksten noe, slik at den gjenspeiler koordineringen av opplysningskrav i årsberetningen og styrets handleplikt.

Kravet i annet ledd nr 4 om å redegjøre for hvordan virkelig verdi er beregnet dersom det er sannsynlig at virksomheten vil bli avvirket, bør etter enkelte instansers oppfatning heller gis i noter. Det begrunnes med at formålet med notene er å gi utfyllende informasjon om resultatregnskap, balanse og kontantstrømoppstilling. I og med at årsberetningen skal gi relevant informasjon utover den informasjon som gis i årsregnskapet, bør det ikke være krav til å gi opplysninger om hvordan virkelig verdi er beregnet dersom slik informasjon fremkommer av notene til årsregnskapet. Utvalget foreslår at kravet i annet ledd nr 4 endres slik at det blir valgfritt om slik informasjon gis i årsberetningen eller i noter til årsregnskapet. Utvalget foreslår også en språklig justering av bestemmelsen, og endrer bestemmelsen slik at sannsynligheten skal være overveiende. Dette innebærer etter utvalgets oppfatning kun en presisering av innholdet i bestemmelsen og medfører derfor ingen realitetsendring i forhold til gjeldende rett.

16.7.6 Opplysninger om framtidig utvikling og finansiell risiko

I henhold til moderniseringsdirektivet (omtalt under avsnitt 16.3.2 foran) skal årsberetningen gi ”at least a fair review of the development and performance of the company's business and of its position, together with a description of the principal risks and uncertainties that it faces”

Utvalget foreslår å implementere bestemmelsen gjennom et nytt pkt. i § 3-3 tredje ledd, nr. 4. Utvalget foreslår samtidig å videreføre dagens bestemmelse om å gi en redegjørelse som gir grunnlag for å vurdere den regnskapspliktiges fremtidige utvikling i samme bestemmelse. Denne delen av bestemmelsen er en ren videreføring av dagens bestemmelse og utvalget tar ikke sikte på å utvide innholdet i bestemmelsen i forhold til gjeldende rett.

Utvalget foreslår følgende bestemmelse:

”Det skal gis en redegjørelse i årsberetningen som gir grunnlag for å vurdere den regnskapspliktiges framtidige utvikling. Redegjørelsen skal også inneholde opplysninger om mål, måloppnåelse og risikoforhold og som utfyl-

ler den informasjonen som gis i årsregnskapet.”

Omfanget av den informasjon som bør gis, vil variere med foretakets størrelse og kompleksitet. Små foretak kan etter forslaget unnlate å gi slike opplysninger.

Utvalget har i høringsnotat av 20. desember 2002 foreslått innført et krav i regnskapsloven § 3-3 nytt åttende ledd, til opplysninger om finansiell risiko i årsberetningen, gjeldende fra og med regnskapsåret 2004. Forslaget gjennomfører artikkel 46 (2) bokstav (f) i fjerde direktiv som ble tilføyd gjennom direktivet om virkelig verdi. Små foretak kan etter forslaget unnlate å gi slike opplysninger.

En del av den informasjonen som skal gis i henhold til bestemmelsen om risikoforhold, vil også kunne være dekket av denne bestemmelsen. Utvalget foreslår ingen endringer av det opprinnelig forslag.

16.7.7 Resultatdisponering

Kravet i § 3-3 åttende ledd om disponering av overskudd eller dekning av tap, gjennomfører artikkel 50 i fjerde direktiv. Etter utvalgets vurdering er det like naturlig at slike opplysninger gis i årsregnskapet, enten i tilknytning til resultatregnskapet eller som en del av notene. Direktivbestemmelsen er ikke til hinder for en slik løsning. Utvalget foreslår derfor at det blir valgfritt om slik informasjon gis i årsberetningen, eller i årsregnskapet – i tilknytning til resultatregnskapet og/eller som noter. Utvalget forslår at dette også skal gjelde for små foretak. Norsk RegnskapsStandard nr. 8 for små foretak krever at små foretak som unnlater å redegjøre resultatdisponering i årsberetningen, skal gi de tilsvarende opplysningene i tilknytning til resultatregnskapet. Endringen innebærer således ingen realitetsendring for små foretak.

16.7.8 Andre opplysninger

Som nevnt i avsnitt 16.7.1 er det sentrale formålet med årsberetningen å gi relevant informasjon om foretakets resultat og finansielle stilling og risiko. I moderniseringsdirektivet er dette klargjort også i forhold til opplysninger om miljø og ansatte, hvor det kun er nødvendig å gi slik informasjon dersom det er nødvendig å forstå foretakets utvikling, resultat og finansielle stilling. I gjeldende regnskapslov er det imidlertid enkelte bestemmelser som har andre formål enn å gi relevant informasjon om foretakets utvikling, resultat og finansielle stilling. Det er i den senere tid skjedd en gradvis

økning av slike lovkrav. Foruten krav om opplysninger om arbeidsmiljø og påvirkning på ytre miljø, foreligger det nå også krav om opplysninger om likestilling i virksomheten, jf. § 3-3 fjerde ledd (i kraft 1. januar 2003). I tillegg er det i NOU 2002:12 foreslått et ytterligere lovkrav om opplysninger om etnisk diskriminering.

Etter utvalgets oppfatning er det viktig at norske regler på dette området harmoniseres med de regler man nå har vedtatt i EU gjennom moderniseringsdirektivet. De hensyn som tidligere kunne begrunne særlige norske bestemmelser om rapportering av arbeidsmiljø og forhold knyttet til det ytre miljø, gjør seg etter utvalgets oppfatning ikke lengre gjeldende når det nå foreligger EU regler på området. Det vil derfor etter utvalgets oppfatning heller ikke vil være naturlig at det rapporteres særskilt i årsberetningen om likestilling, eventuelt om etnisk diskriminering (ref. ovennevnte forslag), med mindre omtale av slike forhold vil være nødvendig for å forstå foretakets utvikling, resultat og finansielle stilling.

Utvalget registrerer at det er motstridende synspunkter om ikke-finansiell informasjon. De fleste av de instanser som ønsker å videreføre gjeldende bestemmelser er interessenter som ikke nødvendigvis kan regnes som sentrale brukere av regnskapsinformasjon generelt. Etter utvalgets vurdering bør informasjon i årsberetningen (og årsregnskapet) forbeholdes relevant informasjon for å bedømme foretakets utvikling, resultat og finansielle stilling, og således være i samsvar med den nye bestemmelsen i moderniseringsdirektivet. Eventuell rapportering av miljø, arbeidsmiljø, likestilling og eventuelt andre forhold utover dette, bør etter utvalgets oppfatning derfor eventuelt skje i andre rapporter, for eksempel årsrapport. Samfunnsmessige behov for miljørapportering fra foretakene er også nå ivaretatt av miljøinformasjonsloven.

Utvalget foreslår således at de spesifikke kravene i § 3-3 femte ledd om ytre miljø videreføres med den begrensning at opplysningene kun er pliktige dersom de er nødvendig for å forstå foretakets utvikling, resultat og finansielle stilling. I tillegg foreslår utvalget en klargjøring av første punktum slik at ”ikke utbetydelig” erstattes med ”vesentlig”. En slik endring er ment å bidra til samordning med ISO sertifisering og EMAS registrering, jf. begrunnelse fra GRIP i avsnitt 16.6.2. Utvalget antar at ønsket om harmonisert lovgivning i forhold til lov om miljøinformasjon, jf. omtale av Miljøverndepartementets kommentar i kapittel 16.6.2 om samordning med andre bestemmelser kan skje ved en tilsvarende lovendring i lov om miljøinformasjon.

Innholdet i rapporteringsplikten vil etter utvalgets forslag endres i forhold til gjeldende rett. Hvilke foretak som skal omtale forhold vil måtte avgjøres konkrete, men etter utvalgets vurdering vil en rekke av de foretak som i dag omtaler miljøforhold i sin årsberetning fortsatt måtte gjøre det. Foretak som er underlagt konsesjon (utslippstillatelser) etter forurensningsloven vil for eksempel etter utvalgets oppfatning fortsatt normalt måtte omtale miljøforhold.

Utvalget har vurdert om EU-kommisjonens rekommandasjon om regnskapsmessig behandling av miljøspørsmål omtalt i kapittel 4, bør være bindende for de foretak som vil være undergitt rapporteringsplikt etter utvalgets forslag. Som nevnt foran i kapittel 4 anser utvalget at rekommandasjonen gir et godt grunnlag for håndtering av miljøspørsmål i årsregnskap og årsberetning. Utvalget har likevel kommet til at den ikke bør gjøres bindende, men at det nærmere innholdet i rapporteringen også på dette området bør utvikles gjennom god regnskapsskikk. Utvalget antar at rekommandasjonen i denne sammenheng vil bli tillagt vekt og få betydning.

En rekke foretak som ble rapporteringspliktige etter at regnskapsloven ble vedtatt i 1998, ga tidligere ut egne miljørapporter. En del av disse har etter at bestemmelsene om miljørapportering ble utvidet i nåværende § 3-3 omtalt miljøforholdene i sine årsberetninger på et mer overordnet nivå, og omtalt forholdene mer detaljert i sine årsrapporter, i samsvar med finansdepartementets forståelse av bestemmelsen. Utvalget antar at de aktuelle foretakene vil fortsette en slik praksis, på et nivå og med en detaljeringsgrad som er tilpasset det enkelte foretak, og at dette også vil reflekteres i god regnskapsskikk.

Utvalget foreslår at kravet i § 3-3 tredje ledd første punktum om arbeidsmiljø videreføres med den begrensning at opplysningene kun er pliktige dersom de er nødvendig for å forstå foretakets utvikling, resultat og finansielle stilling.

Også forholdet til sykefravær mv. dekkes av EFs moderniseringsdirektiv. Utvalget anser også på dette området at det er viktig at norske regler harmoniseres med EUs, og at det derfor ikke er behov for særskilte norske regler om rapportering i årsberetning av slike forhold på tilsvarende måte som tidligere. En endring av bestemmelsen medfører imidlertid ikke at rapporteringsplikten bortfaller i sin helhet. De foretak hvor denne rapportering tidligere hadde særlig betydning for oppfølging av sykefravær, skader og andre forhold på arbeidsplassen, fordi foretaket hadde en høy frekvens av fravær mv, vil etter utvalgets oppfatning

i det vesentlige fortsatt være omfattet av rapporteringsplikten. Rapporteringen vil imidlertid få et noe annet uttrykk, og det vil være omtale av forhold som påvirker foretakets utvikling, resultat og finansielle stilling som omtales, fremfor rene statistikkvisninger.

Av forhold som det etter utvalgets oppfatning vil være naturlig å omtale nevnes unormalt høy grad av sykefravær i forhold til det normale i en bransje, utvikling i negativ eller positiv retning i forhold til fjoråret, behov for tiltak som vil påføre foretaket kostnader, unormalt høy turnover i arbeidsstyrken og lignende. I tillegg kan evt. pålegg mv. av et visst omfang etter gjennomførte tilsyn fra arbeidstilsyn og evt. andre tilsynsmyndigheter i tilknytning til arbeidsmiljø, måtte omtales. Behov for omstrukturering i arbeidsstyrken, nyrekruttering av annen kompetanse med et annet kostnadsbilde, vanskeligheter med rekruttering/mangel på riktig kompetanse, kan være andre forhold som skal omtales. Kravet i bestemmelsens annet punktum om særskilt å opplyse om sykefravær, skader og ulykker, vil være indikatorer som det normalt vil være naturlig medta i rapporteringen, når rapportering skal skje. Utvalget foreslår derfor ikke å fjerne kravet om særskilt å opplyse om sykefravær, skader og ulykker.

Moderniseringsdirektivet inneholder ingen eksplisitt henvisning til andre ikke finansielle forhold enn miljø og arbeidsmiljø. Av hensyn til en harmonisering i forhold til moderniseringsdirektivet er det heller ikke ønskelig med slike særlige norske krav. Utvalget foreslår at kravet i § 3-3 fjerde ledd om likestilling fjernes. I den grad slik informasjon er av betydning for å forstå utvikling, stilling og resultat, vil det også som følge av foreslått formålsbestemmelse være naturlig å gi slik informasjon, jf. forslaget til ny § 3-3 annet ledd. Med tilsvarende begrunnelse fraråder utvalget at foreslått opplysningskrav om etnisk diskriminering i NOU 2002:12 gjennomføres.

Utvalget har vurdert om bestemmelsene i tilknytning til annen informasjon ikke skal gjøres gjeldende for små foretak, eventuelt om de kun skal gjelde i begrenset grad. En rekke høringsinstanser ga uttrykk for at det var ønskelig med en betydelig reduksjon eller fjerning av kravet til av slik rapportering for små foretak. Utvalget har imidlertid kommet til at idet rapporteringsplikten nå foreslås begrenset, som redegjort for ovenfor, til sammenhengen med "utvikling, resultat og finansielle stilling", er behovet for forenkling for små foretak ikke lenger til stede i samme omfang som i forhold til eksisterende bestemmelser. I den grad slike forhold vil ha betydning for å forstå utvik-

ling stilling og resultat også for små foretak, er det utvalgets oppfatning at det vil være riktig å gi slike opplysninger også for små foretak. Utvalget antar at nytten for brukerne av regnskapene av at slike opplysninger gis også av små foretak overstiger kostnadene og byrdene ved å gi dem.

Moderniseringsdirektivets bestemmelser om en redegjørelse knyttet til forskning og utvikling, anser utvalget allerede er gjennomført gjennom eksisterende notekrav (§ 7-14) i tilknytning til årsregnskapet. Bestemmelsen er ikke obligatorisk for små foretak, men utvalget har likevel ikke funnet grunn til å pålegge små foretak en særskilt redegjørelsesplikt i årsberetningen, noe direktivet også åpner for.

16.7.9 Mindretallsinnstilling

Et mindretall bestående av medlemmet Voldnes er av den oppfatning at det bør være objektive krav til informasjon i årsberetningen og at kravet til informasjon ikke skal være underlagt en vurdering av hvorvidt det er nødvendig for å bedømme foretakets utvikling, resultat og finansielle stilling. I den sammenheng vises det til mindretallets innvendinger til formålsbestemmelsen i avsnitt 16.6.1.

Informasjonsplikten i årsberetningen i henhold til dagens regler bidrar til å skape tillit og et godt samarbeidsklima. Kvaliteten på informasjon som gis i årsberetningen sikres best gjennom at styret er ansvarlig for den, noe som innebærer at den bør gis i årsberetningen. Dersom denne typen informasjon ikke lenger skal være pliktig, vil det kunne bli en belastning for samarbeidsklimaet ved at representanter for de ansatte i hvert enkelt tilfelle må kreve informasjon som vedrører sentrale områder som for eksempel sykefravær og forskjellige likeverdsspørsmål.

Når det gjelder arbeidsmiljøet spesielt minner mindretallet om at departementets begrunnelse for å pålegge absolutte informasjonskrav i forbindelse med regnskapsloven av 1998, blant annet i form av særskilte indikatorer, var knyttet til særlige samfunnshensyn. Mindretallet mener at utvalgsflertallets forslag ikke ivaretar dette hensynet i tilstrekkelig grad. Opplysninger om for eksempel ulykker som har medført dødsfall vil bli underlagt en vurdering om i hvilken grad informasjonen er nødvendig for å forstå foretakets utvikling, resultat og økonomisk stilling. Dette mener mindretallet er svært uheldig.

Når det gjelder sykefraværet ble arbeidsmiljølovens § 14 endret våren 2003 for å presisere at det er arbeidsgivers plikt å gjennomføre systematisk forebyggende arbeidsmiljø- og tilretteleggings-

arbeid. Det framgår av Ot.prp. nr. 18 (2002-2003) at dette omfatter systematisk arbeid med sykefravær. Mindretallet er av den oppfatning at en videreføring av de særskilte indikatorene for sykefravær, skader og ulykker i årsberetningen samsvarer med denne endringen. Mindretallet er enig i at opplysningsplikten om sykefravær ikke skal omfatte foretak med mindre enn 5 ansatte, i betydningen 5 personer tilknyttet virksomheten, av hensyn til personvernet.

Mindretallet foreslår en videreføring av dagens pliktige informasjon med hensyn til de særskilte indikatorene for sykefravær, skader og ulykker og at opplysningene om arbeidsmiljø og ytre miljø ikke skal være underlagt en vurdering av hvorvidt de er nødvendige for å forstå foretakets økonomiske stilling. Videre foreslår mindretallet at det skal opplyses om foretaket har inngått avtale om inkluderende arbeidsliv. Små foretak kan bare unntas fra nr. 4 i den grad foretaket ikke er et konsernselskap, jf. kapittel 2.

16.8 Oppsummering av utvalgets forslag

16.8.1 Utvalgets forslag

Utvalget foreslår følgende bestemmelse om krav til opplysninger i årsberetningen i regnskapsloven § 3-3:

”I den grad det er nødvendig for å forstå foretakets utvikling, finansielle stilling, resultat og risiki skal årsberetningen inneholde en redegjørelse om både finansielle og ikke-finansielle forhold som er relevante for det enkelte foretak, herunder opplysninger knyttet til arbeidsmiljø og ytre miljø.

Redegjørelsen skal være balansert og fyllestgjørende, hensyntatt foretakets størrelse og kompleksitet. Redegjørelsen skal, der det er relevant, henvise til og gi ytterligere forklaringer til beløp som fremgår av årsregnskapet.

Ut fra det formål som er angitt i første og annet ledd skal årsberetningen minst inneholde opplysninger om forhold som nevnt i nr. 1-7 nedenfor. Små foretak kan begrense redegjørelsen til opplysninger som nevnt i nr. 1, 2, 3, 6 og 7.

1. Det skal gis opplysninger om arten av virksomheten og hvor virksomheten drives.
2. I den grad det er nødvendig for å forstå foretakets utvikling, resultat, finansielle stilling og risiki skal det gis en utfyllende redegjørelse for årsregnskapet. Hvis det hefter vesentlig usikkerhet ved årsregn-

- skapet, skal det også redegjøres for dette. Det samme gjelder ekstraordinære forhold som har påvirket årsregnskapet. Dersom det etter regnskapsårets slutt har intruffet forhold av vesentlig betydning for foretakets resultat eller finansielle stilling, skal det opplyses om dette.
3. Det skal gis følgende opplysninger om forutsetningen om fortsatt drift, jf. § 4-5:
 - a) Dersom forutsetning om fortsatt drift legges til grunn for årsregnskapet, skal det bekreftes at forutsetningen er til stede.
 - b) Dersom det er tvil om den regnskapspliktige kan fortsette virksomheten, skal det redegjøres for usikkerheten.
 - c) Dersom styrets handleplikt ved tap av egenkapital har inntrådt i henhold til aksjeloven eller allmennaksjeloven § 3-5, skal det opplyses om det er besluttet eller satt i verk tiltak for å sikre selskapets drift, eventuelt å oppløse selskapet.
 - d) Dersom det er overveiende sannsynlig at virksomheten vil bli avvirket, skal det redegjøres for hvordan virkelig verdi ved avvikling er beregnet dersom dette ikke fremgår i note til årsregnskapet.
 4. Det skal gis en redegjørelse i årsberetningen som gir grunnlag for å vurdere den regnskapspliktiges framtidige utvikling. Redegjørelsen skal også inneholde opplysninger om mål, måloppnåelse og risikoforhold og som utfyller den informasjonen som gis i årsregnskapet.
 5. Det skal gis opplysninger om finansiell risiko som er av betydning for å bedømme eiendeler, gjeld, finansiell stilling og resultat. Opplysningene skal omfatte mål og strategier som er fastsatt for styring av finansiell risiko, herunder strategien for sikring av hver hovedtype av planlagte transaksjoner der sikringsvurdering er benyttet. Det skal gjøres rede for foretakets eksponering mot markedsrisiko, kredittisiko og likviditetsrisiko.
 6. Årsberetningen skal inneholde forslag til anvendelse av overskudd eller dekning av tap dersom dette ikke fremgår av årsregnskapet.
 7. I den grad det er nødvendig for å forstå den regnskapspliktiges utvikling, resultat og finansielle stilling skal det gis opplysninger om:
 - a) arbeidsmiljøet og en oversikt over iverksatte tiltak som har betydning for arbeidsmiljøet. Det skal opplyses særskilt om sykefravær, skader og ulykker,
 - b) forhold ved virksomheten, herunder dens innsatsfaktorer og produkter, som kan medføre en vesentlig påvirkning av det ytre miljø.”

16.8.2 Mindretallsforslag

Et mindretall bestående av medlemmet Voldnes foreslår en videreføring av gjeldende bestemmelse, dog med følgende tilføyelse i § 3-3, tredje og syvende ledd:

Tredje ledd nytt annet punktum skal lyde:

”Det skal opplyses om foretaket har inngått avtale om inkluderende arbeidsliv.”

Nytt syvende ledd skal lyde:

”Det skal redegjøres for selskapets gjeldende holdning til avlønning av ledende ansatte og om forventet utvikling i disse ytelsene i kommende år.”

Det vises til mindretallsinnstillinger i avsnitt 16.7.2 og 16.7.9

Kapittel 17

Opplysninger om lønn og annen godtgjørelse til ledende personer

17.1 Innledning

I henhold til mandatet har utvalget kartlagt erfaringene med anvendelsen av den nye regnskapsloven, herunder gjeldende krav til å gi opplysninger vedrørende godtgjørelse til ledende ansatte. Utvalget har også vurdert behovet for større og mer presise krav til informasjon om lederlønninger i årsregnskapet og årsberetningen på bakgrunn av forslag i dokument 8:136 (2001-2002) fra stortingsrepresentantene Stoltenberg og Halvorsen. Dokumentet omfatter forslag til tiltak for å oppnå større åpenhet og bevissthet om lederlønninger.

17.2 Gjeldende rett

17.2.1 Norge

Etter gjeldende bestemmelser i regnskapsloven er de norske foretakene underlagt relativt omfattende opplysningskrav vedrørende godtgjørelser til ledende personer. Krav til informasjon om godtgjørelse til ledende ansatte og medlemmer av styret og bedriftsforsamlingen følger av regnskapsloven §§ 7-44 og 7-45 for små foretak og §§ 7-31 og 7-32 for øvrige foretak. I tillegg til nevnte bestemmelser har regnskapsloven også bestemmelser som regulerer krav til opplysninger om aksjer eller andeler i selskapet samt rettigheter til slike som eies av daglig leder, ledende ansatte (store foretak) og medlemmer av styret og bedriftsforsamlingen, jf. regnskapsloven § 7-42 tredje ledd for små foretak og § 7-26 tredje og fjerde ledd for øvrige foretak. For store foretak skal det i tillegg gis opplysninger om aksjer eller andeler i selskapet samt rettigheter til slike som eies av nevnte personers nærstående, jf. regnskapsloven § 7-26 fjerde ledd.

Krav til noteopplysninger for små foretak er behandlet i kapittel 7, og omtales derfor ikke nærmere her.

De detaljerte krav til ytelser til ledende personer og medlemmer av styret og bedriftsforsamlingen i selskapet reguleres i regnskapsloven § 7-31:

”§ 7-31. Ytelser til ledende personer m.v.

Det skal opplyses om de samlede utgifter til henholdsvis lønn, pensjonsforpliktelser og annen godtgjørelse til daglig leder og medlemmer av styret og bedriftsforsamlingen. Det skal opplyses om godtgjørelse til revisor og hvordan godtgjørelsen er fordelt på revisjon og andre tjenester.

Det skal opplyses om arten og omfanget av forpliktelser til å gi daglig leder eller leder av styret særskilt vederlag ved opphør eller endring av ansettelsesforholdet eller vervet. Tilsvarende gjelder avtaler om bonuser, overskuddsdelinger, opsjoner og lignende til fordel for daglig leder eller leder av styret.

Det skal gis opplysninger om den regnskapspliktiges forpliktelser knyttet til tegningsretter, opsjoner og tilsvarende rettigheter som gir ansatte eller tillitsvalgte rett til tegning, kjøp eller salg av aksjer eller grunnfondsbevis.

Store foretak skal gi opplysninger som nevnt i annet ledd spesifisert på de enkelte medlemmer av styret og de enkelte ledende ansatte.”

Videre reguleres krav til opplysninger om lån og sikkerhetsstillelse til ledende ansatte, medlemmer av styret og bedriftsforsamlingen samt aksjeeiere i regnskapsloven § 7-32:

”§ 7-32. Lån og sikkerhetsstillelse til ledende personer, aksjeeiere m.v.

Lån til eller sikkerhetsstillelse til fordel for daglig leder og leder av styret skal spesifiseres. For hvert lån skal det opplyses om hvilke vilkår som gjelder, herunder rentesatsen og avdragsplanen. Store foretak skal gi slike opplysninger spesifisert på de enkelte medlemmer av styret og de enkelte ledende ansatte.

Det skal opplyses om samlede lån til og samlet sikkerhetsstillelse til fordel for ansatte, aksjeeiere og medlemmer av styret og bedriftsforsamlingen. I aksjeselskap og allmennaksjeselskap skal opplysningene også omfatte lån til eller sikkerhetsstillelse til fordel for nærstående til aksjeeiere, og medlemmer av styret og bedriftsforsamlingen. Det skal opplyses om

hvilke vilkår som gjelder for slike lån eller sikkerhetsstillelser. Lån eller sikkerhetsstillelser som utgjør mer enn 5 prosent av egenkapitalen etter balansen, skal spesifiseres. Som nærstående etter denne paragraf regnes:

1. ektefelle og en person som vedkommende bor sammen med i ekteskapslignende forhold,
2. slektninger i rett oppstigende eller nedstigende linje og søsken,
3. slektninger i rett oppstigende eller nedstigende linje og søsken til en person som nevnt i nr. 1,
4. ektefelle til, og en person som bor sammen i ekteskapslignende forhold med, noen som er nevnt i nr. 2,
5. foretak der vedkommende selv eller noen som er nevnt i nr. 1 til 4, har slik bestemmende innflytelse som nevnt i § 1-3 annet ledd.”

Det er ikke stillet ytterligere krav til informasjon om kompensasjon til ledende personer gjennom regnskapsstandarder eller regnskapssirkulærer fra Oslo Børs. Det vises imidlertid til avsnitt 10.6.6 hvor regnskapsføring av aksjebasert betaling er nærmere kommentert.

17.2.2 Sverige

Krav til opplysninger om lønn til ledende personer følger i utgangspunktet av årsredovisningslagen. Her fremgår at:

”5 kap. 20 §

Det sammanlagda beloppet av räkenskapsårets löner och andra ersättningar skall anges för var och en av följande grupper:

1. styrelseledamöter, verkställande direktören och motsvarande befattningshavare, och
2. anställda som inte omfattas av 1.

Tantiem och därmed jämställd ersättning till styrelseledamöter, verkställande direktören och motsvarande befattningshavare skall anges särskilt.

5 kap. 22 §

Uppgift skall lämnas om det sammanlagda beloppet av kostnader och förpliktelser som avser pensioner eller liknande förmåner till styrelseledamöter, verkställande direktören och motsvarande befattningshavare.

5 kap. 25 §

Om företaget har träffat avtal om avgångsvederlag eller liknande förmåner till styrelseledamöter, verkställande direktören eller andra personer i företagets ledning, skall uppgift lämnas om avtalen och om de väsentligaste villkoren i avtalen.”

Videre har Aktiemarknadsnämnden gitt en uttalelse (2002:1), som inneholder tilleggskrav til opplysninger om ”incitamentsprogram” i årsberetningen.

For børsnoterte foretak ga Näringslivets börskommitté (NBK) i 1993 ut en anbefaling (”rekommendation”) angående godtgjørelse til ledende personer. Denne ble imidlertid endret i 2002, blant annet som en følge av de opplysningskrav som gjelder i Storbritannia og USA. Etter gjeldende anbefaling skal følgende informasjon gis i årsberetningen om godtgjørelse til ledende person:

- En beskrivelse av de prinsipper som gjelder for fastsettelse av godtgjørelse til ledende personer. Beskrivelsen kan eksempelvis omtale prinsipper for fast og variabel godtgjørelse, samt fordelingen derimellom
- For styreformann, hver enkelt styremedlem som ikke er ansatt i foretaket og som mottar godtgjørelse utover ordinært styrehonorar, konsernsjef og administrerende direktør skal det angis;
 - Samlet sum av godtgjørelse
 - Opplysning om det enkelte komponent i godtgjørelse i den grad det ikke er av uvesentlig betydning
 - Opplysning om fast kontra variabel del av godtgjørelsen, samt at det skal angis i hovedtrekk hvordan den variable delen beregnes
 - Innehav av og beregnet markedsverdi og anskaffelseskost for finansielle instrumenter samt andre opsjoner eller rettigheter i tilknytning til aksjerelaterte insentivprogram som er mottatt i det aktuelle året, samt innehav av finansielle instrumenter og andre opsjoner eller rettigheter i tilknytning til aksjerelaterte insentivprogram som er mottatt i tidligere år
 - De vesentligste vilkår i pensjonsavtaler
 - De vesentligste vilkår i avtale om avgangsvederlag
- Dersom det ikke er mulig på et meningsfylt vis å angi beløpet, skal den aktuelle godtgjørelse nærmere beskrives slik at det er mulig å gjøre

seg opp en formening om betydningen av godtgjørelsen

- For andre ledende personer skal det gis opplysninger om samlet sum av godtgjørelse for gruppen, samt en sammenfattende beskrivelse av de vesentligste vilkår i avtaler om pensjons og avgangsvederlag. Det er ikke krav til at opplysningene skal gis på individuelt nivå
- Videre skal det gis opplysninger om beslutningsprosessen i forbindelse med fastsettelse av godtgjørelse til ledende personer, herunder om det finnes en egen kompensasjonskomité

17.2.3 Danmark

Krav til opplysninger som skal gis om godtgjørelse til ledende personer følger av årsregnskapsloven § 69:

”Stk.1. Virksomheden skal angive det samlede vederlag mv. for regnskabsåret til nuværende og forhenværende medlemmer af ledelsen for deres funktion fordelt på hvert ledelsesorgan samt, hvor der ikke er udpeget et ledelsesorgan, for ejerne. Desuden skal virksomheden angive de samlede forpligtelser til at yde pension til de nævnte. Er der fastsat særlige incitamentsprogrammer for medlemmer af ledelsen, skal det oplyses, hvilken kategori af ledelsesmedlemmer programmet gælder for, hvilke ydelser programmet omfatter, og hvad der er nødvendigt for at kunne vurdere værdien heraf

Stk. 2. De tilsvarende oplysninger og beløb for det foregående regnskabsår skal angives.

Stk. 3. Hvis oplysninger efter stk. 1 vil føre til, at der vises beløb for et enkelt medlem af en ledelseskategori, kan beløbene i stedet

1. angives samlet for to kategorier eller
2. udelades, hvis kun én kategori modtager vederlag mv., pension eller særligt incitamentsprogram.”

Stk. 3 ovenfor kan ikke benyttes av børsnoterte og statlige aksjeselskaper, jf. årsregnskapsloven § 106.

Videre følger det av Oplysnings forpliktelser (Opl.forpl.) § 18, stk. 1, som er utstedt av Københavns Fondsbørs, at børsnoterte selskaper skal opplyse om honorarer, ut over de ordinære styrehonorarer, samt annen form for vederlag som hvert enkelt styremedlem mottar fra selskapet. Dette kravet kommer i tillegg til § 69, stk. 1. Oplysningsplikten omfatter vederlag som utbetales den enkelte i forbindelse med styrearbeid, slik at eksemplvis advokathonorar som utbetales til et medlem av styret, ikke er omfattet.

Videre skal børsnoterte selskaper, i henhold til Opl.forpl. § 18, stk. 2, innta en beskrivelse i årsrapporten av særlig gunstige fratredelsesordninger ved oppsigelse, ekstraordinære godtgjørelser i forbindelse med selskapsovertagelser etc., samt pensjonsordninger som må anses å være særlig gunstige. I tillegg gir Opl. Forpl. § 19 nærmere krav til hvilke opplysninger som skal gis om insentivprogram i børsnoterte selskaper (blant annet angivelse av type program, personkrets som er omfattet inndelt i kategorier, tidspunkt for tildeling og angivelse av perioden som er omfattet av programmet, totale antall underliggende aksjer, målsetning for programmet, utøvelseskurs, betingelser som må være oppfylt for at programmet skal kunne benyttes samt opplysninger om markedsverdi og hvordan denne er beregnet).

Den danske Nørdbby-utvalgets rapport om Corporate Governance fra 2001 inneholder også anbefalinger til hvilke opplysninger som skal gis om godtgjørelse til ledende personer. Anbefalingen gjelder i første rekke for noterte selskaper og selskaper på vei mot børs, selv om Nørdbbyutvalget håper at også andre grupper av foretak vil benytte anbefalingen. Statsforetak er nevnt spesielt. I anbefalingen fastslås at en konkurransekyktig avlønning er en forutsetning for å tiltrekke og fastholde kompetente ledende ansatte og styremedlemmer. Incentivordninger vil være med på å skape interessesammenfall mellom aksjonærer og ledende personer i selskapet. Det må imidlertid være åpenhet rundt alle vesentlige forhold knyttet til incentivordningene. Det anbefales at følgende informasjon gis om incentivordningene:

”Åbenhed og gennemsigtighed vedrørende aktiebaseret incitaments aflønning. Det anbefales, at alle væsentlige forhold vedrørende aktiebaseret incitaments aflønning offentliggøres i selskabets årsrapport, herunder hvem der er incitaments aflønnet, og hvad direktionens og bestyrelsens samlede incitaments aflønning udgør. Oplysning om det enkelte bestyrelses- eller direktionsmedlems aktiebaserede incitaments aflønning bør ligeledes offentliggøres i selskabets årsrapport.

Fratredelsesordninger for direktionen

Det anbefales, at en eventuel fratredelsesordning for et direktionsmedlem er rimelig og afspejler de resultater, det enkelte direktionsmedlem har opnået, baggrunden for fratredelsen samt det ansvar og den aflønning, som det pågældende direktionsmedlem har haft. Oplysning om fratredelsesordningens væsentligste

indhold bør offentliggøres i selskabets årsrapport.”

17.2.4 Storbritannia

Krav til opplysninger om lederlønn for børsnoterte selskaper i Storbritannia følger i utgangspunktet av Companies Act 1985, men det er stillet krav om opplysninger flere andre steder blant annet i Statutory Instrument 2002 No 1986, ‘The Directors’ Remuneration Report Regulations’, i noteringsreglene for børsnotering (Listing Rules) og Combined Code (Corporate Governance anbefaling).

Av Companies Act følger at børsnoterte selskaper skal gi opplysninger om:

- Aggregert godtgjørelse betalt til ”directors” for tjenester levert til selskapet
- Aggregert fortjeneste som ”directors” har gjort på utøvelse av aksjeopsjoner
- Aggregert beløp betalt på langsiktige insentivordninger for ”directors”
- Virkelig verdi av andre eiendeler som ”directors” har mottatt på langsiktige insentivordninger
- Opplysninger om pensjonsordninger for ”directors”

Av ”the Directors’ Remuneration Report Regulations” følger det at disse selskapene skal gi følgende opplysninger:

- ”Directors må utarbeide en ”Remuneration Report” om godtgjørelser og andre ytelser til ”directors”,
- Selskapets politikk for godtgjørelse til lederne for kommende år. Opplysninger skal spesifiseres på den enkelte ”director” når det gjelder aksjeopsjoner og andre insentivordninger.
- En del andre spesifiserte opplysninger.

17.3 EØS-rett

Krav til informasjon om kompensasjon til ledende personer følger av fjerde selskapsrettsdirektiv artikkel 43 (1) nr. 12 og 13.

De detaljerte krav til ytelser til ledende personer i selskapet reguleres i artikkel 43 (1) nr. 12:

”..the amount of the emoluments granted in respect of the financial year to the members of the administrative, managerial and supervisory bodies by reason of their responsibilities, and any commitments arising or entered into in respect of retirement pensions for former

members of those bodies, with an indication of the total for each category”

Små foretak (slik de er definert i artikkel 11 i direktivet) kan unntas fra dette kravet. I tillegg gir direktivet i artikkel 43 (3). det enkelte medlemsland mulighet til å unnta fra kravet i artikkel 43 (1) nr. 12 for enkelte tilfeller:

“Member States may waive the requirement to provide the information referred to in paragraph 1 point 12 where such information makes it possible to identify the position of a specific member of such a body.”

Krav til informasjon vedrørende lån og sikkerhetsstillelser følger av artikkel 43 (1) nr. 13:

“the amount of advances and credits granted to the members of the administrative, managerial and supervisory bodies, with indications of the interest rates, main conditions and any amounts repaid, as well as commitments entered into on their behalf by way of guarantees of any kind, with an indication of the total for each category”

Direktivet inneholder imidlertid ikke krav om opplysninger vedrørende aksjer eller andeler i selskapet samt rettigheter til slike som eies av ledende personer eller deres nærstående. De opplysningskrav som følger av direktivet er allerede implementert i norsk regnskapslov. Det er ikke foretatt endringer i disse bestemmelsene i moderniseringsdirektivet.

17.4 IAS/IFRS

Det er ingen gjeldende internasjonale regnskapsstandarder som krever spesifikk informasjon om kompensasjon til ledende ansatte og tillitsvalgte utover det som reguleres i IAS 24 Related Party Disclosures. Standarden regulerer krav til informasjon som skal gis i forbindelse med selskapets transaksjoner med related parties, herunder *”key management personnel, that is, those persons having authority and responsibility for planning, directing and controlling the activities of the reporting enterprise, including directors and officers of companies and close members of the families of such individuals”*. Det spesifikke kravet til informasjon følger av IAS 24.22:

”If there have been transactions between related parties, the reporting enterprise should disclose the nature of the related party relati-

onships as well as the types of transactions and the elements of the transactions necessary for an understanding of the financial statements.”

Gjennom IASBs “improvement project” er det foreslått at det skal gis mer detaljert informasjon om transaksjoner med nærstående enn det som gjelder i nåværende IAS 24. Samtidig foreslås det i revidert IAS 24.2 å avgrense standardens virkeområde slik at den ikke vil omfatte ordinær kompensasjon til ledende ansatte:

”This Standard does not require disclosure of management compensation, expense allowances and similar items paid in the ordinary course of an entity’s operations.”

Videre har IASB offentliggjort et høringsutkast med forslag til ny IFRS om aksjebasert betaling (ED 2 Share-Based Payment). Høringsutkastet inneholder forslag til opplysninger som skal gis for denne typen ordninger som sådan (ED 2.45-53), men høringsutkastet inneholder ingen krav om at det skal opplyses om slike ordninger spesifisert på den enkelte ledende ansatte. Regnskapsføring av aksjebasert betaling er nærmere kommentert i avsnitt 10.6.6.

IAS/IFRS vil dermed i liten grad regulere krav til denne typen informasjon. Imidlertid vil det kunne være aktuelt å gjøre gjeldende enkelte krav til noteopplysninger også for såkalte forordningsforetak. Dette vil gjelde innenfor områder som ikke er regulert av IAS/IFRS. Krav til noteopplysninger for forordningsforetakene er nærmere omtalt i avsnitt 2.4.2.2. Her fremkommer at bestemmelsene i regnskapsloven §§ 7-31 og 7-32 også vil være gjeldende for forordningsforetakene.

17.5 Annen aktuell bakgrunnsinformasjon

I september 2001 nedsatte EU Kommisjonen en selskapsrettslig ekspertgruppe under ledelse av nederlenderen Jaap Winter, den såkalte ”High Level Group of Company Law Experts”. Det vises til nærmere omtale i avsnitt 21.3.

I en nokså direkte oppfølging av Wintergruppens anbefalinger, se COM (2003) 284 final, gir EU-kommisjonen enkelte uttalelser knyttet til børsnoterte selskaper. Utgangspunktet tas i at aksjonærene, både på forhånd og i ettertid, fullt ut skal settes i stand til å forstå forholdet mellom selskapets resultater og nivået på godtgjørelsen til de ledende personene. Informasjonen må fremstå på en slik måte at aksjonærene er i stand til å treffe avgjørelser

om godtgjørelse som er knyttet opp mot selskapets aksjekurs. EU-kommisjonen følger dessuten opp med de fire sentrale forslagene innenfor området:

- Det skal gis en redegjørelse for selskapets politikk for godtgjørelser til ledende personer i årsregnskapet
- Det skal gis en detaljert angivelse av de enkelte ledende personer godtgjørelse i årsregnskapet
- Krav om generalforsamlingens forhåndsgodkjenning av aksje- og aksjeopsjonsordninger som omfatter ledende personer
- Kostnadsføring av aksjebaserte ordninger

Også et forslag om å gi nærmere regler om kravene til behandling av lederlønnene i årsregnskapet følges opp av EU-kommisjonen. Som kort-siktig tiltak foreslås at det gis en anbefaling. Dersom anbefalingen ikke følges, vil Kommisjonen på mellomlang sikt vurdere behov for lovregulering.

I denne forbindelse vises det også til at Storbritannia har innført skjerpede krav til rapportering av lederlønn og godtgjørelse med virkning for årsregnskapet for 2002, jf. ”The Directors’ Remuneration Report Regulations 2002”. Reguleringen innebærer innskjerpede krav for selskaper som omsettes i et marked (”quoted companies”) vedrørende informasjon om ytelse til ledende ansatte og styremedlemmer. Det er blant annet krav om å gi en detaljert beskrivelse av ordninger for prestasjonsbaserte opsjons- og insentivordninger. Det skal blant annet gis en redegjørelse for modellen som er valgt, herunder en beskrivelse av hvilke prestasjonsmål som benyttes, en forklaring på hvorfor nettopp disse målene er valgt, samt en beskrivelse av eventuelle foreslåtte endringer.

17.6 Høringskommentarer og andre innspill

I utvalgets muntlige høring fremkom at de høringsinstansene som hadde synspunkter innenfor dette området, i hovedsak var tilfreds med gjeldende krav til opplysninger om kompensasjon til ledende ansatte. I forbindelse med kommentarer til årsberetningen har Næringslivets Hovedorganisasjon gitt uttrykk for at utvidet informasjonsplikt vedrørende lederlønnene ikke er ønskelig, og at de norske kravene er omfattende i internasjonal sammenheng. Tilsvarende har Norges Autoriserte Regnskapsføreres Forening (NARF) i sitt hørings-svar angitt at de i utgangspunktet anser dagens krav for å være tilstrekkelige. Dersom det har vært problemer i praksis, antar NARF at det må ha

vært innenfor etterlevelse/fullstendighet snarere enn som følge av mangler i lovgivningen. De presiserer imidlertid at deres erfaring knytter seg til gruppen små og øvrige foretak. Finansnæringens Hovedorganisasjon i sitt høringssvar gitt uttrykk for at detaljerte redegjørelser om lederlønninger m.v. vil ha liten informasjonsverdi, og at slik informasjon derfor ikke bør inngå i årsberetningen, men eventuelt gis på annen måte. Tilsvarende har Norsk Regnskapsstiftelse gitt uttrykk for at informasjon om lederlønninger bør være del av notene sammen med annen informasjon knyttet til interessefellesskap.

Med bakgrunn i en undersøkelse har LO i eget notat av 10. mars 2003 gitt uttrykk for at gjeldende regnskapslov § 7-31 første ledd om lønn, pensjonsforpliktelse og annen godtgjørelse til daglig leder og medlemmer av styret og bedriftsforsamlingen, ikke i tilstrekkelig grad dekker informasjonsbehovet. LO foreslår derfor at lovbestemmelsen endres slik at det blir krav om at utgifter til henholdsvis lønn, pensjonsforpliktelser og annen godtgjørelse spesifiseres for daglig leder og hvert enkelt styremedlem. Videre viser undersøkelsen at informasjonen på konsernnivå er for dårlig. LO ønsker derfor en bestemmelse som krever at det i note til konsernregnskapet opplyses om konsernets utgifter til honorar og godtgjørelse til hvert enkelt medlem av styrene i mor og datterselskaper. Formålet med forslaget er åpenhet om hva det enkelte styremedlem i mor- og datterselskaper har mottatt i godtgjørelse og honorar fra konsernet. For å rette opp den uensartede praksisen mener LO at det bør utarbeides en regnskapsstandard som angir hvilke informasjon som skal gis om blant annet bonusordninger, opsjoner samt informasjon om lån til ledende ansatte. LO mener videre at det bør informeres om alle pålagte informasjonskrav, også slik at det skal gis negativ bekreftelse dersom godtgjørelser e.l. ikke er gitt eller ordningen ikke finnes.

I tilknytning til temaet har Norsk Finansanalytikerforening anført at det er viktig med opplysninger om ledende ansattes aksjeinvesteringer, aksjeopsjoner og lignende, i tillegg til de ansattes totale beholdning.

17.7 Nærmere om forslaget i dokument 8:136 (2001–2002)

Stortingsrepresentantene Jens Stoltenberg og Kristin Halvorsen la våren 2002 frem forslag i dokument 8:136 (2001-2002) om tiltak for å oppnå større åpenhet og bevissthet om lederlønninger. Utgangspunktet for Dok. 8:136 (2001–2002) var en hen-

vendelse fra Landsorganisasjonen i Norge (LO) til statsministeren våren 2002. I henvendelsen fra LO ble det påpekt at de siste års lønnsøkninger og godtgjørelser til ledende ansatte i store bedrifter er svært uheldig. For det første undergraves sysselsettingen ved at større deler av overskuddene tas ut av bedriften i stedet for å benyttes til investeringer. For det andre er moderate lønnsoppgjør vanskelig å oppnå når forskjellen mellom lederlønninger og vanlige arbeidstakeres lønn er så stor. I henvendelsen ble det også vist til internasjonale skandaler, som fallskjermen til toppleder i ABB, Percy Barnevik i Sverige. Formålet med forslaget i Dok. 8:136 (2001-2002) er å sikre at overskuddene i bedrifter i større grad benyttes til investeringer som gir grunnlag for sysselsetting og som bedre sikrer en rettferdig fordeling av den verdiskapning som skjer. Videre er formålet å sørge for at informasjon om lederlønninger og godtgjørelser blir bedre, noe som er særlig aktuelt i forbindelse med avleggelse av årsregnskap og årsberetning.

I dokument 8:136 ble følgende forslag fremmet:

"/.

Stortinget ber Regjeringen legge fram endringer i regnskapsloven § 3-3 syvende ledd slik at redegjørelsen i årsberetningen også skal omfatte en orientering om selskapets gjeldende holdning til avlønning av ledende ansatte og om forventet utvikling i disse ytelsene i kommende år, jf. § 7-31.

//.

Stortinget ber Regjeringen gjøre endringer i børsforskriften § 6-5 slik at det fastsettes krav om at delårsrapporten skal inneholde en prognose på omfanget av ytelser til daglig leder for inneværende regnskapsår, jf. regnskapsloven § 7-31. Prognosen skal være basert på forhold på balansedagen.

///.

Stortinget ber Regjeringen legge fram endringer i bestemmelsene i regnskapslovens kapittel 7 på en slik måte at det i alle bestemmelsene fastsettes krav om at dersom andre ansatte har ytelser på linje med eller høyere enn ytelser til daglig leder, skal disse opplyses."

Stortingets finanskomite har i Innst. S. nr. 247 (2001-2002) av 12. juni 2002 behandlet forslaget. Komiteens tilrådning ble ikke vedtatt av Stortinget, som i stedet vedtok at dokument 8:136 (2001-2002) vedlegges protokollen, jf. vedtak nr. 552 av

21. juni 2002. I overnevnte innstilling er det vist til at finansminister Per-Kristian Foss i brev av 31. mai 2002 til saksordfører Svein Flåtten uttaler følgende:

"Finansdepartementet legger opp til at det snarlig skal oppnevnes et utvalg for evaluering av regnskapsloven. Utvalget skal evaluere regnskapsloven som grunnlag for Regjeringens oppfølging av Stortingets vedtak 19. juni 1998 om å be Regjeringen evaluere ny regnskapslov etter tre regnskapsår. Jeg anser at de forhold som begrunner forslagene i Dok.nr.8:136 og mulige mothensyn bør vurderes nærmere før Regjeringen eventuelt fremmer forslag om lovendringer. Jeg anser at det vil være hensiktsmessig at dette vurderes av utvalget, og legger opp til å gi utvalget i oppdrag å vurdere krav til informasjon om lederlønninger i årsregnskapet og årsberetningen på bakgrunn av forslaget i Dok.nr.8:136."

17.8 Utvalgets vurderinger og forslag

Innledning

Gjennomgang av EUs gjeldende selskapsrettsdirektiv, samt modernisering av dette, viser at Norge har implementert nødvendige bestemmelser for å oppfylle direktivets krav til informasjon innenfor området. Spørsmålet er i liten grad regulert i IAS/IFRS, slik at per i dag regulerer ikke gjeldende IAS/IFRS krav til informasjon om kompensasjon til ledende ansatte som går utover regnskapslovens krav til noteopplysninger. Basert på høringssvarene er utvalgets hovedinntrykk at de fleste aktørene er tilfreds med dagens krav til opplysninger om kompensasjon til ledende ansatte og medlemmer av styret og bedriftsforsamlingen. I den grad regnskapene ikke har gitt tilfredsstillende informasjon om kompensasjon til ledende ansatt og tillitsvalgte, antar utvalget at dette i stor grad gjelder manglende etterlevelse av gjeldende regler snarere enn mangelfullt regelverk.

Forslag om ytterligere spesifikasjonskrav

LO har imidlertid uttrykt ønske om at utgifter til henholdsvis lønn, pensjonsforpliktelser og annen godtgjørelse spesifiseres for daglig leder og hvert enkelt styremedlem. Når det gjelder lønn, pensjonsforpliktelser og annen godtgjørelse er det allerede i dag krav om at slik informasjon skal gis på individuelt nivå for daglig leder. I tillegg skal særskilt vederlag ved opphør eller endring av ansettel-

sesforholdet eller vervet, samt avtaler om bonuser, overskuddsdelinger, opsjoner og lignende spesifiseres for daglig leder og leder av styret. For store foretak skal slik godtgjørelse også spesifiseres for de enkelte medlemmer av styret og de enkelte ledende ansatte. Det vises til nærmere omtale nedenfor vedrørende gruppen store foretak. Et krav om ytterligere opplysninger på individnivå må veies opp i mot personvern hensyn for den enkelte, i tillegg til rent konkurransemessige hensyn for foretakene. I henhold til artikkel 43 (1) nr. 12 i fjerde selskapsrettsdirektiv, er det kun krav om at godtgjørelse skal spesifiseres med totalt beløp innenfor kategoriene "administrative, managerial and supervisory bodies". Det er ikke krav om at godtgjørelsen skal spesifiseres for enkeltindivider. Utvalgets flertall finner det ikke riktig å foreslå ytterligere innskjerpede regler i Norge sammenlignet med direktivet, utover det som allerede fremgår av gjeldende regelverk.

I denne forbindelse vises det for ordens skyld til at det for individuelle lederlønninger i staten ikke foreligger krav om at slike opplysninger skal gis mer eller mindre automatisk, i motsetning til for foretak som er underlagt regnskapsloven. Retten til på anmodning å få informasjon om individuelle lønninger følger av offentlighetsloven.

LO har også foreslått at det bør inntas en bestemmelse i regnskapsloven som innebærer at det i note til konsernregnskapet skal opplyses om konsernets utgifter til honorar og godtgjørelse til hvert enkelt medlem av styrene i mor- og datterselskaper. Gjeldende bestemmelser i regnskapsloven innebærer at det i note til konsernregnskapet skal opplyses om ytelser til ledende personer i konsernet, herunder ytelser som disse personene har mottatt fra andre selskaper i konsernet enn morselskapet (jf. også nærmere omtale nedenfor). For konsern av en viss størrelse kan et krav om å liste opp alle medlemmer av styrene i morselskapet og samtlige datterselskaper og tilhørende ytelser, medføre at et betydelig omfang av informasjon må innhentes, kvalitetssikres og inntas i note til konsernregnskapet. Informasjonen vil i utgangspunktet fremgå av det enkelte datterselskaps selskapsregnskap når det gjelder norske selskaper, og antakeligvis også i selskapsregnskapene til datterselskaper lokalisert i andre EU-land. Det kan stilles spørsmål til om det er hensiktsmessig, og i enkelte tilfeller også om det er praktisk mulig, med en slik opplisting av informasjon. Det kan også stilles spørsmål ved de fleste regnskapsbrukernes nytteverdi av en slik sammenstilling av informasjon i note til konsernregnskapet. Det antas at regnskapsbrukere normalt vil være opptatt av nivået

på ytelses til ledende personer i konsernet som sådan, og ikke i de enkelte datterselskapene. En samlet vurdering tilsier at merarbeidet og kostnadene med å innhente og utarbeide informasjon i henhold til et slikt krav, langt overstiger nytteverdien av denne informasjonen. Utvalgets flertall finner derfor ikke å ville foreslå en slik bestemmelse.

I dokument 8:136 foreslås at det innføres krav om at det skal opplyses om eventuelle andre ansatte som har ytelses på linje med eller høyere enn ytelses til daglig leder. Gjeldende bestemmelser i regnskapsloven §§ 7-31 og 7-32 regulerer krav til opplysninger som skal gis vedrørende ytelses til daglig leder, leder av styret, medlemmer av styret og bedriftsforsamlingen samt ledende ansatte. Hvilke ledende ansatte eller tillitsvalgte det skal gis opplysninger for, varierer noe for de enkelte ytelsene. Krav om opplysninger knytter seg imidlertid kun til den enkeltes stilling, og derigjennom antatte mulighet til å oppnå innflytelse på viktige beslutninger i selskapet, og ikke til størrelsen på ytelsene.

Det antas at regnskapsbrukerne har behov for utvidet informasjon om ytelsene til de som har mulighet til å ha innflytelse over selskapet, sammenlignet med tilsvarende informasjon for øvrige ansatte i foretaket. Dette forhold er også reflektert i gjeldende bestemmelser. Utvalgets flertall stiller imidlertid spørsmål ved nytteverdien av utvidet informasjon om ytelses til enkeltpersoner eller grupper av personer som mottar ytelses på linje med eller høyere enn ytelses til daglig leder. Utvalget antar at dette blant annet vil kunne gjelde ansatte som besitter spesialkompetanse som foretakene er villig til å betale en relativt høy pris for, utenlandske statsborgere som arbeider i Norge under såkalt "nettolønnsordninger", samt for bedrifter med virksomhet i land hvor lønnsnivået ligger over det norske. Lederlønningene i norske selskaper antas å være relativt lave i forhold til andre land det kan være naturlige å sammenligne seg med, som for eksempel Storbritannia. Den samlede ytelsen til ledere av et foretaks utenlandske virksomheten kan dermed tjene mer enn daglig leder i den norske delen av foretaket. I større foretak, spesielt i såkalte kunnskapsbedrifter og i foretak med omfattende utenlandsk virksomhet, kan omfanget av personer som har ytelses på linje med eller høyere enn daglig leder være betydelig.

Det må kunne antas at nivået på foretakenes ytelses til de forskjellige grupper av ansatte gjenspeiler et underliggende marked for tilbud og etterspørsel etter den aktuelle kompetansen, og at størrelsen på ytelsene reflekterer nettopp dette for-

holdet. For å rekruttere og beholde den aktuelle kompetansen, må foretaket kunne tilby markedsmessige vilkår. I enkelte tilfeller vil det innebære at ansatte vil kunne ha ytelses som er på linje med eller overstiger ytelsene til daglig leder.

Utvalget ser at denne typen opplysninger kan være av betydning i forhold til mekanismer for lønnsdannelse i foretakene, men utvalgsflertallet stiller spørsmål ved nytteverdien av denne typen informasjon i forbindelse med regnskapsavleggelsen. Krav til opplysninger som har andre formål enn å gi regnskapsbrukerne et bedre grunnlag for å bedømme den regnskapspliktiges stilling og resultat, bør etter utvalgsflertallets mening som et utgangspunkt reguleres i andre bestemmelser enn krav til noteopplysninger i regnskapsloven.

Forslag om krav til opplysninger om selskapets holdning for godtgjørelse til ledende personer

I dokument 8:136 foreslås utvidede krav til informasjon i årsberetningen som innebærer at selskapene skal opplyse om gjeldende holdning til avlønning av ledende ansatte. De fleste foretak forholder seg til et marked for ledere, hvor tilbud og etterspørsel etter ønsket kompetanse og erfaring i stor grad bestemmer vilkårene. Konkurransedyktige vilkår sammenliknet med ledere i tilsvarende foretak, vil normalt være en viktig forutsetning for å få ansatt ønskede personer. Utvalget er usikre på om et krav om å gi opplysninger om gjeldende holdning til avlønning vil gi informasjon utover opplysninger om at foretakene tilbyr konkurransedyktige betingelser. Slik informasjon i form av standardfraser vil i liten grad ha verdi for regnskapsbrukerne.

Imidlertid har Näringslivets börskommitté i Sverige utarbeidet en anbefaling for noterte selskaper som innebærer at det skal gis en beskrivelse av de prinsipper som gjelder for fastsettelse av godtgjørelse til ledende personer. Det vises også til at Storbritannia har innført skjerpede krav til rapportering av lederlønn og godtgjørelse med virkning for årsregnskapet for 2002 gjennom "The Directors' Remuneration Report Regulations 2002", jf. beskrivelse i avsnitt 17.5. Det skal blant annet gis en "Statement of company's policy on directors' remuneration", herunder en detaljert beskrivelse av ordninger for prestasjonsbaserte opsjons- og insentivordninger. Videre har EU-kommisjonen i sin oppfølging av Wintergruppens anbefalinger fremhevet at det bør være krav til at det skal gis en redegjørelse for selskapets politikk for godtgjørelser til ledende personer i årsregnskapet. I Norge har Den norske Revisorforening (DnR), gjennom en artikkel i Revisjon og Regnskap 2/2003, anbe-

falt å endre aksjelovgivningen slik at den inneholder krav om at selskapets politikk for belønning av ledende ansatte og styret skal behandles hvert år på generalforsamlingen. Forslaget fra DnR innebærer imidlertid ikke krav om å gi opplysninger om utvikling i ytelsene, eller å innta slik informasjon i årsberetningen.

Basert på dette finner utvalget å forslå at det i regnskapsloven inntas en bestemmelse om at det skal gis opplysninger om selskapets gjeldende politikk til avlønning av ledende personer. I denne sammenheng foreslås det at den aktuelle personkretsen avgrenses til daglig leder. I tråd med det utvalget oppfatter som vanlig innen regulering av området internasjonalt, gjøres ikke kravet gjeldende for alle foretak, men avgrenses til foretak med noterte verdipapirer og allmennaksjeselskap. Dette tilsvarer i praksis gjeldende gruppe for store foretak, jf. nærmere omtale nedenfor.

I tillegg foreslås det i dokument 8:136 at det skal gis informasjon om forventet utvikling i ytelsene til ledende ansatte i kommende år. I den grad avlønningen er basert på oppnåelse av visse måltall, vil dette innebære at selskapet vil måtte opplyse om forventet utvikling i de underliggende måltall som danner grunnlag for avlønningen. Dette kan gi uheldige konsekvenser, spesielt for de børsnoterte selskapene som etter gjeldende regelverk vil ha en plikt til å korrigere informasjon om forventet størrelse på ytelsene dersom endringer i forhold som tidligere er offentliggjort, herunder de underliggende måltall, ”må antas å være av ikke uvesentlig betydning for kursen på selskapets aksjer”, jf. også omtale av denne problemstillingen nedenfor. Utvalget finner derfor ikke å ville foreslå en slik endring.

Forslag om krav til prognose for omfang av ytelse til daglig leder

I dokument 8:136 foreslås at det skal fastsettes krav om at delårsrapporten for børsnoterte foretak skal inneholde en prognose på omfanget av ytelse til daglig leder for inneværende regnskapsår. Krav til utarbeidelse av delårsrapporter følger ikke av regnskapsloven, men er for visse foretaksgrupper regulert gjennom forskrift, jf. for eksempel børsforskriften § 6-1 annet ledd. Forslaget i dokument 8:136 innebærer at det foretas en endring i børsforskriften § 6-5, som regulerer krav til tilleggsopplysninger i delårsrapporter for børsnoterte foretak. Det ligger utenfor utvalgets mandat å foreslå endringer i børsforskriften. Utvalget ønsker likevel å knytte enkelte kommentarer til forslaget.

Prognoser, budsjetter, fremtidsutsikter m.v.

anses ikke som opplysninger iht. børsloven § 5-7 og børsforskriften § 5-2 første ledd, og omfattes derfor normalt ikke av de noterte selskapenes informasjonsplikt. I den grad de noterte selskapene likevel gir slik informasjon til markedet, er det viktig at informasjonen er pålitelig og etterprøvbart, blant annet ved at det gis nødvendige opplysninger om hvilke forutsetninger som ligger til grunn for prognosene. Selskapene må selv ta stilling til hvorvidt de mener at det er hensiktsmessig å offentliggjøre denne typen informasjon, herunder hvorvidt den informasjon som gis er relevant, pålitelig og etterprøvbart.

Hvis selskapene velger å gi slik informasjon til markedet, kan imidlertid informasjonsplikten etter børsforskriften § 5-2 første ledd utløses ved senere endringer i de forhold det er informert om. Selskapet skal etter denne bestemmelsen:

”...uoppfordret og umiddelbart gi børsen opplysninger, herunder om endringer i forhold som tidligere er meddelt børsen, som må antas å være av ikke uvesentlig betydning for kursen på selskapets aksjer.”

Tilsvarende innebærer bestemmelsen i børsforskriften § 5-4 krav om offentliggjøring av resultatvarsel dersom

”..selskapet forut for offentliggjøring av årsregnskap eller delårsrapport må anta at resultatet for perioden blir vesentlig dårligere eller bedre enn selskapet har grunn til å tro at markedet, basert på opplysninger selskapet tidligere har offentliggjort, forventer, skal melding om dette uoppfordret og umiddelbart gis til børsen”.

For noterte selskaper hvor daglig leders lønn er basert på oppnåelse av gitte resultattall, innebærer forslaget at noterte selskaper pålegges en plikt til å gi prognoser som går utover gjeldende regelverk i børslov og børsforskrift. For å gi pålitelig og etterprøvbart informasjon må nødvendige forutsetninger opplyses om, herunder prognoser for de underliggende resultattall. Videre vil gjeldende regelverk innebære en plikt til å korrigere slike opplysninger i den grad de opplysninger som er gitt til markedet ikke lenger er korrekte.

Forslag om utarbeidelse av regnskapsstandard om opplysningskrav for godtgjørelse til ledende personer

LO foreslår i sitt innspill at det utarbeides en regnskapsstandard som angir hvilken informasjon som

skal gis om blant annet bonusordninger, opsjoner samt informasjon om lån til ledende ansatte. Dette for å motvirke uensartet praksis på området. Utvalget merker seg at EU Kommisjonen på kort sikt har vedtatt å utarbeide en anbefaling vedrørende godtgjørelse til ledende personer. Fra EU Kommisjonens side er det indikert at anbefalingen også vil omfatte krav til informasjon som skal gis om godtgjørelsene. Som nevnt ovenfor vil imidlertid anbefalingen antakelig kun omfatte noterte selskaper. I den grad anbefalingene ikke blir fulgt, vil EU Kommisjonen vurdere behov for lovregulering av forholdet. Utvalget antar at standardsettende organ vil vurdere behovet for å utarbeide en norske standard eller anbefaling basert på EU Kommisjonens anbefaling når denne foreligger, samt at det i denne forbindelse vurderes hvilke selskaper som bør omfattes av en eventuell anbefaling eller standard.

Krav om negativ bekreftelse

LO har gitt uttrykk for at det bør informeres om alle pålagte informasjonskrav, også slik at det skal gis negativ bekreftelse dersom godtgjørelser e.l. ikke er gitt eller ordningen ikke finnes. Et slikt system er ikke innført for andre opplysningskrav i regnskapsloven. Som utgangspunkt må det antas at den regnskapspliktige har vurdert alle notekravene og gitt fullstendig informasjon om de forhold som skal opplyses om. Erfaring har imidlertid vist at denne typen opplysninger i enkelte tilfeller, bevisst eller ubevisst, har vært utelatt i notene. Det antas at et spesifikt krav om å bekrefte at ytelser som ikke er opplyst om ikke forekommer, i tillegg til å ha en disiplinerende effekt, også vil skape større fokus rundt hvorvidt opplysningene i notene er fullstendige i forhold til de krav som stilles. Utvalget vurderer det derfor som hensiktsmessig å innføre et slikt krav for opplysninger om godtgjørelse til ledende personer. Forslaget innebærer at det for hver kategori av ytelser eller avtaler som omfattes av regnskapsloven § 7-31 første ledd første punktum og annet ledd, skal gis en negative bekreftelse for hver av de aktuelle kategorier ledende personer dersom foretaket ikke har hatt slike utgifter eller inngått nevnte avtaler.

Gruppen store foretak

Det er i kapittel 6 foreslått at gruppen store foretak faller bort. Dette er nærmere omtalt i avsnitt 6.4.1. Både regnskapsloven §§ 7-31 og 7-32 omfatter bestemmelser som medfører krav til tilleggsopplysninger for de foretak som i dag lig-

ger innenfor gruppen store foretak. Dette gjelder krav om å gi opplysninger om arten og omfanget av særskilt vederlag ved opphør eller endring av ansettelsesforholdet eller vervet spesifisert på de enkelte medlemmer av styret og de enkelte ledende ansatte. Tilsvarende gjelder avtaler om bonuser, overskuddsdelinger, opsjoner og lignende. Videre er det krav om at lån eller sikkerhetsstillelser skal spesifiseres på de enkelte medlemmer av styret og de enkelte ledende ansatte. Etter gjeldende regnskapslov omfatter gruppen store foretak:

- allmennaksjeselskaper
- regnskapspliktige hvis aksjer, andeler, grunnfondsbevis eller obligasjoner noteres på børs
- regnskapspliktige som har en særlig samfunnsøkonomisk eller markedsmessig betydning etter nærmere bestemmelser gitt av departementet. Slik forskrift er ikke gitt.

I utgangspunktet har direktivet ingen krav til at godtgjørelser og lån eller sikkerhetsstillelser skal gis på individuelt nivå. Harmoniseringshensyn skulle tilsi at det ikke er ønskelig å videreføre slike tilleggskrav for norske foretak, med ytterligere krav om spesifisering for gruppen store foretak. Utvalget ser imidlertid at den internasjonale utviklingen går i retning av at det skal gis mer opplysninger om ledende personers ytelser. Fastsettelse av ytelser til ledende ansatte og tilhørende opplysninger om slike ytelser er tema i en rekke av de corporate governance-anbefalingene som foreligger, se for eksempel omtale av den danske Nørdbys anbefalingen ovenfor. Utvalget finner det derfor ikke riktig å foreslå å redusere omfanget av opplysninger om ytelser til ledende personer som skal gis for de foretak som er omfattet av den nåværende gruppen store foretak. Når det gjelder gruppen regnskapspliktige som har en særlig samfunnsøkonomisk eller markedsmessig betydning, er det pt ikke gitt nærmere bestemmelser om hvilke foretak som skal omfattes av denne bestemmelsen. Denne gruppen er derfor i realiteten "tom". Det foreslås derfor at kravet videreføres for de to øverste klasser av foretak som etter gjeldende lovgivning er omfattet av gruppen store foretak. Dette innebærer i praksis at kravet videreføres for alle foretak som i dag er omfattet av bestemmelsen.

Særlige presiseringer

Utvalget finner også grunn til å presisere enkelte bestemmelser i regnskapsloven hvor gjeldende forståelse eller praksis kan være noe uklar eller uensartet:

- Både regnskapsloven §§ 7-31 og 7-32 regulerer krav til opplysninger om ytelser, lån og sikkerhetsstillelse som skal gis for gruppen ledende personer. I de tilfeller hvor virksomheten er organisert i et konsernforhold, legges til grunn at det i konsernregnskapet er snakk om opplysninger om ledende personer i konsernet. Dette innebærer at det er konsernledelsen, i motsetning til morselskapets ledelse, som vil være omfattet av de aktuelle notekravene i regnskapsloven
- Regnskapslovens bestemmelser om noteopplysninger gjelder tilsvarende for konsernregnskapet. Dette innebærer at i den grad ledende personer i konsernet i tillegg mottar konsulentonorar eller lignende fra noen av datterselskapene, skal dette opplyses om i noter til konsernregnskapet
- Regnskapsloven § 7-31 første ledd regulerer krav om å gi opplysninger om utgifter til pensjonsforpliktelser til daglig leder og medlemmer av styret og bedriftsforsamling. Utvalget finner grunn til å påpeke at det er den regnskapsmessige kostnad som skal medtas i de samlede ytelsene, og ikke årets premiebetaling.

Utvalgets forslag til endringer

Basert på ovenstående foreslår utvalget at følgende endringer gjøres i regnskapsloven §§ 7-31 og 7-32 første ledd:

§ 7-31 første ledd, nytt siste punktum skal lyde:

”Når en eller flere av opplysningene som nevnt i første punktum ikke gis fordi den regnskapspliktige ikke har hatt utgifter til lønn, pensjonsforpliktelser eller annen godtgjørelse til daglig leder, medlem av styret eller bedriftsforsamlingen, skal det bekreftes særskilt at opplysningene er utelatt av denne årsak.”

§ 7-31 annet ledd, nytt siste punktm skal lyde:

”Når opplysninger som nevnt i første og andre punktum ikke gis fordi den regnskapspliktige ikke har inngått avtale med daglig leder eller leder av styret om særskilt vederlag ved opphør eller endring av ansettelsesforholdet eller vervet, bonus, overskuddsdelinger, opsjoner og lignende, skal det bekreftes særskilt at opplysningene er utelatt av denne årsak.”

§ 7-31 fjerde ledd foreslås endret til:

”Regnskapspliktige hvis aksjer, andeler, grunnfondsbevis eller obligasjoner noteres på børs eller

regulert marked eller som er allmennaksjeselskap, skal redegjøre for sin politikk for avlønning av daglig leder. Slik regnskapspliktig skal videre gi opplysninger som nevnt i annet ledd spesifisert på de enkelte medlemmer av styret og de enkelte ledende ansatte.”

§ 7-32 første ledd foreslås endret til:

”Lån til eller sikkerhetsstillelse til fordel for daglig leder og leder av styret skal spesifiseres. For hvert lån skal det opplyses om hvilke vilkår som gjelder, herunder rentesatsen og avdragsplanen. Regnskapspliktig hvis aksjer, andeler, grunnfondsbevis eller obligasjoner noteres på børs eller regulert marked eller som er allmennaksjeselskap, skal gi slike opplysninger spesifisert på de enkelte medlemmer av styret og de enkelte ledende ansatte.”

17.9 Mindretallsinnstilling

Et mindretall bestående av medlemmet Voldnes er av den oppfatning at gjeldende notekrav om lønn og ytelser til ledende personer ikke i tilstrekkelig grad dekker informasjonsbehovet. I tillegg viser undersøkelser at praksis for presentasjon av informasjon i henhold til gjeldende regler er uensartet. Formålet med notekravene er å sørge for at det gis relevant informasjon om hvordan foretakets verdiskapning fordeles. Mindretallet foreslår at utgifter til lønn, pensjonsforpliktelser m.v. skal gis for den enkelte ledende person i foretaket og ikke samlet for alle ledende personer slik gjeldende regler er.

På konsernnivå finnes i henhold til gjeldende regler ikke noe eksplisitt krav til samlet informasjon om lønn og godtgjørelser til ledende personer. Dette gjenspeiles i en uensartet praksis som mindretallet mener krever en lovendring. I henhold til gjeldende regler er det et omfattende arbeid å finne fram til hvilke personer som innehar flere verv i et stort konsern. Andre oppdrag som konsulentoppdrag, framkommer ikke. Mindretallet foreslår et nytt femte ledd som imøtekommer behovet for åpenhet om hvilke ledende personer som har mer enn ett verv eller oppdrag innad i et konsern og hvor i konsernet. Forslaget vil imøtekomme behovet for åpenhet og vil bidra til å etablere en ensartet praksis på området. Fordi omfanget av informasjonen i store konsern kan bli omfattende foreslår mindretallet at det skal opplyses om ledende personene og styremedlemmer i mor og datterselskaper som har mer enn ett verv eller oppdrag i konsernet og hvor i konsernet.

Generelt bør det informeres om alle lovpå-

lagte informasjonskrav, inklusive negativ bekref-
telse dersom godtgjørelsen ikke er gitt eller at ord-
ningen ikke finnes.

Mindretallet foreslår at første ledd i § 7-31 om
ytelser til ledende personer skal lyde:

”Det skal opplyses om utgifter til henholds-
vis lønn, pensjonsforpliktelser og annen godt-
gjørelse til daglig leder og til hvert enkelt med-
lem av styret og bedriftsforsamlingen. Det skal
opplyses om godtgjørelse til revisor og hvordan
godtgjørelsen er fordelt på revisjon og andre
tjenester.”

Nytt femte ledd skal lyde:

*”I konsernregnskapet skal det opplyses hvilke led-
ende personer og styremedlemmer i mor og dat-
terselskaper som har flere verv eller oppdrag i
konsernet og hvor i konsernet.”*

Nytt syvende ledd skal lyde:

*”Dersom ordninger eller godtgjørelser som nevnt
i denne paragraf ikke finnes eller er gitt, skal det
opplyses om det.”*

§ 3-3 nytt syvende ledd skal lyde:

*”Det skal redegjøres for selskapets gjeldende hold-
ning til avlønning av ledende ansatte og om for-
ventet utvikling i disse ytelsene i kommende år.”*

Kapittel 18

Offentlighet og innsendelse av regnskap

18.1 Innledning

I dette kapittel har utvalget vurdert behovet for endringer i regnskapslovens regler om plikt til offentlighet og innsendelse av regnskaper til Regnskapsregisteret. Dette omfatter regnskapsloven § 8-1 om offentlighet, § 8-2 om plikt til innsending til Regnskapsregisteret, § 8-3 om forsinkelsesgebyr og § 8-4 om innkreving av gebyr. Vurderingene er begrenset til de forhold det er mottatt innspill om, samt områder der utvalget selv har identifisert behov for endringer. I tillegg har utvalget sett særskilt på innsendingsplikten for indre selskaper, slik det er bedt om i mandatet.

18.2 Gjeldende rett

18.2.1 Offentlighet og innsendingsplikt til Regnskapsregisteret for årsregnskapet og årsberetningen

Etter regnskapsloven § 8-1 er årsregnskapet, årsberetningen og revisjonsberetningen offentlige dokumenter. Dette er konkretisert ved at enhver har rett til å gjøre seg kjent med innholdet av dokumentene hos den regnskapspliktige eller hos Regnskapsregisteret.

I § 8-2 er utgangspunktet at alle regnskapspliktige skal sende ett eksemplar av årsregnskapet, årsberetningen og revisjonsberetningen til Regnskapsregisteret. Det er imidlertid gitt hjemmel for at departementet i forskrift kan gi visse regnskapspliktige fritak fra innsendingsplikten. Slikt fritak er gitt i forskrift av 16. desember 1998 nr. 1234 om innsending av årsregnskap m.v. til Regnskapsregisteret og rett til innsyn i årsregnskap m.v. I dennes § 1-1 første ledd framgår det at plikten til å sende årsregnskap m.v. til Regnskapsregisteret ikke gjelder for regnskapspliktige som nevnt i lovens § 1-2 første ledd nr. 4 og nr. 6 til 12 når disse faller inn under definisjonen av små foretak. Plikten gjelder likevel regnskapspliktige som driver utvinning eller rørledningstransport av petroleum etter tillatelse gitt med hjemmel i lov. Indre selskap, som definert i selskapsloven § 1-2 første ledd bokstav c,

er fritatt fra innsendingsplikten i sin alminnelighet (§ 1-1 annet ledd i forskriften).

Oppsummert innebærer dette at aksjeselskaper, allmennaksjeselskaper og statsforetak har ubetinget innsendingsplikt. Andre regnskapspliktige har innsendingsplikt kun dersom de overskrider terskelverdiene for små foretak i regnskapsloven § 1-6, med mindre foretaket:

- driver utvinning eller rørledningstransport av petroleum etter tillatelse gitt med hjemmel i lov,
- er under tilsyn av Kredittilsynet (jf. regnskapsloven § 1-2 første ledd nr. 5; gjelder bl.a. banker, finansieringsforetak, forsikringsselskaper, pensjonskasser, revisorer, autoriserte regnskapsførere med flere – se mer om dette i avsnitt 5.1 om regnskapsplikt), eller
- har regnskapsplikt etter særlovgivning (jf. regnskapsloven § 1-2 første ledd nr. 13; gjelder for eksempel lotteriverdige organisasjoner og autoriserte entreprenører og lokalinnhavere, stiftelser, apoteker med flere¹⁾ – se mer om dette i avsnitt 5.1 om regnskapsplikt).

Det sistnevnte utløser full innsendingsplikt, uavhengig av foretaksform og størrelse.

Indre selskaper står derimot i den motsatte situasjon, ved at de er unntatt fra innsendingsplikt i sin alminnelighet (fastsatt ved endringsforskrift 24. juli 2001 nr. 849).

18.2.2 Frister og gebyr/sanksjoner ved forsen innsendelse til Regnskapsregisteret

Etter regnskapsloven § 8-2 er innsendingsfristen

¹⁾ Advokater er en annen gruppe som er underlagt regnskapsregler i særlovgivning, jf. forskrift av 20. desember 1996 nr 1161 (advokatforskriften) § 3-1. Det har vært knyttet usikkerhet til om bestemmelsen utleder innsendingsplikt, og inntil det foreligger en nærmere avklaring har Regnskapsregisteret uttalt at det ikke vil etterspørre årsregnskap mv fra advokater/advokatforetak i medhold av advokatforskriften. I høringsnotat av 28. mars 2003 foreslås det å klargjøre advokatforskriften slik at advokater blir regnskapspliktige etter 1998-regnskapsloven, og også slik at det blir plikt til å sende regnskapet til Regnskapsregisteret. Høringsfristen er 1. juli 2003.

til Regnskapsregisteret senest én måned etter at årsregnskapet er fastsatt.

Dersom årsregnskap, årsberetning og revisjonsberetning ikke er avsendt til Regnskapsregisteret før 1. august i året etter regnskapsåret, skal den regnskapspliktige betale forsinkelsesgebyr etter regler fastsatt av departementet (regnskapsloven § 8-3). Forsinkelsesgebyret fastsettes til ett eller flere rettsgebyr (R)²⁾ etter følgende satser (forskrift 16. desember 1998 nr. 1234 § 2-1):

- ett R pr. uke de første åtte uker,
- to R pr. uke de neste ti uker,
- deretter tre R pr. uke.

Gebyr ilegges inntil årsregnskapet, årsberetningen og revisjonsberetningen er mottatt av Regnskapsregisteret. Dersom de innsendte dokumentene har mangler som gjør at de ikke kan godkjennes som årsregnskap m.v., ilegges gebyr til manglene er rettet opp.

Det prinsipale ansvaret for forsinkelsesgebyr påhviler foretaket, men styremedlemmene har et subsidiært og solidarisk ansvar. Dersom påløpt gebyr ikke gjøres opp av foretaket innen tre uker etter påkrav fra Regnskapsregisteret, følger det av § 8-3 annet ledd at kravet – både for påløpt og framtidig gebyr – kan rettes mot ett eller flere av styremedlemmene. Har ikke den regnskapspliktige styre, er det deltakerne eller medlemmene og daglig leder som svarer solidarisk for gebyret.

Regnskapsregisteret kan helt eller delvis ettergi forsinkelsesgebyret, dersom det blir gjort sannsynlig at innsendingsplikten ikke er overholdt som følge av forhold utenfor den regnskapspliktiges kontroll eller dersom særlige rimelighetsgrunner tilsier det, for eksempel på grunn av en særlig vanskelig sosial eller økonomisk situasjon. Regnskapsregisterets vedtak i sak om ettergivelse av forsinkelsesgebyr, kan påklages til Kredittilsynet.

Ilagt forsinkelsesgebyr er for øvrig tvangsgrunnlag for utlegg, det vil si at det ikke behøves dom for å gjennomføre inndrivelse.

Foruten sanksjonene (gebyrreglene) i regnskapsloven, følger det av aksjelovene § 16-15 første ledd nr. 5 at aksjeselskap og allmennaksjeselskap kan tvangsavvikles dersom årsregnskapet, årsberetningen og revisjonsberetningen ikke er innsendt til Regnskapsregisteret innen seks måneder etter fristen i regnskapsloven § 8-2, eller når Regnskapsregisteret ved fristens utløp ikke kan godkjenne det innsendte materialet.

Kompetansen til å tvangsavvikle er tillagt ting-

retten. Avvikling skjer etter reglene i konkursloven og dekningsloven.

18.2.3 Innsyn i årsregnskap m.v.

Det er ved forskriftshjemmel overlatt til departementet å gi nærmere regler om hvordan innholdet av dokumentene skal gjøres tilgjengelige samt fastsette bestemmelser om betaling av gebyr. Dersom det begjæres innsyn hos den regnskapspliktige selv, følger det imidlertid direkte av regnskapsloven § 8-1 annet ledd annet punktum at gebyret ikke skal overstige den regnskapspliktiges kostnader ved innsynet.

Nærmere regler er gitt i forskrift 16. desember 1998 nr. 1234. Etter § 3-2 kan regnskapspliktige som utlever årsregnskap m.v. i form av papirkopier eller elektronisk overføring til andre enn offentlige myndigheter, kreve et gebyr fra mottaker. Gebyret kan ikke overstige den regnskapspliktiges kostnader ved utleveringen. Når det gjelder opplysninger som utleveres fra Regnskapsregisteret er det gitt myndighet til registerfører å fastsette gebyrene, men de skal godkjennes av departementet, jf. § 3-1.

18.3 EØS-rett

Etter fjerde direktiv artikkel 47, jf. første direktiv artikkel 3, skal medlemsstatene opprette et register som selskapene bl.a. skal innsende årsregnskapet, årsberetningen og revisjonsberetningen til. Registeret skal oversende fullstendig eller delvis kopi av dokumentene ved skriftlig henvendelse om dette. Videre skal dokumentene

”offentliggjøres i det nasjonale lysingsblad som medlemsstaten bestemmer, enten ved fullstendig eller delvis gjengivelse eller som en henvisning til at dokumentet (...) er innført i registeret.”

Nasjonal lovgivning kan tillate at årsberetningen ikke offentliggjøres på denne måten. I så fall skal den stilles til rådighet for offentligheten på selskapets forretningskontor i vedkommende medlemsstat. Et eksemplar av hele årsberetningen eller deler av den skal utleveres gratis på forespørsel. Det er fastsatt i det vesentlige sammenfallende bestemmelser om offentliggjøring av konsernregnskapet i syvende direktiv artikkel 38.

Det skal i nasjonal lovgivning fastsettes passende sanksjoner for brudd på reglene om offentlighet for årsregnskapet, jf. Rdir 68/151 (første selskapsrettsdirektiv) artikkel 6.

Etter fjerde direktiv artikkel 58, som ble revi-

²⁾ Ett R beløper seg for tiden til kr 740 (sist endret med virkning fra og med 1. juli 2003).

dert med syvende direktivs artikkel 44, kan det gjøres unntak fra reglene om offentliggjøring for resultatregnskapet for morselskap i konsern som offentliggjør et konsernregnskap.

Etter fjerde direktiv artikkel 47 nr. 2 og 3 gis det for enkelte foretak adgang til å foreta en begrenset offentliggjøring. For selskaper som omfattes av artikkel 11 (små selskaper) er det tilstrekkelig å offentliggjøre en forenklet balanse og noteopplysninger, jf. artikkel 47 nr. 2. Dessuten kan medlemsstatene frita slike selskaper fra plikten til å offentliggjøre resultatregnskapet, årsberetningen og revisjonsberetningen. For selskaper som omfattes av artikkel 27 ("mellomstore" selskaper) er det tilstrekkelig å offentliggjøre et særskilt sammendrag av balansen og visse noteopplysninger. Resultatregnskapet, årsberetningen og revisjonsberetningen må derimot offentliggjøres i sin helhet.

Hva gjelder filialer av utenlandske foretak, følger det av ellefte rådsdirektiv (89/666/EØF av 21. desember 1989) artikkel 2, jf. artikkel 3, at offentlighetsplikten bare gjelder selskapets regnskapsdokumenter slik de er utarbeidet, revidert og offentliggjort i henhold til den medlemsstatens lovgivning som selskapet er underlagt, i samsvar med direktiv 78/660/EØF, 89/349/EØF og 84/253/EØF. Det er med andre ord ikke adgang til å kreve offentlighet for det regnskapet som (eventuelt) er utarbeidet for filialvirksomhet i det enkelte land.

Det er opp til hver enkelt medlemsstat å bestemme hvordan offentliggjøringen skal skje (artikkel 1). Medlemsstaten kan også regulere krav til språk (artikkel 4).

18.4 Høringskommentarer og andre innspill

Nedenfor følger en oppsummering av hovedpunktene i de synspunkter som framkom i forbindelse med utvalgets høring 8. oktober 2002, samt senere innspill fra LO. Utvalget har ikke mottatt kommentarer om offentlighetsreglene utover dette.

Regnskapsregisteret, Økokrim, Kredittilsynet og LO mener at innsendingsplikten til Regnskapsregisteret bør utvides til å gjelde alle årsregnskapspliktige. I den grad det likevel gis fritak, mener *Kredittilsynet* at det ikke er noen særlige hensyn som tilsier at andre tilsynspliktige enn banker, finansieringsforetak, forsikringsselskaper og pensjonskasser skal ha mer omfattende innsendingsplikt enn det som gjelder for foretak som ikke er under tilsyn.

Kredittilsynet deler Regnskapsregisterets opp-

fatning³⁾ om at indre selskap fortsatt bør være unntatt fra innsendingsplikt til Regnskapsregisteret. LO er av motsatt oppfatning, med andre ord at indre selskap ikke skal fritas for innsendingsplikten.

Når det gjelder forsinkelsesgebyr ved for sen/manglende innsending til Regnskapsregisteret, påpeker *Regnskapsregisteret* at dette er et effektivt virkemiddel for å inndrive regnskapene. Det er således registerets syn at reglene om forsinkelsesgebyr bør gjelde alle innsendingspliktige, også slik at eventuelt nye innsendingspliktige blir ilagt gebyr på lik linje med de øvrige.

Hva angår gebyrets størrelse ønsker *Regnskapsregisteret* ingen gradering i forhold til størrelsen på enheten. Derimot mener de at det bør innføres en generell maksimalgrense, det vil si gjeldende likt for alle innsendingspliktige, for hvor lenge forsinkelsesgebyret skal løpe.

Regnskapsregisteret viser for øvrig til dagens regnskapslov § 8-3 annet ledd som sier at dersom gebyret ikke blir betalt innen tre uker etter påkrav, svarer styremedlemmene solidarisk for "påløpt og framtidig gebyr". Regnskapsregisteret foreslår at "framtidig gebyr" strykes.

Regnskapsregisteret er videre av den oppfatning at de solidariskyldnerne som har fratrudd sine verv ikke kan kreves for høyere gebyr enn det som var påløpt fram til fratredelsesdatoen. Det bes om at forholdet vurderes lovfestet.

Etter regnskapsloven § 8-3 tredje ledd kan Regnskapsregisteret ettergi forsinkelsesgebyr helt eller delvis. Ifølge *Regnskapsregisteret* har det vært noe usikkerhet knyttet til om man bare kan ettergi hele eller deler av gebyret som sådant overfor den regnskapspliktige og alle solidariskyldnerne (er praksis i dag), eller om det også er mulig å ettergi bare for noen skyldnere. Regnskapsregisteret ber om en rettslig avklaring, og – dersom det ikke er forankring for det i gjeldende regler – at det vurderes å foreta endringer i loven som gjør det mulig å frita enkelte solidariskyldnere, for eksempel i de tilfeller der vedkommende er i en særlig vanskelig situasjon på grunn av sykdom eller lignende.

Når det gjelder tvangsavvikling som sanksjon for manglende innsending, ønsker *Regnskapsregisteret* det vurdert om ikke også andre organisasjonsformer enn aksjeselskap/allmennaksjeselskap kan bli tvangsavviklet ved å innta regler om det i regnskapsloven.

Til slutt ber *Regnskapsregisteret* om en avkla-

³⁾ Uttrykt av Regnskapsregisteret forut for endringsforskriften av 24. juli 2001 nr 849 da indre selskap ble fritatt for innsendingsplikten.

ring hvorvidt registerets vedtak om ikke å godkjenne det innsendte årsregnskapet m.v. (nektingsvedtak), er å anse som enkeltvedtak, og som derigjennom kan påklages etter forvaltningsloven § 28 første ledd. Praksis til nå har vært å ikke håndheve det som enkeltvedtak.

18.5 Utvalgets vurderinger og forslag

18.5.1 Offentlighet og innsendingsplikt

Generelt

Regnskapsplikten har sitt alminnelige utspring i regnskapsbrukernes/-interessentenes behov for å få kunnskap om et foretaks resultat og økonomiske stilling.

Regnskapsplikten alene er imidlertid ikke tilstrekkelig for å oppfylle informasjonsbehovet, slik at det også må være regler som sikrer brukerne tilgang til regnskapene. Etter utvalgets syn er således offentlighetsplikten urokkelig som sådan. Dette er også lagt til grunn i forarbeidene til regnskapsloven av 1998, og gjenspeilet i gjeldende regler ved at alle regnskapspliktige har plikt til å gi enhver som måtte ønske det innsyn i årsregnskap, årsberetning og eventuelt revisjonsberetning, enten hos den regnskapspliktige selv eller hos Regnskapsregisteret.

På bakgrunn av det prinsipielle syn som er referert ovenfor, ser utvalget det som uaktuelt å gjøre begrensninger i offentlighetsplikten. I denne forbindelse bemerkes det for øvrig at det heller ikke er innkommet innspill om noe annet fra høringsinstanser eller andre. Derimot har utvalget vurdert reglene for hvordan offentlighetsplikten skal innrettes, nærmere bestemt i hvilken grad det skal være plikt til å sende regnskapsdokumentene til Regnskapsregisteret.

Innsending til Regnskapsregisteret

Blant de høringsinstansene og andre som har adressert spørsmålet om offentlighet (Regnskapsregisteret, Økokrim, Kredittilsynet, LO), mener samtlige at innsendingsplikten bør utvides til å gjelde alle regnskapspliktige som nevnt i regnskapsloven § 1-2 første ledd (årsregnskapspliktige). Det vil si en utvidelse med de små foretak som i dag er unntatt fra innsendingsplikten ved forskrift, jf. omtalen i avsnitt 18.2 om gjeldende rett. Til grunn for standpunktet uttaler for eksempel Regnskapsregisteret:

”Det er flere fordeler med plikten til å sende inn

årsregnskap mv. til Regnskapsregisteret. For det første er det et effektivt virkemiddel for å få de regnskapspliktige til å overholde regnskapsplikten. Innsendingsplikt etter regnskapsloven av 1998 for nye innsendingspliktige, inntrådte for regnskapsåret 2000, med innsendingsfrist 1. august 2001. På bakgrunn av alle henvendelsene vi fikk i 2001 fra nye innsendingspliktige, er det utvilsomt at mange ikke hadde oppfylt regnskapsplikten for de forutgående årene. Straffebestemmelsene i regnskapsloven er lite brukt og er derfor ikke noe effektivt virkemiddel til å sikre at regnskapsplikten overholdes.

For det andre betyr innsendingsplikt for alle regnskapspliktige at allmennheten får lik tilgang til alle årsregnskapene. Det betyr også likt innsyn for alle regnskapspliktige.

I dag er en rekke regnskapspliktige unntatt fra innsendingsplikten ved forskrift. Kriteriene for unntak er knyttet til kriteriene for små foretak i rskl. § 1-6 for en rekke organisasjonsformer. Kriteriene er kompliserte. Det er ikke mulig for Regnskapsregisteret i forkant av innsendelse av årsregnskapene å avgjøre hvem som faller innenfor og utenfor grensen for små foretak.”

Utvalget har vurdert spørsmålet ut fra en avveining mellom den nytteverdien som en utvidelse vil ha for brukerne, og de kostnadene dette i tilfelle vil påføre den som gjøres innsendingspliktig. I denne forbindelse bemerkes innledningsvis at de rent registerfaglige hensyn i seg selv ikke er noe argument for å utvide innsendingsplikten. Det må være opp til de offentlige myndigheter selv å påse tilstrekkelige rutiner for identifikasjon og oppfølging av de innsendingspliktige foretakene. Derimot er det en fordel for de regnskapspliktige som skal etterleve pliktreglene at de er mest mulig tilgjengelig og entydige å forstå.

Utover denne nyanseringen er utvalget enig i de betraktninger som er framført av Regnskapsregisteret. Som der sagt vil en utvidet innsendingsplikt være et effektivt kontrollmiddel, og derigjennom også virkemiddel, for å påse at regnskapsplikten faktisk overholdes (og som er den grunnleggende forutsetningen for å imøtekomme hensynet til regnskapsinteressentene).

På nyttesiden vil en utvidelse av innsendingsplikten dessuten ha den fordel å gi allmennheten likt innsyn i og tilgang til regnskapsdokumentene. Foruten dette vil tilgangen være enklere enn om innsynskravet må rettes mot den regnskapspliktige enheten selv. I denne forbindelse vil utvalget særlig peke på hensynet til de ansatte. Jo mindre foretaket er, desto vanskeligere kan det oppleves å måtte gå til egen arbeidsgiver for å kreve innsyns-

retten. Dette vil spesielt være framtreddende i konfliktsituasjoner. Gjennom en utvidet innsendingsplikt, vil således også de små foretakenes ansatte slippe å henvende seg til arbeidsgiver for å få tilgang til årsregnskap m.v., samtidig som de sikres en umiddelbar tilgang til regnskapsdokumentene i det øyeblikket det er behov for det.

Etter utvalgets mening utgjør de nevnte forholdene gode grunner for å utvide innsendingsplikten til å gjelde alle regnskapspliktige. Videre vil det for øvrig vises til at en uforbeholden innsendingsplikt også kan ha positive effekter i arbeidet mot økonomisk kriminalitet. Foruten den synligheten det innebærer, kan for eksempel manglende innsending være et signal om at alt ikke er som det bør være hos den angjeldende enheten.

I den utstrekning årsregnskapet inneholder informasjon som den regnskapspliktige likevel må innrapportere i andre sammenhenger, vil det også være en bedre ressursanvendelse for denne så fram opplysningene bare må gis én gang (jf. samordning av oppgaveplikter/registeropplysninger).

Når det gjelder den regnskapspliktiges kostnader i forbindelse med oppfyllelse av innsendingsplikten, består dette i å fylle ut blanketten "Vedlegg til årsregnskap" og underskrive den. Underskrift skal gis av den som faktisk sender inn årsregnskapet, slik at det ikke stilles krav til hvem som kan underskrive. Blanketten, sammen med de innsendingspliktige regnskapsdokumentene, sendes deretter til Regnskapsregisteret. Fra og med 2002 (årsregnskapet for 2001) har dette også kunnet skje elektronisk. Det er med andre ord ingen særlig merbyrde knyttet til innsendingsplikten som sådan. Byrden knytter seg i stedet til selve regnskapsplikten, der kostnad/nytte betraktningen er gjenspeilet i regnskapsloven § 1-2 som definerer hvilke foretak som skal være regnskapspliktige (jf. også avsnitt 5.1 om regnskapsplikt). Dette er med andre ord irrelevant hva gjelder vurderingen av innsendingsplikten, fordi kostnadene knyttet til regnskapsplikten foreligger uansett.

Det er vanskelig å innhente sikre tall for hvor mange nye innsendingspliktige som vil omfattes dersom plikten utvides til å gjelde alle. Ut fra terskelverdiene for regnskapsplikt, sammenholdt med at det gjeldende innsendelsesfritaket for små foretak ikke gjelder aksjeselskap eller andre foretak som har innsendingsplikt via særlov, er det dog grunn til å tro at antallet er begrenset.

På bakgrunn av ovenstående er det utvalgets mening at innsendingsplikten bør utvides til å gjelde alle regnskapspliktige. Så lenge det allerede foreligger regnskapsplikt, er det lave kostnader forbundet med å sende inn årsregnskapet m.v. til

Regnskapsregisteret. Det avgjørende har således vært hensynet til regnskapsbrukerne, og den økte tilgjengeligheten som innsendingsplikten medfører for dem. Med hensyn til det lovtekniske foreslås endringen innarbeidet i regnskapsloven § 8-1 samt tilhørende forskriftsbestemmelse (se nedenfor).

Som følge av den ubetingete innsendingsplikten, foreslås det også å fjerne hjemmelen i § 8-2 tredje ledd første punktum til å gi unntak i forskrift, fordi denne hjemmelen ikke lenger vil ha noe formål.

Så lenge den regnskapspliktige har innsendingsplikt, ser for øvrig utvalget heller ingen grunn til at enheten også skal bli pålagt å måtte gi innsyn i regnskapet hos seg selv.

Utvalgets forslag til lov- og forskriftsendringer er således som følger:

Regnskapsloven § 8-1 foreslås å lyde:

"Årsregnskapet, årsberetningen og revisjonsberetningen er offentlige. Enhver har rett til å gjøre seg kjent med innholdet av *dokumentene hos Regnskapsregisteret*.

Departementet kan gi nærmere regler om hvordan innholdet av dokumentet skal gjøres tilgjengelige, og kan fastsette bestemmelser om betaling av *gebyr*."

Gjeldende regel i første ledd om at enhver har rett til å gjøre seg kjent med innholdet av dokumentene hos den regnskapspliktige, er fjernet. Som en naturlig konsekvens, er det samme gjort med regelen i annet ledd siste punktum vedrørende gebyr dersom det begjæres innsyn hos den regnskapspliktige.

Regnskapsloven § 8-2 tredje ledd første punktum foreslås å utgå. Forslaget gjelder departementets hjemmel til i forskrift å kunne unnta visse regnskapspliktige fra innsendingsplikten til Regnskapsregisteret.

Forskrift 16. desember 1998 nr. 1234: Det foreslås å slette regelen i § 1-1 som angir regnskapspliktige som er unntatt fra innsendingsplikten. Bestemmelsen utgår som følge av utvalgets forslag om full innsendingsplikt for alle regnskapspliktige.

Indre selskap

Utvalget er i mandatet bedt eksplisitt om å vurdere indre selskapers plikt til å sende årsregnskap m.v. til Regnskapsregisteret. Slik reglene er i dag, er disse selskapene fritatt fra innsendingsplikten.

Med indre selskap menes et selskap som ikke opptrer som sådant overfor tredjemann, jf. selskapsloven § 1-2 første ledd bokstav c. Dette betyr

at det indre selskap er en selskapsform som gjelder mellom partene som ofte benevnes som hovedmannen og den stille deltaker. Den stille deltakeren er i selskapsloven § 1-2 første ledd bokstav d definert som:

”deltaker i et selskap der det er avtalt at deltakelsen ikke skal framtre utad og at deltakeren bare har begrenset ansvar med en fastsatt sum.”

Det er bare hovedmannen som framstår utad.

Spørsmålet om offentlighet for regnskapet til indre selskaper, herunder innsendingsplikt til Regnskapsregisteret, har kun aktualitet i den utstrekning disse selskaper har egen, selvstendig regnskapsplikt. I avsnitt 5.1.5 foreslår utvalgets flertall å unnta indre selskaper fra regnskapsplikt. Det vil således heller ikke være noen offentlighetsplikt, som følge av at det ikke eksisterer noe lovplågt regnskap å offentliggjøre.

Utvalgets flertall vil likevel for ordens skyld tilføye at indre selskaper bør være unntatt fra innsendingsplikt selv om de skulle fortsette å ha regnskapsplikt som i dag. Dette gjelder likeså uavhengig av utvalgets initielle syn om innsendingsplikt for alle regnskapspliktige. Begrunnelsen er å finne i selskapets ”skjulte” karakter. Dersom indre selskap skulle bli pålagt innsendingsplikt til Regnskapsregisteret, ville det etter flertallets oppfatning innebære en synliggjøring av det indre selskapet som undergraver de hensyn som er lagt til grunn for berettigelsen av selskapsformen, herunder slik at det kan oppstå en faktisk motstrid med det hovedkriterium som oppstilles i selskapsloven § 1-2 første ledd bokstav c.

Ovenfor har utvalget foreslått å fjerne hjemmelen til å kunne gi unntak fra innsendingsplikten i forskrift. Dersom det som følge av regnskapsplikt må opprettholdes et eksplisitt unntak for indre selskaper, bør dette i så fall gis direkte i loven (regnskapsloven § 8-2).

Utvalgets mindretall, medlemmet Voldnes, viser til sitt mindretallsforslag vedrørende regnskapsplikten for indre selskap, jf. avsnitt 5.1.6. Mindretallet mener deretter at indre selskapers regnskap også skal være innsendingspliktige til Regnskapsregisteret. Begrunnelsen er å sikre allmennheten tilgjengelighet til avlagte regnskaper.

Filialer av utenlandske foretak

I henhold til regnskapsloven § 1-2 nr. 12 har filialer av utenlandske foretak⁴⁾ full regnskapsplikt for den

virksomheten som drives i Norge (filialregnskap), dog med enkelte unntak gitt i forskrift 16.12.1998 nr. 1237 (jf. omtale i avsnitt 5.1.5). Filialen er således i utgangspunktet også pliktig til å offentliggjøre filialregnskapet etter § 8-1 første ledd samt sende det inn til Regnskapsregisteret i tråd med § 8-2 første ledd med de begrensninger som følger av forskrift 16. desember 1998 nr. 1234 § 1-1 (jf. omtale av gjeldende rett i avsnitt 18.2).

Som det framgår i avsnitt 18.3 er EØS-reglene innrettet slik at offentlighetsplikten for filialer av utenlandske foretak bare kan gjøres gjeldende for selskapets regnskapsdokumenter slik de er utarbeidet, revidert og offentliggjort i henhold til den medlemsstatens lovgivning som selskapet er underlagt. Dette er i følge i motstrid med gjeldende regnskapslov som altså krever offentliggjøring av det regnskapet som er utarbeidet for filialens virksomhet her i landet og etter norske regler.

I august 2002 ble det fra Finansdepartementet sendt på høring et forslag til endringer med sikte på å bringe de norske reglene i samsvar med EØS-retten. Der foreslås det å oppheveplikten til å holde filialregnskapet offentlig hos den regnskapspliktige eller Regnskapsregisteret. I stedet foreslås det en plikt til offentlighet for og innsending av årsregnskap, årsberetning og revisjonsberetning for hele den virksomheten som filialen er en del av, slik dokumentene er utarbeidet, revidert og offentliggjort i henhold til den stats lovgivning som selskapet er underlagt. Endringene er avgrenset til foretak som er hjemmehørende i EØS-stat.

Høringsfristen utløp 20. november 2002. Saken er for tiden til behandling i Finansdepartementet.

Ut fra det forhold at de norske reglene om offentlighet for regnskapene til utenlandske filialer er i strid med EØS-retten, framstår det som klart at reglene må bringes i samsvar. Siden det allerede pågår et slikt lovendringsarbeid, har imidlertid utvalget ikke funnet det nødvendig å ta spørsmålet opp til ytterligere drøftelse her. Det legges med andre ord til grunn at motstriden rettes opp utenfor dette utredningsarbeidet.

Som nevnt er forslaget i høringsnotatet om at offentlighetsplikten skal gjelde selskapets regnskapsdokumenter og ikke filialens, begrenset til å gjelde filialer av EØS-foretak. Andre utenlandske filialer vil i så fall fortsatt ha offentlighetsplikt for filialregnskapet. Her vil det for ordens skyld presi-

somhet her i riket etablert av et foretak med hovedsete og foretaksregistrering i utlandet. I motsetning til et datterselskap av et utenlandsk foretak er således en filial ingen egen juridisk person, men derimot en integrert del av det utenlandske foretaket.

⁴⁾ Med filialer av utenlandsk foretak forstås forretningsvirk-

seres at utvalgets forslag om å utvide innsendingsplikten til å gjelde alle regnskapspliktige også gjelder for dem, og da slik at det altså vil være filialregnskapet som må sendes til Regnskapsregisteret.

18.5.2 Forsinkelsesgebyr

Generelt

Hensikten med reglene om forsinkelsesgebyr ved manglende innsendelse av årsregnskapet m.v., er å få enhetene til å overholde innsendingsplikten. I denne forbindelse er det opplyst fra Regnskapsregisteret at det etter innføringen av forsinkelsesgebyret i 1991 er omlag 90 pst. som sender inn regnskapene i tide. Til sammenligning var det tidligere bare ca halvparten av de innsendingspliktige som overholdt plikten.

Selv om det nødvendigvis ikke er den eneste grunnen til den økte etterlevelsen, er utvalget enig i at ordningen med forsinkelsesgebyr er et effektivt virkemiddel i så måte. Det ses videre generelt som lite formålstjenlig å ha regler om innsendingsplikt, dersom det ikke samtidig beheftes med sanksjoner som kan bidra til å framtvinge en adferd som gjør at plikten overholdes. På denne bakgrunn er det utvalgets mening at ordningen med forsinkelsesgebyr bør omfatte alle, også de små foretakene som foreslås som nye innsendingspliktige. Herom forutsettes det for øvrig å bli gitt bestemmelser som sikrer en forsvarlig overgang, slik det ble gjort ved forrige utvidelse av innsendingsplikten, jf. § 4-2 i forskrift 16. desember 1998 nr. 1234.

Gebyrets størrelse

Etter dagens regler løper gebyret fra utløpet av innsendingsfristen og inntil regnskapsdokumentene er mottatt i godkjent stand av Regnskapsregisteret. Ut over dette avbrytes gebyrberegningen først ved skifterettens eventuelle kjennelse om tvangsavvikling, når foretaket blir slettet i Foretaksregisteret eller det tas under konkursbehandling.

Utvalget ser det som et generelt prinsipp at gebyrets størrelse bør stå i forhold til den forseelsen som er begått. Den forseelse som skal straffes når det gjelder innsendingsplikten, er i utgangspunktet at den ikke er overholdt innen fristen 1. august. Det at årsregnskapet m.v. ikke blir innsendt i tiden etter det, er følgelig i seg selv ingen ytterligere forseelse. Slik reglene er uformet i dag, er det derimot ikke satt noen entydig "pris" på den nevnte forseelsen. Det vil si at foretak straffes ulikt for den samme forseelsen, og også slik at det i utgangspunktet ikke er noen grense for

hvor stor straffen kan bli i form av påløpte gebyrer.

På den annen side ligger det i gebyr-/forsinkelsesordningens natur og hensikt at den skal motivere til/framtvinge raskest mulig oppfyllelse av plikten etter at fristen for innsending er utløpt. Det er derfor sterkt formålstjenlig at strukturen i gebyrordningen opprettholdes som i dag, det vil si med økende ilagt gebyr i takt med fristoversittelsens lengde.

Etter utvalgets syn er det med andre ord uaktuelt å foreslå endringer i forhold til gebyrstrukturen som sådan. Utvalget er imidlertid på linje med Regnskapsregisteret som i sin høringsuttalelse foreslår at det innføres en maksimalgrense for når gebyret skal slutte å løpe. Dette vil i tilfelle ivareta den uttalte målsetningen om en fornuftig balanse mellom forseelsens og sanksjonens art, samtidig som det ikke kommer til nevneverdig forringelse av ordningens funksjon som "tvangsmiddel" for innsending.

Når det gjelder å fastsette maksimalgrensen, anses det som hensiktsmessig å se hen til tidspunktet for igangsetting av tvangsavviklingsprosedyrer som følge av manglende innsending fra aksjeselskap/allmennaksjeselskap. Dette skjer 6 måneder etter innsendingsfristens utløp. På denne bakgrunn foreslår utvalget at maksimalgrensen for gebyrberegning settes til 26 uker. Etter dagens satser tilsvarer det et maksimalgebyr på 38.480⁵⁾ kroner pr. manglende innsending for det enkelte regnskapsår.

Med hensyn til å lovfeste bestemmelse om maksimalgrensen, foreslås det gjort ved endring av regnskapsloven § 8-3 første ledd:

"Dersom årsregnskap, årsberetning og revisjonsberetning som skal sendes til Regnskapsregisteret ikke er avsendt før 1. august i året etter regnskapsåret, skal den regnskapspliktige betale forsinkelsesgebyr inntil innsendingsplikten er oppfylt, men ikke for mer enn 26 uker. Departementet fastsetter regler om forsinkelsesgebyr."

Videre foreslås det i ny samleforskrift § 8-3-1 første og annet ledd (tidligere § 2-1 første og annet ledd i forskrift 16. desember 1998 nr. 1234):

Første ledd nr. 3:

"3. deretter tre R pr. uke de neste åtte uker".

Annet ledd:

⁵⁾ Beregning: (1 R x 8 uker) + (2 R x 10 uker) + (3 R x (26-10-8) uker), og der 1 R = 740 kroner.

”Gebyret ilegges for hele uker slik at del av en uke regnes som full uke. Gebyr ilegges til årsregnskapet, årsberetningen og revisjonsberetningen er mottatt av Regnskapsregisteret, *men ikke for mer enn 26 uker*. Dersom de innsendte dokumentene har mangler som gjør at de ikke kan godkjennes som årsregnskap m.v., ilegges gebyr til manglene er rettet opp.”

Selv om utvalget foreslår full innsendingsplikt for alle regnskapspliktige og det kan hevdes at forsinkelsesreglene relativt sett rammer små foretak hardere enn andre (i forhold til omsetning m.v.), vil utvalget ikke gå inn for å gradere gebyrbeløpet ut fra foretaksstørrelse eller -form. Utvalget har heller ikke funnet det hensiktsmessig å innføre en differensiert maksimalgrense. I denne forbindelse vil det for øvrig vises til at de aller fleste enhetene som i dag ikke overholder innsendingsfristen, ifølge Regnskapsregisteret er små foretak. Framfor å lage differensierte regler for denne gruppen, er det derfor utvalgets syn at denne virkeligheten heller bør avspeiles i fastsettelsen av gebyrsatsene/-strukturen. Uten at utvalget har vurdert det konkret, er forholdet nødvendigvis ikke imøtekommet ved dagens gebyrløsning. Det oppfordres derfor til departementet om å gjennomgå satsstrukturen med det for øye å legge det til et balansert nivå, både med hensyn til lovovertredsens art og de regnskapspliktige som rammes av den.

Solidaransvaret for forsinkelsesgebyr

Styrets solidaransvar for forsinkelsesgebyr inntreder dersom gebyret ikke er betalt av foretaket innen tre uker etter påkrav fra Regnskapsregisteret. I foretak som ikke har styre, hviler det samme ansvaret på deltakerne eller medlemmene og daglig leder.

Etter ordlyden i regnskapsloven § 8-3 annet ledd, hefter solidaranskyldnerne ikke bare for påløpt, men også framtidig gebyr. Herom har Regnskapsregisteret i sin høringsuttalelse til utvalget gitt uttrykk for at kravet vedrørende ”framtidig gebyr” bør utgå. Regnskapsregisteret skriver:

”(...) Etter Regnskapsregisterets oppfatning og i forhold til den praksis som følges i dag, kan ikke forsinkelsesgebyr innkreves før det har stanset å påløpe. Først når gebyrberegningen har stanset, sendes krav til samtlige solidaranskyldnere. I forhold til dette kan vi ikke se hva som menes med ’og framtidig gebyr’. Vi foreslår at det strykes, slik at det bare står at styremedlemmene er ansvarlig for ’påløpt gebyr’.”

Utvalget deler Regnskapsregisterets oppfatning

om at forsinkelsesgebyr ikke kan innkreves før det har stanset å påløpe. Med det som utgangspunkt er utvalget likeledes enig i at lovkravet er uten mening, og at det bør fjernes. Det foreslås derfor at formuleringen ”og framtidig gebyr” slettes fra bestemmelsen i § 8-3 annet ledd.

Et annet spørsmål som Regnskapsregisteret har bedt utvalget om å vurdere i forbindelse med solidaranskyldnerne, knytter seg til deres ansvar ved fratreden etter innsendingsfristen, men før forsinkelsesgebyret har sluttet å påløpe. Her er det Regnskapsregisterets mening at de som fratrer ikke bør kunne kreves for høyere gebyr enn det som var påløpt fram til fratredelsesdatoen, og det foreslås en lovfesting av forholdet.

Utvalget er enig i at gebyrberegningen for den enkelte solidaranskyldner bør stanse fra det tidspunktet vedkommende fratrer. Den som fratrer sitt verv vil ikke lenger ha noe med enheten å gjøre, og derav heller ikke ha noen formell påvirkningsmulighet i forhold til å få regnskapet ferdigstilt og innsendt til Regnskapsregisteret. Etter utvalgets syn vil det følgelig være urimelig om gebyrberegningen skal fortsette å løpe også etter at fratredelsen har skjedd, og vedkommende ikke lenger er i reell posisjon til å se til at innsendingsplikten blir oppfylt. Utvalget er inneforstått med at standpunktet kan motivere til ”illojale” fratredelser kun i den hensikt å slippe gebyr. Dette må imidlertid tillegges mindre vekt enn hensynet til å ivareta interessene og rettssikkerheten til de styremedlemmer m.v. som har alle gode hensikter om å oppfylle regnskaps- og innsendingsplikten, men som for eksempel ikke får gjennomslag – enten hos styret for øvrig eller administrasjonen. Det tilføyes dessuten at fratredelsesinstrumentet i seg selv er et viktig og nødvendig virkemiddel for enhver som har legitim grunn til å ta det i bruk, og at det vil være ubetimelig å påføre vedkommende utgifter som er utenfor dennes kontroll å påvirke.

Utvalget har merket seg Regnskapsregisterets kommentarer om at det hersker en viss usikkerhet med hensyn til rettsgrunnlaget hva gjelder ansvaret etter fratreden. For å fjerne enhver slik tvil, foreslår derfor utvalget å regulere forholdet ved følgende tilføyelse i regnskapsloven § 8-3 annet ledd nytt siste punktum:

”Solidaranskyldners ansvar etter dette ledd er begrenset til gebyr påløpt fram til vedkommende fratradte sitt verv.”

Dersom det er flere solidaranskyldnere som har fratrudd, blir regelen å forstå slik at solidaransvaret for hver av dem bare omfatter det forsinkelsesge-

byret som er påløpt på tidspunktet for den enkeltes fratredelse.

Ut fra at det kan være særlige omstendigheter hos en enkelt solidarisk skyldner som tilsier at vedkommende ikke bør bli avkrevd for forsinkelsesgebyr, har Regnskapsregisteret også bedt utvalget om å se på mulighetene for å kunne gi individuelle fritak.

Innenfor rammene av et solidaransvar kan utvalget vanskelig se at det uten videre er mulig å gi slike individuelle gebyrfritak. Det ligger i solidarinstittets natur at enhver av skyldnerne som får et krav rettet mot seg fra Regnskapsregisteret, kan søke regress fra de øvrige skyldnerne for den eventuelle andel som gjelder dem. Forholdet er med andre ord et rettsspørsmål mellom solidarisk skyldnerne selv, og som den opprinnelige kreditoren (Regnskapsregisteret) ikke har myndighet til å forrykke.

Ikke desto mindre er utvalget enig i at det kan være rimelighetshensyn som gjør det ønskelig å kunne særbehandle en eller enkelte av skyldnerne, for eksempel der vedkommende er i en spesielt vanskelig situasjon på grunn av sykdom, sosiale eller økonomiske forhold. En løsning som ville tilrettelagt for denne type individuell behandling er å omgjøre ansvaret fra et solidar- til et pro rata ansvar. En slik endring vil imidlertid også gripe inn i det overliggende formålet og hensikten med ansvarsregelen, noe som etter utvalgets oppfatning ikke kan forsvares i forhold til de unntaksvis tilfellene som søkes dekket. Utvalget har derfor vurdert spørsmålet i lys av en fortsatt regel om solidaransvar, og gjennom det kommet til at hensynet til den enkelte skyldner kan ivaretas gjennom en fritaksadgang fra solidaransvaret som sådan. Det legges til grunn at ordningen kun skal komme til anvendelse unntaksvis når særlige hensyn gjør seg gjeldende, jf. ovenfor. Etter utvalgets mening er det imidlertid ikke rimelig at et eventuelt fritak skal etterfølges av skjerpet ansvar for de andre skyldnerne. Fritaket fra solidaransvar bør derfor kombineres med en regel om at gebyrandelen til den fritatte solidarisk skyldneren bortfaller i sin helhet. På denne bakgrunn foreslås det å tilføye følgende som nytt annet punktum i regnskapsloven § 8-3 tredje ledd:

”Regnskapsregisteret kan helt eller delvis fritta personer fra solidaransvar etter annet ledd i samsvar med reglene for ettergivelse av gebyr.”

Det bemerkes for ordens skyld at et slikt vedtak må være å anse som et enkeltvedtak, og som kan påklages etter reglene for det.

Utvalget er inneforstått med at den foreslåtte fritaksordningen vil innebære at de gjenværende skyldnerne får færre å dele restansvaret med dersom en eller flere av dem ikke innfrir sin andel av det resterende kravet. For å ivareta deres interesser er det således vurdert om fritaksordningen i tillegg bør være betinget av aksept fra de øvrige solidarisk skyldnerne. I denne forbindelse vil det imidlertid antas at fritaksgrunnen i normalttilfellet vil være av en slik karakter at det likevel ikke vil være noe å hente fra den angjeldende skyldneren. I så fall vil en betingelse om aksept ha såpass liten praktisk betydning at utvalget ikke finner det verdt å innføre regler om det, jf. også det mer-byråkratiet en slik ordning vil medføre.

Regnskapspliktige med avvikende regnskapsår

I avsnitt 5.2.5 foreslår utvalget å åpne for adgang til å anvende annet regnskapsår enn kalenderåret dersom dette på grunn av sesongmessige svingninger øker årsregnskapets informasjonsverdi. Fra før er det gitt avviksadgang for filialer og datterselskaper av utenlandske foretak som anvender avvikende regnskapsår.

Foretak med avvikende regnskapsår har i dag ingen spesielle regler hva gjelder fristene for innsending av årsregnskapet til Regnskapsregisteret eller beregning av forsinkelsesgebyr. Kravet i regnskapsloven § 8-2 om innsending senest én måned etter at regnskapet er fastsatt⁶⁾, anses i den forbindelse som uproblematisk. Derimot mener utvalget det er grunn til å vurdere en egen regel med hensyn til gebyrfristen, fordi den alminnelige og statiske datofristen 1. august ikke vil ha forutsatt eller tilsvarende effekt som for foretak med årsavslutning 31.12. Forholdet kan illustreres ved følgende eksempel: Et foretak har sin årsavslutning pr. 31.03, hvilket innebærer at siste frist for innsending er syv (6 + 1) måneder senere – med andre ord 31.10. Dersom denne fristen ikke overholdes, er det imidlertid ingen regel som fanger opp gebyrberegning før fra den 1. august året etter. Så vidt utvalget har fått opplyst er det også slik regelen er praktisert ved Regnskapsregisteret. I realiteten innebærer dette en favoriserende ”karantenetid” for foretak med avvikende regnskapsår, sammenlignet med andre.

På denne bakgrunn mener utvalget det er behov for en særlig regel som bringer tidsrammer og betingelser for foretak med avvikende regn-

⁶⁾ Jf. regnskapsloven § 3-1 første ledd annet punktum: ”Årsregnskapet og årsberetningen skal fastsettes senest seks måneder etter regnskapsårets slutt.”

skapsår i samsvar med det som gjelder for dem med årsavslutning 31.12. Regelen foreslås slik at gebyrberegningen starter syv måneder etter regnskapsårets slutt, hvilket altså vil gi samme realitet som 1. august-fristen har for foretak som følger kalenderåret som regnskapsår. Utvalget har vurdert om gebyrfristen skal utformes generelt for alle foretak, men har av hensyn til tilgjengelighet og eksplisitet kommet til å ville beholde den statiske datofristen som i dag gjelder i sin alminnelighet. Regelen for foretak med avvikende regnskapsår foreslås derfor i stedet innarbeidet som en spesialregel, og det ved følgende tilføyelse i regnskapsloven § 8-3 første ledd nytt annet punktum:

"For regnskapspliktig som anvender avvikende regnskapsår gjelder dette når dokumentene ikke er avsendt syv måneder etter balansedagen."

Brønnøysundregistrene har opplyst at en slik omlegging vil kreve omlegging av systemene i Regnskapsregisteret og merkostnader som følge av månedlige i stedet for ett årlig utgangspunkt for beregning av forsinkelsesgebyr. Det vil blant annet kreves endringer i datasystemene (Brønnøysundregistrene anslår kostnadene til 150.000 til 200.000 kroner), endrede rutiner for oppfølging av gebyrpliktige og endrede rutiner ved kunngjøring av manglende regnskaper i aksjeselskaper og allmennaksjeselskaper og varsel til tingretten. Utvalgets forslag har ikke særskilt tatt hensyn til slike nødvendige tilpasninger, og forslaget her forutsetter at dette praktisk lar seg løse innen en rimelig kostnadsramme.

18.5.3 Tvangsavvikling som sanksjon ved forsen/manglende innsendelse til Regnskapsregisteret

Regnskapsregisteret har i sin høringsuttalelse bedt om at det vurderes innført tvangsavviklingsregler også for andre innsendingspliktige enn aksjeselskaper og allmennaksjeselskaper. Forslaget er begrunnet i forskjellsbehandling mellom foretaksformene.

Innledningsvis vil utvalget vise til at de regnskapspliktige som gruppe er svært uensartet og sammensatt. Gruppen spenner fra alt fra private juridiske selskapsformer og enkeltmannsforetak via banker m.v., statsforetak og til stiftelser, foreninger, boligbyggelag og lignende som nevnt i regnskapsloven § 1-2. Ikke bare har de innsendingspliktige ulike eier- og ansvarsforhold, men de har også ulike formål for sin eksistens. Mens aksje-

selskap m.v. i det normale driver med økonomisk vinning for øyet, har for eksempel stiftelser og de fleste foreninger typisk et ikke-økonomisk formål for sin virksomhet. På denne bakgrunn ser utvalget det som uhensiktsmessig, og dessuten også som høyst tvilsomt om det er rettslig mulig, å gi tvangsavviklingsregler for gruppen innsendingspliktige i sin alminnelighet.

For at utvalget i det hele tatt skal finne det aktuelt å utrede rettsgrunnlaget for å kunne gi slike regler, herunder se på differensiering mellom de ulike gruppene av regnskapspliktige, må det imidlertid tas stilling til om tvangsavvikling er en egnet og rimelig sanksjon i forhold til det pliktbruddet som manglende innsending til Regnskapsregisteret er. Som det også er lagt til grunn i avsnitt 18.5.2 om forsinkelsesgebyrets størrelse, har utvalget som et overordnet prinsipp at eventuelle sanksjoner må stå i forhold til forseelsens art. I denne forbindelse vil det anføres at tvangsavvikling er en særdeles alvorlig og streng reaksjonsform. Ikke bare har det økonomiske og andre konsekvenser for eierne m.v. selv, men tvangsavviklingen vil for eksempel også ramme "uskyldige" ansatte ved tap av arbeidsplass og -inntekt. Ringvirkningene kan således være uoverskuelige.

Ut fra en avveining mellom de ulike hensynene, forseelsens art og sanksjonens alvorlighetsgrad, mener utvalget at det ikke kan forsvares å utvide reglene om tvangsavvikling utover det som finnes for aksje- og allmennaksjeselskaper i dag. Dette synet gjelder generelt, men i forsterket grad ved utvalgets forslag i avsnitt 18.5.1 om å gjøre innsendingsplikten ubetinget for alle regnskapspliktige. En samtidig generell regel om tvangsavvikling vil i så fall også omfatte ethvert lite foretak, hvilket relativt sett må sies å framstå som enda mindre tjenlig og anskuelig enn i det øvrige.

Hva gjelder tvangsavviklingsregelen for aksje- og allmennaksjeselskaper er dette hjemlet i aksjelovgivningen, og ligger derved utenfor utvalgets mandat å vurdere. Til Regnskapsregisterets anbefaling om likebehandling mellom foretaksformene, vil det imidlertid anføres at utvalget ikke kan se at dette er noe argument for å gjøre det samme gjeldende for andre regnskapspliktige. Ulike hensyn, for eksempel at aksjeselskapsformen drives under begrenset ansvar for foretakets forpliktelser, kan i seg selv være forklarende for den særlige regelen for dem. Her kan det for øvrig vises til at tilsvarende betraktninger også ble gjort til kjenne av Finansdepartementet i forbindelse med behandlingen av gjeldende regnskapslov. Det siteres fra Ot.prp. nr. 42 (1997-98) avsnitt 12.6.5 side 205:

”Kommunal- og arbeidsdepartementet og Brønnøysundregistrene mener det bør innføres en generell regel om tvangsoppløsning som ikke bare omfatter aksjeselskaper, og at disse reglene bør tas inn i regnskapsloven. I de nye aksjelovene er gjeldende regler om tvangsoppløsning av aksjeselskaper og allmennaksjeselskaper som ikke sender inn regnskapsdokumenter til Regnskapsregisteret videreført. Departementet viser til at reglene om ansvar for foretakets forpliktelser og organisering av foretaket er forskjellige for aksjeselskaper og andre foretaksformer. Dette gjør at konsekvensene av å innføre en slik generell regel er noe uoversiktlige. Utvalget har ikke vurdert spørsmålet. Departementet finner det på denne bakgrunn ikke hensiktsmessig å foreslå slike regler.”

Til ytterligere støtte av utvalgets syn vil det for øvrig også vises til Justisministerens tilsvarende av 2. september 1998 som avviser et forslag fra Konkursrådet om innføring av generelle tvangsavviklingsregler for virksomheter som begår alvorlige lovovertridelser. Det siteres fra konklusjonen (utdrag):

”Min vurdering er etter dette at tvangsavvikling ikke er egnet som en alminnelig sanksjonsform overfor lovbrudd som begås i næringsvirksomhet. Som nevnt mener jeg at tvangsavvikling i mange tilfeller kan ramme vilkårlig og urimelig. (...)”

I uttalelsen trekker Justisministeren også paralleller til aksjelovgivningens tvangsavviklingsbestemmelser:

”(...) Både nåværende aksjelov fra 1976 og aksjeloven og allmennaksjeloven fra 1997 har regler om at skifteretten kan tvangsoppløse et selskap hvis bestemte forhold foreligger. Det er likevel en prinsipiell forskjell mellom forslaget og de nevnte reglene. Aksjelovens oppløsningsgrunner knytter seg først og fremst til krav som må anses som grunnleggende i forhold til adgangen til å drive virksomhet i form av et selskap med begrenset deltakeransvar. Dersom disse kravene ikke er oppfylt, må det anses å hefte en så alvorlig mangel ved selve selskapsforholdet at loven ikke aksepterer at selskapet fortsetter. Begrunnelsen for aksjelovens tvangsoppløsningsregler er derfor av en annen karakter enn reglene i forslaget, hvor tvangsavvikling kan brukes som en reaksjon på hvilken som helst kriminell virksomhet av alvorlig karakter uten noen vurdering av om

lovbruddet indikerer en mangel ved selve foretaket.”

Anmerkning i Enhetsregisteret

Formålet med offentlighetsreglene er å gi regnskapsinteressentene tilgang til opplysninger om den regnskapspliktiges stilling og resultat. Det at et regnskap er innsendt eller ikke til Regnskapsregisteret forandrer ikke på den faktiske økonomiske situasjonen i foretaket. Manglende innsending kan imidlertid være et signal om at noe er galt. For regnskapsinteressentene kan det således være en verdi i seg selv å få informasjon om at innsendingsplikten ikke er overholdt. Utvalget mener at denne informasjonen bør være lettest mulig tilgjengelig. Det foreslås derfor at Regnskapsregisteret skal sørge for at regnskapspliktige som ikke har innsendt regnskapet innen utløpet av maksimalgrensen på 26 uker (jf. utvalgets forslag i avsnitt 18.5.2), får slik anmerkning registrert ved sin oppføring i Enhetsregisteret. Anmerkningen skal være offentlig og bli stående inntil innsendingsplikten er oppfylt. Endringen foreslås innarbeidet ved følgende tilføyelse i Enhetsregisterloven § 6 første ledd ny bokstav m:

”m) Om enheten fremdeles ikke har oppfylt innsendingsplikten etter regnskapsloven § 8-2 på det tidspunktet forsinkelsesgebyr slutter å løpe etter regnskapsloven § 8-3 første ledd.”

18.5.4 Klageadgang

Det er ikke tilstrekkelig at årsregnskapet m.v. er innsendt til Regnskapsregisteret for å oppfylle innsendingsplikten. Regnskapsdokumentene må også være godkjent av Regnskapsregisteret, jf. forskrift 16. desember 1998 nr. 1234 § 2-1 om beregning av forsinkelsesgebyr:

”(...) Dersom de innsendte dokumentene har mangler som gjør at de ikke kan godkjennes som årsregnskap m.v., ilegges gebyr til manglene er rettet opp.”

I denne forbindelse har Regnskapsregisteret spurt om deres vedtak om ikke å godkjenne et årsregnskap m.v. (nektingsvedtak) er å anse som et enkeltvedtak, og som derved kan påklages etter forvaltningsloven § 28 første ledd. Til nå har det ikke vært behandlet som sådan.

For å vurdere saken må det ses hen til legaldefinisjonen av et enkeltvedtak. Denne framgår av forvaltningsloven § 2 bokstav b, hvoretter det heter

at et enkeltvedtak er "et vedtak som gjelder rettigheter eller plikter til en eller flere bestemte personer". I Justisdepartementets Håndbok for overformyndieriet⁷⁾ er dette for øvrig forklart slik:

"(...) For at et vedtak skal sies å være et enkeltvedtak må det være fattet under utøvelse av offentlig myndighet og det må gjelde en eller flere bestemte privatpersoner (evt. private rettssubjekter). Vedtaket må videre gjelde rettigheter eller plikter.

Generelle henstillinger er således ikke enkeltvedtak. Ofte kaller man slike avgjørelser for "beslutninger" for å markere at det ikke er tale om et enkeltvedtak. F eks er det en beslutning når overformyndieriet bestemmer at behandlingen av en sak skal utsettes til f eks neste møte i overformyndieriet.

Når det gis en tillatelse, gis det samtidig en rettighet og det er dermed alltid tale om et enkeltvedtak. Når noen f eks oppnevnes som hjelpeverge pålegges vedkommende en plikt, noe som gjør vedtaket til et enkeltvedtak. (...)"

Hva gjelder nektingsvedtaket er det opplyst fra Regnskapsregisteret at de forholder seg til standardmaler i vurderingen av om innsendte dokumenter tilfredstiller kravene til å bli godkjent eller ei. Kontrollen knytter seg kun til formelle forhold, det vil si at det ikke føres kontroll med at det materielle innholdet i dokumentene er i samsvar med regnskapslovens krav. Nektingsvedtak fattes således i den utstrekning noen av de pliktige dokumentene mangler helt, eller dersom det innsendte materialet er av en slik art at de ikke kan godkjennes som de pliktige dokumentene. Det kan for eksempel være når det ikke er lagt med et likt antall noter som vist til i regnskapet, eller at det er lagt med næringsoppgave i stedet for regnskapslovens balanse- og resultatoppstilling.

Ut fra det nevnte har utvalget forståelse for Regnskapsregisterets tvil med hensyn til om et nektingsvedtak kan anses som enkeltvedtak, fordi det i liten grad foretas noen individuell vurdering i hvert enkelt tilfelle. Regnskapsregisteret uttaler hertil også at rutinene for hva som godkjennes og hva som ikke gjør det stort sett er så klare at det sjelden oppstår tvilstilfeller.

Ikke desto mindre er et nektingsvedtak individuelt i den forstand at det fattes i enkelttilfeller overfor den enkelte innsendingspliktige enhet. Etter utvalgets oppfatning er det likeså utvilsomt at nektingsvedtaket knytter seg til "rettigheter eller

plikter", slik det er lagt til grunn som en forutsetning i forvaltningslovens definisjon av et enkeltvedtak. På denne bakgrunn mener utvalget at Regnskapsregisterets nektingsvedtak oppfyller kriteriene for å bli ansett som et enkeltvedtak, og som derav kan påklages etter forvaltningsloven § 28 første ledd. Dette vil også ivareta det alminnelige rettsikkerhetshensynet, som etter utvalgets syn bør ligge til grunn for ethvert vedtak med såpass alvorlige konsekvenser som nektet innsending kan få. For å fjerne eventuell usikkerhet, finner utvalget det for øvrig hensiktsmessig å klargjøre klageadgangen gjennom lovfesting.

For at den regnskapspliktige ikke skal gis motiver til å forhale/utvanne innsendingsplikten, legger utvalget videre til grunn at en klage på nektet godkjenning ikke skal ha oppsettende virkning i forhold til løpende forsinkelsesgebyr. Gebyret vil med andre ord fortsette å påløpe inntil klagen er ferdigbehandlet. I de tilfeller en klage vinner fram, vil i stedet den delen av gebyret som er påløpt etter at regnskapsdokumentene ble feilaktig nektet, tilbakeføres ved ettergivelse.

I det et nektingsvedtak blir å anse som et enkeltvedtak, reiser det også spørsmål om hvilket organ som skal være klageinstans. Her er regelen i forvaltningsloven § 28 første ledd første punktum at klageinstansen er det forvaltningsorgan som er nærmest overordnet det forvaltningsorgan som har truffet vedtaket. For Regnskapsregisterets del vil dette si Finansdepartementet. Finansdepartementet har imidlertid i enkelte andre tilfeller delegert funksjoner til Kredittilsynet. For eksempel er det Kredittilsynet som er klageinstans for klager på avslått søknad om ettergivelse av forsinkelsesgebyr (jf. forskrift 16. desember 1998 nr. 1234 § 2-3). I denne forbindelse har utvalget merket seg at Regnskapsregisteret synes å foretrekke Finansdepartementet selv som klageinstans, jf. deres høringsuttalelse:

"(...) Ulempen med en (slik) mellomliggende instans som klagebehandler, er at fagdepartementet kommer lenger unna de praktiske sakene som berører Regnskapsregisteret og derfor ikke ser så mye til de ulike problemstillingene som oppstår."

Fra utvalgets side har man imidlertid ikke funnet det tjenlig å gi føringer på området; dette forbeholdes i stedet i sin helhet til intern avgjørelse i departementet. Utvalget stiller seg således nøytral til spørsmålet om Finansdepartementet skal stå som klageinstans selv eller delegere funksjonen til Kredittilsynet. Av praktiske årsaker, og med hen-

⁷⁾ Kildedest: <http://www.eldreit.dep.no/jd/norsk/publ/veiledninger/012001-990018/index-hov003-b-n-a.html>

visning til utgangspunktet i forvaltningsloven § 28 første ledd, er det dog Finansdepartementet som anføres i utvalgets forslag til forskriftstekst.

Med sikte på å innarbeide de endringene som følger av drøftelsen i dette kapittel, foreslår utvalget følgende tilføyelse i regnskapsloven § 8-2, inn tatt ved nytt tredje ledd:

”Beslutning om å nekte registrering av dokumenter som er sendt til Regnskapsregisteret regnes som enkeltvedtak.”

18.5.5 Oppsummering av utvalgets forslag

Det vises til drøftelsene ovenfor. De forslagene som framkommer der, kan i korte trekk oppsummeres som følger:

- Utvalget foreslår å utvide innsendingsplikten til Regnskapsregisteret til å gjelde alle regnskapspliktige. Samtidig foreslås det å oppheve regelen om at den regnskapspliktige må holde regnskapet tilgjengelig for innsyn på eget forretningssted. Forslaget er nærmere omtalt i avsnitt 18.5.1.
- I avsnitt 5.1.5 har utvalgsflertallet foreslått å unnta indre selskap fra regnskapsplikten. Dersom indre selskap likevel skulle få regnskapsplikt, mener det samme flertallet at de indre selskapene uansett må gis fritak fra innsendingsplikt til Regnskapsregisteret. Forholdet er nærmere omtalt i avsnitt 18.5.1. Mindretallsmerknad: Se nedenfor.
- Utvalget foreslår at det innføres en maksimalgrense for hvor lenge forsinkelsesgebyret kan løpe; satt til 26 uker. Forslaget er nærmere omtalt i avsnitt 18.5.2 under overskriften *Gebyrets størrelse*.
- Utvalget foreslår å fjerne regelen i regnskapsloven § 8-3 annet ledd om at solidar skyldnerne hefter for ”framtidig gebyr”. Videre foreslås det en lovfesting av at solidar skyldnere som under tiden har fratrukket sitt verv, ikke kan kreves for høyere forsinkelsesgebyr enn det som var påløpt fram til fratredelsesdatoen. Det foreslås også å gi Regnskapsregisteret adgang til å kunne fritta en eller enkelte av solidar skyldnere fra solidaransvaret, dersom særlige rimelighetsgrunner tilsier det. Den/de fritattes andel av det påløpte gebyret skal i så fall bortfalle i sin helhet. Forslagene er nærmere omtalt i avsnitt 18.5.2 under overskriften *Solidaransvaret for forsinkelsesgebyr*.
- For regnskapspliktige med avvikende regnskapsår foreslås det en egen fristregel for beregning av forsinkelsesgebyr, slik at gebyret

begynner å løpe dersom regnskapsdokumentene ikke er avsendt til Regnskapsregisteret innen syv måneder etter regnskapsårets slutt. Forslaget er nærmere omtalt i avsnitt 18.5.2 under overskriften *Regnskapspliktige med avvikende regnskapsår*.

- Etter gjeldende aksjelovgivning er manglende innsending til Regnskapsregisteret tvangsavviklingsgrunn. Utvalget ser det som uaktuelt å innføre tvangsavviklingsregler for andre foretaksformer. Utvalget foreslår imidlertid at regnskapspliktige som ikke har oppfylt innsendingsfristen innenfor maksimalgrensens utløp (26 uker, jf. ovenfor), skal registreres med anmerking ved sitt navn i Enhetsregisteret. Forslaget er nærmere omtalt i avsnitt 18.5.3.
- Utvalget mener at Regnskapsregisterets vedtak om å nekte godkjenning av innsendte dokumenter, er å anse som enkeltvedtak som kan påklages etter forvaltningsloven § 28 første ledd. For å unngå tvil, foreslås det å klargjøre forholdet ved presisering i loven. Forslaget er nærmere omtalt i avsnitt 18.5.4.

Når det gjelder innsendingsplikten for filialer av utenlandske foretak, er de norske reglene i motstrid med EU-retten. Herom viser utvalget til at det allerede pågår et lovendringsarbeid, og forutsetter at motstriden blir rettet opp i forbindelse med dette. Forholdet er nærmere omtalt i avsnitt 18.5.2 under overskriften *Filialer av utenlandske foretak*.

Forslag til lov- og forskriftsendringer

Det foreslås følgende endringer i regnskapsloven kapittel 8:

§8-1 første ledd annet punktum skal lyde:

”Enhver har rett til å gjøre seg kjent med innholdet av dokumentene hos Regnskapsregisteret.”

Annet ledd annet punktum oppheves.

§8-2 nytt tredje ledd skal lyde:

”Beslutning om å nekte registrering av dokumenter som er sendt til Regnskapsregisteret regnes som enkeltvedtak.”

Nåværende tredje ledd blir nytt fjerde ledd hvor første punktum oppheves.

§8-3 første og annet ledd skal lyde:

”Dersom årsregnskap, årsberetning og revisjonsberetning som skal sendes til Regnskapsregisteret ikke er avsendt før 1. august i året etter regnskapsåret, skal den regnskapspliktige betale forsinkelsesgebyr *inntil innsendingsplikten er oppfylt men ikke for mer enn 26 uker. For regnskapspliktig som anvender avvikende regnskapsår gjelder dette når dokumentene ikke er avsendt syv måneder etter balansedagen. Departementet fastsetter regler om forsinkelsesgebyr.*

Dersom påløpt forsinkelsesgebyr ikke betales innen tre uker etter påkrav fra Regnskapsregisteret, svarer den regnskapspliktiges styremedlemmer solidarisk for *påløpt gebyr*. Har ikke den regnskapspliktige styre, svarer deltakerne eller medlemmene og daglig leder solidarisk for gebyret. *Solidarskyldners ansvar etter dette ledd er begrenset til gebyr påløpt fram til vedkommende fratradte sitt verv*”.

Tredje ledd nytt annet punktum skal lyde:

”Regnskapsregisteret kan helt eller delvis frita personer fra solidaransvar etter annet ledd i samsvar med reglene for ettergivelse av gebyr.”

I ny samleforskrift til regnskapsloven foreslås § 8-3-1 første og annet ledd å lyde (jf. tidligere § 2-1 første og annet ledd i forskrift 16. desember 1998 nr. 1234):

”Forsinkelsesgebyret fastsettes til ett eller flere rettsgebyr (R) etter følgende satser:

1. ett R pr. uke de første åtte uker
2. to R pr. uke de neste ti uker
3. deretter tre R pr. uke *de neste åtte uker.*

Gebyret ilegges for hele uker slik at del av en uke regnes som full uke. Gebyr ilegges til årsregnskapet, årsberetningen og revisjonsberetningen er mottatt av Regnskapsregisteret, *men ikke for mer enn 26 uker*. Dersom de innsendte dokumentene har mangler som gjør at de ikke kan godkjennes som årsregnskap m.v., ilegges gebyr til manglene er rettet opp.”

§1-1 i forskrift 16.12.1998 nr 1234 foreslås ikke videreført i den nye samleforskriften.

I lov 3. juni 1994 nr. 15 om Enhetsregisteret, foreslås § 6 første ledd ny bokstav m å lyde:

”m) Om enheten fremdeles ikke har oppfylt innsendingsplikten etter regnskapsloven § 8-2 på det tidspunktet forsinkelsesgebyr slutter å løpe etter regnskapsloven § 8-3 første ledd.”

Mindretallsforslag

Medlemmet Voldnes viser til sitt mindretallsforslag i avsnitt 5.1 om regnskapsplikt for indre selskaper. I forlengelsen av det mener mindretallet at indre selskapers regnskap skal være innsendingspliktige til Regnskapsregisteret, og foreslår at det gjeldende fritaket i forskrift 16. desember 1998 nr. 1234 § 1-1 utgår.

Kapittel 19

Organisering av standardsettende organ

19.1 Innledning

Utvalget drøfter i avsnitt 2.8 forholdet mellom lovens krav til god regnskapsskikk og regnskapsstandarder. For at regnskapsstandarder skal kunne fylle sin tilskattede funksjon, er det nødvendig at de regnskapspliktige oppfatter hvilken stilling standardene har. Regnskapsloven § 4-6 om at årsregnskapet skal avlegges i samsvar med god regnskapsskikk gir den rettslige forankring. Utvalget anser som et utgangspunkt at det er en klar fordel at norsk god regnskapsskikk i stor grad er standardstyrt. Det innebærer på samme tid dynamiske rammer for fastsetting av årsregnskaper.

Utvalget har i avsnitt 2.8 drøftet lovkravet til god regnskapsskikk med særlig vekt på den rolle standardsetting spiller i å fastlegge innholdet av god regnskapsskikk. Her omtales de endringer og utfordringer norsk standardsetting står overfor som følge av at konsernregnskapene til børsnoterte foretak fra 2005 skal utarbeides etter IAS/IFRS. Utvalget går ikke inn for at det standardsettende organ skal ha forskriftsmyndighet.

Norske standarders legitimitet har vært betinget av den tilslutning de har fått i praksis, men ved vedtakelse av IAS-forordningen vil standardene for børsnoterte selskapers konsernregnskap få legitimitet gjennom lov og forskrifter. Dette vil påvirke også norske regnskapsstandarder. Utvalget konkluderer i avsnitt 2.8 med at reduserte krav til utbredelse i praksis også bør gjelde for standarder for foretak som ikke er forpliktet til å følge IAS/IFRS. En norsk standard bør ha en høy grad av autoritet fra det tidspunkt den er endelig fastsatt av det standardsettende organ forutsatt at organisering og saksbehandling oppfyller nærmere angitte forutsetninger.

Oslo Børs krever at foretak notert på børsen følger norske regnskapsstandarder, både foreløpige og endelige standarder, ved utarbeidelsen av konsernregnskap. Standardene har på den måten blitt til regnskapspraksis blant ledende regnskapsprodusenter. Dette har til nå gitt et klart holdepunkt for at regnskaper utarbeidet i samsvar med standardene er i samsvar med god regnskapsskikk, og for at regnskaper utarbeidet i strid med standar-

dene ikke oppfyller lovens krav til god regnskapsskikk. Når dette holdepunktet forsvinner fra 2005, er det utvalgets vurdering at standardenes status i forhold til kravet om god regnskapsskikk må base- res mer ensidig på sammensetningen av det standardsettende organ og prosessen fram til endelig standard.

Utarbeidelsen av finansielle regnskapsstandarder i Norge har siden 1989 skjedd i regi av Norsk RegnskapsStiftelse. (NRS). NRS har som formål å utarbeide og utgi regnskapsstandarder, samt fortolke prinsipielle spørsmål i tilknytning til avgitte standarder. Bak Norsk RegnskapsStiftelse står Den norske Revisorforening (DnR), Handelshøyskolen BI, Norges Handelshøyskole (NHH), Norske Finansanalytikerens Forening (NFF), Norske Siviløkonomers Forening (NSF), Næringslivets Hovedorganisasjon (NHO) og Oslo Børs.

NRS er organisert i et styre med et overordnet ansvar for organisering og finansiering, og et fagorgan som er det standardsettende organ. Det er etablert en egen arbeidsgruppe for regnskapsstandard for små foretak. Det engasjeres i tillegg personer med spesiell regnskapsfaglig kompetanse ved utarbeidelse av høringsutkast.

NRS har utgitt 12 endelige regnskapsstandarder og 11 foreløpige regnskapsstandarder. En oversikt over fastsatte regnskapsstandarder er vist i boks 19.1 Over tid har standardenes utforming og faglige innhold utviklet seg i retning av tilsvarende IAS-standarder. Eksisterende standarder representerer derfor ulike generasjoner med forskjellig format og varierende tilpasning til IAS.

Standardsettingen skjer ved at det utarbeides et diskusjonsnotat eller utkast til en foreløpig regnskapsstandard. Dette sendes på høring til en rekke høringsinstanser. En foreløpig regnskapsstandard fastsettes på grunnlag av høringsutkastet og mottatte høringskommentarer. En foreløpig standard anbefales fulgt. En endelig regnskapsstandard fastsettes når det er vunnet praktiske erfaringer med anvendelse av en foreløpig standard og på det tidspunkt NRS anser den for å samsvare med lovens krav til god regnskapsskikk. Nummereringen (for eksempel NRS 1 om varelager) viser at det foreligger en endelig regnskapsstandard.

Utvalget har særskilt vurdert om standardsettingen bør skje i et offentlig oppnevnt organ, eventuelt med økt medvirkning fra offentlige myndigheter i standardsettingen, og om de nye rammene for utarbeiding av norske regnskapsstandarder setter nye krav til sammensetningen av det standardsettende organet.

19.2 Standardsetting i andre land

Nedenfor beskrives utarbeidelse av regnskapsstandarder og organisering av standardsetter i enkelte land som det kan være naturlig å sammenligne seg med. Felles for disse landene er at de, som i Norge, er i ferd med å diskutere hvordan standardsettingen vil måtte endres som følge av IAS-forordningen. Beskrivelsen nedenfor baserer seg i hovedsak på organiseringen slik den foreligger i mai 2003. Standardsettingen i IASB er beskrevet i avsnitt 2.3.

19.2.1 Danmark

Regnskapsstandarder i Danmark (benevnt "regnskabsvejledninger") har vært utarbeidet av Regnskabsteknisk Udvalg i Foreningen af Statsautoriserede Revisorer (FSR) med en etterfølgende godkjenning av Regnskabspanelet. Regnskabsteknisk Udvalg består av medlemmer av FSR. Regnskabspanelet består av representanter fra ulike interessegrupper til regnskapet som industrien, analytikere, børsen, undervisningsinstitusjoner, revisorer og offentlige myndigheter.

I følge den nye årsregnskapsloven fra 2001 skal loven utfylles og suppleres med regnskapsstandarder. På denne bakgrunn har Dansk Industri, Københavns Fondsbørs og Foreningen af Statsautoriserede Revisorer (FSR) utarbeidet et forslag til etablering av en uavhengig standardutstedende organisasjon. Det foreslås at organisasjonen etableres med utgangspunkt i det nåværende Regnskabspanel. Regnskabspanelet må i tilfelle inngå avtale med Erhvervs- og Selskabsstyrelsen om utgivelse av regnskapsstandarder.

Regnskabspanelet foreslås i fremtiden å bestå av 10 medlemmer (3 regnskapsprodusenter, 3 brukere, 1 fra universitet/handelshøyskole og 3 revisorer). Panelet skal ut over å utarbeide regnskapsstandarder kommentere diskusjonsnotater og utkast til internasjonale standarder samt kommentere forslag til endringer av EF-direktiver. Det er viktig for komiteens arbeid at det sikres en løpende, konstruktiv dialog med Erhvervs- og Selskabsstyrelsen, Finanstilsynet og Fondsbørsen.

Dette kan bl.a. skje ved at disse har observatørstatus i Regnskabspanelet.

Den nye danske standardsetteren er foreløpig ikke etablert. Det er opplyst at dette i hovedsak skyldes problemer med finansieringen.

19.2.2 Sverige

Sverige har to organisasjoner som utvikler regnskapsnormer for de regnskapspliktige, det private Redovisningsrådet og den statlige Bokføringsnämnden.

Bokföringsnämnden

Bokföringsnämnden (BFN) er et offentlig myndighetsorgan, og er av svensk lovgivning utpekt som ansvarlig for utvikling av god regnskapsskikk ("god redovisningssed") i Sverige (Bokföringslagen 1999:1078, 8 Kap 1 §). BFN har i sin årsrapport for 2002 beskrevet virksomheten slik:

"BFN är en myndighet under regeringen (Finansdepartementet) med egen instruktion (SFS 1988:1118) och eget anslag. BFN har enligt instruktionen till uppgift att främja utvecklingen av god redovisningssed i företagens bokföring och offentliga redovisning.

Detta sker bl.a. genom att nämnden utarbetar allmänna råd inom sitt ansvarsområde.

BFN är statens expertorgan på redovisningsområdet. Nämnden och dess kansli biträder

Regeringskansliet i redovisningsfrågor, deltar i utredningar inom kommittéväsendet samt yttrar sig över författningsförslag. En annan viktig uppgift för nämnden är att avge yttranden till domstolar om vad god redovisningssed innebär i olika hänseenden."

BFN samarbeider med andre normgivende organer på regnskapsområdet som Redovisningsrådet. BFN har et særskilt ansvar for årsregnskap i uoterte foretak og utgir rekommendationer (standarder) som skal anvendes av andre kategorier av regnskapspliktige enn de børsnoterte foretak. Standardene for uoterte foretak vil normalt være lik de for noterte foretak, men med muligheten til enkelte forenklinger. Fra 2005 vil Bokföringsnämndens standarder baseres på IAS/IFRS.

Redovisningsrådet

Redovisningsrådet ble dannet høsten 1989 gjennom etableringen av Stiftelsen för utvecklande av god redovisningssed. Stiftelse var staten gjennom

Bokføringsnämnden (BFN), Föreningen Auktoriserade Revisorer FAR og Sveriges Industriförbund. I 1998 overtok den nåværende Föreningen för utvecklande av god redovisningssed stiftelsens oppgaver, og de økonomiske ressursene ble vesentlig forsterket. Bokføringsnämnden gikk ut av organisasjonen, mens Stockholms Fondsbörs kom inn. Rådets ”rekommendationer” skal følge IAS og avvik skal bare skje dersom svensk lov hindrer samsvar. Om IAS har valgmuligheter, vil normalt ett av disse bli innarbeidet i den svenske standard av hensyn til sammenlignbarhet.

”Rekommendationene” er i første rekke rettet mot foretak hvor aksjene omsettes i et offentlig marked og andre foretak av stor allmenn interesse. Men det er uttalt at de samme vurderingsregler bør anvendes av alle regnskapspliktige. Etter noteringsavtalen med Stockholms Fondsbörs kan de noterte foretak ikke fravike standardene uten særskilt begrunnelse.

Fra 2005 vil Redovisningsrådets standarder bli erstattet av IAS/IFRS.

19.2.3 Storbritannia

Accounting Standards Board (ASB) ble etablert i 1990 for å utgi regnskapsstandarder (Financial Reporting Standards – FRS) med referanse til Companies Act 1985. ASB har ti styremedlemmer, hvorav to er på full tid. Disse representerer flere ulike brukergrupper. Styremedlemmene utnevnes av en komite bestående av leder og nestleder og tre andre medlemmer fra Financial Reporting Council (FRC).

FRS gjelder for alle som avlegger årsregnskap, men det er utarbeidet en egen standard for små foretak. En egen gruppe under ASB er etablert for å lage forslag til standard for små foretak.

Financial Reporting Council (FRC) er en ”konsernspiss” med ASB og Financial Reporting Review Panel (FRRP) som underordnede organisasjoner. FRRP er et kontrollorgan for bruk av standardene, jf. beskrivelse i kapittel 3. Selv om FRC er ”konsernspiss”, er ASB og FRRP uavhengige av FRC og hverandre i utøving av sine oppgaver. Oppnevning og finansiering av FRC, ASB og FRRP skjer i felleskap av revisorprofesjonen (Consultative Committee of Accountancy Bodies), City (London Stock Exchange sammen med banker og investorer) and regjeringen ved Department of Trade and Industry.

19.3 Høringskommentarer og andre innspill

Norsk RegnskapsStiftelse (NRS) uttaler at det fortsatt er behov for standardsetting for små foretak, og at det kan utarbeides NRS for ”øvrige foretak” og selskapsregnskapene for børsnoterte. I tillegg kan det være behov for veiledning om spesielle norske forhold. Regnskapsstiftelsen gir uttrykk for at de bør fortsette sitt arbeide med delegert myndighet som klargjøres i loven.

Standardsettende organ bør organiseres med representanter fra akademisk miljø, produsent-siden, revisjonsbransjen, analytikere, lovgivende myndighet og Oslo Børs, men NRS ser det ikke hensiktsmessig med en fast stab på heltid. Det avgjørende er å få impulser fra forskjellige fagmiljøer. Når det gjelder finansiering, bør det være statens ansvar å finansiere arbeide med oversettelse og kvalitetssikring av IFRS, og å finansiere et sekretariat.

Norske Finansanalytikers Forening mener at når det gjelder standardsetting så er det behov for å supplere IFRS (IAS). IFRS (IAS) er ikke et fullstendig regelverk (f.eks. inntektsføring), samt at det er spesielle forhold i Norge, f.eks. skatt, pensjon og lignende. U.S. GAAP eller nasjonale regler kan da være en midlertidig erstatning.

Den norske Revisorforening mener at standardsetting bør forestås av et privat organ som har en forankring i kombinasjonen av teori og praksis, og hvor hjemmel for delegert myndighet inn-tas i loven. Finansieringen bør ikke være dugnadsarbeid, men kan tenkes fordelt på flere kilder, f. eks. Brønnøysundregistrene, revisorene, myndighetene og Oslo Børs.

Næringslivets Hovedorganisasjon (NHO) mener at oversettelse og utforming av regelverket kan delegeres til et standardsettende organ, et såkalt ”justert” NRS, hvor representativitet og praktisk tilknytning er viktig for organets faglige beslutninger. Finansiering er i det vesentlige en offentlig oppgave, men også andre kilder f.eks. børs, verdipapirmarkedetsfond bør vurderes.

Norges Autoriserte Regnskapsføreres Forening (NARF) mener at framtidens standardsettende organ bør ha et minimum av offentlig forankring/deltakelse, samt at utviklingsarbeidet i større grad finansieres over det offentlige budsjett. Dette står ikke i motsetningsforhold til at standardsettingen fortsatt skjer i et privat organ, men da slik at organet utøver virksomheten under et offentlig gitt mandat som gir overordnede føringer for standardutviklingen og –prosessen, og som sikrer bred representasjon fra de ulike brukergruppene, her-

under i standardsetters styrende organer. Dette synspunkt baserer seg blant annet på standardenes stadig økende "lovkraft", hvoretter NARF anser det som prinsipielt uheldig dersom det gis slike regler uten en viss medvirkning og kontroll fra lovmyndighetens side. Det siste vil etter NARFs oppfatning også være en naturlig følge av eventuell tilde-ling av offentlige midler i utviklingsarbeidet.

Finansnæringens Hovedorganisasjon (FNH) mener at det vil være hensiktsmessig med standardsetting i Norge også etter innføringen av IFRS-regler for konsernregnskapene til børsnoterte foretak. Det vil slik FNH ser det fortsatt være behov for standardsetting for foretak som ikke er direkte regulert av IFRS-reglene.

FNH og Sparebankforeningen mener at det standardsettende organ bør ha en offentlig forankring, som kan etableres ved offentlig oppnevning av medlemmene. De to foreningene ser det imidlertid ikke som en målsetting at standardene er underlagt politisk styring. Likevel mener disse to at det offentlige bør delta i utviklingen av standardsettingen på linje med andre grupper som har en sentral rolle innen finansiell rapportering. FNH og Sparebankforeningen ser det som hensiktsmessig at det standardsettende organ gis en noe bredere sammensetning enn det gjeldende ordning for standardsetting er gitt. Deltakelse i det faglige arbeid bør derfor omfatte regnskapsbrukere (kapitalmarked og kreditorer), regnskapspliktige, revisorbransjen, det akademiske miljø og det offentlige.

Fordi standardsetting er så nært knyttet til lov og forskrift mener *LO* at det naturlige hadde vært at det standardsettende organ var offentlig. Utvelgelse av tema hvor det er behov for standardsetting og tidspunktet for når standardsettingsprosessen skal starte, som understreker behovet for offentlig styring av standardsetting i følge *LO*.

Statistisk Sentralbyrå ser for seg et sterkere bånd mellom det offentlige og bransjen når det gjelder standardsetting.

Skattedirektoratet har i brev til utvalget av 7. november 2002 uttalt:

"Et viktig hensyn bak regnskapsreglene har vært at de skal bidra til informative regnskaper etter brukernes behov. Regnskapsloven er en rammelov som overlater til utviklingen av regnskapsstandarder å gi utfyllende og mer presise regler for regnskapsførselen, slik at presis informasjon, lesbarhet og sammenliknbarhet sikres. Vi mener en slik oppbygning kan være fornuftig for å sikre at reglene tar hensyn til den utviklingen som løpende skjer. Vi vil likevel presisere at dette krever at det settes av

ressurser til at standarder raskt utarbeides på alle sentrale områder. (...) Særlig på de områder der regnskapet er direkte styrende hhv. for beskatning og merverdiavgiftsberegningen, er det derfor av vesentlig betydning for oss at det foreligger konkrete og praktiserbare regnskapsstandarder.

(...)

Det er vårt syn at Norge, selv med utstrakt bruk av internasjonale regnskapsstandarder, har behov for et organ som kan gi uttalelser om fortolkning av de aktuelle standarder. Dette organet bør også kunne gi uttalelser med autoritet i eventuelle regnskapsmessige case som bringes inn til organet fra ulike regnskapsbrukere. De utøvende regnskapsavleggere og offentlige kontrollmyndigheter kunne med fordel vært bedre representert i et slikt organ enn hva som er tilfelle dersom Norsk RegnskapsStiftelse tillegges rollen. Vi mener derfor et slikt utvalg bør velges, underlegges og finansieres gjennom Finansdepartementet."

19.4 Standardsetting i et offentlig oppnevnt organ

I arbeidet med utarbeidelsen av regnskapsloven, diskuterte det forrige regnskapslovutvalget om standardsettingen burde skje i offentlig regi i form av et offentlig oppnevnt regnskapsstandardstyre, jf. NOU 1993:2 avsnitt 7.6. Etter det dette utvalget har fått opplyst, var høringsinstansene i all hovedsak negative til forslaget. Forslaget ble ikke tatt med utvalgets endelige innstilling NOU 1995:30. Samtidig hadde regnskapsstandardene utarbeidet av Norsk RegnskapsStiftelse fått bred aksept blant produsenter og brukere. Standardsettingen har etter det fortsatt i regi av Norsk RegnskapsStiftelse.

De fleste høringsinstanser som deltok på utvalgets høring 8. oktober 2002 ga uttrykk for tilfredshet med utarbeidelse av regnskapsstandarder i Norge.

Utvalget har merket seg at FNH og NARF i utvalgets høring la vekt på et ønske om større grad av medvirkning fra det offentlige i arbeidet med norske regnskapsstandarder. Dette er i ettertid uttalt også av Sparebankforeningen, *LO* og Skattedirektoratet. FNH og Sparebankforeningen mener at det standardsettende organ bør ha en offentlig forankring, som kan etableres ved offentlig oppnevning av medlemmene. FNH og Sparebankforeningen ser det imidlertid ikke som en målsetting at standardene er underlagt politisk styring. Likevel mener de to foreningene at det offentlige bør

delta i utviklingen av standardsettingen på linje med andre grupper som har en sentral rolle innen finansiell rapportering. Deltakelse i det faglige arbeid bør derfor omfatte regnskapsbrukere (kapitalmarked og kreditorer), regnskapspliktige, revisorbransjen, det akademiske miljø og det offentlige.

Fordi standardsetting er så nært knyttet til lov og forskrift mener LO at det naturlige hadde vært at det standardsettende organ var offentlig. Utvalgelse av tema hvor det er behov for standardsetting og tidspunktet for når standardsettingsprosessen skal starte, er eksempler som understreker behovet for offentlig styring av standardsetting i følge LO.

Utvalget har vurdert argumenter for og mot en offentlig oppnevnt standardsetter. Argumentet for en offentlig oppnevning er i første rekke at standardene på mange måter oppfattes som regler som skal følges på samme måte som lover og forskrifter. Lover og forskrifter kan kun gis av offentlig myndighet. Andre regler som skal følges, bør også gis av et offentlig myndighetsorgan.

Mot en offentlig oppnevning taler følgende:

- Standardsettingen i privat regi gjennom Norsk RegnskapsStiftelse (NRS) har fungert godt, noe et flertall av høringsinstansene også har gitt uttrykk for,
- Standardene fra NRS har fått bred aksept i praksis,
- Myndighetene vil om nødvendig kunne fastsette regnskapsregler gjennom forskrift dersom standardsettingen ikke utvikler seg som ønskelig, og
- Standardsettingen foregår på en kostnadseffektiv og smidig måte uten vesentlige kostnader for det offentlige.

Etter utvalgets vurdering er det ikke kommet sterke argumenter for å endre innretningen av standardsetting i Norge fra å være en privat ordning til å bli en ordning styrt av offentlige myndigheter. Utvalget legger vekt på den anerkjennelse og gjennomslagskraft standardene utviklet av Norsk Regnskapsstiftelse har hatt og at en overvekt av høringsinstansene har gitt uttrykk for at den ordningen har fungert tilfredsstillende.

Etter utvalgets syn er det mest tjenelig at det legges til rette for at standardsettingen fortsatt kan skje i et privat organ. Det mest nærliggende vil formodentlig være å videreføre arbeidet i Norsk Regnskapsstiftelse med nødvendige tilpasninger. Utvalget ser at det kan være hensiktsmessig at en privat standardsetter utarbeider en årsplan som forelegges ansvarlig fagdepartement, spesielt dersom det

offentlige skal bistå i finansieringen, jf. avsnitt. 19.8. Dette vil muliggjøre offentlig påvirkning på organisering og prioritering av prosjekter.

Utvalget erkjenner samtidig at privat standardsetting i Norge får vesentlig endrede rammer fra 2005 når de børsnoterte foretakene ikke lenger vil være bundet til å følge standardene i sine konsernregnskaper. Dersom erfaringene skulle tilsi at det ikke lar seg gjøre å videreføre arbeidet med norske regnskapsstandarder på en tilfredsstillende måte i privat regi, forutsetter utvalget at departementet vil vurdere en offentlig organisert løsning. Dette kan gjøres ved en evaluering etter at det nye regimet har virket en tid, for eksempel etter tre regnskapsår.

19.5 Sammensetning av det standardsettende organ

Sammensetningen av det standardsettende organ slik dette er etablert i dag, tilligger Norsk RegnskapsStiftelse. Utvalget har imidlertid vurdert hvordan de nye rammene for utarbeiding av norske regnskapsstandarder påvirker sammensetningen av det standardsettende organ. Formålet med å gi synspunkter på sammensetningen av det standardsettende organ, er å sikre at de standarder som organet utgir har tilstrekkelig forankring til å bli anerkjent som god regnskapskikk etter regnskapsloven § 4-6. Det vises også til de etterfølgende retningslinjene for forsvarlig prosess og saksbehandling i standardsettingen som er angitt under.

Standardsetteren må til enhver tid være bevisst på at alle naturlige interessenter gis adgang til å delta i arbeidet. Norske regnskapsstandarder vil i fremtiden ikke gjelde for børsnoterte foretaks konsernregnskap, men for disse foretakenes selskapsregnskap og for årsregnskap for andre foretak. Denne endringen av brukergruppene vil kunne påvirke arbeidet i og derved organiseringen av standardsetter.

Standarden "god regnskapskikk" i regnskapsloven § 4-6, indikerer etter utvalgets vurdering at det må legges stor vekt på representativ deltakelse av regnskapsprodusentene og brukerne. Det må legges vekt på at sentrale interessegrupper er representert i både faglige og styrende organer.

Dette gjelder eksempelvis representanter for de regnskapspliktige, regnskapsbrukere, revisorene og akademikerne/forskningsmiljøet. Små foretak utgjør det vesentlige antall av de regnskapspliktige. For å sikre ivaretagelse av deres spesielle behov for enkle regler, må disse også sikres en naturlig plass i arbeidet.

Utvalget mener at det bør kreves høy regnskapsfaglig kompetanse blant de som deltar i utarbeidelsen av standardene. Det bør legges vekt både på regnskapsteoretisk kompetanse og forståelse for de praktiske behov som regnskapsprodusenter og brukere står ovenfor. Også juridisk kompetanse kan være nødvendig i det standardsettende organ.

19.6 Offentlig deltakelse i det standardsettende organet

Utvalget har særskilt vurdert om, og i så fall på hvilken måte, offentlige myndigheter bør delta i det standardsettende organ. Utvalget har konkludert med at det ikke bør etableres standardsetting i et offentlig oppnevnt organ. Her vurderes dermed den offentlige deltakelsen i den private standardsetter.

Norsk RegnskapsStiftelse inviterte, både ved opprettelsen i 1989 og i forbindelse med vedtakelsen av den nye regnskapsloven, Finansdepartementet og Kredittilsynet til å delta i stiftelsens organer. Finansdepartementet har avslått å delta som medlem eller observatør i NRS. Departementet har særlig lagt vekt på at ansvaret for å forvalte regnskapslovgivningen tilsier en nøytral og tilbakeholden rolle i forhold til standardsetting og Norsk RegnskapsStiftelse. Kredittilsynet har hatt en observatør i fagorganet siden etableringen i 1989.

Utvalget anser at Finansdepartementets syn er relevant i forhold til en privat standardsetter. Det er prinsipielt viktig at det departement som forvalter regnskapsloven ikke skal identifiseres med det standardsettende organ og de løsninger som blir valgt i regnskapsstandardene. I gitte situasjoner kunne det svekke tiltroen til departementet som et politisk korrektiv til standardsetteren. Samtidig er det heller ikke heldig om standardsetteren kan oppfattes å være politisk styrt fra departementet. Utvalget anser at disse forhold også har en viss vekt i forhold til en eventuell observatørrolle for departementet i det standardsettende organet. På den annen side anser Utvalget at hensynet til hensiktsmessig koordinering og informasjonsutveksling mellom lovforvalter og standardsetter vil få større vekt framover.

Utvalget går i utredningen inn for en tett tilnærming av norske regnskapsregler og standarder til internasjonale regnskapsstandarder. Dette kan skape behov for raskere regelutvikling. Utvalgets forslag om flere forskriftshjemler i regnskapsloven, er et utslag av et slikt behov. Arbeidet med

utarbeidelse av forskrifter og med oversetting av IAS/IFRS kan tilsi et behov for større grad av samspill mellom departementet og standardsetter.

Nær kontakt mellom lovforvalter og standardsetter kan gjøre denne prosessen mer smidig til fordel for de regnskapspliktige og regnskapsbrukerne. Etter utvalgets vurdering taler disse forhold for at det framover kan være et større behov enn tidligere for at departementet/lovforvalteren har en observatør i det standardsettende organet.

19.7 Prosessen fram til endelig standard

En åpen og forsvarlig prosess fram til en endelig regnskapsstandard blir fastsatt, bidrar til å sikre at standarden har den nødvendige aksept for å kunne anerkjennes som god regnskapsskikk etter regnskapsloven § 4-6. Prosessen bør sikre at alle relevante interessenter blir hørt. Instanser som representerer de ulike gruppene må ha mulighet til å gi kommentarer til utkast til nye og endrede regnskapsstandarder.

Den prosess som NRS benytter ved utarbeiding av standarder med høring, foreløpige og endelige standarder kombinert med bred sammensetning av det standardsettende organ, gir regelutarbeidelse som til dels går ut over de krav som følger av forvaltningsloven og som gjelder ved utarbeidelse av forskrifter. Utvalget legger til grunn at det ikke gjøres vesentlige endringer fra den prosess som nå benyttes. NRS har som praksis å la en foreløpig standard virke en tid, før den fastsettes som en endelig standard. Utvalget anser at en slik praksis bidrar til sikkerhet for at endelige standarder gir uttrykk for god regnskapsskikk.

Åpenhet er viktig i forhold til utarbeidelse av de norske standarder og fortolkninger av de internasjonale standarder både når det gjelder eventuelle særnorske forhold og eventuelt ellers. Standardsetteren må på forsvarlig måte vurdere og ta hensyn til merknader og innvendinger. Høringsinnspillene og standardsetterens vurderinger bør kommunisere åpent. Det bør etableres offentlighet til innkomne høringssvar på samme måte som IASB nå har gjort.

Norske standarder vil i fremtiden i stor utstrekning være sammenfallende med de internasjonale standarder, jf. avsnitt 2.8. Orienteringen mot IAS/IFRS av norsk regnskapsrett medfører at kravet til utbredelse i praksis av regnskapsstandarder (jf. ordet "skikk") langt på vei må vike for et annet kriterium for aksept, nemlig behandlingsmåte for

fastsettelse av en standard. Dette er omtalt i avsnitt 2.8.2.3.

Formålet med og innholdet i høringer, vil kunne få et noe annerledes forhold i fremtiden dersom de norske standardene skal være basert på de internasjonale standardene, jf. avsnitt 2.8. En norsk standard som er basert på en internasjonal regnskapsstandard vil ha høy grad av autoritet fra det tidspunkt den er fastsatt. Den internasjonale standarden vil ved at den er fastsatt som forskrift for børsnoterte foretak, være god regnskapsskikk for andre foretak, jf. avsnitt 2.8.2.2. Dette kan redusere kravet til prosess og skikk. Det bør vurderes om det i slike tilfeller er unødvendig å gå veien om en foreløpig standard.

Regnskapsstandarden for små foretak, NRS 8, har en spesiell tilblivelsesprosess ved at den samler og oppdateres med ny standarder og endringer i eksisterende standarder. Disse nye og endrede standarder har egne avsnitt for små foretak og er gjenstand for høring. En ytterligere høring ved innarbeiding av disse i NRS 8 vil normalt ikke være hensiktsmessig, men innarbeiding av endringene i NRS 8 bør gjøres samtidig slik at disse sendes på høring samtidig med eventuelle endringer som vedrører små foretak i øvrige standarder, og til de høringsinstanser som er relevante for små foretak. Andre endringer i NRS 8 vil normalt måtte være gjenstand for høring. Det vises til nærmere omtale i avsnitt 7.5.3. Tilsvarende vil kunne gjelde for en regnskapsstandard for regnskapspliktige som ikke har økonomisk vinning som formål, det vises også til omtale i avsnitt 8.9.9.

19.8 Finansiering av standardsetter

De regnskapsstandarder som utgis må fortsatt være offentlig tilgjengelige på samme måte som de oversatte internasjonale standarder som fastsettes gjennom forskrift. Alle bør ha vederlagsfri tilgang, for eksempel via en hjemmeside på internett.

Dersom standardsetter er involvert i oversettelsen av de internasjonale standardene, vil det virke positivt inn på standardsetterens øvrige arbeid. Arbeidet vil da bestå i å vurdere hvilke forenklinger og unntak som skal gjøres. Også regnskapsstandarder for små foretak vil ha utgangspunkt

i regnskapsloven og standardene for større foretak.

I utgangspunktet vil det være naturlig at de som anvender standardene, dekker deler av utgiftene. Regnskap som gir regnskapsbrukerne et mest mulig riktig bilde av foretakets resultat og finansielle stilling, vil redusere foretakets kapitalkostnader og være i foretakets egen interesse. På den annen side er det også et offentlig ansvar å legge forholdene til rette for en mest mulig korrekt regnskapsavleggelse. På samme måten som regnskapsloven, bidrar også regnskapsstandardene til dette. Det offentlige vil spare vesentlig ressurser ved en organisering hvor utarbeidelsen av regnskapsstandarder skjer ved betydelig vederlagsfri medvikning fra høyt kvalifiserte ressurspersoner slik som i dag, og med begrenset ressursbruk fra departementets side. Alternativt vil denne regelutviklingen måtte skje i offentlig regi. Utvalget har ikke gjort beregninger på hva dette ville koste, men utgiftene vil være betydelige sammenlignet med dagens kostnadsnivå. Det er således forhold som taler for at også det offentlige bidrar til finansieringen av arbeidet med standardsetting.

Utvalget har kommet til at det vil være rimelig med en deling av finansieringen av standardsetterens virksomhet mellom det offentlige, næringslivet og de stiftende organisasjoner. Utvalget peker på at en deling av finansieringen er situasjonen i enkelte andre land som Storbritannia og Sverige. Dette vurderes for tiden også i Danmark. I tillegg vil deler av finansieringen kunne hentes fra standardsetterens egne aktiviteter som konferanser, salg av bøker og annen virksomhet. De stiftende organisasjoner vil kunne finansiere sin andel gjennom finansielle bidrag eller arbeidsinnsats ved at deres deltakere ikke får utbetalt vederlag for sin arbeidsinnsats.

De som finansierer standardsettingen vil naturlig ha innflytelse på organisering og sammensetting av standardsetter. En offentlig deltakelse i finansieringen vil bety at også det offentlige vil ha slik innflytelse. Det vil være hensiktsmessig at standardsetter for å få offentlig støtte, må fremlegge en årsplan for virksomheten for den kommende periode. Fagdepartementet vil kunne knytte betingelser til støtten blant annet gjennom godkjenning av årsplanen.

Boks 19.1 – Norske RegnskapsStandarder pr. 30. juni 2003

Norske RegnskapsStandarder

1. Varelager (nr. 1)
2. Anleggskontrakter (nr. 2)
3. Betingede utfall og hendelser etter balansedagen (nr. 3)
4. Offentlige tilskudd (nr. 4)
5. Ekstraordinære inntekter og kostnader, korrigerende av feil og virkning av prinsippendring og estimatendring (nr. 5)
6. Pensjonskostnader (nr. 6)
7. Resultat pr. aksje (nr. 7)
8. God regnskapsskikk for små foretak (nr. 8)
9. Fusjon (nr. 9)
10. Opplysninger om segmenter (nr. 10)
11. Delårsrapportering (nr. 11)
12. Avvikling og avhendelse av virksomhet (nr. 12)

Foreløpige regnskapsstandarder fra Norsk RegnskapsStiftelse

- Resultatskatt
- Kontantstrømoppstilling
- Opplysninger om nærstående parter
- Konsernregnskap
- Investering i tilknyttet selskap og deltakelse i felles kontrollert virksomhet
- Årsberetning
- Immaterielle eiendeler
- Usikre forpliktelser og betingede eiendeler
- Fisjon
- Leieavtaler
- Nedskrivning av anleggsmidler

Høringsutkast fra Norsk RegnskapsStiftelse

- Opplysninger om finansiell risiko og bruk av finansielle instrumenter
- Transaksjoner og regnskap i utenlandsk valuta

Diskusjonsnotat

- Regnskapsføring av inntekt
- Rapportering av miljøgifter og andre miljøforhold
- Regnskapsføring i selskapsregnskapet av overdragelser mellom selskaper i samme konsern
- Aktuelle regnskapsspørsmål for foretak i forbindelse med lov om foretakspensjon, lov om innskuddspensjon og i forhold til offentlige tjenstepensjonsordninger
- Regnskapsføring av finansielle instrumenter
- Regnskapsføring av særskatt på sokkelvirksomhet etter petroleumsskatteloven og grunnrenteskatt for kraftforetak

Kapittel 20

Overgangsregler og ikrafttredelse

20.1 Innledning

Foretak som er pliktig til å anvende IAS/IFRS, eller som anvender adgangen til å utarbeide regnskapet basert på IFRS, må følge reglene nedfelt i IAS/IFRS fullt ut. Dette inkluderer også de reglene som er gitt for førstegangsanvendelse av IAS/IFRS i henhold til IFRS 1 som omtalt nedenfor. For disse foretakene er det ikke behov for noen overgangsregler knyttet til endringene i regnskapsloven.

For alle andre foretak som skal utarbeide regnskapet basert på bestemmelsene i regnskapsloven vil det kunne være behov for å foreslå enkelte overgangsregler knyttet til endringer i regnskapslovens bestemmelser.

Utgangspunktet for en endring i regnskapsloven som medfører endringer i den regnskapspliktiges resultat og stilling, er at slike prinsippendringer skal innarbeides i regnskapet ved at tidligere års regnskaper omarbeides slik at sammenligningstallene blir sammenlignbare. I noen tilfeller kan slik omarbeidelse av tidligere års regnskaper være meget ressurskrevende og i noen tilfeller ikke mulig. Utvalget har derfor foreslått enkelte overgangsregler knyttet til endringen i regnskapsloven hvor utvalget mener at nytteverdien av en slik omarbeidelse ikke står i forhold til de ressursene og kostnadene som vil medgå for å fremskaffe denne informasjonen. Forslag til overgangsregler knyttet til endringer i regnskapslovens bestemmelser er nærmere drøftet nedenfor.

20.2 Første gangs anvendelse av IFRS

IASB publiserte 19. juni 2003 sin første IFRS, First-time Adoption of International Financial Reporting Standards. Standarden trer i kraft for regnskapsåret som begynner 1. januar 2004 eller senere, men anvendelse anbefales allerede nå.

IFRS 1 er obligatorisk for foretak som enten frivillig eller som følge av lovpålagte krav skal gå over til IFRS – regnskapsavleggelse (førstegangsavleggere). Standarden definerer et foretak som førstegangsavlegger, hvis foretakets siste årsregnskap før overgangen til IFRS-regnskapsavleggelse

ikke inneholdt en klar og ubetinget erklæring om at årsregnskapet var avlagt i overensstemmelse med de internasjonale regnskapsstandarder. Standarden krever at det første årsregnskapet avlagt etter IFRS skal inneholde minst ett års fullt sammenlignbare tall. For et børsnotert foretak med kalenderårsregnskap, som første gang avlegger årsregnskapet etter IFRS for 2005, vil overgangsdatoen, og dermed tidspunktet for foretakets åpningsbalanse etter IFRS, være 1. januar 2004.

Hovedtrekk i implementeringen

IFRS 1 bygger på prinsippet om at samtlige IFRS som gjelder på balansedagen for et foretaks første IFRS – regnskap (dvs. 31.12.2005), skal implementeres med tilbakevirkende kraft. Standarden har som hovedregel at alle balanseposter skal omarbeides i henhold til IFRS, og det er standardene som gjelder på rapporteringsdatoen som skal benyttes med tilbakevirkende kraft. Det er imidlertid ut fra en kostnad/nytte betraktning åpnet for enkelte unntak.

Frivillige unntak

Enkelte unntak er frivillige og kan anvendes selektivt. Dette gjelder på følgende områder: foretaksintegrasjon, substitutt for anskaffelseskost, pensjonsforpliktelser o.l., omregningsdifferanser for eierandeler i utenlandske datterselskaper, tilknyttede selskaper og felleskontrollert virksomhet, og sammensatte finansielle instrumenter.

Obligatorisk unntak

IFRS 1 inneholder obligatorisk unntak til hovedregelen om implementering av standardene med tilbakevirkende kraft. Dette gjelder fraregning [derecognition] av finansielle eiendeler og finansielle forpliktelser, regnskapsføring av sikring og estimater.

Konsern

I tillegg inneholder IFRS 1 særlig overgangsbestemmelser for selskap i et konsern, hvor de

enkelte konsernselskapene ikke implementerer IFRS på samme tidspunkt.

Presentasjon og opplysning

Standarden stiller blant annet krav til avstemning og forklaring av virkningen på egenkapital og resultat ved overgang til IFRS-regnskapsavleggelse. Disse krav gjelder så vel for årsregnskapet, som for delårsregnskap, som avlegges i overensstemmelse med IFRS.

20.3 Overgangsregler knyttet til regnskapslovens bestemmelser

Norsk regnskapslovgivning bygger på det samme prinsippet som gjelder for regnskaper utarbeidet etter IFRS når det gjelder krav til sammenlignbare sammenligningstall. Regnskapsloven § 6-6 har følgende krav med hensyn på sammenligningstall:

”For hver post i resultatregnskapet, balansen og kontantstrømoppstillingen skal det vises tilsvarende tall fra foregående årsregnskap. Tallene skal om nødvendig omarbeides for å bli sammenlignbare, med mindre annet følger av god regnskapsskikk. Små foretak kan unnlate å omarbeide sammenligningstallene”.

Dette utgangspunktet gjelder også de foreslåtte endringene til regnskapsloven. De nye bestemmelsene skal som hovedregel gjelde med tilbakevirkende kraft og dermed sikre sammenlignbare sammenligningstall. Utvalget har imidlertid sett behov for å foreslå noen unntak fra dette hovedprinsippet, særlig basert på en kostnad/nytte vurdering av dette kravet. Disse unntakene er omtalt nedenfor. I tillegg er det behov for å ha klare overgangsregler med hensyn på kravet til regnskapsplikt og terskelverdier for små foretak.

Overgangsreglene til regnskapsloven som er omtalt nedenfor er ikke til hinder for at overgangsreglene i IFRS 1 kan anvendes for foretak som ønsker å anvende IAS/IFRS-regelverket med utgangspunkt i regnskapsloven (”moderniseringsveien”). Foretak som avlegger regnskap etter IFRS, må følge overgangsreglene i IFRS 1 som kan være strengere enn forslagene omtalt i det etterfølgende.

20.3.1 Regnskapsplikt

Ved vurdering av om et foretak er regnskapspliktig må dette vurderes ut fra gjeldende regler. Utvalget har foreslått nye regler for vurdering av regnskaps-

plikt. Forutsatt at disse reglene trer i kraft med virkning fra 1 januar 2005, må regnskapsplikten for regnskapsåret 2004 vurderes med utgangspunkt i de nye bestemmelsene. Bare dersom regnskapsplikten utløses av de nye bestemmelsene blir foretaket regnskapspliktig. Det er ikke behov for en overgangsregel, men følgende vil gjelde for vurdering av om et foretak er regnskapspliktig for 2004:

Foretak som er omfattet av regnskapsloven § 1-2 første ledd nr. 4, 9,10 eller 11 og som har drevet virksomhet i mer enn et år, er regnskapspliktig først når vilkår om å overskride beløpsgrenser eller grense for antall årsverk er oppfylt to år på rad. Regnskapsplikten må vurderes basert på regnskapsårene 2003 og 2004.

Dette følger av utvalgets utkast til bestemmelse i § 1-2 tredje ledd.

For foretak som er nyetablert i 2004 gjelder følgende: Foretak som er omfattet av regnskapsloven § 1-2 første ledd nr. 4, 9, 10 eller 11 og som har drevet virksomhet i mindre enn et år, vil være regnskapspliktig dersom beløpsgrensen eller grense for antall årsverk er overskredet for regnskapsåret 2004.

20.3.2 Endring i terskelverdier for små foretak

Utvalget foreslår at terskelverdiene for salgsinntekt og balansesum justeres opp til maksimum etter direktiv 2003/38/EF som endrer beløpsgrensene i euro fastsatt i fjerde selskapsrettsdirektiv. Utvalget legger til grunn at endringer av reglene som avgjør hvilke regnskapspliktige som er små foretak får virkning for årsregnskap som utarbeides etter at endringene er trådt i kraft, slik at det er de nye terskelverdiene m.v. som skal anvendes for balansedagen og foregående balansedag. Det vil si at dersom endringene trer i kraft 1. januar 2005, avgjøres det ut fra de nye reglene om forenklingsreglene for små foretak kan anvendes på årsregnskapet for 2004 (som utarbeides i 2005). De nye terskelverdiene anvendes da på tallene fra årsregnskapene for 2003 og 2004.

Dette krever ingen egen overgangsregel, men forholdet er omtalt i avsnitt 6.4.2. Små foretak.

20.3.3 Overgang fra en regnskapsvaluta til en annen

Ved foreslått endringer i regnskapsloven § 3-4 vil det nå være adgang til å velge en annen valuta enn norske kroner som foretakets regnskapsvaluta dersom slik regnskapsføring er i samsvar med god regnskapsskikk (funksjonell valuta). Inntil nå

har dette ikke vært mulig å gjøre med virkning for selskapsregnskapet. Utvalget mener at dersom foretaket har hatt en annen funksjonell valuta enn norske kroner så bør en ved overgang til denne valuta omarbeide tidligere års regnskaper. I praksis kan dette imidlertid være svært vanskelig å gjennomføre, fordi en ikke har de nødvendige dataene for å gjennomføre en slik omarbeidelse. Utvalget mener derfor at det bør tillates at overgang til funksjonell valuta finner sted uten omarbeidelse av tidligere års regnskaper. Regnskapet omregnes til funksjonell valuta basert på valutakursen som gjelder på gjennomføringstidspunktet (i praksis 01.01.2004 for selskaper som har hatt en annen funksjonell valuta enn norske kroner, men som ikke har kunnet benytte denne tidligere).

Utvalget foreslår følgende overgangsbestemmelse for funksjonell valuta:

”Regnskapet kan omregnes fra norske kroner til funksjonell valuta basert på valutakursen som gjelder på gjennomføringstidspunktet.”

20.3.4 Regnskapsføring av finansieringsutgifter

Finansieringsutgifter pådratt i tilvirkningsperioden skal inngå i anskaffelseskost etter § 5-4 annet ledd første punktum. Norge innførte i 1998 en plikt til balanseføring av finansieringsutgifter for tilvirking av anleggsmidler med lang tilvirkningstid. IAS 23 ”Borrowing costs” angir en hovedløsning (Benchmark Treatment i paragraf 7) om løpende kostnadsføring av finansieringsutgifter, mens balanseføring av finansieringsutgifter er tillatt som en alternativ løsning i henhold til IAS 23 paragraf 9 og 10.

I følge forslag til endringer i regnskapsloven § 5-4 nytt tredje ledd kan finansieringsutgifter på kapital, som kan knyttes til tilvirkning av et anleggsmiddel, kostnadsføres når de påløper.

Det vil dermed åpnes opp for en valgadgang mellom balanseføring eller løpende kostnadsføring av slike finansieringsutgifter. For foretak som ønsker å bytte prinsipp oppstår det dermed et spørsmål til hvordan en overgang fra tidligere balanseføring av slike finansieringsutgifter til kostnadsføring skal gjøres. Hovedregelen i god regnskapsmessig praksis for slike prinsippendringer er at den gjennomføres ved at tidligere års regnskaper omarbeides. Utvalget har vurdert om det er behov for å foreslå en overgangsregel av forenklingshensyn, men har kommet til at det ikke er nødvendig. Siden tidligere balanseført finansieringsutgifter og akkumulerte avskrivninger knyttet til disse fremgår direkte av regnskapet bør det være enkelt å omarbeide tidligere års regnskaper.

20.3.5 Tilordning av anskaffelseskost – ombyttbare finansielle eiendeler

Etter regnskapslovens § 5-5, tredje og fjerde punktum skal ombyttbare finansielle eiendeler tilordnes gjennomsnittlig anskaffelseskost. Små foretak kan likevel tilordne ombyttbare finansielle eiendeler anskaffelseskost etter FIFO-metoden.

Kravet i tredje punktum om å tilordne ombyttbare finansielle eiendeler til gjennomsnittlig anskaffelseskost, tilsvarer alminnelig internasjonal praksis i henhold til IAS 25 som nå er opphevet og erstattet av IAS 39 om Finansielle instrumenter. Implementeringen av ”Fair-value”-direktivet i Norge medfører i likhet med IAS 39 økt bruk av virkelig verdi (se også bestemmelsen i § 5-8 om finansielle instrumenter). Problemstillingen om tilordning av anskaffelseskost har derfor fått mindre betydning etter hvert som flere og flere av de finansielle eiendelene skal løpende vurderes til virkelig verdi, men det er fortsatt noen finansielle eiendeler som ikke kan måles til virkelig verdi på en pålitelig måte, eller det er eiendeler som foretaket har intensjon om å holde til forfall og derfor ikke skal måles til virkelig verdi. I slike situasjoner vurderes disse fortsatt til laveste verdi av anskaffelseskost og virkelig verdi, og problemstillingen knyttet til tilordning av anskaffelseskost basert på gjennomsnittlig anskaffelseskost eller anskaffelseskost basert på FIFO-metoden er da relevant.

Utvalget har foreslått å oppheve bestemmelsene i § 5-5 tredje og fjerde punktum. Foretakene kan da enten velge å benytte gjennomsnittlig anskaffelseskost eller tilordning av anskaffelseskost basert på FIFO-metoden. For skattemessig behandling skal anskaffelseskost for ombyttbare finansielle eiendeler fastsettes basert på FIFO-metoden. Gjennom utvalgets forslag vil denne forskjellen mellom regnskapsmessig og skattemessig behandling kunne forsvinne dersom selskapene velger å følge tilordning av anskaffelseskost basert på FIFO-metoden. I forbindelse med en eventuelt prinsippbytte for det enkelte selskap fra gjennomsnittlig anskaffelseskost til anskaffelseskost basert på FIFO-metoden, oppstår spørsmålet om hvordan denne overgangen skal behandles regnskapsmessig. Skal selskapene bli pålagt å følge hovedregelen for endring i regnskapsprinsipp ved at tidligere års regnskaper omarbeides, eller skal man innføre en overgangsregel som forenkler gjennomføringen av et slikt prinsippbytte. Norske selskaper vil på grunn av de skattemessige reglene ha den nødvendige informasjon tilgjengelig som gjør at de vil kunne følge hovedregelen og omarbeide tidligere års regnskaper basert på FIFO-metoden. Utvalget

antar at de fleste selskapene som eventuelt velger å bytte prinsipp vil gjøre dette med tilbakevirkende virkning gjennom omarbeidelse av tidligere års regnskaper. Men slik omarbeidelse vil kunne være et problem for utenlandske datterselskaper til norske konsern. Utvalget har derfor funnet det hensiktsmessig å gi en overgangsregel som gjør at de foretakene som ønsker å bytte fra gjennomsnittlig anskaffelseskost til anskaffelseskost basert på FIFO-metoden for ombyttbare finansielle eiendeler kan gjøre det uten å omarbeide tidligere års regnskaper. En praktisk metode er da å la gjennomsnittlig anskaffelseskost for hver post av ombyttbare finansielle eiendeler være anskaffelseskost i FIFO-metoden for de ombyttbare finansielle eiendelene som selskapet har på implementeringstidspunktet og deretter anvendes FIFO-metoden for alle kjøp og salg fra porteføljen av ombyttbare finansielle eiendeler.

Denne problemstillingen kan oppstå nå ved endring i regnskapsloven, men den kan også være aktuell i senere år dersom selskapene først velger å bytte prinsipp 2005. Utvalget mener at den foreslåtte overgangsregelen også kan benyttes etter 2005 dersom annen løsning ikke følger av god regnskapskikk.

Utvalget foreslår følgende overgangsregel for ombyttbare finansielle eiendeler:

"For regnskapspliktige som ønsker å bytte prinsipp for tilordning av anskaffelseskost for ombyttbare finansielle eiendeler fra gjennomsnittlig anskaffelseskost til anskaffelseskost basert på FIFO-metoden kan dette gjøres uten at tidligere års regnskaper må omarbeides. Den regnskapspliktige kan benytte den gjennomsnittlige anskaffelseskost for hver post av ombyttbare finansielle eiendeler på tidspunktet for prinsippendringen som basis for anskaffelseskost etter FIFO-metoden."

20.3.6 Utgifter til forskning og utvikling

Av regnskapsloven § 5-6 fremgår det at:

"Utgifter til egen forskning og utvikling kan kostnadsføres"

Utvalget har i tråd med internasjonal utvikling foreslått å endre denne bestemmelsen til at:

"Utgifter til egen forskning skal kostnadsføres. Små foretak kan kostnadsføre utgifter til egen produktutvikling."

Regnskapsføringen av utgifter til egen forskning

og utvikling må baseres på en konkret vurdering. Enkelte aktiviteter vil ikke tilfredsstillende kravene til balanseføring av utgifter. For eksempel vil forskningsaktiviteter normalt være på et så tidlig stadium og ha en så høy usikkerhet knyttet til resultater at foretaket ikke vil kunne identifisere en immateriell eiendel som innebærer en sannsynlig økonomisk fordel for foretaket. Denne forståelsen er lagt til grunn både i den norske regnskapsstandarden om immaterielle eiendeler og tilsvarende internasjonale standarder. Dette har medført at utgifter til egen forskning har blitt kostnadsført løpende, mens utgifter til egen utvikling som tilfredstiller kravene til balanseføring har blitt balanseført eller kostnadsført etter den regnskapspliktiges valg.

Når det gjelder utgifter til forskning og den nye bestemmelsen om at utgifter til egen forskning skal kostnadsføres er det bare en lovfesting av det prinsipp som er god regnskapskikk i Norge i dag, og som følger av NRS (F) om immaterielle eiendeler. Når det gjelder utgifter til egen utvikling av immaterielle eiendeler er kravene til balanseføring de samme som tidligere. Spørsmålet er derfor bare aktuelt for de tilfeller hvor utviklingsutgifter som kunne vært balanseført tidligere, men som har blitt kostnadsført etter gjeldende valgdom. Det er imidlertid vanskelig i ettertid å vurdere om balanseføringskriteriene var oppfylt på tidspunktet hvor utgiftene til egen utvikling ble kostnadsført. Ved en slik vurdering kan man heller ikke trekke inn ny informasjon som har kommet etter at vurderingen ble foretatt og kostnadsføring ble gjennomført. Utvalget anser problemstillingen derfor som lite relevant og antar at det ikke er mange tilfeller hvor slik balanseføring kunne vært foretatt i stedet for kostnadsføring. Utvalgets vurdering er at endringen i denne lovbestemmelsen vil ha liten praktisk betydning i forhold til den praksis som har utviklet seg på dette området. For å unngå at foretakene påføres unødig merarbeid ved at de må vurdere om tidligere års kostnadsførte utviklingskostnader kunne vært balanseført har utvalget foreslått følgende overgangsregel:

"Den regnskapspliktige kan unnlate å omarbeide tidligere års regnskaper for kostnadsførte utviklingskostnader som kunne vært balanseført."

Utvalget ønsker i tillegg å påpeke at den nye bestemmelsen i § 5-6 om forskning og utvikling ikke er til hinder for at selskaper som driver leting og utforskning av ikke fornybare naturforekomster følger anerkjente internasjonale regnskapsstandarder knyttet til utgifter til leting og utforskning

av slike naturforekomster. Utgifter til slik leting og utforskning omfattes heller ikke av NRS(F) immaterielle eiendeler, og god regnskapsskikk i Norge i dag er å benytte anerkjente internasjonale bransjestandard på dette området. I Norge gjelder dette særlig for lete- og utforskningsutgifter til olje- og gassforekomster.

20.3.7 Markedsbaserte finansielle omløpsmidler

Gjeldende rett har påbudt bruk av virkelig verdi for markedsbaserte finansielle instrumenter som nevnt i verdipapirhandelsloven § 1-2.

Utvalget har foreslått å endre denne bestemmelsen, og har tatt bort henvisningen til verdipapirhandelsloven samt at varederivater spesifikt omfattes av bestemmelsen.

I tillegg er det i § 5-8a og § 5-8b innført adgang til bruk av virkelig verdi for investeringseiendommer (§ 5-8a) og biologiske eiendeler (§ 5-8b).

Bruken av virkelig verdi utvides dermed og spørsmålet er om man ved innføringen av en slik prinsippendring har behov for egen overgangsregel eller om foretakene kan implementere denne endringen ved å omarbeide tidligere års regnskaper. Utvalget ser at det kan være betydelig merarbeid for foretakene å omarbeide tidligere års regnskaper ved innføring av virkelig verdi på disse områdene, men det utelukkes heller ikke at selskapene har denne informasjonen tilgjengelig. Utvalget foreslår derfor en overgangsregel som gjør at foretakene enten innfører virkelig verdi med tilbakevirkende kraft og omarbeider dermed tidligere års regnskaper eller at foretakene omarbeider disse postene til virkelig verdi på ikrafttredelsestidspunktet for denne loven. Foretak som velger å omarbeide tidligere års regnskaper må gjøre dette systematisk for alle poster inne hver klasse.

Utvalget foreslår følgende overgangsregel for § 5-8:

”Prinsippendring ved overgang til virkelig verdi for markedsbaserte finansielle instrumenter og varederivater, samt for investeringseiendommer og biologiske eiendeler, kan gjennomføres ved at inngående balanse omarbeides til virkelig verdi.”

20.3.8 Fusjon og fisjon av små foretak

Lovbestemmelsene har inntil nå bare behandlet fusjon, men vil, basert på utvalgets foreslåtte endring, nå også dekke fisjon.

I § 5-16 om fusjon og fisjon av små selskaper innføres det nå en adgang til å anvende kontinuitet

for samtlige fisjoner i små selskaper. Det vises til nærmere omtale i avsnitt 7.5.4.

Utvalget kan ikke se at det er behov for noen overgangsregel knyttet til denne bestemmelsen. Gjennomførte fisjoner som er regnskapsførte som transaksjoner til virkelig verdi skal ikke omarbeides til regnskapsmessig kontinuitet.

Men utvalget ser at det er viktig å ha et entydig tidspunkt som fastslår hvilke fisjoner som kan behandles i henhold til foreslått valgalternativ med bruk av kontinuitetsmetoden. Utvalget mener at muligheten for å benytte kontinuitetsmetoden i fisjon av små foretak burde vært inntatt i regnskapsloven i 1998. Det er derfor viktig at det åpnes for en slik forenkling for små foretak så tidlig som mulig, og utvalget foreslår derfor at fisjon av små foretak hvor fisjonsplan vedtas av styret i foretaket etter vedtagelsen av denne loven eller senere kan regnskapsføres basert på kontinuitetsmetoden. Det foreslås at dette presiseres i overgangsbestemmelsene.

Utvalget foreslår følgende overgangsbestemmelse vedrørende fisjon av små foretak:

”Fisjon av små foretak hvor fisjonsplan er vedtatt av styret i selskapet ved vedtagelse av denne loven eller senere kan regnskapsføres basert på kontinuitetsmetoden.”

20.4 Ikrafttredelse

Utvalget anser at det vil være en fordel om de foreslåtte endringene blir satt i kraft fra et årsskifte, jf. særlig forslag til endring av § 1-6 Små foretak. Det bør uansett fastsettes særskilt fra hvilket regnskapsår endringene får virkning, slik at dette framgår klart både for foretak som følger kalenderåret og foretak som følger et avvikende regnskapsår.

Plikten til å utarbeide regnskaper etter IAS/IFRS for IAS-foretakene gjelder for regnskapsåret 2005. Utvalget ønsker å legge forholdene til rette for at foretak som ønsker det kan gå over til IAS/IFRS tidligere enn 2005. Foretak som ønsker det kan derfor utarbeide konsernregnskapet etter IAS/IFRS med virkning for regnskapsåret 2004 så lenge dette regnskapet fastsettes etter at loven er vedtatt. Utvalget antar at det ikke er mange foretak som ønsker å benytte denne muligheten, men i noen tilfeller vil dette kunne være av stor betydning. For nyetablerte børsnoterte foretak (som etableres i 2004) som vil få krav om å avlegge regnskap etter IAS/IFRS for 2005, vil det være naturlig at de kan avlegge regnskap basert på IAS/IFRS allerede i 2004.

For foretak som nevnt i europaparlaments- og rådsforordning (EF) nr. 1606/2002 om bruk av internasjonale regnskapsstandarder artikkel 9, gjelder kravene i forordningen artikkel 4 fra regnskapsår påbegynt i 2007. Slike foretak kan unnlate å benytte denne overgangsregelen. Det vises til nærmere omtale i avsnitt 2.5.3.

Når det gjelder endringer i regnskapsloven knyttet til alle andre foretak er det naturlig at endringen i reglene gjøres gjeldende for regnskapsår påbegynt i 2005 (som vil bety med virkning fra 1. januar 2005).

Det vil være krav om at foretakene utarbeider sammenlignbare sammenligningstall for 2004 når de nye reglene innføres med virkning fra 2005, dersom det ikke er gitt egne overgangsregler knyttet til disse endringene. Overgangsregler knyttet til endringer i regnskapsloven er omtalt i dette kapitlet.

Mange av endringene som er foreslått vil gjøre det mulig å avlegge et regnskap som er mer på linje med IAS/IFRS, og utvalget ønsker å legge til rette for at denne tilnærmingen til IAS/IFRS kan innføres så tidlig som mulig. Dette vil dessuten kunne være arbeidsbesparende for foretaket i 2005 når sammenlignbare sammenligningstall for 2004 må utarbeides ved innføringen av IAS/IFRS. Utvalget foreslår derfor at foretak som ønsker å innarbeide virkningene av endringer i regnskapsloven for regnskapet i 2004 kan gjøre det, forutsatt at regnskapet fastsettes etter at loven er vedtatt.

20.5 Oppsummering av utvalgets forslag.

Overgangsbestemmelse for funksjonell valuta

Regnskapet kan omregnes fra norske kroner til funksjonell valuta basert på valutakursen som gjelder på gjennomføringstidspunktet.

Overgangsregel for ombyttbare finansielle eiendeler

For regnskapspliktige som ønsker å bytte prinsipp for tilordning av anskaffelseskost for ombyttbare finansielle eiendeler fra gjennomsnittlig anskaffelseskost til anskaffelseskost basert på FIFO-metoden, kan dette gjøres uten at tidligere års regnskaper må omarbeides. Den regnskapspliktige kan benytte den gjennomsnittlige anskaffelseskost for hver post av ombyttbare finansielle eiendeler på tidspunktet for prinsippendringen som grunnlag for anskaffelseskost etter FIFO-metoden.

Overgangsregel for forskning og utvikling

Den regnskapspliktige kan unnlate å omarbeide tidligere års regnskaper for kostnadsførte utviklingskostnader som kunne vært balanseført.

Overgangsregel til regnskapsloven §§ 5-8, 5-8a og 5-8b

Prinsippendring ved overgang til virkelig verdi for finansielle instrumenter og varederivater, samt for investeringseiendommer og biologiske eiendeler, kan gjennomføres ved at inngående balanse omarbeides til virkelig verdi.

Overgangsregel vedrørende fisjon av små foretak

Fisjon av små foretak hvor fisjonsplan er vedtatt av styret i foretaket ved vedtagelse av denne loven eller senere kan eiendeler og gjeld i de fisjonerte foretakene videreføres til balanseførte verdier.

Det vises til utkastet til lovvedtak X om overgangsregler.

Ikrafttredelse

Plikten til å utarbeide regnskaper etter IAS/IFRS for IAS-foretakene gjelder for regnskapsåret 2005. Utvalget ønsker å legge forholdene til rette for at foretak som ønsker det kan gå over til IAS/IFRS tidligere enn 2005. Foretak som ønsker det kan derfor utarbeide konsernregnskapet etter IAS/IFRS med virkning for regnskapsåret 2004 så lenge dette regnskapet fastsettes etter at loven er vedtatt.

Når det gjelder endringer i regnskapsloven knyttet til alle andre foretak er det naturlig at endringen i reglene gjøres gjeldende for regnskapsår påbegynt i 2005 (som vil bety med virkning fra 1. januar 2005).

Mange av de foreslåtte endringene til regnskapsloven vil gjøre det mulig å avlegge et regnskap som er mer på linje med IAS/IFRS og utvalget ønsker å legge til rette for at denne tilnærmingen til IAS/IFRS kan innføres så tidlig som mulig. Dette vil dessuten kunne være arbeidsbesparende for foretaket i 2005 når sammenlignbare sammenligningstall for 2004 må utarbeides ved innføringen av IAS/IFRS. Utvalget foreslår derfor at foretak som ønsker å innarbeide virkningene av endringer i regnskapsloven for regnskapet i 2004 kan gjøre det så lenge dette regnskapet fastsettes etter at loven er vedtatt.

Utvalget foreslår etter dette at lovendringene trer i kraft 1. januar 2005. Utvalget foreslår videre

å presisere i loven at endringene i regnskapsloven kapittel 3 til 7 får virkning for regnskapsår påbegynt i 2005. Regnskapspliktige skal etter forslaget

kunne velge å anvende disse reglene med virkning for regnskapsår påbegynt i 2004. Det vises til utkastet til lovvedtak IX om ikrafttredelse.

Kapittel 21

Selskapsrettslige konsekvenser og skattemessige forhold

21.1 Innledning

Enkelte selskapsrettslige bestemmelser er knyttet til regnskapsstørrelser, og en endring i regnskapslovens bestemmelser kan derfor gi virkning på selskapsrettslige områder. Selskapsrettslige forhold reguleres etter norsk lovgivning med utgangspunkt i selskapsregnskapet, ikke konsernregnskapet. Hvis endringer i regnskapsreglene kun gjelder konsernregnskapet, vil derfor endringene ikke påvirke selskapsrettslige forhold. Som det fremgår av *utvalgets* drøftinger og konklusjoner vil alle foretak stå ovenfor en tilnærming til IAS/IFRS, både i selskaps- og konsernregnskapet. Dette skjer ved at regnskapslovgivningen utvikles med stor grad av samsvar mot IAS/IFRS (moderniseringsløsningen).

Utvalget har vurdert om selskapsrettslige og skattemessige forhold påvirkes av foreslåtte endringer i regnskapsloven. Videre har *utvalget* vurdert om det foreligger behov for selskapsrettslig nøytralisering av eventuelle effekter. *Utvalget* forutsetter at foreslåtte endringer i regnskapsloven ikke skal gi skattemessig effekt, og at de forhold som påpekes på skatteområdet følges opp og vurderes av Finansdepartementet.

Finansdepartementet har tidligere tatt opp spørsmålet om nøytralisering av gevinst oppstått ved salg mellom selskaper i samme konsern. *Utvalget* har vurdert spørsmålet i dette kapitlet.

Utvalget har også vurdert om det foreligger bestemmelser i selskapsretten som er i konflikt med løsninger etter gjeldende internasjonale regnskapsstandarder.

Regnskapspliktige som anvender egenkapitalmetoden eller bruttometoden i selskapsregnskapet skal i henhold til regnskapsloven §§ 5-17 og 5-18 avsette en eventuell positiv differanse mellom investeringens balanseførte verdi og anskaffelseskost til fond for vurderingsforskjeller. Fondet er bundet. Selv om fondet er selskapsrettslig begrunnet, er bestemmelsen drøftet i tilknytning til øvrig innhold i § 5-17 (investering i tilknyttet selskap og datterselskap) og § 5-18 (deltakelse i felles kontrollert virksomhet) i avsnitt 10.4.

21.2 Selskapsrettslige bestemmelser som påvirkes av regnskapsreglene

Selskapsrettslige bestemmelser som tar utgangspunkt i regnskapsmessige størrelser, gjelder i all hovedsak aksjelovenes bestemmelser knyttet til fri og bundet egenkapital, og størrelsen på fri egenkapital som ramme for gjennomføring av enkelte transaksjoner m.v. som for eksempel utdeling av utbytte og gjennomføring av fusjoner og fisjoner.

Endringer i regnskapslovgivningen med mulige selskapsrettslige konsekvenser er knyttet til *måling* av regnskapsstørrelser. Dersom endringer i regnskapsloven gir en annen størrelse enn dagens regnskapsregler på årsresultat, egenkapital eller balansesum, vil dette påvirke enkelte selskapsrettslige bestemmelser. Ulike regler for måling gir likevel bare *midlertidige forskjeller* på regnskapsstørrelsene, i og med at forskjellene reverserer over tid. Eksempelvis vil økt verdi på et anleggsmiddel gi høyere egenkapital på tidspunktet for ny vurdering, men egenkapitalen vil over tid reduseres tilsvarende i og med at avskrivningene må økes når balanseført verdi er økt. Når driftsmidlet fullt ut er avskrevet, eventuelt solgt, vil egenkapitalen derfor ikke være påvirket av ulikhet i anvendte prinsipper for måling. På samme måte vil økt egenkapital ved overgang fra historisk kost til virkelig verdi på eiendeler som ikke avskrives også være en tidsforskyvning. Ved for eksempel realisasjon av en aksjepost vil egenkapitalen på tidspunktet for realisasjon være den samme, enten det er anvendt virkelig verdi eller historisk kost.

Selv om forskjellene som påpekt er midlertidige, kan størrelsen på fri egenkapital på et gitt tidspunkt være avgjørende for gjennomføring av transaksjoner som fusjon og fisjon.

Størrelsen på fri egenkapital påvirkes av årets resultat og føringer direkte mot egenkapitalen, men også balanseført forskning og utvikling, goodwill og netto utsatt skattefordel samt størrelsen på total egenkapital i forhold til balansesum har betydning for fastsettelsen av fri egenkapital. Dette er nærmere omtalt ved gjennomgangen av de aktuelle selskapsrettslige reglene nedenfor.

Aksjerettslige bestemmelser som kan påvirkes av en endring i regnskapsmessige størrelser er bestemmelser om:

- Utbyttegrunnlaget
- Grunnlag for utdeling av konsernbidrag
- Kreditt og sikkerhetsstillelse til aksjeeiere og styremedlemmer etc.
- Erverv av egne aksjer
- Fondsemisjon
- Kapitalnedsettelse

Styret har i henhold til aksjelovene § 3-5 en handleplikt hvis det må antas at egenkapitalen er lavere enn forsvarlig ut fra risikoen ved og omfanget av virksomheten i selskapet. Handleplikten er knyttet til reell egenkapital og påvirkes således ikke av endringer i regnskapsreglene.

21.2.1 Utbyttegrunnlaget

Aksjelovene § 8-1 om hva kan utdeles som utbytte lyder:

- ”Som utbytte kan bare deles ut årsresultat etter det godkjente resultatregnskapet for siste regnskapsår og annen egenkapital etter fradrag for
- a) udekket underskudd;
 - b) balanseført forskning og utvikling, goodwill og netto utsatt skattefordel;
 - c) den samlede pålydende verdi av egne aksjer som selskapet har ervervet til eie eller pant i tidligere regnskapsår, og kreditt og sikkerhetsstillelse etter §§ 8-7 til 8-9 som etter disse bestemmelsene skal ligge innenfor rammen av fri egenkapital;
 - d) den del av årsoverskuddet som etter lov eller vedtekter skal avsettes til et bundet fond eller ikke kan utdeles som utbytte.

Selskapet kan ikke utdele utbytte dersom egenkapitalen etter balansen er mindre enn ti prosent av balansesummen, uten å følge en fremgangsmåte som fastsatt i §§ 12-4 og 12-6 for nedsetting av aksjekapitalen.

Egenkapital som kan utdeles som utbytte etter første og annet ledd uten å følge fremgangsmåten etter §§ 12-4 og 12-6, regnes som selskapets frie egenkapital.

Det kan ikke i noe tilfelle besluttes utdelt mer enn forenlig med forsiktig og god forretningsskikk, under tilbørlig hensyn til tap som måtte være inntruffet etter balansedagen, eller som må forventes å ville inntreffe.”

Bestemmelsen angir de materielle vilkår for at selskapet kan utdele utbytte, herunder hva som er å anse som selskapets frie egenkapital. § 8-1 angir

tre kumulative vilkår for at selskapet kan beslutte utdeling av utbytte. For det første må selskapets egenkapital ved sist godkjente balanse, etter visse fradrag, overstige aksjekapitalen og eventuelle bundne fond, jf. første ledd. For det andre må selskapet ha en egenkapital ved sist godkjente balanse som overstiger 10 pst. av balansesummen, jf. annet ledd. For det tredje må det gjøres fradrag for underskudd som er inntrådt eller forventet etter balansedagen, jf. fjerde ledd.

Endring i regnskapsreglene som gir økt resultat og økning i egenkapitalen vil øke utbyttegrunnlaget etter første ledds vilkår, motsatt for en reduksjon. Det bemerkes som nevnt innledningsvis i avsnitt 21.2, at en slik økning eller reduksjon i prinsippet er en tidsforskyvning i resultat og egenkapital sammenlignet med gjeldende regnskapsregler. Egenkapitalen vil over tid være upåvirket av anvendt prinsipp. Endringer i verdien på forskning og utvikling, goodwill og utsatt skattefordel vil ikke påvirke fri egenkapital etter første ledds vilkår fordi disse regnskapspostene skal trekkes ut av utbyttegrunnlaget. Eksempelvis vil en økning i egenkapitalen som følge av en høyere balanseført verdi på forsknings- og utviklingskostnader ikke øke utbyttegrunnlaget tilsvarende, fordi balanseført verdi på forskning og utvikling uansett skal trekkes ut.

Endringer som påvirker balansestørrelser, og derved balansesummen, vil påvirke utbyttegrunnlaget etter annet ledds vilkår fordi forholdet mellom balansesum og egenkapital forrykkes. Dette gjelder også ved endring i balanseført verdi på forskning og utvikling, goodwill og utsatt skattefordel, som ikke skal trekkes fra ved vilkårene etter annet ledd.

De materielle vilkår for utdeling av utbytte etter § 8-1, suppleres av det generelle kravet om forsvarlig egenkapital i aksjelovens § 3-4. Selv om vilkårene etter § 8-1 for å utdele utbytte er oppfylt, kan således adgangen til å utdele utbytte være stengt etter § 3-4 dersom selskapet har eller som følge av utdelingen vil få en uforsvarlig lav egenkapital.

Vilkårene etter fjerde ledd anses ikke påvirket av foreslåtte endringer.

21.2.2 Grunnlag for utdeling av konsernbidrag

Aksjelovene § 8-5 om konsernbidrag lyder:

”Selskapet kan utdele konsernbidrag til annet konsernselskap, jf. skatteloven §§ 10-2 til 10-4.

Bestemmelsene i §§ 8-1 til 8-4 gjelder tilsvarende for utdeling av konsernbidrag. Summen

av utbytte og konsernbidrag kan i et enkelt år ikke overstige grensen etter § 8-1.”

Bestemmelsen om konsernbidrag viser til bestemmelsen i § 8-1 om utbyttegrunnlaget/fri egenkapital. Endring i regnskapsreglene som eventuelt fremskynder tidspunktet for økning i fri egenkapital, påvirker derved grunnlaget for utdeling av konsernbidrag på samme måte som beskrevet for § 8-1. Konsernbidrag fra morselskap til datterselskap kan normalt ytes uavhengig av begrensningene i §§ 8-1 til 8-4. Dette forutsetter at bidraget motsvares av tilsvarende verdiøkning på aksjene i datterselskapet. I motsatt fall må manglende verdiøkning ha dekning i fri egenkapital.

21.2.3 Kreditt og sikkerhetsstillelse til aksjeeiere og styremedlemmer etc.

Aksjelovene § 8-7 om kreditt til aksjeeiere mv lyder:

”Selskapet kan bare gi kreditt til eller stille sikkerhet til fordel for en aksjeeier eller noen av aksjeeierens nærstående innenfor rammen av de midler som selskapet kan benytte til utdeling av utbytte, og bare når det stilles betryggende sikkerhet for kravet på tilbakebetaling eller tilbakesøknings.

Forbudet i første ledd gjelder tilsvarende ved kreditt til eller sikkerhetsstillelse til fordel for en aksje- eller andelseier i annet selskap i samme konsern eller noen av dennes nærstående.

- Forbudet i første og annet ledd gjelder ikke
1. kreditt med vanlig løpetid i forbindelse med forretningsavtaler;
 2. kreditt eller sikkerhet til fordel for morselskapet eller annet selskap i samme konsern.

Tredje ledd nr. 2 gjelder tilsvarende når et boligbyggelag har bestemmende innflytelse som nevnt i § 1-3 i selskapet.”

Aksjelovene § 8-8 om kreditt til ansatt som er aksjeeier mv lyder:

”Bestemmelsene i § 8-7 er ikke til hinder for at selskapet gir kreditt til eller stiller sikkerhet til fordel for en aksje- eller andelseier eller noen av dennes nærstående når

1. skyldneren er ansatt i hovedstilling i selskapet eller i et annet selskap i samme konsern, og
2. kreditten ytes i samsvar med det som er vanlig ved finansiell bistand til ansatte.

Første ledd gjelder ikke dersom aksjeeieren

eier mer enn fem prosent av aksjekapitalen i selskapet eller i et annet selskap i samme konsern. Like med aksjeeierens egne aksjer regnes her aksjer som eies av aksjeeierens personlig nærstående.”

Aksjelovene § 8-9 om kreditt til tillitsvalgte mv lyder:

”Bestemmelsene i § 8-7 gjelder tilsvarende for selskapets adgang til å gi kreditt til eller stille sikkerhet til fordel for et styremedlem, daglig leder eller et medlem av bedriftsforsamlingen i selskapet eller i annet selskap i samme konsern, eller noen av dennes nærstående.

Første ledd er ikke til hinder for at selskapet gir kreditt til eller stiller sikkerhet til fordel for en ansatt eller noen av den ansattes nærstående når

1. den ansatte er valgt som de ansattes representant i styret eller bedriftsforsamlingen etter regler i loven her eller i vedtektsbestemmelsene, og
2. skyldneren er ansatt i hovedstilling i selskapet eller i et annet selskap i samme konsern, og
3. kreditten ytes i samsvar med det som er vanlig ved finansiell bistand til ansatte.”

Aksjelovene § 8-10 om kreditt til erverv av aksjer mv lyder:

”Selskapet kan ikke stille midler til rådighet eller yte lån eller stille sikkerhet i forbindelse med erverv av aksjer i selskapet, eller av aksjer eller andeler i et annet selskap i samme konsern. Likestilt med aksjer og andeler er rett til å erverve aksjer eller andeler.

Kongen kan ved forskrift eller enkeltvedtak gjøre unntak fra første ledd. I forbindelse med unntak fra første ledd kan det samtidig gjøres unntak fra §§ 8-7 til 8-9.”

Bestemmelsene begrenser visse transaksjoner til fordel for angitte personer m.v., og viser til bestemmelsen i § 8-1 om utbyttegrunnlaget/fri egenkapital som grense for transaksjoner av denne typen. Endring i regnskapsreglene som eventuelt fremskynder tidspunktet for økning i fri egenkapital, påvirker derved grensen for gjennomføring av transaksjonene på samme måte som beskrevet for § 8-1.

21.2.4 Erverv av egne aksjer

Aksjelovene § 9-3 om krav til fri egenkapital mv lyder:

”Et aksjeselskap kan bare erverve egne aksjer dersom selskapets frie egenkapital (jf. § 8-1 tredje ledd) etter den senest fastsatte balansen overstiger det vederlaget som skal ytes for aksjene. Det kan ikke i noe tilfelle erverves egne aksjer ut over det som er forenlig med forsiktig og god forretningsskikk, under tilbørlig hensyn til tap som måtte være inntruffet etter balansedagen, eller som må forutsettes å ville inntreffe.”

Aksjelovene § 9-5 om avtalepant i egne aksjer lyder:

”Bestemmelsene i §§ 9-2 til 9-4 gjelder tilsvarende for selskapets erverv av avtalepant i egne aksjer. Ved anvendelsen av §§ 9-3 og 9-4 regnes den fordring avtalepantet skal sikre, som vederlag fra selskapet.”

Bestemmelsene begrenser adgangen til kjøp av egne aksjer m.v., og viser til bestemmelsen i § 8-1 om utbyttegrunnlaget/fri egenkapital som en av begrensningene for transaksjoner av denne typen. Endring i regnskapsreglene som eventuelt fremskynder tidspunktet for økning i fri egenkapital, påvirker derved grensen for denne typen transaksjoner på samme måte som beskrevet for § 8-1.

21.2.5 Fondsemisjon

Aksjelovene § 10-20 om generalforsamlingens beslutning om fondsemisjon lyder:

”(1) Forhøyelse av aksjekapitalen ved fondsemisjon kan skje ved overføring til aksjekapitalen fra overkursfondet (jf. § 3-2 annet ledd nr. 3) og fra fri egenkapital. § 8-1 tredje ledd gjelder tilsvarende for hva som skal regnes som selskapets frie egenkapital, men likevel slik at det kan overføres egenkapital til aksjekapitalen selv om vilkårene i § 8-1 annet ledd ikke er oppfylt.

(2) Beslutning om fondsemisjon treffes av generalforsamlingen. Beslutningen kan ikke treffes før selskapet er registrert i Foretaksregisteret.

(3) Generalforsamlingens beslutning skal angi

1. det beløp aksjekapitalen forhøyes med;
2. om kapitalforhøyelsen skal gjennomføres ved at aksjenes pålydende forhøyes eller ved utstedelse av nye aksjer;
3. dersom det er eller skal være aksjer av ulike slag i selskapet, hvilken aksjeklasse de nye aksjene skal tilhøre.”

Aksjelovgivningens bestemmelser om fondsemi-

sjon viser til bestemmelsen i § 8-1 om utbyttegrunnlaget/fri egenkapital, men slik at kravet i § 8-1 annet ledd om at egenkapitalen skal være minst 10 pst. av balansesummen, ikke gjelder. Endring i regnskapsreglene som fremskynder tidspunktet for økning i fri egenkapital kan derved påvirke derved bestemmelsene om fondsemisjon. Bestemmelsene om fondsemisjon er imidlertid av en annen karakter enn bestemmelsene som beskrives i avsnittene 21.2.1 til 21.2.4. I avsnittene 21.2.1 til 21.2.4 angis transaksjoner som kun kan gjennomføres innenfor rammen av fri egenkapital. Bestemmelsene om fondsemisjon omhandler endring i selskapskapitalens klassifisering, og gir en økt binding av selskapskapitalen.

21.2.6 Kapitalnedsettelse

Aksjelovene § 12-1 om beslutning av generalforsamlingen lyder:

”Beslutning om å nedsette aksjekapitalen treffes av generalforsamlingen. Det beløpet nedsettingen gjelder (nedsettingsbeløpet) kan bare brukes til:

1. dekning av tap som ikke kan dekkes på annen måte;
2. utdeling til aksjeeierne eller sletting av selskapets egne aksjer etter kapittel 9;
3. avsetning til fond som skal brukes etter generalforsamlingens beslutning.

Beslutningen skal angi nedsettingsbeløpet og hva det skal brukes til. Det skal også angis om kapitalnedsettingen skal gjennomføres ved innløsning av aksjer eller ved nedsetting av aksjenes pålydende. Beslutning som nevnt i første ledd nr. 2 eller 3 kan bare treffes etter forslag fra styret eller med styrets samtykke.

Dersom det i forbindelse med nedsettingen skal skje utdelinger til aksjeeierne med større beløp enn nedsettingsbeløpet, skal generalforsamlingens beslutning angi dette høyere beløpet og hvordan det skal dekkes.

Bestemmelsene i §§ 12-1 til 12-7 gjelder ikke nedsetting av aksjekapitalen etter § 2-10 tredje ledd, § 2-13 femte ledd, § 2-15, § 10-7, jf. § 2-10 tredje ledd, § 10-12 fjerde ledd, jf. § 2-13 femte ledd og § 2-15.”

Aksjelovene § 12-2 om beregning av tap. Krav til egenkapital mv lyder:

”Ved beregningen av selskapets tap etter § 12-1 første ledd nr. 1, skal balansen for siste regnskapsår legges til grunn. Beregningen kan bygge på en mellombalanse som er fastsatt og revidert etter reglene for årsregnskapet.

Beslutning som nevnt i § 12-1 første ledd nr. 2 eller 3 kan ikke gjelde større beløp enn at det etter nedsettingen er full dekning for den gjenværende aksjekapitalen og selskapets bundne egenkapital etter § 8-1 første ledd. Ved beregningen av beløpet skal balansen for siste regnskapsår legges til grunn. I samsvar med forsiktig og god forretningskikk skal det likevel tas tilbørlig hensyn til hendelser som måtte være inntruffet etter balansedagen og tap som må forventes å ville inntreffe. Revisor skal bekrefte at det etter nedsettingen vil være full dekning for selskapets bundne egenkapital.”

Aksjelovene § 12-3 om styrets forslag om å nedsette aksjekapitalen lyder:

”Styret skal utarbeide forslag til generalforsamlingens beslutning om å nedsette aksjekapitalen, samt forslag til de vedtektsendringer som er nødvendige. Forslagene skal inntas i eller vedlegges innkallingen til generalforsamlingen.

Forslagene skal begrunnes. Det skal gis en kort redegjørelse for forhold som må tillegges vekt ved kapitalnedsettingen. Dersom generalforsamlingen ikke samtidig skal behandle årsregnskapet, skal redegjørelsen også omfatte hendelser som er inntruffet etter siste balanse dag, og som er av vesentlig betydning for selskapet.

Innkallingen skal opplyse at siste fastsatte årsregnskap med revisjonsberetning er utlagt på selskapets kontor til gjennomsyn, hvis ikke generalforsamlingen samtidig skal behandle årsregnskapet.”

Aksjelovene § 12-4 om melding til Foretaksregisteret lyder:

”Generalforsamlingens beslutning om å nedsette aksjekapitalen skal meldes til Foretaksregisteret. Er melding ikke kommet inn innen to måneder etter at beslutningen ble truffet, bortfaller kapitalnedsettingen.”

Aksjelovene § 12-5 om ikrafttredelse uten kreditorvarsel lyder:

”Skal hele nedsetningsbeløpet brukes til dekning av tap etter § 12-1 første ledd nr. 1, trer kapitalnedsettingen i kraft når meldingen etter § 12-4 er registrert. Utdeling av utbytte kan i så fall ikke besluttes før det har gått tre år fra registreringen i Foretaksregisteret, med mindre aksjekapitalen igjen er blitt forhøyd med et beløp som minst svarer til nedsettingen, eller reglene i § 12-6 er blitt fulgt.

Kapitalnedsettingen trer også i kraft når meldingen etter § 12-4 er registrert dersom selskapet samtidig med meldingen om kapitalnedsettingen melder at aksjekapitalen er forhøyd ved nytegning av aksjer mot innskudd slik at selskapets bundne egenkapital blir minst like høy som tidligere.”

Aksjelovene § 12-6 om ikrafttredelse etter kreditorvarsel lyder:

”Skal nedsetningsbeløpet helt eller delvis brukes som nevnt i § 12-1 første ledd nr. 2 eller 3, gjelder følgende regler:

1. Foretaksregisteret skal, så snart beslutningen om kapitalnedsetting er registrert, kunngjøre beslutningen og varsle selskapets kreditorer om at innsigelse mot at nedsettingen settes i kraft, må meldes til selskapet innen to måneder fra siste kunngjøring. Kunngjøringen skal rykkes inn to ganger med minst en ukes mellomrom i Norsk lysingsblad og i en avis som er alminnelig lest på selskapets forretningssted. Kunngjøringen i avisen kan gjengis i kortform med henvisning til kunngjøringen i Norsk lysingsblad.
2. Gjør en kreditor med uomtvistet og forfalt fordring innsigelse før fristen etter nr. 1 er utløpt, kan beslutningen om kapitalnedsetting ikke settes i kraft før fordringen er betalt. En kreditor med omtvistet eller ikke forfalt fordring kan kreve at betryggende sikkerhet blir stilt, dersom fordringen ikke fra før er betryggende sikret. Tingretten avgjør tvist om det foreligger en fordring og om sikkerheten er betryggende. Retten kan forkaste krav om sikkerhet etter annet punktum når det er klart at det ikke foreligger noen fordring eller at kapitalnedsettingen ikke vil forringe kreditors mulighet til å få dekket fordringen. Krav om rettens avgjørelse må være fremsatt innen to uker etter at kreditor fremsatte kravet om betaling eller sikkerhetsstillelse.
3. Når fristen etter nr. 1 er utløpt og forholdet til de kreditorer som i tilfelle har fremsatt innsigelse er avklart etter nr. 2, trer beslutningen om kapitalnedsettingen i kraft når melding om dette blir registrert i Foretaksregisteret. En bekreftelse underskrevet av styret og revisor om at forholdet til selskapets kreditorer ikke er til hinder for at beslutningen trer i kraft, skal følge med meldingen.
4. Utdeling til aksjeeierne kan først finne sted når nedsettingen av aksjekapitalen er trådt i kraft.
5. Kapitalnedsettingen faller bort dersom mel-

ding etter nr. 3 ikke er kommet inn senest ett år etter at nedsettingen ble besluttet.”

Aksjelovene § 12-7 om vedtektsbestemt innløsning av aksjer lyder:

”I selskapets vedtekter kan det gis bestemmelser om innløsning av aksjer ved nedsetting av aksjekapitalen. Både selskapet og aksjeeieren kan gis rett til å kreve innløsning.

Innløsning etter bestemmelse i vedtektene kan gjennomføres uten kreditorvarsel etter § 12-6 dersom

1. innløsningen gjelder aksjer som er utstedt etter at eller samtidig med at innløsningsregelen ble registrert i Foretaksregisteret, og
2. aksjene innløses uten utdeling, eller utdelingen ikke overstiger selskapets frie egenkapital (jf. § 8-1 tredje ledd) etter siste årsregnskap.

Har selskapet plikt til å etterkomme krav om innløsning fra en aksjeeier, kan kapitalnedsettingen og nødvendige vedtektsendringer gjennomføres av styret, med mindre annet er fastsatt i vedtektene.”

Kapitalnedsettelse etter § 12-1 første ledd nr. 2 eller 3 kan bare gjennomføres slik at det etter nedsettelsen er dekning for bundet kapital etter § 8-1 første ledd, jf. § 12-2 annet ledd. Kravet i § 8-1 annet ledd om at egenkapitalen skal være minst 10 pst. av balansesummen gjelder ikke ved kapitalnedsettelse etter disse regler. Endring i regnskapsreglene som fremskynder tidspunktet for økning i fri egenkapital kan derved endre størrelsen på utdeling til aksjeeiere gjennom kapitalnedsettelse. Selv om endring i regnskapsreglene kan gi økt utdeling til aksjeeierne er kreditorhensyn ivaretatt ved krav om at kapitalnedsettelse etter § 12-1 første ledd nr. 2 eller 3 uten tilsvarende kapitalforhøyelse, først trer i kraft etter kreditorvarsel, jf. § 12-6.

21.3 EØS-reglene

Direktivet om virkelig verdi inneholder ikke bestemmelser om at verdiøkning skal føres mot et bundet fond. Enkelte verdiendringer skal føres mot fond for verdiendringer (”fair value reserve”), men det stilles ikke krav til at fondet skal være bundet. Dette standpunktet er videreført i moderniseringsdirektivet, jf. utvidelse av artikkel 42 i fjerde direktiv (ny 42 e og 42 f), som sier at virkelig verdi kan anvendes for andre eiendeler og forpliktelser enn finansielle instrumenter uten krav om binding.

Poster som skal føres mot fond for verdiendringer, er verdiendringer som føres direkte mot egenkapitalen, og gjelder sikringsinstrumenter og kursdifferanse på nettoinvestering i utenlandsk enhet. Verdiendringer på enkelte eiendeler i klassen ”available for sale” kan tillates eller kreves ført direkte mot ”fair value reserve”.

Fjerde direktiv, artikkel 33 tillater oppskrivning, en opsjon Norge ikke har anvendt. Slik verdi-regulering skal føres direkte mot en reserve som ikke kan deles ut. Bestemmelsen omfatter ikke immaterielle eiendeler, disse må derfor vurderes etter generelle prinsipper. Direktivets artikkel 33 er endret gjennom moderniseringsdirektivet, slik at også immaterielle eiendeler kan verdireguleres.

Investeringsforetak som definert i fjerde direktiv artikkel 5 (2) kan etter samme direktivs artikkel 60 anvende markedsverdi. Direktivet har ingen krav til binding av verdiøkning som er regnskapsført i samsvar med artikkel 60.

Videre utvikling av selskapsretten i EU

I september 2001 nedsatte Europa-kommisjonen et utvalg under ledelse av Jaap Winter for å initiere en diskusjon om behovet for modernisering av selskapslovgivningen i EU. Wintergruppen la frem sin rapport: ”A Modern regulatory framework for Company Law in Europe” sist høst. Gruppen tar for seg ulike aspekter innen selskapsretten inkl. regnskapsretten, og vurderer blant annet spørsmålet omdannelse og opprettholdelse av kapital i aksjeselskaper.

Utgangspunktet i rapporten er at EU-lovgivningen om kapitalstrukturen i aksjeselskapene verken kan anses å være en direkte fordel eller hindring for konkurransen i næringslivet. Reglene er likevel kritisert for ikke å gi tilfredsstillende nok beskyttelse for kreditorne ved at de gir et for dårlig grunnlag for vurdering av selskapene betalings-evne. Dessuten at den legale ordningen er lite fleksibel og kostbar. Om årsregnskapet uttrykkes at dette er blitt en dårlig målestokk for å treffe avgjørelser om utbytteutdeling og for å vurdere selskaps betalingssevne.

Rapporten angir 3 ulike måter for revidering av gjeldende kapitalkrav i aksjeselskaper:

- Å følge de foreliggende forslagene fra SLIM-prosessen (et opplegg fra 90-tallet for forenklinger i EU-lovgivningen hvor det her siktes spesielt til et forslag om endringer i EUs annet selskapsrettsdirektiv som angir kapitalstrukturen i aksjeselskapene), herunder vurdering av om en solvenstest bør erstatte eksisterende regler om utdelingsbegrensninger.

- Radikalt å fjerne en rekke bestemmelser i lovgivningen om etablering og opprettholdelse av kapitalbasen i selskapene og i reglene om forholdet mellom aksjeeiere og styre
- Fjerne enkelte av lovreglene om kapitalstruktur i selskapene, men opprettholde maktbalansen mellom aksjeeierne og styret.

Som første skritt i oppfølgingen av Wintergruppens rapport fremmet EU-kommisjonen i mai 2003 et dokument, (COM 2003, 284 final), med vurderinger og handlingsplan. I hovedtrekk følges forslagene i Wintergruppens rapport. Arbeidet er i en tidlig fase, og det kan foreløpig ikke trekkes noen konklusjoner som kan angi retningslinjer for utvalgets arbeid på området selskapsrettslige konsekvenser.

21.4 Dansk regelverk

Virkelig verdi/verdiregulering

De danske bestemmelsene om anvendelse av virkelig verdi gjelder for virksomheter i regnskapsklassene B, C, og D, det vil si ikke for klasse A, som i hovedsak omfatter enkeltmannsforetak. Bestemmelsene fremgår av årsregnskapsloven §§ 37 og 38. § 37 er innført som en konsekvens av limited fair value-direktivet, og tillater anvendelse av IAS 39.

§ 37 gjelder for alle typer regnskapspliktige innenfor de tre regnskapsklassene, og fastsetter vilkår for regnskapsføring til virkelig verdi. Alle verdiendringer etter § 37 føres mot resultat. Verdiendringer etter § 37 bindes ikke, men inngår på samme måte som andre resultatposter i grunnlaget for utbytte m.v.

”§ 37. Virksomheden skal efter første indregning løbende regulere finansielle aktiver, jf. dog stk. 2, samt de finansielle forpligtelser, der indgår i en handelsbeholdning eller er afledte finansielle instrumenter, til dagsværdi. Denne måles til den salgsværdi, der kan konstateres for de pågældende aktiver eller forpligtelser på et velfungerende marked. Kan salgsværdien ikke umiddelbart konstateres for aktiverne eller forpligtelserne, måles de ud fra markedets salgsværdier på aktivets eller forpligtelsens enkelte bestanddele. Eksisterer der heller ikke et velfungerende marked for disse bestanddele, skal dagsværdien så vidt muligt måles til en tilnærmet salgsværdi ved hjælp af den for aktivet eller forpligtelsen relevante kapitalværdi, hvis denne kan beregnes ved hjælp af almindeligt accepterede værdiansættelsesmodeller og

-teknikker. Kan en tilnærmet salgsværdi ikke beregnes, skal aktivet eller forpligtelsen måles til kostpris.

Stk. 2. Virksomheden skal efter første indregning løbende regulere følgende til amortiseret kostpris:

1) Udlån og tilgodehavender, der hidrører fra virksomhedens egen aktiviteter, i det omfang de ikke indgår i en handelsbeholdning,

2) øvrige finansielle aktiver, der ikke er afledte finansielle instrumenter, og som beholdes til udløb, samt

3) finansielle forpligtelser, bortset fra dem, der er nævnt i stk. 1, 1. pkt.

Stk. 3. Bestemmelserne i stk. 1 og 2 finder ikke anvendelse på

1) kapitalandele i dattervirksomheder,

2) kapitalandele i fællesledede og associerede virksomheder

3) egne kapitalandele og

4) andre finansielle instrumenter, som Erhvervs- og Selskabsstyrelsen ved bekendtgørelse har undtaget fra bestemmelserne i stk. 1 eller 2.”

§ 38 gjelder foretak hvor hovedaktiviteten er investering i investeringseiendommer, råstoffer eller lignende verdier. Bestemmelsen krever at eiendeler og forpliktelse knyttet til investeringene skal regnskapsføres til virkelig verdi. Samme bestemmelse gir også en mulighet for landbruksvirksomhet til å anvende virkelig verdi på biologiske eiendeler. Verdiendringene føres både for investeringsforetak og landbruksforetak mot resultat. Verdiendringer som er ført etter § 38 bindes i ”reserve for dagsværdi på investeringsaktiviteter”/”reserve for dagsværdi for biologiske aktiviteter”, og positiv reserve reduseres eller oppløses ved at de justerte balansepostene

”1) realiseres eller udgår af aktiviteten,

2) reguleres ned på grund af lavere dagsværdi,

3) er forbundet med udskudt skat, der skal hensættes, jf. § 47, eller

4) tilbageføres på grund af ændret regnskabsmæssigt skøn, jf. § 52.”

Grunnlaget for den regnskapsmessige behandlingen som er angitt i § 38, er for investeringsforetak at fjerde direktiv tillater medlemslandene å kreve at investeringsforetak skal anvende virkelig verdi ved måling av sine investeringseiendommer m.v. Formålet med bestemmelsen i den danske loven, er blant annet å sikre overensstemmelse med den ene valgmuligheten for måling etter *IAS 40 Investment Property*.

For landbruket var det et uttrykt ønske å ha

adgang til å anvende virkelig verdi for enkelte eiendeler, da det er lang tradisjon for dette i dansk landbruk. Muligheten var ikke inkludert i den tidligere årsregnskapsloven, da den dels ikke omfattet enkeltmannsforetak, dels var det inntil for få år siden ikke mulighet for å drive landbruk i selskapsform. I lovbemerkninger til § 38 fremgår det også:

”At tage biologiske aktiver op til dagsværdi er ikke udtrykkeligt tilladt efter 4. direktiv, men her er tale om en aktivitet, der ikke var forudsat ved direktivets vedtagelse i 1978, således at anvendelsen af dagsværdi hér ikke kan kaldes direktivstridig.”

Oppskrivning

Materielle anleggsmidler, og for virksomheter i klasse B, kapitalandeler i datterselskaper og tilknyttede selskaper, kan skrives opp til virkelig verdi. Verdiendringen føres direkte mot egenkapitalen og bindes i en ”reserve for oppskrivning”. Reserven kan oppløses eller reduseres hvis de oppskrevne eiendeler:

1. realiseres eller udgår af aktiviteten
2. nedskrives på grund av lavere geninvidingssværdi, eller
3. er forbundet med udskudt skat, der skal hensettes, jf. § 47, eller
4. tilbagesføres på grund af ændret regnskabsmessigt skøn

Immaterielle eiendeler kan ikke skrives opp.

21.5 Foreslåtte endringer i regnskapslovgivningen og selskapsrettslige konsekvenser

I kapitlet gjennomgås hver enkelt foreslått endring i regnskapsloven kapittel 5 om vurderingsregler, og eventuell påvirkning i fri egenkapital og skattemessige forhold kommenteres. Som nevnt innledningsvis reguleres selskapsrettslige forhold med utgangspunkt i selskapsregnskapet, ikke konsernregnskapet. Endringer som eventuelt kun vedrører konsernregnskapet vil derfor ikke bli omtalt.

Utvalget har drøftet regnskapslovens grunnleggende prinsipper i kapittel 9, og påpeker en bred enighet om at det ikke er ønskelig med et norsk rammeverk som er i strid med IAS/IFRS. IASBs rammeverk er balanseorientert, og eventuelle konflikter mellom grunnleggende regnskapsprinsipper og IASBs rammeverk drøftes i kapitlet.

En videre utvikling i samsvar med IAS/IFRS til-

sier større grad av balanseorientering ved utvikling av god regnskapsskikk. Dette kan bety at enkelte poster må resultatføres i en senere periode enn hva tilfellet er etter gjeldende regler, fordi tilhørende balansepost ikke tilfredsstiller definisjonen på eiendeler eller gjeld. Utvalget har derfor åpnet for en modifisering av sammenstillingsprinsippet.

Utvalget har også foreslått en endring i regelen om regnskapsestimater. Regnskapslovens gjeldende hovedregel er at hele virkningen av estimatendringer regnskapsføres i året estimat endres. Resultatføring kan imidlertid utsettes når dette er i samsvar med god regnskapsskikk. Etter IAS skal estimatendringer som påvirker fremtidige perioder, for eksempel avskrivningstid for varige driftsmidler, resultatføres i den regnskapsperioden estimatet endres og fremtidige perioder.

Ovenstående endringer er eksempler på forhold som vedrører gjeldende grunnleggende regnskapsprinsipper, og kan påvirke resultat og fri egenkapital ved en endring mot IASBs løsninger.

Forhold knyttet til regnskapsføring i utenlandsk valuta omtales i avsnitt 5.2.

Nedenfor vurderes foreslåtte endringer i den enkelte bestemmelse i regnskapsloven kapittel 5 i forhold til selskapsrettslige konsekvenser.

§ 5-1 Klassifisering av eiendeler og gjeld

Bestemmelsen i § 5-1 om klassifisering av eiendeler og gjeld omhandler kun spørsmål om klassifisering, og har ingen selskapsrettslig konsekvens.

§ 5-4 Anskaffelseskost (nytt tredje ledd)

Finansieringsutgifter, herunder renter for kapitalbinding, ved tilvirkning er tilvirkningskostnader og forutsettes etter gjeldende regnskapslov balanseført som en del av anskaffelseskost, i de tilfeller dette er vesentlig. Foreslått endring om at finansieringsutgifter kan kostnadsføres når de påløper, innebærer en forskyvning i tidspunkt for kostnadsføring, slik at kostnadsføringen fremskyndes ved foreslått endring i forhold til gjeldende lov. Dette gir midlertidig endring, slik at fri egenkapital reduseres og gir tilsvarende lavere balanse-sum.

§ 5-5 Tilordning av anskaffelseskost (tredje og fjerde punktum oppheves)

Utvalget foreslår at bestemmelsen om at ombyttbare finansielle eiendeler skal tilordnes gjennomsnittlig anskaffelseskost oppheves. Den foreslåtte

endring i bestemmelsens tredje punktum åpner for FIFO-metoden (først inn – først ut) også for ombyttbare finansielle eiendeler. Endringen kan gi både en midlertidig økning og reduksjon i egenkapitalen sammenlignet med gjeldende regler, avhengig av om kostpris ligger under eller over gjennomsnittet. Bestemmelsen får ved foreslåtte endringer i § 5-8 mindre betydning fremover, i og med at denne typen eiendeler i større grad vil bli vurdert til virkelig verdi.

§ 5-6. Forskning og utvikling (nytt annet ledd)

Utvalget foreslår at utgifter til egen forskning skal kostnadsføres, mens egne utgifter til produktutvikling skal balanseføres, forutsatt at vilkårene for balanseføring er oppfylt. Endringen gir en fremskyndet kostnadsføring av utgifter til forskning og en utsatt kostnadsføring av utgifter til produktutvikling, i og med at man ved gjeldende regler kan velge mellom kostnadsføring eller balanseføring av denne typen utgifter.

Forskning og utvikling trekkes ut av utbyttegrunnlaget og kostnadsføring påvirker derfor ikke fri egenkapital etter reglene i aksjelovene § 8-1 første ledd. Krav om kostnadsføring av utgifter til forskning reduserer både egenkapital og balansesum. Krav om balanseføring av egen produktutvikling øker egenkapital og balansesum. Endringene forrykker forholdet mellom egenkapital og balansesum, og påvirker muligheten for utbytte etter § 8-1 annet ledd (10 prosent-regelen). Endringene virker slik at kostnadsføring av forskningsutgifter kan redusere utbyttmulighetene, mens balanseføring av produktutviklingsutgifter kan øke utbyttmulighetene etter § 8-1 annet ledd.

Balanseføring ved gjeldende regler forutsetter at man kan sannsynliggjøre en fremtidig økonomisk fordel. For utgifter til egen forskning vil sannsynliggjøring av fremtidig økonomisk fordel i henhold til god regnskapsskikk normalt ikke være tilfellet. Krav om kostnadsføring av egne forskningsutgifter antas derfor ikke å ha noen nevneverdig praktisk betydning. Krav om balanseføring av egne produktutviklingsutgifter vil kunne ha konsekvens i den grad regnskapspliktige tidligere har valgt å kostnadsføre slike utgifter, selv om vilkårene for balanseføring har vært oppfylt. For små foretak opprettholdes valgmuligheter for utgifter til egen produktutvikling, slik at disse utgiftene kan kostnadsføres selv om vilkårene for balanseføring skulle være oppfylt.

Endringene anses ikke å ha konsekvenser for et omfattende antall regnskapspliktige.

§ 5-7 Goodwill (nytt tredje og fjerde punktum)

Utvalgets forslag om at goodwill kan unnlates avskrevet innebærer en forskyvning i periodisering av goodwill. Ved å unnlate periodisk avskrivning kan kostnaden bli resultatført i en senere periode enn ved gjeldende regler. Dette er i hovedsak en problemstilling som vedrører konsernregnskapet, i og med at goodwill oftest er knyttet til konserndannelser, men vil også gjelde selskapsregnskapet når goodwill er regnskapsført her.

Goodwill trekkes ut av utbyttegrunnlaget og kostnadsføring påvirker derfor ikke fri egenkapital etter reglene i aksjelovene § 8-1 første ledd. Senere periodisering av kostnader påvirker på samme måte som for forskning og utvikling balansesum og forrykker forholdet mellom egenkapital og balansesum. Egenkapitalen blir høyere, og derved også balansesummen. Dette øker muligheten for utbytte etter § 8-1 annet ledd (10 prosent-regelen).

§§ 5-8, 5-8a og 5-8b Finansielle instrumenter, investeringseiendommer og biologiske eiendeler

§ 5-8 Finansielle instrumenter (endret)

Etter gjeldende bestemmelse skal markedsbaserte finansielle omløpsmidler som inngår i en handelssportefølje, vurderes til virkelig verdi. Utvalget foreslår å utvide denne bestemmelse til å omfatte plikt til å vurdere finansielle instrumenter og varederivater til virkelig verdi når virkelig verdi kan måles pålitelig. Det foreslås å opprettholde unnaksbestemmelsen for små foretak, slik at de kan velge å vurdere finansielle instrumenter etter generelle vurderingsregler eller til virkelig verdi som kan måles pålitelig.

§ 5-8a Investeringseiendommer og § 5-8b Biologiske eiendeler (nye)

Utvalget foreslår en adgang til å vurdere henholdsvis investeringseiendommer og biologiske eiendeler til virkelig verdi når virkelig verdi kan måles pålitelig.

Endringene i §§ 5-8, 5-8a og 5-8b innebærer en utvidelse i adgangen til å anvende virkelig verdi og fremskynder generelt tidspunktet for økning i egenkapital sammenlignet med dagens regnskapsregler. Endringen gir også større svingninger i resultat og balanse. En åpenbar konsekvens er at fri egenkapital kan påvirkes. Se egen omtale i avsnitt 21.6 vedrørende vurdering av behov for nøytralisering.

§ 5-13. Aksjebasert avlønning for små foretak

Utvalget foreslår en unntaksbestemmelse for små foretak hvor det gis adgang til å unnlate å kostnadsføre aksjebasert avlønning.

Forslaget anses ikke å innebære en endring av praksis for små foretak.

Kapittel 5 del III inkludert nåværende § 5-13 oppheves

Utvalget foreslår at finansiell gjeld skal vurderes til anskaffelseskost. Dette foreslås regulert i forskrifter til § 5-8.

Samtidig foreslås å oppheve § 5-13. Det vil etter dette forslaget ikke lenger være mulig å resultatføre urealisert tap på annen langsiktig gjeld og kortsiktig gjeld. Endringen innebærer en forskyvning i tidspunkt for kostnadsføring, slik at kostnadsføringen skjer på et senere tidspunkt enn ved gjeldende lov. Dette gir midlertidig endring, slik at (fri) egenkapital øker sammenlignet med dagens regler.

§ 5-14 (annet ledd oppheves, nytt annet ledd)

Utvalget foreslår å oppheve bestemmelsen om konsernfusjon. Dette innebærer at regnskapsføringen kan utledes av generelle bestemmelser. Endringen antas ikke å ha selskapsrettslige konsekvenser.

§ 5-15 Kontinuitetsunntak ved sammenslåing av tilnærmet likeverdige interesser (oppheves)

Utvalget foreslår å oppheve bestemmelsen om at eiendeler og gjeld i fusjonerende foretak skal videreføres til balanseførte verdier når det er sammenslåing av tilnærmet likeverdige interesser. Endringen innebærer antakeligvis at færre fusjoner vil bli gjennomført ved kontinuitet. I stedet må virkelig verdi anvendes, og reell egenkapital i overdragende selskap fremkommer i den fusjonerte enheten. Totalt sett øker egenkapitalen, men egenkapitaløkning i overtakende selskap vil ved fusjon til kontinuitet videreføres egenkapitalens sammensetning i størst mulig grad slik den var i selskapene før fusjon. Endringen kan derfor bety en større grad av bundet egenkapital i den fusjonerte enheten.

§ 5-16 Fusjon og fisjon av små foretak

Etter gjeldende regnskapslov har små foretak adgang til å videreføre eiendeler og gjeld i fusjonerende foretak til balanseførte verdier. Bestemmelsen utvides til også å omfatte fisjon.

Anvendelse av kontinuitet ved fisjon innebærer lavere egenkapital enn ved anvendelse av virkelig verdi. Ved anvendelse av virkelig verdi vil overtakende selskap ved fisjonen regnskapsføre all egenkapital som bundet, mens selskapet ved anvendelse av kontinuitet også skal ha kontinuitet på selskapskapitalen for de fisjonerte selskaper sett under ett, forutsatt at de selskapsrettslige beslutninger er forenlige med dette. I motsatt fall, skal overdratt egenkapital regnskapsføres som innskutt kapital i overtakende selskap.

Utvidet bruk av kontinuitet kan gi større andel av fri egenkapital enn ved bruk av virkelig verdi.

§ 5-17 Investering i tilknyttet selskap og datterselskap

Utvalget foreslår å videreføre gjeldende adgang til fritt å velge mellom egenkapitalmetoden og generelle vurderingsregler i selskapsregnskapet. Når det gjelder midlertidige investeringer i tilknyttet selskap og datterselskap, kan disse regnskapsføres etter § 5-8. Regnskapsføring til virkelig verdi etter § 5-8 innebærer en endring i forhold til dagens regler, og fremskynder tidspunktet for resultatføring av positive verdiendringer.

Bestemmelsen om fond for vurderingsforskjeller er foreslått overført til § 3-3 i aksjelovene. Det er samtidig foreslått en endring i denne bestemmelse ved at det er åpnet adgang til å unnlate å avsette til fond for vurderingsforskjeller, forskjeller mellom balanseført verdi og anskaffelseskost som ikke skyldes inntektsførte resultater i investors regnskap. I de tilfeller denne adgang benyttes, vil det gi lavere kapitalbinding. Se avsnitt 10.4.4 for ytterligere omtale av fond for vurderingsforskjeller.

§ 5-18 Deltakelse i felles kontrollert virksomhet

Utvalget foreslår å videreføre gjeldende adgang til fritt å velge mellom egenkapitalmetoden/brutto metoden og generelle vurderingsregler i selskapsregnskapet. Når det gjelder midlertidige investeringer i felles kontrollert virksomhet, kan disse regnskapsføres etter § 5-8. Regnskapsføring til virkelig verdi etter § 5-8 innebærer en endring i forhold til dagens regler, og fremskynder tidspunktet for resultatføring av positive verdiendringer.

§ 5-19 Konserndannelse

Bestemmelsen omhandler tilordning av anskaffelseskost i konsernregnskapet. Endringen har derfor ingen betydning for selskapsretten.

§ 5-20 Kontinuitetsunntak ved konserndannelse (oppheves)

Opphevelse av bestemmelsen om kontinuitetsunntak ved konserndannelse vil antakelig innebære at færre konserndannelser vil bli gjennomført ved kontinuitet. Dette har ingen betydning for selskapsretten i og med at selskapsregnskapet ikke påvirkes, kun konsernregnskapet.

21.6 Behov for selskapsrettslig nøytralisering av endringer i regnskapslovgivningen

21.6.1 Generelle betraktninger

Utvalget har som et ledd i tilpasningen til IAS/IFRS foreslått endringer i regnskapslovgivningen. Forslag med selskapsrettslige konsekvenser er i hovedsak knyttet til utvidet adgang til anvendelse av virkelig verdi. Utvidet adgang til bruk av virkelig verdi fremskynder generelt tidspunktet for økning i egenkapital sammenlignet med dagens regnskapsregler, og vil også gi større svingninger i resultater. Endringen vil påvirke størrelsen på blant annet årsresultat, egenkapital og balansesum, regnskapsstørrelser som er sentrale for selskapsrettslige bestemmelser omtalt i avsnitt 21.2. En åpenbar konsekvens for de selskapsrettslige områdene som er omtalt foran, er at fri egenkapital kan påvirkes. Fri egenkapital setter etter selskapslovgivningen rammen for enkelte transaksjoner m.v., og denne rammen kan bli utvidet.

Regnskapsreglene vil være i stadig utvikling, og kun unntaksvis er selskapsretten endret som en konsekvens av dette. Dette er etter utvalgets oppfatning en fornuftig løsning. Hvis selskapsrettslige konsekvenser skal vurderes ved stadige endringer i regnskapsreglene, kan dette hemme utviklingen av regnskapsreglene. På den annen side bør det ved store endringer som ved ny regnskapslov, og nå ved innføring av forordningen/ytterligere tilnærming mot IAS/IFRS, vurderes om generelle trekk i endringene er av vesentlig betydning for selskapsretten og kan gi utilsiktede virkninger på området.

Utvalget har vurdert om det er behov for å nøytralisere virkningen av endringene som i større

grad åpner for regnskapsføring av ikke-realisert verdiøkning, slik at utdeling hindres frem til realisasjon. Begrunnelsen for en eventuell nøytralisering bør i så fall være knyttet til formålet ved kapitalbinding, og risiko for at formålet i mindre grad oppfylles hvis virkningen ikke nøytraliseres.

Det siteres fra forarbeider til aksjelovgivningen (NOU 1996:3, avsnitt 6.1.1):

”Selskapskapitalen er grunnlaget for den virksomhet selskapet skal drive. I første omgang er det derfor deltakerne i selskapet som har størst interesse av at selskapskapitalen er tilstrekkelig som grunnlag for virksomheten. Deltakerne er også interessert i at selskapet drives slik at kapitalen holdes intakt, helst øker, og gir avkastning av den investering deltagelsen utgjør.

Selskapskapitalen er imidlertid samtidig dekningsgrunnlaget for de forpliktelser selskapet pådrar seg under virksomheten. Det er dette som er karakteristisk for virksomhet som drives i aksjeselskapsform. For selskapskreditorer er det derfor viktig at selskapets kapitalgrunnlag til enhver tid er tilstrekkelig slik at selskapet kan dekke sine forpliktelser. Aksjeeierne selv hefter ikke for selskapets forpliktelser, og de plikter heller ikke å gjøre innskudd i selskapet i større utstrekning enn det følger av aksjetegningen (utkast § 1-8). Aksjeeiernes ansvar er altså begrenset til aksjeinnskuddet.

Kreditorinteressene er likevel til dels av mer begrenset rekkevidde enn deltakerinteressene. Hovedinteressen til kreditorer er at selskapet til enhver tid har et kapitalgrunnlag og blir drevet slik at det ikke oppstår tvil om utsikten til at kreditorer skal få dekning. Så lenge selskapets soliditet er utvilsom er kreditorer godt sikret, og resultatet av virksomheten har mindre betydning - i hvert fall på kort sikt. I alle tilfelle er det imidlertid viktig for kreditorer at det fra selskapets side ikke blir foretatt disposisjoner til fordel for aksjeeierne som kan innebære reduksjon av kapitalgrunnlaget i en slik grad at det truer dekningsmuligheten.”

Lovgivers oppgave i relasjon til kapitalgrunnlaget oppsummeres i samme utrednings avsnitt 6.1.4:

- ”regler som sikrer at aksjeeiernes kapitalinnskudd reelt minst svarer til de beløp som registreres som aksjekapital i Foretaksregisteret,
- regler som også av hensyn til tredjemannsinteresser stiller krav om at forvaltningen av selskapet er forsvarlig og at virksomheten tilpasses kapitalgrunnlaget til enhver tid,
- regler om oppbygging av kapital i selskapet, og

- regler som setter grenser for selskapsorganenes adgang til å gjennomføre utdelinger eller andre transaksjoner som medfører at den kapital aksjeeierne skal ha bundet i selskapet reduseres eller blir borte.”

Loven skal sikre at aksjeeierne sørger for et forsvarlig kapitalgrunnlag, og ledelsen må tilpasse virksomhetens art og omfang i forhold til kapitalgrunnlaget. Kapitalgrunnlaget skal ikke bare være forsvarlig i forhold til eierne, men også i forhold til selskapets kreditorer. Lovgivningen aksepterer at virksomheten drives med begrenset ansvar for deltakerne, men samtidig pålegges det plikter knyttet til drift og soliditet ovenfor selskapets kreditorer og andre med interesser knyttet til selskapet. Som nevnt innledningsvis i avsnitt 21.2 inneholder derfor aksjelovene bestemmelser som begrenser adgangen til utdelinger til aksjonærene, slik at disse kun kan skje lovlig etter visse bestemte bestemmelser. Bestemmelsene er i utgangspunktet knyttet opp mot skillet mellom fri og bunden egenkapital.

Reglene om bunden egenkapital er således knyttet opp mot formelle kriterier. I tillegg og som supplement inneholder aksjelovene regler som bygger på materielle kriterier, bestemmelsene i aksjelovene §§ 3-4 og 3-5 (krav til forsvarlig egenkapital og regler om handleplikt). Bestemmelsene var nydannelser i norsk aksjerett ved aksjeloven av 1997. Etter § 3-4 skal et aksjeselskap til enhver tid ha forsvarlig egenkapital. Bestemmelsen innebærer at ledelsen må påse at et selskaps virksomhet og kapitalgrunnlag til enhver tid er tilpasset hverandre, men den vil også supplere reglene om bunden egenkapital som begrensning for utdelinger m.v. Ved vurderingen av om selskapet har slik forsvarlig egenkapital, er det de reelle verdier av eiendeler og gjeld som er avgjørende, ikke de balanseførte. Bestemmelsen skiller seg således her fra utgangspunktet etter § 8-1, hvor det er den regnskapsmessige fri egenkapitalen som er utgangspunktet for selskapets utdelingsadgang. § 3-4 suppleres igjen av § 3-5, som pålegger styret en handleplikt ved betydelig tap av egenkapital. Disse bestemmelsene representerer en annen måte å beskytte kreditorene på enn den som ligger i bestemmelsene om formell bunden egenkapital.

Utvalget påpeker at man ved regnskapsføring av verdiøkning også skal reflektere skattemessig effekt knyttet til verdiendringen. Det er nettoeffekten, verdiendring redusert for (utsatt) skatt, som blir endringen i egenkapital. Det presiseres at man i spørsmålet om nøytralisering av egenkapitaleffekter kun drøfter en binding av økningen i fri egen-

kapital, ikke bruttobeløpet. Hvis bruttobeløpet bindes, vil dette føre til en reduksjon i fri egenkapital i forhold til dagens regler, et utfall utvalget anser som uaktuelt og uakseptabelt.

Utvalgets vurdering

I kapittel 9 drøftes blant annet kvalitative krav som pålitelighet og relevans, og utvalget har i sine forslag om anvendelse av virkelig verdi understreket kravet om pålitelig måling. Virkelig verdi kan være vanskelig å fastsette og problemer ved verdsettelsen kan gi mindre pålitelige verdier i regnskapet og derved også usikkerhet knyttet til soliditet. Deres vurdering av virkelig verdi ikke kan baseres på observerte markedspriser i velfungerende markeder, må verdien estimeres. Estimerte verdier vil som regel være sensitive med hensyn til de forutsetninger som gjøres, og valg av forutsetninger vil ofte måtte baseres på skjønn. Det vil dermed oppstå en fare for at overdreven optimisme kan lede til undervurdering av gjeld og overvurdering av eiendeler og resultat. Betenkeligheter knyttet til selskapsrettslige konsekvenser er primært begrunnet i usikkerhet ved måling og risikoen for at selskapene skal få en svekket soliditet sammenlignet med situasjonen ved dagens regler. Forhold som økt bruk av virkelig verdi vil gi høyere egenkapital og økt grunnlag for blant annet utdeling. Økninger ved regnskapsmessig vurdering til virkelig verdi er ikke realisert, og senere verdireduksjon kan føre til negativ egenkapital hvis verdiøkning er utdelt. Aksjelovens krav om forsvarlig egenkapital er uavhengig av størrelsen på fri egenkapital, og bestemmelsen skal være til hinder for at slike uheldige effekter oppstår.

Realisasjon som kriterium for å regnskapsføre gevinst, kan gi et mer nøkternt bilde av foretakenes inntjening, men realisasjon betyr ikke nødvendigvis at fremtidig risiko blir mindre. Et selskap som realiserer gevinst ved å selge én eiendel, kan investere i en annen eiendel som faller i verdi, og er derved like utsatt for verditap.

Ulik grad av usikkerhet i estimerer og mulighet for rask realisasjon tilsier etter utvalgets oppfatning at man i forhold til spørsmålet om nøytralisering bør differensiere mellom de ulike poster som skal eller kan vurderes til virkelig verdi. Manglende erfaring når det gjelder anvendelse av virkelig verdi tilsier etter utvalgets mening også at man bør nøytralisere virkningen for enkelte områder foreløpig, og på et senere tidspunkt ta opp spørsmålet til ny vurdering. Det vil være naturlig at dette skjer ved den forestående evaluering av

aksjelovene og knyttes opp mot EU-kommisjonens oppfølging av Wintergruppens arbeid.

Det er et sentralt utgangspunkt for utvalget at en eventuell binding av kapital uansett ikke skal innskrenke utbyttegrunnlaget i forhold til dagens regler. Videre at man må tilstrebe å unngå en uheldig innlåsing av kapital som begrenser foretakenes handlefrihet. Binding kan bety at det blir vanskeligere å tiltrekke seg kapital, og vil også være konkurransehennende i den grad andre lands lovgivere ikke binder tilsvarende egenkapitalelementer.

Eventuelle forslag til endringer av reglene må ta hensyn til krav om enkle og klare regler som ikke krever uforholdsmessig bruk av ressurser og kompetanse, ikke minst av hensyn til små foretak. I tillegg kommer at selskapene uansett vil måtte forholde seg til aksjelovens bestemmelser om forsvarlig egenkapital, som nettopp forholder seg til de reelle verdier – slik de best lar seg måle. Der som forutsetningene for å benytte virkelig verdi foreligger, må det kunne legges til grunn at de vesentligste usikkerhetsmomenter forbundet med en slik måling er hensyntatt og redusert i forsvarlig grad.

Utvalget er oppmerksom på at foreslåtte krav om nøytralisering innebærer at den regnskapspliktige pålegges et merarbeid ved at det må tas stilling både til eiendelenes virkelige verdi og verdi etter kostmetoden for å fastsette beløp som skal nøytraliseres. Dette gjelder i særlig grad for biologiske eiendeler. Som påpekt er det viktig med enkle og klare regler, og ved utarbeiding av en bestemmelse om nøytralisering er det derfor meget viktig at lovgiver gjør en kostnad/nytte vurdering, slik at eventuelle mindre forskjeller aksepteres for å oppnå et regelverk som er enkelt å praktisere. Norge står fritt i forhold til å pålegge en bestemmelse om nøytralisering slik at hensyn til EØS-regler, som ved fond for vurderingsforskjeller, ikke er avgjørende.

21.6.2 Utvalgets vurderinger og forslag

Finansielle instrumenter

Dagens regnskapslovgivning krever etter nærmere angitte kriterier anvendelse av virkelig verdi for eiendeler i en handelsportefølje og valutaposter. Dette er verdiendringer som ikke nøytraliseres i forhold til aksjeselskapers fri egenkapital. Ved utvalgets forslag utvides adgangen til å anvende virkelig verdi for finansielle instrumenter. Det er utvalgsflertallets oppfatning at de poster som omfattes av utvidelsen også skal inngå i utbyttegrunnlaget. Se mindretallsinnstilling avsnitt 21.6.3.

Skillet mellom urealiserte og realiserte gevins-

ter er for disse postene mindre relevant. Kravet til pålitelighet kan anses noe redusert i forhold til eiendeler og gjeld som inngår i gjeldende § 5-8, men selv om det ikke foreligger krav om omsetning på børs eller regulert marked anser utvalget at målingens pålitelighet, postenes likviditet og strenge krav til dokumentasjon er av en slik karakter at man ikke ser grunnlag for å nøytraliseres eventuelle ikke-realiserede verdiøkninger i forhold til fri egenkapital.

Investerings eiendommer

IASB tillater at investeringseiendommer vurderes i samsvar med kostmodellen som et alternativ til virkelig verdi modellen. I sin begrunnelse for å opprettholde to modeller viser de til oppfatninger om at visse eiendomsmarkeder ikke ennå er tilstrekkelig modent for at en virkelig verdi modell skal fungere tilfredsstillende. Videre er det vist til at enkelte mener det er umulig å etablere et entydig skille mellom investeringseiendommer og andre eiendommer, og at dette gjør det uhensiktsmessig å kreve en virkelig verdi modell på det nåværende tidspunkt.

Medlemmet Voldnes viser til mindretallets innstilling i kapittel 10, hvor det foreslås ikke å åpne for vurdering til virkelig verdi på investeringseiendommer.

Usikkerhet ved måling av investeringseiendommer i kombinasjon med manglende erfaring knyttet til regnskapsmessig vurdering til virkelig verdi på denne typen eiendeler tilsier etter utvalgets oppfatning at verdiøkning foreløpig ikke bør inngå i fri egenkapital, men bindes.

Biologiske eiendeler

Som nevnt i kapittel 10, vil innføring av regelverket i IAS 41 i Norge først og fremst gjelde havbruk og skogbruk. Graden av usikkerhet i måling sett i sammenheng med manglende erfaring, eiendelenes karakter og betydelige konjunktursvingninger, tilsier at ikke-realiseret verdiøkning for slike eiendeler nøytraliseres ved å binde egenkapitaløkninger. For denne typen eiendeler er det et særlig moment i vurderingen at eiendelene ikke kan realiseres på det tidspunkt verdiøkningen regnskapsføres, fordi eiendelene er under produksjon.

Det påpekes at for havbruk vil eventuell binding være av forholdsvis kort varighet, i og med at produksjonstiden er forholdsvis kort. Kapitalen bindes bare frem til realisasjon.

Medlemmet Voldnes viser til mindretallsinnstilling i kapittel 10.

Øvrige foreslåtte endringer i regnskapsloven

Økt bruk av vurdering til virkelig verdi er en betydelig endring i norske regnskapsregler, og bør som påpekt ovenfor føre til nøytralisering av egenkapitaleffekten som følge av verdiøkning på enkelte regnskapsposter. Øvrige endringer er etter utvalgets oppfatning av en annen karakter. Her foreligger ikke generelle trekk som entydig gir en økning i egenkapitalen, endringene kan innebære både økning og reduksjon i fri egenkapital. Etter utvalgets oppfatning bør disse endringene behandles på samme måte som endringer ved den løpende utviklingen av god regnskapsskikk, og ikke nøytraliseres i forhold til fri egenkapital.

Nærmere om kapitalbindingen

Behovet for selskapsrettslig nøytralisering er knyttet til egenkapitaleffekten som følge av verdiøkning på de enkelte regnskapspostene som vurderes til virkelig verdi. Dette innebærer at den inntektsførte urealiserte gevinst (merverdi) fratrekkes utsatt skatt ved beregning av det beløp som skal avsettes til bundet fond. Dette vil utgjøre det minimumsbeløp som skal bindes. Det vil være adgang til å forenkle beregningen ved å unnlate å hensynte effekt av utsatt skatt, men det vil i så fall innebære høyere kapitalbinding enn det som er lovens minimumsbestemmelser.

Utvalgets forslag

Utvalgets flertall foreslår at aksjelovene tilføyes følgende bestemmelse i § 3-3a om virkelig verdi fond:

”Selskapet skal ha et virkelig verdi fond. Der som selskapet regnskapsfører eiendeler til virkelig verdi i henhold til regnskapsloven §§ 5-8a eller 5-8b, skal det sette av til fondet en positiv differanse mellom balanseført verdi av hver enkelt eiendel eller gruppe av eiendeler og deres anskaffelseskost hensyntatt effekten av utsatt skatt.

Fondet kan løses opp når og i den grad grunnlaget for avsetningen ikke lenger er til stede.

Departementet kan gi forskrifter om beregning av differansen etter første ledd.”

Det er foran påpekt at slike beregninger etter § 3-3a første ledd kan være svært komplisert å gjennomføre. Det er derfor foreslått at departementet får hjemmel til å gi forskrifter på området,

slik at det åpnes for forenklet beregning i forskrift.

Et mindretall bestående av medlemmene Fallmyr og Voldnes foreslår at det i § 3-3a første ledd annet punktum også tas inn en henvisning til regnskapsloven § 5-8. Se mindretallsinnstilling avsnitt 21.6.3.

21.6.3 Mindretallsinnstilling*Finansielle instrumenter*

Et mindretall bestående av Fallmyr og Voldnes mener at inntektsføring av urealisert gevinst på finansielle instrumenter utenom handelsporteføljen ikke bør inngå i utbyttegrunnlaget, men avsettes til et bundet fond. Finansielle instrumenter utenom handelsporteføljen vil blant annet omfatte eiendeler som ikke omsettes i et aktivt og likvid marked. Når det ikke finnes et velfungerende marked, er det ut fra hensynet til målingens pålitelighet og instrumentets omsettelighet, behov for selskapsrettslige nøytraliserings av den inntektsførte urealiserte gevinst fratrukket skatt. Mindretallet er derfor av den oppfatning at inntektsført urealisert gevinst på finansielle instrumenter utenom handelsporteføljen skal beholdes i virksomheten for å sikre fortsatt verdiskapning og ikke inngå i utbyttegrunnlaget.

Medlemmet Voldnes viser for øvrig til mindretallets innstilling i kapittel 10, hvor det foreslås at bare finansielle instrumenter som inngår i en handelsportefølje skal vurderes til virkelig verdi i selskapsregnskapet. Utvalgsflertallet har derimot foreslått at alle finansielle instrumenter skal vurderes til virkelig verdi i selskapsregnskapet.

21.7 Eliminering av interngevinster**21.7.1 Innledning**

Finansdepartementet har tidligere tatt opp spørsmålet om eliminering i selskapsregnskapet av gevinst som oppstår ved transaksjoner mellom selskaper i samme konsern, såkalte interngevinster, når kostmetoden anvendes for regnskapsføring av investeringen. Også ved anvendelse av egenkapitalmetoden vil enkelte interngevinster inngå i fri egenkapital. Bakgrunnen for å ta opp spørsmålet er at slike gevinster på samme måte som gevinster ved andre transaksjoner inngår i grunnlaget for utbytteutdeling. I brev av 2. juli 2002 fra Finansdepartementet til Kredittilsynet fremgår det at departementet har kommet til at

”...vurderingen av internegevinster og utbyttegrunnlag bør gjøres på grunnlag av arbeidet i utvalget for evaluering av regnskapsloven.”

Transaksjoner mellom selskaper i samme konsern reiser spørsmålet om det foreligger grunnlag for å regnskapsføre overdragelsen til virkelig verdi, eller om verdimåling ved overdragelsen skal kontinuitetsgjennomskjæres i selskapsregnskapet. Hvis grunnlag for kontinuitetsgjennomskjæring ikke foreligger, regnskapsføres transaksjonen til virkelig verdi og det oppstår en *interngevinst* for konsernet hvis ikke den overdratte ytelse er solgt videre til uavhengig part på balansedagen.

Transaksjoner og mellomværende mellom konsernselskaper rapporteres i de enkelte selskapsregnskapene. Formålet med konsernregnskapet er å vise resultat og stilling for konsernselskapene som en økonomisk enhet. Det følger av formålet og grunnleggende prinsipper at transaksjoner og mellomværende mellom foretak i konsernet skal elimineres i konsernregnskapet – en intern overførsel gir ikke opptjent inntekt og grunnlag for ny måling. Eliminering av internegevinster i *konsernregnskapet* omhandles i NRS(F) om Konsernregnskap.

Spørsmålet om internegevinster i relasjon til selskapsregnskapet har to dimensjoner. Den ene er spørsmålet om hva som er korrekt løsning for regnskapsmessig behandling – skal transaksjoner mellom selskaper i samme konsern regnskapsføres til virkelig verdi eller skal slike transaksjoner regnskapsføres med kontinuitet på overdragende selskaps verdi. Den andre dimensjonen relaterer seg til selskapsrettslig behov for å begrense utbyttegrunnlaget såfremt gevinst kan oppstå som følge av konserninterne transaksjoner. Med andre ord, hvis man regnskapsmessig skal anvende virkelig verdi på alle eller noen konserninterne transaksjoner, må det tas stilling til om egenkapitaløkningen som følge av transaksjonen bør bindes slik at denne gevinsten unntas fra utbytteutdeling.

Hvis slike gevinster skal unntas fra utbytteutdeling må det tas stilling til hvorledes dette skal gjennomføres. Ved dagens regnskaps- og selskapslovgivning er fond for vurderingsforskjeller benyttet for å begrense utbytteutdelingen for foretak som anvender egenkapitalmetoden til forskjell fra kostmetoden. Fond for vurderingsforskjeller kunne tenkes å få en utvidet anvendelse eller andre selskapsrettslige bestemmelser kunne etableres for å begrense utbytteutdelingen.

21.7.2 Regnskapslovens og aksjelovens bestemmelser

God regnskapsskikk

Det følger av regnskapslovens transaksjonsprinsipp i § 4-1 at ”transaksjoner skal regnskapsføres til verdien av vederlaget på transaksjonstidspunktet”. I transaksjonsprinsippet ligger både et krav om overdragelse av økonomiske ressurser og måling av verdien på overdragelsen for at den skal kunne resultatføres i takt med opptjeningen.

Hvis overdragelsen ikke oppfyller nødvendige kjennetegn ved en transaksjon, som at det skal være uavhengighet mellom partene og at transaksjonen skal ha et reelt innhold, omfattes den ikke av kravet om ny verdimåling. Dette innebærer at regnskapsført verdi i overdragende parts regnskap videreføres hos overtakende part, på tross av at vederlaget kan avvike fra regnskapsført verdi. Dette benevnes i forarbeidene til regnskapsloven og god regnskapsskikk for kontinuitetsgjennomskjæring.

Kontinuitetsgjennomskjæring kan også innebære at det ikke regnskapsføres noen overførsel, fordi det økonomiske innhold ikke anses å være en reell overføring av risiko og kontroll, som eksempel nevnes salg med gjenkjøpsavtale.

Spørsmålet om når overdragelser mellom selskaper i samme konsern er å anse som regnskapsmessige transaksjoner og når de ikke er det, drøftes i NRS (D) *Regnskapsføring i selskapsregnskapet av overdragelser mellom selskaper i samme konsern*.

Regnskapsloven har bestemmelser om kontinuitets*unntak* i §§ 5-15 og 5-20. Dette er unntaksbestemmelser som skal anvendes ved transaksjoner mellom tilnærmet likeverdige parter, og må ikke forveksles med innholdet i kontinuitets*gjennomskjæring*.

Aksjelovgivningen

I henhold til aksjelovene § 3-6 skal enhver overføring av verdier fra selskapet til aksjeeierne skje til virkelig verdi.

Aksjelovene fastsetter i § 3-9 at transaksjoner mellom selskaper i samme konsern skal grunnes på vanlige forretningsmessige prinsipper. Sistnevnte bestemmelse må betraktes som en rent selskapsrettslig regel knyttet til overføring av verdier mellom selskaper innenfor samme konsern, og er ikke til hinder for at man regnskapsfører transaksjoner ved kontinuitetsgjennomskjæring selv om vederlaget for ytelsen fastsettes til virkelig verdi.

Eiendeler som mottas som aksjeinnskudd kan iht. aksjelovene § 2-7 videreføres til balanseførte verdier såfremt dette følger av regnskapsloven. Etter § 10-12 gjelder tilsvarende ved kapitalforhøyelse. Aksjelovgivning er derved ikke til hinder for å anvende kontinuitetsgjennomskjæring også selskapsrettslig ved fusjoner, fisjoner og andre overdragelser mot vederlag i aksjer.

21.7.3 Kontinuitetsgjennomskjæring i selskapsregnskapet

Selskapsrettslige hensyn

Årsregnskapet består for morselskapet av selskapsregnskapet og konsernregnskapet. Selskapsregnskapet gjelder morselskapet som juridisk enhet mens konsernregnskapet gjelder hele den økonomiske enheten, konsernet. Hovedformålet med årsregnskapet er å gi brukerne informasjon som kan være til nytte for deres økonomiske beslutninger.

Det følger både av regnskapsloven og aksjelovene at virkelig verdi er utgangspunktet for måling av transaksjoners verdi. Virkelig verdi anses som oftest å gi best informasjon om sammensetningen av eiendeler, gjeld og egenkapital i selskapene, forutsatt at verdimålingen er pålitelig. Dette gjelder uavhengig av hvem som er motpart i transaksjonen. I noen tilfeller kan det likevel reises spørsmål ved om slik måling gir et misvisende bilde av selskapets inntjening. Som eksempel kan nevnes morselskap som selger et driftsmiddel til sitt datterselskap. Det kan hevdes at morselskapet i et slikt tilfelle i realiteten bare har flyttet en eiendel over i en annen eiendel, og derved kun endret plasseringen på sin formue. På den annen side, eiendelen er nå over i en annen juridisk enhet. Med tanke på selskapsregnskapets funksjon som beslutningsgrunnlag for kreditorer og investorer er det således ikke entydig om overdragelser mellom selskaper i samme konsern bør regnskapsføres som transaksjon eller kontinuitet. Uansett må det foreligge en ramme innenfor god regnskapskikk som sikrer lik regnskapsmessig behandling av i realiteten like transaksjoner, slik at man forhindrer at fordelingen mellom kreditorer og eiere påvirkes av transaksjonens form.

Selskapsregnskapet er nært knyttet til beskatning, men for det skatterettslige formål har spørsmålet om kontinuitet ved overdragelser innen samme konsern i hovedsak kun indirekte betydning, for eksempel ved at egenkapitalandelen har skattemessige konsekvenser. Skattemessig

behandling av slike overdragelser er i hovedsak regulert i skattelovgivningen.

Transaksjonsprinsippet

Regnskapsføring av gevinst forutsetter som nevnt innledningsvis at det foreligger en transaksjon og at inntekt knyttet til transaksjonen er oppjent. Dette er grunnleggende prinsipper, og gjelder så vel for overdragelser mellom konsernselskaper som ved overdragelser med foretak utenfor konsernet. Transaksjoner mellom selskaper i samme konsern reiser i særlig grad spørsmålet om det foreligger grunnlag for å regnskapsføre overdragelsen til virkelig verdi, eller om verdimåling ved overdragelsen skal kontinuitetsgjennomskjæres. Eliminering av internegevinster må regnskapsmessig være begrunnet i spørsmålet om det foreligger en transaksjon, i og med at regnskapsloven ikke hjemler unntak fra transaksjonsprinsippet ved transaksjoner mellom nærstående parter.

Kontinuitetsgjennomskjæring anvendes ved overføring av ytelser hvor kravet til transaksjon ikke er oppfylt. Hvis grunnlag for kontinuitetsgjennomskjæring ikke foreligger, regnskapsføres transaksjonen til virkelig verdi, og det oppstår en *internegevinst* for konsernet hvis ikke overførte ytelser er solgt videre til uavhengig part på balansedagen. Det foreligger ikke andre alternativer etter regnskapsloven enn kontinuitetsgjennomskjæring for å anvende kontinuitet på overdragelser mellom konsernselskaper. Sett fra konsernets synspunkt vil ikke inntekten være oppjent, eiendelen er bare flyttet innenfor samme økonomiske enhet, og gevinsten elimineres. (Det samme kan også hevdes fra morselskapets ståsted, både for overdragelser mellom andre konsernselskaper enn morselskapet og for transaksjoner mellom mor- og datterselskaper.)

Hvis grunnlag for kontinuitetsgjennomskjæring ikke foreligger, vil det være et brudd på regnskapslovens grunnleggende prinsipper ikke å anvende virkelig verdi på transaksjonen, likeledes å eliminere resultatelementet som oppstår. Spørsmålet om eliminering av internegevinst kan derfor innenfor de grunnleggende prinsipper kun løses i en vurdering av hvilke overføringer mellom konsernselskaper som skal være gjenstand for kontinuitetsgjennomskjæring.

Forarbeidene til regnskapsloven og endringsloven til regnskapsloven av 18. juni 1999 forutsetter som en hovedregel at transaksjoner mellom nærstående omfattes av transaksjonsprinsippet, men at det i enkelte tilfeller kan være aktuelt å foreta kontinuitetsgjennomskjæring, blant annet i konsern-

forhold. Forarbeidene gir ikke retningslinjer for en nærmere avgrensning av spørsmålet om hvilke tilfeller av transaksjoner mellom nærstående som skal kontinuitetsgjennomskjæres. Det vises til Ot. prp. nr. 42 (1997-98) avsnitt 6.2.5. hvor følgende uttrykkes:

”Departementet viser til at enkelte høringsinstanser mener at det bør være adgang til å fravike transaksjonsprinsippet etter god regnskapsskikk ved transaksjoner med nærstående parter. Departementet deler ikke dette synet. Spørsmålet som reises ved slike transaksjoner er om de inneholder en formuesoverføring ved siden av den avtalte prisen. En slik formuesoverføring kan innebære en forfordeling mellom eiere, eller i visse tilfeller mellom eiere og kreditorer. Uansett vil det være et krav til akseptabel formuesforvaltning at den regnskapspliktige har tatt stilling til transaksjonens verdi. Dermed skal den regnskapspliktige også kunne regnskapsføre transaksjonens virkelige verdi, selv om den avtalte prisen skulle være annerledes. Departementet vil imidlertid minne om at det i ethvert tilfelle må tas stilling til om transaksjonen er reell.”

I føreløpig norsk regnskapsstandard om *opplysninger om nærstående parter* er spørsmålet om transaksjoner mellom nærstående parter berørt. Standarden gir ingen generell løsning på problemstillingen ved å fastsette krav om kontinuitet eller virkelig verdi, men tar blant annet opp spørsmålet om hvorvidt transaksjoner skal regnskapsføres til virkelig verdi, selv om overført vederlag har en annen verdi. Det gis ingen generell løsning på regnskapsføringen, i stedet fastsettes krav til opplysninger for transaksjoner med nærstående parter.

Diskusjonsnotat fra Norsk Regnskapsstiftelse om *regnskapsføring i selskapsregnskapet av overdragelser mellom selskaper i samme konsern* skiller mellom overdragelser som har trekk som en transaksjon og overdragelser som er ulike ordinære transaksjoner. For transaksjoner som styres av rene bedriftsøkonomiske beslutninger fremholdes at det gir best informasjon om disse regnskapsføres til virkelig verdi (avsnitt 5.1). Diskusjonsnotatets sammenfattende vurdering for anvendelse av kontinuitetsgjennomskjæring fremkommer i notatets avsnitt 5.6, og begrenses til virksomhetsoverdragelse:

”Overdragelse mellom selskaper i samme konsern som i realiteten er en omorganisering styrt av morselskapet, har ikke trekk som transak-

sjon, og er ikke del av en opptjeningsprosess. Ut fra en slik synsvinkel kan kontinuitetsgjennomskjæring anses å være mest i samsvar med underliggende realitet ved omorganiseringer.

Omorganisering gjelder overdragelse av virksomhet mellom selskapene.

Forholdet mellom partene i overdragelsen veier tyngst for å avgjøre om kontinuitetsgjennomskjæring er korrekt. Absolutt kontroll med datterselskapet, i form av en eierandel på mer enn 90 %, gir en sterk presumpsjon for at overdragelsen er en omorganisering som skal kontinuitetsgjennomskjæres. Når eierandelen er lavere, er det tilvarende en sterk presumpsjon mot kontinuitetsgjennomskjæring. Det må imidlertid også ses hen til andre trekk ved forholdet mellom morselskap og datterselskap, som graden av selvstendig beslutningsprosess og om datterselskapet har annen virksomhet enn den som blir overdratt.

Vederlagets art må også tillegges en viss betydning. Vederlag i aksjer, eller manglende vederlag, trekker isolert sett i retning av at overdragelsen er en omorganisering, mens vederlag i penger trekker isolert sett i retning av at overdragelsen er en kjøps-/salgstransaksjon. Vederlagskriteriet er imidlertid her underordnet kontrollkriteriet som er beskrevet foran.

En kortfattet oppsummering kan da være: En virksomhetsoverdragelse innen et heleid konsern skal så godt som alltid kontinuitetsgjennomskjæres når det er vederlag i aksjer, og som oftest også når vederlaget er penger. En virksomhetsoverdragelse i konsern hvor morselskapets eierandel er mindre enn 90 %, skal så godt som alltid regnskapsføres som transaksjon når vederlaget er penger, og som oftest også når vederlaget er aksjer.”

Kontinuitetsgjennomskjæring er bare forutsatt anvendt i tilfeller hvor morselskapet styrer overdragelsene.

Det er spørsmålet om transaksjon som er styrende for notatets sammenfattende vurderinger, og området for kontinuitetsgjennomskjæring er sterkt begrenset. Virkelig verdi skal derfor anvendes i de fleste tilfeller, også mellom konsernselskaper, i tråd med aksjelovens og regnskapslovens bestemmelser.

Erfaring har vist at det er vanskelig å få en ensartet anvendelse av kontinuitetsgjennomskjæring. Dette skyldes i stor grad at det ikke foreligger klare retningslinjer, men også at transaksjonene er så vidt mangeartet at klare retningslinjer vanskelig lar seg utarbeide. Mye må i slike tilfeller overlates til skjønnsmessige vurderinger, noe som kan gi grunnlag for ulik praksis. Dette forhold kan tilsi at det enten bør innføres gjennomskjæring på

alle eller ingen transaksjoner innenfor konsernet. Utvalget ser det som mer hensiktsmessig at man utvikler prinsipper for kontinuitetsgjennomskjæring over tid, i tråd med grunnleggende prinsipper og internasjonal utvikling.

Utvalget er ikke kjent med at det internasjonalt foreligger regnskapsregler som krever eliminering av internegevinster i selskapsregnskapet på generell basis. Det vises til det nevnte diskusjonsnotat om *regnskapsføring i selskapsregnskapet av overdragelser mellom selskaper i samme konsern* avsnitt 2.2:

"2.2 Praksis i andre land

Det er relativt store forskjeller mellom ulike land mht. hvordan problemstillingene som drøftes i dette notatet er løst. Forskjellene har bl.a. bakgrunn i at selskapsregnskapet tjener ulike formål. I USA er det ikke noen lovfestet regulering av selskapenes utbytte på grunnlag av selskapsregnskapets overskudd og egenkapital. Regnskapsmessig kontinuitet synes å ha større anvendelse i USA enn i Europa når det er tvil om risiko og kontroll er overført. Bruk av kontinuitet ved virksomhetsoverdragelser i USA er utledet av enkelte formuleringer i APB 16 (om Business Combinations) og APB 29 (Accounting for Non-Monetary Transactions). Amerikansk kontinuitetspraksis må ses i lys av at eiersynet gjennomføres konsekvent både for konsernregnskap og selskapsregnskap, slik at minoritetens andel av en overdragelse alltid regnskapsføres som transaksjon til virkelig verdi.

I europeiske land har tradisjonelt funksjonen å definere utbyttegrunnlaget vært en viktig side ved selskapsregnskapet. Gjennom EUs selskapsrettsdirektiver er denne funksjonen regulert relativt likt i medlemslandene. Det er stort sett en konvensjon at transaksjoner regnskapsføres til virkelig verdi, uten hensyn til relasjon mellom partene. Det finnes noen unntak, som i første rekke er avhengig av form (for eksempel fusjon og fisjon).

Britisk regulering anses på dette feltet å ligge mellom amerikansk og den kontinental-europeisk regulering. Anvendelse av kontinuitet er regulert i FRS 6 for group reconstructions mellom morselskap og heleide datterselskaper. Kontinuitet er etter standarden valgfri i disse tilfellene, men praksis – basert på kravet om true and fair view – synes å være kontinuitet for et noe større felt enn det som er beskrevet i standarden.

Kontinuitet som praktisert i Storbritannia, er imidlertid noe annerledes enn det som er beskrevet som kontinuitetsgjennomskjæring i forarbeidene til aksje- og regnskapslov i Norge.

Det skyldes at britisk aksjelov ikke inneholder noe krav om at transaksjoner mellom selskaper i samme konsern skal gjøres opp til virkelig verdi. I de tilfellene regnskapsføringen er kontinuitet, er vederlaget satt til balanseført verdi.

I britisk regulering bør en også være oppmerksom på at et selskaps utbyttegrunnlag i noen grad er basert på skjønn, og at overskudd som stammer fra konserninterne transaksjoner ikke nødvendigvis kan anses realisert ved skjønnsutøvelsen."

Selskapsrettslig regulering

Hovedformålet ved en selskapsrettslig nøytralisering anses å være etablering av hinder for utdeling av gevinst oppstått ved internt salg, slik at utdeling ikke kan skje før gevinsten er realisert ved salg ut av konsernet. Målet kan være å forhindre utdeling til konsernspissens aksjonærer, eventuelt også utdeling mellom konsernselskaper.

I utredningens avsnitt 21.6 drøfter utvalget behovet for å nøytralisere effekten på fri egenkapital som følger av forslåtte endringer i regnskapsloven. Utgangspunktet for utvalget er at en eventuell binding av kapital ikke skal innskrenke utbyttegrunnlaget i forhold til dagens regler. Videre påpekes aksjelovgivningens krav om forsvarlig egenkapital, som er uavhengig av størrelsen på fri egenkapital, og behovet for et enkelt regelverk. Samme syn gjør seg gjeldende også på området internegevinster. Etter utvalgets mening foreligger det ikke tungtveiende grunner for å etablere særskilte krav om binding av slike gevinster.

Det bemerkes også at en regel for eliminering av internegevinster, slik at disse trekkes ut av fri egenkapital, antas å måtte bli svært komplisert. utfordringer ved eventuell regelsetting på området er blant annet å løse spørsmål som:

- Muligheten for praktiserbare regler. I større konsern, og særlig konsern med en komplisert struktur, er det en betydelig utfordring å finne en praktiserbar regel.
- Regler som tar hensyn til at norske foretak ikke skal diskrimineres i forhold til utenlandske foretak
- Minoritetsproblematikk, herunder spørsmålet om minoritetseiere i foretak som inngår i et konsernforhold skal få redusert sin utbytteligghet sammenlignet med investering i foretak som ikke inngår i konsernforhold

Spørsmålet om selskapsrettslig nøytralisering må eventuelt videreføres ved den kommende evalueringen av aksjelovene.

21.7.4 Utvalgets vurderinger og forslag

Utvalgets flertall finner ikke regnskapsfaglige grunner for å innføre kontinuitetsgjennomskjæring av internegevinster som en hovedregel, uavhengig av innhold i overdragelsene og hvilket forhold partene i transaksjonen har til hverandre innenfor konsernet. Transaksjonsprinsippet tilsier at overførsler som oppfyller nødvendige kjenne-tegn ved en transaksjon, skal regnskapsføres til virkelig verdi.

Utvalgets flertall er enig i at enkelte transaksjoner ikke har trekk som ordinær transaksjon, og kan være gjenstand for gjennomskjæring, men mener at spørsmålet om hvilke transaksjoner som skal gjennomskjæres må utvikles over tid i tråd med internasjonal utvikling.

I den grad man finner det påkrevet å utelate internegevinster fra fri egenkapital av selskapsrettslige hensyn, bør dette skje gjennom selskapslovgivningen, ikke regnskapsloven. I så fall bør spørsmålet vurderes ved den kommende evalueringen av aksjelovgivningen. Det er dog utvalgets oppfatning at slike særlige krav om binding av internegevinster ikke bør etableres.

21.7.5 Mindretallsinnstilling

Konserninterne gevinster

Et mindretall bestående av medlemmet Voldnes mener at konsernintern gevinst ikke bør inngå i fri egenkapital 31.12. Interngevinst bør elimineres uavhengig av om foretaket anvender kost- eller egenkapitalmetoden for sine investeringer. Fordi utvalgsflertallet foreslår en videreføring av gjeldende regler som innebærer at den regnskapspliktige kan velge metode, følger det at behandlingen av internegevinst bør være lik. Interngevinsten blir eliminert når egenkapitalmetoden anvendes. Når kostmetoden benyttes for regnskapsføring av en investering, og det oppstår en internegevinster ved transaksjonen mellom to selskap i samme konsern, vil denne internegevinsten inngå i fri egenkapital. Dette er grunnlaget for utbytte og konsernbidraget, dersom den overdratte ytelsen ikke er solgt ut av konsernet 31.12.

Mindretallsinnstilling

Mindretallet foreslår at konserninterne gevinster nøytraliseres også ved anvendelse av kostmetoden, slik at den ikke inngår i fri egenkapital 31.12.

21.8 Konflikter mellom aksjelovgivningen og regnskapsmessige løsninger etter IAS/IFRS

Det er nær sammenheng mellom regnskapsreglene og selskapsrettslige regler, blant annet i forhold til beskyttelse av egenkapitalen, men aksjelovgivningen gir i meget begrenset grad konkrete retningslinjer for regnskapsmessige løsninger. Utvalget har vurdert de aksjerettslige bestemmelser som berører regnskapsmessig behandling og konstaterer at bestemmelsene om regnskapsmessig behandling av emisjonsutgifter er i konflikt med IAS/IFRS. Iht aksjelovene §§ 2-8 og 10-12 skal aksjeinnskudd regnes netto etter fradrag for utgifter til stiftelse eller kapitalforhøyelse, uavhengig av om emisjonsutgiftene regnskapsmessig er å anse som en kostnad.

Aksjelovene § 2-8 tredje ledd lyder:

”Aksjeinnskudd skal regnskapsføres som aksjekapital og i tilfelle som overkurs ved emisjon. Aksjeinnskudd skal regnes netto etter fradrag for utgifter til stiftelsen.”

Aksjelovene § 10-12 annet ledd lyder:

”Aksjeinnskudd skal regnskapsføres som aksjekapital og i tilfelle som overkurs ved emisjon. Aksjeinnskudd skal regnes netto etter fradrag for utgifter til kapitalforhøyelsen. Overstiger utgiftene til kapitalforhøyelsen den overkursen som betales for aksjene, kan utgiftene likevel dekkes av overkursfondet eller av fri egenkapital (jf. § 8-1 tredje ledd).”

Tidligere aksjelovgivning var ikke til hinder for at aksjekapitalen ble benyttet til å dekke stiftelsesomkostninger såfremt dette fremgikk av stiftelsesdokumentet. I forarbeider til nåværende aksjelovgivning (Ot.prp. nr. 23 1996-97, avsnitt 5.5.1) uttales det om tidligere lovgivning:

”Dette åpner for at aksjekapitalen kan være helt eller delvis tapt allerede før virksomheten kommer i gang. Tilsvarende gjelder ved kapitalforhøyelse: det er ikke noe i veien for at hele kapitalforhøyelsesbeløpet brukes til å dekke utgifter i forbindelse med kapitalforhøyelsen, jf. gjeldende lov § 4-5.”

Hovedbegrunnelsen for å innføre bestemmelser om at aksjeinnskudd skal regnes netto etter fradrag for utgifter til stiftelse eller kapitalforhøyelse,

var å sikre at aksjekapitalen er intakt på stiftelsestidspunktet eller tidspunktet for kapitalforhøyelse. Justisdepartementet uttaler videre i punkt 5.5.4:

”Justisdepartementet er enig i at det kan reises enkelte innvendinger mot forslag om at aksjekapitalen ikke skal kunne brukes til å dekke stiftelsesutgiftene. Det kan blant annet spørres om det er behov for en slik regel ved siden av et generelt krav til forsvarlig egenkapital. I tillegg kan det spørres om det er noen grunn til å kreve at aksjekapitalen skal være intakt når selskapet starter sin virksomhet, i og med at aksjekapitalen kan brukes til å dekke blant annet driftsutgifter og derfor likevel gå tapt allerede den første dagen. Departementet har likevel kommet til at de beste grunner taler for å følge opp Aksjelovutvalgets forslag. Dette vil gi de mest ryddige linjer, samtidig som prinsipielle grunner taler for at slike egenkapitaltransaksjoner regnskapsføres netto.”

Regnskapsmessig vil behandling av emisjonskostnader i utgangspunktet avhenge av om emisjonsutgiftene er å anse som en kostnad eller ikke. Aksjelovens krav forhindrer imidlertid at emisjonsutgifter kan kostnadsføres der dette er å anse som korrekt løsning. I Norsk RegnskapsStandard nr. 9 om fusjon heter det i avsnitt 4.3.1:

”Regnskapsføring av fusjon som kontinuitet innebærer at emisjonsutgifter bør anses som en regnskapsmessig kostnad. Kontinuitetssynspunktet reflekterer at det ikke er én virksomhet som skytes inn i en annen, men snarere at det foregår en omorganisering av de fusjonerende enhetene til ny juridisk struktur, eller at to likeverdige interesser slås sammen. Sett på denne måten er utgifter til gjennomføring av fusjonen en regnskapsmessig kostnad for den fusjonerte enheten. Det har heller ikke noen økonomisk mening å gjøre et fradrag for slike utgifter i balanseført egenkapital. Etter gjeldende rett skal imidlertid emisjonsutgifter fratrekkes balanseført egenkapital i overdragende selskap.”

Følgende bemerkes i fotnote:

”Justisdepartementet har overfor NRS gitt uttrykk for at det ikke er adgang til å fravike bestemmelsene i §§ 2-8 og 10-12 om at aksjeinnskudd skal regnes netto etter fradrag for utgifter til stiftelsen eller kapitalforhøyelsen”.

Ved regnskapsføring til virkelig verdi skal emisjonsutgifter ikke anses som en kostnad for selskapet, men et negativt bidrag til overdragelsen og derved redusere balanseført egenkapital.

I henhold til IAS 22 *Business Combinations* skal emisjonsutgifter balanseføres som del av anskaffelseskost ved bruk av virkelig verdi i transaksjonen, eventuelt kostnadsføres hvis kontinuitetsmetoden er anvendt. Behandling av emisjonsutgifter både ved bruk av virkelig verdi og kontinuitetsmetoden vil være i strid med dagens bestemmelser i aksjelovene.

IASB har foreslått en rekke endringer i sitt *Exposure Draft 3 Business Combinations*, herunder endringer knyttet til behandling av emisjonsutgifter. Ved bruk av virkelig verdi foreslås det at emisjonsutgifter skal redusere kapitalinnskuddet (ED 3 § 30). Konflikten mot aksjelovene vil i så fall være fjernet. Videre innebærer forslagene i ED 3 en betydelig reduksjon i muligheten for å anvende kontinuitetsmetoden, men endrer ikke det forhold at emisjonsutgiftene skal kostnadsføres når kontinuitet brukes. I slike tilfeller vil derfor ikke konflikten mot aksjelovene være fjernet.

Utvalget anbefaler at aksjelovens bestemmelser i §§ 2-8 og 10-12 endres slik at aksjelovgivningen følger regnskapslovgivningen når det gjelder behandlingen av emisjonsutgifter. Dette skulle ta hensyn til eventuelt behov for å angi behandling av området i aksjelovene.

Internasjonale regnskapsstandarder er i sterk utvikling og fremtidige endringer i regnskapsreglene kan gi konflikter mot norsk selskapslovgivning, uten at det i dag kan overskues hvilke områder dette kan gjelde. EUs fjerde og syvende direktiv skal åpne for alle løsninger som angis innenfor IAS. Det må derfor forutsettes at de rene selskapsrettsdirektivene tillater, eller vil tillate, alle løsninger innenfor IAS. Dette understrekes også ved IAS-forordningen. EF-retten skal derfor ikke være til hinder for eventuelle fremtidige endringer i norsk selskapslovgivning som er begrunnet i en tilpasning til IAS/IFRS.

21.9 Skattemessige forhold

21.9.1 Generelt

Utvalget har vurdert om de foreslåtte endringene i regnskapsloven kan påvirke fastsettelse av skattepliktig inntekt eller alminnelig inntekt det enkelte år. Gjennomgangen tar utgangspunkt i utvalgets forslag til endringer i kapittel 5 i regnskapsloven, slik at hver enkelt endring kommenteres særskilt.

Utvalget forutsetter at foreslåtte endringer i regnskapsloven ikke skal påvirke beskatningen av den enkelte regnskapspliktige. Utvalget ber om at Finansdepartementet følger opp utvalgets vurde-

ring ved en videre gjennomgang av eventuelle skattemessige konsekvenser og endring i reglene for å oppnå skattemessig nøytralitet.

Regnskapsreglenes betydning for beskatningen

Regnskapslovgivningen inneholder periodiseringsbestemmelser og vurderingsregler for eiendeler og gjeld som påvirker tidfestingen av inntekter og kostnader i resultatregnskapet. Ved fastsettelse av skattepliktig inntekt tas det, som for årsregnskapet, utgangspunkt i årlige oppgjør som krever at man for skatteformål trenger tidfestingsregler for fastsettelse av skattepliktig inntekt.

Det er et vilkår at en skattepliktig inntekt må være tidfestet før den kan komme til beskatning. Tidfestningsreglene bestemmer hvilket år en inntekt skal beskattes og når en kostnad kan fradragføres. For skattepliktige med full regnskapsplikt er den prinsipielle hovedregel at man ved periodiseringen skattemessig følger regnskapsreglene. Det er imidlertid så mange skattemessige særregler at det blir ytterst lite igjen av den prinsipielle hovedregel.

Skatteloven § 14-4 annet ledd lyder:

”Skattyters årsregnskap legges til grunn for tidfesting av inntekt og fradrag for så vidt regnskapet er oppgjort i overensstemmelse med de regler som følger av regnskapslovgivningen, og ikke annet er bestemt i skattelovgivningen. Bestemmelsen i § 14-2 anses ikke som slik særskilt bestemmelse.”

I den grad det foreligger særskilte skattemessige periodiseringsregler vil endring av regnskapslovens regler være uten betydning for fastsettelse av alminnelig inntekt.

Tidligere var det en sterk binding mellom regnskapsregler og skatteregler. Særlig i forbindelse med skattereformen i 1992 ble det innført en rekke særskilte periodiseringsregler i skatteretten. Noe av tanken bak skattereformen i 1992 var at man ønsket lavere skattesats og bredere skattegrunnlag. På denne bakgrunn ble en rekke særskilte avsetningsregler i skatteloven fjernet. Det ble videre innført nye skattemessige periodiseringsregler på flere forhold der skattemessig periodisering tidligere fulgte regnskapsmessig periodisering, f.eks. for varelager og kundefordringer.

Det foreligger også tilfeller der begreper har ulikt innhold, slik at den skattemessige definisjonen er ulik den regnskapsmessige definisjonen. Dette gjelder blant annet for skillet mellom ved-

likehold og påkostninger. Når det finnes en skattemessig definisjon av et begrep som avviker fra den regnskapsmessige definisjonen, vil ikke regnskapsreglene være avgjørende for hvordan kostnaden behandles med hensyn til fastsettelse av skattepliktig inntekt.

21.9.2 Utvalgets vurderinger og forslag – Endringer i regnskapsloven kapittel 5

Nedenfor vurderes foreslåtte endringer i kapittel 5 opp mot skattemessige forhold. Det vises til avsnitt 21.5 for nærmere omtale av de foreslåtte endringer i den enkelte bestemmelse.

§ 5-1 Klassifisering av eiendeler og gjeld

Foreslått endring i klassifiseringsreglene påvirker ikke skattepliktig inntekt. Forhold som vedrører finansielle instrumenter omtales under § 5-8.

§ 5-4 Anskaffelseskost

Ved foreslått endring oppnås samsvar med skatteloven § 14-2 annet ledd og § 14-4 syvende ledd. Endringen har ikke betydning for fastsettelse av skattepliktig inntekt.

§ 5-5 Tilordning av anskaffelseskost

Skatteloven har egne regler for verdsettelse. Endringen har derfor ikke betydning for fastsettelse av skattepliktig inntekt.

§ 5-6 Forskning og utvikling

Skatteloven har egen bestemmelse på området, jf. skatteloven § 14-4 sjette ledd. Endringen har derfor ikke betydning for fastsettelse av skattepliktig inntekt.

§ 5-7 Goodwill

Skattemessig behandling av goodwill følger av skatteloven § 6-10 annet ledd jf. § 14-40 til § 14-48. Endringen har ikke betydning for fastsettelse av skattepliktig inntekt.

§ 5-8 Finansielle instrumenter

Skatteloven § 14-4 femte ledd regulerer periodiseringen av finansielle instrumenter (eiendeler) som omfattes av lov om verdipapirhandel § 1-2 annet ledd. For mengdegjeldsbrev er det en særskilt regel om behandling av renteelementet i skatte-

loven § 14-23. Skatteloven legger som hovedregel realisasjonsprinsippet til grunn for beskatning av finansielle instrumenter som blant annet omsettelige verdipapirer og de vanligst forekommende finansielle derivater.

For finansielle eiendeler som ikke faller inn under lov om verdipapirhandel § 1-2 annet ledd og som heller ikke omfattes av andre bestemmelser i skatteloven, vil regnskapslovens vurderingsregler være avgjørende for den skattemessige periodiseringen. Som eksempel på slike instrumenter kan nevnes opsjon på en kundefordring.

Vurderingsreglene i någjeldende regnskapslov bygger på virkelig verdi for handelsporteføljen og for øvrig laveste verdis prinsipp med unntak for finansielle derivater (sikringsinstrumenter) som benyttes som utligning av risiko i eiendeler og gjeld. Sikringsvurdering innebærer sammenstilling av resultateffektene av det som sikres, sikringsobjektet, med resultateffektene for sikringsinstrumentet. Det er de forventede endringer i regnskapsmessig behandling av sikringsvurdering som kan skape nye skattemessige problemstillinger. Dette gjelder sikringsforretninger generelt og dessuten finansielle derivater i banker, hvor omfanget av slike transaksjoner er stort. Nedenfor behandles disse forhold separat.

Sikringsforretninger

Risikostyringsstrategiene inkluderer ikke bare enkeltstående sikringsobjekter og sikringsinstrumenter, men kan også omfatte integrerte sikringsforretninger med kombinasjoner av flere finansielle avtaler med ulike parter som til sammen gir en ønsket økonomisk virkning. Kombinerte rente- og valutabytteavtaler er eksempler på slike sikringsinstrumenter. Hvis for eksempel et foretak har finansiert en langsiktig fordring i norske kroner til variabel rente med langsiktige obligasjonslån i utenlandsk valuta til fast rente, vil den mellomliggende rente- og valutarisiko sikres gjennom rente- og valutabytteavtaler. Videre vil sikringsforretninger kunne omfatte sikring av residual-risikoen i porteføljer (makro-hedging). Dette viser at det forretningsmessige bilde er sammensatt, noe som isolert sett skaper utfordringer for den skattemessige behandlingen.

Skattelovgivningen bygger som hovedprinsipp på individuell vurdering av eiendeler, gjeld og derivater, men integrert beskatning av sikringsinstrument og sikringsobjekt legges til grunn når sikringsinstrumentet ikke er et selvstendig formuesobjekt. I slike tilfeller er tidfesting av gevinst og tap på sikringsobjektet også bestemmende for

sikringsinstrumentets beskatningstidspunkt. Den skattemessige definisjon av sikringsforretninger antas å være snevrere enn den regnskapsmessige definisjon og medfører at sikringsforretningenes økonomiske realitet ikke alltid gjenspeiles i beskatningen. Dette kan gi tilfeldige skattemessige utslag og dermed store midlertidige forskjeller. Skal man unngå denne situasjon, må alle sikringsforretninger beskattes integrert.

IAS 39 inneholder ny definisjon av sikring og nye krav til dokumentasjon av sikring. Dette forventes også reflektert i norske regnskapsstandarder. Når den regnskapsmessige behandling av sikringsforretninger endres, vil det kunne skape økt usikkerhet med hensyn til skattemessige løsninger som ikke har en eksplisitt lovhjemmel. Den skattepliktige oppfatter regelverket som uklart i forhold til praktiske problemstillinger og dessuten ressurskrevende å håndtere, med risiko for feil skattemessig periodisering. Behovet for klare regler for beskatning av sikringsforretninger basert på regnskapsmessige prinsipper synes å være forsterket som følge av forventede endringer i regnskapsbehandlingen.

På bakgrunn av den økte usikkerhet som IAS 39 vil kunne skape når det gjelder skattemessig periodisering av gevinst og tap på sikringsforretninger, anbefaler utvalget at en bør vurdere behovet for endringer i beskatningsreglene på området.

Finansielle derivater i banker

Med finansielle derivater menes avtaler hvor verdien avhenger av verdien på ett eller flere underliggende produkter, som aksjer, renter, valuta. De finansielle instrumenter som er definert i lov om verdipapirhandel § 1-2 annet ledd inkluderer de vanligst forekommende finansielle derivater, herunder terminkontrakter eller tilsvarende instrumenter med kontant oppgjør, fremtidige renteavtaler (FRA), rente- og valutabytteavtaler og opsjoner.

Bankene har en særstilling innenfor all handel med finansielle derivater, herunder rentesikringsavtaler og valutasikringsavtaler, hvor de har rollen som næringslivets infrastruktur. Bankene inngår kundekontrakter som bidrar til å redusere risikoen i næringslivet. Netto udekkede posisjoner i forbindelse med slike forretninger er normalt av relativt begrenset størrelse, da det sørges for utligning av risikoen på bankenes hånd. For banker med stort volum av finansielle derivater innebærer periodisering av gevinster og tap betydelige midlertidige forskjeller. Disse utslagene kan være tilfeldige, da omfanget avhen-

ger av kundenes behov for sikringsinstrumenter ved årsskiftet eller prisutviklingen på instrumentene.

Fremskutt beskatning som gir regnskapsmessige motposter i utsatt skattefordel, svekker bankenes rapporterte soliditet, fordi slike eiendeler trekkes fra egenkapital ved beregningen av kapitaldekning for banker.

Som nevnt ovenfor inneholder IAS 39 ny definisjon og nye krav til dokumentasjon av sikring. Ved store volumer av finansielle derivater vil det neppe være kostnadseffektivt å gjennomføre og dokumentere sikring på individuell basis, slik IAS 39 krever. Kravene til sikring etter IAS 39 innebærer krav til identifikasjon, effektivitetstesting og dokumentasjon som gjør reglene lite anvendelige innenfor bankvirksomhet på grunn av de store volumene og den praktiske styringen av risikoposisjonene. Regnskapsmessig kan man da anvende markedsverdiprinsippet for slike finansielle instrumenter for å oppnå balanse i verdsettingen av de ulike instrumentene. Økt bruk av virkelig verdi på forretninger som er en del av risikostyringsstrategien, vil således kunne bidra til å forsterke forskjellene mellom den regnskapsmessige og skattemessige behandling. I tillegg kommer at det store antall transaksjoner med derivater, dels som selvstendige formuesobjekt og dels som uselvstendige, kan skape risiko for feil skattemessig periodisering ved avvik fra den regnskapsmessige periodisering.

Tilsvarende problemstillinger vil kunne gjøre seg gjeldende i store foretak som har organisert seg med egen "internbank".

På bakgrunn av de økte utfordringer som IAS 39 vil kunne skape for den skattemessige behandling av finansielle derivater i banker, vil utvalget anbefale at en bør vurdere behovet for særbestemmelser på dette området for denne næringsen.

§ 5-8a Investeringseiendommer

Investeringseiendommer behandles skattemessig som andre eiendommer ved egne skattemessige regler for verdsettelse. Skattemessig behandling følger av skatteloven § 6-10 første ledd, jf. §14-40 til 14-48.

§ 5-8b Biologiske eiendeler

Ved fastsettelse av skattepliktig inntekt fra skog, har ikke regnskapsmessig verdsettelse betydning. Skogens verdi fastsettes til kostpris.

Skattemessig vil verdsettelse av biologiske

eiendeler i fiskeoppdrettsanlegg reguleres av skatteloven § 8-1, og den forslåtte endringen har således ikke betydning for fastsettelse av skattepliktig inntekt.

§ 5-13 Aksjebasert avlønning for små foretak

Regnskapsmessig behandling av aksjebasert avlønning har ikke innvirkning på den skattemessige behandlingen av forholdet. Skattemessig vil aksjebasert avlønning komme til fradrag i de tilfeller det er en selskapskostnad i motsetning til i de tilfeller det er en aksjonærkostnad.

§ 5-13 Gjeld (oppheves)

Endringen har ikke skattemessig betydning.

§ 5-14 Fusjon og § 5-15 Kontinuitetsunntak ved sammenslåing av tilnærmet likeverdige interesser

Regnskapsreglene har ikke betydning for den skattemessige behandlingen av fusjon. Skatteloven har egne regler for skattemessig behandling av fusjon i skatteloven kapittel 11.

§ 5-16 Fusjon og fisjon av små foretak

Se merknader under § 5-14. Skatteloven har også egne regler for fisjon.

§ 5-17 Investering i tilknyttet selskap og datterselskap

Det er egne regler for skattemessig behandling av aksjer og andeler. Disse gjelder uavhengig av om investeringen defineres som tilknyttet selskap eller datterselskap, og er også uavhengig av regnskapsmessig behandling.

§ 5-18 Deltakelse i felles kontrollert virksomhet

For investeringer i felles kontrollert virksomhet gjelder samme forhold som bemerket under § 5-17.

§ 5-19 Konserndannelse

Bestemmelsen vedrører kun konsernregnskapet og har således ingen skattemessig konsekvens.

§ 5-20 Kontinuitetsunntak ved konserndannelse

Bestemmelsen vedrører kun konsernregnskapet og har således ingen skattemessig konsekvens.

21.9.3 Utvalgets vurderinger og forslag – Regnskapsmessige avsetninger etter god regnskapsskikk

Som følge av endringer som gir et mer balanseorientert utgangspunkt for regnskapsføringen, kan for eksempel innholdet i det regnskapsmessige avsetningsbegrepet endre seg. Det følger av skatteloven § 14-4 tredje ledd at det ved fastsettelse av skattepliktig inntekt ikke skal tas hensyn til fradrag for avsetning etter god regnskapsskikk. Bestemmelsen kom inn i skatteloven ved skattereformen i 1992.

Ifølge forarbeidene er det særlig vedlikeholds- og servicekostnader som er "kjerneinnholdet" i bestemmelsen. Inntekter som regnskapsmessig og skattemessig er innvunnet inntektsføres fullt ut. Etterfølgende og erfaringsmessig klart påregnelige kostnader relatert til det leverte medfører en regnskapsmessig reduksjon av inntekten og en tilsvarende regnskapsmessig avsetning. I henhold til bestemmelsen i skatteloven §14-4 tredje ledd kommer kostnaden skattemessig til fradrag når den faktisk pådras.

Rekkevidden av den skattemessige bestemmelse har skapt ulike spørsmål.

Departementet tok opp problemstillingen i høringsnotat av 21. mai 1999, under henvisning til at regnskapsloven av 1998 som hovedregel legger sammenstillingsprinsipp til grunn for periodisering av utgifter og ikke forsiktighetsprinsippet. Departementet foreslo en bestemmelse om at det ikke skulle gis skattemessig fradrag i tilfeller hvor det var usikkerhet knyttet til en utgift eller hvor utgiften var basert på skjønn, med konkret forslag til endring av skatteloven.

I Ot.prp. nr. 1 (1999-2000) viser Departementet til at vurdering av § 14-4 tredje ledd ville kreve noe mer tid etter høringsrunden.

Foreslåtte endringer i regnskapsloven aktualiserer behovet for en avklaring, og utvalget ber departementet om en oppfølging, slik at rekkevidden av skatteloven § 14-4 tredje ledd klargjøres.

Utvalget konstaterer at en endring i regelverket for regnskapsmessige avsetninger for forsikringsnæringen kan påvirke beskatningen. Næringen er underlagt særskilt regulering av Finansdepartementet, men en tilpasning av regelverket i samsvar med internasjonal utvikling kan få konsekvenser for beskatningen. Dette vil også gjelde for endringer i regelverket knyttet til vurdering av utlån i banker og finansieringsforetak m.v.

Egne regnskapsforskrifter som gjelder for forsikringsforetak er i dag gitt av Finansdepartementet, og pålegger forsikringsforetakene blant annet

å foreta avsetning til fond for å dekke eller sikre kontraktmessig overtatte forpliktelse overfor de forsikrede. Slike avsetninger gis det også fradrag for ved fastsettelse av skattepliktig inntekt. Dersom bestemmelsene om avsetning til forsikringsfond endres som følge av innføring av IFRS vil dette medføre konsekvenser for fastsettelsen av alminnelig inntekt i forsikringsselskapene.

Skattemessig vurdering av utlån i banker, finansieringsforetak og foreninger av låntakere som driver virksomhet med konsesjon etter lov om finansieringsvirksomhet og finansinstitusjoner skjer i samsvar med regnskapslovgivningens regler. Dette medfører at banker og andre finansinstitusjoner kan føre til fradrag konstaterte tap og tapsavsetninger som er ført som kostnad i årsregnskapet i samsvar med regnskapslovgivningens regler.

21.9.4 Utvalgets vurderinger og forslag – Fastsettelse av skattepliktig inntekt i foretak som lignes etter petroleumsskatteloven

For å oppnå fullt fradrag for finansieringsutgifter for selskaper som lignes i henhold til petroleumsskatteloven er det krav om at selskapet har en egenkapital som tilsvarer minst 20 pst. av totalkapitalen. Mange selskaper som lignes etter petroleumsskatteloven (sokkelselskaper) vil derfor tilpasse seg slik at egenkapitalen utgjør nær 20 pst. av totalkapitalen. Det er de regnskapsmessige vurderingsreglene som legges til grunn i denne sammenheng.

En reduksjon av den regnskapsmessige egenkapitalen (som følge av endringer i regnskapslovens bestemmelser) vil medføre en reduksjon i fradraget for finansieringsutgifter.

Effekten av en økning i den regnskapsmessige egenkapitalen er imidlertid avhengig av om selskapet i tillegg til inntekt på sokkelen har landinntekt og eiendeler knyttet til land-virksomhet med positiv skattemessig verdi. Et rent sokkelselskap vil dra fordel av en økning i egenkapitalen. Men dersom selskapet har landeiendeler og egenkapitalen øker, vil fradraget for finansieringsutgifter som henføres til sokkelen øke til hva det ville vært med 20 pst. egenkapital ved en egen justeringsmekanisme. En økning av egenkapitalen vil også gi selskapene mulighet for å tilpasse seg kravet om minimum 20 pst. egenkapital ved å øke opplåningen.

Justeringsmekanismen omtalt over påvirkes av endringer i de regnskapsmessige størrelsene ikke-rentebærende gjeld, egenkapital og totalkapital. Enhver endring i en av disse postene vil derfor påvirke beskatningen for foretak som lignes etter

petroleumsskatteloven positivt eller negativt. Dersom for eksempel regnskapsmessig verdiav eien delene økes (totalkapitalen øker) samtidig som ikke-rentebærende gjeld øker tilsvarende (ingen endring i egenkapitalen), vil dette ha en negativ effekt på justeringsmekanismen og bidra til å redusere rentefradraget knyttet til sokkelinntekt og dermed øke den effektive skattesatsen for selskapet.

Det er særlig viktig med forutsigbarhet for foretak som har så høy marginalsatt som oljeselskaperne. Dette tilsier færrest mulig endringer i selskapsregnskapet uten at dette blir nøytralisert.

Utvalget anbefaler at en bør vurdere behovet for ulike metoder for å nøytralisere utilsiktede skatteeffekter.

21.9.5 Utvalgets vurderinger og forslag – Fastsettelse av skattepliktig inntekt i foretak som lignes etter rederibeskatningsreglene

Regnskapsreglene kan ha betydning for fastsettelse av skattepliktig inntekt for skipsaksjeselskaper og skipsallmennaksjeselskaper som lignes i henhold til skatteloven § 8-10 og flg.

Skatteloven § 8-15 annet ledd begrenser fradraget for faktiske renteutgifter tilsvarende forholdet mellom selskapets balanseførte finanskapital og totalkapital. Regnskapsmessig vurdering av eiendelene i balansen påvirker således selskapets fradragsrett for renteutgifter.

Skatteloven § 8-15 syvende ledd har en bestemmelse om kalkulatorisk inntektsrente. Dersom selskapet har en egenkapitalandel som overstiger 50 pst. av summen av gjeld og egenkapital i henhold til den regnskapsmessige balansen ved årsoppgjøret, skal den delen av egenkapitalen som overstiger 50 pst. multipliseres med en normrente. Denne renten anses som skattepliktig inntekt. En økning i den regnskapsmessige egenkapitalen, vil således medføre en økning i den kalkulatoriske inntektsrenten.

Utvalget anbefaler at en foretar en nærmere vurdering av konsekvensene av de forhold som er nevnt ovenfor.

21.9.6 Utvalgets vurderinger og forslag – Regnskapsvaluta

Utvalget foreslår i kapittel 5 å åpne opp for at hele årsregnskapet, det vil si også selskapsregnskapet, kan avlegges i funksjonell valuta. Forslaget medfører bare en endring for foretak som har en annen funksjonell valuta enn norske kroner. Det kreves imidlertid fortsatt et regnskap i norsk kro-

ner for skatteformål. Bokføring og omregning til norske kroner som grunnlag for pliktig rapportering, blant annet skatteregnskapet, er regulert i forslaget til ny bokføringslov og –forskrift, og det er dermed ikke nødvendig at foretakets årsregnskap avlegges i norske kroner for at regnskaps tall for skatteformål skal kunne avgis i norske kroner. Valg av funksjonell valuta i selskapsregnskapet har som konsekvens at foretaket fortsatt må foreta en registrering i norske kroner som grunnlag for skatteregnskapet, i tillegg til registrering i funksjonell valuta som grunnlag for årsregnskapet. Videre kan foretak med annen funksjonell valuta enn norske kroner som ønsker å avlegge årsregnskapet i norske kroner ha en konflikt mellom IAS/IFRS reglene for omregning til norske kroner og de reglene som skal legges til grunn for skatteregnskapet. Som det fremgår at kapittel 5 oppfordrer utvalget til en ny gjennomgang av bokføringsreglene for omregning til norske kroner, for å vurdere hvorvidt disse kan tilpasses til IAS/IFRS reglene.

21.10 Oppsummering av utvalgets forslag

21.10.1 Selskapsrettslige konsekvenser

Behov for selskapsrettslig nøytralisering

Utvalget foreslår at eventuell ikke-realisert økning i egenkapital som følge av vurdering til virkelig verdi på investeringseiendommer og biologiske eiendeler skal nøytraliseres slik at den ikke inngår i fri egenkapital. Det understrekes at det er egenkapitaleffekten, verdiendring redusert for (utsatt) skatt, som foreslås nøytralisert.

Utvalgets flertall mener at øvrige forslag til endringer i regnskapsloven ikke nøytraliseres ved særskilte krav om binding av eventuell økning i egenkapitalen.

Et mindretall ved medlemmene Voldnes og Fallmyr foreslår at urealisert regnskapsført verdiøkning på finansielle instrumenter utenom handelssporteføljen, ikke bør inngå i utbyttegrunnlaget, men avsettes til et bundet fond.

Utvalgets flertall foreslår at aksjelovene tilføyes følgende bestemmelse om virkelig verdi fond i § 3-3a:

”Selskapet skal ha et virkelig verdi fond. Dersom selskapet regnskapsfører eiendeler til virkelig verdi i henhold til regnskapsloven §§ 5-8a eller 5-8b, skal det sette av til fondet en positiv differanse mellom balanseført verdi av hver

enkelt eiendel eller gruppe av eiendeler og deres anskaffelseskost hensyntatt effekten av utsatt skatt.

Fondet kan løses opp når og i den grad grunnlaget for avsetningen ikke lenger er til stede.

Departementet kan gi forskrifter om beregning av differansen etter første ledd.”

Utvalget påpeker at slik beregning kan være svært komplisert å gjennomføre, og forutsetter at det gis regler som åpner for forenklet beregning i forskrift.

Et mindretall bestående av medlemmene Fallmyr og Voldnes foreslår at det i § 3-3a første ledd annet punktum også tas inn en henvisning til regnskapsloven § 5-8.

Interngevinster

Utvalgets flertall finner ikke grunn for å innføre kontinuitetsgjennomskjæring av interngevinster som en hovedregel regnskapsmessig. Tilsvarende anser utvalgets flertall det som ikke påkrevet å utelate interngevinster fra fri egenkapital av selskapsrettslige hensyn.

I den grad man skulle finne det påkrevet å utelate interngevinster fra fri egenkapital av selskapsrettslige hensyn, bør spørsmålet vurderes ved den kommende evalueringen av aksjelovgivningen.

Et mindretall bestående av medlemmet Voldnes foreslår at konserninterne gevinster nøytraliseres også ved anvendelse av kostmetoden, slik at den ikke inngår i fri egenkapital 31.12.

Emisjonskostnader

Utvalget anbefaler at konflikten mellom aksjelovene og regnskapsmessige regler om emisjonskostnader løses ved at aksjelovens bestemmelser i §§ 2-8 og 2-10 endres slik at aksjelovgivningen viser til regnskapsreglene for behandling av emisjonsutgifter.

21.10.2 Skattemessige forhold

Utvalget forutsetter at foreslåtte endringer i regnskapsloven ikke skal påvirke beskatningsgrunnlaget for den enkelte regnskapspliktige. Vurderinger av disse forhold viser at endringene i regnskapsloven bare i noen få tilfeller har betydning for fastsettelse av alminnelig inntekt, da det foreligger særregler for beskatningen. Utvalget har identifisert følgende forhold hvor det konstateres skattemessig påvirkning.

Sikringsforretninger

IAS 39 vil kunne skape økt usikkerhet om den skattemessige behandling av sikringsforretninger. Utvalget anbefaler derfor at en bør vurdere behovet for endringer i reglene for beskatning av sikringsforretninger.

Finansielle derivater i banker

På bakgrunn av de økte utfordringer som IAS 39 vil kunne skape i forhold til den skattemessige behandling av finansielle derivater i banker, vil utvalget anbefale at en bør vurdere behovet for skattemessige særregler på dette området for denne næringen.

Regnskapsmessige avsetninger etter god regnskaps-skikk

Det er usikkerhet med hensyn til rekkevidden av bestemmelsen i skatteloven § 14-4 tredje ledd som regulerer avsetninger etter god regnskapskikk. De endringer som er foreslått i regnskapsloven forsterker behovet en avklaring. Utvalget ber Finansdepartementet foreta ny vurdering og klargjøring av denne bestemmelse.

Utvalget konstaterer at en endring i regelverket for regnskapsmessige avsetninger for forsikringsnæringen kan påvirke beskatningen. Næringen er underlagt særskilt regulering av Finansdepartementet, men en tilpasning av regelverket i samsvar med internasjonal utvikling kan få konsekvenser for beskatningen. Dette vil også gjelde for endringer i regelverket knyttet til vurdering av utlån i banker og finansieringsforetak m.v.

Fastsettelse av skattepliktig inntekt i foretak som lignedes etter petroleumsskatteloven

Utvalget har konstatert at endringer i regnskapsmessige størrelser som ikke-rentebærende gjeld, egenkapital og totalkapital, vil påvirke beskatningsgrunnlaget for selskaper som lignedes etter petroleumsskatteloven. Utvalget foreslår at en bør vurdere behovet for ulike metoder for å nøytralisere utilsiktede skatteeffekter.

Fastsettelse av skattepliktig inntekt i foretak som lignedes etter rederibeskatningsreglene i skatteloven § 8-10 og flg.

Utvalget har konstatert at endrede balanseverdier på eiendeler og egenkapital vil påvirke beskatningsgrunnlaget. Utvalget anbefaler at en foretar

en nærmere vurdering av konsekvensene av disse forhold.

Regnskapsvaluta

Utvalget viser til kapittel 5, hvor det oppfordres til en ny gjennomgang av bokføringsreglene for omregning til norske kroner for å vurdere om disse kan tilpasses til IAS/IFRS reglene.

Generelt

Utvalget ber Finansdepartementet følge opp utvalgets vurderinger ved en videre gjennomgang av eventuelle skattemessige konsekvenser og endring i reglene for å oppnå skattemessig nøytralitet.

I årene fremover forventes betydelige endringer i internasjonale regnskapsstandarder med en tilpasning av det norske regelverket i samsvar med denne utvikling. I de tilfeller det ikke foreligger særskilte skattemessige vurderingsregler, vil det være nødvendig å følge opp den skattemessige effekt av endringer på regnskapsområdet for å unngå utilsiktet virkning.

Kapittel 22

Økonomiske og administrative konsekvenser

22.1 Innledning

Retningsgivende for utvalgets arbeid har vært at regnskapsinformasjonen skal være relevant, pålitelig og sammenlignbar innen rammene av Norges internasjonale forpliktelser på regnskapsområdet. Kostnadene med å framskaffe regnskapsinformasjonen bør videre stå i et rimelig forhold til informasjonsverdien.

Forslagene til endringer i regnskapsloven inneholder til dels betydelige endringer i forhold til gjeldende lov. Utvalget er av den oppfatning at enkelte forslag vil gi lettelse både administrativt og økonomisk, mens andre forslag vil være mer byrdefulle både administrativt og økonomisk.

En rekke konsekvenser av endringer utvalget foreslår er knyttet opp til implementeringen av EF-forordningen om børsnoterte foretaks forpliktelser til regnskapsavleggelse i henhold til IAS/IFRS standarder. Implementeringsforpliktelsen følger av EØS-avtalen, og kan ikke unnlates. Det er etter utvalgets oppfatning klart at bruk av IAS/IFRS-regler vil påføre regnskapsavleggerne betydelige kostnader og administrative byrder, som ikke er av midlertidig karakter. Utvalget har tilstrebet ikke å pålegge de regnskapspliktige plikter utover minimumskravene i henhold til forordningen.

Utvalget har for øvrig ved evalueringen av loven lagt vekt på å foreslå forenklinger og valgdagang, der dette ansees forsvarlig. Det enkelte foretak vil da selv kunne avgjøre hvilke regler det vil anvende, og selv foreta en vurdering av om eventuelle merkostnader ved bruk av et regelsett fremfor et annet står i forhold til fordelene.

Det er vanskelig å tallfeste hva forslagene som fremmes som følge av evalueringen samlet sett vil bety av kostnadsreduksjoner eller økninger for næringslivet og det offentlige. Etter utvalgets syn vil imidlertid nytteverdien av forslagene overstige kostnadene.

Enkelte forslag vil også innebære valgdagang for det enkelte foretak

Oppfølging, administrasjon og håndheving av lovforslaget vil også medføre administrative og økonomiske byrder, i det vesentlige for det offent-

lige og for de børsnoterte foretak som vil være underlagt særlig kontroll av regnskapsavleggelsen

22.2 Forslag om IAS-plikt for børsnoterte konsern

EU-forordningen om anvendelse av internasjonale regnskapsstandardene er en del av EUs politiske målsetning om å skape bedre rammebetingelser for et integrert, effektivt kapitalmarked i EU og EØS-området. Forordningen er ment å gi bedre kvalitet på årsregnskapene og sikre en høyere grad av sammenlignbarhet mellom regnskaper i hele det indre markedet. Investorer skal ikke bare kunne sammenligne et selskaps årsregnskaper gjennom flere år for å påvise tendenser i dens finansielle situasjon og resultater, men skal også kunne sammenligne forskjellige selskapers årsregnskaper med henblikk på en evaluering av deres relative finansielle situasjon og resultat, uavhengig av hvilket land innen EU/EØS-området selskapet er hjemmehørende i. Dette forventes å gi økt konkurranse og øke graden av fri bevegelse av kapital over landegrensene, og antas å bidra til at kapitalmarkedene fungerer mer effektivt, med lavere transaksjonskostnader og reduserte kapitalkostnader for selskapene som resultat.

Som nevnt innledningsvis vil børsnoterte foretak som må utarbeide konsernregnskap i samsvar med IAS/IFRS kunne få til dels betydelige kostnader samt administrative byrder knyttet til omlegging av regnskapssystemene og tilgang til kompetanse. Kostnadene forbundet med utarbeidelsen av de årlige konsernregnskapene forventes å øke. Dette vil gjelde også for foretak som ikke er forpliktet til å avlegge regnskaper i henhold til IAS/IFRS, men som vil benytte seg av adgangen til å gjøre dette helt eller delvis. Foretak som er datterselskaper i børsnoterte konsern vil enten måtte følge IAS/IFRS i så stor grad som mulig, eller omarbeide tall for bruk i konsernregnskap. Uansett hvilken metode som velges, vil dette medføre økte kostnader ved regnskapsavleggelsen både i form av systeminvesteringer, kostnader til kompetansehevende tiltak samt andre administrative merom-

kostnader. På grunn av den generelle dreiningen i børsnoterte konsern mot bruk av IAS, antas også andre foretak å ville bli påvirket til å avlegge mer "IAS-inspirerte" regnskaper, noe som også vil øke kostnadene også for disse.

Ett medlem av utvalget går inn for å innføre IAS-plikt for alle konsernregnskaper. En slik plikt ville etter utvalgets oppfatning medføre betydelige kostnader, både enkeltvis og samlet, for den omfattende gruppen av regnskapspliktige som ikke vil ha plikt til å avlegge konsernregnskaper etter IAS/IFRSi henhold til flertallets forslag, uten at nytteverdien ville stå i forhold til kostnadene. Forslaget innebærer at plikt til å utarbeide konsernregnskap gjelder alle morselskap, også de som er små foretak. Særlig for de små foretakene vil de betydelige kostnadene forbundet med utarbeidelse av konsernregnskap etter IAS/IFRS ikke stå i forhold til nytteverdien.

For å sikre at alle børsnoterte selskaper i EU anvender de internasjonale regnskapsstandarder likt og konsekvent, er det nødvendig å redusere mulighetene for nasjonale variasjoner. Det er derfor forutsatt at håndhevingen av bruken av internasjonale regnskapsstandarder innen EØS-området skal skje i regi av et nasjonalt tilsynsorgan i hver enkelt medlemsstat. Utvalgets flertall foreslår at denne kontrollen legges til Oslo Børs under tilsyn av Kredittilsynet, et mindretall foreslår at Kredittilsynet selv skal utføre kontrollen. Denne håndheving av internasjonale regnskapsstandarder må uavhengig av hvilken løsning som velges forventes å få økonomiske og administrative konsekvenser for det offentlige og for børsnoterte foretak. Basert på antatt omfang av en slik kontroll og den kontroll Oslo Børs utfører i dag, anslår utvalget at kostnadene til slik håndheving vil kunne gjennomføres innen en ramme på 5 millioner kroner årlig. Det kan bli aktuelt å pålegge de børsnoterte foretakene å finansiere en slik håndhevingsordning.

Forordningen om bruk av internasjonale regnskapsstandarder antas etter utvalgets oppfatning å medføre et forholdsvis omfattende opplæringsbehov ikke bare for private virksomheter, men også for offentlige myndigheter. Det er etter utvalgets syn vanskelig å anslå kostnadsomfanget knyttet til en slik omstilling og opplæring.

22.3 Øvrige forslag

Utvalget foreslår generelt å endre regnskapslovens regler (og regnskapsstandarder) for kategorien øvrige foretak (foretak som verken anvender reglene for små foretak eller IAS) slik at disse er i sam-

svar med gjeldende IAS/IFRS. Dette kan bety at kategorien øvrige foretak vil få mer administrativt krevende regler bl.a. for regnskapsmessige verdurverdinger. Dette vil kunne bety økte utgifter til utarbeidelser av regnskaper.

Utvalget foreslår imidlertid å øke terskelverdien for små foretak, hvor to av tre følgende tre kriterier må være oppfylt: fra 40 til 60 mill. kroner i salgsinntekt, fra 20 til 30 mill. kroner i balansesum og 50 årsverk. Det medfører at flere vil få mulighet til å benytte forenklingsreglene for små foretak som anses som mindre byrdefulle både administrativt og økonomisk.

Det foreslås at små foretak skal kunne føre fisjon til kontinuitet. Videre er det foreslått å redusere notekravene for små foretak ytterligere, innenfor rammene av hva som kan tillates i forhold til EUs selskapsrettsdirektiver. Utvalget anser dette som mindre byrdefulle bestemmelser både administrativt og økonomiske i forhold til gjeldende regler.

Når det gjelder regnskapspliktige uten økonomisk formål anser utvalget at forslagene i utredningen er bedre tilpasset de spesielle regnskapsmessige problemstillinger som er typisk for disse regnskapspliktige, enn dagens regler. Det antas derfor at forslagene vil kunne medføre både administrative og økonomiske lettelsener for denne typen regnskapspliktige.

Utvalget foreslår at det gis valg mellom en arts- og en funksjonsinndeling i oppstillingsplanene i samsvar med EFs fjerde selskapsrettsdirektiv. For foretak som benytter seg av funksjonsinndelt oppstillingsplan, vil det kunne medføre krav om særskilt regnskapsrapportering til Statistisk Sentralbyrå.

Utvalget går inn for å utvide plikten til å sende inn årsregnskapet til Regnskapsregisteret til å gjelde alle regnskapspliktige. Dette får ingen økonomiske eller administrative konsekvenser av betydning for de regnskapspliktige, men vil kunne medføre økte driftskostnader og økte administrative oppgaver for Regnskapsregisteret. Hvilke økonomiske og administrative konsekvenser de øvrige forslagene som berører offentlighet og innsendelse av regnskapene medfører, er usikkert.

Utvalgets forslag til endringer i regelverket vil gi det standardsettende organ en annen rolle enn i dag. Kostnadene forbundet med standardsetting antas å ville øke som følge av den antatte økningen i oppgaver for organet, uten at det lar seg gjøre å tallfeste dette eksakt. Basert på dagens standardsetting, antas imidlertid en årlig kostnad i størrelsesorden 5 millioner kroner å kunne indikere et nivå.

Kapittel 23

Merknader til de enkelte bestemmelser

23.1 Merknader til lovendringer

23.1.1 til lovvedtak I – endringer i regnskapsloven

til § 1-2

Forslaget er omtalt i avsnitt 5.1 og 20.3.

til § 1-3

Forslaget er omtalt i avsnitt 11.2.

til § 1-4

Forslaget er omtalt i avsnitt 10.4.

til § 1-5

Forslaget om å oppheve § 1-5 er omtalt i avsnitt 6.4.1.

til § 1-6

Forslaget er omtalt i avsnitt 6.4 og 20.3.2.

Utvalget legger til grunn at endringer av reglene som avgjør hvilke regnskapspliktige som er små foretak får virkning for årsregnskap som utarbeides etter at endringene er trådt i kraft slik at det er de nye terskelverdiene m.v. som skal anvendes på "balansedagen og foregående balansedag". Dvs. at dersom endringene trer i kraft 1.1.2005, avgjøres det ut fra de nye reglene om forenklingsreglene for små foretak kan anvendes på årsregnskapet for 2004 (som utarbeides i 2005). De nye terskelverdiene m.v. anvendes da på tallene fra årsregnskapene for 2003 og 2004.

til § 1-7

Forslaget er omtalt i avsnitt 5.2.

til § 3-1

Forslaget er omtalt i avsnitt 9.3.1.

til § 3-1a

Forslaget er omtalt i kapittel 2.

til § 3-2

Første ledd: Forslaget er omtalt i avsnitt 14.1.4 og 5.2.

Fjerde ledd: Forslaget er omtalt i avsnitt 6.4.

til § 3-3

Første og annet ledd om årsberetningens formål er nærmere omtalt i avsnitt 16.7.1

Tredje ledd nr. 1 om virksomhetens art og sted viderefører gjeldende regnskapslov § 3-3 første ledd. Se nærmere omtale i avsnitt 16.7.3.

Tredje ledd nr. 2 om utfyllende redegjørelse for årsregnskapet viderefører gjeldende regnskapslov § 3-3 sjette ledd. Se nærmere omtale i avsnitt 16.7.4.

Tredje ledd nr. 3 om forutsetningen om fortsatt drift er nærmere omtalt i avsnitt 16.7.5.

Tredje ledd nr. 4 om opplysninger om fremtidig utvikling og risikoforhold er nærmere omtalt i avsnitt 16.7.6.

Tredje ledd nr. 5 om finansiell risiko: I utvalgets høringsnotat av 20. desember 2002 foreslås det innført et krav til opplysninger om finansiell risiko i årsberetningen. Forslaget gjennomfører endringer i artikkel 46 i fjerde direktiv gjennom direktiv 2001/65/EF om virkelig verdi på finansielle instrumenter. Utvalget foreslår ingen endringer av opprinnelig forslag. Se også omtale i avsnitt 16.7.6.

Tredje ledd nr. 6 om anvendelse av overskudd eller dekning av tap er nærmere omtalt i avsnitt 16.7.7.

Tredje ledd nr. 7 om arbeidsmiljø og ytre miljø er nærmere omtalt i avsnitt 16.7.8.

Mindretallets forslag er omtalt i avsnitt 16.7.2 og 16.7.9.

til § 3-4

Forslaget er omtalt i avsnitt 5.2.

til § 3-6

Forslaget er omtalt i avsnitt 11.5.

til § 3-7

Forslaget er omtalt i avsnitt 11.3.

til § 3-8

Forslaget er omtalt i avsnitt 11.4.

til § 3-9

Forslaget er omtalt i kapittel 2.

til § 4-1

Første ledd nr. 3 annet punktum er omtalt i avsnitt 9.3.

Annet ledd annet punktum er omtalt i avsnitt 7.5.3.

Tredje ledd er omtalt i avsnitt 8.9.7 og 8.9.9.

til § 4-2

Forslaget er omtalt i avsnitt 9.3.

til § 4-4

Forslaget er omtalt i avsnitt 9.3.

til § 4-5

Forslaget er omtalt i avsnitt 9.3.

til § 4-6

Forslaget er omtalt i avsnitt 9.3.

til § 5-1

Forslaget er omtalt i avsnitt 10.7.

til § 5-4

Forslaget er omtalt i avsnitt 10.1.

til § 5-5

Forslaget er omtalt i avsnitt 10.1.

til § 5-6

Forslaget er omtalt i avsnitt 10.6. Det vises også til ytterligere omtale i 7.5.4 om små foretak.

til § 5-7

Forslaget er omtalt i avsnitt 10.6.

til § 5-8

Forslaget til § 5-8 innebærer at vurdering av finansielle instrumenter er samlet i en bestemmelse, dog med det unntak at investeringer i datterselskap, tilknyttet selskap, samt felleskontrollert virksomhet reguleres av §§ 5-17 og 5-18. Nærmere bestemmelser er gitt i forskrift, dels grunnet behovet for rask fremtidig lovendring som følge av at IAS 39 er under endring, dels som følge av direktivets detaljeringsgrad på området.

Annet ledd gjennomfører artikkel 42c og er en videreføring fra forslaget i utvalgets høringsnotat av 20. desember 2002.

Forslaget er omtalt i avsnitt 10.2. Siste ledd om små foretak er videre omtalt i avsnitt 7.5.4.

til § 5-8a

Bestemmelsen gjennomfører medlemsstatenes adgang i artikkel 42e i fjerde direktiv til å tillate virkelig verdi vurdering av investeringseiendommer. Bestemmelsen er i samsvar med IAS 40 Investment property. Inntil det foreligger en norsk regnskapsstandard om investeringseiendommer, vil det være nødvendig å kreve at bruk av virkelig verdi begrenses til foretak som avlegger regnskap i samsvar med "fair value" modellen i IAS 40. Forslaget er omtalt i avsnitt 10.3.

til § 5-8b

Bestemmelsen gjennomfører medlemsstatenes adgang i artikkel 42e i fjerde direktiv til å tillate virkelig verdi vurdering av biologiske eiendeler. Bestemmelsen åpner opp for anvendelse av IAS 41 Agriculture, men krever det ikke. Inntil det foreligger en norsk regnskapsstandard om biologiske eiendeler, vil det være nødvendig å kreve at bruk av virkelig verdi begrenses til foretak som avlegger regnskap i samsvar med IAS 41. Forslaget er omtalt i avsnitt 10.3.

til § 5-13

Nåværende § 5-13 foreslås opphevet, det vises til

omtalt i avsnitt 10.6. Forslaget til ny § 5-13 er omtalt i avsnitt 7.5.4.

til § 5-14

Forslaget er omtalt i kapittel 12.

til § 5-15

Forslaget er omtalt i kapittel 12.

til § 5-16

Forslaget er omtalt i avsnitt 7.5.4.

til § 5-17

Forslaget er omtalt i avsnitt 10.4.

til § 5-18

Forslaget er omtalt i avsnitt 10.5.

til § 5-19

Forslaget er omtalt i avsnitt 11.6.

til § 5-20

Forslaget er omtalt i avsnitt 11.6.

til §§ 6-1 og 6-1a

Forslaget er omtalt i avsnitt 14.1.

til § 6-2

Forslaget er omtalt i avsnitt 14.1.

til § 6-3

Det kan i medhold av bestemmelsen også fastsettes særskilte oppstillingsplaner for regnskapspliktige uten økonomisk vinning som formål. Forslaget er omtalt i avsnitt 8.9.5 og 8.9.9.

til § 6-5

Forslaget er omtalt i avsnitt 14.1.

til 7-1

Forslaget er omtalt i avsnitt 15.2.

til § 7-2

Utvalget foreslår å presisere et særskilt krav om å opplyse om prinsipper for inntektsføring.

Kravet i *nytt tredje punktum* om å begrunne forskjellig prinsippanvendelse i selskapsregnskapet og konsernregnskapet sammenholdt med det alminnelige nødvendighetskriteriet etter § 7-1 tredje ledd, må forstås på bakgrunn av utvalgets forslag om generelt å åpne for slik ulik prinsippanvendelse. Forslaget er omtalt i avsnitt 15.2.

til § 7-5

Forslaget er omtalt i avsnitt 15.2.

til § 7-9

Forslaget er omtalt i avsnitt 15.2

til § 7-11a

Forslaget er omtalt i avsnitt 14.1 og 15.3.

til § 7-12

Forslaget er omtalt i avsnitt 15.2.

til § 7-13

Forslaget er omtalt i avsnitt 15.2.

til § 7-14

Forslaget er omtalt i avsnitt 15.2.

til § 7-15

Forslaget er omtalt i avsnitt 11.2 og 15.3.

til § 7-17a

I en regnskapsstandard vil det være nødvendig å spesifisere krav til noteinformasjon som setter regnskapsbrukeren i stand til vurdere de verdier foretaket har fastsatt for sine investeringseiendommer. Dette forholdet er imidlertid så avgjørende at det også bør fremgå av loven. Den lovbestemmelsen som utvalget foreslår på dette punkt, er relativt generelt utformet, og det vil være naturlig at den utdypes gjennom god regnskapsskikk. Forslaget er omtalt i avsnitt 15.3

til § 7-17b

I en regnskapsstandard vil det være nødvendig å spesifisere krav til noteinformasjon som setter regnskapsbrukeren i stand til vurdere de verdier foretaket har fastsatt for sine biologiske eiendeler. Dette forholdet er imidlertid så avgjørende at det også bør fremgå av loven. Den lovbestemmelsen som utvalget foreslår på dette punkt, er relativt generelt utformet, og det vil være naturlig at den utdypes gjennom god regnskapsskikk. Forslaget er omtalt i avsnitt 15.3

til § 7-19

Forslaget er omtalt i avsnitt 15.2.

til § 7-20

Forslaget er omtalt i avsnitt 15.2.

til § 7-21

Forslaget er omtalt i avsnitt 15.2.

til § 7-25

Forslaget er omtalt i avsnitt 14.1 og 15.2.

til § 7-26

Forslaget er omtalt i avsnitt 15.2.

til § 7-27

Forslaget er omtalt i avsnitt 14.1 og 15.2.

til § 7-30

Forslaget er omtalt i avsnitt 15.2.

til § 7-31

Forslaget er omtalt i kapittel 17..

til § 7-32

Forslaget er omtalt i kapittel 17.

til § 7-33

Forslaget er omtalt i avsnitt 15.2.

til § 7-34

Forslaget er omtalt i avsnitt 15.2.

til §§ 7-35 til 7-44

Forslaget er omtalt i avsnitt 7.5.5.

til § 8-1

Forslaget er omtalt i kapittel 18.

til § 8-2

Forslaget er omtalt i kapittel 18.

til § 8-3

Forslaget er omtalt i kapittel 18.

23.1.2 til lovvedtak II – ligningsloven

til § 4-4

Endringen i § 4-4 første ledd nr. 2 er en teknisk tilpasning til forslaget til endring av regnskapsloven § 1-7.

til § 4-5

§ 4-5 første ledd nytt nr. 6 er omtalt i avsnitt 5.1.5.

23.1.3 til lovvedtak III – enhetsregisterloven

Forslaget er omtalt i kapittel 18.

23.1.4 til lovvedtak IV og V - aksjelovene

til § 1-3

Forslaget er omtalt i avsnitt 11.2.

til § 2-8 tredje ledd

Forslaget er omtalt i avsnitt 21.8.

til § 3-3

Forslaget er omtalt i avsnitt 10.4.

til § 3-3a

Forslaget er omtalt i avsnitt 21.6.

til § 10-12

Forslaget er omtalt i avsnitt 21.8

23.1.5 til lovvedtak VI - verdipapirhandelloven

Forslaget er omtalt i avsnitt 3.5.5.

23.1.6 til lovvedtak VII - revisorloven

Endringen i § 2-1 er en teknisk tilpasning til endringer i regnskapsloven § 1-2.

23.1.7 til lovvedtak VIII – skatteloven

Forslagene er tekniske tilpasninger av henvisninger til regnskapsloven som følge av utvalgets forslag.

23.1.8 til lovvedtak IX - børsloven

Forslaget er omtalt i avsnitt 3.5.5.

23.1.9 til lovvedtak X - overgangsregler

Forslaget er omtalt i avsnitt 2.5.3 og kapittel 20.

Etter bestemmelsen nr. 2 presiseres det at børsnoterte foretak kan velge å anvende IAS/IFRS i konsernregnskapet for 2004. Utvalget anser at det bør åpnes for en slik adgang. For øvrige regnskapspliktige følger den samme adgangen av utkastet til lovvedtak XI.

23.1.10 til lovvedtak XI - ikrafttredelse

Forslaget er omtalt i kapittel 20.

23.2 Merknader til samleforskrift til regnskapsloven

Formålet med en samleforskrift er å øke oversiktligheten og lette tilgjengeligheten. Forskriftsbestemmelsene samles med dette i en forskrift og med inndeling i samsvar med regnskapslovens inndeling i kapitler og paragrafer, jf også omtale i avsnitt 2.7.

til kapittel 1-2

Forslaget er omtalt i avsnitt 5.1.

til kapittel 1-6

Forslaget er omtalt i avsnitt 7.5.

til kapittel 1-7

Forslaget viderefører sammen med § 10-1-3 bestemmelsene i forskrift av 16. desember 1998 nr. 1237 om årsregnskap for utenlandske foretak som driver virksomhet på norsk kontinentalsokkel. Forskrift 19. juli 1999 nr. 816 om avvikende regnskapsår for filial og datterselskap av utlandsk foretak som anvender avvikende regnskapsår foreslås videreført direkte i regnskapsloven § 1-7, og videreføres derfor ikke i samleforskriften.

til kapittel 3-4

Forslaget viderefører bestemmelsene i forskrift av 10. mars 2000 nr. 218 om summarisk omregning av registrerte regnskapsopplysninger i utenlandsk valuta til norsk valuta for føring i årsregnskapet i henhold til regnskapsloven § 3-4. Det vises også til omtale i avsnitt 5.2.

til kapittel 3-7

Forslaget viderefører bestemmelsene i forskrift av 16. desember 1998 nr. 1238 om unntak fra konsernregnskapsplikt for morselskap i underkonsern.

til kapittel 5-8

§ 5-8-1 gjennomfører artikkel 42a nr. 3 og 4 i fjerde direktiv. Forskriftsforslaget er noe endret i forhold til forslaget til gjennomføring av nevnte direktivbestemmelser i utvalgets høringsnotat av 20. desember 2002. Endringene er dels av teknisk art og dels av materiell art. § 5-8-1 nr 6 og 7 gjennomfører deler av artikkel 42a nr 4 bokstav c) som ikke var hensyntatt i utvalgets høringsnotat. Henvisningen til "god regnskapsskikk" i § 5-8-1 nr. 7 må forstås som hva som er alment akseptert internasjonalt. Det følger således at § 5-8-1 nr 7 kun omfatter instrumenter som eksplisitt er unntatt fra virkeområdet i IAS 39, jf IAS 39.1. Finansielle instrumenter som nevnt i § 5-8-1 nr 2, 6 og 7 vurderes i samsvar med grunnleggende prinsipper i regnskapsloven kapittel 4 og i den grad det følger av god regnskapsskikk i samsvar med eventuelle andre standarder fra IASB.

§ 5-8-3 samsvarer med forslaget i utvalgets rapport av 20. desember 2002 og gjennomfører artikkel 42b i fjerde direktiv.

§ 5-8-4 gjennomfører artikkel 42a nr 2 i fjerde direktiv. Definisjonen av finansielle instrumenter i

IAS 39 omfatter ikke slike kontrakter. Det fremgår imidlertid av standarden at slike kontrakter skal behandles som om de var finansielle instrumenter i forhold til standardens innhold.

Forslaget er omtalt i avsnitt 10.2.

til kapittel 8-1

Forslaget viderefører § 3-1 i forskrift av 16. desember 1998 nr 1234 om innsending av årsregnskap m.v. til Regnskapsregisteret og rett til innsyn i årsregnskap m.v.. Forskriftens § 3-2 om innsyn i opplysninger hos den regnskapspliktige oppheves. Forslaget er omtalt i kapittel 18.

til kapittel 8-2

Forslaget viderefører i hovedsak §§ 1-1 til 1-4 i forskrift av 16. desember 1998 nr 1234 om innsending av årsregnskap m.v. til Regnskapsregisteret og rett til innsyn i årsregnskap m.v. § 8-2-1 annet ledd er

innholdsmessig endret. Forslaget er omtalt i kapittel 18.

til kapittel 8-3

Forslaget viderefører i hovedsak §§ 2-1 til 2-3 med enkelte endringer. Forslaget er omtalt i kapittel 18.

til kapittel 10-1

Kapittel 10-1 Romertall I viderefører i hovedsak §§ 1 til 3 i forskrift av 16. desember 1998 nr. 1237 om årsregnskap for utenlandske foretak som driver virksomhet på norsk sokkel, unntatt petroleumsutvinning og rørledningstransport, eller foretak som driver midlertidig virksomhet på land.

Kapittel 10-1 Romertall II viderefører bestemmelsen i forskrift av 11. mars 1999 nr. 1140 om adgang til å unnta visse utenlandske foretak fra regnskapsplikt i Norge.

Kapittel 24

Utkast til lovendringer og samleforskrift til regnskapsloven

24.1 Utkast til lov om endring av lov 17. juli 1998 nr. 56 om årsregnskap m.v. (regnskapsloven) og visse andre lover

Jf. EØS-avtalen vedlegg XXII nr. 10 –, nr. 10a – og nr. 10b. (forordning nr. 1606/2002 (EF) om bruk av internasjonale regnskapsstandarder)

/

I lov 17. juli 1998 nr. 56 om årsregnskap m.v. (regnskapsloven) gjøres følgende endringer:

§ 1-2 første ledd nr. 4 og 7 til 12 skal lyde:

4. ansvarlig selskap og kommandittselskap som i året har hatt mer enn fem millioner kroner i salgsinntekt eller et gjennomsnittlig antall ansatte høyere enn fem årsverk. Selskapet er likevel regnskapspliktig dersom antallet deltakere overstiger fem, minst en av deltakerne er juridisk person med begrenset ansvar eller selskapet er et partrederi. Regnskapsplikten omfatter ikke ansvarlig selskap som er et interkommunalt selskap,

7. boligbyggelag og borettslag,

8. eierseksjonssameier som nevnt i eierseksjonsloven § 44 annet ledd,

9. samvirkeforetak og økonomiske foreninger som i året har hatt salgsinntekter over to millioner kroner,

10. andre foreninger som i året har hatt eiendeler med verdi over 20 millioner kroner eller et gjennomsnittlig antall ansatte høyere enn 20 årsverk. Departementet kan gi regler om beregning av eiendelenes verdi,

11. enhver som driver enkeltmannsforetak og som i året samlet har hatt eiendeler med verdi over 20 millioner kroner eller et gjennomsnittlig antall ansatte høyere enn 20 årsverk. Departementet kan gi regler om beregning av eiendelenes verdi,

12. utenlandsk foretak som utøver eller deltar i virksomhet her i riket, eller på norsk kontinentalsokkel innenfor petroleumsutvinning eller rørledningstransport, og som er skattepliktig til Norge etter norsk intern lovgivning,

Nye annet til fjerde ledd skal lyde:

Regnskapspliktige etter denne loven etter særskilt bestemmelse gitt i eller i medhold av annen lov, med de utvidelser og begrensninger som er fastsatt der, er:

1. Stiftelser etter lov 23. mai 1980 nr. 11 om stiftelser § 10 første ledd.

2. Statens bankinvesteringsfond etter lov 29. november 1991 nr. 78 om Statens bankinvesteringsfond § 6 annet ledd.

3. Allmenninger som driver næringsvirksomhet etter lov 19. juni 1992 nr. 59 om bygdeallmenninger § 3-10 annet ledd.

4. Kommunalt og fylkeskommunalt foretak etter bestemmelser gitt i medhold av lov 25. september 1992 nr. 107 om kommuner og fylkeskommuner (kommuneloven) § 75 første ledd.

5. Statens nærings- og distriktsutviklingsfond etter lov 3. juli 1992 nr. 97 om Statens nærings- og distriktsutviklingsfond.

6. Den som er godkjent eller autorisert i medhold av lov 24. februar 1995 nr. 11 om lotterier m.v. §§ 4b og 4c, etter lotteriloven § 4f første ledd.

7. Europeiske økonomiske foretaksgrupper etter lov 22. desember 1995 nr. 85 om europeiske økonomiske foretaksgrupper ved gjennomføring av EØS-avtalens vedlegg XXII nr. 10 (rådsforordning (EØF) nr. 2137/85) (EØFG-loven) § 2 annet ledd.

8. Studentsamskipnader etter lov 28. juni 1996 nr. 54 om studentsamskipnader § 9 første ledd.

9. Statens investeringsfond for næringsvirksomhet i utviklingsland etter lov 9. mai 1997 nr. 26 om Statens investeringsfond for næringsvirksomhet i utviklingsland § 18 første ledd.

10. Interkommunale selskaper etter lov 29. januar 1999 nr. 6 om interkommunale selskaper § 27 første ledd.

11. Apotek etter bestemmelser gitt i medhold av lov 2. juni 2000 nr. 39 om apotek (apotekloven) § 5-5 annet ledd.

12. Regionale helseforetak og helseforetak etter lov 15. juni 2001 nr. 93 om helseforetak m.v. (helseforetaksloven) § 43 første ledd.

Foretak som er omfattet av første ledd nr. 4, 9, 10 eller 11 og som har drevet virksomhet i mer enn

et år, er regnskapspliktig først når vilkår om å overskride beløpsgrenser eller grense for antall ansatte er oppfylt to år på rad.

Foretak som har hatt regnskapsplikt etter første ledd nr. 4, 9, 10 eller 11 men som et enkelt år ikke oppfyller vilkår om å overskride beløpsgrenser eller grense for antall ansatte, er regnskapspliktig inntil forholdet gjentar seg to år på rad.

Nåværende annet og tredje ledd blir nye femte og sjette ledd.

Forslag fra mindretall

Medlemmet Voldnes foreslår å beholde regnskapsplikt for indre selskap etter første ledd nr. 4. Dette medlemmet foreslår også å oppheve gjeldende unntak for innsendingsplikt til Regnskapsregisteret for indre selskap.

Dette medlemmet foreslår å videreføre begrepet antall ansatte i lovbestemmelsens første ledd nr. 4, 10 og 11.

§ 1-3 annet ledd skal lyde:

Regnskapspliktig etter § 1-2 første ledd, jf. tredje og fjerde ledd som ikke faller inn under nr. 11 eller 12 og regnskapspliktig etter § 1-2 annet ledd, er morselskap hvis vedkommende på grunn av avtale eller som eier av aksjer eller andeler har bestemmende innflytelse over et annet foretak. En regnskapspliktig skal anses å ha bestemmende innflytelse hvis vedkommende:

5. eier så mange aksjer eller andeler i et annet foretak at de representerer flertallet av stemmene i det andre foretaket, eller
6. har rett til å velge eller avsette et flertall av medlemmene i det andre foretakets styre, *med mindre det i unntakstilfeller klart kan påvises særlige forhold som tilsier at bestemmende innflytelse likevel ikke foreligger.*

§ 1-4 annet punktum skal lyde:

Betydelig innflytelse skal normalt anses å foreligge når den regnskapspliktige eier så mange aksjer eller andeler at de representerer minst 20 prosent av stemmene i foretaket.

§ 1-5 oppheves.

§ 1-6 skal lyde:

§ 1-6. *Små foretak*

Som små foretak regnes regnskapspliktige som på balansedagen ikke overskrider grensene for to av følgende tre vilkår:

1. *salgsinntekt: 60 millioner kroner,*
2. *balansesum: 30 millioner kroner,*
3. *gjennomsnittlig antall ansatte i regnskapsåret: 50 årsverk.*

Regnskapspliktige som ikke er omfattet av første ledd men som var omfattet av første ledd på foregående balansedag, regnes likevel som små foretak.

Regnskapspliktige som er omfattet av første ledd men som ikke var omfattet av første eller annet ledd på foregående balansedag, regnes likevel ikke som små foretak.

Morselskaper regnes likevel bare som små foretak dersom vilkårene i første til tredje ledd er oppfylt for konsernet sett som en enhet.

Allmennaksjeselskap regnes ikke som små foretak.

Departementet kan i forskrift fastsette regler om regnskapsføringen ved overgang fra gruppen små foretak.

Forslag fra mindretall

Medlemmet Voldnes foreslår at § 1-6 første ledd skal lyde:

Som små foretak regnes regnskapspliktige som på balansedagen ikke overskrider grensene for to av følgende tre vilkår:

1. *salgsinntekt: 40 millioner kroner,*
2. *balansesum: 20 millioner kroner,*
3. *50 ansatte*

§ 1-7 første ledd nytt annet og tredje punktum skal lyde:

Avvikende regnskapsår kan benyttes dersom dette på grunn av sesongmessig virksomhet øker årsregnskapets informasjonsverdi. Regnskapspliktig som er filial eller datterselskap av utenlandsk foretak kan benytte avvikende regnskapsår for å ha samme regnskapsår som det utenlandske foretaket.

Nåværende annet punktum blir nytt fjerde punktum.

Annet ledd første punktum skal lyde:

Den regnskapspliktiges første regnskapsår, første avvikende regnskapsår eller siste avvikende regnskapsår kan være kortere eller lengre enn 12 måneder.

Ny § 3-1 skal lyde:

§ 3-1. *Formålet med årsregnskapet og årsberetningen*

Årsregnskapets og årsberetningens formål er å danne grunnlag for regnskapsbrukernes bedømmelse

av foretakets utvikling, finansielle stilling, resultat og risiki. Regnskapsbruker er enhver som treffer beslutninger som kan påvirkes av den regnskapspliktiges forhold, herunder nåværende og mulige eiere, kreditorer, ansatte, kunder, alliansepartnere og offentlige myndigheter.

Bestemmelsene i loven om årsregnskapet og årsberetningen tar sikte på å oppnå at disse dokumentene gir opplysninger om forhold som er relevante for regnskapsbrukerne. Opplysningene skal dessuten være pålitelige i forhold til det som regnskapsbrukerne normalt forventer. Plikten til å gi opplysninger er fastsatt etter en vurdering av opplysningenes nytte for brukerne sammenholdt med kostnadene ved å fremskaffe dem.

Nåværende § 3-1 blir ny § 3-1a, der nytt tredje ledd skal lyde:

For konsernregnskapet til regnskapspliktige som utarbeider konsernregnskap i samsvar med § 3-9, gjelder ikke bestemmelsene i denne lov §§ 1-4, 1-9, 3-2 første, annet og fjerde ledd samt tredje ledd annet og tredje punktum, § 3-4 første og annet ledd, 3-6, 3-8, kapittel 4 til 6, §§ 7-1 til 7-14, 7-16, 7-17 til 7-17b, 7-19 til 7-25, 7-28, 7-29, 7-34, 7-35, 7-36 femte til åttende ledd og 7-37 til 7-41.

§ 3-2 første ledd nytt annet punktum skal lyde:

Årsregnskapet kan i tillegg inneholde en oppstilling av endringer i egenkapitalen.

Fjerde ledd nytt annet punktum skal lyde:

Dette gjelder ikke dersom et av selskapene i konsernet har aksjer, andeler, grunnfondsbevis eller obligasjoner som noteres på børs eller regulert markeds.

Forslag fra mindretall

Medlemmet Voldnes foreslår at § 3-2 fjerde ledd oppheves.

§ 3-3 skal lyde:

§ 3-3. Årsberetning

I den grad det er nødvendig for å forstå foretakets utvikling, resultat, finansielle stilling og risiki skal årsberetningen inneholde en redegjørelse om både finansielle og ikke-finansielle forhold som er relevante for det enkelte foretak, herunder opplysninger knyttet til arbeidsmiljøet og det ytre miljø.

Redegjørelsen skal være balansert og fyllestgjørende, hensyntatt foretakets størrelse og kompleksitet. Redegjørelsen skal, der det er relevant, henviser og gi

ytterligere forklaringer til beløp som framgår av årsregnskapet.

Ut fra det formål som er angitt i første og annet ledd skal årsberetningen minst inneholde opplysninger om forhold som nevnt i nr 1-7 nedenfor. Små foretak kan begrense redegjørelsen til opplysninger som nevnt i nr 1, 2, 3, 6 og 7.

1. *Det skal gis opplysninger om arten av virksomheten og hvor virksomheten drives.*
2. *I den grad det er nødvendig for å forstå foretakets utvikling, resultat og finansielle stilling skal det gis en utfyllende redegjørelse for årsregnskapet. Hvis det hefter vesentlig usikkerhet ved årsregnskapet, skal det også redegjøres for dette. Det samme gjelder ekstraordinære forhold som har påvirket årsregnskapet. Dersom det etter regnskapsårets slutt har inntruffet forhold av vesentlig betydning for foretakets resultat eller finansiell stilling, skal det opplyses om dette.*
3. *Det skal gis følgende opplysninger om forutsetningen om fortsatt drift, jf. § 4-5:*
 - a) *Dersom forutsetning om fortsatt drift legges til grunn for årsregnskapet, skal det bekreftes at forutsetningen er til stede.*
 - b) *Dersom det er tvil om den regnskapspliktige kan fortsette virksomheten, skal det redegjøres for usikkerheten.*
 - c) *Dersom styrets handleplikt ved tap av egenkapital har inntrådt i henhold til aksjeloven eller allmennaksjeloven § 3-5, skal det opplyses om det er besluttet eller satt i verk tiltak for å sikre selskapets drift, eventuelt å oppløse selskapet.*
 - d) *Dersom det er overveiende sannsynlig at virksomheten vil bli avvirket, skal det redegjøres for hvordan virkelig verdi ved avvikling er beregnet dersom dette ikke fremgår i note til årsregnskapet.*
4. *Det skal gis en redegjørelse i årsberetningen som gir grunnlag for å vurdere den regnskapspliktiges framtidige utvikling. Redegjørelsen skal også inneholde opplysninger om mål, måloppnåelse og risikoforhold og som utfyller den informasjonen som gis i årsregnskapet.*
5. *Det skal gis opplysninger om finansiell risiko som er av betydning for å bedømme eiendeler, gjeld, finansiell stilling og resultat. Opplysningene skal omfatte mål og strategier som er fastsatt for styring av finansiell risiko, herunder strategien for sikring av hver hovedtype av planlagte transaksjoner der sikringsvurdering er benyttet. Det skal gjøres rede for foretakets eksponering mot markedsrisiko, kredittisiko og likviditetsrisiko.*
6. *Årsberetningen skal inneholde forslag til annen-*

delse av overskudd eller dekning av tap dersom dette ikke fremgår av årsregnskapet.

7. I den grad det er nødvendig for å forstå den regnskapspliktiges utvikling, resultat og finansielle stilling skal det gis opplysninger om:

- a) arbeidsmiljøet og en oversikt over iverksatte tiltak som har betydning for arbeidsmiljøet. Det skal opplyses særskilt om sykefravær, skader og ulykker.
- b) forhold ved virksomheten, herunder dens innsatsfaktorer og produkter, som kan medføre en vesentlig påvirkning av det ytre miljø.

Forslag fra mindretall

Medlemmet Voldnes foreslår at § 3-3 videreføres, men slik at tredje ledd nytt annet punktum skal lyde:

Det skal opplyses om foretaket har inngått avtale om inkluderende arbeidsliv.

Nytt syvende ledd skal lyde:

Det skal redegjøres for selskapets gjeldende holdning til avlønning av ledende ansatte og om forventet utvikling i disse ytelsene i kommende år.

§ 3-4 skal lyde:

§ 3-4. Regnskapsvaluta, presentasjonsvaluta og språk

Regnskapsvaluta for årsregnskapet skal være norske kroner. En annen valuta kan være regnskapsvaluta dersom virksomheten i hovedsak er knyttet til denne valutaen og dersom slik regnskapsføring er i samsvar med god regnskapsskikk (funksjonell valuta). Morselskap kan anvende funksjonell valuta i konsernregnskapet og norske kroner i selskapsregnskapet. Departementet kan fastsette nærmere regler om regnskapsvaluta.

Årsregnskapet skal presenteres i regnskapsvalutaen.

Årsregnskapet og årsberetningen skal være på norsk. Departementet kan ved forskrift eller enkeltvedtak bestemme at årsregnskapet eller årsberetningen kan være på et annet språk.

Forslag fra mindretall

Medlemmet Voldnes foreslår at § 3-4 skal lyde:

Årsregnskapet skal føres på norsk og i norske kroner med mindre departementet ved forskrift eller enkeltvedtak bestemmer noe annet.

Årsberetningen skal være på norsk.

§ 3-6 annet og tredje ledd skal lyde:

Selskapsregnskaper som ikke er avlagt i samsvar

med anvendte prinsipper i konsernregnskapet, skal for konsolideringsformål omarbeides i samsvar med de prinsipper som er anvendt i konsernregnskapet.

Dersom datterselskap følger et annet regnskapsår enn morselskapet, skal konsernregnskapet bygge på et delårsregnskap som avgis ved regnskapsårets slutt. Er avviket 3 måneder eller mindre er det tilstrekkelig at datterselskapets årsregnskap korrigeres for vesentlige transaksjoner og hendelser i mellomliggende periode.

§ 3-7 nytt femte ledd skal lyde:

Regnskapspliktig hvis aksjer, andeler, grunnfondsbevis eller obligasjoner noteres på børs eller regulert marked kan ikke anvende unntaksbestemmelsene etter denne paragraf.

§ 3-8 første ledd skal lyde:

Et datterselskap skal utelates fra konsolideringen etter § 3-2 tredje ledd hvis aksjene eller andelene i datterselskapet er anskaffet med sikte på midlertidig eie og holdes i påvente av salg.

Ny § 3-9 skal lyde:

§ 3-9. Anvendelse av internasjonale regnskapsstandarder

EØS-avtalen vedlegg XXII punkt 10b (europaparlaments- og rådsforordning (EF) nr. 1606/2002 om bruk av internasjonale regnskapsstandarder med tilpasninger til EØS-avtalen) gjelder som lov med de endringer og tillegg som følger av protokoll 1 til avtalen og avtalen for øvrig.

Departementet fastsetter forskrifter om gjennomføring av EØS-regler som svarer til kommisjonsforordninger fastsatt i medhold av europaparlaments- og rådsforordning (EF) nr. 1606/2002 om bruk av internasjonale regnskapsstandarder artikkel 3.

Regnskapspliktig som ikke omfattes av europaparlaments- og rådsforordning (EF) nr. 1606/2002 om bruk av internasjonale regnskapsstandarder artikkel 4, har anledning til å utarbeide konsernregnskap i samsvar med de internasjonale regnskapsstandardene som er vedtatt etter annet ledd, jf. forordningen artikkel 5 bokstav b.

Forslag fra mindretall

Medlemmet Fanny Voldnes foreslår at § 3-9 tredje ledd skal lyde:

Regnskapspliktige som ikke omfattes av europaparlaments- og rådsforordning (EF) nr. 1606/2002 om bruk av internasjonale regnskapsstandarder artikkel 4, skal utarbeide konsernregnskap i samsvar med de internasjonale regnskapsstandardene

som er vedtatt etter annet ledd, jf. forordningen artikkel 5 bokstav b.

§ 4-1 første ledd nr. 3 nytt annet punktum skal lyde:
Unntak fra sammenstillingsprinsippet skal gjøres når det er i samsvar med god regnskapsskikk.

Annet ledd nytt annet punktum skal lyde:
Små foretak kan fravike det grunnleggende prinsippet om sikring, jf. første ledd nr. 5.

Nytt tredje ledd skal lyde:
Regnskapspliktige som ikke har økonomisk vinning som formål kan fravike de grunnleggende prinsippene om transaksjon, opptjening og sammenstilling, jf. første ledd nr. 1, 2 og 3, når dette kan anses som god regnskapsskikk for slike regnskapspliktige. Dette gjelder ikke for regnskapspliktige som nevnt i § 1-2 første ledd nr. 1, 2 og 4.

Forslag fra mindretall

Medlemmet Voldnes foreslår at § 4-1 første ledd nr. 3 ikke endres.

§ 4-2 annet ledd skal lyde:
Ved endring av regnskapsestimat skal virkningen resultatføres i den perioden estimatet endres, med mindre resultatføringen skal utsettes i samsvar med god regnskapsskikk.

§ 4-4 nytt annet punktum skal lyde:
Prinsippanvendelsen i konsernregnskap og selskapsregnskap kan likevel være forskjellig.

§ 4-5 første punktum skal lyde:
Årsregnskapet skal utarbeides under forutsetning om fortsatt drift så lenge det ikke er overveiende sannsynlig at virksomheten vil bli avviklet.

§ 4-6 skal lyde:

§ 4-6. Rettvisende bilde og god regnskapsskikk
Årsregnskapet skal gi et rettvisende bilde av den regnskapspliktiges finansielle stilling og resultat under hensyn til god regnskapsskikk.

Forslag fra mindretall

Medlemmet Voldnes foreslår at § 4-6 ikke endres.

I § 5-1 skal tittelen lyde:

Klassifisering av eiendeler og gjeld

Annet, tredje og fjerde ledd skal lyde:

Finansielle eiendeler som inngår i handelsporteføljen, skal alltid klassifiseres som omløpsmiddel. Det samme gjelder finansielle eiendeler som forventes å bli realisert innen 12 måneder etter balansedagen.

Gjeld som forfaller til betaling innen 12 måneder etter balansedagen, skal klassifiseres som kortsiktig gjeld.

Små foretak kan klassifisere første års avdrag på langsiktig gjeld som langsiktig gjeld.

§ 5-4 nytt tredje ledd skal lyde:

Finansieringsutgifter på kapital som kan knyttes til tilvirkning av et anleggsmiddel kan kostnadsføres når de påløper.

§ 5-5 tredje og fjerde punktum oppheves.

§ 5-6 første og annet ledd skal lyde:

Utgifter til egen forskning skal kostnadsføres. Små foretak kan kostnadsføre utgifter til egen produktutvikling.

§ 5-7 skal lyde:

Goodwill er differansen mellom anskaffelseskost ved kjøp av en virksomhet og virkelig verdi av identifiserbare eiendeler og gjeld i virksomheten. Goodwill skal vurderes etter vurderingsregelen for anleggsmidler i § 5-3. *Avskrivning av goodwill kan unnlates. Dersom virkelig verdi av identifiserbare eiendeler og gjeld overstiger anskaffelseskost, skal differansen resultatføres på oppkjøpstidspunktet.*

§ 5-8 skal lyde:

§ 5-8. Finansielle instrumenter og varederivater

Finansielle instrumenter og varederivater skal vurderes til virkelig verdi når virkelig verdi kan måles pålitelig.

Fond for verdiendringer skal være lik balanseførte verdiendringer på finansielle instrumenter som i henhold til § 4-3 annet ledd ikke er resultatført.

Departementet kan i forskrift gi nærmere bestemmelser om regnskapsføring av finansielle instrumenter og varederivater, herunder om hvilke finansielle instrumenter og varederivater som ikke kan vurderes til virkelig verdi.

Små foretak kan uten hinder av bestemmelsen i første ledd, vurdere finansielle instrumenter og varederivater etter generelle vurderingsregler.

Forslag fra mindretall

Medlemmet Voldnes foreslår at § 5-8 ikke endres.

Nye § 5-8a og § 5-8b skal lyde:

§ 5-8a. Investerings eiendommer

Investerings eiendommer kan vurderes til virkelig verdi når virkelig verdi kan måles pålitelig.

§ 5-8b. Biologiske eiendeler

Biologiske eiendeler kan vurderes til virkelig verdi når virkelig verdi kan måles pålitelig. Det samme gjelder produkter som er produsert av biologiske eiendeler, ved tidspunkt for høsting.

Forslag fra mindretall

Medlemmet Voldnes foreslår at nye §§ 5-8a og 5-8b ikke tas inn i loven.

Ny § 5-13 under del II skal lyde:

§ 5-13. Aksjebasert avlønning for små foretak

Små foretak kan uten hinder av § 4-1 første ledd nr. 1 unnlate å kostnadsføre aksjebasert avlønning.

Kapittel 5 del III inkludert nåværende § 5-13 oppheves

Kapittel 5 del IV blir ny del III, der tittelen skal lyde:

III. Fusjon og fisjon

§ 5-14 annet ledd skal lyde:

Bestemmelsene i første ledd skal fravikes når dette er i samsvar med god regnskapsskikk.

§ 5-15 oppheves.

§ 5-16 skal lyde:

§ 5-16. Fusjon og fisjon av små foretak

Ved fusjon mellom eller fisjon av små foretak kan eiendeler og gjeld i de fusjonerende eller fisjonerte foretakene videreføres til balanseførte verdier.

Kapittel 5 nåværende del V blir ny del IV.

§ 5-17 første og annet ledd skal lyde:

Investering i tilknyttet selskap og datterselskap skal vurderes etter generelle vurderingsregler eller egenkapitalmetoden i selskapsregnskapet. Investering i tilknyttet selskap skal regnskapsføres etter egenkapitalmetoden i konsernregnskapet. Egenkapitalmetoden kan likevel ikke anvendes for midlertidig investering i tilknyttet selskap eller datterselskap.

Midlertidig investering i tilknyttet selskap og datterselskap kan vurderes i samsvar med § 5-8.

Tredje ledd nr. 4 oppheves.

§ 5-18 første ledd og nytt annet ledd skal lyde:

Dersom to eller flere deltakere ved avtale i fellesskap kontrollerer en virksomhet (felles kontrollert virksomhet), skal deltakelse i virksomheten regnskapsføres etter generelle vurderingsregler, bruttometoden eller egenkapitalmetoden i selskapsregnskapet. Deltakelse i felles kontrollert virksomhet skal regnskapsføres etter bruttometoden eller egenkapitalmetoden i konsernregnskapet. Midlertidig deltakelse i felles kontrollert virksomhet kan likevel ikke regnskapsføres etter egenkapitalmetoden eller bruttometoden.

Midlertidig deltakelse i felles kontrollert virksomhet kan vurderes i samsvar med § 5-8.

Nåværende annet ledd blir nytt tredje ledd.

§ 5-19 første og nytt annet ledd skal lyde:

Ved konserndannelse som gjennomføres ved kjøp av aksjer eller andeler m.v., skal investeringsanskaffelseskost i konsernregnskapet tilordnes virkelig verdi av datterselskapets identifiserbare eiendeler og gjeld samt goodwill.

Bestemmelsen i første ledd skal fravikes når det er i samsvar med god regnskapsskikk.

§ 5-20 oppheves.

§ 6-1 skal lyde:

§ 6-1. Resultatregnskap etter art

Resultatregnskapet etter art skal minst være spesifisert i:

1. Salgsinntekt
2. Endring i beholdning av varer under tilvirkning og ferdig tilvirkede varer
3. Endring i beholdning av egentilvirkede anleggsmidler
4. Varekostnad
5. Lønnskostnad
6. Avskrivning på varige driftsmidler og immaterielle eiendeler
7. Nedskrivning av varige driftsmidler og immaterielle eiendeler
8. Annen driftskostnad
9. Driftsresultat
10. Inntekt på investering i datterselskap og tilknyttet selskap
11. Inntekt på andre investeringer
12. Renteinntekt fra foretak i samme konsern

13. *Verdiendring av finansielle instrumenter vurdert til virkelig verdi*
14. *Annen finansinntekt*
15. *Rentekostnad til foretak i samme konsern*
16. *Annen finanskostnad*
17. *Ordinært resultat før skattekostnad*
18. *Skattekostnad på ordinært resultat*
19. *Ordinært resultat*
20. *Ekstraordinære poster*
21. *Skattekostnad på ekstraordinære poster*
22. *Årsresultat*

Salgsinntekt etter første ledd nr. 1 skal ikke omfatte skatter og avgifter direkte knyttet til salget.

Ny § 6-1a skal lyde:

§ 6-1a. Resultatregnskap etter funksjon

Resultatregnskapet etter funksjon skal minst være spesifisert i:

1. *Salgsinntekt*
2. *Kostnad solgte varer*
3. *Brutto resultat*
4. *Distribusjonskostnader*
5. *Administrative kostnader*
6. *Driftsresultat*
7. *Inntekt på investering i datterselskap og tilknyttet selskap*
8. *Inntekt på andre investeringer*
9. *Renteinntekt fra foretak i samme konsern*
10. *Verdiendring av finansielle instrumenter vurdert til virkelig verdi*
11. *Rentekostnad til foretak i samme konsern*
12. *Annen finansinntekt*
13. *Annen finanskostnad*
14. *Ordinært resultat før skattekostnad*
15. *Skattekostnad på ordinært resultat*
16. *Ordinært resultat*
17. *Ekstraordinære poster*
18. *Skattekostnad på ekstraordinære poster*
19. *Årsresultat*

Salgsinntekt etter første ledd nr. 1 skal ikke omfatte skatter og avgifter direkte knyttet til salget.

§ 6-2 første ledd A II nytt nr. 5 skal lyde:

5. *Investeringseiendommer*

Første ledd B I nye nr. 1 og 2 skal lyde:

1. *Biologiske eiendeler*
2. *Andre varer*

Første ledd B III nr. 2-5 oppheves.

Nytt nr. 2 skal lyde:

2. *Andre finansielle instrumenter*

Første ledd C I nytt nr. 3 skal lyde:

Annen innskutt egenkapital

Første ledd C II nr. 1 og 2 oppheves.

Annet ledd skal lyde:

Beholdning av egne aksjer skal føres opp til pålydende på egen linje under posten selskapskapital eller spesifiseres i note eller i oppstillingen av endringer i egenkapitalen.

Nye fjerde og femte ledd skal lyde:

Utbytte kan i selskapsregnskapet føres opp som kortsiktig gjeld under D III.

I stedet for en oppstilling etter første ledd kan den regnskapspliktige inndelegge eiendeler og gjeld etter likviditet så lenge opplysningene er spesifisert på tilsvarende måte som etter første ledd og dette gir mer relevante og pålitelige opplysninger.

§ 6-3 første, annet og nytt tredje ledd skal lyde:

Når den regnskapspliktiges forhold tilsier det, skal det i resultatregnskap og balanse foretas en ytterligere oppdeling av poster og tilføyelser av poster som ikke inngår i oppstillingsplanene.

Poster, unntatt poster under egenkapital, skal slås sammen hvis sammenslåingen fører til et mer oversikkelig årsregnskap.

Regnskapspliktige som ikke har økonomisk vinning som formål kan avvike fra oppstillingsplanene i § 6-1, § 6-1a og § 6-2, når dette kan anses som god regnskapsskikk for slike regnskapspliktige. Dette gjelder ikke for regnskapspliktige som nevnt i § 1-2 første ledd nr. 1, 2 og 4.

§ 6-5 tredje og fjerde punktum skal lyde:

Minoritetsinteresser oppføres under egenkapital i balansen. I resultatregnskapet vises årsresultat før og etter minoritetsinteresser.

§ 7-1 første ledd første punktum skal lyde:

I noter til årsregnskapet skal det gis opplysninger som nevnt i §§ 7-2 til 7-32.

Annet ledd første punktum skal lyde:

I tillegg til opplysninger som nevnt i første ledd skal det gis opplysninger som er nødvendige for å bedømme den regnskapspliktiges eller konsernets stilling og resultat, jf. § 4-6, og som ikke fremgår av årsregnskapet for øvrig.

§ 7-2 første punktum skal lyde:

Det skal gis opplysninger om anvendte regn-

skapsprinsipper, herunder *prinsipper for inntektsføring og omregning av utenlandsk valuta.*

Tredje punktum skal lyde:

Forskjellig prinsippanvendelse i selskapsregnskap og konsernregnskap skal opplyses og begrunnes.

§ 7-5 skal lyde:

§ 7-5. *Finansielle derivater*

Det skal gis opplysninger om egenskaper ved og omfang av finansielle derivater fordelt på kategorier av derivater. Opplysningene skal omfatte vesentlige betingelser og forhold som kan påvirke beløpsstørrelse, tidfesting og usikkerhet ved fremtidige kontantstrømmer.

§ 7-9 oppheves.

Ny § 7-11a skal lyde:

§ 7-11a. *Spesifisering av driftskostnader etter art*

Dersom driftskostnadene ikke er spesifisert etter sin art i resultatregnskapet, skal det opplyses om:

1. *Lønnskostnad*
2. *Avskrivning på varige driftsmidler og immaterielle eiendeler*
3. *Nedskrivning av varige driftsmidler og immaterielle eiendeler.*

§ 6–6 om sammenligningstall gjelder tilsvarende.

§ 7-12 første ledd innledningen skal lyde:

For hver *post under* varige driftsmidler og immaterielle eiendeler skal det opplyses om:

Første ledd nr. 1 skal lyde:

1. *anskaffelseskost med spesifisering av innværende regnskapsårs balanseførte finansieringsutgifter knyttet til egentilvirkede anleggsmidler,*

§ 7-13 første ledd første punktum skal lyde:

For hver *post under* varige driftsmidler skal det opplyses om økonomisk levetid og valg av avskrivningsplan.

Tredje og fjerde ledd oppheves.

§ 7-14 første ledd skal lyde:

For hver *post under* immaterielle eiendeler skal økonomisk levetid og valg av avskrivningsplan opplyses.

Annet ledd skal lyde:

Det skal gis opplysninger om forsknings- og utviklingsaktiviteter.

§ 7-15 nytt femte ledd skal lyde:

I konsernregnskapet skal det opplyses om navnet på foretak der den regnskapspliktige selv eller gjennom datterselskaper eier så mange aksjer eller andeler at de representerer flertallet av stemmene i foretaket, men som ikke er datterselskap fordi det ikke foreligger bestemmende innflytelse.

§ 7-17 skal lyde:

§ 7-17. *Virkelig verdi av finansielle instrumenter*

For hver kategori av finansielle instrumenter som er vurdert til virkelig verdi etter § 5-8, skal det opplyses om anskaffelseskost, virkelig verdi, periodens resultatførte verdiendring, samt periodens verdiendring ført direkte mot egenkapitalen. Det skal i tillegg gis opplysninger om vesentlige forutsetninger som ligger til grunn for vurderingen, samt en spesifisering av endringer i fond for verdiendringer i løpet av regnskapsåret.

For finansielle derivater som ikke er vurdert til virkelig verdi etter § 5-8, skal det opplyses om virkelig verdi såfremt denne kan estimeres på en pålitelig måte. Opplysningene skal gis separat for hver kategori av finansielle derivater.

For finansielle eiendeler vurdert etter § 5-8 første og annet ledd der balanseført verdi er høyere enn virkelig verdi, skal det opplyses om balanseført verdi og virkelig verdi av den enkelte eiendelen eller en hensiktsmessig gruppering av eiendelene. Det skal gis en begrunnelse for hvorfor nedskrivning ikke er foretatt. Begrunnelsen skal inkludere holdepunktene for at verdifallet ikke er forbigående.

Nye §§ 7-17a og 7-17b skal lyde:

§ 7-17a *Virkelig verdi av investeringseiendommer*

Dersom investeringseiendommer vurderes til virkelig verdi, skal det opplyses om hvilke verdsettelsesmetoder som er benyttet og om vesentlige forutsetninger som beregningene bygger på. Det skal videre opplyses i hvilken grad verdsettelsen bygger på ekstern takst.

Ytterligere opplysninger skal gis i den utstrekning dette er nødvendig for å bedømme de vurderinger som ligger til grunn for regnskapet.

§ 7-17b *Virkelig verdi av biologiske eiendeler*

Dersom biologiske eiendeler og produkter produsert av slike vurderes til virkelig verdi, skal det opplyses om hvilke verdsettelsesmetoder som er benyttet, og

om vesentlige forutsetninger som beregningene bygger på.

For hver gruppe av biologiske eiendeler skal det opplyses om beholdningskvanta ved periodens slutt og gjennomsnittsverdier per enhet. Det skal spesifiseres hvordan beholdningsendringer er fremkommet. For produkter produsert av biologiske eiendeler skal det opplyses om periodens produksjonskvanta.

Ytterligere opplysninger skal gis i den utstrekning dette er nødvendig for å bedømme de vurderinger som ligger til grunn for regnskapet.

§ 7-19 første ledd første punktum skal lyde:

Med mindre opplysningene gis i balansen skal det for hver post innledet med arabertall under eiendeler, opplyses om fordringer som forfaller senere enn ett år etter regnskapsårets slutt.

§ 7-20 oppheves.

§ 7-21 annet ledd første punktum skal lyde:

Er den regnskapspliktiges gjeld sikret ved pant eller lignende sikkerhet i den regnskapspliktiges eiendeler, skal det gis opplysninger om de eiendeler som er stilt som sikkerhet og den gjeld sikkerheten dekker.

Fjerde ledd oppheves.

§ 7-25 nytt første ledd skal lyde:

Opptjent egenkapital skal spesifiseres i note.

Nåværende første ledd blir nytt annet ledd, der nytt tredje punktum skal lyde:

Opplysningene kan i stedet gis i en egen oppstilling i årsregnskapet, jf. § 3-2 første ledd.

§ 7-26 fjerde ledd oppheves.

§ 7-27 nytt første ledd skal lyde:

Dersom egne aksjer ikke vises på egen linje under selskapskapital i balansen, må spesifisering gis i note eller i oppstilling av endringer i egenkapitalen.

Nåværende første ledd blir nytt annet ledd.

§ 7-30 første ledd skal lyde:

Det skal opplyses om det gjennomsnittlige antall ansatte i regnskapsåret *angitt i årsverk*.

Forslag fra mindretall

Medlemmet Voldnes foreslår at § 7-30 skal lyde:

Det skal opplyses om det gjennomsnittlige antall ansatte og *årsverk* i regnskapsåret.

§ 7-31 første ledd nytt siste punktum skal lyde:

Når en eller flere av opplysningene som nevnt i første punktum ikke gis fordi den regnskapspliktige ikke har hatt utgifter til lønn, pensjonsforpliktelser eller annen godtgjørelse til daglig leder, medlem av styret eller bedriftsforsamlingen, skal det bekreftes særskilt at opplysningene er utelatt av denne årsak.

Annet ledd nytt siste punktum skal lyde:

Når opplysninger som nevnt i første og andre punktum ikke gis fordi den regnskapspliktige ikke har inngått avtale med daglig leder eller leder av styret om særskilt vederlag ved opphør eller endring av ansettelsesforholdet eller vervet, bonus, overskuddsdelinger, opsjoner og lignende, skal det bekreftes særskilt at opplysningene er utelatt av denne årsak.

Fjerde ledd skal lyde:

Regnskapspliktig hvis aksjer, andeler, grunnfondsbevis eller obligasjoner noteres på børs eller regulert marked eller som er allmennaksjeselskap, skal redegjøre for sin politikk for avlønning av daglig leder. Slik regnskapspliktig skal videre gi opplysninger som nevnt i annet ledd spesifisert på de enkelte medlemmer av styret og de enkelte ledende ansatte.

Forslag fra mindretall

Medlemmet Voldnes foreslår følgende endringer i § 7-31:

Første ledd første punktum skal lyde:

Det skal opplyses om utgifter til henholdsvis lønn, pensjonsforpliktelser og annen godtgjørelse til daglig leder og til hvert enkelt medlem av styret og bedriftsforsamlingen.

Nye femte ledd og sjette ledd (som erstatter flertallets forslag til endring av første og annet ledd) skal lyde:

I konsernregnskapet skal det opplyses hvilke ledende personer og styremedlemmer i mor og datterselskaper som har flere verv eller oppdrag i konsernet og hvor i konsernet.

Dersom ordninger eller godtgjørelser som nevnt i denne paragraf ikke finnes eller er gitt, skal det opplyses om det.

§ 7-32 første ledd tredje punktum skal lyde:

Regnskapspliktig hvis aksjer, andeler, grunnfondsbevis eller obligasjoner noteres på børs eller regulert marked eller som er allmennaksjeselskap, skal gi slike opplysninger spesifisert på de enkelte medlemmer av styret og de enkelte ledende ansatte.

§ 7-33 oppheves.

§ 7-34 oppheves.

§ 7-35 første ledd skal lyde:

Det skal gis opplysninger om anvendte regnskapsprinsipper, herunder prinsipper for inntektsføring og omregning av utenlandsk valuta. Endringer i hvilke prinsipper som anvendes skal begrunnes. Forskjellig prinsippanvendelse i selskapsregnskap og konsernregnskap skal opplyses og begrunnes. Det skal gis opplysninger om og begrunnelse for eventuell sikringsvurdering, jf. § 4-1 nr. 5.

§ 7-36 nytt femte ledd skal lyde:

I konsernregnskapet skal det opplyses om navnet på foretak der den regnskapspliktige selv eller gjennom datterselskaper eier så mange aksjer eller andeler at de representerer flertallet av stemmene i foretaket, men som ikke er datterselskap fordi det ikke foreligger bestemmende innflytelse.

Åttende ledd oppheves.

Forslag fra mindretall

Medlemmene Fallmyr, Knudsen og Voldnes foreslår at § 7-36 åttende ledd ikke oppheves.

§ 7-37 skal lyde:

§ 7-37. Virkelig verdi av finansielle instrumenter

For hver kategori av finansielle instrumenter som er vurdert til virkelig verdi etter § 5-8, skal det opplyses om anskaffelseskost, virkelig verdi, periodens resultatførte verdiendring, samt periodens verdiendring ført direkte mot egenkapitalen. Det skal i tillegg gis opplysninger om vesentlige forutsetninger som ligger til grunn for vurderingen, samt en spesifisering av endringer i fond for verdiendringer i løpet av regnskapsåret.

For finansielle anleggsmidler vurdert etter § 5-3 der balanseført verdi er høyere enn virkelig verdi skal det opplyses om balanseført verdi og virkelig verdi av den enkelte eiendelen eller en hensiktsmessig gruppering av eiendelene. Det skal gis en begrunnelse for hvorfor nedskrivning ikke er foretatt. Begrunnelsen skal inkludere holdepunktene for at verdifallet ikke er forbigående.

Ny § 7-37a skal lyde:

§ 7-37a. Finansielle derivater

Det skal gis opplysninger om egenskaper ved og omfang av finansielle derivater som er vurdert

til virkelig verdi etter § 5-8 første ledd, fordelt på kategorier av derivater. Opplysningene skal omfatte vesentlige betingelser og forhold som kan påvirke beløpsstørrelse, tidfesting og usikkerhet ved fremtidige kontantstrømmer.

Ny § 7-37b og § 7-37c skal lyde:

§ 7-37b. Virkelig verdi av investeringseiendommer

Dersom investeringseiendommer vurderes til virkelig verdi, skal det opplyses om hvilke verdsettelsesmetoder som er benyttet og om vesentlige forutsetninger som beregningene bygger på. Det skal videre opplyses i hvilken grad verdsettelsen bygger på verdsettelse av ekstern takst.

Ytterligere opplysninger skal gis i den utstrekning dette er nødvendig for å bedømme de vurderinger som ligger til grunn for regnskapet.

§ 7-37c. Virkelig verdi av biologiske eiendeler

Dersom biologiske eiendeler og produkter produsert av slike vurderes til virkelig verdi, skal det opplyses om hvilke verdsettelsesmetoder som er benyttet, og om vesentlige forutsetninger som beregningene bygger på.

For hver gruppe av biologiske eiendeler vurdert til virkelig verdi skal det opplyses om beholdningskvanta ved periodens slutt og gjennomsnittsverdier per enhet. Det skal spesifiseres hvordan beholdningsendringer er fremkommet. For produkter produsert av biologiske eiendeler skal det opplyses om periodens produksjonskvanta.

Ytterligere opplysninger skal gis i den utstrekning dette er nødvendig for å bedømme de vurderinger som ligger til grunn for regnskapet.

I § 7-38 skal tittelen lyde:

§ 7-38. Spesifisering av resultatregnskapet

Nye annet og tredje ledd skal lyde:

Dersom driftskostnadene ikke er spesifisert etter sin art i resultatregnskapet, skal det opplyses om:

1. Lønnskostnad
2. Avskrivning på varige driftsmidler og immaterielle eiendeler
3. Nedskrivning av varige driftsmidler og immaterielle eiendeler.

§ 6–6 om sammenligningstall gjelder tilsvarende.

§ 7-39 skal lyde:

§ 7-39. Anleggsmidler

Inneværende regnskapsårs balanseførte finansieringsutgifter knyttet til egentilvirkede anleggsmidler skal opplyses.

For immaterielle eiendeler skal det opplyses om:

1. *anskaffelseskost,*
2. *tilgang og avgang i løpet av regnskapsåret,*
3. *samlede avskrivninger, nedskrivninger og reverseringer av nedskrivninger, og*
4. *avskrivninger, nedskrivninger og reverseringer av nedskrivninger i regnskapsåret*
5. *endring i avskrivningsplan.*

Avskrivningsplan for goodwill og balanseført egen utvikling som er lengre enn 5 år skal opplyses og begrunnes.

Forslag fra mindretall

Medlemmene Fallmyr, Knudsen og Voldnes foreslår at § 7-39 videreføres, men slik at fjerde ledd skal lyde:

Det skal gis opplysninger om forsknings- og utviklingsaktiviteter.

§ 7-40 første og annet ledd skal lyde:

Med mindre opplysningene gis i balansen skal det opplyses om fordringer som forfaller senere enn ett år etter regnskapsårets slutt.

Det skal opplyses hvor stor del av den regnskapspliktiges gjeld som forfaller til betaling mer enn fem år etter regnskapsårets slutt. *Det skal opplyses hvor stor del av den regnskapspliktiges eiendeler som er stilt som pant eller lignende sikkerhet og balanseført verdi av de pantsatte eiendeler.*

Forslag fra mindretall

Medlemmene Fallmyr, Knudsen og Voldnes foreslår at § 7-40 annet ledd ikke endres.

§ 7-42 første ledd annet punktum oppheves. Nåværende tredje punktum blir nytt annet punktum. Nytt tredje punktum skal lyde:

Dersom egne aksjer ikke vises på egen linje under selskapskapital i balansen, må spesifisering gis i note eller i oppstilling av endringer i egenkapitalen.

Annet og tredje ledd oppheves.

Forslag fra mindretall

Medlemmene Fallmyr, Knudsen og Voldnes foreslår at § 7-42 annet og tredje ledd ikke opphe-

ves. Disse medlemmer foreslås at tredje ledd skal lyde:

Aksjeselskap skal opplyse om selskapets 10 største aksjeeiere og deres eierandeler. Opplysning om aksjeeiere som eier under 5 prosent av aksjene kan utelates.

§ 7-43 skal lyde:

Det skal opplyses om det gjennomsnittlige antall ansatte i regnskapsåret *angitt i årsverk.*

Forslag fra mindretall

Medlemmet Voldnes foreslår § 7-43 endret til:

Det skal opplyses om gjennomsnittlig antall ansatte *og årsverk* i regnskapsåret.

§ 7-44 oppheves.

Forslag fra mindretall

Medlemmet Voldnes foreslår at gjeldende § 7-44 videreføres.

§ 8-1 første ledd annet punktum skal lyde:

Enhver har rett til å gjøre seg kjent med innholdet av *dokumentene hos* Regnskapsregisteret.

Annet ledd annet punktum oppheves.

§ 8-2 nytt tredje ledd skal lyde:

Beslutning om å nekte registrering av dokumenter som er sendt til Regnskapsregisteret regnes som enkeltvedtak.

Nåværende tredje ledd blir nytt fjerde ledd hvor første punktum oppheves.

§ 8-3 første og annet ledd skal lyde:

Dersom årsregnskap, årsberetning og revisjonsberetning som skal sendes til Regnskapsregisteret ikke er avsendt før 1. august i året etter regnskapsåret, skal den regnskapspliktige betale forsinkelsesgebyr *inntil innsendingsplikten er oppfylt men ikke for mer enn 26 uker. For regnskapspliktig som anvender avvikende regnskapsår gjelder dette når dokumentene ikke er avsendt syv måneder etter balansedagen. Departementet fastsetter regler om forsinkelsesgebyr.*

Dersom påløpt forsinkelsesgebyr ikke betales innen tre uker etter påkrav fra Regnskapsregisteret, svarer den regnskapspliktiges styremedlemmer solidarisk for *påløpt gebyr*. Har ikke den regnskapspliktige styre, svarer deltakerne eller medlemmene og daglig leder solidarisk for gebyret. *Solidarskyldners ansvar etter dette ledd er begrenset*

til gebyr påløpt fram til vedkommende fratradte sitt verv.

Tredje ledd nytt annet punktum skal lyde:

Regnskapsregisteret kan helt eller delvis frita personer fra solidaransvar etter annet ledd i samsvar med reglene for ettergivelse av gebyr.

II

I lov 13. juni 1980 nr. 24 om ligningsforvaltning (ligningsloven) gjøres følgende endringer:

§ 4-4 nr. 2 første punktum skal lyde:

Et annet regnskapsår enn kalenderåret kan legges til grunn for ligningen dersom skattyter anvender avvikende regnskapsår i samsvar med regnskapsloven.

§ 4-5 nytt nr. 6 skal lyde:

Departementet kan ved forskrift eller enkeltvedtak pålegge skattyter som ikke er regnskapspliktig etter regnskapsloven § 1-2 første til fjerde ledd å påse at utskrifter etter § 4-4 revideres av en registrert revisor eller statsautorisert revisor.

Nåværende nr. 6 blir nytt nr. 7.

III

I lov 3. juni 1994 nr. 15 om Enhetsregisteret skal § 6 første ledd ny bokstav m lyde:

m) Om enheten fremdeles ikke har oppfylt innsendingsplikten etter regnskapsloven § 8-2 på det tidspunktet forsinkelsesgebyr slutter å løpe etter regnskapsloven § 8-3 første ledd.

IV

I lov 13. juni 1997 nr. 44 om aksjeselskaper (aksjeloven) gjøres følgende endringer:

§ 1-3 annet ledd skal lyde

Et aksjeselskap er et morselskap hvis det på grunn av avtale eller som eier av aksjer eller selskapsandeler har bestemmende innflytelse over et annet selskap. Et aksjeselskap skal anses å ha bestemmende innflytelse hvis selskapet:

1. eier så mange aksjer eller andeler i et annet selskap at de representerer flertallet av stemmene i det andre selskapet, eller
2. har rett til å velge eller avsette et flertall av medlemmene i det andre selskaps styre,

med mindre det i unntakstilfeller klart kan påvises

særlige forhold som tilsier at bestemmende innflytelse likevel ikke foreligger.

§ 2-8 tredje ledd annet punktum oppheves.

§ 3-3 skal lyde:

Selskapet skal ha et fond for vurderingsforskjeller. Dersom selskapet regnskapsfører selskapsinvesteringer i datterselskap, tilknyttet selskap eller felles kontrollert virksomhet etter egenkapitalmetoden eller bruttometoden i henhold til regnskapsloven §§ 5-17 eller 5-18, skal det sette av til fondet en positiv differanse mellom investeringenes balanseførte verdi og deres anskaffelseskost. En forskjell som skyldes gevinst ved transaksjon mellom investor og et selskap regnskapsført etter egenkapitalmetoden kan unnlates avsatt til fond for vurderingsforskjeller. En slik forskjell skal til enhver tid ikke være større enn investors gjenværende urealiserte gevinst.

Ny § 3-3a (under kapittel 3 romertall I) skal lyde:

§ 3-3a. Virkelig verdi fond

Selskapet skal ha et virkelig verdi fond. Dersom selskapet regnskapsfører eiendeler til virkelig verdi i henhold til regnskapsloven §§ 5-8a eller 5-8b, skal det sette av til fondet en positiv differanse mellom balanseført verdi av hver enkelt eiendel eller gruppe av eiendeler og deres anskaffelseskost hensyntatt effekten av utsatt skatt.

Fondet kan løses opp når og i den grad grunnlaget for avsetningen ikke lenger er til stede.

Departementet kan gi forskrifter om beregning av differansen etter første ledd.

Forslag fra mindretall

Medlemmene Fallmyr og Voldnes foreslår at det i § 3-3a første ledd annet punktum også tas inn en henvisning til regnskapsloven § 5-8.

§ 10-12 annet ledd annet og tredje punktum oppheves.

V

I lov 13. juni 1997 nr. 45 om allmennaksjeselskaper (allmennaksjeloven) gjøres følgende endringer:

§ 1-3 annet ledd skal lyde

Et allmennaksjeselskap er et morselskap hvis det på grunn av avtale eller som eier av aksjer eller selskapsandeler har bestemmende innflytelse over et annet selskap. Et allmennaksjeselskap skal anses å ha bestemmende innflytelse hvis selskapet:

1. eier så mange aksjer eller andeler i et annet selskap at de representerer flertallet av stemmene i det andre selskapet, eller
2. har rett til å velge eller avsette et flertall av medlemmene i det andre selskapets styre,

med mindre det i unntakstilfeller klart kan påvises særlige forhold som tilsier at bestemmende innflytelse likevel ikke foreligger.

§ 2-8 tredje ledd annet punktum oppheves.

§ 3-3 skal lyde:

Selskapet skal ha et fond for vurderingsforskjeller. Dersom selskapet regnskapsfører selskapsinvesteringer i datterselskap, tilknyttet selskap eller felles kontrollert virksomhet etter egenkapitalmetoden eller bruttometoden i henhold til regnskapsloven §§ 5-17 eller 5-18, skal det sette av til fondet en positiv differanse mellom investeringenes balanseførte verdi og deres anskaffelseskost. En forskjell som skyldes gevinst ved transaksjon mellom investor og et selskap regnskapsført etter egenkapitalmetoden kan unnlates avsatt til fond for vurderingsforskjeller. En slik forskjell skal til enhver tid ikke være større enn investors gjenværende urealiserte gevinst.

Ny § 3-3a (under kapittel 3 romertall I) skal lyde:

§ 3-3a. Virkelig verdi fond

Selskapet skal ha et virkelig verdi fond. Dersom selskapet regnskapsfører eiendeler til virkelig verdi i henhold til regnskapsloven §§ 5-8a eller 5-8b, skal det sette av til fondet en positiv differanse mellom balanseført verdi av hver enkelt eiendel eller gruppe av eiendeler og deres anskaffelseskost hensyntatt effekten av utsatt skatt.

Fondet kan løses opp når og i den grad grunnlaget for avsetningen ikke lenger er til stede.

Departementet kan gi forskrifter om beregning av differansen etter første ledd.

Forslag fra mindretall

Medlemmene Fallmyr og Voldnes foreslår at det i § 3-3a første ledd annet punktum også tas inn en henvisning til regnskapsloven § 5-8.

§ 10-12 annet ledd annet og tredje punktum oppheves.

VI

I lov 19. juni 1997 nr. 79 om verdipapirhandel gjøres følgende endringer:

§ 12-1 nye fjerde og femte ledd skal lyde:

Kredittilsynet fører kontroll med at årsregnskap, årsberetning, delårsregnskap og annen finansiell rapportering fra utstedere av børsnoterte finansielle instrumenters er i samsvar med lov og forskrifter. Kredittilsynet kan ved forskrift fastsette at børs skal utføre kontrollen i forhold til alle eller enkelte utstedere av finansielle instrumenter som er notert på børsen. Kredittilsynet fastsetter i så fall forskrifter om omfanget og utførelsen av kontrollen.

Kontrollen etter foregående ledd kan støttes av skriftelige uttalelser fra et regnskapsfaglig ekspertorgan. Regler om ekspertorganets sammensetning, oppgaver, arbeidsform og uttalelser fastsettes i forskrift gitt av Kredittilsynet.

VII

I lov 15. januar 1999 nr. 2 om revisjon og revisorer (revisorloven) skal § 2-1 første ledd lyde:

Regnskapspliktige etter regnskapsloven § 1-2 første til fjerde ledd skal påse at årsregnskapet revideres av en registrert revisor eller statsautorisert revisor i samsvar med § 2-2 (revisjonsplikt) når ikke annet er bestemt i eller i medhold av lov.

VIII

I lov 26. mars 1999 nr. 14 om skatt av formue og inntekt (skatteloven) gjøres følgende endringer:

§ 4-31 annet ledd skal lyde:

Regnskapspliktig skattyter, jf. regnskapsloven § 1-2 første til fjerde ledd, gis ikke fradrag for gjeld som svarer til forholdet mellom verdien av fast eiendom og eiendeler i virksomhet som nevnt i første ledd og verdien av skattyters samlede eiendeler, basert på bokført verdi i regnskap oppgjort i samsvar med regnskapsloven.

§ 6-91 annet ledd skal lyde:

Regnskapspliktig skattyter, jf. regnskapsloven § 1-2 første til fjerde ledd, gis ikke fradrag for gjeldsrenter som svarer til forholdet mellom verdien av fast eiendom og eiendeler i virksomhet som nevnt i første ledd og verdien av skattyters samlede eiendeler, basert på bokført verdi i regnskap oppgjort i samsvar med regnskapsloven.

§ 14-1 tredje ledd skal lyde:

For næringsdrivende regnskapspliktig skattyter, som *anvender* et annet regnskapsår enn kalenderåret (avvikende regnskapsår) i samsvar med regnskapsloven § 1-7, fastsettes inntekten til det beløpet den har utgjort i det siste regnskapsåret

som er utløpt før 1. januar i det året ligningen utføres.

§ 14-4 første ledd annet punktum skal lyde:

Bestemmelsene i annet og tredje ledd gjelder likevel ikke for skattyter som er begrenset regnskapspliktig, jf regnskapsloven § 1-2 femte ledd.

IX

I lov 17. november 2000 nr. 80 om børsvirksomhet m.m. (børsloven) gjøres følgende endringer:

I § 5-11 skal tittelen lyde:

§ 5-11. Markedsovervåkning og utstederkontroll

Nytt tredje ledd skal lyde:

Børsens kontroll av utstederes etterlevelse av regler for finansiell rapportering, skal gjøres etter opplegg godkjent av Kredittilsynet som overordnet administrativ myndighet. Kredittilsynet kan gi nærmere forskrifter om børsens kontroll.

Nåværende tredje og fjerde ledd blir nye fjerde og femte ledd.

Nåværende femte ledd blir nytt sjette ledd som skal lyde:

Departementet kan gi nærmere regler om opplysningsplikten etter femte ledd herunder om innskrenkninger i denne og om det formål opplysningene kan benyttes til, samt om og i hvilken utstrekning det skal kunne kreves betaling for kostnader ved utlevering av opplysninger.

Forslag fra mindretall

Medlemmene Fallmyr, Opsahl, Schwencke, Tjølsen og Voldnes foreslår at børsloven ikke endres.

X

Overgangsregler

1. For regnskapspliktig som omfattes av europaparlaments- og rådsforordning (EF) nr. 1606/2002 om bruk av internasjonale regnskapsstandarder artikkel 9, gjelder kravene i forordningen artikkel 4 fra regnskapsår påbegynt i 2007. Slik regnskapspliktig kan unnlate å benytte denne overgangsregelen.
2. Regnskapspliktig som omfattes av europaparlaments- og rådsforordning (EF) nr. 1606/2002 om bruk av internasjonale regnskapsstandarder artikkel 4, har anledning til å utarbeide

konsernregnskap i samsvar med de internasjonale regnskapsstandardene som er vedtatt etter § 3-9 annet ledd fra regnskapsår påbegynt i 2004.

3. Regnskapet kan omregnes fra norske kroner til funksjonell valuta basert på valutakursen som gjelder på gjennomføringstidspunktet.
4. For regnskapspliktige som ønsker å bytte prinsipp for tilordning av anskaffelseskost for ombyttbare finansielle eiendeler fra gjennomsnittlig anskaffelseskost til anskaffelseskost basert på FIFO-metoden, kan dette gjøres uten at tidligere års regnskap må omarbeides. Den regnskapspliktige kan benytte den gjennomsnittlige anskaffelseskost for hver post av ombyttbare finansielle eiendeler på tidspunktet for prinsippendringen som grunnlag for anskaffelseskost etter FIFO-metoden.
5. Den regnskapspliktige kan unnlate å omarbeide tidligere årsregnskaper for kostnadsførte utviklingskostnader som kunne vært balanseført.
6. Prinsippendring ved overgang til virkelig verdi for finansielle instrumenter og varederivater, samt for investeringseiendommer og biologiske eiendeler, kan gjennomføres ved at inngående balanse omarbeides til virkelig verdi.
7. Ved fisjon av små foretak hvor fisjonsplan er vedtatt av styret i foretaket ved vedtagelse av denne loven eller senere kan eiendeler og gjeld i de fisjonerte foretakene videreføres til balanseførte verdier.

XI

Ikrafttredelse

Denne loven trer i kraft 1. januar 2005.

Endringene i regnskapsloven kapittel 3 til 7 får virkning for regnskapsår påbegynt i 2005. Regnskapspliktige kan velge å anvende disse reglene med virkning for regnskapsår påbegynt i 2004.

24.2 Utkast til samleforskrift til regnskapsloven

Kapittel 1-2 Vilkår for regnskapsplikt – beregning av eiendelenes verdi

§ 1-2-1. Beregning av eiendelenes verdi

For foretak hvor eiendelenes verdi er et kriterium for regnskapsplikt, jf. regnskapsloven § 1-2 første ledd nr. 10 og 11, kan eiendelenes verdi beregnes i samsvar med denne bestemmelsen.

Dersom anskaffelseskost ikke kan identifise-

res, kan det i beregningen legges til grunn gjenanskaffelseskost korrigert for akkumulerte avskrivninger, begrenset oppad til virkelig verdi.

Foretak som tidligere har vært skattepliktige, kan i stedet for gjenanskaffelseskost som beskrevet i annet ledd, legge skattemessige verdier til grunn i inngående balanse dersom anskaffelseskost ikke kan identifiseres.

Kapittel 1-6 Tilpasninger ved overgang fra kategorien små foretak

1-6-1. Overgang til regnskapslovens hovedregler

Foretak som tidligere har kunnet benytte regnskapslovens forenklingsregler for små foretak men som går over til å følge regnskapslovens hovedregler, kan føre virkning av prinsippendring og utarbeide sammenligningstall etter reglene i dette kapitlet.

§ 1-6-2. Virkning av prinsippendringer

Ved overgang til regnskapslovens hovedregler kan det i inngående balanse gjøres unntak fra kravet etter regnskapsloven § 4-3 annet ledd om å føre virkning av prinsippendringer direkte mot egenkapitalen ved at inngåtte leieavtaler som ikke tidligere har vært balanseført kan unnlates balanseført.

Anvendelse av bestemmelsen i første ledd skal skje på en ensartet og konsistent måte slik at alle like poster de siste fire år av betydning for fremtidige regnskapsperioder behandles likt. Velger den regnskapspliktige en lengre periode, gjelder kravet til ensartethet og konsistens tilsvarende for hele den valgte perioden.

§ 1-6-3. Sammenligningstall

Ved overgang til regnskapslovens hovedregler kan den regnskapspliktige ved utarbeidelsen av årsregnskapet som gjelder overgangsåret gjøre følgende unntak fra regnskapsloven § 6-6:

1. Unnlate å utarbeide sammenligningstall til kontantstrømsoppstillingen dersom den regnskapspliktige tidligere ikke har utarbeidet kontantstrømsoppstilling.
2. Unnlate å omarbeide sammenligningstall til resultatregnskapet, kontantstrømsoppstillingen og noteopplysninger.

Unntaket for noteopplysninger i første ledd nr. 2 gjelder ikke for noteopplysninger til tall i balansen. Unntaket gjelder likevel for noteopplysninger til balansen som tidligere ikke har vært gitt i sam-

svar med de forenklete kravene til noteopplysninger for små foretak.

Det må i noter til årsregnskapet opplyses særskilt om hvilke omarbeidelser som er foretatt av tallene fra foregående regnskapsår som følge av overgang til regnskapslovens hovedregler. Opplysninger etter første punktum skal gis i tilknytning til opplysninger etter regnskapsloven § 7-2.

Kapittel 1-7 Avvikende regnskapsår

§ 1-7-1 Avvikende regnskapsår for visse utenlandske regnskapspliktige

Sentralskattekontoret for utenlandssaker kan i særlige tilfeller ved enkeltvedtak gjøre unntak fra bestemmelsene i regnskapsloven § 1-7 første ledd for regnskapspliktig som omfattes av § 10-1-1.

Kapittel 3-4 Adgang til summarisk omregning til norske kroner

§ 3-4-1 Summarisk omregning til norske kroner for føring i årsregnskapet i henhold til regnskapsloven § 3-4

Dersom den regnskapspliktiges regnskapsvaluta er norske kroner og minst to tredjedeler av foretakets transaksjoner skjer i utenlandsk valuta, kan det, uavhengig av bestemmelsen i regnskapsloven § 4-1 første ledd nr. 1, foretas en summarisk omregning av transaksjonene til norske kroner.

Ved den summariske omregningen skal det benyttes en gjennomsnittskurs for hver periode med pliktig rapportering.

Det skal i notene opplyses om gjennomsnittskursene og hvordan omregningen er foretatt.

Kapittel 3-7 Unntak fra konsernregnskapsplikt

§ 3-7-1 Unntak fra konsernregnskapsplikt for morselskap i underkonsern - lemping av språkkrav som er vilkår for slikt unntak

Konsernregnskap som nevnt i regnskapsloven § 3-7 første ledd kan foruten å være på norsk, være på svensk, dansk eller engelsk.

Kapittel 5-8 Finansielle instrumenter og varederivater

§ 5-8-1 Finansielle instrumenter og varederivater som ikke kan vurderes til virkelig verdi

Følgende finansielle instrumenter og varederivater kan ikke vurderes til virkelig verdi:

1. Finansielle instrumenter som etter regnskapsloven §§ 5-17 eller 5-18 skal vurderes etter egenkapitalmetoden, bruttometoden eller generelle vurderingsregler.
2. Egenkapitalinstrumenter utstedt av den regnskapspliktige.
3. Utlån og fordringer etablert av foretaket og som ikke inngår i handelsporteføljen.
4. Investeringer som holdes til forfall.
5. Finansiell gjeld med unntak av gjeld som inngår i handelsporteføljen og derivater som er gjeld.
6. Kontrakter om betinget vederlag i forbindelse med sammenslåing av virksomheter.
7. Finansielle instrumenter som på grunn av særlige egenskaper ved instrumentet, etter god regnskapsskikk, skal gis en annen regnskapsmessig behandling enn andre finansielle instrumenter.
8. Andre finansielle instrumenter og varederivater der virkelig verdi ikke kan måles pålitelig.

§ 5-8-2 Vurdering av finansielle instrumenter og varederivater som ikke kan vurderes til virkelig verdi

Finansielle instrumenter som nevnt i § 5-8-1 nr. 1 vurderes i samsvar med regnskapsloven §§ 5-17 og 5-18.

Finansielle instrumenter som nevnt i § 5-8-1 nr. 3 og 4 skal nedskrives for verdifall som ikke skyldes renteendringer. Nedskrivningen skal reverseres i den utstrekning grunnlaget for nedskrivningen ikke lenger er til stede.

Finansielle instrumenter som nevnt i § 5-8-1 nr. 5 vurderes til anskaffelseskost.

Finansielle instrumenter som nevnt i § 5-8-1 nr. 8 skal vurderes til anskaffelseskost og nedskrives for verdifall. Nedskrivningen skal reverseres i den utstrekning grunnlaget for nedskrivningen ikke lenger er til stede.

§ 5-8-3 Beregning av virkelig verdi

En av følgende metoder skal anvendes ved verdifastsettelsen av virkelig verdi:

1. for de finansielle instrumenter hvor det finnes et velfungerende marked anvendes instrumentets markedsverdi,

2. for de finansielle instrumenter hvor velfungerende marked ikke finnes, utledes virkelig verdi av markedsverdien for instrumentets komponenter dersom det finnes velfungerende markeder for disse komponentene. Tilsvarende gjelder der velfungerende markeder finnes for liknende finansielle instrumenter,
3. for de finansielle instrumenter hvor velfungerende markeder ikke kan identifiseres kan virkelig verdi beregnes ved hjelp av generelt aksepterte verdsettelsesmodeller og teknikker. Slike verdsettelsesmetoder skal sikre en forsvarlig tilnærming til markedsverdien.

§ 5-8-4 Varederivater

Med varederivater menes varebaserte kontrakter som gir begge parter rett til finansielt oppgjør, med unntak av kontrakter som:

1. er inngått for å oppfylle og fortsatt oppfyller foretakets forventede behov for kjøp, salg eller anvendelse,
2. ble utformet på bakgrunn av en slik hensikt, og
3. forventes å bli avregnet ved levering av varen.

Kapittel 8-1 Innsyn i opplysninger i Regnskapsregisteret

§ 8-1-1. Innsyn i opplysninger i Regnskapsregisteret

Regnskapsregisteret kan gi opplysninger som nevnt i regnskapsloven § 8-1 i form av papirkopier eller elektronisk overføring.

Registerfører fastsetter gebyrer for utlevering av opplysninger. Gebyrene skal godkjennes av departementet.

Kapittel 8-2. Innsending til Regnskapsregisteret

§ 8-2-1. Innsending til Regnskapsregisteret

Dokumenter som etter regnskapsloven § 8-2 første ledd skal sendes til regnskapsregisteret, skal sendes inn samlet og være tydelig lesbare.

Dokumentene skal vedlegges et oversendelsesbrev som angir den regnskapspliktiges organisasjonsnummer, firma/navn, forretningsadresse, regnskapsåret og dato for fastsettelse av årsregnskapet. Det skal opplyses om den regnskapspliktige er morselskap i konsern.

§ 8-2-2. Registerføring og arkivering av innsendte dokumenter

De innsendte dokumenter registerføres ved registerenheten i Brønnøysund og arkiveres på den måte som registerfører finner hensiktsmessig.

§ 8-2-3. Utfyllende regler

Registerfører kan fastsette nærmere krav til oversendelse til Regnskapsregisteret, herunder bestemmelser om underskriving av oversendelsesbrev som nevnt i § 8-2-1 annet ledd.

Kapittel 8-3 Forsinkelsesgebyr

§ 8-3-1. Beregning av forsinkelsesgebyr

Forsinkelsesgebyret fastsettes til ett eller flere rettsgebyr (R) etter følgende satser:

1. ett R pr. uke de første åtte uker
2. to R pr. uke de neste ti uker
3. deretter tre R pr. uke *de neste åtte uker*.

Gebyret ilegges for hele uker slik at del av en uke regnes som full uke. Gebyr ilegges til årsregnskapet, årsberetningen og revisjonsberetningen er mottatt av Regnskapsregisteret, *men ikke for mer enn 26 uker*. Dersom de innsendte dokumentene har mangler som gjør at de ikke kan godkjennes som årsregnskap m.v., ilegges gebyr til manglene er rettet opp.

§ 8-3-2. Innkreving av forsinkelsesgebyr

Innkreving av forsinkelsesgebyr foretas av Statens Innkrevingsentral.

Regnskapsregisteret skal innhente opplysninger om styremedlemmer m.v. hos den regnskapspliktige, jf. regnskapsloven § 8-3 annet ledd, fra Enhetsregisteret og Foretaksregisteret.

§ 8-3-3. Ettergivelse av forsinkelsesgebyr

Regnskapsregisterets vedtak i sak om ettergivelse av forsinkelsesgebyr, jf. regnskapsloven § 8-3 tredje ledd, kan påklages til Kredittilsynet.

Kapittel 10-1 Regnskapsplikt mv. for utenlandske foretak

Del I.

Årsregnskap for utenlandske foretak som driver virksomhet på norsk sokkel, unntatt petroleumsutvinning og rørledningstransport, eller foretak som driver midlertidig virksomhet på land.

§ 10-1-1 Virkeområdet til forskriften kapittel 10-1 romertall I

Forskriften kapittel 10-1 romertall I gjelder for regnskapspliktige som nevnt i regnskapsloven § 1-2 første ledd nr. 12 som utøver eller deltar i virksomhet som er skattepliktig etter lov 13. juni 1975 nr. 35 om skattlegging av undersjøiske petroleumsforekomster mv, med unntak av skattepliktige etter lovens § 3 og § 5. Forskriften gjelder også for regnskapspliktige som nevnt i regnskapsloven § 1-2 første ledd nr. 12 som er undergitt sentral ligning i henhold til § 2-4 nr. 1 a i lov av 13 juni 1980 nr. 24 om ligningsforvaltning (ligningsloven).

Forskriften gjelder uavhengig av om virksomhet som nevnt i første ledd er unntatt fra skatteplikt til Norge i henhold til skatteavtale med annen stat.

§ 10-1-2 Regnskapsplikt m.v.

Bestemmelsene i regnskapsloven kapittel 3 til 7 gjelder ikke for regnskapspliktige som nevnt i § 10-1-1 som i regnskapsåret har en omsetning i Norge og/eller på norsk sokkel på mindre enn 5 millioner kroner. Sentralskattekontoret for utenlandssaker kan ved enkeltvedtak bestemme at det samme skal gjelde for andre regnskapspliktige som nevnt i § 10-1-1.

Som små foretak etter regnskapsloven § 1-6 regnes foretak hvis virksomhet i Norge eller på norsk kontinentalsokkel oppfyller vilkårene i lovens § 1-6.

§ 10-1-3 Regnskapsåret

Se § 1-7-1.

Del II.

Adgang til å unnta visse utenlandske foretak fra regnskapsplikt i Norge

§ 10-1-4 Adgang til å unnta fra regnskapsplikt utenlandske foretak med skatteplikt til Norge etter skatteloven § 2-37 tredje ledd

Finansdepartementet kan ved enkeltvedtak gjøre

unntak fra plikten til å utarbeide årsregnskap og årsberetning etter regnskapsloven § 3-1 for foretak som nevnt i regnskapsloven § 1-2 første ledd nr. 12 som er skattepliktig til Norge etter avtale med annen stat sluttet i henhold til lov 18. august 1911 nr. 8 om skatt av formue og inntekt (skatteloven) § 35 eller lov 26. mars 1999 nr. 14 om skatt av formue og inntekt (skatteloven) § 2-37 tredje ledd.

Kapittel om ikrafttredelse

Denne forskriften trer i kraft dd.mm.åååå.

- Fra samme tid oppheves følgende forskrifter:
- Forskrift 10. mars 2000 nr. 218 om summarisk omregning av registrerte regnskapsopplysninger i utenlandsk valuta til norsk valuta for føring i årsregnskapet i henhold til regnskapsloven § 3-4
 - Forskrift 16. desember 1998 nr. 1238 om unntak fra konsernregnskapsplikt for morselskap i underkonsern
 - Forskrift 16. desember 1998 nr. 1234 om innsending av årsregnskap m.v. til Regnskapsregisteret og innsyn i årsregnskap m.v.

- Forskrift 16. desember 1998 nr. 1237 om årsregnskap for utenlandske foretak som driver virksomhet på norsk sokkel, unntatt petroleumsutvinning og rørledningstransport, eller foretak som driver midlertidig virksomhet på land
- Forskrift 11. mars 1999 nr. 1140 om adgang til å unnta visse utenlandske foretak fra regnskapsplikt i Norge
- Forskrift 19. juli 1999 nr. 816 om avvikende regnskapsår for filial og datterselskap av utenlandsk foretak som anvender avvikende regnskapsår
- Forskrift 24. september 1999 nr. 1066 om Ikrafttredelse og overgangsbestemmelser til lov av 18. juni 1999 nr. 41 om endringer i regnskapsloven m.v.
- Forskrift 2. oktober 2001 nr. 1132 om overgangsregler til regler om ettergivelse og tvangsinnkreving av forsinkelsesgebyr i lov om årsregnskap m.v. (regnskapsloven)
- Forskrift 16. desember 1998 nr. 1236 om overgangsregler til lov 17. juli 1998 nr. 56 om årsregnskap m.v. (regnskapsloven)

Vedlegg 1

Høringsnotat avgitt av utvalget 20. desember 2002 til Finansdepartementet

Forslag til endringer i lov 17. juli 1998 nr. 56 om årsregnskap m.v. (regnskapsloven) og nye forskrifter til loven. Gjennomføring av EØS-regler som svarer til direktiv 2001/65/EF om virkelig verdi på finansielle instrumenter. Egenkapitalmetoden og bruttometoden i selskapsregnskapet

Del 1

Forslag til gjennomføring av europaparlaments- og rådsdirektiv nr 2001/65/EF av 27. september 2001 om endringer i direktiv 78/660/EØF, 83/349/EØF og 86/635/EØF om vurderingsregler for selskaps- og konsernregnskap til visse grupper foretak, samt banker og andre finansinstitusjoner.

1 Bakgrunn

Ved EØS-komiteens beslutning nr 86/2002 av 25 juni 2002 ble vedlegg IX (finansielle tjenester) og vedlegg XXII (selskapsrett) i EØS-avtalen endret for å innlemme europaparlaments- og rådsdirektiv 2001/65/EF om endring av rådsdirektivene 78/660/EØF, 83/349/EØF og 86/635/EØF når det gjelder vurderingsreglene for årsregnskapene og konsernregnskapene for visse selskapsformer og for banker og andre finansinstitusjoner (heretter "direktivet om virkelig verdi").

Formålet med direktivet er å tillate anvendelsen av den internasjonale regnskapsstandarden om regnskapsføring og vurdering av finansielle instrumenter – dvs IAS 39. Direktivet krever at medlemsstatene skal sette i kraft de lover og forskrifter som er nødvendig for å etterkomme direktivet innen 1. januar 2004.

EØS-komiteens vedtak er lagt frem for Stortinget med anmodning om samtykke til godkjenning ved St. prp. nr. 36 (2002-2003) den 22.11.2002.

Utvalget fremlegger med dette som *egen sak* et høringsnotat om gjennomføring i norsk rett av direktivet om virkelig verdi. Dette skyldes at direktivets krav til gjennomføring og i krafttredelse innen 1. januar 2004 er tidligere enn kravene for de øvrige deler av det rettsstoff som *utvalgets* mandat omfatter og som må gjennomføres i norsk rett. Europaparlaments- og rådsforordning nr 1606/2002/EF om bruk av internasjonale regn-

skapsstandarder i sin alminnelighet skal gis virkning først fra 2005.

Utvalget vil understreke at *utvalgets* vurderinger i dette høringsnotatet kun relaterer seg til regnskapsåret 2004. I forhold til *utvalgets* videre arbeid anses disse vurderingene som foreløpige. Det kan således skje endringer i *utvalgets* innstilling som ventes fremlagt innen utgangen av juni 2003.

2 Gjeldende rett

2.1 Vurdering av finansielle instrumenter

Regnskapsloven inneholder en spesiell vurderingsregel for markedsbaserte finansielle omløpsmidler i § 5-8. Lovbestemmelsen lyder slik:

"Finansielle instrumenter som nevnt i verdipapirhandelloven § 1-2 annet ledd skal vurderes til virkelig verdi dersom de

1. er klassifisert som omløpsmiddel,
2. inngår i en handelsportefølje med henblikk på videresalg
3. omsettes på børs eller i et regulert marked som nevnt i børsloven § 2-1, og
4. har god eierspredning og likviditet.

Små foretak kan uten hinder av bestemmelsen i første ledd vurdere markedsbaserte finansielle omløpsmidler etter vurderingsregelen for omløpsmidler i § 5-2."

Øvrige finansielle omløpsmidler skal vurderes etter den generelle vurderingsregelen for omløpsmidler i § 5-2, som innebærer at laveste av anskaffelseskost og virkelig verdi skal anvendes i regnskapsføringen.

Finansielle anleggsmidler vurderes etter den generelle vurderingsregelen for anleggsmidler i § 5-3. Det medfører en vurdering til anskaffelseskost, med nedskrivningsplikt for verdifall som

forventes ikke å være forbigående. Det følger av lovens forarbeider at observert verdiendring av finansielle instrumenter som utgangspunkt må anses å være ikke forbigående endringer, jf NOU 1995:30 kapittel 4.3.7 s. 137 sp 2.

Finansielle instrumenter som er gjeld vurderes etter den generelle bestemmelsen om gjeld i regnskapsloven § 5-13. Hovedregelen i bestemmelsens første ledd er at vurderingsreglene for eiendeler gjelder tilsvarende for gjeld. Det er imidlertid ikke krav til å vurdere langsiktig og kortsiktig gjeld til en høyere virkelig verdi (enn anskaffelseskost), dersom gjeldens høyere verdi er forårsaket av renteendring, jf bestemmelsens annet ledd.

Regnskapsloven § 5-8 krever at markedsbaserte finansielle omløpsmidler vurderes til virkelig verdi. Som markedsbaserte finansielle omløpsmidler regnes finansielle instrumenter som nevnt i verdipapirhandelloven § 1-2 annet ledd, som inngår i en handelsportefølje og som omsettes på børs eller regulert marked med god eierspredning og likviditet.

Finansielle instrumenter etter verdipapirhandelloven § 1-2 annet ledd er

1. omsettelige verdipapirer,
2. verdipapirfondsandeler,
3. pengemarkedsinstrumenter,
4. finansielle terminkontrakter, herunder finansielle instrumenter med kontant oppgjør,
5. fremtidige renteavtaler (FRA),
6. rente- og valutabytteavtale samt bytteavtale knyttet til aksjer og aksjeindeks,
7. opsjoner på kjøp eller salg av ethvert instrument som nevnt i punkt 1 til 6, herunder indeksopsjoner, valuta- og renteopsjoner samt tilsvarende instrumenter med kontant oppgjør, eller
8. varederivater.

Omsettelige verdipapirer er nærmere utdypet i lovbestemmelsens tredje ledd:

1. aksjer og andre verdipapirer som kan sidestilles med aksjer
2. obligasjoner og andre gjeldsinstrumenter som kan omsettes på lånemarkedet
3. alle andre verdipapirer som normalt omsettes og som gir rett til å erverve ethvert slikt omsettelig verdipapir ved tegning eller ombytting, eller som gir rett til et kontantoppgjør.

Lån og fordringer anses ikke å være omsettelige verdipapirer og omfattes følgelig ikke av verdipapirhandellovens definisjon av finansielle instrumenter.

Varederivater er nærmere definert i lovbestemmelsens fjerde ledd:

”Med varederivater menes finansielle termin, opsjons- eller byttekontrakter knyttet til varer eller tjenester. En derivatkontrakt som er gjenstand for omsetning på børs eller autorisert markedsplass regnes alltid som finansiell.”

Kravet om at markedsbaserte finansielle omløpsmidler skal vurderes til virkelig verdi begrunnes blant annet slik i NOU 1995:30 kapittel 4.5.1 s 142 sp 2:

”Markedsbaserte finansielle omløpsmidler er nære substitutt til penger. Fordi instrumentene er likvide, transaksjonskostnadene er små og det er én pris i markedet, kan en eiendel selges og gjenerverves i samme øyeblikk uten (vesentlige) kostnader. Dermed er skillet mellom realisert og urealisert utydelig og lite relevant. Anvendelse av laveste verdis prinsipper på slike instrumenter har uheldige sidevirkninger. Ulik behandling av realiserte og urealiserte gevinster gjør at den regnskapspliktige kan manipulere resultatet uten å endre økonomiske realiteter. Markedsverdiprinsippet fremstår derfor som eneste meningsfylte vurderingsprinsipp for pengesubstitutter.

...Utvalget mener at bruk av markedsverdi skal begrenses til markedsbaserte finansielle omløpsmidler som kjøpes og selges løpende...”

Bruk av virkelig verdi for visse markedsbaserte finansielle instrumenter strider ikke mot det grunnleggende opptjeningsprinsippet, jf regnskapsloven § 4-1 første ledd nr 2. Verdistigning som fremkommer residualt ved anvendelse av en pålitelig markedspris er opptjent selv om det ikke foreligger en transaksjon. Johnsen og Kvaal kaller dette verdibasert opptjening, jf kommentarutgaven til regnskapsloven s. 95-96¹⁾. Verdibasert opptjening er av forsiktighets- og pålitelighetsmessige årsaker imidlertid avgrenset både når det gjelder karakteristika ved instrumentet og markedene. De strenge kravene til markedets effektivitet må forstås på bakgrunn av at markedspris skal erstatte en transaksjon. En annen grunn til at en valgte å begrense bruken av virkelig verdi, var at dette var et nytt prinsipp i norsk regnskapslovgivning som var basert på en regulert overstyring av vurderingsreglene i fjerde og syvende direktiv.

Det foreligger ingen norsk regnskapsstandard om finansielle instrumenter, men Norsk Regnskapsstiftelse har nylig utgitt et diskusjonsnotat om temaet (NRS (D) Finansielle instrumenter). Dis-

¹⁾ Atle Johnsen og Erlend Kvaal: "Regnskapsloven – Kommentarer til lov av 17. juli 1998 nr 56 om årsregnskap mv", 1999.

kusjonsnotatet bygger på den internasjonale standarden IAS 39 og vil bli nærmere omtalt nedenfor.

2.2 Sikringsvurdering

Sikringsvurdering er påkrevd etter regnskapsloven. Ved sikring skal "gevinst og tap resultatføres i samme periode" i henhold til regnskapsloven § 4-1 første ledd nr 5.

Forarbeidene til regnskapsloven drøfter kriterier for at sikring kan sies å foreligge, men henviser for øvrig til god regnskapsskikk. Det foreligger ingen standard i Norge på dette område og det er grunn til å tro at praksis er varierende.

Sikringsvurdering kan i hovedsak gjennomføres på to måter. Enten kan urealisert vinning inntektsføres (samtidig med tilhørende tap). Dette skjer ved å balanseføre instrumentet til virkelig verdi. Alternativt kan tap utsettes for så å føres mot senere gevinster. Begge løsninger er antatt å være tillatt innenfor regnskapsloven (se NRS (D) Finansielle instrumenter kapittel 7.8 samt Johnsen og Kvaal s. 145-146). *Uvalget* antar at norsk praksis i stor grad har vært utsatt resultatføring.

Sikring er i henhold til NOU 1995:30 s. 57 sp. 2, et forhold mellom to posisjoner som i andre henseender er atskilt. Den posisjonen som sikres benevnes sikringsobjekt, mens den posisjon som skal sikre benevnes sikringsinstrument. Utredningen slår fast at "det avgjørende spørsmålet må være om posisjonene sikrer hverandre og ikke hva som er sikringsobjekt og sikringsinstrument."

Sikringsvurdering kan etter forarbeidene til regnskapsloven gjennomføres selv om det ikke foreligger perfekt korrelasjon, jf NOU 1995:30 s. 60 sp. 1. Det vises til at korrelasjonskrav bør utvikles gjennom god regnskapsskikk.

2.3 Føring av urealiserte gevinster og tap direkte mot egenkapitalen

Vinning og tap skal som en hovedregel føres over resultatregnskapet, jf regnskapsloven § 4-3 første ledd. Lovbestemmelsens annet ledd åpner imidlertid for føring mot egenkapitalen når dette er i samsvar med god regnskapsskikk. Forarbeidene nevner spesielt omregning av utenlandsk datterselskap hvor føring mot egenkapital er vanlig praksis, jf NOU 1995:30 kapittel 2.4.6 s 83 sp 1. I henhold til høringsutkast til norsk regnskapsstandard (NRS (HU)) om transaksjoner og regnskap i utenlandsk valuta, pkt 40, skal omregningsdifferanser knyttet til gjeld i utenlandsk valuta som regnskapsmessig er behandlet som sikring av en investering i en selvstendig utenlandsk enhet, føres på samme måte.

Unntaksregelen i regnskapsloven § 4-3 annet ledd åpner imidlertid generelt for unntak fra kongruensprinsippet når dette samsvarer med god regnskapsskikk. Slike unntak benyttes i betydelig utstrekning i andre land, men er omdiskutert. Hittil har en i Norge hatt en restriktiv holdning til unntak fra kongruensprinsippet. Regnskapsloven er imidlertid ikke til hinder for at utviklingen av god regnskapsskikk kan gå i retning av at det i større grad enn tidligere foretas føring direkte mot egenkapitalen, for eksempel hvis dette følger av internasjonal regnskapspraksis.

2.4 Tilordning av anskaffelseskost

Regnskapsloven § 5-5 inneholder en spesiell regel om tilordning av anskaffelseskost for ombyttbare finansielle eiendeler, som sier at slike eiendeler skal tilordnes gjennomsnittlig anskaffelseskost. Bestemmelsen har bare betydning i tilfeller der eiendelen ikke vurderes til virkelig verdi. Begrunnelsen for en slik bestemmelse er at spesifikk identifikasjon ikke er meningsfylt for resultatmåling og balansevurdering, selv om eiendelene er individualiserbare, jf Johnsen og Kvaal s. 291.

2.5 Noteopplysninger

I høringsutkast til norsk regnskapsstandard (NRS (HU)) om opplysninger om finansiell risiko og bruk av finansielle instrumenter er det redegjort for opplysningsplikten etter norsk regnskapslovgivning, se kapittel 3.1. Om skillet mellom noter og årsberetning sier høringsutkastet følgende:

"Plikt til å opplyse om finansiell risiko og finansielle instrumenter faller inn under regnskapslovens generelle og spesifikke opplysningskrav.

De generelle opplysningskravene er gitt i bestemmelsen om opplysningsplikt i noter i § 7-1 og i bestemmelsen om årsberetningens innhold i § 3-3. Etter § 7-1 annet ledd skal det gis "opplysninger som er nødvendig for å bedømme den regnskapspliktiges eller konsernets stilling og resultat og som ikke fremgår av årsregnskapet for øvrig." Etter § 3-3 skal det gis "en utfyllende redegjørelse for årsregnskapet dersom en slik redegjørelse er av betydning for å bedømme stilling og resultat". Forskjellen i kvalifikasjonene "nødvendig" og "av betydning" må forstås slik at opplysninger primært skal gis i noter. Opplysningene i årsberetningen skal være utfyllende og til hjelp for tolkningen av årsregnskapet. Av forarbeidene fremgår det dessuten at kvantifiser-

bare opplysninger som hovedregel skal gis i notene.”

I regnskapsloven er det en rekke spesifikke krav til tilleggsinformasjon om finansiell risiko og virkelig verdi på finansielle instrumenter. Regnskapslovens § 7-5 krever at store foretak skal opplyse om finansiell markedsrisiko. For finansielle omløpsmidler som er vurdert til virkelig verdi i samsvar med § 5-8 første ledd skal det opplyses om anskaffelseskost, jf regnskapsloven § 7-17 (§ 7-37 for små foretak). Videre er det krav til at det opplyses om markedsverdi for obligasjoner, jf § 7-20, samt for visse investeringer i selskaper, jf regnskapsloven § 7-18.

Opplysningskravet i regnskapsloven § 7-5 omtales på følgende måte i NRS (HU) om opplysninger om finansiell risiko og bruk av finansielle instrumenter:

”Den mest omfattende notebestemmelsen om finansielle instrumenter er § 7-5 som krever at store foretak opplyser om finansiell markedsrisiko. Opplysningskravet om finansiell markedsrisiko antas å omfatte opplysninger om samlet finansiell markedsrisiko, og en oppdeling av denne risikoen i undergrupper. Finansiell markedsrisiko antas i denne sammenheng å omfatte renterisiko, valutarisiko, råvareprisrisiko (bare råvarepriskontrakter) og aksjekursrisiko.”

Høringsutkastet viser videre til at følgende lovbestemmelser berører finansielle instrumenter: § 7-6 om store enkelttransaksjoner, § 7-21 om gjeld, § 7-28 om garantiforpliktelser, § 7-29 om andre forpliktelser.

Det er i høringsutkastet foreslått at foretak skal gi spesifikke noteopplysninger om finansiell markedsrisiko i henhold til § 7-5 fordelt på arter av risiko. Det er videre foreslått spesifikke krav til noteopplysninger om kredittrisiko, likviditetsrisiko og om virkelig verdi på finansielle instrumenter. Det er også formulert krav til opplysninger om valg av regnskapsprinsipper (jf § 7-2).

2.6 Årsberetning

Regnskapsloven § 3-3 stiller krav til årsberetningens innhold. Lovbestemmelsen inneholder ikke noe eksplisitt krav til å gi opplysninger om finansiell risiko, men det er krav til at det gis en utfyllende redegjørelse dersom en slik redegjørelse er av betydning for å bedømme stilling og resultat, jf bestemmelsens femte ledd. Små foretak kan unnlate å gi en slik redegjørelse, jf åttende ledd.

I foreløpig norsk regnskapsstandard (NRS (F) om årsberetning (november 1999) kapittel 2.6 omtales bestemmelsen blant annet på følgende måte:

”Det er videre et formål å forklare foretakets kapitalstruktur og finansielle strategi, herunder likviditetsforhold. Det bør redegjøres for i hvilken grad foretaket har oppnådd sine finansielle og andre mål.”

Videre i samme kapittel under avsnittet ”Balanse og likviditet” omtales krav til informasjon om finansiell risiko og risikostyring:

”Det skal gis en redegjørelse om finansiell risiko og risikostyring. Risikomålsetting og anvendelse av finansielle instrumenter i risikostyringen skal fremgå. Det skal i nødvendig utstrekning gis opplysninger om organisering og kontroll med finansielle aktiviteter. ...”

3 EØS-rett

3.1 Generelt

EU er i ferd med å endre regnskapsregelverket for å muliggjøre anvendelse av internasjonale regnskapsstandarder. Det er i 2002 vedtatt en forordning om anvendelse av internasjonale regnskapsstandarder (IAS-forordning) som krever anvendelse av slike standarder (IAS) fra 2005 i konsernregnskapet for børsnoterte foretak. Det arbeides for tiden (desember 2002) med en modernisering av regnskapsdirektivene der siktemålet blant annet er å fjerne forskjellene mellom direktivene og IAS. Direktivet om virkelig verdi som ble vedtatt i 2001 muliggjør tilpasning til et slikt internasjonalt regelverk allerede fra 2004 ved vurdering av finansielle instrumenter.

Direktiv om virkelig verdi endrer direktivene 78/660/EØF (om selskapsregnskapet – betegnes fjerde direktiv), 83/349/EØF (om konsernregnskap – betegnes syvende direktiv), samt 86/635/EØF (om bankregnskap) om regnskapsmessig behandling av finansielle instrumenter. Det åpnes for at visse finansielle instrumenter kan vurderes til virkelig verdi, noe som tidligere ikke har vært tillatt. Formålet med endringene er å tillate anvendelse av den internasjonale regnskapsstandarden om regnskapsføring og vurdering (recognition and measurement) av finansielle instrumenter, jf punkt 10 i fortalen til direktivet om virkelig verdi. Den aktuelle internasjonale standarden på nåværende

tidspunkt er International Accounting Standard 39 (IAS 39). *Utvalget* har i dette høringsnotatet ikke vurdert forholdet til IAS 32 Financial Instruments: Disclosure and Presentation, men vil komme tilbake til dette i hovedinnstillingen.

Medlemsstatene har mulighet til å begrense anvendelsen av virkelig verdi til visse grupper av foretak, samt til konsernregnskapet. Direktivet er for øvrig langt mer detaljert enn det som ellers er vanlig i regnskapsdirektivene. Det gjelder særlig i forhold til hvilke finansielle instrumenter som ikke kan vurderes til virkelig verdi, samt til fastsettelse av virkelig verdi. Det er også gitt en detaljert definisjon av varederivater, mens finansielle instrumenter og derivater generelt overhodet ikke er definert.

Det er blant annet gitt følgende begrunnelse for endringsdirektivet i direktivets fortale:

”9. In order to maintain such consistency between internationally recognised accounting standards and Directives 78/660/EEC, 83/349/EEC and 86/635/EEC, it is necessary to amend these Directives in order to allow for certain financial assets and liabilities to be valued at fair value. This will enable European companies to report in conformity with current international developments.

10. This amendment to Directives 78/660/EEC, 83/349/EEC and 86/635/EEC is in line with the Commission's communication to the European Parliament and the Council of 13 June 2000 on the EU financial reporting strategy which proposes the use of recognised international accounting standards for the preparation of consolidated financial statements by listed companies. The purpose of this amendment is to allow the application of the international accounting standard dealing with the recognition and measurement of financial instruments.

11. Comparability of financial information throughout the Community makes it necessary to require Member States to introduce a system of fair value accounting for certain financial instruments. Member States should permit the adoption of that system by all companies or any classes of companies subject to the Directives 78/660/EEC, 83/349/EEC and 86/635/EEC in respect of both the annual and consolidated accounts or in respect of consolidated accounts only. Further, Member States should be permitted to require the adoption of that system in respect of all companies or any classes of companies for both the annual and consolidated accounts or for the consolidated accounts only.”

En norsk oversettelse av direktivet fulgte som ved-

legg nr 2 til St. prp. nr 36 (2002-2003) om samtykke til godkjenning av EØS-komiteens beslutning nr 86/2002 av 25. juni 2002 om innlemmelse av europaparlaments- og rådsdirektiv 2001/65/EF (begrenset bruk av virkelig verdi i regnskaper). Etter utvalgets vurdering svarer oversettelsen på enkelte punkter ikke til det som er tilsiktet. Utvalget har i dette høringsnotatet anvendt de begreper som utvalget anser er mest i samsvar med den mening som er tilsiktet i direktivet. I den forbindelse har utvalget særlig støttet seg til den engelske versjonen av direktivet. Utvalget oppfatter det slik at det ennå ikke (desember 2002) er tatt inn noen offisiell norsk språkversjon av direktivet i EØS-avtalen. Det er derfor ikke i omtalen av direktivet påpekt hvert avvik i begrepsbruken her i forhold til oversettelsen av direktivet som var vedlagt St.prp. nr. 36.

3.2 Direktivets innhold

Direktiv 2001/65/EF inneholder 5 artikler. Artikkel 1 endrer fjerde direktiv, artikkel 2 endrer syvende direktiv, mens artikkel 3 endrer bankregnskapsdirektivet. Endringene er sammenfallende i de tre direktivene. Nedenfor refereres det derfor kun til endringene i fjerde direktiv som nevnt i artikkel 1 i direktiv 2001/65/EF. Artikkel 4 og 5 vedrører implementeringsfrist mm.

Vurderingsregler

Etter artikkel 42a nr 1 i fjerde direktiv skal medlemsstatene enten tillate eller pålegge selskaper å verdsette finansielle instrumenter til virkelig verdi, med de forbehold som følger av direktivet. Tillatelsen eller pålegget kan begrenses til visse grupper av foretak. Tillatelsen eller pålegget kan også begrenses til kun å gjelde konsern-regnskapet.

Finansielle instrumenter er ikke definert i fjerde direktiv, men det fremgår at derivater er omfattet av begrepet, jf artikkel 42a nr 1. Varebaserte kontrakter skal betraktes som finansielle derivater dersom en av partene har rett til å gjøre opp kontrakten i kontanter eller med andre finansielle instrumenter med mindre de inngås for å møte foretakets forventede innkjøps-, salgs- eller bruksbehov og var utpekt for et slik formål, samt forventes oppgjort ved leveranse, jf artikkel 42a nr 2. Videre er det klart at finansielle instrumenter omfatter både finansielle eiendeler og finansiell gjeld.

Artikkel 42a nr 3 begrenser muligheten for virkelig verdi vurdering av gjeld til finansielle instru-

menter i handelsporteføljen og finansielle derivater.

Artikkel 42a nr 4 setter begrensninger for hvilke finansielle eiendeler som kan verdsettes til virkelig verdi. Finansielle eiendeler som ikke er finansielle derivater og holdes til forfall, samt lån og fordringer etablert av selskapet og som ikke inngår i handelsporteføljen, kan ikke vurderes til virkelig verdi. Tilsvarende forbud mot vurdering til virkelig verdi som nevnt ovenfor, gjelder eierinteresser i datterselskap, tilknyttet selskap og felles kontrollert virksomhet, egenkapitalinstrumenter utstedt av selskapet, avtaler om betinget vederlag ved en foretaksintegrasjon, samt andre finansielle instrumenter med særlige egenskaper av en slik karakter at instrumentene, i samsvar med det som er allment akseptert, bør regnskapsføres på en annen måte enn andre finansielle instrumenter.

Artikkel 42a nr 5 åpner for at medlemsstatene kan tillate at eiendeler og gjeld kan verdsettes til virkelig verdi, dersom dette er i samsvar med regler for sikringsvurdering.

Artikkel 42b inneholder nærmere regler om beregning av virkelig verdi. Utgangspunktet er at markedsverdi skal benyttes når denne kan identifiseres. Hvis markedsverdi ikke er tilgjengelig, kan virkelig verdi utledes av markedsverdien til instrumentets enkelte komponenter eller fra markedsverdien til liknende finansielle instrumenter, dersom slike markedsverdier er tilgjengelige. Endelig åpner artikkel 42b nr 1b for at virkelig verdi kan estimeres ved hjelp av allment aksepterte verdsettelsesmodeller dersom slike metoder kan gi en forsvarlig tilnærming til markedsverdien. For de finansielle instrumenter hvor virkelig verdi ikke kan måles på en pålitelig måte etter en av metodene nevnt ovenfor, skal generelle vurderingsregler benyttes i henhold til artikkel 42b nr 2.

Artikkel 42c inneholder nærmere regler for regnskapsmessig behandling av verdiendringer. Hovedregelen er at verdiendringer skal resultatføres. Direktivet krever eller tillater under visse omstendigheter at verdiendringer føres direkte mot egenkapitalen i et "fond for verdiendringer" (fair value reserve). (*Utvalget* mener "fond for verdiendringer" bedre reflekterer fondets innhold enn eksempelvis "fond for virkelig verdi", og benytter derfor det som begrep i dette høringsnotatet.) For verdiendringer som skyldes valutakursendringer på en pengepost som sikrer selskapets nettoinvestering i en utenlandsk enhet, er det krav til føring direkte mot egenkapitalen (artikkel 42c nr 1b). Det er også krav til føring mot egenkapitalen dersom dette er i samsvar med regler for sikringsvurdering (artikkel 42c nr 1a). Endelig kan medlems-

statene i henhold til artikkel 42c nr 2 tillate eller pålegge føring mot egenkapitalen for verdiendringer på finansielle eiendeler som er klassifisert som "tilgjengelig for salg" ("available for sale").

Noteopplysninger

Artikkel 42d krever opplysninger om finansielle instrumenter som er vurdert til virkelig verdi. For hver kategori av finansielle instrumenter vurdert til virkelig verdi skal det gis opplysninger om virkelig verdi, periodens resultatførte verdiendring, samt periodens verdiendring ført direkte mot egenkapitalen i fond for verdiendringer, jf bokstav b i bestemmelsen. Videre skal det i en tabell gis opplysninger om periodens endringer i sistnevnte fond, jf bokstav d. Dersom virkelig verdi ikke er utledet av markedsverdien etter bestemmelsene i artikkel 42b nr 1, skal det gis opplysninger om vesentlige forutsetninger som ligger til grunn for beregningen av virkelig verdi, jf bokstav a. For hver klasse av finansielle derivater skal det gis opplysninger om omfang av og egenskaper ved derivatene (the extent and the nature of the instruments), herunder vesentlige betingelser og forhold som kan påvirke beløpsstørrelse, tidsangivelse (timing) og usikkerhet ved fremtidige kontantstrømmer, jf bokstav c.

Artikkel 43 (1) nr 10 som omhandler skattemessig verddivurdering, endres slik at referansen til "artikkel 31 og 34 til 42" endres slik at referansen også omfatter artikkel 42a, artikkel 42b og artikkel 42c. Gjeldende regnskapslov har ikke gjennomført artikkel 43 (1) nr 10.

Direktivet om virkelig verdi endrer artikkel 43 (1) ved at det tilføyes en ny nr 14 (a) og (b). Bestemmelsen i bokstav (a) krever at det gis opplysninger om finansielle derivater som *ikke* er vurdert til virkelig verdi. For hver klasse av finansielle derivater kreves det opplysninger om virkelig verdi, dersom denne kan fastsettes på en pålitelig måte som nevnt i artikkel 42b nr 1, jf bokstav a romertall I. Videre er det krav til opplysninger om omfang og egenskaper for hver klasse av finansielle derivater, jf bokstav a romertall II. Artikkel 44 (1) åpner for at medlemsstatene kan tillate at små foretak ikke behøver å gi denne informasjonen. Det er gitt følgende begrunnelse for artikkel 44 (1) i fortalen til direktivet:

"Derivative financial instruments can have a significant impact on the financial position of companies. Disclosures on derivative financial instruments and their fair value are considered appropriate even if the company does not use

fair value accounting. In order to limit the administrative burden for small companies, Member States should be allowed to exempt small companies from this disclosure requirement.”

Artikkel 43 (1), ny nr 14(b), krever at det gis opplysninger om finansielle anleggsmidler som ikke er vurdert til virkelig verdi, gitt at anleggsmidlet ikke fullt ut er nedskrevet til virkelig verdi. I slike tilfeller skal det gis opplysninger om balanseført verdi og virkelig verdi, samt begrunnelsen for at anleggsmidlet ikke fullt ut er nedskrevet til virkelig verdi.

Årsberetning

Direktivet om virkelig verdi endrer artikkel 46 (2) gjennom et krav i ny bokstav f til opplysninger om finansiell risiko. Artikkel 46 regulerer innholdet i årsberetningen, der artikkel 46 (2) etter den norske oversettelsen (av fjerde direktiv, vedlagt NOU 1995:30) innledningsvis krever at ”beretningen skal også angi” spesifikt nevnte forhold i bokstav a til den nye bokstav f. I den engelske versjonen heter det: ”The report shall also give an indication of..” Ot.prp. nr. 42 (1997-98) anvender ”angi styrets oppfatning av..” Artikkel 46 (2) bokstav f innebærer således at årsberetningen skal angi styrets oppfatning av:

- foretakets mål og strategi for styring av finansiell risiko, herunder strategien for sikring av hver hovedtype av planlagte transaksjoner der sikringsvurdering er benyttet
- foretakets eksponering mot prisrisiko, kreditrisiko, likviditetsrisiko og kontantstrømrisko.

Opplysningene skal bare gis dersom det er viktig for vurderingen av selskapets eiendeler, gjeld, finansielle stilling og resultat.

Artikkel 46 (3) åpner for at medlemsstatene kan unnta små foretak fra plikten til å utarbeide årsberetning.

Annet

I Artikkel 59 (2) bokstav (a) og (b) er henvisningen til direktivets vurderingsregler i artikkel 31 til 42 (del 7) utvidet med henvisning til de nye bestemmelsene i artikkel 42a til artikkel 42d (del 7a). Direktivbestemmelsen omhandler investeringer i datterselskap og tilknyttede foretak. Endringene i artikkel 59 innebærer at de nye vurderingsreglene også gjelder for investeringer i datterselskap og tilknyttet selskap (participating interest). Det fremgår av artikkel 42a nr 4c at investeringer i datter-

selskap og tilknyttet selskap ikke kan vurderes til virkelig verdi. Endringen av artikkel 59 (2) bokstav (a) og (b) er således kun av redaksjonell art.

4 Internasjonal regnskapsstandard om regnskapsføring og vurdering av finansielle instrumenter

Det fremgår av fortalen til virkelig verdi direktivet at formålet med endringene er å tillate anvendelse av den internasjonale regnskapsstandarden om regnskapsføring og vurdering av finansielle instrumenter. Den eneste aktuelle internasjonale regnskapsstandard er for tiden International Accounting Standard 39 Financial Instruments: Recognition and Measurement (IAS 39). Standarden inneholder bestemmelser om virkeområde, definisjoner, generelle prinsipper for regnskapsføring (”recognition”), samt vurdering (”measurement”) av finansielle instrumenter, herunder sikringsvurdering (”hedging”). I tillegg inneholder standarden noen krav til noteopplysninger.

Definisjon av finansielle instrumenter

NRS (D) Finansielle instrumenter redegjør (i kapittel 2.1) for definisjonen av finansielle instrumenter i IAS 39 på følgende måte:

”Et finansielt instrument er enhver kontrakt som både gir opphav til en finansiell eiendel for et foretak og en finansiell forpliktelse eller et egenkapitalinstrument for et annet foretak.

En finansiell eiendel er:

- kontanter
- en kontraktsfestet rettighet til å motta kontanter eller en annen finansiell eiendel fra et annet foretak
- en kontraktsfestet rettighet til å bytte finansielle instrumenter med et annet foretak til vilkår som er potensielt gunstige for innehaver
- et egenkapitalinstrument i et annet foretak

En finansiell forpliktelse er enhver kontraktsfestet plikt til:

- å levere kontanter eller en annen finansiell eiendel til et annet foretak
- å bytte finansielle instrumenter med et annet foretak til vilkår som er potensielt ugunstige for innehaver”

Virkeområde

Alle finansielle instrumenter skal vurderes etter IAS 39, med mindre de spesifikt er unntatt. Finan-

sielle instrumenter i form av investeringer i datterselskap, tilknyttet selskap og felles kontrollert virksomhet er kun omfattet av IAS 39 dersom (a) investeringen er anskaffet og eiet utelukkende med sikte på avhendelse i nær fremtid, eller (b) det foreligger langvarige restriksjoner som forringer evnen til å overføre midler til eier. Ellers vurderes slike investeringer etter egne standarder (IAS 27, IAS 28 og IAS 31). Av andre unntak kan nevnes egenkapitalinstrumenter utstedt av det rapporterende foretaket, samt betinget vederlag ved foretaksintegrasjon.

Varebaserte kontrakter omfattes av IAS 39 kun dersom visse vilkår er oppfylt. NRS (D) Finansielle instrumenter (kapittel 2.1) omhandler vilkårene slik:

”Varebaserte kontrakter som gir en av partene en rettighet til å gjøre opp kontrakten i likviditet eller med andre finansielle instrumenter, omfattes av IAS 39 med mindre de inngås for å møte foretakets forventede innkjøps-, salgs- eller bruksbehov, utpekes for dette formål ved inngåelse og er forventet gjort opp ved levering. I så fall skal kontraktene regnskapsmessig behandles som regulære kjøp og salg og ikke som finansielle instrumenter. Det samme gjelder dersom vilkårene i kontraktene er slik at de kun kan gjøres opp ved levering og det ikke er noen praksis for å gjøre opp netto. Dersom foretaket gjennom praksis viser at de gjør opp varebaserte kontrakter på nettobasis, for eksempel ved å inngå motsvarende kontrakter, kan de ikke sies å være inngått for å møte foretakets forventede innkjøps-, salgs-, eller bruksbehov, med den konsekvens at kontraktene vil omfattes av IAS 39.”

Generelle prinsipper om regnskapsføring

IAS 39 inneholder regler om regnskapsføring. NRS (D) Finansielle instrumenter (i kapittel 4) omhandler disse reglene blant annet på følgende måte:

”Ved første gangs balanseføring skal finansielle instrumenter vurderes til kost, som er verdien av det vederlag som mottas eller betales. Denne verdien vil normalt være virkelig verdi ved transaksjoner mellom uavhengige parter. Vederlaget kan være i kontanter eller andre eiendeler. Vederlagets virkelige verdi kan normalt fastsettes med referanse til transaksjonsprisen eller andre markedspriser. Dersom en slik transaksjons- eller markedspris ikke lar seg bestemme, skal virkelig verdi estimeres ved å neddiskontere fremtidige kontantstrømmer.

...

Et foretak skal regnskapsføre et finansi-

elt instrument i balansen når det blir part til instrumentets kontraktsfestede vilkår. Dette innebærer at alle kontraktsfestede rettigheter og forpliktelser som følger av kjøp eller salg av derivater, skal balanseføres. Motsvarende vil planlagte fremtidige transaksjoner som ikke er kontraktsfestet, ikke kunne regnskapsføres uansett hvor sannsynlige de måtte være. Det følger av ovenstående at derivater ikke vil kunne holdes utenfor balansen. Derivater tilfredsstiller IAS definisjon av å være eiendel eller gjeld og skal dermed regnskapsføres på inngåelsestidspunktet.

...

Om et finansielt instrument skal føres ut av foretakets balanse, bestemmes av om kontroll er overført. Dette omfatter rettigheter og forpliktelser for både overdragende og overtakende part. Et foretak skal føre en finansiell eiendel ut av balansen når foretaket ikke lenger har kontroll med de kontraktsfestede rettighetene som den utgjør. Et foretak har ikke lenger kontroll dersom det realiserer rettighetene, rettighetene utløper eller foretaket oppgir disse rettighetene.

...

Et foretak skal føre gjeld ut av balansen når den er innfridd, kansellert eller forfalt. Foretaket innfrir forpliktelsen ved å betale kreditor, normalt med kontanter, andre finansielle eiendeler, varer eller tjenester. Dette innebærer at når foretaket kjøper tilbake egne sertifikater og obligasjoner skal gjelden føres ut av balansen og gevinst eller tap resultatføres. Dette gjelder uavhengig av om foretaket har til intensjon å selge sertifikatene eller obligasjonene på nytt.”

Klassifikasjon og vurdering

Finansielle eiendeler skal i henhold til IAS 39 klassifiseres i:

- finansielle eiendeler i handelsporteføljen
- finansielle eiendeler som er tilgjengelig for salg
- lån og fordringer etablert av foretaket
- investeringer som holdes til forfall

Finansielle eiendeler i handelsporteføljen og finansielle eiendeler som er tilgjengelig for salg skal vurderes til virkelig verdi. Derivater anses alltid å inngå i handelsporteføljen. Verdiendringer knyttet til finansielle eiendeler tilgjengelig for salg kan enten føres direkte mot egenkapitalen eller resultatføres. Finansielle eiendeler som ikke har noterte markedspriser i et velfungerende marked og hvor virkelig verdi ikke kan fastsettes på en pålitelig måte, skal vurderes til kost.

Lån og fordringer etablert av foretaket, skal vurderes til amortisert kost eller til kost. Investe-

ringer som holdes til forfall skal vurderes til amortisert kost. Det er krav til å foreta nedskrivninger for verdifall på eiendeler som vurderes til amortisert kost. NRS (D) Finansielle instrumenter (kapittel 6.4.2) beskriver reglene på følgende måte:

”Verdifall har intrådt for eiendeler som vurderes til amortisert kost dersom det er sannsynlig at foretaket ikke vil greie å inndrive alle utestående beløp i henhold til de kontraktsfestede vilkår. Forskjellen mellom balanseført verdi og gjenvinnbart beløp skal regnskapsføres som nedskrivning. Gjenvinnbart beløp er for disse instrumentene definert som nåverdien av forventede framtidige kontantstrømmer diskontert med instrumentets opprinnelige effektive rente. Dersom balansedagens markedsrente hadde vært benyttet som diskonteringsrente, ville endringer i rentenivå inngått i nedskrivningen. I realiteten ville finansielle eiendeler som skal vurderes til amortisert kost i så fall isteden blitt vurdert til laveste verdis prinsipp. For kortsiktige fordringer blir kontantstrømmene normalt ikke neddiskontert.”

Finansiell gjeld i handelsporteføljen skal vurderes til virkelig verdi. Annen finansiell gjeld skal vurderes til amortisert kost. Nærmere definisjon av finansiell gjeld eller finansiell forpliktelse (financial liability) er gitt ovenfor.

Sikringsvurdering

NRS (D) Finansielle instrumenter (kapittel 7.1) redegjør for behovet for sikringsvurdering på følgende måte:

”Reglene som beskrives i dette diskusjonsnotatet er opphav til inkonsistens spesielt når det gjelder to forhold;

- vurdering: alle derivater skal vurderes til virkelig verdi med resultatføring av verdiendringene, mens andre regler gjelder for en del ikke-derivative finansielle instrumenter
- regnskapsføring: fremtidige transaksjoner kan sikres men er ikke regnskapsført når sikringstransaksjonen inngås og vurderes til virkelig verdi.

Eksempler på asymmetri ved vurdering er sikring av fastrentegjeld med renteswap. Fastrentegjelden skal måles til amortisert kost og renteswappen til virkelig verdi. Eksempler på asymmetri ved regnskapsføring er valutaterminer som inngås for å sikre en andel av foretakets forventede salg av varer i dollar. Derivatene skal regnskapsføres på inngåelsestidspunktet

og verdiendringene resultatføres, mens det forventede salget regnskapsføres først på leveringstidspunktet.

Ved å følge reglene for vurdering av finansielle eiendeler og forpliktelser i slike tilfeller vil gevinst og tap på sikringsinstrumentet bli regnskapsført i en annen periode enn gevinster og tap på sikringsobjektet. For å kunne overstyre disse reglene og anvende sikringsføring, er det stilt strenge krav til kriterier som må være oppfylt.”

IAS 39 tillater 3 typer sikringsrelasjoner; sikring av virkelig verdi, sikring av kontantstrømmer og sikring av nettoinvestering i utenlandsk enhet. Ved sikring av virkelig verdi anvendes fremskutt resultatføring, mens det ved sikring av kontantstrømmer er utsatt resultatføring som skal anvendes. Standarden inneholder nærmere bestemmelser om hva som kan anses å være sikringsobjekt og sikringsinstrument. Det er normalt bare derivater som kan anses å være sikringsinstrument etter standarden. IAS 39 inneholder i tillegg strenge kriterier som må være oppfylt for at sikringsvurdering skal kunne anvendes. Det er krav til formell dokumentasjon, til sikringens effektivitet, samt til løpende måling av sikringseffektivitet.

Fremtidige endringer i IAS 39

IASB sendte i juni 2002 et høringsutkast til revidert IAS 32 og IAS 39, med høringsfrist 14. oktober 2002. Formålet har vært å redusere standardenes kompleksitet, samt eliminere intern inkonsistens. En viktig endring i utkastet til revidert IAS 39 er at foretakene får adgang til å verdsette en hvilken som helst finansiell eiendel eller gjeld til virkelig verdi, betinget av at instrumentet klassifiseres som handelsportefølje fra tidspunktet for inngåelse (”by designating it at initial recognition as held for trading”). NRS (D) Finansielle instrumenter pkt 6.6 forklarer forslaget på følgende måte:

”Formålet med denne bestemmelsen er å gi foretakene mulighet til å avhjelpe den asymmetri som oppstår når ulike poster har ulike vurderingsregler. Foretakenes balansestyring og balansepostenes økonomiske sammenheng kommer bedre til uttrykk i regnskapet når de vurderes til virkelig verdi. Foretakene kan dermed unngå de omfattende dokumentasjonskrav som stilles for sikringsføring.”

Av andre sentrale endringer kan nevnes at adgangen i gjeldende IAS 39 til å resultatføre urealiserte gevinster og tap på finansielle instrumenter klassifisert som ”tilgjengelig for salg”, foreslås fjernet.

Det innebærer således et krav til føring direkte mot egenkapitalen. Videre kan lån og fordringer etablert av foretaket, etter forslaget klassifiseres i kategorien "tilgjengelig for salg", hvilket innebærer mulighet for foretaket å vurdere lån og fordringer til virkelig verdi.

Forslaget inneholder også ytterligere veiledning knyttet til beregning av virkelig verdi, samt til nedskrivning for verdifall i grupper av finansielle eiendeler vurdert til amortisert kost. For øvrig er kravene til noteopplysninger i IAS 39 foreslått flyttet til IAS 32.

IASB har etablert et "short-term convergence project" som kan få konsekvenser for IAS 39. Prosjektets formål er å redusere forskjeller mellom IAS og US GAAP. IASB sier følgende om IAS 32 og IAS 39 i prosjektbeskrivelsen:

"Improvements to IAS 32 and IAS 39 on financial instruments – Many of the changes proposed in the improvements to IAS 32 and IAS 39 reduce differences between IASB and FASB standards. However, some of the proposed changes will create differences. It is acknowledged that some of the differences between IASB and FASB standards on financial instruments will have to form the subject of a longer-term major project, but some may be capable of resolution in the short term."

IASB og amerikanske The Financial Accounting Standards Board (FASB) har i en felles pressemelding fra 29. oktober 2002 signalisert et formalisert samarbeid gjennom en såkalt "Memorandum of Understanding". IASB og FASB skal arbeide for at respektive eksisterende regnskapsstandarder så snart som mulig fullt ut blir kompatible.

5 Gjennomføring av direktiv 2001/65/EF i andre EØS-land

Andre EØS-land har per desember 2002 i liten grad ferdigbehandlet hvordan direktivet om virkelig verdi skal gjennomføres i respektive lands lovgivning. Et unntak er Danmark som endret årsregnskapsloven i 2001 der direktivet ble hensyntatt.

Årsregnskapsloven av 2001 stiller krav om virkelig verdi vurdering av finansielle instrumenter for alle aktieselskaper (tilsvarer norsk ASA), anpartsselskaper (tilsvarer norsk AS), samt de fleste andre virksomheter med begrenset ansvar, jf §§ 37 og 38 i den danske årsregnskapsloven. Kravet om virkelig verdi vurdering gjelder både konsernregnskap og selskapsregnskap. Det er ikke

krav til at foretakene skal følge IAS 39 fullt ut. Personlige virksomheter (enkeltmannsforetak) er ikke omfattet av årsregnskapsloven § 37, men kan, hvis de ønsker det, anvende bestemmelsen.

I land som Sverige, Finland, Tyskland, Nederland og Storbritannia er gjennomføring av direktivet fortsatt under behandling. Etter det utvalget har fått opplyst er det i Sverige ventet en proposisjon i mai 2003, med ikrafttredelse innen årsskiftet 2004. I Finland behandles direktivet om virkelig verdi, sammen med øvrige endringer i EØS-regelverket (herunder IAS-forordningen), og det er ventet en proposisjon sommeren 2003 med etterfølgende behandling i Riksdagen høsten 2003. I Tyskland er direktivet fortsatt under diskusjon og det er håp om at et forslag til gjennomføring kan foreligge i løpet av første halvår 2003. I Nederland er det ventet at et forslag tidligst blir oversendt parlamentet i februar 2003 og at vedtakelse av forslaget vil skje innen direktivets frist for gjennomføring.

I Storbritannia utga Accounting Standards Board (ASB) i juni 2002 et høringsutkast til regnskapsstandard om finansielle instrumenter (FRED 30). Forslaget dekker både IAS 39 om "recognition and measurement" og IAS 32 om "disclosure and presentation". I FRED 30 foreslås det at foretak som velger "fair value accounting" må anvende reglene i IAS 39 om vurdering og sikringsvurdering, mens de eksisterende reglene i UK om regnskapsføring (recognition) forblir uendret. For at relevante deler av IAS 39 skal kunne anvendes i UK, er det nødvendig med endringer i den britiske selskapslovgivningen. Det er i FRED 30 lagt til grunn at nødvendige lovendringer får virkning fra 2004.

6 Utvalgets vurderinger

Direktiv 2001/65/EF skal være gjennomført og i kraft i nasjonal lovgivning senest 1. januar 2004. *Utvalget* har derfor funnet grunn til å avgi et høringsnotat om gjennomføring av direktivet i norsk lovgivning forut for utvalgets hovedinnstilling. *Utvalget* gjør oppmerksom på det ikke har vurdert behovet for eventuelle endringer i forskrift av 16.12.1998 nr 1240 om årsregnskap m.m. for banker, finansieringsforetak og morselskap for slike.

Når det gjelder *utvalgets* vurderinger i hovedinnstillingen, legger *utvalget* til grunn at endringer i norsk lovgivning først vil gjennomføres fra regnskapsåret 2005. Disse vurderingene vil også kunne få konsekvenser for tilpasningen til overnevnte direktiv. *Utvalget* foreslår derfor i dette hørings-

notatet en midlertidig tilpasning til direktivet for regnskapsåret 2004. Det kan således skje endringer i *utvalgets* hovedinnstilling som ventes fremlagt innen utgangen av juni 2003.

6.1 Adgang eller plikt til å vurdere finansielle instrumenter til virkelig verdi

Artikkel 42a nr 1 i fjerde direktiv gir medlemsstatene valgmuligheter i forhold til regulering av bruken av virkelig verdi på finansielle instrumenter. Foretak skal i utgangspunktet enten ha plikt til eller adgang til å anvende virkelig verdi på finansielle instrumenter, gitt de begrensninger som ellers følger av direktivet. Denne plikten eller adgangen kan begrenses til visse kategorier av foretak, samt til foretakenes konsernregnskap.

Børsnoterte foretak må i konsernregnskapet etter IAS-forordningen vurdere (visse) finansielle instrumenter til virkelig verdi fra og med regnskapsåret 2005. Det er således god grunn for, i det minste, å åpne for at børsnoterte foretak i konsernregnskapet, kan anvende virkelig verdi på finansielle instrumenter allerede i regnskapsåret 2004.

6.1.1 Konsekvenser ved anvendelse av virkelig verdi

Sammenlignet med gjeldende regnskapslov innebærer direktivet at også finansielle instrumenter utenfor handelsporteføljen kan verdsettes til virkelig verdi, dog med visse begrensninger. Eksempler på finansielle eiendeler som etter direktivet kan verdsettes til virkelig verdi er obligasjoner hvor foretaket ikke har intensjon om å holde til forfall, aksjer med unntak av aksjer i datterselskap, tilknyttet foretak ol., samt finansielle derivater. På gjeldssiden innebærer direktivet at også derivater utenfor handelsporteføljen kan vurderes til virkelig verdi.

Kravet til pålitelighet i vurdering av virkelig verdi er mindre streng i direktivet enn i regnskapsloven § 5-8. Mens gjeldende regnskapslov stiller strenge krav til observerbare priser i effektive markeder, tillater direktivet at virkelig verdi beregnes ved hjelp av generelt aksepterte verdsettelsesmodeller og -teknikker ("generally accepted valuation models and techniques"). Det er imidlertid et krav i direktivet til at finansielle instrumenter som ikke kan måles på en pålitelig måte, må vurderes etter de generelle vurderingsreglene.

Utvalget ser at det kan stilles spørsmål ved om den utvidede adgangen til å vurdere finansielle instrumenter til virkelig verdi, kan komme i kon-

flikt med det grunnleggende opptjeningsprinsippet, jf regnskapsloven § 4-1 første ledd nr 2. Johnsen og Kvaal (s. 96) legger til grunn at kravet om at inntekten skal være opptjent er tilfredsstillt ved at inntekten er realiserbar i et effektivt marked. Det at kravet til effektive markeder er erstattet av et krav til pålitelig måling kan oppfattes som en utvidet tolkning av prinsippet om verdibasert opptjening. *Utvalget* vil komme tilbake til problemstillingen i hovedinnstillingen i forbindelse med drøftingen av forholdet mellom grunnleggende regnskapsprinsipper generelt og kravene i IAS/IFRS. Uansett antar *utvalget* at det ikke er nødvendig å regulere noe unntak fra transaksjonsprinsippet i § 4-1, men at det er tilstrekkelig at regnskapsloven § 5-8 nytt tredje ledd åpner for en vurdering i henhold til direktivets krav.

Det er flere argumenter som taler for utvidet bruk av virkelig verdi. Et av formålene med årsregnskapet er å vise foretakets økonomiske stilling på balansedagen. Følgelig kan det argumenteres for at det er mest relevant å anvende virkelig verdi (det vil si balansedagens verdi). Likeledes kan det hevdes at resultatføring av urealiserte gevinster og tap bidrar til at resultatregnskapet bedre reflekterer selskapets evne til å forvalte de ressurser selskapet har til rådighet.

Anvendelse av virkelig verdi sikrer lik vurdering av like eiendeler. Det vil si at aksjer i et selskap balanseføres med samme verdi uansett anskaffelsestidspunkt. Videre er det slik at virkelig verdi prinsippet behandler urealiserte gevinster og tap symmetrisk, noe som ikke er tilfelle ved anvendelse av laveste verdis prinsipp.

Økt relevans er imidlertid ikke i seg selv tilstrekkelig til å rettferdiggjøre bruk av virkelig verdi. Relevans må alltid veies opp mot pålitelighet. Dersom vurdering av virkelig verdi ikke kan baseres på observerte markedspriser i velfungerende markeder, må verdien estimeres. Estimerte verdier vil som regel være sensitive med hensyn til de forutsetninger som gjøres. Valg av forutsetninger vil ofte måtte baseres på skjønn. Det vil dermed oppstå en fare for at overdreven optimisme kan lede til undervurdering av gjeld og overvurdering av eiendeler og resultat. Bruk av virkelig verdi i regnskapsrapporteringen forutsetter derfor at verddivurderingen underlegges omfattende kvalitetssikring.

Finansielle instrumenter er ikke blant de eiendeler og gjeldsposter som er vanskeligst å verdsette. Det vil ofte finnes markeder for instrumentene eller dets komponenter eller for instrumenter som ligner. Direktivet stiller under enhver omstendighet krav om pålitelig vurdering. Dette betyr at

dersom det hefter for stor usikkerhet ved verdies-timatene, kan ikke disse brukes i regnskapet. Det er videre et krav om at den regnskapspliktige skal redegjøre for vesentlige forutsetninger som ligger til grunn for vurderingen. *Utvalget* anser at kravet til pålitelighet er et fundamentalt krav som gjelder regnskapsføringen generelt. Det foreslås likevel, i samsvar med direktivteksten, at pålitelighetskravet tas inn i lovbestemmelsen om virkelig verdi for å understreke dets sentrale betydning i denne sammenheng.

6.1.2 Plikt eller adgang for foretakene?

Hensynet til sammenlignbarhet mellom foretakenes regnskaper, tilsier i utgangspunktet at det enkelte foretak i minst mulig grad bør ha muligheten til selv å velge regnskapsprinsipp. Det bør således foreligge en særskilt begrunnelse dersom foretakene skal kunne velge mellom ulike regnskapsprinsipp. Et viktig moment i denne sammenheng er at foretakene skal ha rimelig tid til å forberede seg på bestemmelser man er pliktig til å følge. I dette tilfelle er det kort tid fra loven blir vedtatt og til tidspunkt for implementering. Implementeringen vil kunne kreve nye systemmessige løsninger. Mange morselskap ønsker å bruke de samme regnskapsprinsipper i selskaps- og konsernregnskap. *Utvalget* antar at det for mange foretak vil kunne være byrdefullt å operere med to system- og regnskapsmessige løsninger. Det forhold at dette er en overgangsbestemmelse taler også for at ordningen bør være frivillig. At god regnskaps-skikk for finansielle instrumenter er under utvikling både i Norge og internasjonalt slik at mange foretak vil kunne foretrekke å se tiden an, trekker i samme retning.

Utvalget går således inn for at det kun er adgang og ikke plikt til å følge reglene om virkelig verdi fra 2004.

6.1.3 Begrenset til konsernregnskapet?

Spørsmålet om adgangen til å følge de nye reglene om virkelig verdi skal begrenses til konsernregnskapet, må vurderes utfra hvilke formål henholdsvis konsernregnskap og selskapsregnskap er ment å ivareta. Konsernregnskapet har et klart investorfokus. Selskapsregnskapet skal også ivareta andre forhold som kreditorhensyn og skattehensyn.

Endrede vurderingsregler i selskapsregnskapet vil kunne få selskaps- og skatterettslige konsekvenser. Eksempelvis vil en adgang for aksjeselskaper til å anvende virkelig verdi, påvirke selska-

penes utbyttegrunnlag, slik gjeldende aksjelover er utformet. Det er således god grunn til å foreta en nærmere vurdering av de selskaps- og skatterettslige konsekvensene før det eventuelt gis en tilsvarende adgang i selskapsregnskapet. Da *utvalget* vil foreta en slik vurdering på generelt grunnlag i hovedinnstillingen, anser *utvalget* det som ønskelig å vente med konsekvensvurderingen i forhold til økt bruk av virkelig verdi.

Spørsmålet om adgangen skal begrenses til konsernregnskapet må også vurderes i lys av gjeldende krav i regnskapsloven om ensartet prinsipp-anvendelse. I henhold til regnskapsloven §§ 3-6 og 4-4 skal morselskapets årsregnskap (selskapsregnskap og konsernregnskap) utarbeides etter ensartede prinsipper. Det er imidlertid gitt enkelte unntak fra kravet om ensartet prinsipp-anvendelse. Eksempelvis kan deltakelse i felles kontrollert virksomhet vurderes etter egenkapitalmetoden i selskapsregnskapet, selv om bruttometoden anvendes i konsernregnskapet, jf § 5-18 første ledd.

Det generelle kravet om ensartet prinsipp-anvendelse er i Ot. prp. nr. 42 (1997-98) begrunnet med blant annet følgende:

”Prinsipielt er det departementets oppfatning at både selskapsregnskap og konsernregnskap skal bygge på de regnskapsprinsipper som gir best informasjon om selskapets inntjening. Dette tilsier ensartet prinsipp-anvendelse i de ulike elementene av årsregnskapet, og derfor ensartet prinsipp-anvendelse i hele konsernet.”

Departementet tok likevel forbehold i nevnte Ot. prp. om internasjonal utvikling:

”Departementet vil understreke at internasjonal utvikling kan komme til å gjøre det ønskelig med en ny vurdering av de foreslåtte kravene til lik prinsipp-anvendelse. Dette vil særlig kunne være aktuelt dersom notering på andre lands børser i større grad enn i dag forutsetter regnskapsføring i samsvar med IAS, og det oppstår en motsetning mellom norske regnskapsregler og IAS. Spørsmålet må også ses i lys eventuelle endringer i fjerde og syvende direktiv, jf. EU-kommisjonens «communication» som det er redegjort for over.”

Det forhold at både direktivet om virkelig verdi og IAS-forordningen eksplisitt gir medlemsstatene anledning til å tillate eller kreve ulik prinsipp-anvendelse, er nye momenter i den internasjonale utviklingen som tilsier en oppmykning av kravet til ensartet prinsipp-anvendelse mellom selskaps- og

konsernregnskapet. *Utvalget* vil foreta en nærmere vurdering av kravet til ensartet prinsipp anvendelse generelt i hovedinnstillingen.

Utvalget foreslår på denne bakgrunn at det i overgangsåret 2004 ikke åpnes for økt bruk av virkelig verdi i selskapsregnskapet. Det innebærer at *utvalget* åpner opp for ulik prinsipp anvendelse for de foretak som anvender adgangen i konsernregnskapet. I denne sammenheng anser *utvalget* at det ikke er nødvendig å foreta endringer i den generelle bestemmelsen om ensartet prinsipp anvendelse i regnskapsloven § 4-4, eller i bestemmelsen i § 3-6 første ledd om at konsernregnskapet skal bygge på de konsoliderte foretakenes selskapsregnskaper. Adgangen til ulik prinsipp anvendelse vil følge direkte av § 5-8 nytt tredje ledd ("lex specialis"). Tilsvarende løsning er valgt for deltakelse i felles kontrollert virksomhet.

6.1.4 Bør andre enn børsnoterte foretak omfattes?

Som nevnt innledningsvis må direktivet om virkelig verdi som et minimum implementeres for børsnoterte foretak. I vurderingen av om også andre foretak skal ha plikt eller adgang til å anvende virkelig verdi, er det nærliggende å vurdere eventuell begrensning opp mot gjeldende inndeling i regnskapsloven for store, små og øvrige foretak. Små foretak har adgang til å velge andre vurderingsregler enn øvrige foretak, mens regnskapslovens vurderingsregler er like for store og øvrige foretak.

Som nevnt i kapittel 6.1.1 er det flere argumenter som taler for utvidet bruk av virkelig verdi. *Utvalget* anser at direktivets krav til pålitelighet ved vurdering av virkelig verdi, bør sikre en forsvarlig verdivurdering. Det er således mye som taler for også å la andre foretak enn børsnoterte foretak ha den samme adgang til å anvende virkelig verdi i konsernregnskapet. Det vil gi foretakene mulighet til i konsernregnskapet fra 2004, å anvende vurderingsregler som i stor grad samsvarer med den internasjonale regnskapsstandard for regnskapsføring og vurdering av finansielle instrumenter.

Utvalget går således inn for at alle foretak får adgang til utvidet bruk av virkelig verdi i konsernregnskapet fra regnskapsåret 2004.

6.1.5 Anvendelse av IAS 39

Det følger av innledningen til direktivet om virkelig verdi, at formålet er å tillate anvendelse av den internasjonale regnskapsstandard om regn-

skapsføring og vurdering av finansielle instrumenter (dvs IAS 39). Direktivet er således ikke til hinder for at nasjonal lovgivning fullt ut tillater eller krever anvendelse av IAS 39 på finansielle instrumenter. På den annen side er direktivet heller ikke til hinder for at nasjonal lovgivning utelukker løsninger i IAS 39. I Danmark tillates for eksempel ikke at urealiserte gevinster fra finansielle eiedeler i kategorien "available for sale" føres direkte mot egenkapitalen (de skal føres over resultatregnskapet).

Det foreligger ingen norsk regnskapsstandard om finansielle instrumenter i dag. Man kan ikke se bort fra at det foreligger uensartet praksis på enkelte områder. IAS 39 inneholder detaljerte regler om regnskapsføring og vurdering av finansielle instrumenter, herunder sikringsvurdering. Norske foretak har som følge av regnskapslovens bestemmelser ikke hatt adgang til å følge IAS 39 fullt ut. Videre er det trolig slik at norsk praksis avviker fra IAS 39 også på områder hvor regnskapsloven ikke er til hinder for å følge standarden. Det er også slik at på områder som eksempelvis sikringsvurdering foreligger det langt større frihetsgrad enn det som følger av IAS 39. Det kan således hevdes at krav til anvendelse av IAS 39 ville medføre en mer ensartet praksis. Motsatt har det også vært fremholdt at prinsippbasert regulering, som den norske, kan forhindre uønsket omgjørelse av detaljregler.

Videre er det utvilsomt at standarden både er kompleks og kontroversiell. Det er velkjent at det er betydelig motstand mot nåværende versjon av IAS 39 innen EU. IASB publiserte i juni 2002 et forslag til revidert IAS 39, der et av formålene har vært å redusere standardens kompleksitet. The European Financial Reporting Advisory Group (EFRAG) sier innledningsvis i sin høringsuttalelse til foreslått revidert IAS 39 følgende:

"We support the objectives of the proposed amendments to improve the existing requirements in IAS 32 and 39. However, in general, we believe that IAS 39 remains a complex and controversial rule-based standard requiring further changes, in addition to the amendments currently proposed."

I følge IASB er planen (pr desember 2002) å vedta revidert IAS 39 i løpet av annet halvår 2003. Det er uklart når standarden forventes å tre i kraft. Det er videre sannsynlig at en revidert IAS 39 nødvendiggjør ytterligere endringer i EUs regnskapsdirektiver. Dette ikke minst som følge av at

direktivbestemmelsene for anvendelse av virkelig verdi er relativt detaljerte sammenlignet med øvrige direktivbestemmelser. Det vises også til punkt 12 i fortalen i direktivet om virkelig verdi som lyder:

”Fair value accounting should only be possible for those items where there is a well-developed international consensus that fair value accounting is appropriate. The current consensus is that fair value accounting should not be applied to all financial assets and liabilities, for instance not to most of those relating to the banking book.”

Etter *utvalgets* vurdering tilsier kompleksiteten og usikkerheten omkring gjeldende og foreslått IAS 39, at det ikke bør stilles krav til anvendelse av IAS 39 ved utarbeidelse av konsernregnskap for 2004. *Utvalget* har heller ikke tatt sikte på å åpne for full anvendelse av IAS 39 på det nåværende tidspunkt. Børsnoterte foretak må som følge av IAS-forordningen anvende IAS 39 i konsernregnskapet fra 2005. For andre enn børsnoterte foretak antar *utvalget* at en gradvis tilpasning til IAS 39 best kan skje gjennom god regnskapsskikk. I den forbindelse ser *utvalget* det som fordelaktig at arbeidet med en norsk regnskapsstandard om finansielle instrumenter prioriteres.

6.1.6 *Utvalgets forslag*

Utvalget foreslår at alle foretak får adgang i konsernregnskapet til å vurdere finansielle instrumenter til virkelig verdi, i samsvar med bestemmelsene i direktivet om virkelig verdi. Videre anser *utvalget* at anvendelse av IAS 39 bør skje gjennom utvikling av god regnskapsskikk. Det bør være en prioritert oppgave for standardsettende organ å utvikle en norsk regnskapsstandard for finansielle instrumenter. Den internasjonale utviklingen innebærer betydelig usikkerhet med henblikk på endringer i IAS 39 og hvorvidt disse endringene nødvendigvis gjør nye endringer i regnskapsdirektivene. Lovteknisk tilsier dette regulering av de mer detaljerte direktivbestemmelsene i forskrift fremfor lov, se nærmere drøftelse i kapittel 6.2. Dette vil sikre en fleksibel lovgivning som gjør det enklere å legge til rette for utvikling av god regnskapsskikk i samsvar med internasjonal utvikling.

Utvalget foreslår at artikkel 42a nr 1 reguleres gjennom endring i regnskapsloven § 5-8. Overskriften endres til ”Finansielle instrumenter”, mens teksten endres til:

§ 5-8 nytt tredje ledd skal lyde:

”I konsernregnskapet kan andre finansielle instrumenter enn nevnt i første ledd vurderes til virkelig verdi, i samsvar med god regnskapsskikk. Virkelig verdi må kunne måles pålitelig. Departementet kan gi utfyllende bestemmelser i forskrift.”

Kommentar til § 5-8

Bestemmelsen gir adgang til utvidet bruk av virkelig verdi i forhold til det som fremgår av første ledd i samsvar med god regnskapsskikk. Henvisningen til god regnskapsskikk innebærer at vurdering til virkelig verdi må gjøres etter anerkjente prinsipper særlig slik disse kommer til uttrykk i norske og internasjonale regnskapsstandarder og gjennom anerkjent praksis. Henvisningen til god regnskapsskikk kan også begrense adgangen til å vurdere finansielle instrumenter til virkelig verdi. Slike begrensninger kommer i tillegg til det alminnelige kravet om at virkelig verdi må kunne måles pålitelig. God regnskapsskikk må kunne uttale seg om hvilke instrumenter som skal kunne vurderes til virkelig verdi, hvordan vurderingen skal skje, hvordan tap og vinning skal behandles og under hvilke forhold sikringsvurdering kan benyttes.

Kravet til pålitelig vurdering er foreslått tatt inn i loven fordi dette er fundamentalt og er et krav i direktivet. Pålitelig innebærer at variasjonsbredden innenfor det som kan sies å være forsvarlige vurderinger, ikke må være for stor. God regnskapsskikk må imidlertid kunne gi begrepet et mer presist innhold.

Det er meningen at den foreslåtte adgangen for departementet til å gi utfyllende bestemmelser i forskrift, skal være så vid at den gir adgang til å fastsette bestemmelser både om hvordan verdien skal defineres og beregnes og om hvilke instrumenter som kan (og ikke kan) vurderes til virkelig verdi. *Utvalget* anser at den foreslåtte bestemmelsen gir tilstrekkelig uttrykk for en adgang også til å begrense adgangen til å vurdere finansielle instrumenter til virkelig verdi, ved at forskriftene også kan utfylle henvisningen i første punktum til god regnskapsskikk. Bestemmelsen skal forstås slik at departementet kan regulere god regnskapsskikk på dette området. I forslag til forskrift reguleres hvilke instrumenter som kan vurderes til virkelig verdi og hvordan verdien skal defineres og beregnes. Forskriften kan imidlertid senere suppleres dersom dette skulle vise seg å være påkrevd. Alternativt kan en overlate til et standardsettende organ å fastsette regler.

6.2 Andre problemstillinger

6.2.1 Definisjon av finansielle instrumenter

Finansielle instrumenter er ikke eksplisitt definert i regnskapsdirektivene, men det fremgår av sammenhengen at eksempelvis utlån og fordringer er omfattet av begrepet. Det innebærer en forskjell fra definisjonen i verdipapirhandelloven som regnskapsloven § 5-8 henviser til. *Utvalget* legger imidlertid til grunn at henvisningen i § 5-8 ikke er ment som en definisjon av finansielle instrumenter etter regnskapsloven, men kun en opplisting av hvilke typer finansielle instrumenter som kan betraktes som markedsbaserte finansielle omløpsmidler.

Utvalget vil legge følgende generelle definisjon av finansielle instrumenter til grunn:

Et finansielt instrument er enhver kontrakt som både gir opphav til en finansiell eiendel for et foretak og en finansiell forpliktelse eller et egenkapitalinstrument for et annet foretak.

En finansiell eiendel er:

- kontanter
- en kontraktsfestet rettighet til å motta kontanter eller en annen finansiell eiendel fra et annet foretak
- en kontraktsfestet rettighet til å bytte finansielle instrumenter med et annet foretak til vilkår som er potensielt gunstige for innehaver
- et egenkapitalinstrument i et annet foretak

En finansiell forpliktelse er enhver kontraktsfestet plikt til:

- å levere kontanter eller en annen finansiell eiendel til et annet foretak

å bytte finansielle instrumenter med et annet foretak til vilkår som er potensielt ugunstige for innehaver

Definisjonen er hentet fra IAS 39 og oppfattes å samsvare med rådende internasjonal konsensus.

Utvalget antar at det er mest hensiktsmessig ikke å regulere definisjon av finansielle instrumenter i lov eller forskrift, slik at definisjonen, gjennom utvikling av god regnskapsskikk, til enhver tid kan være i samsvar med den internasjonale regnskapsstandardens om finansielle instrumenter.

Etter artikkel 42a nr 2 skal varebaserte kontrakter, under gitte forutsetninger, betraktes som finansielle derivater. *Utvalget* legger til grunn at direktivbestemmelsen tilsvarende bestemmelsen i IAS 39 om varebaserte kontrakter. *Utvalget* anser artik-

kel 42a nr 2 som gjennomført gjennom begrepet finansielle instrumenter i § 5-8, og at det ikke er nødvendig med ytterligere presisering verken i lov eller forskrift.

6.2.2 Finansielle instrumenter som ikke vurderes til virkelig verdi

For finansielle instrumenter gjelder generelt at de bare kan vurderes til virkelig verdi dersom verdien kan måles pålitelig, jf artikkel 42b nr 2.

Muligheten for nasjonal lovgivning til å tillate anvendelse av virkelig verdi på finansielle instrumenter omfatter i henhold til artikkel 42a nr 4 ikke finansielle eiendeler som:

- investeringer som holdes til forfall,
- lån og fordringer etablert av foretaket og som ikke inngår i handelsporteføljen,
- investeringer i datterselskap, tilknyttet selskap og felles kontrollert virksomhet,
- egenkapitalinstrumenter utstedt av foretaket,
- betinget tilleggsvederlag ved foretaksintegrasjon og
- andre finansielle eiendeler som i henhold til god regnskapsskikk behandles forskjellig fra andre finansielle instrumenter.

Finansielle instrumenter som er gjeld kan bare vurderes til virkelig verdi dersom instrumentet inngår i handelsporteføljen eller dersom instrumentet er et finansielt derivat, jf artikkel 42a nr 3. Det er ikke gitt noen andre vurderingsregler for gjeld i fjerde direktiv.

Finansielle instrumenter som ikke kan vurderes til virkelig verdi, reguleres av andre bestemmelser i fjerde direktiv som allerede er gjennomført i regnskapsloven.

Det kan imidlertid stilles spørsmål om norsk regnskapslovgivning etter gjennomføring av direktivet er i samsvar med IAS 39. Videre kan det stilles spørsmål om direktivet tillater de nylig foreslåtte endringer i IAS 39. *Utvalget* vil knytte noen korte kommentarer til disse problemstillingene selv om de ikke er direkte relevant, for gjennomføringen av virkelig verdi direktivet.

Finansielle eiendeler som ikke vurderes til virkelig verdi skal etter IAS 39 vurderes til amortisert kost hvis mulig, ellers til kost. Standardens krav til nedskrivning av finansielle eiendeler samsvarer ikke nødvendigvis med regnskapsloven § 5-3 som følge av at standarden krever anvendelse av opprinnelig effektiv rente som diskonteringsrente. Det vil si at endringer i markedsrenten ikke hensyntas. Som nevnt i kapittel 2.1 følger det av lovens forarbeider at observert verdiendring av finansielle

instrumenter som utgangspunkt må anses å være ikke forbigående. Nedskrivningsplikten foreligger uavhengig av om det observerte verdifallet er forårsaket av endring i markedsrente eller av andre forhold. Det kan således stilles spørsmål ved om regnskapsloven § 5-3 er til hinder for anvendelse av IAS 39 på finansielle eiendeler som ikke vurderes til virkelig verdi.

Et annet forhold er at det i regnskapsloven § 5-5 tredje punktum finnes en bestemmelse om tilordning av anskaffelseskost for ombyttbare finansielle eiendeler.

Ombyttbare finansielle eiendeler skal tilordnes gjennomsnittlig anskaffelseskost. Det er ingen tilsvarende bestemmelse i IAS 39. Bestemmelsen er neppe i strid med IAS 39, men det kan være andre løsninger som også er tillatt etter IAS 39.

På bakgrunn av at *utvalget* foreslår en midlertidig tilpasning for regnskapsåret

2004, finner *utvalget* det mest hensiktsmessig ikke å endre regnskapsloven for disse forholdene i denne omgang. *Utvalget* viser til at forholdet vil bli nærmere drøftet i hovedinnstillingen.

Det ser tilsynelatende ut til å være en forskjell mellom direktivet og IAS 39 når det gjelder investeringer i datterselskap, tilknyttet selskap og felleskontrollert virksomhet. Mens direktivet ikke tillater at slike investeringer kan vurderes til virkelig verdi, synes det å følge av IAS 39 at slike investeringer skal vurderes etter standarden i tilfeller der investeringen er i midlertidig eie eller det foreligger restriksjoner ved utøvelse av eierinnflytelsen. *Utvalget* tar sikte på å gjøre en nærmere vurdering av problemstillingen i hovedinnstillingen, og legger foreløpig til grunn at vurderingsreglene for investeringer i datterselskap, tilknyttet selskap og felles kontrollert virksomhet ikke endres, jf for øvrig eget høringsnotat om anvendelse av egenkapitalmetoden.

Utvalget foreslår at artikkel 42a nr 3 og nr 4 gjennomføres i forskrift med hjemmel i regnskapsloven § 5-8, jf nærmere omtale i kapittel 6.1, på følgende måte:

§ 1

I konsernregnskapet kan andre finansielle instrumenter enn nevnt i regnskapsloven § 5-8 første ledd, herunder finansielle derivater, vurderes til virkelig verdi. Følgende finansielle instrumenter kan likevel ikke vurderes til virkelig verdi:

1. utlån og fordringer etablert av den regnskapspliktige og som ikke inngår i handelsporteføljen
2. investeringer som holdes til forfall

3. eierinteresser i datterselskap,
4. eierinteresser i tilknyttet selskap og felles kontrollert virksomhet, og
5. egenkapitalinstrumenter utstedt av den regnskapspliktige.

§ 2

Adgangen etter § 1 til å vurdere finansielle instrumenter til virkelig verdi får, i forhold til finansielle instrumenter som er gjeld, bare anvendelse på gjeld som inngår i handelsporteføljen eller som er finansielle derivater.

6.2.3 Sikringsvurdering

Nasjonal lovgivning kan etter artikkel 42a nr 5 til late eller kreve at sikringsobjekter vurderes til virkelig verdi dersom dette følger av reglene for virkelig verdi sikring.

Etter IAS 39 skal både sikringsobjekt og sikringsinstrument vurderes til virkelig verdi, dersom nærmere bestemte kriterier er oppfylt. Noe tilsvarende krav finnes ikke i regnskapsloven. *Utvalget* antar imidlertid at regnskapsloven § 4-1 første ledd nr 5 åpner for en slik sikringsvurdering, jf nærmere omtale i kapittel 2.2. Artikkel 42a nr 5 anses således allerede å være gjennomført i norsk lov gjennom nevnte lovbestemmelse.

Som nevnt i kapittel 2.2 drøftes kriteriene for sikring i forarbeidene til gjeldende regnskapslov, men det vises til at kriteriene bør utvikles gjennom god regnskapsskikk. Utviklingen internasjonalt etter utgivelsen av NOU 1995:30, blant annet i form av IAS 39, tilsier at det bør søkes etablert mer konkrete retningslinjer for sikringsvurdering. Børsnoterte foretak må som tidligere nevnt anvende IAS 39 fra 2005 i konsernregnskapet. Det forhold at IAS 39 er under endring, samt at deler av den internasjonale standardens sikringskriterier av mange anses å være kontroversielle, tilsier at slike krav ikke bør reguleres i lovgivningen for øvrige foretak. *Utvalget* antar at nærmere regulering mest hensiktsmessig kan gjennomføres i en egen regnskapsstandard om regnskapsføring av finansielle instrumenter. *Utvalget* oppfordrer standardsettende organ til å prioritere en slik standard, og ser diskusjonsnotatet av november 2002 som et godt utgangspunkt.

6.2.4 Beregning av virkelig verdi

Kravet til pålitelighet i vurdering av virkelig verdi synes ikke å være like streng i artikkel 42b som i regnskapsloven § 5-8. Gjeldende regnskapslov tar utgangspunkt i observerte markedsverdier, men stiller strenge krav til markedets effektivitet for å

tillate bruk av markedsverdier. Direktivet og IAS tar også utgangspunkt i markedsverdi, men tillater at markedsverdien estimeres ved indirekte metoder. Det tillates endog at virkelig verdi beregnes ved hjelp av generelt aksepterte verdsettelsesmodeller og –teknikker ("generally accepted valuation models and techniques"). Det er imidlertid et generelt krav i direktivet til at virkelig verdi må kunne måles på en pålitelig måte. I motsatt fall må instrumentet vurderes etter de generelle vurderingsreglene.

Regnskapsloven inneholder ingen definisjon av virkelig verdi. Det er heller ikke opplagt at en slik definisjon er nødvendig for finansielle instrumenter. De retningslinjer som er spesifisert i direktivet er også svært generelle. *Utvalget* foreslår likevel at artikkel 42b gjennomføres i forskrift på følgende måte, jf også kapittel 6.1 og 6.2.2:

§ 3

Finansielle instrumenter kan bare vurderes til virkelig verdi i samsvar med §§ 1 og 2 dersom virkelig verdi kan fastsettes på en pålitelig måte. En av følgende metoder skal anvendes ved verdifastsettelsen:

1. for de finansielle instrumenter hvor det finnes et velfungerende marked anvendes instrumentets markedsverdi,
2. for de finansielle instrumenter hvor velfungerende marked ikke finnes, utledes virkelig verdi av markedsverdien for instrumentets komponenter dersom det finnes velfungerende markeder for disse komponentene. Tilsvarende gjelder der velfungerende markeder finnes for liknende finansielle instrumenter.
3. for de finansielle instrumenter hvor velfungerende markeder ikke kan identifiseres kan virkelig verdi beregnes ved hjelp av generelt aksepterte verdsettelsesmodeller og teknikker. Slike verdsettelsesmetoder skal sikre en forsvarlig tilnærming til markedsverdien.

Kommentar til § 3

Forskriftsbestemmelsens § 3 utdyper hvordan virkelig verdi for finansielle instrumenter skal forstås, og hvordan verdien skal beregnes. Nummereringen 1. – 3. innebærer en prioritering. Dersom instrumentet omsettes i et velfungerende marked skal den observerte markedsverdien benyttes. Velfungerende markeder er oversettelse av den engelske direktivteksten "reliable market". Reliable oversettes normalt med pålitelig, men pålitelig er ikke brukt som en karakteristikk av markeder

på norsk. Velfungerende marked innebærer blant annet at det foregår regelmessig omsetning blant et antall velinformerte aktører slik at markedsprisen kan oppfattes som en pålitelig verdiindikator.

Dersom et velfungerende marked ikke finnes, skal virkelig verdi fortrinnsvis utledes av markedsverdien til lignede instrumenter eventuelt av markedsverdien til instrumentets komponenter. Dersom det heller ikke er mulig å benytte slike metoder, skal verdien estimeres. Det er et krav at konvensjonell metoder benyttes. Dessuten må metoden sikre en forsvarlig tilnærming til markedsverdien. Forsvarlig tilnærming er norsk oversettelse av direktivtekstens "reasonable approximation". Forsvarlig innebærer at estimatet må bygge på fornuftige forutsetninger. Forsvarlig tilnærming er ikke et entydig begrep. Det kan være flere verdier som kan sies å være forsvarlige estimater. Kravet om forsvarlig estimat kommer i tillegg til det generelle kravet om pålitelig vurdering. Dersom differansen mellom estimater som begge kan sies å være forsvarlige, blir for stor, vil ikke vurderingen være pålitelig.

6.2.5 Førings av urealiserte gevinster og tap direkte mot egenkapitalen

Føring av urealiserte gevinster og tap direkte mot egenkapitalen, som nevnt i artikkel 42c, er i utgangspunktet et brudd med regnskapslovens kongruensprinsipp i § 4-3 første ledd. Lovbestemmelsens annet ledd åpner imidlertid for unntak fra kongruensprinsippet når det er i samsvar med god regnskapsskikk. Selv om en hittil i Norge har hatt en restriktiv holdning til unntak fra kongruensprinsippet, er regnskapsloven ikke til hinder for at utvikling av god regnskapsskikk kan gå i retning av større grad av føring direkte mot egenkapitalen, jf omtale i kapittel 2.3. Både artikkel 42c nr 1a om kontantstrømsikring og samme artikkel nr 2 om instrumenter i kategorien "available for sale" åpner for, men stiller ikke krav til, føring direkte mot egenkapitalen. *Utvalget* legger til grunn at loven ikke er til hinder for at urealisert gevinst og tap kan føres mot egenkapitalen i den utstrekning dette er i samsvar med god regnskapsskikk.

Kravet i artikkel 42c nr 1b til føring direkte mot egenkapitalen ved valutakurs-endringer på pengeposter som sikrer investeringer i utenlandske enheter, antas å være i samsvar med gjeldende norsk praksis, jf høringsutkast til norsk regnskapsstandard om valuta punkt 40-42. Differanser som oppstår ved omregning av utenlandske datterselskap føres i Norge mot egenkapitalen på samme måte som internasjonalt. Det følger da av regn-

skapslovens § 4-1 første ledd punkt 5 at tap og vinning på pengeposter som er ment å sikre en investering i utenlandsk datterselskap, også må føres mot egenkapitalen. *Utvalget* legger til grunn at føring direkte mot egenkapitalen, også i dette tilfellet er tilstrekkelig dekket gjennom § 4-3 annet ledd annet punktum.

Direktivets krav om et fond for verdiendringer gjelder både i selskapsregnskapet og konsernregnskapet, jf syvende direktiv artikkel 29 (1). *Utvalget* legger til grunn at kravet om et fond for verdiendringer kan gjennomføres gjennom endring av oppstillingsplanen i regnskapsloven § 6-2, samt en nytt fjerde ledd i § 5-8 som regulerer hva som skal inngå i fondet. En nærmere vurdering av om fondet er å betrakte som fritt eller bundet fond er ikke relevant for konsernregnskapet. *Utvalget* vil vurdere eventuelle selskapsrettslige konsekvenser i hovedutredningen.

Utvalget foreslår at kravet i artikkel 42c i fjerde direktiv om et fond for verdiendringer gjennomføres ved at det i regnskapsloven § 6-2 tilføyes en ny post 2 under C II Opptjent egenkapital som betegnes fond for verdiendringer. Gjeldende post 2 blir ny post 3. I § 5-8 tilføyes et nytt fjerde ledd.

§ 5-8 nytt fjerde ledd skal lyde:

Fond for verdiendringer skal være lik balanseførte verdiendringer på finansielle instrumenter som etter god regnskapsskikk ikke er resultatført.

6.2.6 Noteopplysninger

De nye kravene til noteopplysninger i direktivet om virkelig verdi gjelder for alle foretak uavhengig av om adgangen til utvidet bruk av virkelig verdi benyttes eller ikke. Artikkel 42d krever opplysninger om finansielle instrumenter vurdert til virkelig verdi, jf kapittel 3.2 for nærmere omtale av direktivbestemmelsen. Kravet får virkning for alle instrumenter som er målt til virkelig verdi, uavhengig av om virkelig verdi vurderingen følger av gjeldende § 5-8 første ledd eller foreslått § 5-8 tredje ledd.

Opplysningskravet i artikkel 42d bokstav c om omfang av og egenskaper ved finansielle derivater er sammenfallende med kravet i artikkel 43 (1) bokstav a romertall II som gjelder derivater ikke vurdert til virkelig verdi. *Utvalget* foreslår at disse direktivbestemmelsene gjennomføres i en felles bestemmelse i § 7-5 som omhandler finansiell markedsrisiko. For små foretak foreslår *utvalget* at artikkel 42d gjennomføres i ny § 7-37a, mens kravet i artikkel 43 (1) bokstav a ikke foreslås gjen-

nomført for små foretak, jf nærmere omtale nedenfor.

Opplysningskravene i artikkel 42d bokstav a, b og d vedrører virkelig verdi vurderingen av instrumentene. *Utvalget* foreslår at disse direktivbestemmelsene gjennomføres i § 7-17 nytt første ledd og § 7-37 første ledd. Kravet til å opplyse om virkelig verdi, jf bokstav b, er delvis overlappende med krav i gjeldende regnskapslov § 7-18 om aksjer og § 7-20 om obligasjoner. *Utvalget* vil foreta en nærmere vurdering av disse bestemmelsene i hovedinnstillingen som ventes innen utgangen av juni 2003.

Artikkel 43 (1) nr 10 omhandler skattemessig verddivurdering og er ikke gjennomført i gjeldende regnskapslov. Endringer i direktivbestemmelsen er således ikke relevant for norske forhold.

Artikkel 43 (1) nr 14 vedrører finansielle instrumenter som ikke er vurdert til virkelig verdi. Bestemmelsens bokstav a gjelder finansielle derivater, der kravet om omfang og egenskaper ved derivatene foreslås gjennomført i § 7-5, jf omtale ovenfor. Kravet om opplysning om virkelig verdi foreslås gjennomført i § 7-17 nytt annet ledd.

Direktivkravene som nevnt ovenfor gjelder i utgangspunktet også for små foretak. Det er imidlertid en adgang i artikkel 44 (1) til å unnta små foretak fra kravet i artikkel 43 (1) nr 14a om finansielle derivater som ikke er vurdert til virkelig verdi. *Utvalget* foreslår å anvende denne adgangen slik at små foretak ikke pålegges byrden med å gi slik informasjon.

Etter artikkel 43 (1) nr 14b skal det gis opplysninger om finansielle anleggsmidler i de tilfeller balanseført verdi overstiger virkelig verdi som følge av den betingede nedskrivningsplikten. Bestemmelsen har kun relevans dersom muligheten for vurdering etter artikkel 35 (1) (c) (aa) ikke anvendes. Sistnevnte bestemmelse er ikke gjennomført i regnskapsloven, jf NOU 1995:30 s 126. Det følger imidlertid av regnskapslovens forarbeider (NOU 1995:30 s 132) at observert verdiendring av finansielle instrumenter som et utgangspunkt skal anses å være ikke forbigående endringer. Det kan ikke utelukkes tilfeller der nedskrivning til virkelig verdi kan unnlates. *Utvalget* finner det derfor påkrevd å gjennomføre direktivbestemmelsen i lov, og foreslår en ny bestemmelse i § 7-17 tredje ledd og § 7-37 annet ledd.

Utvalget foreslår følgende lovbestemmelser: § 7-5 skal lyde:

Det skal gis opplysninger om egenskaper ved og omfang av finansielle derivater fordelt på kategorier av derivater. Opplysningene skal omfatte

vesentlige betingelser og forhold som kan påvirke beløpsstørrelse, tidfesting og usikkerhet ved fremtidige kontantstrømmer.

Store foretak skal gi opplysninger om finansiell markedsrisiko fordelt på arter av risiko.

Kommentar til § 7-5

Første ledd følger av direktivet og skal gjelde alle foretak. (For små foretak er der en tilsvarende bestemmelse i § 7-37a). Annet ledd er en videreføring og presisering av någjeldende § 7-5 og gjelder bare for store selskaper. Det er også krav til opplysninger om finansiell risiko i årsberetningen. Dette kravet er imidlertid bredere (gjelder alle typer finansiell risiko) og informasjonen som gis vil normalt være kvalitativ. § 7-5 krever mer detaljerte og kvantifiserte opplysninger om finansiell markedsrisiko. Den regnskapspliktige må selv ha anledning til å finne en hensiktsmessig fordeling mellom opplysninger i årsberetning og noter.

§ 7-17 skal lyde:

§ 7-17 Virkelig verdi av finansielle instrumenter

For hver kategori av finansielle instrumenter som er vurdert etter § 5-8, skal det opplyses om anskaffelseskost, virkelig verdi, periodens resultatførte verdiendring, samt periodens verdiendring ført direkte mot egenkapitalen. Det skal i tillegg gis opplysninger om vesentlige forutsetninger som ligger til grunn for vurderingen, samt en spesifisering av endringer i fond for verdiendringer i løpet av regnskapsåret.

For finansielle derivater som ikke er vurdert til virkelig verdi etter § 5-8, skal det opplyses om virkelig verdi såfremt denne kan estimeres på en pålitelig måte. Opplysningene skal gis separat for hver kategori av finansielle derivater.

For finansielle anleggsmidler vurdert etter § 5-3 der balanseført verdi er høyere enn virkelig verdi, skal det opplyses om balanseført verdi og virkelig verdi av den enkelte eiendelen eller en hensiktsmessig gruppering av eiendelene. Det skal gis en begrunnelse for hvorfor nedskrivning ikke er foretatt. Begrunnelsen skal inkludere holdepunktene for at verdifallet ikke er forbigående.

§ 7-37 skal lyde:

§ 7-37 Virkelig verdi av finansielle instrumenter

For hver kategori av finansielle instrumenter som er vurdert etter § 5-8, skal det opplyses om anskaffelseskost, virkelig verdi, periodens resultatførte verdiendring, samt periodens ver-

diendring ført direkte mot egenkapitalen. Det skal i tillegg gis opplysninger om vesentlige forutsetninger som ligger til grunn for vurderingen, samt en spesifisering av endringer i fond for verdiendringer i løpet av regnskapsåret.

For finansielle anleggsmidler vurdert etter § 5-3 der balanseført verdi er høyere enn virkelig verdi skal det opplyses om balanseført verdi og virkelig verdi av den enkelte eiendelen eller en hensiktsmessig gruppering av eiendelene. Det skal gis en begrunnelse for hvorfor nedskrivning ikke er foretatt. Begrunnelsen skal inkludere holdepunktene for at verdifallet ikke er forbigående.

§ 7-37 skal lyde:

§ 7-37a Finansielle derivater

Det skal gis opplysninger om egenskaper ved og omfang av finansielle derivater som er vurdert til virkelig verdi etter § 5-8 første og tredje ledd, fordelt på kategorier av derivater. Opplysningene skal omfatte vesentlige betingelser og forhold som kan påvirke beløpsstørrelse, tidfesting og usikkerhet ved fremtidige kontantstrømmer.

6.2.7 Årsberetning

Kravet i artikkel 46 (2) ny bokstav (f) innebærer at det i årsberetningen skal opplyses om finansiell risiko og eventuelle strategier for å redusere denne. Dette er i samsvar med NRS(HU) Opplysninger om finansiell risiko og bruk av finansielle instrumenter. Det er videre krav om at beretningen skal inneholde spesifikk informasjon om eksponering mot markedsrisiko, kredittrisiko og likviditetsrisiko. I NRS(HU) er disse begrepene nærmere definert. Opplysningene er imidlertid der foreslått gitt som noteopplysninger. Regnskapsloven inneholder ingen spesifikke notekrav som omhandler kreditt- og likviditetsrisiko. Som nevnt ovenfor er det krav om at det skal redegjøres nærmere om finansiell markedsrisiko i note.

Artikkel 46 (3) åpner for at nasjonal lovgivning kan unnta små foretak fra plikten til å utarbeide årsberetning. Adgangen er ikke anvendt fullt ut i norsk rett, men det er gjort enkelte unntak fra kravene til innholdet i årsberetningen. Små foretak er blant annet unntatt fra kravet i regnskapsloven § 3-3 femte ledd om redegjørelse for årsregnskapet dersom en slik redegjørelse er av betydning for å bedømme stilling og resultat. Utvalget antar at det vil være krevende for små foretak å gi opplysninger om finansiell risiko i årsberetningen slik kravet er i artikkel 46 (2) og foreslår derfor at små foretak unntas fra bestemmelsen.

Utvalget foreslår at § 3-3 nytt åttende ledd skal lyde:

”Det skal gis opplysninger om finansiell risiko som er av betydning for å bedømme foretakets eiendeler, gjeld, finansiell stilling og resultat. Opplysningene skal omfatte mål og strategier som er fastsatt for styring av finansiell risiko, herunder strategien for sikring av hver hovedtype av planlagte transaksjoner der sikringsvurdering er benyttet. Det skal gjøres rede for foretakets eksponering mot markedsrisiko, kredittrisiko og likviditetsrisiko.”

Nåværende åttende og niende ledd blir nye niende og tiende ledd, der niende ledd skal lyde:

”Små foretak kan unnlate å gi opplysninger som nevnt i sjetten, syvende, åttende og niende ledd.”

6.2.8 Annet

Endringene i artikkel 59 (2) bokstav (a) og (b) er som nevnt i kapittel 3.2 kun av redaksjonell art. Bestemmelsen endres slik at de nye vurderingsbestemmelsene i artikkel 42a til 42d også gjelder for investeringer i datterselskap og tilknyttet selskap (participating interest). I og med at artikkel 42a nr 4c forhindrer virkelig verdi vurdering av investeringer i datterselskap og tilknyttet selskap, er det ikke behov for endringer i regnskapsloven som følge av endringene i artikkel 59.

6.3 Gjennomføring av direktivet i norsk lovgivning

6.3.1 Generelt

Etter EØS-avtalen art 7 skal en rettsakt som er en del av et vedtak i EØS-komiteen være bindende for Norge og skal gjøres til en del av den interne rettsorden. For en rettsakt som ”tilsvarer et EØF-direktiv” (i dag: EF-direktiv) skal det overlates til norske myndigheter ”å bestemme formen og midlene for gjennomføringen”. EFTAs overvåkningsorgan (ESA) fører kontroll med gjennomføringen av bestemmelsene i EØS-avtalen i Norge.

I EF-retten gjelder prinsippet om direkte virkning også for direktivbestemmelser i en del tilfeller. Direkte virkning innebærer at en nasjonal domstol etter forholdene kan se bort fra nasjonal rett og anvende direktivreglen i et konkret saksforhold. Noen slik direkte virkning av EF-retten er imidlertid ikke en del av EØS-avtalen for Norges del.

Kravet til nasjonale myndigheter om lojal gjennomføring etter EØS-avtalen art 3 kan bli ut fra dette bli sterkere i norsk rett enn f eks i en EU-stats interne rett. En bør derfor kunne anta at norske myndigheters handlefrihet ikke er større mht gjennomføring av et EF-direktiv etter EØS-avtalen enn det en EU-medlemsstat har etter EF-traktaten.

En lojal oppfølging av EØS-avtalen fra norske myndigheters side vil kreve at gjennomføring av rettigheter og/eller plikter skjer på en bindende måte. Dette innebærer at lovgiver må ha en høy grad av sannsynlighet for at en domstol vil anvende de direktivregler som er gjennomført i norsk rett. Dette kan sikrest skje ved å gjennomføre slike direktivregler i lov eller forskrift.

Man kunne kanskje argumentere med at en forpliktende nasjonal praksis burde kunne tillegges vekt ved spørsmålet om direktivregler er gjennomført. Det kan neppe helt utelukkes at andre gjennomføringsmåter enn lov eller forskrift etter forholdene kan være tilfredsstillende. Man kan f eks ikke utelukke at en fast rettspraksis kan godtas som gjennomføring. Det har imidlertid ikke vært noe mål for *utvalget* å søke etter grensen for norske myndigheters handlefrihet på dette punkt. Derfor antar *utvalget* at direktivet om virkelig verdi bør gjennomføres i norsk rett ved endringer i regnskapsloven og ved forskrift gitt med hjemmel i loven.

Utvalget legger disse synspunkter til grunn for sin tilråding om gjennomføringen.

6.3.2 Gjennomføring av direktivet om virkelig verdi

Ut fra dette kan det være noe ulike måter å gjennomføre direktivet på. En mulighet er å gjennomføre direktivteksten fullt ut i regnskapsloven. Direktivets detaljeringsgrad taler imidlertid for at andre muligheter vurderes. For å sikre en dynamisk lovgivning foreslår *utvalget* at de mer detaljerte bestemmelsene i direktivet reguleres i forskrift fremfor lov.

Artikkel 42a nr 1-4 og artikkel 42b foreslås gjennomført delvis i § 5-8 nytt tredje ledd og delvis i forskrift.

Når det gjelder artikkel 42a nr 5 om sikringsføring antar *utvalget* at denne regel er tilstrekkelig dekket gjennom bestemmelsen i regnskapsloven § 4-1 første ledd nr 5. Man kan dermed i dette tilfelle konstatere rettsharmoni. Dette tilsier at det er unødvendig å foreta endringer i norsk rett pga denne del av direktivet.

Videre antar *utvalget* at artikkel 42c delvis er dekket gjennom regnskapsloven § 4-3. *Utvalget*

finner det imidlertid nødvendig å foreslå endringer i regnskapsloven §§ 5-8 og 6-2 som følge av direktivets krav til et fond for verdiendringer.

Direktivets krav til noteopplysninger i artikkel 42d og artikkel 43 (1) nr 14 og nr 15 foreslås gjennomført gjennom endringer i regnskapsloven §§ 7-5, 7-17, 7-37 og 7-37a.

Direktivets krav til opplysninger i årsberetning i artikkel 46 (2) bokstav (f) foreslås gjennomført i regnskapsloven § 3-3 gjennom et nytt åttende ledd.

Del 2 Egenkapitalmetoden/bruttometoden i selskapsregnskapet

Krav om anvendelse av egenkapitalmetoden og bruttometoden i selskapsregnskapet ved vurdering av investeringer i datterselskap, tilknyttet selskap og felles kontrollert virksomhet, ble innført ved regnskapsloven av 1998. Krav om anvendelse av metodene i selskapsregnskapet har vært omdiskutert, og ved lovendring ble det innført en midlertidig valgadgang, slik at generelle vurderingsregler kunne anvendes i stedet for egenkapitalmetoden/bruttometoden. Den midlertidige valgadgangen gjelder til og med regnskapsår påbegynt i 2003.

Etter de generelle vurderingsreglene for anleggsmidler (kostmetoden) skal investeringer i selskapsandeler vurderes til anskaffelseskost, og nedskrives ved et eventuelt verdifall som ikke forventes å være forbigående, jf. regnskapsloven § 5-3. Utbytte og andre utdelinger fra datterselskap skal normalt resultatføres. Både egenkapitalmetoden og bruttometoden er unntak fra de generelle vurderingsreglene.

Vurdering etter egenkapitalmetoden innebærer etter regnskapsloven § 5-17 tredje ledd at:

1. Investeringen skal vurderes til den regnskapspliktiges andel av egenkapitalen, og resultatandelen skal inntektsføres eller kostnadsføres.
2. På kjøpstidspunktet skal investeringen vurderes til anskaffelseskost.
3. Resultatandelen fratrukket utdelinger fra selskapet skal tillegges investeringen i balansen. Ved beregning av resultatandelen skal det tas hensyn til mer- eller mindreverdier på kjøpstidspunktet og internergevinster.
4. I selskapsregnskapet skal fond for vurderingsforskjeller være lik en positiv differanse mellom investeringenes balanseførte verdi og deres anskaffelseskost. Ved beregning av differansen skal det tas hensyn til internergevinst også ved vurdering av anskaffelseskost. Differanse mel-

lom balanseført verdi og anskaffelseskost som oppstår som følge av omsetning av andeler i selskapet, egenkapitaltransaksjoner eller transaksjoner mellom foretak i samme konsern kan i samsvar med god regnskapskikk avsettes til fond for vurderingsforskjeller slik at fri egenkapital ikke endres i forhold til vurdering etter generelle vurderingsregler.

Regnskapsføring etter bruttometoden innebærer at deltakeren regnskapsfører sin andel av inntekter, kostnader, eiendeler og gjeld, jf. regnskapsloven § 5-18 annet ledd. Metoden tilsvarer egenkapitalmetoden, men innebærer en mer omfattende spesifisering.

Ved lov av 10. mars 2000 ble det gitt en midlertidig valgadgang for regnskapsåret 1999, slik at generelle vurderingsregler kunne anvendes i stedet for egenkapitalmetoden/bruttometoden. Det ble deretter gitt en ny overgangsregel ved lov av 21. desember 2000, gjeldende til og med regnskapsår påbegynt i løpet av 2003.

Internasjonalt er synet på egenkapitalmetoden og bruttometoden i utvikling. International Accountings Standards Board (IASB) offentliggjorde mai 2002 et høringsutkast hvor det foreslås endringer i enkelte eksisterende standarder - *Exposure Draft of Proposed Improvements to International Accounting Standards*. Her foreslås det blant annet redusert adgang til å anvende egenkapitalmetoden/bruttometoden i selskapsregnskapet for investering i datterselskap, tilknyttet selskap og felles kontrollert enhet. IASB har foreløpig ikke konkludert på hvilke endringer som skal gjennomføres på området.

Utvalget skal avgi sin innstilling i juni 2003, og vil ut ifra den informasjon som foreligger vurdere bruk av egenkapitalmetoden og bruttometoden. Eventuelle endringer i regnskapsloven som følge av utvalgets vurderinger og forslag, vil ikke kunne tre i kraft før den midlertidige valgadgangen utløper. Med mindre det gis en ny overgangsregel for regnskapsår påbegynt etter 2003, må regnskapspliktige derfor anvende lovens hovedregel frem til eventuell lovendring trer i kraft. Det er etter utvalgets oppfatning lite hensiktsmessig å pålegge regnskapspliktige å anvende egenkapitalmetoden/bruttometoden i selskapsregnskapet før det blir avklart hvilken løsning som skal være gjeldende evaluering av regnskapsloven.

Utvalget foreslår på bakgrunn av ovenstående at overgangsbestemmelsen i regnskapsloven § 10-3 sjette ledd endres til:

Investering i datterselskap som konsolideres

og tilknyttet selskap kan vurderes etter egenkapitalmetoden eller generelle vurderingsregler i selskapsregnskapet. Investering i tilknyttet selskap skal vurderes etter egenkapitalmetoden i konsernregnskapet. Deltagelse i felles kontrollert virksomhet vurderes etter bruttometoden, egenkapitalmetoden eller generelle vurderingsregler i selskapsregnskapet. Deltagelse i felles kontrollert virksomhet skal vurderes etter bruttometoden eller egenkapitalmetoden i konsernregnskapet.

Vedlegg – lov- og forskriftsforsalg

Utkast til lov om endringer i lov 17. juli 1998 nr. 56 om årsregnskap m.v. (regnskapsloven)

I

I lov 17. juli 1998 nr. 56 om årsregnskap m.v. (regnskapsloven) gjøres følgende endringer:

§ 3-3 nytt åttende ledd skal lyde:

Det skal gis opplysninger om finansiell risiko som er av betydning for å bedømme foretakets eiendeler, gjeld, finansiell stilling og resultat. Opplysningene skal omfatte mål og strategier som er fastsatt for styring av finansiell risiko, herunder strategien for sikring av hver hovedtype av planlagte transaksjoner der sikringsvurdering er benyttet. Det skal gjøres rede for foretakets eksponering mot markedsrisiko, kredittrisiko og likviditetsrisiko.

Nåværende åttende og niende ledd blir nye niende og tiende ledd, der tiende ledd skal lyde:

Små foretak kan unnlate å gi opplysninger som nevnt i sjette, syvende, åttende og niende ledd.

I § 5-8 skal tittelen lyde:

Finansielle instrumenter

§ 5-8 nytt tredje og fjerde ledd skal lyde:

I konsernregnskapet kan andre finansielle instrumenter enn nevnt i første ledd vurderes til virkelig verdi, i samsvar med god regnskapsskikk. Virkelig verdi må kunne måles pålitelig. Departementet kan gi utfyllende bestemmelser i forskrift.

Fond for verdiendringer skal være lik balanseførte verdiendringer på finansielle instrumenter som etter god regnskapsskikk ikke er resultatført.

§ 6-2 første ledd ny post C II 2 skal lyde:

Fond for verdiendringer

Nåværende post C II 2 blir ny post C II 3.

§ 7-5 skal lyde:

Det skal gis opplysninger om egenskaper ved og omfang av finansielle derivater fordelt på kategorier av derivater. Opplysningene skal omfatte vesentlige betingelser og forhold som kan påvirke beløpsstørrelse, tidfesting og usikkerhet ved fremtidige kontantstrømmer.

Store foretak skal gi opplysninger om finansiell markedsrisiko fordelt på arter av risiko.

§ 7-17 skal lyde:

§ 7-17 Virkelig verdi av finansielle instrumenter

For hver kategori av finansielle instrumenter som er vurdert etter § 5-8, skal det opplyses om anskaffelseskost, virkelig verdi, periodens resultatførte verdiendring, samt periodens verdiendring ført direkte mot egenkapitalen. Det skal i tillegg gis opplysninger om vesentlige forutsetninger som ligger til grunn for vurderingen, samt en spesifisering av endringer i fond for verdiendringer i løpet av regnskapsåret.

For finansielle derivater som ikke er vurdert til virkelig verdi etter § 5-8, skal det opplyses om virkelig verdi såfremt denne kan estimeres på en pålitelig måte. Opplysningene skal gis separat for hver kategori av finansielle derivater.

For finansielle anleggsmidler vurdert etter § 5-3 der balanseført verdi er høyere enn virkelig verdi, skal det opplyses om balanseført verdi og virkelig verdi av den enkelte eiendelen eller en hensiktsmessig gruppering av eiendelene. Det skal gis en begrunnelse for hvorfor nedskrivning ikke er foretatt. Begrunnelsen skal inkludere holdepunktene for at verdifallet ikke er forbigående.

§ 7-37 skal lyde:

§ 7-37 Virkelig verdi av finansielle instrumenter

For hver kategori av finansielle instrumenter som er vurdert etter § 5-8, skal det opplyses om anskaffelseskost, virkelig verdi, periodens resultatførte verdiendring, samt periodens verdiendring ført direkte mot egenkapitalen. Det skal i tillegg gis opplysninger om vesentlige forutsetninger som ligger til grunn for vurderingen, samt en spesifisering av endringer i fond for verdiendringer i løpet av regnskapsåret.

For finansielle anleggsmidler vurdert etter § 5-3 der balanseført verdi er høyere enn virkelig verdi skal det opplyses om balanseført verdi og virkelig verdi av den enkelte eiendelen eller en hensiktsmessig gruppering av eiendelene. Det skal gis en begrunnelse for hvorfor nedskrivning ikke er

foretatt. Begrunnelsen skal inkludere holdepunktene for at verdifallet ikke er forbigående.

§ 7-37a skal lyde:

§ 7-37a *Finansielle derivater*

Det skal gis opplysninger om egenskaper ved og omfang av finansielle derivater som er vurdert til virkelig verdi etter § 5-8 første og tredje ledd, fordelt på kategorier av derivater. Opplysningene skal omfatte vesentlige betingelser og forhold som kan påvirke beløpsstørrelse, tidfesting og usikkerhet ved fremtidige kontantstrømmer.

§ 10-3 *sjette ledd skal lyde:*

Investering i datterselskap som konsolideres og tilknyttet selskap kan vurderes etter egenkapitalmetoden eller generelle vurderingsregler i selskapsregnskapet. Investering i tilknyttet selskap skal vurderes etter egenkapitalmetoden i konsernregnskapet. Deltagelse i felles kontrollert virksomhet vurderes etter bruttometoden, egenkapitalmetoden eller generelle vurderingsregler i selskapsregnskapet. Deltagelse i felles kontrollert virksomhet skal vurderes etter bruttometoden eller egenkapitalmetoden i konsernregnskapet.

Utkast til forskrift om finansielle instrumenter i konsernregnskapet

Fastsatt av [Finansdepartementet] xx.xx.2003 med hjemmel i regnskapsloven § 5-8 tredje ledd.

§ 1

I konsernregnskapet kan andre finansielle instrumenter enn nevnt i regnskapsloven § 5-8 første ledd, herunder finansielle derivater, vurderes til virkelig verdi. Følgende finansielle instrumenter kan likevel ikke vurderes til virkelig verdi:

1. utlån og fordringer etablert av den regnskaps-

pliktige og som ikke inngår i handelsporteføljen

2. investeringer som holdes til forfall
3. eierinteresser i datterselskap,
4. eierinteresser i tilknyttet selskap og felles kontrollert virksomhet, og
5. egenkapitalinstrumenter utstedt av den regnskapspliktige.

§ 2

Adgangen etter § 1 til å vurdere finansielle instrumenter til virkelig verdi får, i forhold til finansielle instrumenter som er gjeld, bare anvendelse på gjeld som inngår i handelsporteføljen eller som er finansielle derivater.

§ 3

Finansielle instrumenter kan bare vurderes til virkelig verdi i samsvar med §§ 1 og 2 dersom virkelig verdi kan fastsettes på en pålitelig måte. Én av følgende metoder skal anvendes ved verdifastsettelsen:

1. for de finansielle instrumenter hvor det finnes et velfungerende marked anvendes instrumentets markedsverdi,
2. for de finansielle instrumenter hvor velfungerende marked ikke finnes, utledes virkelig verdi av markedsverdien for instrumentets komponenter dersom det finnes velfungerende markeder for disse komponentene. Tilsvarende gjelder der velfungerende markeder finnes for liknende finansielle instrumenter.
3. for de finansielle instrumenter hvor velfungerende markeder ikke kan identifiseres kan virkelig verdi beregnes ved hjelp av generelt aksepterte verdsettelsesmodeller og teknikker. Slike verdsettelsesmetoder skal sikre en forsvarlig tilnærming til markedsverdien.

Vedlegg 2

Europaparlaments- og rådsforordning (EF) nr. 1606/2002 av 19. juli 2002

om anvendelse av internasjonale regnskapsstandarder

EUROPAPARLAMENTET OG RÅDET FOR DEN EUROPEISKE UNION HAR –

under henvisning til traktaten om opprettelse av Det europeiske fellesskap, særlig artikkel 95 nr. 1,

under henvisning til forslag fra Kommisjonen⁽¹⁾,

under henvisning til uttalelse fra Den økonomiske og sosiale komité⁽²⁾,

etter framgangsmåten fastsatt i traktatens artikkel 251⁽³⁾, og

ut fra følgende betraktninger:

1. Det europeiske råd i Lisboa 23. og 24. mars 2000 understreket behovet for å framskynde fullføringen av det indre marked for finansielle tjenester, fastsatte 2005 som frist for gjennomføringen av Kommisjonens handlingsplan for finansielle tjenester og framholdt at det bør iverksettes tiltak for å gjøre det lettere å sammenligne regnskaper som utarbeides av selskaper med offentlig omsatte verdipapirer.
2. Med henblikk på å bedre det indre markeds virkemåte bør selskaper med offentlig omsatte verdipapirer forpliktes til å anvende felles internasjonale regnskapsstandarder av høy kvalitet når de utarbeider sine konsoliderte regnskaper. Det er dessuten viktig at de standarder for finansiell rapportering som anvendes av selskaper i Fellesskapet som deltar på finansmarkeder, er godkjent på internasjonalt plan og virkelig er felles for hele verden. Dette forutsetter en stadig større samordning av de regnskapsstandarder som for tiden brukes på internasjonalt plan, der det endelige målet er å opprette felles regnskapsstandarder for hele verden.
3. Rådskonferansen 78/660/EØF av 25. juli 1978 om årsregnskapene for visse selskapsformer⁽⁴⁾,

rådskonferansen 83/349/EØF av 13. juni 1983 om konsoliderte regnskaper⁽⁵⁾, rådskonferansen 86/635/EØF av 8. desember 1986 om bankers og andre finansinstitusjoners årsregnskaper og konsoliderte regnskaper⁽⁶⁾ og rådskonferansen 91/674/EØF av 19. desember 1991 om forsikringsforetaks årsregnskaper og konsoliderte regnskaper⁽⁷⁾ er også rettet mot selskaper i Fellesskapet med offentlig omsatte verdipapirer. Rapporteringskravene i disse direktivene kan ikke sikre den høye graden av innsyn og sammenlignbarhet med hensyn til finansiell rapportering for alle selskaper i Fellesskapet med offentlig omsatte verdipapirer som er en forutsetning for å kunne opprette et samlet kapitalmarked som fungerer effektivt og smidig. Det er derfor nødvendig å utvide den rettslige rammen som gjelder for selskaper med offentlig omsatte verdipapirer.

4. Denne forordning har som mål å bidra til en god og kostnadseffektiv virkemåte for kapitalmarkedet. Vern av investorer og opprettholdelse av tilliten til finansmarkedene er også viktig for å fullføre det indre marked på dette området. Forordningen styrker den frie bevegelighet for kapital i det indre marked og bidrar til at selskaper i Fellesskapet kan konkurrere på like vilkår om tilgjengelige finansielle midler i Fellesskapets kapitalmarkeder samt i de internasjonale kapitalmarkedene.
5. Det er viktig for konkurransevnen til Fellesskapets kapitalmarkeder at standardene som brukes i Europa ved utarbeidingen av regnskaper, tilnærmes internasjonale regnskapsstandarder som kan brukes over hele verden, for transaksjoner over landegrenser eller for børsinntroduksjon over hele verden.
6. 13. juni 2000 offentliggjorde Kommisjonen mel-

¹⁾ EFT C 154 E av 29.5.2001, s. 285.

²⁾ EFT C 260 av 17.9.2001, s. 86.

³⁾ Europaparlamentsuttalelse av 12. mars 2002 (ennå ikke offentliggjort i EFT) og rådsbeslutning av 7. juni 2002.

⁴⁾ EFT L 222 av 14.8.1978, s. 11. Direktivet sist endret ved europaparlaments- og rådskonferansen 2001/65/EF (EFT L 283 v 27.10.2001, s. 28).

⁵⁾ EFT L 193 av 18.7.1983, s. 1. Direktivet sist endret ved europaparlaments- og rådskonferansen 2001/65/EF.

⁶⁾ EFT L 372 av 31.12.1986, s. 1. Direktivet sist endret ved europaparlaments- og rådskonferansen 2001/65/EF.

⁷⁾ EFT L 374 av 31.12.1991, s. 7.

dingen «Den europeiske unions strategi for finansiell rapportering: veien framover» der den foreslo at alle selskaper i Fellesskapet med offentlig omsatte verdipapirer innen 2005 skal utarbeide sine konsoliderte regnskaper i henhold til ett enkelt sett med regnskapsstandarder, nemlig de internasjonale regnskapsstandardene IAS (International Accounting Standards).

7. De internasjonale regnskapsstandardene IAS utarbeides av International Accounting Standards Committee (IASC), hvis mål er å utarbeide ett enkelt sett med regnskapsstandarder for hele verden. I forbindelse med omorganiseringen av IASC vedtok det nye styret 1. april 2001, som et av sine første vedtak, å endre IASC til IASB (International Accounting Standards Board), og, når det gjelder framtidige internasjonale regnskapsstandarder, å endre IAS til IFRS (International Financial Reporting Standards). Dersom det er mulig og under forutsetning av at det sikrer en høy grad av innsyn og sammenlignbarhet med hensyn til finansiell rapportering i Fellesskapet, bør disse standardene være obligatoriske for alle selskaper i Fellesskapet med offentlig omsatte verdipapirer.
8. De tiltak som er nødvendige for å gjennomføre denne forordning, bør vedtas i samsvar med rådsbeslutning 1999/468/EF av 28. juni 1999 om fastsettelse av nærmere regler for utøvelsen av den gjennomføringsmyndighet som er tillagt Kommisjonen⁸⁾ og med behørig hensyn til Kommisjonens erklæring i Europaparlamentet 5. februar 2002 om gjennomføringen av lovgivning om finansielle tjenester.
9. For å kunne vedta at en internasjonal regnskapsstandard skal anvendes i Fellesskapet, må den for det første oppfylle grunnkravene i ovennevnte rådsdirektiver, det vil si at dens anvendelse medfører en sann og rettferdig framstilling av et foretaks økonomiske stilling og resultat, idet dette prinsippet ses i lys av ovennevnte rådsdirektiver uten at det krever nøyaktig samsvar med alle bestemmelsene i de direktivene. For det andre, og i samsvar med Rådets konklusjoner av 17. juli 2000, bør regnskapsstandardene være i den europeiske offentlighetens interesse. Den bør dessuten oppfylle grunnleggende kriterier når det gjelder kvaliteten på de opplysninger som kreves for at regnskapene skal være til nytte for brukerne.
10. En regnskapsfaglig komité vil bistå Kommisjo-

nen med støtte og sakkunnskap ved vurderingen av internasjonale regnskapsstandarder.

11. Godkjenningsordningen for internasjonale regnskapsstandarder bør sikre rask behandling av forslag til internasjonale standarder og være et hjelpemiddel for de viktigste berørte partene til å drøfte, overveie og utveksle opplysninger om internasjonale regnskapsstandarder, særlig for nasjonale organer for regnskapsstandardisering, tilsynsmyndigheter innenfor områdene verdipapirer, bankvirksomhet og forsikring samt sentralbanker, herunder Den europeiske sentralbanken, regnskapsbransjen samt de som bruker og utarbeider regnskaper.
12. I samsvar med forholdsmessighetsprinsippet er de tiltak som fastsettes i denne forordning, og som forplikter selskaper med offentlig omsatte verdipapirer til å anvende ett enkelt sett med regnskapsstandarder, nødvendige for å nå målet om å bidra til en god og kostnadseffektiv virkemåte for Fellesskapets kapitalmarkeder og derigjennom til fullføringen av det indre marked.
13. I samsvar med samme prinsipp og med hensyn til årsregnskaper er det nødvendig å la medlemsstatene tillate eller pålegge selskaper med offentlig omsatte verdipapirer å utarbeide regnskaper i samsvar med internasjonale regnskapsstandarder som vedtas etter framgangsmåten fastsatt i denne forordning. Medlemsstatene kan vedta å utvide denne tillatelsen eller forpliktelsen til også å omfatte andre selskaper med hensyn til deres utarbeiding av konsoliderte regnskaper og/eller årsregnskaper.
14. For å fremme utveksling av synspunkter og gjøre det mulig for medlemsstatene å samordne sine standpunkter bør Kommisjonen jevnlig underrette den regnskapsfaglige komiteen om igangsatte prosjekter, diskusjonsnotater, rapporter og høringsutkast som er utferdiget av IASB, og om det etterfølgende arbeidet til den regnskapsfaglige komiteen. Det er også viktig at komiteen for regnskapsregulering blir underrettet på et tidlig tidspunkt dersom Kommisjonen akter å foreslå at en internasjonal regnskapsstandard ikke skal vedtas.
15. I forbindelse med at Kommisjonen overveier og tar stilling til dokumenter og forslag som IASB har utferdiget i forbindelse med utarbeidingen av internasjonale regnskapsstandarder (IFRS og SIC/IFRIC), bør Kommisjonen ta hensyn til betydningen av å unngå konkurransemessige ulemper for europeiske selskaper som driver virksomhet på verdensmarkedet, samt i størst mulig grad til synspunktene som dele-

⁸⁾ EFT L 184 av 17.7.1999, s. 23.

gasjonene i komiteen for regnskapsregulering har framsatt. Kommisjonen vil være representert i IASBs organer.

16. En korrekt og streng håndhevingsordning er avgjørende for å sikre investorenes tillit til finansmarkedene. Medlemsstatene er i samsvar med traktatens artikkel 10 forpliktet til å vedta de tiltak som er nødvendige for å sikre at internasjonale regnskapsstandarder overholdes. Kommisjonen akter å samarbeide med medlemsstatene, særlig gjennom Den europeiske komiteen av verdipapirtilsyn (CESR), for å utarbeide en felles strategi for håndheving av standardene.
17. Det er dessuten nødvendig å gi medlemsstatene tillatelse til å utsette til 2007 anvendelsen av visse bestemmelser på selskaper hvis verdipapirer omsettes offentlig både i Fellesskapet og på et regulert marked i en tredjestat, og som allerede anvender et annet sett med internasjonalt godkjente standarder som grunnlag for sine konsoliderte regnskaper samt på selskaper som bare har offentlig omsatte obligasjoner. Det er likevel svært viktig at ett enkelt sett med verdensomspennende internasjonale regnskapsstandarder, IAS, innen 2007 får anvendelse på alle selskaper i Fellesskapet hvis verdipapirer blir offentlig omsatt på et regulert marked i Fellesskapet.
18. For at medlemsstatene og selskapene skal kunne gjennomføre de tilpasninger som er nødvendige for å kunne anvende internasjonale regnskapsstandarder, kan visse bestemmelser ikke anvendes før i 2005. Det bør utarbeides behørlige bestemmelser om hvordan selskapene skal anvende IAS første gang etter denne forordnings ikrafttredelse. Bestemmelsene bør utformes på internasjonalt plan for å sikre at løsningene som vedtas, blir internasjonalt anerkjent.

VEDTATT DENNE FORORDNING:

Artikkel 1

Mål

Målet med denne forordning er å vedta og anvende internasjonale regnskapsstandarder i Fellesskapet for å harmonisere finansielle opplysninger som framlegges av selskapene omhandlet i artikkel 4 med tanke på å sikre en høy grad av innsyn og sammenlignbarhet med hensyn til regnskaper og dermed sikre en god virkemåte for Fellesskapets kapitalmarkeder og det indre marked.

Artikkel 2

Definisjoner

I denne forordning menes med «internasjonale regnskapsstandarder» IAS-standarder (International Accounting Standards) og IFRS-standarder (International Financial Reporting Standards) og tolkninger av dem (SIC/IFRIC-tolkninger), etterfølgende endringer av standardene og tolkninger av dem, framtidige standarder og tolkninger av dem, som utferdiges eller vedtas av International Accounting Standards Board (IASB).

Artikkel 3

Vedtakelse og anvendelse av internasjonale regnskapsstandarder

1. Etter framgangsmåten fastsatt i artikkel 6 nr. 2 skal Kommisjonen avgjøre hvordan de internasjonale regnskapsstandardene skal få anvendelse i Fellesskapet.
2. De internasjonale regnskapsstandardene kan bare vedtas dersom
 - de ikke strider mot prinsippet fastsatt i artikkel 2 nr. 3 i direktiv 78/660/EØF og artikkel 16 nr. 3 i direktiv 83/349/EØF og dersom de er i den europeiske offentlighetens interesse,
 - de oppfyller kriteriene med hensyn til lettfatelighet, relevans, pålitelighet og sammenlignbarhet for de finansielle opplysninger som er nødvendig for å treffe økonomiske beslutninger og vurdere selskapsledelsens arbeid.
3. Kommisjonen skal, etter framgangsmåten fastsatt i artikkel 6 nr. 2 og senest 31. desember 2002 treffe en beslutning om anvendelsen i Fellesskapet av de internasjonale regnskapsstandardene som allerede foreligger ved ikrafttredelsen av denne forordning.
4. Vedtatte internasjonale regnskapsstandarder skal offentliggjøres i sin helhet på hvert av Fellesskapets offisielle språk som kommisjonsforordninger i *De Europeiske Fellesskaps Tidende*.

Artikkel 4

Konsoliderte regnskaper for selskaper med offentlig omsatte verdipapirer

For hvert regnskapsår som starter 1. januar 2005 eller senere skal selskaper som er underlagt en medlemsstats lovgivning, utarbeide sine konsoli-

derte regnskaper i samsvar med de internasjonale regnskapsstandardene som er vedtatt etter framgangsmåten fastsatt i artikkel 6 nr. 2, dersom deres verdipapirer på balansedagen er notert på et regulert marked i en medlemsstat i henhold til artikkel 1 nr. 13 i rådsdirektiv 93/22/EØF av 10. mai 1993 om investeringstjenester i forbindelse med verdipapirer⁹⁾.

Artikkel 5

Valgmuligheter med hensyn til årsregnskaper og selskaper hvis verdipapirer ikke omsettes offentlig

Medlemsstatene kan tillate eller kreve at

- a) selskapene omhandlet i artikkel 4 utarbeider sine årsregnskaper,
- b) selskaper som ikke er omhandlet i artikkel 4, utarbeider sine konsoliderte regnskaper og/eller årsregnskaper,

i samsvar med de internasjonale regnskapsstandardene som er vedtatt etter framgangsmåten fastsatt i artikkel 6 nr. 2.

Artikkel 6

Framgangsmåte med komité

1. Kommisjonen skal bistås av en komité for regnskapsregulering, heretter kalt «komiteen».
2. Når det vises til dette nummer, får artikkel 5 og 7 i beslutning 1999/468/EF anvendelse, samtidig som det tas hensyn til bestemmelsene i beslutningens artikkel 8.
Tidsrommet fastsatt i artikkel 5 nr. 6 i beslutning 1999/468/EF skal være tre måneder.
3. Komiteen fastsetter sin forretningsorden.

Artikkel 7

Rapportering og samordning

1. Kommisjonen skal jevnlig være i kontakt med komiteen om spørsmål som angår igangsatte IASB-prosjekter og deres status samt ethvert tilknyttet dokument utferdiget av IASB for å samordne standpunkter og fremme drøftinger om vedtakelsen av de standarder som nevnte prosjekter og dokumenter kan gi opphav til.
2. Kommisjonen skal underrette komiteen på behørig måte og i rett tid dersom Kommisjo-

nen akter å foreslå at en standard ikke skal vedtas.

Artikkel 8

Underretning

Dersom medlemsstater vedtar tiltak i henhold til artikkel 5, skal de umiddelbart underrette Kommisjonen og andre medlemsstater om dette.

Artikkel 9

Overgangsbestemmelser

Som unntak fra artikkel 4 kan medlemsstatene fastsette at kravene i artikkel 4 får anvendelse bare på regnskapsår som starter januar 2007 eller senere for de selskaper

- a) hvis obligasjoner bare kan omsettes på et regulert marked i en medlemsstat i henhold til artikkel 1 nr. 13 i direktiv 93/22/EØF, eller
- b) hvis verdipapirer er børsnotert i en tredjestat og som for det formål har anvendt internasjonalt godkjente regnskapsstandarder fra og med et regnskapsår som startet før denne forordning ble offentliggjort i *De Europeiske Fellesskaps Tidende*.

Artikkel 10

Opplysninger og gjennomgang

Kommisjonen skal gjennomgå denne forordning og innen framlegge en rapport om dens anvendelse for Europaparlamentet og Rådet innen 1. juli 2007.

Artikkel 11

Ikrafttredelse

Denne forordning trer i kraft den tredje dag etter at den er kunngjort i *De Europeiske Fellesskaps Tidende*.

Denne forordning er bindende i alle deler og kommer direkte til anvendelse i alle medlemsstater.

Utferdiget i Brussel, 19. juli 2002.

For Europaparlamentet
P. COX
President

For Rådet
T. PEDERSEN
Formann

⁹⁾ EFT L 141 av 11.6.1993, s. 27. Direktivet sist endret ved europaparlaments- og rådsdirektiv 2000/64/EF (EFT L 290 av 17.11.2000, s. 27).

Vedlegg 3

Oversikt over internasjonale regnskapsstandarder inkludert fortolkninger¹⁾

IAS/IFRS		Godkjent av ARC i EU
IAS 1	Presentation of Financial Statements	160703
IAS 2	Inventories	160703
IAS 7	Cash Flow Statements	160703
IAS 8	Profit or Loss for the Period, Fundamental Errors and Changes in Accounting Policies	160703
IAS 10	Events After the Balance Sheet Date	160703
IAS 11	Construction Contracts	160703
IAS 12	Income Taxes	160703
IAS 14	Segment Reporting	160703
IAS 15	Information Reflecting the Effects of Changing Prices	160703
IAS 16	Property, Plant and Equipment	160703
IAS 17	Leases	160703
IAS 18	Revenue	160703
IAS 19	Employee Benefits	160703
IAS 20	Accounting for Government Grants and Disclosure of Government Assistance	160703
IAS 21	The Effects of Changes in Foreign Exchange Rates	160703
IAS 22	Business Combinations	160703
IAS 23	Borrowing Costs	160703
IAS 24	Related Party Disclosures	160703
IAS 26	Accounting and Reporting by Retirement Benefit Plans	160703
IAS 27	Consolidated Financial Statements and Accounting for Investments in Subsidiaries	160703
IAS 28	Accounting for Investments in Associates	160703
IAS 29	Financial Reporting in Hyperinflationary Economies	160703
IAS 30	Disclosures in the Financial Statements of Banks and Similar Financial Institutions	160703
IAS 31	Financial Reporting of Interests In Joint Ventures	160703

¹⁾ Alle internasjonale regnskapsstandarder og fortolkninger skal godkjennes av Accounting Regulatory Committee (ARC) og EU-kommisjonen for bruk etter IAS-forordningen, jf avsnitt 2.3

IAS/IFRS	Godkjent av ARC i EU	
IAS 32	Financial Instruments: Disclosures and Presentation	
IAS 33	Earnings Per Share	160703
IAS 34	Interim Financial Reporting	160703
IAS 35	Discontinuing Operations	160703
IAS 36	Impairment of Assets	160703
IAS 37	Provisions, Contingent Liabilities and Contingent Assets	160703
IAS 38	Intangible Assets	160703
IAS 39	Financial Instruments: Recognition and Measurement	
IAS 40	Investment Property	160703
IAS 41	Agriculture	160703
IFRS 1	First-time Adoption of International Financial Reporting Standards	
	<i>Høringsutkast</i>	
ED 2	Share-based Payment	
ED 3	Business Combinations	
ED 4	Disposal of Non-current Assets and Presentation of Discontinued Operations	
ED 5	Insurance Contracts	
<i>SIC</i>	<i>Fortolkninger</i>	
SIC 1	Consistency - Different Cost Formulas for Inventories	160703
SIC 2	Consistency - Capitalisation of Borrowing Costs	160703
SIC 3	Elimination of Unrealised Profits and Losses on Transactions with Associates	160703
SIC 5	Classification of Financial Instruments - Contingent Settlement Provisions	
SIC 6	Costs of Modifying Existing Software	160703
SIC 7	Introduction of the Euro	160703
SIC 8	First-Time Application of IASs as the Primary Basis of Accounting	160703
SIC 9	Business Combinations - Classification either as Acquisitions or Unitings of Interests	160703
SIC 10	Government Assistance - No Specific Relation to Operating Activities	160703
SIC 11	Foreign Exchange - Capitalisation of Losses Resulting from Severe Currency Devaluations	160703
SIC 12	Consolidation - Special Purpose Entities	160703
SIC 13	Jointly Controlled Entities - Non-Monetary Contributions by Venturers	160703

IAS/IFRS		Godkjent av ARC i EU
SIC 14	Property, Plant and Equipment - Compensation for the Impairment or Loss of Items	160703
SIC 15	Operating Leases - Incentives	160703
SIC 16	Share Capital - Reacquired Own Equity Instruments (Treasury Shares)	
SIC 17	Equity - Costs of an Equity Transaction	
SIC 18	Consistency - Alternative Methods	160703
SIC 19	Reporting Currency - Measurement and Presentation of Financial Statements Under IAS 21 and IAS 29	160703
SIC 20:	Equity Accounting Method - Recognition of Losses	160703
SIC 21	Income Taxes - Recovery of Revalued Non-Depreciable Assets	160703
SIC 22	Business Combinations - Subsequent Adjustment of Fair Values and Goodwill Initially Reported	160703
SIC 23	Property, Plant and Equipment - Major Inspection or Overhaul Costs	160703
SIC 24	Earnings Per Share - Financial Instruments and Other Contracts that May Be Settled in Shares	160703
SIC 25	Income Taxes - Changes in the Tax Status of an Enterprise or its Shareholders	160703
SIC-27	Evaluating the Substance of Transactions in the Legal Form of a Lease	160703
SIC-28	Business Combinations – “Date of Exchange” and Fair Value of Equity Instruments	160703
SIC-29	Disclosure – Service Concession Arrangements	160703
SIC-30	Reporting Currency – Translation from Measurement Currency to Presentation Currency	160703
SIC-31	Revenue – Barter Transactions Involving Advertising Services	160703
SIC-32	Intangible Assets – Web Site Costs	160703
SIC-33	Consolidation and Equity Method – Potential Voting Rights and Allocation of Ownership Interests	160703

*Høringsutkast*IFRIC ED 1 Emission Rights

Vedlegg 4

Europaparlaments- og rådsdirektiv 2001/65/EF om endring av direktiv 78/660/EØF, 83/349/EØF og 86/635/EØF med hensyn til verdsettingsregler for bankers og andre finansinstitusjoners årsregnskaper og konsoliderte regnskaper

av 27. september 2001

EUROPAPARLAMENTET OG RÅDET FOR DEN EUROPEISKE UNION HAR -

under henvisning til traktaten om opprettelse av Det europeiske fellesskap, særlig artikkel 44 nr. 2 bokstav g),

under henvisning til forslag fra Kommisjonen¹⁾, under henvisning til uttalelse fra Den økonomiske og sosiale komité²⁾,

etter framgangsmåten fastsatt i traktatens artikkel 251³⁾ og

ut fra følgende betraktninger:

1. I artikkel 32 i fjerde rådsdirektiv 78/660/EØF av 25. juli 1978 om årsregnskapene for visse selskapsformer⁴⁾ er det fastsatt at postene oppført i årsregnskapet skal verdsettes basert på prinsippet om anskaffelseskostnad eller tilvirkningskostnad.
2. I henhold til artikkel 33 i direktiv 78/660/EØF kan medlemsstatene tillate eller pålegge selskaper å skrive opp visse aktiva, å verdsette visse aktiva basert på gjenanskaffelseskostnad eller å bruke andre metoder der det tas hensyn til inflasjonen for poster oppført i årsregnskapet.
3. I artikkel 29 i sjuende rådsdirektiv 83/349/EØF av 13. juni 1983 om konsoliderte regnskaper⁵⁾ er det fastsatt at aktiva og passiva som skal inngå i konsoliderte regnskaper, skal verdsettes i samsvar med artikkel 31 til 42 og artikkel 60 i direktiv 78/660/EØF.
4. I artikkel 1 i rådsdirektiv 86/635/EØF av 8. desember 1986 om bankers og andre finansinstitusjoners årsregnskaper og konsoliderte

regnskaper⁶⁾ er det fastsatt at aktiva og passiva skal verdsettes i samsvar med artikkel 31 til 42 i direktiv 78/660/EØF, med mindre direktiv 86/635/EØF bestemmer noe annet.

5. Årsregnskaper og konsoliderte regnskaper for forsikringsforetak utarbeides i samsvar med rådsdirektiv 91/674/EØF av 19. desember 1991 om forsikringsforetaks årsregnskaper og konsoliderte regnskaper⁷⁾. Endringene i direktiv 78/660/EØF og 83/349/EØF gjelder ikke bestemmelsene i direktiv 91/674/EØF, men kommisjonen kan legge fram lignende forslag om endring av direktivet etter samråd med den relevante rådgivende komité.
6. De internasjonale finansmarkeders dynamiske karakter har medført utstrakt bruk ikke bare av tradisjonelle primære finansielle instrumenter som aksjer og obligasjoner, men også av ulike former for finansielle derivater, som standardiserte og ikke-standardiserte terminkontrakter («futures» og «forward contracts»), opsjoner og bytteavtaler («swaps»).
7. Verdens ledende standardsettere på regnskapsområdet har begynt å gå bort fra verdsetting av disse finansielle instrumenter til historisk kostnad til regnskapsføring til virkelig verdi.
8. I Kommisjonens melding kalt «Harmonisering av regnskapssystemet: en ny strategi i forhold til internasjonal harmonisering» oppfordres Den europeiske union til å arbeide for å opprettholde samsvar mellom fellesskapets regnskapsdirektiver og utviklingen i internasjonal standardsetting på regnskapsområdet, særlig i International Accounting Standards Committee, IASC.
9. For å opprettholde et slikt samsvar mellom internasjonalt anerkjente regnskapsstandarder

¹⁾ EFT C av 31.10.2000, s.1.

²⁾ EFT C 268 av 19.9.2000, s.1.

³⁾ Europaparlamentetsuttalelse av 15. mai 2001 (ennå ikke kunngjort i EFT) og rådsbeslutning av 30. mai 2001.

⁴⁾ EFT L 222 av 14.8.1978, s. 11. Direktivet sist endret ved direktiv 1999/60/EF (EFT L 162 av 26.6.1999, s. 65).

⁵⁾ EFT L 139 av 18.7.1983, s. 1. Direktivet sist endret ved tiltredelsesakten av 1994.

⁶⁾ EFT L 372 av 31.12.1986, s. 1.

⁷⁾ EFT L 374 av 31.12.1991, s. 7.

- og direktiv 78/660/EØF, 83/349/EØF og 86/635/EØF må disse direktiver endres slik at visse finansielle aktiva og passiva kan verdsettes til virkelig verdi. På den måten vil europeiske selskaper kunne avlegge sine regnskaper i samsvar med gjeldende internasjonal utvikling.
10. Denne endring av direktiv 78/660/EØF, 83/349/EØF og 86/635/EØF er i tråd med Komisjonens melding til europaparlamentet og rådet av 13. juni 2001 om EUs strategi for regnskapsavleggelse, som inneholder et forslag om at børsnoterte selskaper skal bruke anerkjente internasjonale regnskapsstandarder når de utarbeider sine konsoliderte regnskaper. Formålet med denne endringen er å tillate bruken av den internasjonale regnskapsstandarden for regnskapsføring og verdsetting av finansielle instrumenter.
 11. For at finansielle opplysninger fra hele fellesskapet skal kunne sammenlignes, må medlemsstatene innføre en nytt system for regnskapsføring til virkelig verdi for visse finansielle instrumenter. Medlemsstatene bør tillate at alle selskaper eller visse kategorier av selskaper som omfattes av direktiv 78/660/EØF, 83/349/EØF og 86/635/EØF, bruker dette systemet for både årsregnskaper og konsoliderte regnskaper eller bare for konsoliderte regnskaper.
 12. Regnskapsføring til virkelig verdi bør bare være mulig for poster der det er bred internasjonal enighet om at regnskapsføring til virkelig verdi er hensiktsmessig. For øyeblikket er det enighet om at regnskapsføring til virkelig verdi ikke bør gjelde alle finansielle aktiva og passiva, deriblant ikke de fleste som inngår i bankporteføljen.
 13. Noter til årsregnskapet bør inneholde visse opplysninger om de finansielle instrumenter i balansen som er verdsatt til virkelig verdi. Årsberetningen bør gi en indikasjon på selskapets målsettinger og praksis for risikostyring når det gjelder bruk av finansielle instrumenter.
 14. Finansielle derivater kan ha stor betydning for den økonomiske stillingen til et selskap. Opplysninger om finansielle derivater og deres virkelige verdi anses å være hensiktsmessig selv om selskapet ikke bruker regnskapsføring til virkelig verdi. For å begrense den administrative byrden for små selskaper bør medlemsstatene tillates å fritta små selskaper fra opplysningsplikten.
 15. Regnskapsføring av finansielle instrumenter er et område innen regnskapsavleggelse som er i rask utvikling, og som derfor bør behandles av kommisjonen på grunnlag av medlemsstatenes praktiske erfaring med regnskapsføring til virkelig verdi
- VEDTATT DETTE DIREKTIV:
- Artikkel 1**
- I direktiv 78/660/EØF gjøres følgende endringer:
- 1. Følgende del skal innsettes:**
- ”DEL 7a
- Verdsetting til virkelig verdi**
- Artikkel 42a*
1. Med fravik fra artikkel 32 og med forbehold for vilkårene fastsatt i nr. 2 til 4 i denne artikkel, skal medlemsstatene tillate eller pålegge alle selskaper eller visse kategorier av selskaper å verdsette finansielle instrumenter, herunder derivater, til virkelig verdi.

Tillatelsen eller pålegget kan begrenses til konsoliderte regnskaper som definert i direktiv 89/349/EØF.
 2. I dette direktiv skal råvareavtaler som gir en av avtalepartene rett til å betale med kontanter eller et annet finansielt instrument, anses som finansielle derivater unntatt avtaler som
 - a) er inngått og fremdeles oppfylder selskapets forventede behov med hensyn til innkjøp, salg eller bruk,
 - b) ble utformet for dette formål ved inngåelsen og
 - c) forventes å bli avregnet ved levering av råvaren.
 3. Nummer 1 får anvendelse bare på passiva
 - a) som inngår som en del av en handelsportefølje, eller
 - b) som er finansielle derivater.
 4. Verdsetting i samsvar med nr. 1 skal ikke få anvendelse
 - a) på finansielle instrumenter som ikke er finansielle derivater og holdes til forfall,
 - b) på lån og fordringer tilhørende selskapet og som ikke holdes for handelsformål og
 - c) på andeler i datterselskaper, assosierte foretak og fellesforetak, egenkapitalinstrumenter utstedt av selskapet, avtaler om betinget vederlag ved en virksomhetssammenføring samt andre finansielle instrumenter med særlige egenskaper av en slik karakter at instrumentene, i samsvar med det som er allment akseptert, bør regnskapsføres på

en annen måte enn andre finansielle instrumenter.

5. Med fravik fra artikkel 32 kan medlemsstatene, når det gjelder alle aktiva og passiva som kan betegnes som sikringsposter i henhold til et system for sikringsregnskapsføring til virkelig verdi, eller når det gjelder en bestemt del av slike aktiva eller passiva, tillate verdsetting til det bestemte beløp som kreves i det systemet.

Artikkel 42b

1. Den virkelige verdien omhandlet i artikkel 42a skal fastsettes etter
 - a) en markedsverdi, for de finansielle instrumenter som det er lett å identifisere pålitelig marked for. Når det ikke er mulig å identifisere markedsverdien for et instrument med letthet, men derimot for dets bestanddeler eller for et lignende instrument, kan markedsverdien utledes av bestanddelene eller det lignende instrumentet, eller
 - a) en verdi beregnet ut fra allment aksepterte verdsettingsmodeller og -teknikker, for de instrumenter som man det ikke er lett å identifisere et pålitelig marked for. Slike verdsettingsmodeller og verdsettingsmetoder skal sikre en rimelig tilnærming til markedsverdien.
2. Finansielle instrumenter som ikke kan verdsettes pålitelig med noen av metodene omhandlet i nr. 1, skal verdsettes i samsvar med artikkel 34 til 42.

Artikkel 42c

1. Uten hensyn til artikkel 31 nr. 1 bokstav c), dersom et finansielt instrument verdsettes i samsvar med artikkel 42b, skal en endring i verdien tas med i resultatregnskapet. En slik endring skal imidlertid oppføres direkte under egenkapital, i et fond for virkelig verdi, dersom
 - a) instrumentet som regnskapsføres er et sikringsinstrument i henhold til et system for sikringsregnskapsføring som tillater at en del av eller hele verdiendringen ikke vises i resultatregnskapet, eller
 - b) verdiendringen skyldes en kursendring i forbindelse med en monetær post som utgjør en del av et selskaps nettoinvestering i en utenlandsk enhet.
2. Medlemsstatene kan tillate eller pålegge at en endring i verdien av et salgbart finansielt aktivum, som ikke er et finansielt derivat, skal opp-

føres direkte under egenkapital, i fondet for virkelig verdi.

3. Fondet for virkelig verdi skal justeres når beløpene oppført under fondet ikke lenger er nødvendige for gjennomføringen av nr. 1 og 2.

Artikkel 42d

1. Dersom det er anvendt verdsetting til virkelig verdi av finansielle instrumenter, skal notene til regnskapet gi følgende opplysninger:
 - a) de viktigste antagelsene som ligger til grunn for verdsettingsmodellene og verdsettingsmetodene når virkelige verdier er fastsatt i samsvar med artikkel 42b nr. 1 bokstav b),
 - b) for hver kategori av finansielle instrumenter, den virkelige verdien, verdiendringer som oppføres direkte i resultatregnskapet samt de endringer som oppføres i fondet for virkelig verdi,
 - c) for hver kategori av finansielle derivater, opplysninger om instrumentenes omfang og type, herunder viktige vilkår som kan påvirke beløpet, tidspunktet og sikkerheten når det gjelder fremtidige kontantstrømmer, og
 - d) en tabell som viser endringer i fondet for virkelig verdi i løpet av regnskapsåret."
2. I artikkel 43 nr. 1 post 10:
 - a) erstattes henvisningen til "artikkel 31 og artikkel 34 til 42" med en henvisning til "artikkel 31 og artikkel 34 til 42c", og
 - b) følgende nummer tilføyes:

"14. Dersom verdsetting til virkelig verdi av finansielle instrumenter ikke er utført i samsvar med del 7a:

 - a) for hver kategori av finansielle derivater:
 - i. instrumentenes virkelige verdi, dersom denne kan fastsettes ved hjelp av noen av metodene omhandlet i artikkel 42b nr. 1,
 - ii. opplysninger om instrumentens omfang og type, og
 - b) for de finansielle aktiva som tilhører anleggsmidler omhandlet i artikkel 42a og posteres til en verdi som overstiger den virkelige verdi, uten at muligheten for å justere verdien i samsvar med artikkel 35 nr. 1 bokstav c) post aa) er benyttet:
 - i. bokført verdi og virkelig verdi for enten de enkelte aktiva eller for en hensiktsmessig gruppering av de enkelte aktiva,
 - ii. årsakene til at den bokførte verdien ikke er nedsatt, herunder bevisene som lig-

ger til grunn for antagelsen om at den bokførte verdien vil bli gjenvunnet.”

3. I artikkel 44 skal nummer 1 lyde:

”1. Medlemsstatene kan tillate at selskapene nevnt i artikkel 11 setter opp notesammendrag til regnskapene uten opplysningene som kreves i artikkel 43 nr. 1 post 5 til 12. Notene skal imidlertid gi opplysningene angitt i artikkel 43 nr. 1 post 6 samlet for alle berørte poster.”
4. I artikkel 46 nr. 2 skal ny bokstav f) lyde:

”f. i forbindelse med selskapets bruk av finansielle instrumenter og dersom det er viktig for vurderingen av selskapets aktiva, passiva, økonomisk stilling og resultat,

 - a) selskapets målsettinger og praksis for finansiell risikostyring, herunder selskapets sikringspraksis for alle større typer planlagte transaksjoner der sikringsregnskapsføring benyttes, og
 - b) selskapets risikoeksponering i forbindelse med priser, kreditt, likviditet og kontantstrøm.”
5. I artikkel 59 nr. 2 bokstav a) og b) erstattes henvisningen til ”artikkel 31 til 42” med en henvisning til ”del 7 eller 7a”.
6. Følgende artikkel skal innsettes:

”Artikkel 61a

Kommisjonen skal innen 1. januar 2007 behandle bestemmelsene i artikkel 42a til 42d, artikkel 43 nr. 1 post 10 og 14, artikkel 44 nr. 1, artikkel 46 nr. 2 bokstav f) og artikkel 59 nr. 2 bokstav a) og b) på grunnlag av erfaringene ved bruk av bestemmelsene om regnskapsføring til virkelig verdi og med hensyn til den internasjonale utvikling på regnskapsområdet og, dersom det er nødvendig, framlegge et forslag for europaparlamentet og rådet med sikte på å endre ovennevnte artikler.”

Artikkel 2

I direktiv 83/349/EØF gjøres følgende endringer

1. I artikkel 29 skal nummer 1 lyde:

”1. Aktiva og passiva i det konsoliderte regnskap skal verdifastsettes etter ensartede metoder og i samsvar med del 7 og 7a og artikkel 60 i direktiv 78/660/EØF.”
2. I artikkel 34
 - a) erstattes henvisningen til ”artikkel 31 og artikkel 34 til 42” i nr. 10 med en henvisning til ”artikkel 31 og artikkel 34 til 42c”, og
 - b) følgende numre tilføyes:

”14. Dersom verdsetting til virkelig verdi av

finansielle instrumenter er utført i samsvar med del 7a i direktiv 78/660/EØF:

- a) de viktigste antagelsene som ligger til grunn for verdsettingsmodellene og verdsettingsmetodene når virkelige verdier er fastsatt i samsvar med artikkel 42b nr. 1 bokstav b),
 - b) for hver kategori av finansielle instrumenter, den virkelige verdien, verdiendringer som oppføres direkte i resultatregnskapet samt, i samsvar med artikkel 42c i det direktivet, de endringer som oppføres i fondet for virkelig verdi
 - c) for hver kategori av finansielle derivater, opplysninger om instrumentenes omfang og type, herunder viktige vilkår som kan påvirke beløpet, tidspunktet og sikkerheten når det gjelder fremtidige kontantstrømmer, og
 - d) en tabell som viser endringer i fondet for virkelig verdi i løpet av regnskapsåret.”
15. Dersom verdsetting til virkelig verdi av finansielle instrumenter ikke er utført i samsvar med del 7a i direktiv 78/660/EØF
- a) for hver kategori av finansielle derivater:
 - i. instrumentenes virkelige verdi, dersom denne kan fastsettes ved hjelp av noen av metodene omhandlet i artikkel 42b nr. 1,
 - ii. opplysninger om instrumentens omfang og type, og
 - b) for de finansielle aktiva som tilhører anleggsmidler omhandlet i artikkel 42a og posteres til en verdi som overstiger den virkelige verdi, uten at muligheten for å justere verdien i samsvar med artikkel 35 nr. 1 bokstav c) post aa) er benyttet:
 - i. bokført verdi og virkelig verdi for enten de enkelte aktiva eller for en hensiktsmessig gruppering av de enkelte aktiva,
 - ii. årsakene til at den bokførte verdien ikke er nedsatt, herunder bevisene som ligger til grunn for antagelsen om at den bokførte verdien vil bli gjenvunnet.”
3. I artikkel 36 nr. 2 skal ny bokstav e) lyde:
 ”e. i forbindelse med foretakets bruk av finansielle instrumenter og dersom det er viktig for vurderingen av foretakets aktiva, passiva, økonomiske stilling og resultat,
 – foretakets målsettinger og praksis for finansiell risikostyring, herunder foretakets sikringspraksis for alle større typer plan-

lagte transaksjoner der sikringsregnskapsføring anvendes, og

- foretakets risikoeksponering i forbindelse med priser, kreditt, likviditet og kontantstrøm.”

4. Følgende artikkel skal innsettes:

”Artikkel 50a

Kommisjonen skal innen 1. januar 2007 behandle bestemmelsene i artikkel 29a nr. 1, artikkel 34 nr. 10, 14 og 15, og artikkel 36 nr. 2 bokstav e) på grunnlag av erfaringene ved bruk av bestemmelsene om regnskapsføring til virkelig verdi og med hensyn til den internasjonale utvikling på regnskapsområdet og, dersom det er nødvendig, framlegge et forslag for europaparlamentet og rådet med sikte på å endre ovennevnte artikler.”

Artikkel 3

I artikkel 1 i direktiv 86/635/EØF skal nummer 1 lyde:

”Artikkel 2 og 3, artikkel 4 nr. 1, 3, 4 og 5, artikkel 6, 7, 13 og 14, artikkel 15 nr. 3 og 4, artikkel 16 til 21, artikkel 29 til 35, artikkel 37 til 41, artikkel 42 første punktum, artikkel 42a til 42d, artikkel 45 nr. 1, artikkel 46 nr. 1 og 2, artikkel 48, 49 og 50, artikkel 50a, artikkel 51 nr. 1, artikkel 56 til 59 og artikkel 61 og 61a i direktiv 78/660/EØF gjelder for institusjoner nevnt i dette direktivs artikkel 2, med mindre dette direktiv bestemmer noe annet.

Artikkel 35 nr. 3, artikkel 36, 37 og artikkel 39 nr. 1 til 4 i dette direktiv gjelder imidlertid ikke for aktiva og passiva som verdsettes i samsvar med del 7a i direktiv 78/660/EØF.”

Artikkel 4

1. Medlemsstatene skal innen 1. januar 2004 sette i kraft de lover og forskrifter som er nødvendige for å etterkomme dette direktiv. De skal umiddelbart underrette Kommisjonen om dette.
2. Disse bestemmelsene skal, når de vedtas av medlemsstatene, inneholde en henvisning til dette direktiv, eller det skal vises til direktivet når de kunngjøres. Nærmere regler for henvisningen fastsettes av medlemsstatene.
3. Medlemsstatene skal oversende Kommisjonen teksten til de internrettslige bestemmelser som de vedtar på det området dette direktiv omhandler

Artikkel 5

Dette direktiv er rettet til medlemsstatene.

Utferdiget i Brussel, 27. september 2001
For Europaparlamentet For Rådet
N. FONTAINE C. PICQUÉ
President Formann

Vedlegg 5

Directive 2003/51/EC of the European Parliament and of the Council of 18 June 2003 amending Directives 78/660/EEC, 83/349/EEC, 86/635/EEC and 91/674/EEC on the annual and consolidated accounts of certain types of companies, banks and other financial institutions and insurance undertakings

(Text with EEA relevance)

THE EUROPEAN PARLIAMENT AND THE
COUNCIL OF THE EUROPEAN UNION,

Having regard to the Treaty establishing the European Community, and in particular Article 44(1) thereof,

Having regard to the proposal from the Commission,

Having regard to the opinion of the European Economic and Social Committee,

Acting in accordance with the procedure laid down in Article 251 of the Treaty,

Whereas:

1. The Lisbon European Council of 23-24 March 2000 emphasised the need to accelerate completion of the internal market for financial services, set the deadline of 2005 for implementation of the Commission's Financial Services Action Plan and urged that steps be taken to enhance the comparability of financial statements prepared by Community companies whose securities are admitted to trading on a regulated market (hereinafter: listed companies).
2. On 13 June 2000, the Commission published its Communication entitled "EU Financial Reporting Strategy: The Way Forward" in which it was proposed that all listed companies prepare their consolidated accounts in accordance with one single set of accounting standards, namely International Accounting Standards (IAS), at the latest by 2005.
3. Regulation (EC) No 1606/2002 of the European Parliament and of the Council of 19 July 2002 on the application of international accounting standards (hereinafter: the IAS Regulation) introdu-

ced the requirement that, from 2005 onwards, all listed companies prepare their consolidated accounts in accordance with IAS adopted for application within the Community. It also provided an option for Member States to permit or require the application of adopted IAS in the preparation of annual accounts and to permit or require the application of adopted IAS by unlisted companies.

4. The IAS Regulation provides that, to adopt an international accounting standard for its application in the Community, it is necessary that it meets the basic requirement of the Fourth Council Directive 78/660/EEC of 25 July 1978 on the annual accounts of certain types of companies and of the Seventh Council Directive 83/349/EEC of 13 June 1983 on consolidated accounts, that is to say that its application results in a true and fair view of the financial position and performance of an enterprise - this principle being considered in the light of the said Directives without implying a strict conformity with each and every provision of those Directives.
5. As the annual and consolidated accounts of undertakings covered by Directives 78/660/EEC and 83/349/EEC which are not prepared in accordance with the IAS Regulation will continue to have those Directives as the primary source of their Community accounting requirements, it is important that a level playing field exists between Community companies which apply IAS and those which do not.
6. For the purposes both of the adoption of IAS and the application of Directives 78/660/EEC and 83/349/EEC, it is desirable that those Directives reflect developments in international accounting. In this respect, the Communication of the Commission entitled "Accounting

Harmonisation: A New Strategy vis-à-vis International Harmonisation” called for the European Union to work to maintain consistency between Community Accounting Directives and developments in international accounting standard setting, in particular within the International Accounting Standards Committee (IASC).

7. Member States should be able to modify the presentation of the profit and loss account and balance sheet in accordance with international developments, as expressed through standards issued by the International Accounting Standards Board (IASB).
8. Member States should be able to permit or require the application of revaluations and of fair value in accordance with international developments, as expressed through standards issued by the IASB.
9. The annual report and the consolidated annual report are important elements of financial reporting. Enhancement, in line with current best practice, of the existing requirement for these to present a fair review of the development of the business and of its position, in a manner consistent with the size and complexity of the business, is necessary to promote greater consistency and give additional guidance concerning the information a "fair review" is expected to contain. The information should not be restricted to the financial aspects of the company's business. It is expected that, where appropriate, this should lead to an analysis of environmental and social aspects necessary for an understanding of the company's development, performance or position. This is consistent also with Commission Recommendation 2001/453/EC of 30 May 2001 on the recognition, measurement and disclosure of environmental issues in the annual accounts and annual reports of companies. However, taking into account the evolving nature of this area of financial reporting and having regard to the potential burden placed on undertakings below certain sizes, Member States may choose to waive the obligation to provide non-financial information in the case of the annual report of such undertakings.
10. Differences in the preparation and presentation of the audit report reduce comparability and detract from the user's understanding of this vital aspect of financial reporting. Increased consistency should be achieved by amendments, consistent with current international best practice, to the specific requirements concerning the format and content of an audit

report. The fundamental requirement that an audit opinion states whether the annual or consolidated accounts give a true and fair view in accordance with the relevant financial reporting framework does not represent a restriction of the scope of that opinion but clarifies the context in which it is expressed.

11. Directives 78/660/EEC and 83/349/EEC should accordingly be amended. Furthermore, it is also necessary to amend Council Directive 86/635/EEC of 8 December 1986 on the annual accounts and consolidated accounts of banks and other financial institutions.
12. The IASB is developing and refining the accounting standards applicable to insurance activities.
13. Insurance undertakings should also be allowed to use fair-value accounting as expressed through appropriate standards issued by the IASB.
14. Consequently Council Directive 91/674/EEC of 19 December 1991 on the annual accounts and consolidated accounts of insurance undertakings should be amended.
15. These amendments will remove all inconsistencies between Directives 78/660/EEC, 83/349/EEC, 86/635/EEC and 91/674/EEC on the one hand and IAS in existence at 1 May 2002, on the other

HAVE ADOPTED THIS DIRECTIVE:

Article 1

Directive 78/660/EEC is hereby amended as follows:

1. in Article 2(1) the following subparagraph shall be added:
'Member States may permit or require the inclusion of other statements in the annual accounts in addition to the documents referred to in the first subparagraph.'
2. in Article 4, the following paragraph shall be added:
'Member States may permit or require the presentation of amounts within items in the profit and loss account and balance sheet to have regard to the substance of the reported transaction or arrangement. Such permission or requirement may be restricted to certain classes of company and/or to consolidated accounts as defined in the Seventh Council Directive 83/349/EEC of 13 June 1983 on consolidated accounts.'
3. in Article 8 the following paragraph shall be added:

- ‘Member States may permit or require companies to adopt the presentation of the balance sheet set out in Article 10a as an alternative to the layouts otherwise prescribed or permitted.’;
4. in Article 9, under ‘Liabilities’, in point B, the title ‘Provisions for liabilities and charges’ shall be replaced by ‘Provisions’;
 5. in Article 10, point J, the title ‘Provisions for liabilities and charges’ shall be replaced by ‘Provisions’;
 6. the following Article shall be inserted:

‘Article 10a

Instead of the presentation of balance sheet items in accordance with Articles 9 and 10, Member States may permit or require companies, or certain classes of company, to present those items on the basis of a distinction between current and non-current items provided that the information given is at least equivalent to that otherwise required by Articles 9 and 10.”;

7. Article 20 shall be amended as follows:
 - (a) Paragraph 1 shall be replaced by the following:

‘1. Provisions are intended to cover liabilities the nature of which is clearly defined and which at the date of the balance sheet are either likely to be incurred, or certain to be incurred but uncertain as to amount or as to the date on which they will arise.’;
 - (b) Paragraph 3 shall be replaced by the following:

‘3 Provisions may not be used to adjust the values of assets.
8. in Article 22, the following paragraph shall be added:

‘By way of derogation from Article 2(1), Member States may permit or require all companies, or any classes of company, to present a statement of their performance instead of the presentation of profit and loss items in accordance with Articles 23 to 26, provided that the information given is at least equivalent to that otherwise required by those Articles.’;
9. Article 31 shall be amended as follows:
 - (a) in paragraph 1(c), point (bb) shall be replaced by the following:

‘(bb) account must be taken of all liabilities arising in the course of the financial year concerned or of a previous one, even if such liabilities become apparent only between the date of the balance sheet and the date on which it is drawn up.’;

- (b) the following paragraph shall be inserted:

‘(1a) In addition to those amounts recorded pursuant to paragraph (1) (c) (bb), Member States may permit or require account to be taken of all foreseeable liabilities and potential losses arising in the course of the financial year concerned or of a previous one, even if such liabilities or losses become apparent only between the date of the balance sheet and the date on which it is drawn up.’;
10. in Article 33(1), point (c) shall be replaced by the following:

‘(c) revaluation of fixed assets’;
11. in Article 42, the first paragraph shall be replaced by the following:

‘Provisions may not exceed in amount the sums which are necessary.’;
12. the following Articles shall be inserted:

‘Article 42e

By way of derogation from Article 32, Member States may permit or require in respect of all companies or any classes of company the valuation of specified categories of assets other than financial instruments at amounts determined by reference to fair value.

Such permission or requirement may be restricted to consolidated accounts as defined in Directive 83/349/EEC.

Article 42f

Notwithstanding Article 31(1) (c), Member States may permit or require in respect of all companies or any classes of company that, where an asset is valued in accordance with Article 42e, a change in the value is included in the profit and loss account.’;

13. in Article 43(1) (6) the reference to ‘Articles 9 and 10’ shall be replaced by a reference to ‘Articles 9, 10 and 10a’;
14. Article 46 shall be amended as follows:
 - (a) paragraph 1 shall be replaced by the following:

‘1. (a) The annual report shall include at least a fair review of the development and performance of the company's business and of its position, together with a description of the principal risks and uncertainties that it faces.

The review shall be a balanced and comprehensive analysis of the development and performance of the company's business and of its position, consistent with the size and complexity of the business;
 - (b) To the extent necessary for an understanding of the company's development, per-

formance or position, the analysis shall include both financial and, where appropriate, non-financial key performance indicators relevant to the particular business, including information relating to environmental and employee matters;

(c) In providing its analysis, the annual report shall, where appropriate, include references to and additional explanations of amounts reported in the annual accounts.;

(b) the following paragraph shall be added:

'4. Member States may choose to exempt companies covered by Article 27 from the obligation in paragraph 1(b) above in so far as it relates to non-financial information.;

15. in Article 48, the third sentence shall be deleted;

16. in Article 49, the third sentence shall be replaced by the following:

'The report of the person or persons responsible for auditing the annual accounts (hereinafter: the statutory auditors) shall not accompany this publication, but it shall be disclosed whether an unqualified, qualified or adverse audit opinion was expressed, or whether the statutory auditors were unable to express an audit opinion. It shall also be disclosed whether the report of the statutory auditors included a reference to any matters to which the statutory auditors drew attention by way of emphasis without qualifying the audit opinion.;

17. Article 51(1) shall be replaced by the following:

'1. The annual accounts of companies shall be audited by one or more persons approved by Member States to carry out statutory audits on the basis of the Eighth Council Directive 84/253/EEC of 10 April 1984 on the approval of persons responsible for carrying out the statutory audits of accounting documents.

The statutory auditors shall also express an opinion concerning the consistency or otherwise of the annual report with the annual accounts for the same financial year.

18. the following Article shall be inserted:

'Article 51a

1. The report of the statutory auditors shall include:

(a) an introduction which shall at least identify the annual accounts that are the subject of the statutory audit, together with the financial reporting framework that has been applied in their preparation;

(b) a description of the scope of the statutory audit which shall at least identify the audi-

ting standards in accordance with which the statutory audit was conducted;

(c) an audit opinion which shall state clearly the opinion of the statutory auditors as to whether the annual accounts give a true and fair view in accordance with the relevant financial reporting framework and, where appropriate, whether the annual accounts comply with statutory requirements; the audit opinion shall be either unqualified, qualified, an adverse opinion or, if the statutory auditors are unable to express an audit opinion, a disclaimer of opinion;

(d) a reference to any matters to which the statutory auditors draw attention by way of emphasis without qualifying the audit opinion;

(e) an opinion concerning the consistency or otherwise of the annual report with the annual accounts for the same financial year.

2. The report shall be signed and dated by the statutory auditors.;

19. Article 53(1) shall be deleted;

20. the following Article shall be inserted:

'Article 53a

Member States shall not make available the exemptions set out in Articles 11, 27, 46, 47 and 51 in the case of companies whose securities are admitted to trading on a regulated market of any Member State within the meaning of Article 1(13) of Council Directive 93/22/EEC of 10 May 1993 on investment services in the securities field.'

21. in Article 56(1) the reference to 'Articles 9, 10' shall be replaced by a reference to 'Articles 9, 10, 10a';

22. in Article 60, first paragraph, the words 'on the basis of their market value' shall be replaced by 'on the basis of their fair value';

23. in Article 61a, the reference to 'Articles 42a to 42d' shall be replaced by a reference to 'Articles 42a to 42f'.

Article 2

Directive 83/349/EEC is hereby amended as follows:

1. in Article 1, paragraph 2 shall be replaced by the following:

'2. Apart from the cases mentioned in paragraph 1 the Member States may require any undertaking governed by their national law to draw up consolidated accounts and a consolidated annual report if:

(a) that undertaking (a parent undertaking) has the power to exercise, or actually exerci-

- ses, dominant influence or control over another undertaking (the subsidiary undertaking); or
- (b) that undertaking (a parent undertaking) and another undertaking (the subsidiary undertaking) are managed on a unified basis by the parent undertaking.”;
2. in Article 3(1), the reference to ”Articles 13, 14 and 15” shall be replaced by a reference to ”Articles 13 and 15”;
 3. Article 6 shall be amended as follows:
 - (a) paragraph 4 shall be replaced by the following:

’4. This Article shall not apply where one of the undertakings to be consolidated is a company whose securities are admitted to trading on a regulated market of any Member State within the meaning of Article 1(13) of Council Directive 93/22/EEC of 10 May 1993 on investment services in the securities field(13).’;
 - (b) paragraph 5 shall be deleted;
 4. Article 7 shall be amended as follows:
 - (a) in paragraph 1(b), the second sentence shall be deleted;
 - (b) in paragraph 2(a), the reference to ‘Articles 13, 14 and 15’ shall be replaced by a reference to ‘Articles 13 and 15’;
 - (c) paragraph 3 shall be replaced by the following:

’3. This Article shall not apply to companies whose securities are admitted to trading on a regulated market of any Member State within the meaning of Article 1(13) of Directive 93/22/EEC.’;
 5. in Article 11(1)(a) the reference to ”Articles 13, 14 and 15” shall be replaced by a reference to ”Articles 13 and 15”;
 6. Article 14 shall be deleted;
 7. in Article 16(1) the following subparagraph shall be added:

’Member States may permit or require the inclusion of other statements in the consolidated accounts in addition to the documents referred to in the first subparagraph.’;
 8. in Article 17(1) the reference to ”Articles 3 to 10” shall be replaced by a reference to ”Articles 3 to 10a”;
 9. Article 34 shall be amended as follows:
 - (a) in point (2)(b) the terms ‘Articles 13 and 14 and, without prejudice to Article 14(3),’ shall be replaced by a reference to ‘Article 13 and’;
 - (b) in point (5) the words ‘and those excluded pursuant to Article 14’ shall be deleted;
 10. Article 36 shall be amended as follows:
 - (a) paragraph 1 shall be replaced by the following:

’1. The consolidated annual report shall include at least a fair review of the development and performance of the business and of the position of the undertakings included in the consolidation taken as a whole, together with a description of the principal risks and uncertainties that they face.

The review shall be a balanced and comprehensive analysis of the development and performance of the business and of the position of the undertakings included in the consolidation taken as a whole, consistent with the size and complexity of the business. To the extent necessary for an understanding of such development, performance or position, the analysis shall include both financial and, where appropriate, non-financial key performance indicators relevant to the particular business, including information relating to environmental and employee matters.

In providing its analysis, the consolidated annual report shall, where appropriate, provide references to and additional explanations of amounts reported in the consolidated accounts.!

(b) The following paragraph shall be added:

’3. Where a consolidated annual report is required in addition to an annual report, the two reports may be presented as a single report. In preparing such a single report, it may be appropriate to give greater emphasis to those matters which are significant to the undertakings included in the consolidation taken as a whole.’;

11. Article 37 shall be replaced by the following:

Article 37

1. The consolidated accounts of companies shall be audited by one or more persons approved by the Member State whose laws govern the parent undertaking to carry out statutory audits on the basis of the Eighth Council Directive 84/253/EEC of 10 April 1984 on the approval of persons responsible for carrying out the statutory audits of accounting documents(14).

The person or persons responsible for auditing the consolidated accounts (hereinafter: the statutory auditors) shall also express an opinion concerning the consistency or otherwise of the consolidated annual report with the consolidated accounts for the same financial year.

2. The report of the statutory auditors shall include:

- (a) an introduction which shall at least identify the consolidated accounts which are the subject

of the statutory audit, together with the financial reporting framework that has been applied in their preparation;

(b) a description of the scope of the statutory audit which shall at least identify the auditing standards in accordance with which the statutory audit was conducted;

(c) an audit opinion which shall state clearly the opinion of the statutory auditors as to whether the consolidated accounts give a true and fair view in accordance with the relevant financial reporting framework and, where appropriate, whether the consolidated accounts comply with statutory requirements; the audit opinion shall be either unqualified, qualified, an adverse opinion or, if the statutory auditors are unable to express an audit opinion, a disclaimer of opinion;

(d) a reference to any matters to which the statutory auditors draw attention by way of emphasis without qualifying the audit opinion;

(e) an opinion concerning the consistency or otherwise of the consolidated annual report with the consolidated accounts for the same financial year.

3. The report shall be signed and dated by the statutory auditors.

4. Where the annual accounts of the parent undertaking are attached to the consolidated accounts, the report of the statutory auditors required by this Article may be combined with any report of the statutory auditors on the annual accounts of the parent undertaking required by Article 51 of Directive 78/660/EEC.

12. in Article 38, the following paragraph shall be added:

'7. Paragraphs 2 and 3 shall not be applied in respect of companies whose securities are admitted to trading on a regulated market of any Member State within the meaning of Article 1(13) of Directive 93/22/EEC.'

Article 3

Directive 86/635/EEC is hereby amended as follows:

1. in Article 1, paragraphs 1 and 2 shall be replaced by the following:

'1. Articles 2, 3, 4(1), (3) to (6), Articles 6, 7, 13, 14, 15(3) and (4), Articles 16 to 21, 29 to 35, 37 to 41, 42 first sentence, 42a to 42f, 45(1), 46(1) and (2), Articles 48 to 50, 50a, 51(1) and 51a, 56 to 59, 61 and 61a of Directive 78/660/EEC shall apply to the institutions mentioned in Article 2 of this Directive, except where this

Directive provides otherwise. However, Articles 35(3), 36, 37 and 39(1) to (4) of this Directive shall not apply with respect to assets and liabilities that are valued in accordance with Section 7a of Directive 78/660/EEC.

2. Where reference is made in Directives 78/660/EEC and 83/349/EEC to Articles 9, 10 and 10a (balance sheet) or to Articles 22 to 26 (profit and loss account) of Directive 78/660/EEC, such references shall be deemed to be references to Articles 4 and 4a (balance sheet) or to Articles 26, 27 and 28 (profit and loss account) of this Directive.'

2. Article 4 shall be amended as follows:

(a) the first sentence shall be replaced by the following:

'The Member States shall prescribe the following layout for the balance sheet. As an alternative, Member States may permit or require credit institutions to adopt the presentation of the balance sheet set out in Article 4a.'

(b) under 'Liabilities', in point 6, the title 'Provisions for liabilities and charges' shall be replaced by 'Provisions';

3. the following Article shall be inserted:

'Article 4a

Instead of the presentation of balance sheet items in accordance with Article 4, Member States may permit or require credit institutions, or certain classes of credit institution, to present those items classified by their nature and in order of their relative liquidity provided that the information given is at least equivalent to that otherwise required by Article 4.'

4. in Article 26, the following paragraph shall be added:

'By way of derogation from Article 2(1) of Directive 78/660/EEC, Member States may permit or require all credit institutions, or any classes of credit institution, to present a statement of their performance instead of the presentation of profit and loss items in accordance with Articles 27 or 28, provided that the information given is at least equivalent to that otherwise required by those Articles.'

5. Article 43(2)(f) shall be deleted.

Article 4

Directive 91/674/EEC is hereby amended as follows:

1. in Article 1, paragraphs 1 and 2 shall be replaced by the following:

'1. Articles 2, 3, 4(1), (3) to (6), 6, 7, 13, 14, 15(3) and (4), 16 to 21, 29 to 35, 37 to 41, 42,

42a to 42f, 43(1), points 1 to 7 and 9 to 14, 45(1), 46(1) and (2), 48 to 50, 50a, 51(1), 51a, 56 to 59, 61 and 61a of Directive 78/660/EEC shall apply to the undertakings mentioned in Article 2 of this Directive, except where this Directive provides otherwise. Articles 46, 47, 48, 51 and 53 of this Directive shall not apply in respect of assets and liabilities that are valued in accordance with Section 7a of Directive 78/660/EEC.

2. Where reference is made in Directives 78/660/EEC and 83/349/EEC to Articles 9, 10 and 10a (balance sheet) or to Articles 22 to 26 (profit and loss account) of Directive 78/660/EEC, such references shall be deemed to be references to Article 6 (balance sheet) or to Article 34 (profit and loss account) of this Directive as appropriate.’;

2. Article 4 shall be replaced by the following:

Article 4

1. This Directive shall apply to the association of underwriters known as Lloyd's. For the purpose of this Directive both Lloyd's and Lloyd's syndicates shall be deemed to be insurance undertakings.

2. By way of derogation from Article 65(1), Lloyd's shall prepare aggregate accounts instead of consolidated accounts required by Directive 83/349/EEC. Aggregate accounts shall be prepared by cumulation of all syndicate accounts.’;

3. in Article 6, under ‘Liabilities’, in point E, the title ‘Provisions for other risks and charges’ shall be replaced by ‘Other provisions’;

4. Article 46 shall be amended as follows:
(a) in paragraph 5, the following sentence shall be added:

‘Member States may permit derogations from this requirement.’;

(b) paragraph 6 shall be replaced by the following:

‘6. The method(s) applied to each investment item shall be stated in the notes on the accounts, together with the amounts so determined.’;

5. the following Article shall be inserted:

Article 46a

1. Where assets and liabilities are valued

in accordance with Section 7a of Directive 78/660/EEC, paragraphs 2 to 6 of this Article shall apply.

2. The investments shown as assets under D shall be shown at their fair value.

3. Where investments are shown at their purchase price, their fair value shall be disclosed in the notes on the accounts.

4. Where investments are shown at their fair value, their purchase price shall be disclosed in the notes on the accounts.

5. The same valuation method shall be applied to all investments included in any item denoted by an arabic numeral or shown as assets under C(I). Member States may permit derogations from this requirement.

6. The method(s) applied to each investment item shall be stated in the notes on the accounts, together with the amounts so determined.’;

6. the Annex shall be deleted.

Article 5

Member States shall bring into force the laws, regulations and administrative provisions necessary to comply with this Directive by 1 January 2005 at the latest. They shall forthwith inform the Commission thereof.

When Member States adopt these measures, they shall contain a reference to this Directive or shall be accompanied by such a reference on the occasion of their official publication. The methods of making such reference shall be laid down by the Member States.

Article 6

This Directive shall enter into force on the day of its publication in the *Official Journal of the European Union*.

Article 7

This Directive is addressed to the Member States.

Done at Luxembourg, 18 June 2003.

For the European Parliament
The President
P. Cox

For the Council
The President
G. Drys

Vedlegg 6

Kommisjonsrekommendasjon om anerkjennelse, vurdering og framlegging av miljøspørsmål i selskapers årsregnskap og årsberetninger

[meddelt under nummer K(2001) 1495]
(2001/453/EF) av 30. mai 2001

KOMMISJONEN FOR DE EUROPEISKE FELLESSKAP HAR –

under henvisning til traktaten om opprettelse av Det europeiske fellesskap, særlig artikkel 211, under henvisning til fjerde rådsdirektiv 78/660/EØF av 25. juli 1978 med hjemmel i traktatens artikkel 54 paragraf 3 bokstav g) om årsregnskapene for visse selskapsformer, sist endret ved direktiv 1999/60/EF,

under henvisning til sjuende rådsdirektiv 83/349/EØF av 13. juni 1983 med hjemmel i traktatens artikkel 54 paragraf 3 bokstav g) om konsoliderte regnskaper, sist endret ved direktiv 90/605/EØF,

ut fra følgende betraktninger:

1. I 1992 offentliggjorde Kommisjonen sitt femte handlingsprogram om miljøet kalt «Mot en bærekraftig utvikling» (KOM(92)23). Blant en rekke forslag på miljøvernområdet inneholder det forslag om et fellesskapsinitiativ på regnskapsområdet. Dette initiativet bør hovedsakelig gjelde metodene selskaper benytter for å framlegge opplysninger om finansielle aspekter knyttet til miljøet. Større oppmerksomhet om de finansielle aspekter kunne bidra til å nå programmets mål. Ved å sikre at det tas hensyn til miljøkostnader og –risikoer er det mulig at selskapene ville bli mer bevisste på miljøspørsmål. I 2001 vedtok Kommisjonen en melding om den sjettede handlingsplanen for miljøet ((KOM(2001) 31 endelig of 24. januar 2001).
2. Amsterdam-traktaten erkjenner at integrering av miljøvernkrav i politikken på andre områder er et nøkkelelement for å fremme bærekraftig utvikling (artikkel 6 i EF-traktaten). På bakgrunn av dette mål godkjente Det europeiske råd i Cardiff en strategi for integrering av miljømål i alle politikkområder og tiltak i Fellesskapet. Denne strategien ble bekreftet og utviklet videre av Det europeiske råd i Wien, som opp-

fordret Rådet for det indre marked til å vurdere hvordan slik integrering kunne oppnås på dette området.

3. I 1999 vedtok Kommisjonen en melding om det indre marked og miljøet (KOM(99)263 av 8. juni 1999) som har som mål å bidra til at miljøpolitikken og politikken for det indre marked virker gjensidig støttende og forsterkende, samtidig som det utvikles synergi mellom dem. Meldingen utpeker områder innenfor politikken for indre marked der Kommisjonen vil arbeide for nærmere integrering med miljøpolitikken, og foreslår en rekke ytterligere tiltak, særlig offentliggjøring av en rekommendasjon om behandling av miljøspørsmål innenfor finansiell rapportering. En slik rekommendasjon er også en direkte oppfølging av dokumentet fra Det rådgivende forum for regnskaps-spørsmål av november 1995 om miljøspørsmål innenfor finansiell rapportering (document XV/6004/94).
4. Mangelen på uttrykkelige bestemmelser har bidratt til en situasjon der forskjellige aktører, herunder reguleringsmyndigheter, investorer, finansanalytikere og almenheten, kan anse miljøopplysninger framlagt av selskaper for å være enten utilstrekkelig eller upålitelig. Investorer har behov for å vite hvordan selskaper håndterer miljøspørsmål. Reguleringsmyndighetene har en interesse i kontrollere hvordan miljøbestemmelsene og de tilknyttede kostnader anvendes. Frivillig framlegging av miljøopplysninger i selskapers årsregnskap og årsberetninger er likevel fremdeles sjelden, selv om hovedinntrykket er at foretakene står overfor økende miljøkostnader til å hindre forurensning, til renseutstyr og systemer for avfallskontroll- og avfallsbehandling, særlig de foretakene som er virksomme i sektorer som har en betydelig påvirkning på miljøet.

5. Uten harmoniserte bindende retningslinjer for integrering av miljøspørsmål i finansiell rapportering er det vanskelig å foreta sammenligninger mellom selskapene. I de tilfeller selskapene framlegger miljøopplysninger er ofte verdien av opplysningene sterkt redusert av at det ikke finnes noe felles og anerkjent sett med bestemmelser for framlegging som omfatter nødvendige definisjoner og begreper med hensyn til miljøspørsmål. Opplysningene framlegges ofte etter ikke-harmoniserte metoder som varierer sterkt mellom selskapene og/eller regnskapsperioder i stedet for å presenteres på en integrert og konsekvent måte i hele årsregnskapet og årsberetningen.
6. Kostnadene ved innsamling og offentliggjøring av miljøopplysninger og den følsomhet eller fortrolighet som i visse tilfeller kan forbindes med slike opplysninger anses ofte som avskrekkingsfaktorer når det gjelder framlegging av miljøopplysninger i selskapers regnskaper. Disse argumentene fjerner likevel ikke behovet for å stimulere framlegging av miljøopplysninger. Brukere av regnskaper trenger opplysninger om virkningen av miljørisikoer og -forpliktelser på selskapets økonomiske stilling, og om selskapets holdning til miljøet og dets miljøytelse i den grad disse forholdene kan ha følger for selskapets økonomiske stilling.
7. Selv om Fellesskapets regelverk om finansiell rapportering ikke uttrykkelig tar opp miljøspørsmål, får hovedprinsippene og bestemmelsene fastsatt i fjerde og sjuende selskapsdirektiv (direktiv 78/660/EØF and 83/349/EØF) anvendelse.
8. Innenfor rammen av sin regnskapsstrategi fra 1995 bestreber Kommisjonen seg på å integrere europeisk harmonisering på regnskapsområdet i den videre internasjonale regnskapsharmonisering. Kommisjonen har derfor støttet arbeidet til International Accounting Standards Committee (IASC) som i sin tur har som mål å utvikle et grunnleggende sett med internasjonale regnskapsstandarder av høy kvalitet (IASs). Kommisjonen har forpliktet seg til å arbeide for å bevare samsvar mellom Den europeiske unions regelverk om finansiell rapportering og de internasjonale regnskapsstandarder som er utviklet av IASC.
9. IASC har offentliggjort flere internasjonale regnskapsstandarder som inneholder regler og regnskapsprinsipper som er relevante i forbindelse med miljøspørsmål. Det finnes likevel få retningslinjer som direkte gjelder disse spørsmålene og ingen konkret internasjonal regnskapsstandard som utelukkende er viet miljøspørsmål.
10. Denne rekommandasjon er blitt utarbeidet med henblikk på å støtte politiske tiltak knyttet til det indre marked og som bidrag til å sikre at brukere av regnskaper får sammenlignbare og relevante opplysninger om miljøspørsmål, slik at fellesskapstiltak på området miljøvern forsterkes. Kommisjonen mener at det er et reelt behov for å lette en ytterligere harmonisering av hva som skal framlegges i selskapers årsregnskap og årsberetninger i Den europeiske union når det gjelder miljøspørsmål. Mengden av og klarheten og sammenlignbarheten til miljøopplysninger som forekommer i selskapers årsregnskap og årsberetninger må også bedres. For å nå disse målene, og tatt i betraktning den økte betydning som knyttes til miljøspørsmål i Den europeiske union, søker Kommisjonen å tydeliggjøre eksisterende bestemmelser og gi mer konkrete retningslinjer for anerkjennelse, vurdering og framlegging av miljøspørsmål i selskapers årsregnskap og årsberetninger.
11. Denne rekommandasjon erkjenner at det har vært en gradvis utvikling i retning separate miljørapporter, særlig hos selskaper som utøver virksomhet i sektorer med betydelige miljøvirkninger. Rekommandasjonen har ikke som formål å belyse årsakene til denne utviklingen. Rekommandasjonen erkjenner imidlertid at ulike grupper aktører har ulike informasjonsbehov eller prioriterer dem på forskjellig måte. Offentliggjøring av separate miljørapporter oppfyller informasjonsbehov hos aktørgrupper som bare delvis dekkes av den informasjon som gis i selskapers årregnskap og årsberetninger. Målet bør derfor være å gjøre separate miljørapporter og årregnskap og årsberetninger mer konsekvente, sammenhengende og nærmere tilknyttet hverandre. Formålet med denne rekommandasjon er å fremme dette mål, ved å sikre at miljøopplysninger inngår i årregnskap og årsberetninger på en måte som utfyller de mer detaljerte og omfattende separate miljørapportene.
12. Offentliggjøring av hensiktsmessige opplysninger anses som en avgjørende faktor for å fremme åpenhet. Framleggingen av opplysninger er hensiktsmessig når den påvirker brukers forståelse av regnskaper. Hensikten med denne rekommandasjon er ikke å pålegge dem som utarbeider regnskaper uberettiget tyngende forpliktelser. Den har til hensikt å gi omfattende retningslinjer når det gjelder framleg-

ging av opplysninger, og peker på relevante opplysninger som gjør framlagte miljøopplysninger sammenlignbare og konsekvente. Dette gjelder særlig framlegging av opplysninger i notene til årsregnskapet om miljøkostnader som enten belastes resultatregnskapet eller kapitaliseres, samt kostnader pådratt som følge av bøter og annen straff for manglende overholdelse av miljøbestemmelser og erstatning til tredjemann, i samsvar med nr. 6 i avsnitt 4 i vedlegget til denne rekommandasjon. Framlegging av hensiktsmessige opplysninger i årsberetningen om miljøprestasjon når dette kan være relevant for foretakets resultat eller økonomiske stilling eller for dets utvikling, behandles konkret i nr. 2 i avsnitt 4 i vedlegget til denne rekommandasjon.

13. For at rekommandasjonene om framlegging skal være effektive må de suppleres med praktiske definisjoner av de begreper som benyttes. Av denne grunn inneholder rekommandasjonen et avsnitt med definisjoner.
14. Rekommandasjonen tar sikte på å gi retningslinjer for hvordan bestemmelsene i fjerde og sjuende direktiv (direktiv 78/660/EØF og 83/349/EØF) skal anvendes når det gjelder miljøspørsmål. Visse typer regnskapsmessig behandling av miljøspørsmål anbefales derfor, for å gjøre de opplysninger som gis av dem som er ansvarlige for å utarbeide regnskaper mer meningsfulle. Selv om den anbefaler visse løsninger, tar denne framgangsmåte ikke sikte på å utelukke muligheten for å benytte alternative typer behandling i de tilfeller direktivene tillater det. På bakgrunn av dette er det også tatt hensyn til den fortolkende kommisjonsmelding fra 1997 om visse artikler i fjerde og sjuende regnskapsdirektiv og av dokumentet fra Det rådgivende forum for regnskapsproblemer av november 1995 om miljøspørsmål innenfor finansiell rapportering (dokument XV/6004/94).
15. Rekommandasjonen henviser til en rekke internasjonale regnskapsstandarder (IAS) som er blitt offentliggjort av International Accounting Standards Committee (IASC) og som er av særlig betydning for miljøspørsmål, særlig IAS 36 om nedskrivning av anleggsmidler, IAS 37 om usikre forpliktelser og betingede eiendeler, og IAS 38 om immaterielle eiendeler. Bestemmelsene i denne rekommandasjon skal være forenlige med disse internasjonale regnskapsstandardene med mindre annet er angitt.
16. Denne rekommandasjon er også blitt påvirket av et standpunkt om regnskap og finansiell rapportering av miljøkostnader og forpliktelse

ser utarbeidet av De forente nasjoners arbeidsgruppe for internasjonale standarder for regnskap og rapportering.

17. Som angitt i betraktning 14–16 er noen retningslinjer blitt utarbeidet på fellesskapsplan og internasjonalt plan som svar på behovet for å integrere miljøvern hensyn i finansiell rapportering. Denne rekommandasjon bygger på disse retningslinjene og søker samtidig å skape en egnet fellesskapsramme for ytterligere forbedringer. Kommisjonen mener at det er nødvendig med en innsats fra medlemsstatenes side dersom målene med rekommandasjonen skal kunne nås. Kommisjonen oppfordrer medlemsstatene til å treffe tiltak på nasjonalt plan og gir dem spillerom til det. Det er dessuten sannsynlig at drøftinger om hvordan den nåværende situasjon kan forbedres vil fortsette på internasjonalt plan.

Utformet denne rekommandasjon:

Medlemsstatene skal:

1. Påse at foretak som omfattes av fjerde og sjuende direktiv om selskapsrett (direktiv 78/660/EEC and 83/349/EEC), for regnskapsperioder som begynner innen 12 måneder fra tidspunktet for vedtakelse av denne rekommandasjon og for alle kommende regnskapsperioder, anvender bestemmelsene i vedlegget til denne rekommandasjon ved utarbeiding av årsregnskap og konsolidert regnskap og årsberetning og konsolidert årsberetning.
2. Treffe hensiktsmessige tiltak for å fremme anvendelsen av denne rekommandasjon.
3. Underrette Kommisjonen om de tiltak som er truffet.

Utferdiget i Brussel, 30. mai 2001.

For Kommisjonen

Frederik BOLKESTEIN

Medlem av Kommisjonen

Vedlegg [til rekommandasjonen]

1. Virkeområde

1. Denne rekommandasjon er begrenset til opplysninger om miljøspørsmål gitt i selskapers årsregnskap og konsoliderte regnskap og i årsberetninger og konsoliderte årsberetninger. Den omhandler ikke opplysninger gitt for et bestemt formål, som miljørapporter, unntatt i de tilfeller det anses hensiktsmessig å knytte

sammen årsregnskap, årsberetninger og separate miljørapporter med henblikk på å gjøre opplysningene der mer sammenhengende.

2. Rekommandasjonen omfatter krav til anerkjennelse, vurdering og framlegging av miljøkostnader, miljøforpliktelser og -risikoer og tilknyttede aktiva som oppstår av transaksjoner og hendinger som berører eller sannsynligvis vil berøre vedkommende foretaks økonomiske stilling og resultater.
3. Rekommandasjonen utpeker også den type miljøinformasjon som det er hensiktsmessig å framlegge i årsregnskap og konsoliderte regnskap og/eller årsberetningen og den konsoliderte årsberetningen med hensyn til selskaps holdning til miljøet og dets miljøprestasjon i den grad de kan ha følger for selskapets økonomiske stilling. Rekommandasjonen får anvendelse både på enkeltforetaks regnskaper og på konsoliderte regnskaper. For konsoliderte regnskaper skal de framlagte opplysningene omfatte vedkommende gruppe. Kravene til anerkjennelse og vurdering skal gis ensartet anvendelse på alle enheter som omfattes av konsolideringen.
4. Rekommandasjonen får anvendelse på alle foretak som omfattes av fjerde og sjuende selskapsrettsdirektiv, uten at unntakene som medlemsstatene kan innføre for små og mellomstore bedrifter i henhold til artikkel 11 og 27 i fjerde direktiv berøres.
5. Selv om særlige regnskapskravene for banker, andre finansinstitusjoner og forsikringsselskaper er behandlet i særdirrektiver, får denne rekommandasjon anvendelse også for banker, andre finansinstitusjoner og forsikringsselskaper, ettersom de finansielle konsekvensene av miljøspørsmål ikke er annerledes for disse typene selskaper.

2. Definisjoner

1. I denne rekommandasjon menes med «miljø» de naturlige fysiske omgivelser, som omfatter luft, vann, land, flora, fauna og ikke-fornybare ressurser som fossilt brensel og mineraler.
2. «Miljøkostnader» omfatter kostnadene ved tiltak truffet av et foretak eller av andre på dets vegne for å forhindre, redusere eller avhjelpe skader på miljøet som foretakets drift har resultert i. Kostnadene er knyttet til blant annet disponering av avfall og arbeid med å unngå at avfall oppstår, vern av jord, overflatevann og grunnvann, vern av luftkvaliteten og klimaet,

støydemping og vern av det biologiske mangfold og landskapet. Bare ytterligere påviselige kostnader som primært er beregnet på å forhindre, redusere eller avhjelpe skader på miljøet skal inkluderes. Kostnader som kan ha en gunstig innvirkning på miljøet men hvis hovedformål er å oppfylle andre behov, som økt lønnsomhet, sikkerhet og helse på arbeidsplassen, sikker bruk av selskapets produkter eller produksjonsevnen, bør ikke medtas. Når det ikke er mulig å utskille beløpet for de ytterligere kostnader fra de øvrige kostnader som det kan inngå i, kan de anslås i den utstrekning beløpet som framkommer, oppfyller vilkåret om primært å være beregnet på å forhindre, redusere eller avhjelpe skader på miljøet.

3. Kostnader pådratt som følge av bøter eller annen straff for manglende overholdelse av miljøbestemmelser og erstatning til tredjemann som følge av tap eller skade forårsaket av miljøforurensning i fortiden er unntatt fra denne definisjon, som drøftet i nr. 6 bokstav f) i avsnitt 4 i dette vedlegg. Selv om disse kostnadene er knyttet til den virkning et selskaps drift har på miljøet, forhindrer, reduserer eller avhjelper de ikke skade på miljøet.
4. Den europeiske unions statistiske kontor (Eurostat) har dessuten utarbeidet en rekke detaljerte definisjoner av kostnader etter miljøområde som inngår i gjennomføringsdokumentene for rådsforordning (EF, Euratom) nr. 58/97 of 20. desember 1996 om statistikk over foretaksstrukturer. Disse definisjonene, som jevnlig ajourføres, danner grunnlaget for krav om statistikkrapportering av miljøvernkostnader i Den europeiske union. Når den generelle definisjonen i nr. 2 anvendes, anbefales selskapene å ta i betraktning disse detaljerte definisjonene ved framlegging av de opplysninger om miljøkostnader som er angitt i avsnitt 4 i dette vedlegg i den utstrekning de tilfredsstiller kriteriene for anerkjennelse og vurdering i avsnitt 3.

3. Anerkjennelse og vurdering

Anerkjennelse av miljøforpliktelser

1. En miljøforpliktelse anerkjennes når det er sannsynlig at en strøm av ressurser som omfatter økonomiske ytelser, vil oppstå fordi en eksisterende forpliktelse av miljømessig art som oppstod som følge av tidligere hendinger, gjøres opp, og beløpet som kreves for oppgjøret, kan vurderes på en pålitelig måte. Forpliktelse

sens art må være klart bestemt og kan være av to typer:

- juridisk eller avtalemessig: foretaket har en juridisk eller avtalemessig forpliktelse til forhindre, redusere eller avhjelpe miljøskade, eller
 - underforstått: en underforstått forpliktelse oppstår som følge av foretakets egne handlinger når foretaket har forpliktet seg til å forhindre, redusere eller avhjelpe miljøskade og ikke har mulighet for å unngå slike handlinger fordi foretaket har signalisert til tredjemann, på bakgrunn av sine uttalte holdninger eller hensikter eller gjennom sin etablerte praksis, at det vil påta seg ansvaret for å forhindre, redusere eller avhjelpe miljøskade.
2. Tidligere eller nåværende praksis i bransjen resulterer i en underforstått forpliktelse for foretaket bare i den utstrekning ledelsen ikke har mulighet for å unngå å handle. En slik forpliktelse kan oppstå bare når foretaket har påtatt seg ansvaret for å forhindre, redusere eller avhjelpe miljøskade gjennom en særlig offentliggjort erklæring eller sin etablerte praksis.
 3. Miljøskade som kan knyttes til foretaket eller som kan være forårsaket av det, men som ikke omfattes av noen juridisk, avtalemessig eller underforstått forpliktelse til å avhjelpe omfanget av skaden, oppfyller ikke kravet til anerkjennelse som en miljøforpliktelse i foretakets årsegenskap i samsvar med nr. 1 og 2. Dette berører ikke anvendelsen av kriteriene fastsat i nr. 5 for underforståtte miljøforpliktelser.
 4. En miljøforpliktelse anerkjennes når det kan gjøres et pålitelig anslag over kostnadene ved forpliktelsen. Dersom det på balansedagen finnes en forpliktelse hvis art er klart bestemt og som sannsynligvis vil føre til en ressursstrøm av økonomisk art, men som det er usikkerhet om med hensyn til beløpet eller tidspunktet, bør det foretas en avsetning, forutsatt at det kan gjøres et pålitelig anslag over forpliktelsesbeløpet. Denne behandlingen er i samsvar med artikkel 20 nr. 1 og 31 nr. 1 bokstav bb) i det fjerde direktivet. Usikkerhet med hensyn til tidspunktet eller beløpet skyldes for eksempel utviklingen av renseteknikker og omfanget og arten av den påkrevde rensing. I de sjeldne tilfeller da det ikke er mulig å foreta et pålitelig anslag over kostnadene, bør forpliktelsen ikke anerkjennes. Den bør anses som en usikker forpliktelse, som nevnt i nr. 26.

Usikre miljøforpliktelser

5. Usikre forpliktelser skal ikke anerkjennes i balansen. Dersom det er en mulighet, som er mindre enn sannsynlig, for at skaden må avhjelpes i framtiden, men forpliktelsen er ennå ikke bekreftet av en hending som det ikke er sikkert vil inntreffe, bør det framlegges en usikker forpliktelse i notene til årsregnskapet. Dersom det er en ytterst liten mulighet for at selskapet vil måtte påta seg en miljøkostnad eller dersom en slik kostnad ikke vil være av betydning, er det ikke påkrevd å framlegge en slik usikker forpliktelse.

Motregning av forpliktelser og forventet gjenvinning

6. Når foretaket forventer at noen eller alle kostnadene som er knyttet til en miljøforpliktelse vil bli refundert fra en annen part, bør refusjonen anerkjennes bare når det er praktisk talt sikkert at den vil bli mottatt dersom foretaket oppfyller forpliktelsen.
7. En forventet refusjon fra tredjemann bør ikke utlignes mot miljøforpliktelsen. Den bør angis separat som et aktiva i balansen, med et beløp som ikke overstiger beløpet for avsetningen den viser til. Den kan utlignes mot miljøforpliktelsen bare når det finnes lovbestemmelser som tillater dette og som foretaket har til hensikt å benytte seg av. Dersom det på grunnlag av denne avsetning er hensiktsmessig med utligning, bør forpliktelsens og den forventede refusjonens fulle beløp framlegges i notene.
8. Forventet utbytte fra salg av tilknyttede aktiva kan ikke utlignes mot en miljøforpliktelse eller tatt hensyn til ved vurderingen av en avsetning, selv om en slik forventet avhending er nært knyttet til hendingen som ligger til grunn for avsetningen.
9. Normalt svarer foretaket for hele miljøforpliktelsen. Dersom dette ikke er tilfelle, skal bare foretakets andel føres opp som en miljøforpliktelse.

Anerkjennelse av miljøkostnader

10. Miljøkostnader bør anerkjennes som kostnader i det regnskapsår de er pådratt med mindre de oppfyller kriteriene for anerkjennelse som et aktiva angitt i nr. 12.
11. Miljøkostnader som er knyttet til skade som er oppstått i et tidligere regnskapsår kan ikke betraktes som justeringer for tidligere regn-

skapsår men bør utgiftsføres i det aktuelle regnskapsår, det vil si i det regnskapsår de anerkjennes.

Kapitalisering av miljøkostnader

12. Miljøkostnader kan kapitaliseres dersom de er pådratt for å forhindre eller redusere framtidig skade eller bevare ressurser, dersom de gir framtidige økonomiske fordeler og oppfyller vilkårene fastsatt i artikkel 15 nr. 2 i det fjerde direktivet.
13. Miljøkostnader pådratt for å forhindre eller redusere framtidig skade eller å bevare ressurser kan anerkjennes som aktiva bare dersom de i samsvar med artikkel 15 nr. 2 i det fjerde direktiv er beregnet på vedvarende bruk innen foretakets virksomhet, og dessuten dersom et av følgende kriterier er oppfylt:
 - a) kostnadene er knyttet til framtidige økonomiske fordeler som er forventet å tilflyte foretaket og vil gjøre det mulig å forlenge livslengden, øke kapasiteten eller bedre sikkerheten eller effektiviteten til andre aktiva som foretaket eier (utover deres opprinnelig vurderte prestasjonsnivå); eller
 - b) kostnadene reduserer eller forhindrer miljøforurensning som sannsynligvis vil oppstå som følge av foretakets framtidige virksomhet.
14. Dersom vilkårene for anerkjennelse som aktiva fastsatt i nr. 12 and 13 ikke er blitt oppfylt, bør miljøkostnader utgiftsføres i resultatregnskapet alt etter som de oppstår. Dersom vilkårene er blitt oppfylt, bør miljøkostnader kapitaliseres og avskrives i resultatregnskapet for nåværende og et hensiktsmessig antall framtidige regnskapsår, det vil si systematisk for deres forventede økonomiske levetid.
15. Miljøkostnader bør ikke kapitaliseres, men utgiftsføres i resultatregnskapet dersom de ikke skaper framtidige økonomiske fordeler. Denne situasjonen oppstår når miljøkostnader er knyttet til tidligere eller nåværende virksomhet og til rehabilitering av miljøet til tilstanden før forurensningen (for eksempel avfallsbehandling, rensingskostnader knyttet til nåværende driftsvirksomhet, rensing av skader fra tidligere regnskapsår, miljøkostnader av administrativ art eller miljørevisjon).
16. Anlegg og maskiner kan være anskaffet av miljømessige årsaker, for eksempel som tekniske anlegg for kontroll eller forebygging av forurensning for å overholde miljølovgivning eller -bestemmelser. Dersom de oppfyller kriteriene

for anerkjennelse som aktiva fastsatt i nr. 12 og 13, må de kapitaliseres.

17. Det finnes tilfeller da ingen framtidige økonomiske fordeler oppstår som følge av selve miljøkostnaden, men i stedet kommer fra en annen eiendel som benyttes i foretakets virksomhet. Når miljøkostnaden som anerkjennes er en eiendel som er knyttet til en annen eksisterende eiendel, bør den behandles som en integrert del av den eiendelen, og bør ikke anerkjennes separat.
18. Det kan finnes rettigheter eller poster av lignende art som er ervervet i forbindelse med virkningen av foretakets drift på miljøet (som patenter, lisenser, forurensningstillatelser og utslippsrettigheter). Dersom de i samsvar med artikkel 9 C I 2 bokstav a) og 10 C I 2 bokstav a) i det fjerde direktiv er blitt anskaffet mot vederlag og dessuten oppfyller kriteriene for anerkjennelse som et aktivum fastsatt i nr. 12 og 13, må de kapitaliseres og avskrives systematisk for sin forventede levetid. I motsatt tilfelle skal de utgiftsføres i resultatregnskapet etterhvert som de oppstår.

Verdiforringelse

19. Utvikling av miljømessig art eller miljømessige faktorer kan føre til at verdien av et eksisterende anleggsmiddel forringes, for eksempel ved forurensning av et område. Det bør foretas en verdijustering dersom beløpet som kan vinnes igjen ved bruk av området har falt under bokført verdi. På bakgrunn av artikkel 35 1 c bokstav bb) i fjerde direktiv må denne forringelsen anses som permanent. Beløpet av verdijusteringen bør utgiftsføres i resultatregnskapet. I samsvar med artikkel 20 nr. 3 i fjerde direktiv kan avsetninger til forpliktelser og kostnader, som bestemt i nr. 4, ikke anvendes til å justere aktivaenes verdi.
20. Når en miljøkostnad i henhold til nr. 17 anerkjennes som en integrert del av et annet aktivum, bør det kombinerte aktivum på hver balansedag vurderes for gjenvinnbarhet og eventuelt nedskrives til sin gjenvinnbare verdi.
21. Dersom den bokførte verdien av et aktivum allerede er fastsatt under hensyn til et tap i økonomiske fordeler av miljømessige årsaker, kan etterfølgende utgifter for å gjenopprette framtidige økonomiske fordeler til det opprinnelig fastsatte nivå kapitaliseres, i den utstrekning den bokførte verdi som framkommer, ikke overskrider aktivumets gjenvinnbare beløp.

Vurdering av miljøforpliktelser

22. En miljøforpliktelse anerkjennes når det kan gjøres et pålitelig anslag over kostnadene ved forpliktelsen.
23. Forpliktelsesbeløpet burde være det riktige uttrykk for kostnaden som er påkrevd for å gjøre opp den eksisterende forpliktelsen på balansedagen, basert på den foreliggende situasjon og under hensyn til den framtidige utvikling i både teknisk og lovgivningsmessig forstand, i den utstrekning dette kan forventes å skje.
24. Beløpet bør være et anslag over forpliktelsens fulle beløp uavhengig av tidspunktet for når virksomheten opphørte eller forpliktelsen skal oppfylles. En gradvis oppbygging til det fulle forpliktelsesbeløpet i løpet av foretakets driftsperiode er tillatt etter artikkel 20 nr. 1 i det fjerde direktiv.
25. Ved verdsettingen av miljøforpliktelsen skal følgende bestemmelser anvendes: Dersom forpliktelsen som vurderes kan gi ulike mulige resultater, bør det beste anslaget anerkjennes, i samsvar med nr. 23. I de ytterst sjeldne tilfeller da det ikke er mulig å peke ut det beste overslaget over forpliktelsen med tilstrekkelig pålitelighet, bør denne forpliktelse anses som en usikker forpliktelse, og derfor framlegges som en slik i notene til årsregnskapet. I tillegg bør årsakene til at det ikke kunne foretas noe pålitelig overslag framlegges.
26. Ved vurderingen av et miljøforpliktelsesbeløp bør dessuten følgende elementer tas i betraktning:
 - direkte differansekostnader ved utbedringsarbeidet,
 - kostnaden ved vederlag og ytelser til ansatte som forventes å bruke betydelig tid direkte på utbedringsarbeidet,
 - krav i forbindelse med kontroll etter utbedringen,
 - teknologiske framskritt, i den utstrekning det er sannsynlig at offentlige myndigheter vil anbefale bruk av teknologien.

Avsetninger til rehabilitering av området og demonteringskostnader

27. Utgifter til rehabilitering av området, fjerning av oppsamlet avfall og biprodukter, avvikling eller fjerning av anleggsmidler som selskapet er forpliktet til å påta seg, bør anerkjennes i samsvar med kriteriene fastsatt i nr. 1-4. Dersom kriteriene oppfylles, må forpliktelsen til å

påta seg framtidige utgifter anerkjennes som en miljøforpliktelse.

28. I samsvar med nr. 24 bør denne miljøforpliktelsen knyttet til rehabilitering av området, fjerning eller avvikling anerkjennes på det tidspunkt selskapet starter sin virksomhet og forpliktelsen følgelig oppstår. Anerkjennelse av denne forpliktelsen bør ikke utsettes til virksomheten er avsluttet eller området er blitt stengt. Når forpliktelsen anerkjennes, inkluderes den anslåtte utgiften i kostnaden for det tilknyttede aktivum som må avvikles og fjernes. Denne kapitaliserte utgiften avskrives deretter som del av det tilknyttede aktivumets avskrivningsbare beløp. I tilfelle av ytterligere skader som forårsakes under driften, oppstår selskapets forpliktelse til å avhjelpe dem når miljøskaden inntreffer.
29. I samsvar med IAS 37 nr. 14 er bokføringsbehandling som fastsatt i nr. 28 den foretrukne framgangsmåte ved rehabilitering av et område og demonteringskostnader etter virksomhet over flere år. Denne bokføringsbehandling er under enhver omstendighet tillatt etter artikkel 20 nr. 1 i fjerde direktiv sammen med gradvis oppbygging av en avsetning for slike kostnader, som er den andre muligheten. Foretaket kan anerkjenne langsiktige nedleggingskostnader som strekker seg over perioden driften foregår. I hvert regnskapsår utgiftsføres en del av kostnadene, med restbeløpet framlagt som en separat forpliktelse.

Diskontering av langsiktige miljøforpliktelser

30. For miljøforpliktelser som ikke vil bli oppfylt i den nærmeste framtid, er vurdering etter nåverdi (dvs. diskontering) tillatt, men ikke påkrevd, på det vilkår at forpliktelsen og betalingenes beløp og tidsplan er fastsatt eller kan bestemmes med sikkerhet. Vurdering etter løpende kostnader (dvs. ikke-diskontering av anslått kostnad) er også akseptabelt. Når imidlertid virkningen av pengenes tidsverdi er vesentlig, er det en mer hensiktsmessig behandling å vurdere miljøforpliktelser i nåverdi.
31. Den valgte framgangsmåte bør angis i notene. Den forventede kostnaden bør være beregnet på grunnlag av en områdespesifikk plan for rensing og eller avhjelping av forurensningen. Beløp og tidsplan for betalingene bør være basert på objektive og kontrollerbare opplysninger.
32. De ikke-diskonterte anslåtte kontantstrømmer

bør være de anslåtte beløp som forventes å bli betalt på oppgjørstidspunktene (herunder inflasjonsoverslag) og de bør beregnes ved bruk av uttrykkelige antakelser utledet av opprensnings- og/eller avhjelpingsplanen, slik at en sakkynndig part kan følge beregningene og slutte seg til de anslåtte kontantstrømmene.

33. Dersom et foretak benytter diskontering ved beregningen av sine miljøforpliktelser bør dette gjøres konsekvent. Alle aktiva tilknyttet gjenvinningen av hele eller deler av en forpliktelse som er vurdert på diskontert grunnlag bør i sin tur diskonteres. Dersom forpliktelser i tillegg vurderes på et diskontert grunnlag bør det gjenvinnbare aktivabeløpet også vurderes på grunnlag av diskonterte kontantstrømmer.
34. Vurdering til nåverdi krever at det bestemmes en kalkulasjonsrente og at det foreligger informasjon om de faktorer som kan påvirke tidspunktene for og størrelsen på de anslåtte kontantstrømmene som er påkrevd. Forpliktelsesbeløpet bør videre revurderes hvert år og tilpasses for endringer i antakelsene.

4. Framlegging

1. Miljøspørsmål bør framlegges i den utstrekning de er av betydning for vedkommende foretaks resultat eller økonomiske stilling. Alt eller hvilken post det dreier seg om bør opplysningene inkluderes i årsberetningen og den konsoliderte årsberetningen eller i notene til årsregnskapet og det konsoliderte regnskapet. Nr. 2, 5 og 6 omhandler framlegging av poster i årsberetningen og den konsoliderte årsberetningen, eller i notene. Nr. 3 og 4 omhandler presentasjonen av poster i balansen.

Framlegging i årsberetningen og den konsoliderte årsberetningen

1. På grunnlag av bestemmelsene fastsatt i artikkel 46 nr. 1 og 2 i fjerde direktiv og artikkel 36 nr. 1 og 2 i sjuende direktiv om innholdet i selskapers årsberetninger og konsoliderte årsberetninger, bør årsberetningen omfatte en beskrivelse av miljøspørsmål og foretakets reaksjon på dem når miljøspørsmål er relevante for foretakets resultat og økonomiske stilling eller dets utvikling. Disse opplysningene må gi et pålitelig bilde av hvordan foretakets virksomhet og stilling har utviklet seg i den utstrekning miljøspørsmål kan ha noen direkte påvirkning på dette. For dette formål

anbefales det at følgende opplysninger framlegges:

- den politikk og de programmer som foretaket har tatt i bruk når det gjelder vern av miljøet, særlig med hensyn til å forhindre forurensning. Brukerne av årsberetningen må kunne ha mulighet til å fastslå i hvilken grad miljøvern er en integrert del av selskapets politikk og virksomhet. De opplysninger som gis, kan eventuelt omfatte en henvisning til innføring av et system for miljøvern samt en forpliktelse til å overholde et bestemt sett av tilknyttede standarder eller sertifiseringer,
- de forbedringer som er gjort på nøkkelområdene for miljøvern. Disse opplysningene er særlig nyttige dersom de på en objektiv og klar måte gir en oversikt over foretakets prestasjon i forhold til et gitt kvantifisert mål (som utslipp i de siste fem år) og grunnene til at det kan ha oppstått betydelige avvik,
- i hvilken utstrekning miljøverntiltak som bygger på gjeldende lovgivning eller som følger av krav i framtidig lovgivning som allerede i hovedsak er vedtatt, er blitt gjennomført eller er i ferd med å bli gjennomført,
- når det er hensiktsmessig og relevant for arten og omfanget av selskapets virksomhet og for de typer miljøspørsmål som er relevante for foretaket, opplysninger om foretakets miljøprestasjon som forbruk av energi, materialer og vann samt utslipp og disponering. Disse opplysningene kan med fordel gis ved kvantitative miljøeffektivitetsindikatorer og eventuelt fordelt etter type virksomhet. Det er særlig ønskelig at det gis kvantitative data, absolutt uttrykt, for utslipp og for forbruk av energi, vann og materialer i rapporteringsperioden samt data som gjør det mulig foreta sammenligninger med foregående periode. Tallene bør helst være uttrykt i fysiske enheter, ikke som penger; For en bedre forståelse av deres relative betydning og utvikling, kan tall uttrykt som penger settes i forhold til balanse- eller resultatregnskapsposter;
- dersom selskapet offentliggjør en separat miljørapport som inneholder mer detaljerte eller ytterligere kvantitative eller kvalitative miljøopplysninger, bør det henvises til denne rapporten. Dersom miljørapporten inneholder de opplysninger som er nevnt i bokstav d), kan det gis en kort beskrivelse

av spørsmålet samt angis at ytterligere relevante opplysninger kan finnes i miljørapporten. Opplysninger gitt i en separat miljørapport bør være i samsvar med tilknyttede opplysninger i foretakets årsberetning og årsregnskap. Dersom miljørapporten har vært gjenstand for en ekstern kontroll bør dette oppgis i årsberetningen. Det er ønskelig at brukerne av årsberetningen informeres om miljørapporten inneholder objektive, eksternt kontrollerbare opplysninger eller ikke.

Den rapporterende enhetens spillerom og begrensninger bør helst være de samme i både årsberetningen og den separate miljørapporten. Dersom dette ikke er tilfelle, bør det være klart angitt i miljørapporten, slik at det kan fastslås i hvilken grad den tilsvarer den enhet det er henvist til i årsberetningen.

Dessuten bør dato og tidsrom for den separate miljørapporten være de samme som for årsberetningen.

Framlegging i balansen

3. Avsetninger bør vises i balansen under overskriften «Andre avsetninger». I samsvar med artikkel 4 i fjerde direktiv skal en mer detaljert oppdeling av postene fastsatt i artikkel 9, 10 og 23-26 om oppstilling av balansen og resultatregnskapet tillates forutsatt at oppstillingsplanene følges. Medlemsstatene har anledning til å kreve en slik oppdeling.
4. Dersom det dreier seg om betydelige miljøforpliktelser, er det mer hensiktsmessig å angi dem separat i balansen. Ellers bør de, dersom de er vesentlige, framlegges separat i notene til regnskapet, i samsvar med artikkel 42 i fjerde direktiv og artikkel 29 nr. 1 i sjuende direktiv.

Framlegging i notene til årsregnskapet og det konsoliderte regnskapet

5. I samsvar med bestemmelsene i fjerde og sjuende direktiv bør følgende opplysninger framlegges i notene:
 - a) en beskrivelse av metodene for verdsetting og for beregning av verdjusteringer som er benyttet når det gjelder miljøspørsmål som ledd i framleggingen som kreves etter artikkel 43 nr. 1 1) i fjerde direktiv og artikkel 34 nr. 1 i sjuende direktiv,
 - b) ekstraordinære miljøkostnader oppført i resultatregnskapet, i samsvar med artikkel

29 i fjerde direktiv og artikkel 17 i sjuende direktiv,

- c) framlegging av og detaljerte opplysninger om overskriften «Andre avsetninger», dersom de ikke er framlagt i balansen, som anbefalt i nr. 4,
 - d) eventuelle miljøforpliktelser, i samsvar med artikkel 43 nr. 1 7) i fjerde direktiv og artikkel 34 nr. 7 i sjuende direktiv, herunder en tilstrekkelig detaljert beskrivelse slik at arten av den eventuelle forpliktelsen kan forstås. Dersom betydelig usikkerhet ved vurderingen gjør det umulig å anslå beløpet for en miljøforpliktelse, bør dette faktum angis sammen med en begrunnelse, og dersom det er mulig, alle mulige følger.
6. I tillegg til kravene i fjerde og sjuende direktiv bør følgende opplysninger framlegges i notene:
 - a) for hver betydelig miljøforpliktelse, en beskrivelse av dens art og angivelse av tidsplan og vilkår for oppfyllelse. Det bør gis en redegjørelse for skaden og for de lover eller bestemmelser der det kreves at den avhjelpes, samt de tiltak for å avhjelpe eller forebygge som treffes eller foreslås. For forpliktelser hvis art og vilkår er tilstrekkelig like kan disse opplysningene framlegges sammenlagt. Dersom beløpet for kostnadene anslås på grunnlag av en rekke beløp, skal det gis en beskrivelse av framgangsmåten som ble benyttet for å komme fram til anslaget, samt en angivelse av alle forventede endringer i lovgivning eller eksisterende teknologi som er tatt i betraktning i beregningen av de nevnte beløp,
 - b) når nåverdi-metoden er blitt benyttet og virkningen av diskonteringen er betydelig, bør forpliktelsens udiskonterte beløp og den diskonteringsssats som er benyttet, framlegges,
 - c) i tilfelle av langsiktige kostnader til rehabilitering av området, til avvikling og til demontering skal den valgte bokføringsmetode angis. Dersom foretaket benytter en gradvis oppbygging av en avsetning slik nr. 29 i avsnitt 3 tillater, skal hele beløpet for den avsetning som ville kreves for å dekke alle slike langsiktige kostnader angis. Det bør også tas hensyn til opplysninger framlagt i samsvar med nr. 6 bokstav d) og e) når det gjelder framlegging av miljøkostnader bokført i resultatregnskapet og kapitaliserte miljøkostnader,
 - d) miljøkostnadens beløp bokført i resultatregnskapet og grunnlaget for beregning av

slike beløp. En underinndeling av postene foretaket har betegnet som miljøkostnader skal eventuelt også gis, på en måte som er hensiktsmessig for arten og omfanget av foretakets virksomhetsområde og for de typer miljøspørsmål som er relevante for foretaket. I den utstrekning det er mulig og relevant, er det ønskelig at kostnadene oppdeles etter miljøområde som nevnt i avsnitt 2 nr. 4,

- e) i den utstrekning det er mulig å gjøre et pålitelig anslag, beløpet for miljøkostnader som er kapitalisert i løpet av rapporteringsperioden. Det bør eventuelt også angis hvilken del av vedkommende beløp som er knyttet til kostnaden som er pådratt med sikte på å fjerne forurensende stoffer etter at de er oppstått, og hvilken del som representerer tilleggskostnader med å tilpasse anlegget eller produksjonsprosessen for å redusere forurensningen (dvs. som er knyttet til teknikk eller framgangsmåter for å forebygge forurensning). I den utstrekning det er mulig og relevant, er det ønskelig at de

kapitaliserte kostnadene oppdeles etter miljøområde som nevnt i avsnitt 2 nr. 4,

- f) dersom de er av betydning, bør kostnader pådratt som følge av bøter og annen straff for manglende overholdelse av miljøbestemmelser og erstatning til tredjemann, for eksempel som følge av tap eller skade forårsaket av miljøforurensning i fortiden framlegges separat, dersom de ikke allerede er framlagt separat som ekstraordinære poster. Selv om disse kostnadene er knyttet til den virkning et selskaps drift har på miljøet, forhindrer, reduserer eller avhjelper de ikke skade på miljøet, og derfor er det ønskelig at de framlegges adskilt fra miljøkostnadene.
- g) statlig oppmuntring knyttet til vern av miljøet som selskapet har mottatt eller har rett til.

Vilkårene for hver enkelt post som berøres bør angis, eller et sammendrag angis for lignende vilkår.

Den regnskapsmessige behandling som er valgt bør også framlegges.
